

ဝိသုဒ္ဓိမဂ်မြန်မာပြန်
တတိယတွဲ

ဝိသုဒ္ဓိမဂ် - မြန်မာပြန်

တတိယတွဲ

မာတိကာ

၁၂-ဣန္ဒြိယဝိနိဗ္ဗေသ-ပြီးမြောက်မှု (တန်ခိုးပန်ဆင်းမှု) အမျိုးမျိုးကို အကျယ်ပြချက်

အဘိညာဉ် ပြဆိုချက်
လောကီအဘိညာဉ်ဝါးပါးသရုပ်
အဘိညာဉ်ရရန် လေ့ကျင့်ပုံ
ကသိုဏ်းပရိကံကို ပြုခြင်းသည်သော်လည်း ဝန်လေးကြောင်း
နိမိတ်ရပြီးသော်လည်း ဈာန်ရရန် ဝန်လေးကြောင်း
ဈာန်ရပြီးသော်လည်း တန်ခိုးပန်ဆင်းရန် ဝန်လေးကြောင်း
ဂိရိဘဏ္ဍဝါဟနုပူဇော်ပွဲအကြောင်း
ပြီးမြောက်ခြင်း ဣန္ဒြိယဝိနိဗ္ဗေသ-ပြီးမြောက်ချက်

ဣန္ဒြိယဝိနိဗ္ဗေသ-သရုပ်
အဓိဋ္ဌာန် (၁)
ဝိက္ခမနိဗ္ဗိ (၂)
မနောမယိဗ္ဗိ (၃)
ဉာဏဝိပ္ပာရိဗ္ဗိ (၄)
အရှင်ဗာကုလ၏ ဉာဏဝိပ္ပာရိဗ္ဗိ
အရှင်သံကိစ္စ၏ ယင်းဣန္ဒြိ
ဘူတပါလ၏ ယင်းဣန္ဒြိ

သမာဓိဝိပ္ပာရိဗ္ဗိ (၅)
အရှင်သာရိပုတ္တရာ၏ သမာဓိဝိပ္ပာရိဗ္ဗိ
အရှင်သဒ္ဓိဝ၏ ယင်းဣန္ဒြိ
အရှင်ခါဏှကောဏ္ဍည၏ ယင်းဣန္ဒြိ
ဥတ္တရာ၏ ယင်းဣန္ဒြိ
သာမာဝတီ၏ ယင်းဣန္ဒြိ

အရိယိဗ္ဗိ (၆)
ဆဋ္ဌင်္ဂိပေက္ခာ

ကမ္မဝိပါကဇိဗ္ဗိ (၇)

ပုညဝတောဣန္ဒြိ (၈)

ဝိဇ္ဇာမယိဗ္ဗိ (၉)
ထိုထိုအရာ၌ သမ္မာပယောဂကြောင့် ပြီးမြောက်မှု (ဣန္ဒြိ) (၁၀)
ဣန္ဒြိ၏ ဘုံအဆင့်လေးပါး
ယင်း၏ ပါဒ လေးပါး
ယင်း၏ အသေးစိတ်အကြောင်း ပဒရုစ်ပါး

ယင်း၏ မူလ ၁၆-ပါး

တန်ခိုးပန်ဆင်းပုံ အစီအစဉ်

အရှင်စူဠပန် တန်ခိုးပန်ဆင်းပုံ

ထင်ရှားပေါ်အောင်ပြုသည့် အာဝိတာဝတန်ခိုး

နှစ်လှမ်း သုံးပဝါးဖြင့် တာဝတိံသာသို့ ကြွတော်မူပုံ

မြင်းမို့ရဲတောင် မတွေ့ရခြင်းအကြောင်း (မှတ်ချက်)

တာဝတိံသာမှ သင်္ကံသုမြို့သို့ သက်ဆင်းတော်မူကြောင်း

ခကြာဝဠာများစွာကို မြင်ရအောင်ပန်ဆင်းသော လောကဝိဝရဏတန်ခိုး

ကွယ်အောင် မမြင်ရအောင် ပန်ဆင်းသောတန်ခိုး

တောင်နံရံ စသည်ကို ဖောက်ထွင်းသွားနိုင်အောင် ပန်ဆင်းပုံ

မြေလျှိုးသွားနိုင်အောင် ပန်ဆင်းသောတန်ခိုး

ရေပေါ်မှာ သွားနိုင်သောတန်ခိုး

မိုးပျံနိုင်သောတန်ခိုး

နန္ဒောပနန္ဒ နဂါးမင်းကို ဆုံးမခြင်း

ဗြဟ္မာ့လောကတိုင်အောင် ကိုယ်ဖြင့် အလှူအတိုင်းဖြစ်သောတန်ခိုး

အဝေးကို အနီးဖြစ်အောင် ပန်ဆင်းပုံ

အနီးကို အဝေးဖြစ်အောင် ပန်ဆင်းပုံ

အများကို အနည်းဖြစ်အောင် ပန်ဆင်းပုံ

အနည်းကို အများဖြစ်အောင် ပန်ဆင်းပုံ

ကိုယ်၏အစွမ်းဖြင့် စိတ်ကို ညွတ်စေပုံ

စိတ်၏အစွမ်းဖြင့် ကိုယ်ကို ညွတ်စေပုံ

ဝိက္ခမ္ဘနိဒ္ဓိအကြောင်း

မနောမယိဒ္ဓိအကြောင်း

၁၃-အဘိညာ နိဒ္ဒေသ-အဘိညာဉ်တို့ကို အကျယ်ပြုချက်

ဒိဗ္ဗသောတဓာတ် ပြဆိုချက်
 ဒိဗ္ဗသောတအဘိညာဉ်ရအောင် အားထုတ်နည်း
 စေတောပရိယညဏ် ပြဆိုချက်
 ပုဗ္ဗေနိဝါသညဏ် ပြဆိုချက်
 သာသနာပရသေ့ သာသနာတွင်းရဟန်းစသည်တို့၏ သိမြင်နိုင်သောကပ္ပိအပိုင်းအခြား
 ယင်းတို့၏ အောက်မေ့သိမြင်ပုံ အခြင်းအရာ
 ယင်းတို့၏ သိမြင်ပုံ ဥပမာများ
 ပုဗ္ဗေနိဝါသညဏ် ရအောင် လေ့ကျင့်ပုံ
 ကမ္ဘာပျက်ပုံ သုံးမျိုး
 ဗုဒ္ဓဓေတ်သုံးပါး
 မီးဖြင့် ကမ္ဘာပျက်ပုံ
 လောကဗျူဟာနတ်တို့ ကြွေးကြော်ကြပုံ
 ကမ္ဘာပြန်လည် ဖြစ်ထွန်းပုံ
 ကမ္ဘာဦးသား လူတို့ အခြေအနေ
 မိန်းမ ယောက်ျားတို့ စ၍ ဖြစ်လာပုံ
 ခိုးယူမှု ဖြစ်ပေါ်လာပုံ
 မဟာသမ္မတမင်း စ၍ ပေါ်လာပုံ
 အသင်္ချေယျကပ်လေးခု အပိုင်းအခြား
 ရေဖြင့် ကမ္ဘာပျက်ပုံ
 လေဖြင့် ကမ္ဘာပျက်ပုံ
 ကမ္ဘာပျက်ခြင်း အကြောင်းစသည်
 စူတပပိတညဏ်ခေါ် ဒိဗ္ဗစက္ခုညဏ် ပြဆိုချက်
 ကံအားလျော်စွာ ဘဝသစ်သို့ ကပ်ရောက်ကြသည်ကို မြင်ကြောင်း
 အရိယူပဝါဒကံ ထိုက်ခြင်းအကြောင်း
 အရိယူပဝါဒကံကို ကုစားပုံ
 အရိယူပဝါဒကံနှင့် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ အပြစ်ကြီးကြောင်း
 ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်ရအောင် လေ့ကျင့်ခန်း
 ပြီးပြမ်းပြဆိုချက်
 အနာဂတံသ ယထာကမ္မပုဂ္ဂညဏ်တို့နှင့်တကွ အဘိညာဉ် ခုနစ်ပါးဖြစ်ကြောင်း
 ဣဒ္ဓိဝိညေဏ်၏ အာရုံ (၇)မျိုး ဝေဘန်ပြခြင်း
 ဒိဗ္ဗသောတညဏ်၏ အာရုံ (၄)မျိုး ဝေဘန်ပြခြင်း
 စေတောပရိယညဏ်၏ အာရုံ (၈)မျိုး ဝေဘန်ပြခြင်း
 ပစ္စုပ္ပန် (၃)မျိုး အကြောင်း
 ပုဗ္ဗေနိဝါသညဏ်၏အာရုံ (၈)မျိုး ဝေဘန်ပြခြင်း
 ဒိဗ္ဗစက္ခုညဏ်၏ အာရုံ (၄)မျိုး ဝေဘန်ပြခြင်း
 အနာဂတံသညဏ်၏ အာရုံ (၈)မျိုး ဝေဘန်ပြခြင်း
 ယထာကမ္မပုဂ္ဂညဏ်၏ အာရုံ (၅)မျိုး ဝေဘန်ပြခြင်း

၁၄-ခန္ဓနိဒ္ဒေသ-ခန္ဓာတို့ကို အကျယ်ပြချက်

ပညာကို ပြဆိုချက်

ဤ၌ ဆိုလိုသောပညာကို ဖော်ပြခြင်း

ပညာမည်ခြင်း၏ အကြောင်း

သညာ ဝိညာဏ် ပညာတို့၏ ထူးခြားခြင်း

ယင်းထူးခြားပုံကို ဥပမာဖြင့် ပြခြင်း

ပညာ၏ လက္ခဏာ ရသစသည်

ပညာအပြားကို ပြဆိုချက်

လောကီပညာနှင့် လောကုတ္တရာပညာ

နာမ်ကို ပိုင်းခြားသော ပညာနှင့် ရုပ်ကို ပိုင်းခြားသောပညာ

ဒဿနတူမိပညာနှင့် ဘာဝနာတူမိပညာ

သုတမယ စိန္တာမယ ဘာဝနာမယပညာ

အာယကောသလ္လပညာ စသည်သုံးပါး

ဒုက္ခ၌ ဉာဏ်စသည် (စတုသန္ဒဉာဏ်) လေးပါး

ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ် လေးပါး

အတ္တပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်

ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်

နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်

ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်

ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ် ရကြောင်းများ

ပညာ၏ တုံ-မူလ-ကိုယ်ထည်တို့ကို ပိုင်းခြားချက်

ရူပက္ခန္ဓာ ပြဆိုချက်

ဘူတရှုပ် ၄-ပါး

ဥပါဒါရှုပ် ၂၄-ပါး

စက္ခုပသာဒစသည်တို့၏ လက္ခဏာ ရသ စသည်

ကေမိ အပရေဝါဒ ရှင်းလင်းချက်

အဆင်း အသံတို့ မျက်စိ နားသို့ ရောက် မရောက် စိစစ်ချက်

စက္ခုပသာဒစသည်တို့၏ တည်နေပုံ

အဆင်းစသည်တို့၏ လက္ခဏာ ရသစသည်

ဣတ္ထိန္ဒြေ ပုရိသိန္ဒြေတို့၏ လက္ခဏာသည်
ဇိဝိတိန္ဒြေ၏ လက္ခဏာ ရသစသည်

ဟဒယဝတ္ထုရှုပ်၏ လက္ခဏာ ရသစသည်
ဝိညာဏ်ရှုပ်တို့၏ လက္ခဏာ ရသစသည်

အာကာသဓာတ်၏ လက္ခဏာ ရသစသည်
လဟူတာရှုပ်သည်တို့၏ လက္ခဏာ ရသစသည်
ရှုပ်အပြားကို ပြခြင်း

အဇ္ဈတ္တိကရှုပ်နှင့် ဗာဟိရရှုပ်
ဩဇ္ဈာရိကရှုပ်နှင့် သုခမရှုပ်

နိပ္ပန္နုရှုပ်နှင့် အနိပ္ပန္နုရှုပ်
ဥပါဒိဏ္ဍာရှုပ်နှင့် အနုပါဒိဏ္ဍာရှုပ်

ကမ္မဇရှုပ် စိတ္တဇရှုပ် အာဟာရဇရှုပ် ဥတုဇရှုပ်

အရိသသောနှင့် ရှုပ် ပုဒ်ပြီးခြင်း တူပုံ (မှတ်ချက်)

ကမ္မဇရှုပ် ၁၈-ပါး (မှတ်ချက်)
စိတ္တဇရှုပ် ၁၅-ပါး (မှတ်ချက်)

အာဟာရဇရှုပ် ၁၂-ပါး၊ ဥတုဇရှုပ် ၁၃-ပါး (မှတ်ချက်)
ဝိညာဏက္ခန္ဓာ ပြဆိုချက်
ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ် ၈-ပါး

ရှုပါဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည်
အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး
ဒိဋ္ဌမင်္ဂလာ စသည် (မှတ်ချက်)
အဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ် ၈-ပါး

သဟိတ်ကာမာဝစရ ကုသလဝိပါက်စိတ် ၈-ပါး
အကုသလဝိပါက်စိတ် ၇-ပါး
အကုသလဝိပါက်စိတ် ဥပေက္ခာသည် ဗုဒ္ဓသဘောရှိကြောင်း

ရှုပါဝစရဝိပါက်စိတ် စသည်
အဟိတ်ကိရိယာစိတ် ၃-ပါး
သဟိတ်ကာမာဝစရ ကိရိယာစိတ် ၈-ပါး

ရှုပ-အရှုပ ကိရိယာစိတ် ၉-ပါး

(၈၉) ပါးသောစိတ်တို့၏ ၁၄-ပါးသောကိစ္စတို့အလိုအားဖြင့် ဖြစ်ပုံကို ဝေဖန်ပြခြင်း
ဝေဒနာက္ခန္ဓာ ပြဆိုချက်

သုခဝေဒနာ၏ လက္ခဏာ ရသ စသည်
ဒုက္ခဝေဒနာ၏ လက္ခဏာ ရသ စသည်

သောမနဿဝေဒနာ စသည်တို့၏ လက္ခဏာ ရသ စသည်
သညာက္ခန္ဓာ ပြဆိုချက်

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ ပြဆိုချက်
ပဿ၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်
စေတနာ၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်

ဝိရိယ၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်
သမာဓိ၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်

သဒ္ဓါ၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်
သတိ၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်

ဟိရိ ဩတ္တပ္ပတို့၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်
အလောဘ အဒေါသ အမောဟ စသည်တို့၏ လက္ခဏာ စသည်

ပဿဒ္ဓိ လဟုတာ စသည်တို့၏ လက္ခဏာ စသည်
ယင်းတို့ကို ဘာဝနာပွားဆဲ၌ ကိုယ်တိုင် တွေ့သိရကြောင်း (မှတ်ချက်)
ဆန္ဒ၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်
အဓိမောက္ခ၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်

မနသိကာရ၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်
တဠာမဇ္ဈတ္တတာ၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်

ယင်း၏ဖြစ်ပုံကို ဘာဝနာပွားသူမှာ ကိုယ်တိုင်တွေ့သိရကြောင်း (မှတ်ချက်)
ဝိရတိသုံးပါး၏ လက္ခဏာ စသည်
အဟိရိက အနောတ္တပ္ပတို့၏ လက္ခဏာ စသည်

လောဘ မောဟ တို့၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်

ဥဒ္ဓစ္စ၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်
ထိနနှင့် မိဒ္ဓတို့၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်

ဒေါသ၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်
ဣဿာနှင့် မစ္ဆရိယတို့၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်
ကုက္ကုစ္ဆ၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်

ဝိစိကိစ္ဆာ၏ အနက်နှင့် လက္ခဏာ စသည်
အတိတ်စသည် ဝေဘန်ပြဆိုချက်

အဒ္ဓါအတိတ် စသည် ဝေဘန် ပြဆိုခြင်း

ဧကပစ္စုပ္ပန် အတိတ် အနာဂတ် ဝေဘန်ပြခြင်း

အစဉ်စသည် အဆုံးအဖြတ် ပြဆိုချက်

ဖြစ်စဉ် စသည်ကို ဝေဘန်ပြခြင်း

ဒေသနာအစဉ်သာ သင့်ကြောင်း

ခန္ဓာနှင့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ထူးခြားကြောင်း

ခန္ဓာငါးပါးမျှ အတိအကျ ဟောခြင်း၏ အကြောင်း

ခန္ဓာငါးပါးတို့ကို ဥပမာဖြင့် ဖြေခြင်း

ခန္ဓာငါးပါးတို့ကို ရှုအပ်သော အခြင်းအရာ

ထိုသို့ရှုသူအား အကျိုးပြီးပုံ

၁၅-အာယတနတို့ကို ဖွဲ့စည်း-အာယတနတို့ကို အကျယ်ပြုချက်

အာယတနတို့ကို အကျယ်ပြုချက်

အာယတနသဒ္ဒါ၏ အနက်တို့ကို ပြခြင်း

အာယတနတို့ကို ၁၂-ပါးတို့ကို ဟောခြင်း အကြောင်း

ဒေသနာအစဉ်သာ သင့်ကြောင်း

ရှုအပ်သော အခြင်းအရာတို့ကို ပြခြင်း

တော်တို့ကို အကျယ်ပြုချက်

တော်သဒ္ဒါ၏ အနက်တို့ကို အကျယ်ပြုခြင်း

တော်တို့ကို ၁၈-ပါးတို့ကို ဟောခြင်း၏ အကြောင်း

အာဘာဇာတ် စသည်တို့ တော် ၁၈-ပါး၌ အတွင်းဝင်ပုံ

အကြောင်း ၄-ပါး ၄-ပါးရှိမှ စက္ခုဝိညာဏ်စသည် ဖြစ်နိုင်ကြောင်း

တော် ၁၈-ပါးတို့၌ ရှုအပ်သောအခြင်းအရာ

၁၆-ဣန္ဒြိယသစ္စနိဒ္ဒေသ-ဣန္ဒြေ သစ္စာတို့ကို အကျယ်ပြုချက်

ဣန္ဒြေတို့ကို အကျယ်ပြုဆိုချက်
ဣန္ဒြိယ၏ အနက်
ဒေသနာအစဉ်သာ သင့်ကြောင်း
ဣန္ဒြေတို့၏ ကိစ္စကို ပြခြင်း
ဣန္ဒြေတို့ကို ဘုံဖြင့် ဝေဘန်ပြခြင်း
သစ္စာတို့ကို အကျယ်ပြုဆိုချက်
သစ္စာအနက်သဘော ၁၆-ပါး ပြခြင်း
ဒု-သဒ္ဓါ ၁-သဒ္ဓါ စသည်တို့၏ အနက်ကို ပြခြင်း
အရိယသစ္စာမည်ကြောင်း ပြခြင်း
ဒုက္ခသစ္စာ စသည်တို့၏ အသီးအသီးသော လက္ခဏာ ရသစသည်

သစ္စာ၏အနက်
မျက်လှည့်နှင့် တံလှုပ် အထူး (မှတ်ချက်)
သစ္စာသဒ္ဓါ၏ ရသင့်သောအနက်တို့ကို ထုတ်ပြခြင်း
သစ္စာတို့ကို ၄-ပါးမျှသာ တိတိကျကျ ဟောခြင်း၏အကြောင်း
ဒေသနာအစဉ်သာ သင့်ကြောင်း
ဇာတိ စသည်တို့ကို ဆုံးဖြတ်ပြခြင်း
သစ္စာလေးပါး ဝေဘန်ချက်ပါဠိနှင့် ယင်း၏ မြန်မာပြန်
ဒုက္ခကို အကျယ်ပြုဆိုချက်
ဇာတိကို အကျယ်ပြုဆိုချက်

ဇာတိကို အရကောက်ပြခြင်း
ယင်း၏ လက္ခဏာ စသည်
ဇာတိ၏ ဒုက္ခမည်ခြင်း၏ အကြောင်း
ဒုက္ခဒုက္ခ-စသော ဒုက္ခ(၇)မျိုးကို ဝေဘန်ဖွင့်ပြခြင်း
ဒုက္ခဒုက္ခနှင့် ဝိပရိဏာမဒုက္ခ
သဒ္ဓါရဒုက္ခ
ပဋိစ္ဆန္ဒဒုက္ခနှင့် အပ္ပဋိစ္ဆန္ဒဒုက္ခ
ပရိယာယဒုက္ခနှင့် နိပ္ပရိယာယဒုက္ခ
အမိဝမ်း၌ ပဋိသန္ဓေ တည်နေခြင်းကြောင့် ဆင်းရဲပုံ

ကိုယ်ဝန်အဆင်မပြေ၍ ခွဲစိတ်ဖြုတ်ခြင်းကြောင့် ဆင်းရဲပုံ
ပွားမြင်ခြင်းကြောင့် ဆင်းရဲပုံ
ပွားမြင်ပြီးနောက် တသက်ပတ်လုံး ဆင်းရဲပုံ
၀ရဲ စသည်တို့၌ ပြစ်ခြင်းကြောင့် ထို၀ရဲဆင်းရဲ စသည်ကို ခံစားရကြောင်း စသည်ဖြင့် ပြဆိုခြင်း
ဇရာကို အကျယ်ပြုချက်
ဇရာ၏ သရုပ်တရားကိုယ်ကို ကောက်ပြခြင်း
ယင်း၏ လက္ခဏာ စသည်
ယင်းဇရာကို ဒုက္ခဟု ဆိုခြင်းအကြောင်း
မရဏကို အကျယ်ပြုချက်

မရဏ၏ သရုပ်တရားကိုယ်ကို ကောက်ပြခြင်း
ယင်း၏ လက္ခဏာ စသည်
ယင်းမရဏကို ဒုက္ခဟု ဆိုခြင်းအကြောင်း
သောကစသည်ကို အကျယ်ပြုချက်

သောက၏ ခုက္ခမည်ခြင်းအကြောင်း
ပရိဒေဝဋ္ဌိ အဆုံးအဖြတ်
ခုက္ခန္ဓိ အဆုံးအဖြတ်
ဒေါမနဿဋ္ဌိ အဆုံးအဖြတ်
ဥပါယာသဋ္ဌိ အဆုံးအဖြတ်

အပ္ပိယသမ္ပယောဂဋ္ဌိ အဆုံးအဖြတ်
ပိယဝိပွယောဂဋ္ဌိ အဆုံးအဖြတ်
ဣစ္ဆိတာလာဘဋ္ဌိ အဆုံးအဖြတ်
တဏှာကိုပင် ခုက္ခယု ဆိုခြင်း၏အကြောင်း (မှတ်ချက်)
ဥပါဒါနုက္ခန္ဓာတို့ဋ္ဌိ အဆုံးအဖြတ်
သမ္ပဒေယကို အကျယ်ပြဆိုချက်
ပေါနောဘဝိကာ-ပုဒ်ပြီးပုံ (မှတ်ချက်)
နိရောဓကို အကျယ်ပြဆိုချက်
နိဗ္ဗာန်ကို ပြဆိုချက်

သဥပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်
အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်
ဝိသုဒ္ဓိမဂ်မဟာဒိကာနိဿယ တတိယတွဲမှ နိဗ္ဗာန်ဆိုင်ရာစိစစ်ချက်
မဂ်ကို အကျယ်ပြဆိုချက်
မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးအကျယ် (မှတ်ချက်)
ခုက္ခန္ဓ ဉာဏ် စသော ပါဠိအရ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာန်းကို ပြသောအဋ္ဌကထာ (ယင်းမှတ်ချက်ပင်)
သံယုတ်ပါဠိတော်နည်းအရ မြင်ဆဲ စသည်ဋ္ဌိ ဖြစ်သော ဥပါဒါနုက္ခန္ဓာ ခုက္ခယုစွာ တရားတို့ကို ရှု၍ အနိစ္စအစရှိသော
လက္ခဏာတို့ဖြင့် သိအပ်ကြောင်း (ယင်းမှတ်ချက်အဆက်ပင်)
ဝိပဿနာရှုစို့က်ဋ္ဌိ သမ္မာဝါစာ စသည်တို့၏ ကိစ္စလည်းပြီးကြောင်း (ယင်းမှတ်ချက်ပင်)

ဈာန်သမာဓိမရှိလျှင် သမ္မာသမာဓိ မဖြစ်ဟူ၍၎င်း၊ ယင်းသမာဓိမရှိလျှင် ဝိပဿနာ မရှုကောင်းဟူ၍၎င်း ဆိုသောဝါဒကို
ရှင်းလင်းပြခြင်း (ယင်းမှတ်ချက်ပင်)
အရိယ အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ်ဋ္ဌိ ဝိပဿနာမဂ်ကိုလည်း ပုဗ္ဗဘာဂမဂ်အဖြစ်ဖြင့် ထည့်သွင်းယူအပ်ကြောင်း (ယင်းမှတ်ချက်ပင်)
ဉာဏ်၏ ကိစ္စအားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်
အနုဗောဓဉာဏ်သည် တဆင့်ကြားစသည်ဖြင့် နိရောဓ မဂ္ဂတို့ကိုလည်း သိကြောင်း
ပဋိဝေဓဉာဏ်သည် နိရောဓကို အာရုံပြုလျက် သိ၍ ကျန်သစ္စာသုံးပါးတို့ဋ္ဌိလည်း သိခြင်းကိစ္စပြီးကြောင်း
သစ္စာလေးပါးကို သိသော အနုဗောဓဉာဏ်သည် သက္ကာယဒိဋ္ဌိစသည်ကို ဆုတ်နစ်ရပ်တန့်စေနိုင်ကြောင်း
ဣဿာရဇေါ ဗန်ဆင်းသူကြောင့်၊ ပဓာနဇေါ ပကတိကြောင့် လောကဖြစ်သည်စသည်ဖြင့် ယူသော အကြောင်းမှား
အယူဝါဒတို့ကို ဒိုကာဋ္ဌိ အကျယ်ပြဆိုထားသည့်အတိုင်း ထုတ်ပြထားသည် (မှတ်ချက်)

နိရောဓဋ္ဌိ အယူမှားတို့ကိုလည်း ဒိုကာအရ ထုတ်ပြထားသည် (မှတ်ချက်)
အတွင်းဝင်သော တရားတို့၏ အပြားအားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်
သစ္စာလေးပါးကို ဥပမာဖြင့်ပြခြင်း
လေးချက်စု အဆုံးအဖြတ်
သုညအားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်
သစ္စာလေးပါးတို့ကို အသီး အသီး တပါးအပြား နှစ်ပါးအပြားစသည်ဖြင့် ခွဲခြမ်း ဝေဘန်ပြခြင်း
မဂ္ဂသစ္စာကို သီလက္ခန္ဓာ စသော သုံးပါးသောဓန္ဓာတို့ဖြင့် ရေတွက်အပ်ကြောင်း
သစ္စာလေးပါးတို့ကို တူသောအဖို့ရှိခြင်း ကွဲပြားသောအဖို့ရှိခြင်းတို့ဖြင့် ဝေဘန်ပြခြင်း
ဝိသုဒ္ဓိမဂ်-မြန်မာပြန် နိဂုံး

ဝိသုဒ္ဓိမဂ်နိဒါန်း

သင်္ဂဟဂါထာပါဠိအနက်

[မြန်မာပြန်စကားပြေ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်နိဒါန်းကို ပဌမတွဲ၌ပြုခဲ့ပြီး၊ ထိုပဌမတွဲ၌၎င်း၊ ဒုတိယတွဲ၌၎င်း၊ စာမျက်နှာများနေသောကြောင့် သင်္ဂဟဂါထာတို့၏ အနက်ကို မပြနိုင်ပဲရှိခဲ့သည်။ ယခုအခါ ယင်းသင်္ဂဟဂါထာတို့ကို ဖော်ပြ၍ သဒ္ဓါနည်းဆန်းအလင်္ကာနည်းတို့ဖြင့် ဝေဘန်ပိုင်းခြား စဉ်းစား ယူဆနိုင်ရန်အတွက် နိဿယပြန်နည်းဖြင့် ပြန်ဆိုထားသော ယင်းဂါထာတို့၏ အနက်ကိုလည်း ဤအရာ၌ ဖော်ပြပါအံ့။ ၎င်းတို့မှာလည်း ပါဠိဘာသာ တတ်သိနားလည်သူတို့၏ အတွက်သာ ဖြစ်သည်။]

၁။ သမ္ဘာဝနီယဿ သုဓိဝရာန-
မာဒတ္တမိရိဋ္ဌပဒဿ ယဿ။
ပညာဒိဇာတာ လလိတာ ဂုဏာဘာ၊
ဘာတေဝ လောကမိ သတံ မုဒါယ။

၁။ သုဓိဝရာနံ၊ ပညာရည်ချွန် ပုဂ္ဂိုလ်မွန် မြတ်ကဝိတို့သည်။ သမ္ဘာဝနီယဿ၊ လွန်စွာလေးမြတ် ချီးကျူးဂုဏ်တင်အပ်သော။ အာဒတ္တမိရိဋ္ဌပဒဿ၊ ပြည့်စုံသောအား ရယူထားသည့် ထူးခြားသာလွန် ဉာဏ်ရည်ချွန်ဘိ ပညာရှိအဖြစ်ဟူသော အရာရှိသော။ ယဿ၊ အကြင် ဗုဒ္ဓဃောသ နာမမည်တွင် ထေရ်အရှင် ဆရာတော်မြတ်၏။ ပညာဒိဇာတာ၊ ပညာစသည် အရည်အသွေးကြောင့် နီးဝေးနှံ့ဖြာ ဖြစ်ပေါ်လာသော။ လလိတာ၊ အပြစ်ကင်း၍ သန့်ရှင်း တင့်တယ်သော။ ဂုဏာဘာ၊ ချီးမွမ်းထိုက်စွာ ဂုဏ်ရောင်ဝါသည်။ လောကမိ၊ ကမ္ဘာလောက၌။ သတံမုဒါယ၊ ဉာဏ်ပညာရှင် သူတော်စင်တို့ ကြည်လင်ရွှင်ပျသဒ္ဓါ ကြွလျက် အားရဝမ်းမြောက်ခြင်းငှါ။ ဘာတေဝ၊ ထိန်တရွန်းရွန်း တက်နေဝန်းသို့ တောက်ထွန်းလျက်သာ ရှိပါပေသတည်း။

၂။ သ ဗုဒ္ဓဃောသာဂုထိရဂ္ဂမိမာ၊
ဝိဒူန မစ္စန္ဒသမာဒရာဒါ။
သဘာဝံဇံ ဗျတ္တိသသတ္တိလဒ္ဓံ၊
သိရိံ ဒဓာတေဝ သုဗုဒ္ဓဃောသော။

၂။ သုဗုဒ္ဓဃောသော၊ ဘုရားရှင်၏ ကောင်းသော ကျော်စောသံမျိုးရှိတော်မူသော။ သ ဗုဒ္ဓဃောသာဂုထိရဂ္ဂမိမာ၊ ထိုဗုဒ္ဓဃောသမည်တွင် ပညာရှင် မထေရ်မြတ်သည်။ ဝိဒူနံ၊ ပညာရှိတို့၏။ မစ္စန္ဒသမာဒရာဒါ၊ စင်စစ်အရေးထား၍ လေးစားခြင်းကို။ အာဒါ-အာဒါယ၊ သူမတူအောင် ယူဆောင်ရရှိခဲ့၍။ ဗျတ္တိသသတ္တိလဒ္ဓံ၊ ထင်ရှားလာသည့် မိမိ၏ စွမ်းရည်ကြောင့် ရအပ်သော။ ဝါ၊ ရ အပ်သည်ဖြစ်၍။ သဘာဝံဇံ၊ ဖန်တီးပြုပြင် အမွန်းတင်ရ ပယောဂမပါ အမှန်အတိုင်းသာ ဖြစ်လာသော။ သိရိံ၊ ဂုဏ်ကျက်သရေကို။ ဒဓာတေဝ၊ မှေးမှိန်လျော့ပါး မပျက်ပြားအောင် ဆောင်ထားလျက်သာရှိပါပေသတည်း။

၃။ “သမ္မုဒ္ဓသေဋ္ဌေ ပရိနိဗ္ဗာတသ္မိံ၊
သံဝစ္စရာနံ ဒသမေ သတမိံ။
ဇာတော”တိ ဉာတော ဝိဗုဓေဟိ ဗုဒ္ဓ-
ဃောသကံရော ပတ္တသမတ္တမာနိ။

၃။ ဝိဗုဓေဟိ၊ ပညာရှိတို့သည်။ ပတ္တသ မတ္တမာနိ၊ ရအပ်မလွဲ ရမြဲဖြစ်သည့် သူခပ်သိမ်းတို့၏ မြတ်နိုးခြင်းရှိသော။ ဗုဒ္ဓဃောသကံရော၊ အညွန့်အညွှောက်ပမာ ဗုဒ္ဓဃောသအလောင်းအလျာကို။ သမ္မုဒ္ဓသေဋ္ဌေ၊ ဘုရားမြတ်စွာသည်။ ပရိနိဗ္ဗာတသ္မိံ၊ ပရိနိဗ္ဗာန် ဝင်စံပြီးလတ်သော်။ သံ ဝစ္စရာနံ၊ နှစ်တို့၏။ ဒသမေ သတမိံ၊ ဆယ်ခုမြောက်ဖြစ်သော ရာစုအတွင်း၌။ ဇာတောတိ၊ မွေးဖွားပေါ်ထွန်းခဲ့သည်ဟူ၍။ ဉာတော၊ ကမ္ဘာတလွှား ရှင်လူအများက ထင်ရှားသိအပ်ပေသတည်း။

၄။ ဝိညူ ဝိဒူမဿ ပုမဂ္ဂဇာတေ၊
သဉ္ဇာတတံ ဒက္ခိဏဒေသဘာဂေ။
ရမ္မေန္ဒိယသ္မိံ သုဇနာကရသ္မိံ၊
တတ္တတ္တမေသီနံ မယံ ပတီတိ။

၄။ ဝိညူ၊ ပညာရှိတို့သည်။ ဣမဿ၊ အရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ အလောင်းအလျာ ပညာပြည့်ကြွယ် ဤသူငယ်၏။ ပုမဂ္ဂဇာတေ၊ ယောက်ျားမြတ်မွန် လူရည်ချွန်ပုဂ္ဂိုလ်ကျော်တို့၏ ဖြစ်ပေါ်ထွန်းကားရာဖြစ်သော။ ရမ္မေ၊ နှစ်ခြိုက် ရွှင်ပျော်မွေ့လျော်ဖွယ်

လည်းကောင်းသော။ သုဇနာကရသ္မိ၊ သူတော်ကောင်းများဖြစ်ပွားတည်ရှိရာလည်း ဖြစ်သော။ ဣန္ဒြိယသ္မိ၊ အိန္ဒြိယနိုင်ငံ၌။ ဒက္ခိဏဒေသဘာဂေ၊ တောင်ပိုင်းအရပ်၌။ သဗ္ဗာတတံ၊ ကောင်းစွာမွေးဖွား ကြီးပွားလာခဲ့သည်၏ အဖြစ်ကို။ ဝိဒူ၊ အထောက် သာဓက သဲလွန်စဖြင့် သိမှတ်ကြလေကုန်ပြီ။ အယံ၊ ဤသည်ကား။ တတ္တတ္ထမေသီနံ၊ မှန်ကန်သော အချက်အလက် အဖြစ် အပျက် အကြောင်းအရာကို ဖွေရှာနှိုင်းညှိ ပညာရှိတို့၏။ ပတိတိ၊ ဝေဘန်သိမှတ် ဆုံးဖြတ်ယူဆချက်ပေတည်း။

၅။ မောရဏ္ဍဂါမမှိ သ တတ္ထ ဇာတော၊
ပုညာနိတော ဝိပုကုလမှိ သမ္မာ။
သုရဿ လောကတ္ထသမာ ဝဟတ္တံ၊
ဥပ္ပဇ္ဇနာယာ' ဒ ပုရဏော ဝ ရံသိ။

၅။ လောကတ္ထသမာဝဟတ္တံ၊ ကမ္ဘာသူကမ္ဘာသား သတ္တဝါများအကျိုး သည်ပိုးရွက်ဆောင်ခြင်းငှါ။ သုရဿ၊ နေမင်း ၏။ ဥပ္ပဇ္ဇနာယ၊ ထွက်ပေါ်လာရေးအတွက်။ အာဒိ၊ အဦးအစဖြစ်သော။ အရဏော ရံသိ၊ အရဏ် ရောင်သည်။ (ဇာယတိ ဣဝ၊ ကြိုတင်ပြီးကာ ဖြစ်ပေါ်လာသကဲ့သို့။) သ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ အလောင်းလျာ သူငယ်သည်။ တတ္ထ၊ ထိုအိန္ဒြိယတောင်ပိုင်း၌။ မောရဏ္ဍဂါမမှိ၊ မောရဏ္ဍရွာ၌။ ပုညာနိတော၊ ကောင်းမှုတို့ကဆောင်ပို့အပ်သည်ဖြစ်၍။ ဝိပုကုလမှိ၊ ဗြာဟ္မဏအမျိုးအနွယ်၌။ သမ္မာ၊ ချမ်းချမ်းသာသာ ကောင်းမွန်စွာ။ ဇာတော၊ မွေးဖွားခဲ့လေ၏။

၆။ သံဝဒ္ဓဗုဒ္ဓိ သ ပဝုဒ္ဓိပတ္တော၊
အာရာဓယံ ဉာတိဂဏံ သဒေဝ။
ဝေဒေသု ဝိဇ္ဇာသု တဒညသိပ္ပ-
ဂန္ဓေသု' နာယာသပဝိဏတာ'ဂါ။

၆။ သ၊ ထို အရှင်ဗုဒ္ဓဃောသအလောင်းလျာသူငယ်သည်။ ပဝုဒ္ဓိပတ္တော၊ ကြီးပွားခြင်းသို့ရောက် လူလားမြောက်လတ် သော်။ သံဝဒ္ဓဗုဒ္ဓိ၊ အလွန်တိုးတက်သော ဉာဏ်ပညာရှိသည်ဖြစ်၍။ သဒေဝ၊ အခါမလတ် မပြတ်သာလျှင်။ ဉာတိဂဏံ၊ ဆွေ မျိုးအပေါင်းကို။ အာရာဓယံ၊ နှစ်သက်ရွှင်ပျ အားရဝမ်းမြောက်စေလျက်။ ဝေဒေသု၊ ဝေဒကျမ်းတို့၌၎င်း။ ဝိဇ္ဇာသု၊ နှုတ်မှုပညာ စာပေကျမ်းဂန်တို့၌၎င်း။ တဒညသိပ္ပဂန္ဓေသု စ၊ ထိုမှတပါး အခြားသိပ္ပံ ကျမ်းဂန်တို့၌၎င်း။ အနာယာသပဝိဏတာ၊ မခက်ခဲ တန်း ပင်ပန်းမရှိ လွယ်ကူစွာ တတ်သိကျွမ်းကျင်သူအဖြစ်သို့။ အာဂါ၊ ဆိုက်ရောက်ခဲ့လေပြီ။

၇။ သုဒ္ဓါမိမုတ္တိန ဝိဝေစနေန၊
သာရောနု'သာရောတိ ဝိဝိဇ္ဇမာနော။
ဝေဒေသု သာရတ္ထ မဗုဇ္ဈိ ယသ္မာ၊
တုဋ္ဌိ' သ နာပဇ္ဇိ သုတေန သေန။

၇။ သ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ အလောင်းလျာ လုလင်သည်။ သုဒ္ဓါမိမုတ္တိနံ၊ စင်ကြယ်သန့်ရှင်း အပြစ်ကင်းသည့် အတွင်းဓာတ်ခံ ဖြောင့်မှန်သော အဇ္ဈာသယရှိသူတို့၏။ ဝိဝေစနေန၊ ဝေဘန်စိစစ်ခြင်းမျိုးဖြင့်။ သာရောနု အသာရောတိ၊ အနှစ် သာရ ရှိလေသလော မရှိလေသလောဟူ၍။ ဝိဝိဇ္ဇမာနော၊ ဝေဘန်စိစစ်လတ်သော်။ ဝေဒေသု၊ ဝေဒတို့၌။ အသာရတ္ထံ အနှစ် သာရ ကင်းပသည်၏ အဖြစ်ကို။ ယသ္မာ၊ အကြင်ကြောင့်။ အဗုဇ္ဈိ၊ ဉာဏ်ဖြင့်ထင်ထင် သိမြင်ခဲ့လေပြီ။ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ သေန သုတေန၊ မိမိဥစ္စာအမှန် ဝေဒကျမ်းဂန်ဟူသော သုတဖြင့်။ တုဋ္ဌိ၊ နှစ်သက်စိတ်ချ အားရကျေနပ်ခြင်းသို့။ နာပဇ္ဇိ၊ မရောက်နိုင်ပဲ ရှိခဲ့လေပြီ။

၈။ အန္ဓေသတော တဿ ပသတ္ထသာရံ၊
သဒ္ဓမ္မသာရော သဝနေန လဒ္ဓေါ။
နိန္နောဝ ဗုဒ္ဓဿ သ သာသနမှိ၊
ဥဿာဟဇာတော'ပဂမာယ တတ္ထ။

၈။ ပသတ္ထသာရံ၊ ကောင်းမြတ်သော အနှစ်သာရကို။ အန္ဓေသတော၊ အစဉ်တစိုက် လိုက်လံမေးမြန်း စုံစမ်းရှာဖွေ သော။ တဿ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသအလောင်းလျာ လုလင်သည်။ သဒ္ဓမ္မသာရော၊ သူတော်ကောင်းတရား အစစ်အနှစ်သာရကို။ သဝနေန၊ နာခံမှတ်သား အကြားအားဖြင့်။ လဒ္ဓေါ၊ ရအပ်လေပြီ။ သ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ အလောင်းလျာ လုလင်သည်။ ဗုဒ္ဓဿ-သာသနမှိ၊ ဘုရားသာသနာတော်၌။ နိန္နောဝ၊ ညွတ်သည်ဖြစ်၍သာလျှင်။ တတ္ထ၊ ထိုသာသနာတော်သို့။ ဥပဂမာယ၊ ကပ်ရောက်ခြင်းငှါ။ ဥဿာဟဇာတော၊ ဖြစ်သော ကြီးစားခြင်း အလွန်အမင်း ရှိခဲ့လေပြီ။

၉။ ဓမ္မာဘိလာသီ သ ဝိရောစိ တတ္ထ၊
သံလဒ္ဓပဗ္ဗဇ္ဇပသမ္ပဒေါ။
ထေရေပသင်္ကမ္မ ဝိသုဒ္ဓထေရ-
ဝါဒီနိကာယမိ ပတိတပညေ။

၉။ ဓမ္မာဘိလာသီ၊ တရားတော်ကို လိုလားသည့် အလေ့ရှိသော။ သ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဇောသ အလောင်းလျာလှလင်သည်။ ဝိသုဒ္ဓထေရဝါဒီ နိကာယမိ၊ ဝိသုဒ္ဓထေရ ဝါဒနွယ်ဝင် ထေရ်အရှင်တို့၏ ဂိုဏ်း၌။ ပတိတပညေ၊ ကျော်စောထင်ရှားသည့် ပညာရှိ ဖြစ်ကုန်သော။ ထေရေ၊ မထေရ်တို့ကို။ ဥပသင်္ကမ္မ၊ ချဉ်းကပ်၍။ တတ္ထ၊ ထိုသာသနာတော်၌။ သံလဒ္ဓပဗ္ဗဇ္ဇပသမ္ပဒေါ၊ နည်းလမ်းကျန ကောင်းစွာရသော ဘဝအသစ် ရှင်ရဟန်းအဖြစ် ရှိသည်ဖြစ်၍သာလျှင်။ ဝိရောစိ၊ သီလစသည် မြတ်ဂုဏ်ရည်ဖြင့် စိုပြည်ရွှမ်းလဲ့ တင့်တယ်ခဲ့လေပြီ။

၁၀။ တဒါ ဟိ သံဒက္ခိဏက္ကန္တိယမိ၊
နိဝါသိနော ထေရိယဝံသဇာတာ။
တဒညဝါဒီ စ မုနိ မုနိန္ဒ-
မတံ ယထာလဒ္ဓိ ပကာသယန္တာ။

၁၀။ ဟိ၊ ထေရဝါဒီ မထေရ်မြတ်များ ထံတော်ပါး၌ တရားရှာလစ် ရဟန်းဖြစ်သည်မှာ မှတ်လှပါပေ၏။ တဒါ၊ ထိုခေတ်အခါ၌။ ဒက္ခိဏက္ကန္တိယမိ၊ တောင်ပိုင်းအိန္ဒိယပြည်၌။ ထေရိယဝံသဇာတာ၊ ထေရဝါဒအဆက်အနွယ်၌ ဖြစ်ကုန်သော။ မုနိ စ၊ ရဟန်းတော်တို့သည်၎င်း။ တဒညဝါဒီ၊ ထိုထေရဝါဒမှတစ်ပါး တခြားအယူအဆ ဝါဒရှိကုန်သော။ မုနိ စ၊ မဟာယာန ဂိုဏ်းဝင် အရှင်ရဟန်းတော်တို့သည်၎င်း။ မုနိန္ဒမတံ၊ ဘုရားအလိုတော်မြတ် ပိဋကတ်ကို။ ယထာလဒ္ဓိ၊ မိမိ မိမိတို့၏ အယူအဆ သဘောကျသည့်အတိုင်း။ ပကာသယန္တာ၊ ဟောကြားညွှန်ပြကုန်လျက်။ နိဝါသိနော၊ သီတင်းသုံးနေထိုင်တော်မူကုန်သည်။ အာသံ၊ ဖြစ်ကုန်၏။

၁၁။ သဒ္ဓမ္မသာရာမိဂမာယ ဘိယျော၊
ပါဠိ သမုဂ္ဂဏှိ ဇိနေရိတံ၊သာ။
ဇိဂ္ဂုလီလာ မနသာသိတာံ၊
လက္ခိဝ ပုညေ နိဝံသံ ဗဘာသ။

၁၁။ သ၊ ဗုဒ္ဓဇောသ ဘွဲ့မည်ရမည့် ဓမ္မမ္ဗေလျော် ထိုရဟန်းတော်သည်။ ဘိယျော၊ လွန်ကဲများပြားစွာ။ သဒ္ဓမ္မသာရာမိဂမာယ၊ သုံးဖြာသဒ္ဓမ္မ အနှစ်သာရတို့ကို ဒိဋ္ဌသိရန်အလိုငှါ။ ဇိနေရိတံ၊ ဘုရားရှင် ဟောတော်မူအပ်သော။ ပါဠိ၊ ပိဋကပါဠိကို။ သမုဂ္ဂဏှိ၊ ကောင်းစွာသင်ယူခဲ့လေပြီ။ လက္ခိ၊ ကျက်သရေသည်။ ပုညေ၊ လွန်ကဲထူးခြား ကောင်းမှုများသောသို့။ နိဝံသံ၊ ပြည့်စုံသန့်ရှင်း မပျက်ယွင်းပဲ မကင်းမကွာ စွဲမြဲစွာမှီနေလျက်။ ဘာတိ ဣဝ၊ တောင်ပြောင်တိုးပွား ထင်ရှားဘိသကဲ့သို့။ သ၊ ထိုပိဋကပါဠိသည်။ အသ၊ ဗုဒ္ဓဇောသဘွဲ့မည်ရမည့် ဓမ္မမ္ဗေလျော် ထိုရဟန်းတော်၏။ ဇိဂ္ဂုလီလာ၊ လျှာဖျား၌ ကျက်စားလွန်လူး ကွန်မြူးတင့်တယ်လျက်။ မနသိ၊ စိတ်နှလုံး၌။ အာသိတာ၊ အစဉ်မကွာ စွဲမြဲစွာမှီနေသည်ဖြစ်၍။ ဗဘာသ၊ သန့်ရှင်းပြည့်စုံ ကောင်းခြင်းဂုဏ်ကို အကုန်ဆောင်လျက် ထွန်းပြောင်တောက်ပခဲ့လေသတတ်။

၁၂။ ဧဝံ တမုဂ္ဂဏှိ မဗောဓိ သမ္မာ၊
“ဧကာယနောယံ သုဝိသုဒ္ဓိယာတိ။
မဂ္ဂေါ ဝိဝဇ္ဇာမိဂမာယ” တတ္ထော-
ယျောဂံ သမာပဇ္ဇိ ပရံ ပရတ္ထိ။

၁၂။ သ၊ ဗုဒ္ဓဇောသ ဘွဲ့မည်ရမည့် ဓမ္မမ္ဗေလျော် ထိုရဟန်းတော်သည်။ ဧဝံ၊ ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း။ တံ၊ ထိုပိဋကပါဠိကို။ ဥဂ္ဂဏှိ၊ နှုတ်ငုံမှတ်စွဲ သင်ယူဆဲပင်လျှင်။ “အယံ၊ အဋ္ဌဂီက စင်ကြယ်လှသည့် ဓမ္မလမ်းကြောင်း ဤအကျင့်ကောင်းသည်။ သုဝိသုဒ္ဓိယာ၊ ကိလေသာအညစ်အကြေး ကင်းဝေးသန့်ရှင်း ကောင်းစွာစင်ကြယ်ခြင်းငှါ။ ဝိဝဇ္ဇာမိဂမာယ၊ နိဗ္ဗာန်ထုတ်ချောက် ဉာဏ်မြင်ပေါက်၍ မျက်မှောက်ရသိခြင်းငှါ။ ဧကာယနော၊ တကြောင်းခရီး တလမ်းတည်းသာဖြစ်သော။ မဂ္ဂေါ၊ လမ်းကြောင်းပေတည်း။” ဣတိ၊ ဤသို့။ သမ္မာအဗောဓိ၊ ဖြောင့်မှန်စွာပင် ဉာဏ်ဖြင့်မြင်၍ သက်ဝင်သဘောကျလေပြီ။ တသ္မာ၊ ထိုသို့ နိဗ္ဗာန် သွားရန်လမ်းကား တခြားမရှိ ဤလမ်းသာရှိသည်ဟု မြင်သိသဘောကျလေသောကြောင့်။ ပရတ္ထိ၊ နိဗ္ဗာန်ကို အလိုရှိသော။ သ၊ ဗုဒ္ဓဇောသ ဘွဲ့မည်ရမည့် ဓမ္မမ္ဗေလျော် ထိုရဟန်းတော်သည်။ တတ္ထ၊ ထိုပိဋကပါဠိ၌။ ပရံ ဥယျောဂံ၊ လွန်လွန်ကဲကဲ စွဲမြဲစွာ ကြိုးစားခြင်းသို့။ အာပဇ္ဇိ၊ ရောက်ခဲ့လေပြီ။

၁၃။ သဘာဝပညာ မဟာတီ စ သတ္တ-
န္တရောပလဒ္ဓါ ဝိပုလာဝ ဝိဇ္ဇာ။
တေန သ ဗုဒ္ဓေါတ္တိသမုဒ္ဒတိဏ္ဏေ။
အကိစ္ဆသာမိတ္တပဘာဝ မညာ။

၁၃။ အဿ၊ ဗုဒ္ဓဃောသ ဘွဲ့မည်ရမည့် ဓမ္မမွေ့လျော် ထိုရဟန်းတော်၏။ သဘာဝပညာ စ၊ တိဟိတ်ယှဉ်ပေ သန္ဓေ တည်စ ခါကာလမှ တကွပါလာ ပင်ကိုရင်း ဉာဏ်ပညာသည်လည်း။ မဟာတီ၊ ထက်မြက်ဖွံ့ထွား ကြီးမားလှပါပေ၏။ သတ္တန္တ ရောပလဒ္ဓါ၊ ပိဋကတော်မှတစ်ပါး အခြားလောကီ အလီလီသောကျမ်းတို့မှ ရအပ်သော။ ဝိဇ္ဇာ စ၊ စာပေဆိုင်ရာ အတတ်ပညာ သည်လည်း။ ဝိပုလာဝ၊ ပြန့်ပြောတိုးပွား များပြားလှသည်သာတည်း။ တေန၊ ထို့ကြောင့်။ အဿ၊ ဗုဒ္ဓဃောသ ဘွဲ့မည်ရမည့် ဓမ္မမွေ့လျော် ထိုရဟန်းတော်၏။ ဗုဒ္ဓေါတ္တိ သမုဒ္ဒတိဏ္ဏေ၊ ဘုရားဟောဖော် စကားတော်မြတ် ပိဋကတ်သုံးဖြာ သမုဒြာကို လျင်စွာမနှေးကူးခတ်ရေး၌။ အကိစ္ဆသာမိတ္တပဘာဝံ၊ အလွယ်တကူ ပြီးစေနိုင်သူဖြစ်ကြောင်း စွမ်းရည်သတ္တိအပေါင်းကို။ အညာ-အညာယ၊ မျက်မြင်ဒိဋ္ဌ သိရှိတော်မူကြ၍။

၁၄။ ဗုဒ္ဓဿ ကိတ္တိဝ သုကိတ္တိဃောသော၊
ဝတ္တိဿတေ စွဿ ဂရူ ဝိယတ္တာ။
အတ္တာနိတံ နာမမကံသု ဗုဒ္ဓ-
ဃောသောတိ သမ္ပဒ္ဓမတင်္ဂတဿ။

၁၄။ သမ္ပဒ္ဓမတင်္ဂတဿ၊ ဘုရားရှင်အလို ထိုထိုအဆုံးအမ ဩဝါဒကို နိစ္စမပြတ် လိုက်နာပြုကျင့်တတ်သော။ အဿ၊ ဗုဒ္ဓဃောသ ဘွဲ့မည်ရမည့် ဓမ္မမွေ့လျော် ထိုရဟန်းတော်၏။ ဝိယတ္တာ၊ အဖက်ဖက်၌ ထက်မြက်ဉာဏ်မြင် ပညာရှင်ဖြစ်တော်မူ ကုန်သော။ ဂရူ၊ ဆရာသခင် ထေရ်အရှင်တို့သည်။ အဿ၊ ဤရဟန်းငယ်၏။ သုကိတ္တိဃော သော၊ ကောင်းသောကျော် စောသံသည်။ ဗုဒ္ဓဿ ကိတ္တိဝ၊ ဘုရားရှင်၏ ကျော်စောခြင်းကဲ့သို့ပင်။ ဝတ္တိဿတေ၊ ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ ဣတိ၊ ဤသို့နောင်ရေး မြော်တွေးထင်မြင် ဆင်ခြင်ကြကုန်၍။ အဿ၊ ထိုရဟန်းငယ်အား။ ဗုဒ္ဓဃောသောတိ၊ ဗုဒ္ဓဃောသဟူ၍။ အတ္တာနိတံ နာမံ၊ အနက်အရ လျော်ညီလှသည့် အန္တက္ခန္ဓာဘွဲ့အမည်ကို။ အကံသု၊ မှည့်ခေါ်မှတ်သားပေးထားကြလေကုန်ပြီ။

၁၅။ မယူရဒူတဂုယပဇ္ဇနသ္မိံ၊
နိဝဿ ကဉ္စိပုရုဒါကေ စ။
သ အန္ဓကာချာတသဒေသိယဋ္ဌ-
ကထံ သမုဂ္ဂဏှိ သမာဟိတတ္ထော။

၁၅။ သမာဟိတတ္ထော၊ စွဲမြဲတည်ကြည်သောစိတ် ရှိသော။ သ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသသည်။ မယူရဒူတဂုယပဇ္ဇန သ္မိံ၊ မယူရဒူတ အမည်ရသော ဆိပ်ကမ်းမြို့၌၎င်း။ ကဉ္စိပုရုဒါကေ စ၊ ကဉ္စိပုရ အစရှိသောမြို့၌၎င်း။ နိဝဿ၊ သီတင်းသုံးနေ ထိုင်၍။ အန္ဓကာချာတသဒေသိယဋ္ဌကထံ၊ အန္ဓကဟု ခေါ်ဆိုအပ်သည့် မိမိတိုင်းရင်းဖြစ် အဋ္ဌကထာကို။ သမုဂ္ဂဏှိ၊ ကောင်းစွာ သင်ကြား ကျက်စားလေ့လာခဲ့လေပြီ။

၁၆။ တာဝတ္တကေန သ သုမေဓသဿာ-
သန္တဋ္ဌစိတ္တဿ တတုတ္တရိမ္မိံ။
သမ္ပဒ္ဓဝါဏီသု သမတ္တမတ္တိ၊
အညာတုမိစ္ဆာ မဟာတီ အဇာယိ။

၁၆။ တာဝတ္တကေန၊ အန္ဓကသည် တိုင်းရင်းဖြစ် အဋ္ဌကထာကို လေ့လာသင်ရ ထိုအတိုင်းအရည်မျှဖြင့်။ အသန္တဋ္ဌ စိတ္တဿ၊ အားမရသေးပဲ မရောင့်ရဲသောစိတ် ရှိသော။ သုမေဓသဿ၊ ကောင်းသော ဉာဏ်ပညာ ရှိတော်မူသော။ အဿ၊ ထို အရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ၏။ ဝါ၊ အား။ တတုတ္တရိမ္မိံ၊ ထိုထက်အလွန်လည်း သမ္ပဒ္ဓဝါဏီသု၊ မြတ်စွာဘုရား စကားတော်မြန် ပိဋကတ်တော်တို့၌။ သမတ္တံ အတ္တံ၊ ကြွင်းမဲ့ဥသံ့ အလုံးစုံသော အနက် အဓိပ္ပါယ်ကို။ အညာတု၊ သိနားလည်ရန်အတွက်။ မဟာတီ ဣစ္ဆာ၊ ကြီးမားသော အလိုဆန္ဒသည်။ အဇာယိ၊ ထက်ထက်သန်သန် ဖြစ်ခဲ့ပြန်လေသတည်း။

၁၇။ မဟာမဟိန္ဒာဒိဝ သီဝရေဘိ၊
သမာဘတာ ယာ ဌကထာ သသာရာ။
သထေရဝါဒါ သုဝိနိစ္ဆယာ စ၊
တဒါ ဝိဘာတာ ဝတ လင်္ဂယာ သုံ။

၁၇။ မဟာမဟိန္ဒာဒိဝ သီဝရေဘိ၊ သမာဘတာ ယာ ဌကထာ သသာရာ။ သထေရဝါဒါ သုဝိနိစ္ဆယာ စ၊ တဒါ ဝိဘာတာ ဝတ လင်္ဂယာ သုံ။

၁၇။ မဟာမဟိန္ဒာဒိဝသီဝရေတိ၊ မဟာမဟိန္ဒစသော ရဟန္တာအရှင်မြတ်တို့သည်။ သသာရာ၊ အနစ်သာရ ရှိကြပေကုန်သော။ ယာ အဋ္ဌကထာ၊ အကြင် အဋ္ဌကထာတို့ကို။ သမာဘတာ၊ မူရင်းမပျက် ဆက်လက်ကောင်းစွာ ဆောင်ယူလာခဲ့ကုန်ပြီ။ တာ အဋ္ဌကထာ။ ထို အဋ္ဌကထာတို့သည်။ တဒါ၊ ထိုအခါ၌ သထေရဝါဒါစ၊ ထေရဝါဒတို့နှင့်တကွ ဖြစ်ကြကုန်၍၎င်း။ သုဝိနိစ္ဆယာ စ၊ ပြည့်စုံကောင်းမြတ် အဆုံးအဖြတ် ရှိကြကုန်၍၎င်း။ လင်္ကာယာ လင်္ကာယ၊ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌။ ဝိဘာတာ၊ ထင်ရှားထွန်းပြောင်ကုန်သည်။ အာသု ဝတ၊ ဖြစ်လေကုန်ပြီတကား။

၁၈။ ပဝတ္ထိမေတံ ဝိဒိယဿ မေတ-
ဒဟောသိ “ယံ နူန ဘိရာမလင်္ကာ။
အလင်္ကာရောန္တိ၊ ရတနာကရံဝ၊
ဥပေစ္စ သိက္ခေ’ဋ္ဌကထာ မဟန္တိ။

၁၈။ ဧတံ ပဝတ္ထိံ၊ ဤ အကြောင်းအရာကို။ ဝိဒိယ၊ သိရ၍။ အဿ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသအား။ ဧတံ၊ ဤအကြံသည်။ အဟောသိ၊ ဖြစ်လေပြီ။ အဟံ၊ ငါသည်။ ရတနာကရံ၊ သမုဒြာကို။ မလင်္ကာရောန္တိ ဣဝ၊ ရှုချင်ဖွယ်ရာ တန်ဆာဆင်ပေးသည်နှင့်တူသော။ အဘိရာမလင်္ကာ၊ ပျော်မွေ့ဖွယ်ရာ ပင်လယ်မှာထွန်း သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့။ ဥပေစ္စ၊ ချဉ်းကပ်သွားရောက်၍။ မဟန္တိ အဋ္ဌကထာ၊ မဟာ အဋ္ဌကထာတို့ကို။ သိက္ခေ၊ လေ့လာမှတ်သား သင်ကြားရပါမူ။ ယန္တု၊ ကောင်းလိမ့်မည်တကား။

၁၉။ တာ ဘာသယာ သီဟဋ္ဌိကာယ ရစ္စာ၊
တန္တိ သမာရောပျ နဝံ ကရေယျံ။ ဧဝံ ဝေသန္တရိယာန ဗုဒ္ဓ-
မာနိန မတ္ထံ ခလ သာဓယေ တိ။

၁၉။ သီဟဋ္ဌိကာယ ဘာသယာ-ဘာသာယ၊ သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့်။ ရစ္စာ၊ ရေးသားအပ်ကုန်သော။ တာ၊ ထိုအဋ္ဌကထာတို့ကို။ တန္တိ သမာရောပျ၊ ပါဠိ-မာဂဓ ဝေါဟာရသို့ မူလနက်ပင် မပျက်တင်၍။ နဝံ၊ အဋ္ဌကထာသစ်ကို။ ကရေယျံ၊ ပြုစီရင်ရပါမူ။ ယန္တု၊ ကောင်းလိမ့်မည်တကား။ ဟိ၊ အကျိုးကား။ ဧဝံ၊ ဤသို့ မာဂဓဘာသာ အဋ္ဌကထာကျမ်းသစ်ပြု ဖြစ်သည်ရှိသော်။ ဝေသန္တရိယာနံ၊ တိုင်းတပါး၌ ဖြစ်ပွားနေထိုင်လေ့ရှိကုန်သော။ ဗုဒ္ဓမာနိနံ၊ ဘုရားကို မြတ်နိုးသူ ရဟန်း ရှင် လူတို့၏။ အတ္ထံ၊ အကျိုးစီးပွားကို။ ခလ၊ စင်စစ်။ သာဓယေ၊ ပြီးစေနိုင်ရာ၏။ ဣတိ၊ ဤသို့ အကြံအစည် ဖြစ်လေပြီ။

၂၀။ ပုရေ စ လင်္ကာဂတသာသနံ ယံ၊
သုနိမ္မလိန္ဒူဝ ဟိမာဒိမုတ္တာ။
ပဘာသိ၊ ကိသ္မိန္ဒိ တဒါ ညဝါဒ-
မနာကုလံ တာ ကုလတံ ဧဂါမ။

၂၀။ စ၊ အလျဉ်းသင့်လာ ဆိုဖွယ်ရာတရပ် ကြားညှပ်၍ ပြလိုက်ဦးအံ့။ ပုရေ၊ ရှေးအခါ၌။ ယံ လင်္ကာဂတသာသနံ၊ သီဟိုဠ်၌ရောက်လာ အကြင်သာသနာတော်သည်။ ဟိမာဒိမုတ္တာ၊ ဆီးနှင်းအစ ပြစ်ဒေါသမှ ကင်းပလွတ်မြောက်သော။ သုနိမ္မလိန္ဒူဝ၊ အလွန်သန့်ရှင်း ထိန်ထိန်လင်းလင်းသော လမင်းအသွင်ကဲ့သို့။ ပဘာသိ၊ ညစ်ကြေးကင်းရှင်း ရောင်ဝါလင်းလျက် ထွန်း လင်းတောက်ပခဲ့လေပြီ။ အညဝါဒမနာကုလံ၊ ဝါဒတပါးတို့ဖြင့် ထွေပြားရှုပ်ခြင်းလုံးဝကင်း၍ သန့်ရှင်းစင်ကြယ်ခဲ့သော။ တံ၊ ထိုသီဟိုဠ်သာသနာသည်။ တဒါ၊ အရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ အကြံကောင်းရ၍ ဆန္ဒဖြစ်လာ ထိုစဉ်အခါ၌။ ကိသ္မိန္ဒိ၊ အချို့နိကာယ ဂိုဏ်းဂဏ၌။ အာကုလတံ၊ ဝါဒအထွေထွေ ရှုပ်ပွေရာယှက်ခြင်းသို့။ ဧဂါမ၊ ဝမ်းနည်းစရာ ရောက်ခဲ့ရာလေပြီ။

၂၁။ ဇိနမိ နိဗ္ဗာနဂတေ ဟိ ဝဿ-
သတန္တရေ သာသနိကာ သမဂ္ဂါ။
သမာနဝါဒါ ဇိနသာသနမိ၊
န ကောစိ ဘောဒေါပိ တဒါ အဟောသိ။

၂၁။ ဟိ၊ ထိုစကားကို ထင်ရှားစေဦးအံ့။ ဇိနမိ၊ မြတ်စွာဘုရားသည်။ နိဗ္ဗာနဂတေ၊ ပရိနိဗ္ဗာန် ဝင်စံတော်မူပြီးလတ်သော်။ ဝဿသတန္တရေ၊ အနှစ်တရာအတွင်း၌။ သာသနိကာ၊ သာသနာဝင် ထေရ်အရှင်တို့သည်။ ဇိနသာသနမိ၊ ဘုရားမြတ်စွာ သာသနာတော်၌။ သမာနဝါဒါ၊ မကွဲမပြား တသားတည်း တူမျှသည့် အယူအဆရှိကုန်သည်ဖြစ်၍။ သမဂ္ဂါ၊ တပေါင်းတည်း မပျက်ညီညွတ်လျက်ရှိပေကုန်၏။ တဒါ၊ အနှစ်တရာ ထိုအချိန်အခါ၌။ ကောစိပိ ဘောဒေါ၊ မပြောပစဖွယ် အနည်းငယ်မျှသော အကွဲအပြား သော်လည်း။ န အဟောသိ၊ မပေါ်ပေါက်ခဲ့ဘူးပေ။

၂၂။ ပစ္ဆာ စ သဒ္ဓမ္မဒုမာဟတောဘျ-
ခမ္မေဟိ ဝါတေဟိ ပဋိစ္စ ပါပေ။
ဇာတေဟိ သံဝိဂ္ဂမနာ သမာယ၊
ထေရေသ မုယျောဂ မကံသု ဒဋ္ဌံ။

၂၂။ ပစ္ဆာ စ၊ အနှစ်တရာမှ နောက်ကာလ၌မူကား။ ပါပေ၊ ယုတ်မာသော ရဟန်းတို့ကို။ ပဋိစ္စ၊ အစွဲပြု၍၊ ဇာတေဟိ၊ ဖြစ်ပေါ်လာကုန်သော။ သဒ္ဓမ္မဒုမာဟတောဘိ၊ သဒ္ဓမ္မသုံးဖြာ သာသနာဖြူစင် မြတ်သစ်ပင်ကို တိုးဝင်တိုက်ခတ်ကုန်သော။ အခမ္မေဟိ ဝါတေဟိ၊ အခမ္မဝါဒ ယူဆရိုင်းစိုင်း လေမုန်တိုင်းတို့ကြောင့်။ သံဝိဂ္ဂမနာ၊ မြော်တွေးစိုးထိတ် သံဝေဂစိတ် ရှိတော် မူကုန်သော။ ထေရေ မထေရ်တို့သည်။ ဧသံ၊ ဤအခမ္မဝါဒ ယူဆရိုင်းစိုင်း လေပြင်းမုန်တိုင်းတို့၏။ သမာယ၊ ငြိမ်းပျောက် ကင်းရှင်း ရပ်စဲခြင်းငှါ။ ဒဋ္ဌံ၊ မြဲမြံစွာ၊ ဥယျောဂံ၊ ကြီးပမ်းအားထုတ်ခြင်းကို။ အကံသု၊ ပြုတော်မူလေကုန်ပြီ။

၂၃။ သင်္ဂီတိယော ကစ္စ သုပသလေဟိ၊
နိဂ္ဂယုမာနာပိ ထိရေဟိ ဒဋ္ဌံ။
ဆိန္နာပိ ရုက္ခာ သု ပုနောရဟာဝါ-
ကာသံဝ ဓမ္မံ ဝိနယာ ဉာထာ တေ။

၂၃။ သုပသလေဟိ၊ သီလသိက္ခာကို လွန်စွာအားကိုး ချစ်မြတ်နိုးကုန်သော။ ထိရေဟိ၊ မထေရ်အရှင် မြတ်တို့သည်။ သင်္ဂီတိယော ကစ္စ၊ သင်္ဂီယနာတင်ကိစ္စ ပြုလုပ်ကြကုန်၍။ ဒဋ္ဌံ၊ မြဲမြံစွာ။ နိဂ္ဂယုမာနာပိ၊ နှိပ်ကွပ်အပ်ပါ ကုန်သော်လည်း။ (တေ-နှင့်စပ်) ရုက္ခာ၊ သစ်ပင်တို့သည်။ ဆိန္နာပိ၊ ခုတ်ဖြတ်အပ်ကုန်သော်လည်း။ ပုနောရဟာ၊ နောက်ထပ်တဖန်ပေါက် မြဲပေါက်ပြန်ကုန်သည်။ အဿု ဣဝ၊ ဖြစ်ကုန်ရာသကဲ့သို့။ တေ၊ ထို အခမ္မဝါဒီတို့သည်။ ဓမ္မံ၊ သုတ်အဘိဓမ္မာကို၎င်း။ ဝိနယံ၊ ဝိနည်းကို၎င်း။ အညထာ၊ အမှန်မှတပါး အမှားအားဖြင့်။ အကာသံဝ၊ ပြုမြဲတဖန် ပြုကြပြန်ကုန်သည်သာတည်း။

၂၄။ နာနာဂဏာ တေ စ အနေကဝါဒါ၊
သံသဂ္ဂကာရာ ဇိနသာသနေ သုံ။
ဝါဒေဘိ အညေဟိ ဇိနေရိတောဘျ-
သုဒ္ဓါယမာနာ ဝိနယဉ္စ ဓမ္မံ။

၂၄။ တေ၊ ထိုခမ္မဝါဒီတို့သည်။ နာနာဂဏာ စ၊ အမျိုးမျိုးအစားစားကွဲပြားသော ဂိုဏ်းရှိကုန်သည်၎င်း။ အနေကဝါဒါ စ၊ ဂိုဏ်းကွဲသည်နှင့်အမျှ ဝါဒအစားစား များပြားသော အယူရှိကုန်သည်၎င်း။ (ဟုတ္တာ၊ ဖြစ်ကုန်၍။) ဇိနသာသနေ၊ ဘုရား အဆုံးအမ ဓမ္မဝိနယ၌။ သံသဂ္ဂကာရာ၊ နှုတ်ပယ်ဖြည့်စွက်ရောယှက်ခြင်းကို ပြုကုန်လျက်။ ဇိနေရိတောဘိ၊ မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားတော်မူအပ်သောဝါဒတို့မှ။ အညေဟိ ဝါဒေဘိ၊ တပါးသော အခမ္မဝါဒတို့ဖြင့်။ ဝိနယဉ္စ၊ ဝိနည်းကို၎င်း။ ဓမ္မဉ္စ၊ သုတ်အဘိဓမ္မာကို၎င်း။ အသုဒ္ဓါယမာနာ၊ မသန့်ရှင်းသည်ကို ပြုကုန်သည်။ အာသုံ၊ ဖြစ်လေကုန်ပြီ။

၂၅။ ဝါဒါ စ ဝါဒီ ပိဋကနိ တေသံ၊
လင်္ကံ မလင်္ကံ ဝ ကရံ ပယာတာ။
ပဋိဂ္ဂဟေသုံ ပျံဘယာဒိဝါသီ၊
နာညေ မဟာချာတ ဝိဟာရဝါသိ။

၂၅။ တေသံ၊ ထိုအခမ္မဝါဒီတို့၏။ ဝါဒါစ၊ အယူအဆ ဝါဒတို့သည်၎င်း။ ဝါဒီ စ၊ ထိုအယူအဆ ဝါဒရှိသူ ရဟန်းရှင် လူတို့သည်၎င်း။ ပိဋကနိ စ၊ ပိဋကအထွေထွေ စာပေကျမ်းဂန်တို့သည်၎င်း။ လင်္ကံ၊ သီဟိုဠ်ကျွန်းကို။ မလင်္ကံ၊ ဝါဒရှုပ်ထွေး ညစ်အကြေးဖြင့် ချေးစွန်းပေလတ် အမည်းကွက်အမှတ်ရှိသည်ကို။ ကရံ-ကရောန္တာ ဣဝ၊ ပြုကုန်ဘိသကဲ့သို့။ ဥပယာတာ၊ ချဉ်းကပ်ထွင်းဖောက် ဆိုက်ရောက်လာကုန်၏။ အဘယာဒိဝါသီ၊ အဘယဂိရိ ဝါသီရဟန်းတို့သည်။ (တာနိ၊ ထိုဝါဒ ဝါဒီ ပိဋကတို့ကို။) ပဋိဂ္ဂဟေသုံ၊ အသစ်အဆန်း၌ ဓာတ်တူခိုက်၍ နှစ်ခြိုက်လက်ခံကြလေကုန်ပြီ။ အပိ၊ သို့သော်လည်း။ အညေ၊ အဘယဂိရိဝါသီတို့မှတပါးကုန်သော။ မဟာချာတဝိဟာရဝါသီ၊ မဟာဝိဟာရ ဝါသီဂိုဏ်းဝင် ထေရ်အရှင်တို့သည်။ န ပဋိဂ္ဂဟေသုံ၊ အဖက်မလုပ် ရွံစက်ဆုပ်၍ နှင်ထုတ်ပယ်လှန် လက်မခံပဲ မျက်နှာလွှဲတော်မူကုန်၏။

၂၆။ ယထာ စ ဗုဒ္ဓါဘိဟိတာဝ ပါဠိ၊
တဒတ္ထသာရာ စ ဝသီဘိ ဉာတာ။
န “တေမ ဝေါက္ကမ္မ ဝိသုဒ္ဓထေရ-
ဝါဒီ ဝိဝါဒီ”တိ ပဝတ္တိ ကာစိ။

၂၆။ ယထာ၊ အကြင်အခြင်းအရာဖြင့်။ ပါဠိ စ၊ မူရင်း ပါဠိတော်ကိုလည်း။ ဗုဒ္ဓါဘိဟိတာဝ၊ မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားတော်မူအပ်ပြီး သာလျှင်တည်း။ တဒတ္ထသာရာ စ၊ ထို ပါဠိတော်၏ အနက်ဟူသော အနစ်သာရ (အဋ္ဌကထာနည်းနိဿယ) တို့ကိုလည်း။ ဝသီဘိ၊ ရဟန္တာသခင် အရှင်မြတ်တို့သည်။ ယထာ၊ အကြင်အခြင်းအရာဖြင့်။ ဉာတာ၊ သိတော်မူအပ်ကုန်၏။ ဝိသုဒ္ဓိထေရဝါဒီ၊ စင်ကြယ်သော ထေရဝါဒဂိုဏ်းဝင် အရှင်မြတ်တို့သည်။ တေ၊ ဘုရားရဟန္တာတို့ဟောအပ် သိအပ်တိုင်းသော ထိုပါဠိ အဋ္ဌကထာနှင့် ထိုအခြင်းအရာတို့ကို။ ဝေါက္ကမ္မ၊ လမ်းလွဲရှောင်ရှား ကြဉ်ဖယ်ထား၍။ ဝိဝါဒီ ဣတိ၊ အဆိုကွဲပြား အငြင်းပွားခဲ့ကြသည်ဟု။ ကာစိ၊ တစုံတခုသော။ ပဝတ္တိ၊ အကြောင်းအရာမျိုးသည်။ န၊ မရှိခဲ့ဘူးချေ။

၂၇။ ဇီဝံ ရက္ခိံ သု သထေရဝါဒံ၊
တန္တိံ တဒတ္ထဉ္စ သနိဏ္ဍယံ တေ။
တသ္မာ န သက္ကာဝ တဒညဝါဒိ-
ဝါဒေဘိ ဟန္တံ စု'ပဂန္တံ' မဒ္ဓါ။

၂၇။ တေ၊ ထိုဝိသုဒ္ဓိထေရဝါဒီမထေရ်အရှင်မြတ်တို့သည်။ တန္တိံ စ၊ ဘုရားဟောဖော် ပါဠိတော်ကို၎င်း။ သထေရဝါဒံ၊ ထေရဝါဒတို့နှင့် တကွဖြစ်သော။ သနိဏ္ဍယံ၊ အဆုံးအဖြတ် နှင့်တကွဖြစ်သော။ တဒတ္ထံ စ၊ ထိုပါဠိ၏အနက်ဟူသော အဋ္ဌကထာကို၎င်း။ ဇီဝံ၊ အသက်ကဲ့သို့။ ရက္ခိံ သု၊ မြတ်မြတ်နိုးနိုး အားကိုး စောင့်ရှောက်ကြကုန်ပြီ။ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ တဒည ဝါဒိ ဝါဒေဘိ၊ ထိုထေရဝါဒမှတစ်ပါး အခြားဆန့်ကျင်သော ဝါဒရှိသူတို့နှင့် ဝါဒတို့သည်။ (တံ၊ ထိုဝိသုဒ္ဓိထေရဝါဒီတို့၏ ပိဋကကို)။ ဟန္တံ စ၊ တိုက်ခိုက် ဖြိုဖျက်ခြင်းငှါ၎င်း။ ဥပဂန္တံ စ၊ အချင်းနင်းဝင်ရောက်ခြင်းငှါ၎င်း။ အဒ္ဓါ၊ စင်စစ်ဧကန်အမှန် ပင်။ နသက္ကာဝ၊ မတတ်နိုင်ပဲ ရှိကြကုန်သည် သာတည်း။

၂၈။ တံဝါဒသံဘေဒဘယဉ္စ မညယာ၊
“ဒုဒ္ဓါရ ဝေလာပိ ဘယေဟိ တန္တိနံ။
သမ္မောသတာဒီဟိ ဘဝေ”တိ ပေါတ္ထကံ၊
အာရောပယု သမ္မာ ပရိပါလယိံ သု တေ။

၂၈။ တေ၊ ထိုဝိသုဒ္ဓိ ထေရဝါဒီမထေရ် အရှင်မြတ်တို့သည်။ တံဝါဒသံ-ဘေဒဘယံ၊ ထိုမိစ္ဆာဝါဒတို့၏ ရောယှက်မည့်ဘေးကို။ အညယာ-အညာယ စ၊ အရည်အဝေး မြော်တွေးသိမြင်ကြကုန်၍၎င်း။ ဘယေဟိ၊ ဒုဗ္ဘိက္ခဝသောဘေးတို့ကြောင့်၎င်း။ သမ္မောသတာဒီဟိ၊ သတိ ပညာတရား လျော့ပါး ချို့ယွင်း မေ့လျော့ခြင်းစသော အကြောင်းတို့ကြောင့်၎င်း။ တန္တိနံ၊ ပါဠိတို့၏။ ဝါ၊ တို့ကို။ ဒုဒ္ဓါရဝေလာပိ၊ ဆောင်ထားရန်အတွက် ခဲခက်သော အချိန်အခါသည်လည်း။ ဘဝေ၊ နောင်တချိန်မှာ ဖြစ်တန်ရာ၏။ ဣတိစ၊ ဤသို့ ကြံဆ မြော်မြင်မိကြကုန်၍၎င်း။ ပေါတ္ထကံ-အာရောပယု၊ ပေထက်သို့တင်၍။ သမ္မာပရိပါလယိံ သု၊ ကောင်းစွာချီးမြှောက် စောင့်ရှောက်တော် မူခဲ့ပေကုန်၏။

၂၉။ တဒါ ဟိ တေသံ ပဋိဗာဟနေ ရဏ-
ဝိဒံဝ သိက္ခံ ဇိနသာသနဒ္ဓရော။
သ ဗုဒ္ဓဃောသော မုနိ ဗုဒ္ဓိပါဠဝေါ၊
ဂတောသိ ဒီပံ ဝရတမ္မပဏ္ဍိကံ။

၂၉။ ဟိ၊ ပြတ်ခဲ့သော စကားလက်စကို ဆက်၍ဆိုပါဦးအံ့။ တဒါ၊ ထိုသီဟိုဠ်ကျွန်းတွင် ဂိုဏ်းကွဲဝင်၍ အမြင်လွဲမှား ဝါဒခြားတို့ ခေတ်စားပွေလိမ် ရှုပ်နေချိန်၌။ တေသံ၊ ထိုမိစ္ဆာဝါဒတို့ကို။ ပဋိဗာဟနေ၊ တွန်းလှန်ပယ်ရှား မြစ်တားဖြိုဖျက်ရေး၌။ ရဏဝိဒံ၊ သေနင်္ဂဗျူဟာ စစ်ပညာကို။ သိက္ခံဝ၊ လေ့ကျင့် သင်ကြား စစ်ကျောင်းသားနှင့် အလားတူပေသော။ ဇိနသာသနဒ္ဓရော၊ ဘုရားသာသနာကို ဆောင်ထားပေသော။ ဗုဒ္ဓိပါဠဝေါ၊ ပညာသွက်လက် ထက်မြက်လိမ္မာသည်၏ အဖြစ်ရှိသော။ သ ဗုဒ္ဓဃောသော မုနိ၊ ထိုရဟန်းတော် အရှင်ဗုဒ္ဓဃောသသည်။ ဝရတမ္မပဏ္ဍိကံ၊ သာသနာထွန်းလတ် ဂုဏ်သက်ကြောင့် မြင့်မြတ်ဆိုရ လက်နီကြ၍ တမ္မပဏ္ဍိ အမည်တပါးတည်း ရှိသော။ ဒီပံ၊ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့။ ဂတော အာသိ၊ ကြွသွားတော်မူခဲ့လေပြီ။

၃၀။ လင်္ကံ ဥပေစ္စ သ မဟာဋ္ဌကထာဏ္ဍဝဿ၊
ပါရံ ပရံ ဝိတရဏေ ထိရနိဏ္ဍယောဝ။
သံသုဒ္ဓဝံသဇနိ ဝါသမဟာဝိဟာရ-
မာဂါ'မ္မရံဝ ဥဒယိန္တု'ပသောဘယန္တော။

၃၀။ သ၊ ထိုအရှင် ဗုဒ္ဓဃောသသည်။ လင်္ကံ ဥပေစ္စ၊ သီဟိုဠ်ကျွန်းမြတ် ကပ်ရောက်လတ်သော်။ မဟာဋ္ဌကထာဏ္ဍ
ဝဿ၊ မဟာအဋ္ဌကထာတည်းဟူသောသမုဒြာ၏။ ပါရုံ၊ တဖက်ကမ်းသို့။ ဖန်၊ လွန်လွန်ကဲကဲ ဇွဲသန်စွာ။ ဝိတရဏေ၊ အပြီး
တိုင်ရောက် ကူးမြောက်ရေး၌။ ထိရနိဏ္ဍယောဝ၊ ခိုင်မာမြဲမြံ အဓိဋ္ဌာန်ဖြင့် စိတ်သန်ရည်မှတ် အဆုံးအဖြတ်ရှိသည် ဖြစ်၍
သာလျှင်။ (အာဂါ-နှင့်စပ်) ဣန္ဒြ၊ လမင်းသည်။ ဥဒယာ၊ ဥဒည်တောင်မှ။ အမ္မရုံ၊ ကောင်းကင်ကို၊ ဥပသောဘယန္တော၊
ရောင်ဝါရွန်းစေ တင့်ထွန်းစေလျက်။ အာဂစ္ဆတိ ဣဝ၊ တက်ရောက်လာဘိသကဲ့သို့။ သံသုဒ္ဓဝံသဇနိဝါသ မဟာဝိဟာရုံ၊ အလွန်
သန့်ရှင်း စင်ကြယ်သောမထေရ်မြတ်တို့၏ အနွယ်အဆက်၌ ဆင်းသက်ဖြစ်လာ ထေရ်မဟာတို့၏ နေရာဌာန မဟာဝိဟာရ
ကျောင်းတိုက်ကို။ ဥပသောဘယန္တော၊ ပဋိဗလ ဗျတ္တစသည် သူ့ဂုဏ်ရည်ဖြင့် စိုပြည်ဆင့်တင်တယ်စေလျက်။ အာဂါ၊
ရောက်လာခဲ့ပေသတည်း။

၃၁။ တသ္မိံ စ ဒက္ခိဏဒိသာယ ဝသီ သ တတ္ထ၊
သောဘံ ပဓာနဃရသညိတပါရိဝေဏံ။
ပါသာဒ မုတ္တမ မကာ သုဇနေဘိ သေဗျံ၊
သန္တော မဟာနိဂ မသာမိ သုစိဏ္ဍဓမ္မော။

၃၁။ သ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသသည်။ တသ္မိံ စ၊ ထိုမဟာဝိဟာရကျောင်းတိုက်၌လည်း။ ဒက္ခိဏ ဒိသာယ၊ တောင်
မျက်နှာအရပ်၌။ သုစိဏ္ဍဓမ္မော၊ စွဲမြဲစွာကျင့်အပ်သော တရားအကျင့်ရှိသည်ဖြစ်၍။ သန္တော၊ သူတော် ကောင်းအစစ်ဖြစ်သော၊
မဟာနိဂမသာမိ၊ နိဂုံးပိုင်ရှင်ကြီးမည်သော ဥပါသကာသည်။ သောဘံ၊ ရှုချင်စဖွယ်တင့်တယ်သော။ ပဓာနဃရသညိတ
ပါရိဝေဏံ၊ ပဓာနဃရဟု ခေါ်အပ်သော ပရိဂုဏ်၌ဖြစ်သော။ သုဇနေဘိ၊ သူတော်ကောင်းတို့သည်။ သေဗျံ၊ အခါမပြတ်
မှီဝဲအပ်သော။ ဥတ္တမံ၊ ကောင်းမြတ်သော။ ယံ ပါသာဒံ၊ အကြင်ပြာသာဒ်ကျောင်းကို။ အကာ၊ ဆောက်လုပ်ခဲ့၏။ တတ္ထ၊
ထိုပြာသာဒ်ကျောင်း တော်၌။ ဝသီ၊ သီတင်းသုံးနေထိုင်ခဲ့လေပြီ။

၃၂။ သမ္မာ စ ယောဂမကရီ ဗုဒ္ဓမိတ္တ-
ထေရာဒိ မန္တ မုပယာတ မနုနတန္တေ။
သံသေဝိတော ဝိဝိဉာယပဗုဒ္ဓိယာ သော၊
သုတ္တာဘိဓမ္မဝိနယဋ္ဌကထာသု နူနံ။

၃၂။ သော၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသသည်။ အနုနတန္တေ၊ အလုံးစုံသောကျမ်းဂန်၌။ အန္တ ဥပယာတံ၊ ဆုံခန်းတိုင်ရောက်
ကျမ်းကျင်တတ်မြောက်တော်မူသော။ ဗုဒ္ဓမိတ္တထေရာဒိ၊ ဗုဒ္ဓမိတ္တမည်သော ပညာရှိမထေရ် စသည်ကို။ သံသေဝိတော၊
တပည့်ကျင့်ဝတ် မချွတ်စေပဲ စွဲမြဲစွာ ဆည်းကပ်မှီခိုလျက်။ သုတ္တာဘိဓမ္မဝိနယဋ္ဌကထာသု၊ သုတ္တန် အဘိဓမ္မာ ဝိနည်း
အဋ္ဌကထာတို့၌။ အနုနံ၊ ကြွင်းမဲ့ဥသံ အကုန်အစင်။ ဝိဝိဉာယ ပဗုဒ္ဓိယာ၊ အမျိုးမျိုး အစားစား နည်းနာများကို ထူးခြား
ပွင့်လင်း တတ်သိခြင်းငှါ။ သမ္မာ၊ မယုတ်မလွန် ကောင်းမွန်လှစွာ။ ယောဂံ စ၊ ကြိုးပမ်းအားထုတ်ခြင်းကိုလည်း။ အကရီ၊
ပြုလေပြီ။

၃၃။ ဝေယျတ္တိယံ သ သမယေ သမယန္တရေ စ၊
ပညာယ ဒိသ္မ ဝိဝဋ္ဌံ ဝ နိဟီတမတ္ထံ။
ထေရာ သမဂ္ဂဇိနမဂ္ဂမတာ မတာသီ၊
မညိ သု နုတ္တရတနံ သုဒုလ္လာဘန္တိ။

၃၃။ နိဟီတမတ္ထံ၊ ရှေးယခင်က မြေတွင်သိုမှီး သိမ်းဆည်းမြုပ်နှံထားခဲ့သောဥစ္စာကို။ ဝိဝဋ္ဌံ၊ ဖွင့်အပ်လျက်။ ဝါ၊
ပွင့်ပေါ်လျက်ရှိသည်ကို။ ပဿန္တိ ဣဝ၊ တွေ့မြင်ကြရကုန်သကဲ့သို့။ အဿ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ၏။ သမယေ စ၊ ပိဋကတော်
ဟူသော မိမိ၏ ဝါဒ သမယ၌၎င်း။ သမယန္တရေ စ၊ သက္ကတကျမ်းဂန်စသော အခြားဝါဒ သမယတပါး၌၎င်း။ ပညာယ
ဝေယျတ္တိယံ၊ ပညာဉာဏ်၏ လျင်မြန်သွက်လက် ထက်မြက်သည့်အဖြစ် ဟူသော စွမ်းရည်ကို။ ဒိသ္မာ၊ အရေးအသား အဟော
အားဖြင့် ထင်ရှား တွေ့မြင်ကြကုန်၍။ သမဂ္ဂဇိနမဂ္ဂမတာ၊ မြတ်ဘုရား၏ တရားကျင့်ပုံ လမ်းမျိုးစုံကို အကုန်အစင် သိမြင်ကြ
ပေကုန်သော။ အမတာသီ၊ နိဗ္ဗာန်သာလျှင် လိုချင်ဆန္ဒရှိတော်မူကြ ကုန်သော။ ထေရာ၊ မထေရ်အရှင်တို့သည်။ သုဒုလ္လာဘံ၊
အရည်အသွေးထူးချွန် အလွန်ရနိုင်ခဲ့သော။ အနုတ္တရတနံ၊ တန်ဖိုးကန့်သတ် မဖြတ်နိုင်ရာ ရတနာအစုကဲ့သို့။ မညိ သု၊
တင်စားသမှု အသိအမှတ်ပြုလေကုန်ပြီ။

၃၄။ ဝိညာယ ဓမ္မဝိနယတ္ထယထိစ္ဆဒါနေ၊
စိန္တာမဏီတိ သုနိရူပိတဗုဒ္ဓိရူပံ။
ယဿေ'တ္ထ နိစ္ဆိတမနော ကဝိသံဃပါလ-
တ္ထေရုတ္တမော ဇနဟိတာယ နိယောဇယီ တံ။

၃၄။ ယဿ၊ အကြင်အရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ၏။ ဓမ္မဝိနယတ္ထယထိစ္ဆဒါနေ၊ ဓမ္မဝိနယ၏ အနက်တို့ကိုလိုလိုသမျှ ဖွင့်ပြပေး
ဝေရာ၌။ စိန္တာမဏီတိ၊ ကြံသမျှ ထိုထို အလိုဆန္ဒ ပြည့်ဝစေနိုင်သော စိန္တာမဏီ ပဒမ္မာရတနာ ဟူ၍။ သုနိရူပိတဗုဒ္ဓိရူပံ၊ ကဝိ
တို့အမြင်အားဖြင့် တင်စားအပ်သော ပညာ၏ အရည်အသွေးကို။ ဝိညာယ၊ သိရှိခဲ့၍။ ဧတ္ထ၊ ဤအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ၏ ပညာ
ဉာဏ်အရည်အသွေး၌။ နိစ္ဆိတမနော၊ ဆုံးဖြတ်အပ်ပြီးသော စိတ်နှလုံးရှိသော။ ကဝိသံဃပါလတ္ထေရုတ္တမော၊ သံဃပါလမည်
သော ပညာရှိမထေရ်မြတ်သည်။ ဇနဟိတာယ၊ လူရှင်အများ၏ အကျိုး စီးပွားအတွက်။ တံ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသကို။ နိယောဇ
ယီ၊ တိုက်တွန်းတောင်းပန်ခဲ့လေပြီ။ (ကထံ၊ အဘယ်သို့ တောင်းပန်သနည်းဟူမူ။)

၃၅။ “ကိဉ္ဇာပိ သန္တိ ဝိဝိဓာ ပဋိပတ္တိဂန္ဓာ၊
ကေသဉ္စိ ကိဉ္စိ တု န ဗုဒ္ဓမတာနုသာရံ။
သံသုဒ္ဓထေရသမယေဟိ စ တေ ဝိရုဒ္ဓါ။
တသ္မာ ကရောတု ဝိမလံ ပဋိပတ္တိဂန္ဓံ ။

၃၅။ ဝိဝိဓာ၊ အမျိုးမျိုးအစားစား များပြားကုန်သော။ ပဋိပတ္တိဂန္ဓာ၊ ပဋိပတ်ကျမ်းဂန် တို့သည်။ ကိဉ္ဇာပိ သန္တိ၊ ရှိကြ
သည်ကား မှန်ပေ၏။ တု၊ သို့သော်လည်း။ ကေသဉ္စိ၊ အချို့ကျမ်းဂန်တို့၏။ ကိဉ္စိ၊ အချို့အချက်အလက် အနက်အဓိပ္ပာယ်
သည်။ န ဗုဒ္ဓမတာနုသာရံ၊ ဘုရားအလို ထိုထိုပိဋကသို့ အစဉ်မလိုက်ခဲ့။ စ၊ သည်မျှသာ မကသေး။ တေ၊ ထိုကျမ်းဂန်တို့
သည်။ ထေရသမယေဟိ၊ ထေရဝါဒတို့နှင့်။ ဝိရုဒ္ဓါ၊ မညီညွတ်ပဲ ကွဲလွဲဆန့်ကျင်လျက် လည်းရှိကုန်သေး၏။ တသ္မာ၊
ထို့ကြောင့်။ ဝိမလံ၊ ဒေါသထင် သန့်စင်ကောင်းမြတ်သော။ ပဋိပတ္တိဂန္ဓံ၊ ပဋိပတ်ကျမ်း တခုကို။ ကရောတု၊ ပြုစီရင်ပါလော့။
ဣတိ၊ ဤသို့ တောင်းပန်ခဲ့လေပြီ။

၃၆။ မေတ္တာဒယမ္ပဒဝနံ ဇနဘူမိယံ'သ၊
သံဝဿတေ စ'ရိယမဂ္ဂမဂ္ဂ'မဂ္ဂံ။
သံသောဓနတ္ထ'မိတိ “ပတ္တိတထေရအာသံ၊
ပူရေဿ' မေတ'မိတိ ကာသိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂံ။

၃၆။ အဂ္ဂံ၊ မွန်မြတ်သော။ အရိယမဂ္ဂမဂ္ဂံ၊ အရိယာမဂ်သို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဝိပဿနာလမ်းကို။ သံသောဓ
နတ္ထံ၊ မှားသောအယူအဆ ဝါဒအညစ်အကြေး ကင်းဝေးသန့်ရှင်း စင်ကြယ်အောင် သုတ်သင် ခြင်းငှါ။ အဿ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓ
ဃောသ ဆရာမြတ်၏။ မေတ္တာဒယမ္ပဒဝနံ၊ မေတ္တာ ကရုဏာ နှစ်ဖြာတိုးယှဉ် မိုးရေ အယှဉ်သည်။ ဇနဘူမိယံ၊ ကျင့်ရန်လို
လား ဆန္ဒပွားသည့် လူများတခွင်မြေအပြင်၌။ သံဝဿတေ စ၊ အရည်များစွာ ရွာလည်း ရွာသွန်းလျက် ရှိပေ၏။ (ဤ၌ စ-
သဒ္ဓါဖြင့် နိယောဇယီ-ကို ပြန်၍ ဆည်းသည်)။ ဣတိ၊ သံဃပါလ မထေရ်၏ အာသာနှင့် မိမိ၏ ကရုဏာဟူသော ဤ
အကြောင်းနှစ်ပါးကြောင့်။ (အကာသိ-၌ စပံ) ဧတံ ပတ္တိတ ထေရအာသံ၊ သံဃပါလမထေရ်မြတ် တောင့်တအပ်သော ထို
အလိုဆန္ဒကို။ ပူရေဿ၊ ပြည့်ဝစေတော့အံ့။ ဣတိ၊ ဤသို့ စိတ်ရင်းနှလုံးသွင်း၍။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂံ၊ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကျမ်းကို။ အကာသိ၊
ပြုစုတီထွင် စီရင်တော်မူခဲ့ပေသတည်း။

၃၇။ ဝီရာနုကမ္မသတိယောဇိတဗုဒ္ဓိမာ သံ၊
ဩဂယု၊ ဂယု၊ စ'ခိလဋ္ဌကထာ သတန္တိ။
သာရံ သဓေဒ'မန ပေက္ခိယ သာဓုကံ သ၊
ယံ'ကာသိ၊ ကံ န'မ နရောစယတေ ဗုဓံ သော။

၃၇။ သ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသဆရာမြတ်သည်။ ဝီရာနုကမ္မသတိယောဇိတဗုဒ္ဓိမာ၊ ဝီရိယ ကရုဏာ သတိတို့က အချိုး
ကျအောင် ယှဉ်ဆောင်ပေးအပ်ကြီးမြတ်သော ဉာဏ်ပညာရှိသည်။ သံ၊ ဖြစ်လျက်။ သဓေဒံ၊ မိမိ၏ ဆင်းရဲပင်ပန်းခြင်းကို။
အနပေက္ခိယ၊ မငဲ့ကွက်အား အရေးမထားဘဲ။ သတန္တိ၊ ပါဠိတော်နှင့်တကွဖြစ်ကုန်သော။ အခိ လဋ္ဌကထာ၊ အလုံးစုံသော
အဋ္ဌကထာတို့ကို။ ဩဂယု၊ ဉာဏ်ဖြင့် သက်ဝင်၍၎င်း။ သာရံ၊ ပဋိပတ်နှင့် စပ်ဆိုင်သမျှ အနှစ်သာရကို။ ဂယု စ၊ ရွေးထုတ်
နှုတ် ယူ၍၎င်း။ သာဓုကံ၊ အပြစ်မထင် သန့်စင်ကောင်းမွန်စွာ။ ယံ၊ အကြင် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကို။ အကာသိ၊ ပြုစီရင်ပေ၏။ သော၊
တပ်ပေါင်းစုံကွပ်ကဲ အစွမ်းကုန်ကြ၍ အားခဲပါမှ ပေါ်လာရသော ထိုဝိသုဒ္ဓိ မဂ်ကျမ်းသည်။ ဣမ၊ ဤလောက၌။ ကံ ဗုဓံ၊ စိတ်

ထားကောင်းမွန် ဉာဏ်ရည်ချွန်၍ အမှန်တတ်သိ အဘယ်ပညာရှိကို။ န ရောစယေ န၊ မခွါချင်အောင် ဆွဲဆောင်ငင်လျက် မနှစ်သက်စေနိုင်ဘဲ ရှိပါအံ့နည်း။

၃၈။ ဝုတ္တေ 'တ္ထ ဘာဝပရမာ ဝ သဘာဝမ္မော၊
ဝတ္ထု စ ပီတိသုခဝေဒနိယာနိတာဝ။
ပုဏ္ဏောဝ သဗ္ဗပဋိပတ္တိနယေဟိ စေသော၊
ပုပ္ဖါဘိဖုလ္လပဝနံဝ ဝိရာဇတေ 'ယံ။

၃၈။ ဧတ္ထ၊ ဤဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌။ ဘာဝပရမာဝ၊ အဓိပ္ပါယ်နက် ကန့်သတ်ချက် ရှိသည်သာလျှင် ဖြစ်ကုန်သော။ သဘာဝ မ္မော စ၊ မဖောက်မပြန် သဘောမှန်သည့် ရုပ်နာမ်တရားတို့ကိုလည်း။ ဝုတ္တာ၊ အပြည့်အစုံ ဆိုထားအပ်ပေကုန်၏။ ပီတိသုခ ဝေဒနိယာ၊ ပီတိသုခ ခံစားရကြောင်း နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းကုန်သော။ ဝတ္ထု စ၊ အကြောင်းမှန် ဖော်ပြသည့် သာဓကဝတ္ထု တို့ကိုလည်း။ အာနိတာဝ၊ ယူဆောင်ထင်ရှား ပြထားအပ်ပေကုန်သည်သာတည်း။ စေသော၊ ဤ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်သည်။ သဗ္ဗပဋိပတ္တိန ယေဟိ စ၊ အလုံးစုံရှိသမျှ ပဋိပတ်နည်းနယ်တို့ဖြင့်လည်း။ ပုဏ္ဏောဝ၊ လုံးဝ ကုန်စင် စုံလင်ပြည့်ဝလျက်ရှိသည်သာတည်း။ (တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။) အယံ၊ ဤဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကျမ်းသည်။ ပုပ္ဖါဘိဖုလ္လပဝနံဝ၊ အလွန်ပွင့်သော ပန်းစုံပေါသည့် မြိုင်တောအသွင် ပန်းဥယျာဉ်ကဲ့သို့။ ဝိရာဇတေ၊ ရှုချင်စဘွယ် တင့်တယ်လှပါပေသတည်း။

၃၉။ ယံ ပဿိယာန ပရိကပ္ပိယ ရတုသာရ-
ဂပ္ပံ ဝိသုဒ္ဓိ 'မဘိယာတု 'မပေက္ခမာနာ။
တံ သာရ 'မာဒိယိတု 'မာသု ပယုတ္တယုတ္တာ၊
ဒိသွာ ဟိ နုဂ္ဂရတနံ နန ဝဇ္ဇယေ န။

၃၉။ ယံ၊ အကြင် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကို။ ပဿိယာန၊ တွေ့မြင်ရှုစားရသည်ရှိသော်။ ရတုသာရဂပ္ပံ၊ ရတနာအစစ် အနှစ်ပြည့် လျှမ်း ရတနာတိုက်ခန်းဟူ၍။ ပရိကပ္ပိယ၊ အကောင်းချည်းပင် ကြံတွေးထင်လျက် စိတ်တွင်ယူဆ တင်စားကြကုန်၍။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဆင်းရဲသုံးဖြာ ကိလေသာမှ စင်ကြယ်ရာမှန် မြတ်နိဗ္ဗာန်ကို။ အဘိယာတု၊ ကိုယ်တွေ့မျက်မှောက် ဆိုက်ရောက်ဖို့ရာ။ အပေက္ခ မာနာ၊ လိုလားတောင့်တ မြှော်လင့်ကြကုန်သည်ဖြစ်၍။ တံ သာရ၊ ထိုဝိသုဒ္ဓိ မဂ်မှ အနှစ်သာရကို။ အာဒိယိတု၊ ထိုက်တန် သမျှ အရယူခြင်းငှါ။ အာသု၊ လျင်မြန်စွာ။ ယုတ္တပယုတ္တာ၊ မလျော့တင်းရင်း ရဲမာန်သွင်း၍ အပြင်းအားထုတ်ကြကုန်သည်။ အသု၊ ဖြစ်ကုန်ရာ၏။ ဟိ၊ ထိုရှေ့စကားမှာ မမှားဧကန် မှန်လှပါပေ၏။ အနုဂ္ဂရတနံ၊ အဖိုးမဖြတ်နိုင်သော ရတနာကို။ ဒိသွာ၊ တွေ့မြင်ရသည်ရှိသော်။ နဝဇ္ဇယေ နန၊ ကျောက်ရည် ကျောက်ကဲ ဝေခွဲသိသူ ထိုထိုလူသည် မယူဆောင်ဘဲ မရှောင်လွှဲ ရာသည် မဟုတ်ပါလော။

၄၀။ ကန္တာ ပဒါဝလိ 'ဟ တန္တိနယာနသာရာ၊
သာရာတိသာရနယပန္နိပသိဒ္ဓသိဒ္ဓါ။
အတ္တာ စ သန္တိနဂမာယ တုလာယမာနော-
ယျောဂေန မေတ္တ ဟိ ဝိနာ ပဋိပတ္တိ ကာ 'ညာ။

၄၀။ ဣဟ၊ ဤဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌။ တန္တိနယာနသာရာ၊ ပါဠိတော်နည်း အစဉ်မှီးခဲ့သည်ဖြစ်၍။ ကန္တာ၊ ချောမောပြေပြစ် နှစ်သက်ဖွယ်ဖြစ်သော။ ပဒါဝလိ၊ ပုဒ်အစဉ်သည်လည်း။ အတ္တိ၊ ရှိပါပေ၏။ သာရာတိသာရနယပန္နိပသိဒ္ဓသိဒ္ဓါ၊ အနှစ်သာရ ရှိသော နည်းအစဉ် အလွန်အနှစ်သာရရှိသော နည်းအစဉ်တို့ဖြင့် ပေါ်လွင်ထင်ရှား ဖြစ်ပွားပြီးမြောက်ခြင်းရှိကုန်သော။ သန္တိနဂမာယ၊ နိဗ္ဗာန်သို့ သွားရောက်ရေးအတွက်။ တုလာယမာနာ၊ လမ်းမှား လမ်းမှန် ဝေဘန် စစ်ဆေး ဆုံးဖြတ်ရေးဝယ် ချိန်ခွင်သဖွယ်ဖြစ်ကုန်သော။ အတ္တာ စ၊ ကျင့်ရန်အချက်အလက် အနက်တို့သည်လည်း။ သန္တိ၊ ရှိပါပေကုန်၏။ ဟိ၊ စင်စစ်သော်ကား၊ ဝါ၊ အကျိုးကား။ ဧတ္ထ၊ ဤဝိသုဒ္ဓိမဂ် ပါဠိအနက်ဝယ် မိန့်မြွက်ညွှန်ကြား ကျင့်ဖွယ်များ၌။ ဥယျောဂေနဝိနာ၊ နိဗ္ဗာန်လိုလား ကြိုးစားကျင့်ကြံခြင်းမှလွဲ၍။ အညာ ပဋိပတ္တိ၊ အခြားတပါးသော ပြုကျင့်ဖွယ်သည်။ ကာ၊ အဘယ်မှာ ရှိပါတော့ အံ့နည်း။

၄၁။ အာဘာတိ သတ္ထု စတုရာဂမမဇ္ဈဂေါ 'ယံ-
အတ္ထေ ပကာသယိဟ ဘာဏုဝ နေကဒဗ္ဗေ။
မေဓာဝိပီတိဇနနံ 'သ ဝိဓာန 'မေတံ-
တိတံ ဟိ ယာဝ ကဝိဂေါစရ 'မဿ ဉာဏံ။

၄၁။ ဣဟ၊ ဤလောကဋ္ဌိ။ ဘာဏု၊ နေမင်းသည်။ နေကဒဗ္ဗေ၊ များစွာသော ကမ္ဘာဝတ္ထုတို့ကို။ (မ ၂-၁၁၅-၌ နေကာနံ-ပုဒ်ကဲ့သို့ ဤ၌ နေက-ဟု ပြီးစေသည်။) ပကာသယံ၊ သတ္တဝါများအား ထင်ရှားပြုလျက်။ အာဘာတိဣဝ၊ ကောင်းကင်အတွင်း ထွန်းလင်းတည်နေဘိသကဲ့သို့။ အယံ၊ ဤ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်သည်။ သတ္ထု၊ မြတ်စွာဘုရား၏။ စတုရဂမ မဇ္ဈဂေါ၊ သုတ္တန်လေးသွယ် လေးနိကာယ်၏ အလယ်ဌာနီ လိုရာဆီ၌ ရပ်တည်ဝင်ရောက်လျက်။ အတ္ထေ၊ သီလကထာ အစဖြာသည့် လွန်စွာကွယ်ဝှက် တရားအနက်တို့ကို။ ပကာသယံ၊ ထင်ရှားဖော်ပြလျက်။ အာဘာတိ၊ ကမ္ဘာလောကအတွင်း ထွန်းလင်းတည် ရှိပါပေ၏။ အဿ၊ ထို အရှင်ဗုဒ္ဓဇောသဆရာမြတ်၏။ ဧတံ ဝိဇာနံ၊ ကျမ်းမလေးပဲ နက်နဲပြန့်ကျယ် အဓိပ္ပါယ်ကို လွယ်လွယ် သိရန် စီမံဆောင်ရွက် ဤသို့သော ရေးသားချက်သည်။ မေဓာဝိပီတိဇနနံ၊ ပညာရှိအပေါင်း၏ နှစ်ထောင်းအားရ သဘောကျ ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်ပါပေ၏။ (တေနေဝ၊ ထို့ကြောင့်ပင်လျှင်။) အဿဉာဏံ၊ ထိုဆရာမြတ် ဉာဏ်တော်သည်။ ယာဝ၊ အကြင် မျှလောက်။ ကဝိဂေါစရံ၊ လူ့ လောကတွင် ပညာရှင်တို့ သိမြင်နိုင်တန်း ဉာဏ်၏ စခန်းသည်။ (အတ္ထိ၊ ရှိ၏။) တံ၊ ထိုပညာရှိ လူကဝိတို့ အသိဉာဏ်ပိုင် ကျက်စားနိုင်သော နယ်ပယ်စခန်းကို။ အတီတံ ဟိ၊ ကဗျာဉာဏ်နဲ့ ဘယ်ပုံချဲ့သော်လည်း ဖွဲ့နွဲ့မမှီ ကျော်လွန်ခဲ့သည်သာတည်း။

၄၂။ ဒိဋ္ဌာဝ တိက္ခမတိ' မဿ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ-
သမ္မာဒနေန သမုပါတ္တသုဓီပဒေဘိ။
တေနဿ ဗုဒ္ဓဝစနတ္ထဝိဘာဝနာယ၊
ပဗျတ္တသတ္တိံ ဝိဒိတာ ဝိဒိတာဂမေဟိ။

၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂသမ္မာဒနေန၊ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကျမ်းကို ဆုံးခန်းတိုင်ရောက် ပြီးမြောက်စေခြင်းဖြင့်။ သမုပါတ္တသုဓီပဒေဘိ၊ ကောင်းစွာ ရယူထားသည့် ပညာရှိအရာ ရှိကုန်သော မထေရ်မြတ်တို့သည်။ ဣမဿ၊ ဤ အရှင်ဗုဒ္ဓဇောသ၏။ တိက္ခမတိ၊ ထက်မြက်သော ဉာဏ်ပညာကို။ ဒိဋ္ဌာဝ၊ မျက်ဝါးထင်ထင် တွေ့မြင်ရသည်သာတည်း။ တေန၊ ထို့ကြောင့်။ ဝိဒိတာဂမေဟိ၊ ကျမ်းဂန်များစွာ လေ့လာပေါက်ရောက် တတ်မြောက်သိမြင်ပြီးဖြစ်သော မထေရ်မြတ်တို့သည်။ ဗုဒ္ဓဝစနတ္ထဝိဘာဝနာယ၊ ဘုရားဟောဖော် ပါဠိတော်၏ အနက်ကို ဖွင့်ဆိုပြသခြင်း၌။ အဿ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဇောသ၏။ ပဗျတ္တသတ္တိံ၊ အလွန်ထင်ရှား ထူးခြားပြောင်မြောက်သော စွမ်းရည်သတ္တိကို။ ဝိဒိတာ၊ မျက်မြင်ဒိဋ္ဌ သိခဲ့ရလေပြီ။

၄၃။ ချာတံ ကဝိဘိ'ဓိဂတံ ယသ'မာဝဟေန၊
ထေရဿ သုဒ္ဓမတိဗုဒ္ဓသိရိဂ္ဂယဿ။
လောကတ္ထ'မာဝိကတပတ္ထန မာဒိယာန၊
သာမဉ္ဇ နိန္ဒဟဒယေန ဇာနာန'မတ္ထေ။

၄၄။ သမ္မုဒ္ဓဘာဝဝိဒိတေနိ'မိနာ သမန္တ-
ပါသာဒိကာဂုဝိနယဋ္ဌကထာ ပဏီတာ။
သုရောဒိတေ ဝိယ တယာ ဝိနယတ္ထမူဠာ-
မူဠိ ဘဝန္တိ ဇိနနိတိပထာ'ဓိဂန္နာ။

၄၃-၄၄။ ကဝိဘိ အဓိဂတံ၊ ပညာရှိတို့သာ ရအပ် ရနိုင်သော။ ချာတံ ယသံ၊ ပေါ်လွင်ထင်ရှားသော ကျော်စောခြင်းကို။ အာဝဟေန၊ မပျောက်နိုင်အောင် ယူဆောင်ရရှိထားသော။ သမ္မုဒ္ဓဘာဝ ဝိဒိတေန၊ ဘုရားအလိုတော်ကို သိသော။ ဣမိနာ၊ ဤ အရှင်ဗုဒ္ဓဇောသဆရာမြတ်သည်။ သုဒ္ဓမတိဗုဒ္ဓသိရိဂ္ဂယဿ ထေရဿ၊ စင်ကြယ်သော ဉာဏ်ပညာရှိသော ဗုဒ္ဓသိရိမထေရ် ၏။ လောကတ္ထံ၊ လောက၏ အကျိုးစီးပွားအလိုငှါ။ အာဝိကတပတ္ထန၊ အထင်အရှား ထုတ်မြှောက်ကြားသည့် လိုလားတောင့်တ ချက်ကို။ အာဒိယာန၊ ဆောင်ရွက်ဖို့ရန် လက်ခံခဲ့၍။ သာမံ စ၊ ကိုယ်တိုင်ကလည်း။ ဇနာနံ၊ လူရှင်ရဟန်းတို့၏။ အတ္ထေ၊ အကျိုးစီးပွား၌။ နိန္ဒဟဒယေန၊ ကရုဏာလှိုင်း နှိုးဆော်ခိုင်းသဖြင့် ညွတ်ကိုင်းသော စိတ်နှလုံးရှိသည်ဖြစ်၍။ ယာ သမန္တပါသာ ဒိကာဂုဝိနယဋ္ဌကထာ၊ အကြင်သမန္တပါသာဒိကာအမည်ရှိသော ဝိနည်းအဋ္ဌကထာကို။ ပဏီတာ၊ ပြုစီရင်အပ်ပြီ။ သုရော နေမင်း သည်။ ဥဒိတေ၊ ထွက်ပေါ်လာလတ်သော်။ အမူဠိဘဝန္တိဝိယ၊ အမြင်ကို ရ၍ မတွေ့မဝေ ဖြစ်ကြကုန်သကဲ့သို့။ ဝိနယတ္ထမူဠာ၊ ဝိနည်းပါဠိ၏ အနက်၌ အသိခက်ရှုပ်ပွေ တွေဝေလျက်ရှိသော သူတို့သည်။ တယာ-တာယ၊ ထို သမန္တပါသာဒိကာ အဋ္ဌကထာဖြင့်။ (ဝိပရိတ်ဖြင့် ပြီးသည်) ဇိနနိတိပထံ၊ ဘုရားနည်းလမ်း စည်းကမ်းဥပဒေတော်ကို။ အဓိဂန္နာ၊ အတိအကျ သိရကုန်၍။ အမူဠိဘဝန္တိ၊ တွေဝေမှုကင်း ယုံမှားရှင်းလျက် အလင်းဉာဏ်ရ ဖြစ်ကြလေကုန်တော့သတည်း။

၄၅။ လင်္ကာ' အလင်္ကာတိကတာဝ မဟာမဟိန္ဒ-
တ္ထေရေန ယာ စ ဝိနယဋ္ဌကထာ'ဘတာ၊တံ။
ကန္တာယ သီဟဋ္ဌဂိရာယ ဂိရာယမာနာ၊
အစ္စန္ဒကန္တဗဟုလာ မုနယော ပုရာ'သံ။

၄၅။ လင်္ကာ၊ သီဟိုဠ်ကျွန်းကို။ အလင်္ကာတိကတာဝါ၊ တန်ဆာဆင်မှု ပြုအပ်သကဲ့သို့။ မဟာမဟိန္ဒတ္ထေရေန၊ အရှင် မဟာမဟိန္ဒမထေရ်သည်။ ယာ စ ဝိနယဋ္ဌကထာ၊ အကြင်ဝိနည်းအဋ္ဌကထာကိုလည်း။ အဘာတာ၊ ဆောင်ယူအပ်ခဲ့လေပြီ။ ပုရာ၊ ရှေးအခါ၌။ မုနယော၊ သီဟိုဠ် ရဟန်းတော်တို့သည်။ တံ၊ ထိုဝိနည်းအဋ္ဌကထာကို။ ကန္တာယ၊ နှစ်သက်ဖွယ်သော။ သီဟဋ္ဌဂိရာယ၊ သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့်။ ဂိရာယမာနာ၊ သင်အံသမှု ရွတ်ဆိုခြင်းကို ပြုကုန်လျက်။ အစ္စန္တကန္တဗဟုလာ၊ စင်စစ်အား ထား ပွားများသော နှစ်သက်ခြင်း ရှိကုန်သည်။ အာသုံ၊ ဖြစ်ခဲ့လေကုန်ပြီ။

၄၆။ အညာ စ ပစ္စရိ ကုရုန္တိသမညိတာဒီ၊
ဒီပံ ပဒီပကရဏီ ဝိနယမိ ယာ သုံ။
သင်္ဂယု တာသ မခိလတ္တနယေ စ ထေရ-
ဝါဒေ စ မုတ္တရတနာနိဝ မေကသုတ္တေ။

၄၆။ အညာ၊ မဟာအဋ္ဌကထာမှ တပါးကုန်သော။ ပစ္စရိကုရုန္တိသမညိတာဒီ၊ ပစ္စရိ ကုရုန္တိဟုခေါ်အပ်သော အဋ္ဌကထာ အစရှိကုန်သော။ ယာ စ၊ အကြင် အဋ္ဌကထာတို့သည်လည်း။ ဝိနယမိ၊ ဝိနည်းအရာ၌။ ဒီပံ၊ သီဟိုဠ်ကျွန်းကို။ ပဒီပကရဏီ၊ ဆီမီးသဖွယ် ပြုကုန်လျက်။ အာသုံ၊ ဖြစ်ပေါ်လေကုန်ပြီ။ ဧကသုတ္တေ၊ တချောင်းတည်းသောကြီး၌။ မုတ္တရတနာနိ၊ များစွာသော ပုလဲရတနာတို့ကို။ သင်္ဂယုန္တိ ဣဝ၊ စီရရိကုံး သိမ်းရုံး နှစ်ယူအပ်ကုန်သကဲ့သို့။ တာသံ၊ ထို မဟာအဋ္ဌကထာ၊ မဟာပစ္စရိ၊ ကုရုန္တိ-အစရှိသော အဋ္ဌကထာတို့၏။ အခိလတ္တနယေ စ၊ အလုံးစုံသော အနက် အသီးအသီး နည်းအမျိုးမျိုးတို့ကို၎င်း။ ထေရဝါဒေ စ၊ မထေရ်မြတ်တို့၏ အဆုံးအဖြတ် အယူအဆ ထေရဝါဒတို့ကို၎င်း။ သင်္ဂယု၊ သိမ်းရုံးပေါင်းယူ၍။

၄၇။ တာဟေဝ သီဟဋ္ဌနိရုတ္တိယုတံ စ တန္တိ၊
အာရောပိယာန ရုစိရံ အထ ဝိတ္တတံ စ။
မဂ္ဂံ သမာသနဝသေန ယထာ သမတ္တ-
လောကေန ယာ ဂရုကတာ ကတမာနနာ ကာ။

၄၇။ တာဟေဝ၊ ထိုဝိနည်းအဋ္ဌကထာတို့မှပင်လျှင်။ သီဟဋ္ဌနိရုတ္တိယုတံ၊ သီဟိုဠ်ဘာသာနှင့်ယှဉ်သော ဝေါဟာရကို။ ရုစိရံ၊ နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းသော။ တန္တိ၊ ပါဠိဘာသာ ဝေါဟာရသို့။ အာရောပိယာန စ၊ ဘာသာပြန်လျက် မူမပျက်တင်ထား၍ ၎င်း။ အထ၊ ထို့ပြင်။ ဝိတ္တတံ မဂ္ဂံ၊ ကျယ်ဝန်းသောစကားအစဉ်ကို။ သမာသနဝသေန စ၊ အကျဉ်းချုံးသည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ၎င်း။ ယထာ၊ အကြင် အနေအထား ပါဠိအသွားဖြင့် ရေးသားစီရင်အပ်သည်ရှိသော်။ သမတ္တလောကေန၊ ကမ္ဘာတဝှမ်းလုံး သည်။ ယာ၊ အကြင် သမန္တပါသာဒိကာ ဝိနည်း အဋ္ဌကထာသစ်ကို။ ဝါ၊ သည်။ ဂရုကတာ၊ အလေးအမြတ် အရိုအသေ ပြုအပ် သည်။ ကတမာနနာ၊ ယုံကြည်အားကိုးပြုအပ်သော မြတ်နိုးခြင်းရှိသည်။ (အဿ၊ ဖြစ်ရာ၏။) တထာ၊ ထိုသို့သော အနေ အထား အချိုးအစား ပုံစံဖြင့်။ တံ၊ ထိုသမန္တပါသာဒိကာ ဝိနည်း အဋ္ဌကထာသစ်ကို။ အကာ၊ ပြုစီရင်တော်မူခဲ့ပေသတည်း။

၄၈။ သုဒ္ဓန္တယာဂတဝိရာ စ ဝိသုဒ္ဓတ္ထေရ-
ဝါဒီ ဝိသုဒ္ဓဝိနယာဂမပုဇ္ဇေဓမ္မာ။
သုဒ္ဓံ ကရိသု န ယထေန္တိ တဒညဝါဒါ၊
ဣစ္စာဒိ မာဝိကရိယာ သိ နိဒါန မေတ္ထ။

၄၈။ ဝိသုဒ္ဓတ္ထေရဝါဒီ၊ စင်ကြယ်သော ထေရဝါဒရှိသော အရှင်မြတ်တို့သည်။ သုဒ္ဓန္တယာဂတဝိရာ စ၊ အရှင်မဟာ ကဿပ အစရှိသော စင်ကြယ်သော မထေရ်မြတ်တို့၏ အနွယ်အဆက်မှ ဆင်းသက်လာသော မထေရ်တို့လည်း ဖြစ်ကြပါပေ ကုန်၏။ ဝိသုဒ္ဓဝိနယာဂမပုဇ္ဇေဓမ္မာ စ၊ အထူး စင်ကြယ်သော ဝိနည်းသုတ္တန် အဘိဓမ္မာလည်း ရှိကြပါပေကုန်၏။ ယထာ၊ အကြင် အခြင်းအရာအားဖြင့် ပြုအပ်သည်ရှိသော်။ တဒညဝါဒါ၊ ထိုထေရဝါဒမှတစ်ပါး အခြားသော ဝါဒတို့သည်။ န ဇန္တိ၊ မတိုးမပေါက် မဝင်ရောက်လာနိုင်ကုန်။ တထာ၊ ထိုအခြင်းအရာဖြင့်။ သုဒ္ဓံ စ၊ ပကတိမူရင်းအတိုင်း သန့်ရှင်း စင်ကြယ်အောင် လည်း။ ကရိသု၊ စောင့်ရှောက်သမှု ပြုတော်မူကြပေကုန်၏။ ဣစ္စာဒိ၊ ဤသို့ စသော အချက်အလက်များကို။ အာဝိကရိယ၊ ထင်ရှားဖော်ပြ၍။ ဧတ္ထ၊ ဤသမန္တပါသာဒိကာ ဝိနည်း အဋ္ဌကထာ၌။ နိဒါနံ၊ ဗာဟိရနိဒါန်းသည်။ အာသိ၊ ဖြစ်လေပြီ။

၄၉။ ယသ္မိ မနုညပဒပန္နိ သုဘာ သုဗောဓာ၊
အတ္တာ စ ပီတိသမ ဝိမှယတာဒိဘာဝီ။
စိတြာ ဝိစိတြမတိဇာ ကဝိစိတ္တဟံသာ၊
တသ္မာ ရသာယတိ တဒတ္တနုသာရိနံ ယံ။

၄၉။ ယသ္မိံ၊ ယင်းသမန္တပါသာဒိကာ ဝိနည်းအဋ္ဌကထာ၏ နိဒါန်း၌။ သုဘာ၊ အပြစ်မထင် သန့်စင်တင့်တယ်သော။ သုဗောဓာ၊ မရှုပ်မခက်အနက်လည်းသိလွယ်သော။ မနုညပဒပန္နိ၊ နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းသော ပုဒ်ပါဌ်အစီအစဉ်သည်လည်း။ အတ္ထိ၊ ရှိပါပေ၏။ ဝိတိသမဝိမှယတဘိဘာဝိ၊ နှစ်သိမ့်ခြင်း ငြိမ်းအေးခြင်း အံ့ဩခြင်းစသော သာယာဖွယ်သဘောတို့ကို ဖြစ်စေတတ်ကုန်သော။ ဝိစိတြမတိဇာ၊ ဆန်းကြယ်သော ဆရာဉာဏ်မှ ဖြစ်လာရကုန်သောကြောင့်။ စိတြာ၊ ပညာဖြင့်ချယ် ပန်းသဖွယ်သို့ ဆန်းကြယ်လည်း ဆန်းကြယ်ကုန်သော။ ကဝိစိတ္တဟံသာ၊ ကဝိတို့၏ စိတ်နှလုံးကို ရွှင်ပြုံးစေတတ်ကုန်သော။ အတ္တာ စ၊ အကြောင်းအချက် အနက်တို့သည်လည်း။ အတ္ထိ၊ ရှိပါပေကုန်၏။ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ ယံ၊ ယင်းသမန္တပါသာဒိကာ အဋ္ဌကထာ၏ နိဒါန်းသည်။ ကဒတ္တနုသာရီနံ၊ ၎င်း၏အနက်ကို လေ့ကျက်သင်ယူ အစဉ်လိုက်သူတို့အား။ ရသာယတိ၊ နှစ်သက်ရွှင်မြူး စိတ်ကြည်နူး၍ အထူးမြန်ရှက် အရသာပေါ်လျက်ရှိပါပေသတည်း။

၅၀။ အစ္စန္ဒသာဂရနိဘာ ဝိဝိဓာ နယတ္တာ၊
သန္တေတ္ထ ယာ သု ဝိနယဋ္ဌကထာ ပုရာဏာ။
တာသံ ယထာဘိမတပန္နိ သုတန္တိကတ္တံ၊
ကိဉ္စိံ သု ကိဉ္စိဗလဝီရပဋိစ္စ ကာတုံ။

၅၀။ ပုရာဏာ၊ ရှေး၌ဖြစ်ကုန်သော။ ယာ ဝိနယဋ္ဌကထာ၊ မဟာအဋ္ဌကထာ အစရှိသော အကြင်ဝိနည်းအဋ္ဌကထာတို့သည်။ အာသုံ၊ ရှိခဲ့ကုန်၏။ ဧတ္ထ၊ ဤဝိနည်းအဋ္ဌကထာဟောင်းတို့၌။ အစ္စန္ဒသာဂရနိဘာ၊ သမုဒြာအစစ်သဖွယ် အလွန်ကျယ်ကုန်သော။ ဝိဝိဓာ၊ အမျိုးမျိုးအစားစား များပြားစွာကုန်သော။ နယတ္တာ၊ နည်းအသွယ်သွယ် အနက်အဓိပ္ပါယ်တို့သည်။ သန္တိ၊ ရှိနေကုန်၏။ တာသံ၊ ထိုအဋ္ဌကထာတို့၏။ ယထာဘိမတပန္နိ၊ အလိုရှိအပ်သမျှ အစီအစဉ်ကျအောင်။ သုတန္တိကတ္တံ၊ အပြစ်ကင်း၍ သန့်ရှင်းချောမောပြေပြစ်သော ပါဠိရှိသည်၏အဖြစ်ကို။ ကာတုံ၊ ပြုရန်အတွက်။ ကိဉ္စိဗလဝီရံ၊ အနည်းငယ်မျှ စွမ်းအားဝီရိယကို။ ပဋိစ္စ၊ အစွဲပြု၍။ ကိံဟိ အဿ၊ ဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရာ အဘယ်မှာ ရှိပါအံ့နည်း။ ဝါ၊ ဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရာ မရှိသည်သာတည်း။

၅၁။ ဥယျောဂမိဿ ကရုဏာပဟိတံ ပဋိစ္စ၊
ပညာသဟာယသဟိတံ ဗလဝံ စ ဒဠံ။
လဒ္ဓါဝ ယာ နိခိလလောကမနုညဘူတာ၊
မေဓာဝိနံ နုသဘာဂါဝ ဝိရာဇတေ သာ။

၅၁။ အဿ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဇောသ ဆရာမြတ်၏။ ကရုဏာပဟိတံ၊ ကရုဏာတရားက စေစားနှိုးဆော်အပ်သော။ ပညာသဟာယသဟိတံ၊ ပညာထက်မြက်ရဲဘော် ရောက်လည်း အတူပါသော။ ဗလဝံ စ ဒဠံ၊ စွမ်းအားလည်းသန် မြဲမြံခိုင်မာသော။ ဥယျောဂံ၊ လုံ့လကို။ ပဋိစ္စ၊ အစွဲပြု၍။ နိခိလလောကမနုညဘူတာ၊ တလောကလုံး၏ ရွှင်ပြုံးနှစ်သက်ဖွယ်ဖြစ်သော။ ယာ၊ အကြင်သမန္တပါသာဒိကာ အဋ္ဌကထာကို။ လဒ္ဓါဝ၊ ဂံဇကောင်းထောက်မ ပုံတော်လှသဖြင့် ရအပ်သည်သာတည်း။ သာ၊ ထို သမန္တပါသာဒိကာ အဋ္ဌကထာသည်။ မေဓာဝိနံ၊ ပညာရှိတို့၏။ အနုသဘာဂါဝ၊ ဝိနည်းဆိုင်ရာ ပြောဆိုရာတွင် သူပါမူပြီး အရေးကြီးသဖြင့် ဝိနည်းပြောလျှင်ခံအသွင်ဖြင့် သဘင်တိုင်းပေါက် ပွဲတိုင်းရောက်လျက်သာလျှင်။ ဝိရာဇတေ၊ ဂုဏ်မြင့်ဝင့်ထယ် တင့်တယ်လျက် ရှိပါပေသတည်း။

၅၂။ ဝိညူဘိ ယာ “ဝိနယသာဂရပါရတိဇ္ဈော”။
သမ္ဘာဝိတာ “သုတရဏာယတိ သီဃဝါဟာ”။
ဣစ္စာဘိမာနိတဂုဏာ ဇ္ဇ ရရာဇ ယာဝ၊
ကိံ ယံ ထိရံ လဟု ဝိနဿတိ ဒုပ္ပသယံ။

၅၂။ ဝိညူဘိ၊ ပညာရှိတို့သည်။ ယာ၊ အကြင်သမန္တပါသာဒိကာ အဋ္ဌကထာကို။ ဝိနယသာဂရပါရတိဇ္ဈော၊ ဝိနည်းသမုဒြာ၏ ဟိုမှာဘက်ကမ်းသို့ တက်လှမ်းကူးမြောက်ရေး၌။ သီဃဝါဟာ၊ လျင်စွာရောက်အောင် ပို့ဆောင်တတ်သည်ဖြစ်၍။ သုတရဏာယတိ၊ ဧရာခိုင်ပြီး စက်လည်းအားသန် အလွန်မြန်သော သင်္ဘောကောင်းသဖွယ် ဖြစ်ပါပေ၏။ (နာမဓာတ်ဖြင့် ပြီးသည်) ဣတိ၊ ဤသို့။ သမ္ဘာဝိတာ စ၊ ဟုတ်တိုင်းထင်မြင် ဉာဏ်သက်ဝင်၍ ဂုဏ်တင်ချီးကျူးအပ်ပေ၏။ ဣတိ၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့်။ အဘိမာနိတဂုဏာ၊ ဝိနည်းမိုရ်ပညာရှင်တို့ အစဉ်မြတ်နိုးအားကိုးအပ်သည့် ဂုဏ်များစွာရှိပေသော။ သာ၊ ထိုသမန္တပါသာဒိကာ ဝိနည်းအဋ္ဌကထာသည်။ ယာဝ အဇ္ဇ၊ ယနေ့တိုင်အောင်။ ရရာဇ၊ ဝိနည်းလောက ဂုဏ်ရောင်ကြွ၍ ထွန်းပတင့်တယ်လျက် ရှိပါပေ၏။ ယံ၊ အကြင်အရာဝတ္ထုသည်။ ထိရံ၊ စွဲမြဲတည်တံ့ ခိုင်ခံ့မာကျောသည်ဖြစ်၍။ ဒုပ္ပသယံ၊ ဆန့်ကျင်ဘက်တို့ ဖြိုဖျက်နိုင်ရန် အမှန်ခက်ခဲလှ၏။ တံ ထိုခိုင်ခံ့သော အရာဝတ္ထုမျိုးသည်။ လဟု၊ လျင်မြန်စွာ။ ကိံ ဝိနဿတိ၊ ပျောက်ကွယ်လွင့်ပါး ပျက်ပြားဖို့ရာ အဘယ်မှာ ရှိပါအံ့နည်း။ ဝါ။ လျင်စွာပျက်ပြား ကွယ်သွားနိုင်ရိုးမရှိသည်သာတည်း။

၅၃။ “ယာ ဗျာပိနီ”ခိလနယဿ သုဗောဓိနီ စ၊
သောတူဘိ သေဝိတသဒါတနဓမ္မရုံ။
ကတွာန လောကပဟိတေ သဂုဏေ ဒဓန္တိ၊
ဌာတူ”တိ နဋ္ဌ’မုပါဂါ’ဋ္ဌကထာ ပုရာဏာ။

၅၃။ ယာ၊ အကြင်သမန္တပါသာဒိတာ အဋ္ဌကထာသည်။ အခိလနယဿ၊ အဋ္ဌကထာဟောင်းတို့တွင် ပါဝင်သမျှ အလုံးစုံသော နည်းနယသို့။ ဗျာပိနီ၊ မကျန်မကွင်း ပျံ့နှံ့ခြင်းလည်း ရှိပေ၏။ သုဗောဓိနီ စ၊ သဒ္ဓါပေါ်လွင် အနက်ထင်၍ သိမြင်လည်း သိမြင်လွယ်ပါပေ၏။ သာ၊ ထိုသမန္တပါသာဒိကာ အဋ္ဌကထာသည်။ သောတူဘိ၊ စာသင်သားတို့သည်။ သေဝိတ သဒါတန ဓမ္မရုံ၊ လေ့ကျက်မှီဝဲ အမြဲတမ်းတရားပွဲကို။ ကတွာန၊ ဆင်ယင်ကျင်းပ၍။ လောကပဟိတေ၊ ကမ္ဘာတလွှားသို့ လွှတ်ထားဖြန့်ချိအပ်ကုန်သော။ သဂုဏေ၊ မိမိ၏ဂုဏ်ရည်တို့ကို။ ဒဓန္တိ၊ စွဲမြဲစွာဆောင်ထားလျက်။ ဌာတူ၊ ပြိုင်ဘက်ကင်းကွာ တစောင်တည်းသာလျှင် သာသနာနောင်ခေတ် တည်နေရစ်ပါစေသတည်း။ ဣတိ၊ ဤသို့ နောင်ရေး အခွင့်ပေးသကဲ့သို့ ဖြစ် ကုန်၍။ ပုရာဏာအဋ္ဌကထာ၊ ရှေးဟောင်း ဝိနည်းအဋ္ဌကထာတို့သည်။ နဋ္ဌ၊ တပိုင်းတစမျှ ရှာမရအောင် လုံးဝကွယ်ပျောက် ခြင်းသို့။ ဥပါဂါ၊ အဟောင်းတို့သွားရာ ဓမ္မတာဖြင့် ရောက်ရှာကြလေကုန်တော့သတည်း။

၅၄။ ဇနာဘိသတ္တယ ဒယာယ စောဒိတော၊
ဝိဆေဇ္ဇ ခေဒံ ဝိနယမိ သာဓုနံ။
အထာဂမာန’ဋ္ဌကထာဝိဓာနနေ၊
ဓုရံ ဒဓာတု’ဘိမုခါ’သိ သော သုဓီ။

၅၄။ ဇနာဘိသတ္တယ၊ ရဟန်းပုဂ္ဂိုလ် များထိုထိုဝယ် စွဲတွယ်ကပ်ရောက်ခဲ့သော။ ဒယာယ၊ ကြင်နာထောက်ထား ကရုဏာတရားသည်။ စောဒိတော၊ တိုက်တွန်းနှိုးဆော်အပ်သည်ဖြစ်၍။ ဝါ၊ နှိုးဆော်အပ်သော။ သုဓီ၊ ကောင်းမြတ်လှစွာ ဉာဏ်ပညာနှင့် ပြည့်စုံပေသော။ သော၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ ဆရာမြတ်သည်။ ဝိနယမိ၊ ဝိနည်းအရာ၌။ သာဓုနံ၊ ရဟန်း တော်အပေါင်း သူတော်ကောင်းတို့၏။ ခေဒံ၊ သိရန်ခက်ခဲ ဆင်းရဲပင်ပန်းခြင်းကို။ ဝိဆေဇ္ဇ၊ ဝိနည်းအဋ္ဌကထာစီရင်ကာဖြင့် ပယ်ခွါဖြတ်တောက်ပြီး၍။ အထ၊ ထိုအခါမှ နောက်ကာလ၌။ အာဂမာနံ၊ နိကာယ်လေးရပ် သုတ္တန်ပါဠိတော်မြတ်တို့၏။ အဋ္ဌကထာဝိဓာနနေ၊ အဋ္ဌကထာသစ် အစုံအလင်ဖြစ်အောင် ဖွင့်လှစ်ပေါင်းစု စီရင်မှု၌။ ဓုရံ၊ တာဝန်ကို။ ဒဓာတု၊ ထမ်းဆောင် ဖို့ရန်။ အဘိမုခါ အာသိ၊ ရှေးရှုဦးတန်းလျက် ရည်မှန်းကြံစည်တော်မူလေပြီ။

၅၅။ ပဒ္ဓံ’ဝ ဖုလ္လာဘိနတံ သုဘာဏုတံ၊
လဒ္ဓါန ဖုလ္လံ’တိသယာ’သိ စေတနာ။
ဒါဋ္ဌာဒိနာဂေန ထိရုဂ္ဂမိမတာ၊
ယာ ပတ္တိတာ’ရဗ္ဗ တဒတ္ထသိဇ္ဈနေ။

၅၅။ ဖုလ္လာဘိနတံ၊ ပွင့်လာရေး၌ ရှေးရှုညွတ်နေသော။ ဝါ၊ ပွင့်လှနိုးဆဲဆဲဖြစ်သော။ ပဒ္ဓံ၊ ပဒုမ္မာကြာပန်းသည်။ သုဘာဏုတံ၊ သန့်ရှင်း တောက်ပြောင်ကောင်းသော နေမင်း၏ အရောင်ကို။ လဒ္ဓါန၊ ရ၍။ ဖုလ္လံ ဣဝ၊ ကားကားစွင့်စွင့် ပွင့်လေဘိသကဲ့သို့။ ဒါဋ္ဌာဒိနာဂေန ထိရုဂ္ဂမိမတာ၊ ဒါဋ္ဌာနာဂအမည်ရှိသော မထေရ်မြတ်ပညာရှိသည်။ ယာ၊ အကြင်ဒီဃ နိကာယ် အဋ္ဌကထာကို။ ပတ္တိတာ၊ တောင့်တအပ်ခဲ့လေပြီ။ တံ၊ ထိုဒီဃနိကာယ်အဋ္ဌကထာကို။ အာရဗ္ဗ၊ အကြောင်းပြု၍ တဒတ္ထသိဇ္ဈနေ၊ ထိုအဋ္ဌကထာဟူသော အကျိုး၏-ပြီးမြောက်ရေး၌။ အတိသယာစေတနာ၊ ဆောင်ရွက်ဖို့ရန် အလွန်ထက်သန် သော စေတနာသည်။ အာသိ၊ တောင်းပန်သူအား လေးစားသည့်ပြင် လူရှင်အများ သနားငဲ့ညှာ ကရုဏာကြောင့် ကောင်းစွာ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့လေပြီ။

၅၆။ ဒီဃာဂမတ္ထေသု သဗုဒ္ဓိဝိက္ကမ-
မာဂမ္မ သာရာဓိဂမာ သုမင်္ဂလ-
နာမာနုဂန္ဓာဝ ဝိလာသိနီတိ ယာ၊
သံဝဏ္ဏနာ လောကဟိတာယ သမ္ဘဝီ။

၅၆။ ဒီဃာဂမတ္ထေသု၊ ဒီဃနိကာယ်၏ (အဋ္ဌကထာဟူသော) အနက်တို့၌။ သဗုဒ္ဓိဝိက္ကမံ၊ မိမိဉာဏ်၏အစွမ်းသတ္တိကို။ အာဂမ္မ၊ အကြောင်းပြု၍။ သာရာဓိဂမာ၊ အနှစ်သာရတို့ကို ရရှိခြင်းကြောင့်။ သုမင်္ဂလနာမာနုဂန္ဓာဝ ဝိလာသိနီတိ၊ သုမင်္ဂလ မည်နာမသို့ နောက်မှဆက်ကာ လိုက်သည်သာဖြစ်သော ဝိလာသိနီ အမည်ရှိသော။ ဝါ-သုမင်္ဂလဝိလာသိနီအမည်ရှိသော။ ယာ သံဝဏ္ဏနာ၊ အကြင်အဋ္ဌကထာသည်။ ထို့၊ ရှိ၏။ သာ၊ ထို အဋ္ဌကထာသည်။ လောကဟိတာယ၊ လောက၏ အကျိုးစီးပွား အလို့ငှါ။ သမ္ဘဝီ၊ အသင့်ကောင်းစွာ ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့ပေပြီ။

၅၇။ ဂမ္ဘီရမေဓာဝိသယာဂ မမိပိ၊
 အာရဗ္ဗ ဗုဒ္ဓိဿ သုနိမ္မလီကတံ။
 ဝိညာတဗုဒ္ဓါဘိမတာ ဗဟူ ဇနာ၊
 အညတ္ထသာဓာ မဟတံ ဟိ ဗုဒ္ဓိယော။

၅၇။ အဿ၊ ထိုအရှင် ဗုဒ္ဓဇောသဆရာမြတ်၏။ သုနိမ္မလီကတံ၊ အမှားအညစ် အပြစ်လွတ်ကင်း အလွန်သန့်ရှင်း အောင် ကြောင်းရင်းဆက်စပ် ပြုထားအပ်သော။ ဗုဒ္ဓိ၊ သန့်ရှင်းထူးချွန် အလွန်ထက်မြက်သော ဉာဏ်ပညာကို။ အာရဗ္ဗ၊ အကြောင်းပြု၍၊ ဗဟူဇနာ၊ ရဟန်းရှင်လူ များစွာသောသူတို့သည်။ ဂမ္ဘီရ မေဓာဝိသယာဂမမိပိ၊ နက်နဲလှစွာ ဉာဏ်ပညာ၏ ကျက်စားရာ နယ်ပယ်နိကာယ်ဒီဃ သုတ္တန်ပိဋကဋ္ဌသော်လည်း။ ဝိညာတဗုဒ္ဓါဘိမတာ၊ အထူးသိအပ်သော ဘုရားမြတ်၏ အလိုတော်ရှိကြပေကုန်၏။ ဝါ၊ ဘုရားရှင်၏အလို ထိုထိုအချက် တရားနက်တို့ကို ဉာဏ်သက်ကွန်မြူး အထူးသိမြင်ကြပေ ကုန်၏။ ဟိ၊ ဤအချက်ဝယ် ယုံဖွယ်သာကေ အကြောင်းပြရလျှင်။ မဟတံ၊ အလိုမြင့်မြတ် စိတ်ဓာတ်ထူးချွန် ပုဂ္ဂိုလ်မွန် ပုဂ္ဂိုလ်မြတ်တို့၏။ ဗုဒ္ဓိယော၊ ဉာဏ်ပညာတို့သည်။ အညတ္ထသာဓာ၊ သူတပါးဟု အများအကျိုး အားကိုးသလောက် ခရီး ရောက်အောင် ပြီးမြောက်စေတတ်ပါပေကုန်၏။

၅၈။ သာနီတဝိဒ္ဓါက္ခိမနာ မနာယိတာ၊
 ကန္တာဂမေ ဓမ္မသဘာယတေ သဒါ။
 တေနေဝ မညေ'ဟ တိရောကတာ တယာ၊
 ကိံ သီဃဂ'ညတြ ပထညဂါမိကာ။

၅၈။ အာနီတဝိဒ္ဓါက္ခိမနာ၊ ဆွဲဆောင်အပ်သော ပညာရှိတို့၏ မျက်စိနှင့်စိတ် ရှိပေထသော။ ဝါ၊ ပညာရှိတို့၏ မျက်စိ နှင့် စိတ်ကို သွေးဆောင်ဆွဲယူတတ်ပေထသော။ မနာယိတာ၊ ပညာရှိတို့ ရှုကြည့်လေ့လာ ဆင်ခြင်ကာဖြင့် ခွင့်ခါအားလုံး အမြဲသုံး၍ စိတ်နှလုံးသဖွယ်လည်း ဖြစ်ပေထသော။ သာ၊ ထိုသူမဂ်လ ဝိလာသိနီ အဋ္ဌကထာသည်။ ကန္တာဂမေ၊ နှစ်သက် စဖွယ် ဒီဃနိကာယ်၌။ သဒါ ဓမ္မသဘာယတေ၊ မပြတ်ဆင်နွှဲသည့် တရားပွဲသဘင်ကြီး ဖြစ်နေပါပေ၏။ တေနေဝ၊ ထို့ကြောင့် ပင်လျှင်။ တယာ-တယ၊ ထိုသူမဂ်လဝိလာသိနီ အဋ္ဌကထာ သည်။ ဣဟ၊ ဤလောက၌။ အညာ၊ တပါးသော ဒီဃနိကာယ် ဆိုင်ရာ မဟာအဋ္ဌကထာကို။ တိရောကတာ၊ သုံးသူနည်းပါး၍ ပျောက်ကွယ်သွားအောင်ပြုထားနိုင်ခဲ့ပေ၏။ သီဃဂံ ပထံ၊ လွယ်ကူသက်သာ လျင်စွာရောက်ကြောင်း လမ်းကောင်းလမ်းတို့ကို။ အညတြ၊ ရောင်ရှားလွဲဖယ်၍။ အညဂါမိကာ၊ နှောင့်နှေး စေလျက် အသွားခက်ရှည်လျား လမ်းတပါးကို လိုက်သွားကြကုန်သည်။ ကိံ ဟောန္တိ၊ အဘယ်မှာ ဖြစ်ကုန်အံ့နည်း။ ဝါ၊ မဖြစ် နိုင်ကုန်သည်သာတည်း။

၅၉။ ပတွာ မဟန္တာ'မ္မရ'မမ္မဒေါ ယထာ၊
 လောကတ္ထသာမိပိ မဟာသယံ မတိ။
 တသ္မာ'ဿ သိဒ္ဓါ'ဋ္ဌကထာပရမ္မရာ၊
 ဗုဒ္ဓိပုဒါနာယ'ဟုဝံ နဝါ နဝါ။

၅၉။ အမ္မဒေါ၊ မိုးသည်။ မဟန္တံ အမ္မရံ၊ ကြီးမားပြန့်ကျယ် ကောင်းကင်နယ်ကို။ ပတွာ၊ ရရှိ၍။ ဝါ၊ ရသောကြောင့် သာလျှင်။ လောကတ္ထသာမိ ယထာ၊ လောကအကျိုး ပွားတိုးလေအောင် ရွက်ဆောင် ပြီးမြောက်စေနိုင်သကဲ့သို့။ မတိပိ၊ ဉာဏ် ပညာသည်လည်း။ မဟာသယံ၊ မကျဉ်းမငယ် ပြန့်ကျယ်ကြီးမားလိုလားဆန္ဒ အဇ္ဈာသယဓာတ်ခံ ရင့်သန်ကဲလွန် လူရည်ချွန် ပုဂ္ဂိုလ်မြတ်ကို။ ပတွာ၊ ရရှိသာလျှင်။ ဝါ၊ ရပါမှသာလျှင်။ လောကတ္ထသာမိနိ၊ လောကအကျိုး တိုးထက်တိုးအောင် စွမ်း ဆောင်ပြီးမြောက်စေတတ်၏။ တသ္မာ၊ ထို့ကြောင့်။ အဿ၊ ထိုမဟာဇ္ဈာသယ အရှင်ဗုဒ္ဓဇောသမထေရ်မြတ်၏။ နဝါ နဝါ၊ အသစ် အသစ်ဖြစ်ကုန်သော။ အဋ္ဌကထာပရမ္မရာ၊ ရေးကူးပွားလာအဋ္ဌကထာ အဆက်ဆက်တို့သည်။ ဗုဒ္ဓိပုဒါနာယ၊ ပါဠိတော် တရား အရသာများကို ခံစားနိုင်ရေး ဉာဏ်ပညာပေးခြင်းငှါ။ သိဒ္ဓါ အဟုဝံ၊ ကြီးပမ်းသလောက် ခရီးရောက်၍ ပြီးမြောက်ခဲ့ပါ ပေကုန်၏။

၆၀။ ဗုဒ္ဓါဒိမိတ္တံ ထိရသေဋ္ဌ မုဒ္ဓိသံ။
 သံဝဏ္ဏနာ စာသိ ပပဉ္စသုဒနိ။
 “သံဗုတ္တသာရေ ဇိနမဇ္ဈိမာဂမေ၊
 လဒ္ဓါန ပီတိံ သုဇနာ သမေန္တူ”တိ။

၆၀။ ဗုဒ္ဓါဒိမိတ္တံ၊ ဗုဒ္ဓမိတ္တအမည်ရှိသော။ ထိရသေဋ္ဌ၊ မထေရ်မြတ်ကို။ ဥဒ္ဓိသံ၊ ရည်ညွှန်းသမှု အကြောင်းပြုလျက်။ သုဇနာ၊ သူတော်ကောင်းတို့သည်။ ဇိနမဇ္ဈိမာဂမေ၊ မြတ်စွာဗုဒ္ဓ ဟောမိန့်ဟသည့် မဇ္ဈိမနိကာယ်၌။ သဗုတ္တသာရေ၊ အလုံးစုံ

အတ္တ အနက်ဟူသော အနှစ်သာရတို့ကို။ လဒ္ဓါန၊ ရကုန်၍။ ပီတိ၊ နှစ်သိမ့်ရွှင်လန်း ဝမ်းမြောက်ခြင်းသို့။ သမေဇ္ဈ၊ ကောင်းစွာ ပြည့်ဝ ရောက်ကြပါစေ။ ဣတိ၊ ဤသို့ရည်လျက် တောင့်တချက်၏ အစွမ်းဖြင့်။ ပပဉ္စသုဒ္ဓနီ သံဝဏ္ဏနာ စ၊ ပပဉ္စသုဒ္ဓနီမည် သော အဋ္ဌကထာသည်လည်း။ အာသိ၊ သာသနာထွန်းရန် အချိန်တန်၍ ဖြစ်ပြန်ခဲ့လေပြီ။

၆၁။ ဥပ္ပဇ္ဇိ “သာရတ္ထပကာသိနီ”တိ ယာ၊
သာ ဇောတိပါလဿ ယထာဘိလာသိတံ။
လောကံ ယထာ နာမိကသာရဒီပနာ၊
အာဘာ’သိ သမ္မာပဋိပန္နပန္နဒါ။

၆၁။ သာရတ္ထပကာသိနီတိ၊ သာရတ္ထပကာသိနီဟူသော။ ယာ၊ အကြင်အဋ္ဌကထာသည်လည်း။ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့၏။ သာ၊ ထိုအဋ္ဌကထာသည်။ ဇောတိပါလဿ၊ ဇောတိပါလမထေရ်မြတ်၏။ ယထာဘိလာသိတံ၊ တောင့်တလိုလား မြော်မှန်း ထားသည့်အတိုင်း။ လောကံ၊ လောကကို။ ယထာ နာမိကသာရဒီပနာ၊ သာရတ္ထပကာသိနီ သူ့အမည်နှင့် လျော်ညီစွာလှ အနှစ်သာရတို့ကို ဖော်ပြဖွင့်ဆိုလျက်။ သမ္မာပဋိပန္နပန္နဒါ၊ အကျင့်ကောင်းလမ်းမှန် သိရန် ကျင့်ရေး ထုတ်ဖော်ပေးသည်ဖြစ်၍၊ အာဘာ-အာသိ၊ တောက်ပြောင်ထိန်ဝင်း ထွန်းလင်းလျက်ရှိလေပြီ။

၆၂။ သမ္မုရိ ကာတံ’သ မနောရထော ယယာ၊
အဂ္ဂိတ္တရန္တာဂမမတ္ထဝဏ္ဏနာ။
တန္နာမဓေယျံ သုဇနံ စ ဇီဝကံ။
သော ဇောတိပါလံ စ ပသတ္ထမိတိမံ။

၆၃။ ဥဒ္ဓိဿ ယံ’ကာသိ ပဝီဏတံ ကရံ၊
ဗုဒ္ဓါဒိသံသေဗျသုမဂ္ဂဒဿနေ။
သဒ္ဓမ္မပုပ္ဖါနံ ဝနာယိတာ’သိ သာ၊
ဝိဒ္ဓါလိသံဃဿ သဒါဝဂါဟဏာ။

၆၂-၃။ အဂ္ဂိတ္တရန္တာဂမမတ္ထဝဏ္ဏနာ၊ အဂ္ဂိတ္တရ နိကာယ် အဆုံးရှိသော နိကာယ်ကြီးလေးဖြာ၏ အဋ္ဌကထာတို့ကို။ ကာတံ၊ ရေးသားစီရင်ဖို့ရန်။ အဿမနောရထော၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ၏ အလိုဆန္ဒသည်။ ယယာ-ယာယ၊ အကြင်အဂ္ဂိတ္တရ အဋ္ဌကထာဖြင့်။ သမ္မုရိ၊ ပြည့်ဝခဲ့လေပြီ။ သော၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသဆရာမြတ်သည်။ တန္နာမဓေယျံ၊ ထိုစိတ်နှလုံး အလိုပြည့် ကြောင်း (မနောရထပူရဏီ)ဟူသော အမည်ရှိသော။ ဗုဒ္ဓါဒိသံသေဗျသုမဂ္ဂ ဒဿနေ၊ ဘုရားရဟန္တာအရိယာတို့ ကောင်းစွာစွဲမြဲ မှီဝဲအပ်သည့် လမ်းမြတ်လမ်းမှန်တို့ကို ပြည့်စုံရာ၌။ ပဝီဏတံ၊ လိမ္မာကျွမ်းကျင်သူအဖြစ်ကို။ ကရံ၊ ပြုတတ်သော။ ယံ၊ အကြင်အဋ္ဌကထာကို။ သုဇနံ၊ သူတော်ကောင်းဖြစ်သော။ ဇီဝကံ စ၊ ဇီဝကမည်သော ဥပါသကာကို၎င်း။ ပသတ္ထမိတိမံ၊ ချီးမွမ်းအပ်သည့် ပညာရှိဖြစ်တော်မူသော၊ ဇောတိပါလံ စ၊ ဇောတိပါလ မထေရ်မြတ်ကို၎င်း။ ဥဒ္ဓိဿ၊ ရည်ညွှန်းသမှု အကြောင်းပြု၍။ အာသိ၊ ပြုစီရင်လေပြီ။ သာ၊ ထိုအဂ္ဂိတ္တရအဋ္ဌကထာသည်။ ဝိဒ္ဓါလိသံဃဿ၊ ပညာရှိတည်းဟူသော ပိတုန်း အပေါင်း၏။ သဒါဝဂါဟဏာ၊ တရားဝတ်ရည် သုံးဆောင်မည်ဟု ကြံစည်မျှော်မှန်းလျက် အမြဲတမ်း သက်ရောက်ရာသည်။ (ဟုတွာ၊ ဖြစ်၍။) သဒ္ဓမ္မပုပ္ဖါနံ၊ သူတော်ကောင်းတရားပန်းအများတို့၏။ ဝနာယိတာအာသိ၊ အစီအရီ ဖူးငုံစီလျက် စုံညီပွင့် သော မြိုင်တောအသွင် ပန်းဥယျာဉ်သဖွယ် ဖြစ်ပါပေသတည်း။

၆၄။ ယေန’တ္တလဒ္ဓိ ပဗောန္တ သာဓဝေါ၊
ဒုဗ္ဗောဓဓမ္မေ စ သဘာဝဒီပနေ။
ဗုဇ္ဈန္တ ဣစ္စာသိ’ဘိဓမ္မသာဂရော၊
တတ္တာ’ဝတာရံ သုကရေန သာမိနီ။

၆၅။ မေဓာဝိလာသာ’ဿ’ ဟုဂု’ဋ္ဌသာလိနီ၊
ကန္တာ စ သမ္မောဟဝိနောဒနီတိ ယာ။
တာ ဗုဒ္ဓဃောသောတိ သတုလျနာမိက-
မာဂမ္မ ဇောတာ သုဇနတ္ထသာမိနီ။

၆၄-၅။ ယေန၊ အကြင်အဘိဓမ္မာ ဒေသနာတော်ဖြင့်။ အတ္တလဒ္ဓိ၊ စ၊ အတ္တဒိဋ္ဌိကိုလည်း။ ပဗောန္တ၊ ပယ်နိုင်ကြပါစေ။ သဘာဝဒီပနေ၊ မိမိ၏သဘောမှန်ကန်သော လက္ခဏာတို့ကို ပြတတ်ကုန်သော။ ဒုဗ္ဗောဓဓမ္မေ စ၊ သိရန်ခက်ခဲ နက်နဲသော ရုပ်နာမ်တရားတို့ကိုလည်း။ ဗုဇ္ဈန္တ၊ သိကြပါစေ။ ဣတိ၊ ဤသို့သော အလိုတော်၏အစွမ်းဖြင့်။ သော အဘိဓမ္မသာဂရော၊

သမုဒြာသဖွယ် နက်ကျယ်လှစွာ ထိုအဘိဓမ္မာ ဒေသနာတော်သည်။ အာသိ၊ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့စွာ ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့လေပြီ။ တတ္ထ၊ ထိုအဘိဓမ္မာ သမုဒြာ၌။ သုကရေန၊ ခက်ခဲကင်းကွာ လွယ်ကူစွာဖြင့်။ အဝတာရံ၊ သက်ဝင်နိုင်ရေးကို။ သာမိနီ၊ ပြီးစေနိုင်သော။ အဋ္ဌသာလိနီ၊ အဋ္ဌသာလိနီအမည်ရှိသော။ ယာ စ၊ အကြင်အဋ္ဌကထာသည်၎င်း။ ကန္တာ၊ နှစ်သက်ဖွယ်သော။ သမ္မောဟဝိနောဒနီတိ၊ သမ္မောဟဝိနောဒနီဟူသော။ ယာ စ၊ အကြင်အဋ္ဌကထာသည်၎င်း။ အဿ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ ဆရာမြတ်၏။ မေဓာဝိလာသာ၊ ဉာဏ်ပညာ၏ ကျယ်စွာပြန့်ပြူး ကွန့်မြူးကျက်စားခြင်းကြောင့်။ အဟုပုံ၊ ထူးကဲလှစွာ ဖြစ်ပေါ်လာကုန်ပြီ။ သုဇနတ္ထသာမိနီ၊ သူတော်ကောင်းတို့၏ အကျိုးကို ပြီးစေတတ်ကုန်သော။ တာ၊ ထိုအဋ္ဌကထာတို့သည်။ ဗုဒ္ဓဃောသောတိ သတုလျနာမိကံ၊ ဗုဒ္ဓဃောသဟူ၍ပင် မိမိနှင့်တူသော အမည်ရှိသော ရဟန်းကို။ အာဂမ္မ၊ အကြောင်းပြု၍။ ဇာတာ၊ ဖြစ်ပေါ်လာကြပေကုန်၏။

၆၆။ အညာ စ ပဋ္ဌကထာ' ဘိဓမ္မဇေ၊
ဘာဝေ နိဓာယေ'တ္ထ ယထာ'ဿု သုတ္တရာ။
ဂမ္ဘီရမထောသု ပဝိဒ္ဓဗုဒ္ဓိတံ၊
သမ္မာဒနီ သတ္ထု တုလတ္တဒီပနီ။

၆၆။ ဧတ္ထ၊ ဤပဋ္ဌပကရဏဋ္ဌကထာ၌။ ယထာ၊ အကြင်အခြင်းအရာဖြင့် သိုမှီးထည့်သွင်းအပ်ကုန်သည်ရှိသော်။ သုတ္တရာ၊ အလွယ်တကူ ကူးမြောက်နိုင်ကုန်သည်။ အဿု၊ ဖြစ်ကုန်ရာ၏။ တထာ၊ ထိုအခြင်းအရာအားဖြင့်။ အဘိဓမ္မဇေ၊ အဘိဓမ္မာ၌ ဖြစ်ကုန်သော။ ဘာဝေ၊ အနက်အဓိပ္ပါယ်တို့ကို။ နိဓာယ၊ သိုမှီးထည့်သွင်း၍။ ဂမ္ဘီရမထောသု၊ နက်နဲသောအချက်သဘာဝ အနက်တို့၌။ ပဝိဒ္ဓဗုဒ္ဓိတံ၊ ဖောက်ထွင်းသိနိုင်သော ဉာဏ်ရှိသူအဖြစ်ကို။ သမ္မာဒနီ၊ ပြီးစေတတ်ကုန်သော။ သတ္ထု အတုလတ္တ ဒီပနီ၊ မြတ်စွာဘုရား၏ အတုမဲ့ပုဂ္ဂိုလ်အဖြစ် (ဟူသော သဗ္ဗညုတ ဉာဏ်အစွမ်း)ကို ပြတတ်ကုန်သော။ အညာ၊ အဋ္ဌသာလိနီ သမ္မောဟဝိနောဒနီတို့မှ တပါးကုန်သော။ ပဋ္ဌကထာ စ၊ ဓာတုကထာအဖွင့်စသော အဋ္ဌကထာ ငါးစောင်တို့သည်လည်း။ ဇာတာ၊ သင့်လျော်လှစွာ ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့ကုန်ပြီ။

၆၇။ သောဏာဂုထေရဿ ပဋိစ္စ ယာစနံ၊
တာ ယာယ ကင်္ခါဝိတရန္တိ ဘိက္ခဝေါ။
ယာ ပါတိမောက္ခမ္ပိ၊ တဒန္တယာဂယံ၊
သံဝဏ္ဏနံ'ကာသိ သ ဓိမတံ ဝရော။

၆၇။ ဓိမတံ၊ ပညာရှိတို့တွင်။ ဝရော၊ ထူးချွန် မြင့်မြတ်သူ ဖြစ်တော်မူပေသော။ သ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသမထေရ်သည်။ သောဏာဂုထေရဿ၊ သောဏအမည်ရှိသော မထေရ်၏။ ယာစနံ၊ တောင်းပန်မှုကို၊ ပဋိစ္စ၊ အစွဲပြု၍။ ပါတိမောက္ခမ္ပိ၊ ပါတိမောက်၌။ ယာ ကင်္ခါ၊ အကြင် ယုံမှားတွေ့ဝေခြင်းတို့သည်။ (အတ္ထိ၊ ရဟန်းတော်တို့အား ဖြစ်ပွားလျက်ရှိကုန်၏။) တာ ကင်္ခါ၊ ထိုယုံမှားတွေ့ဝေခြင်းတို့ကို၊ ယာယ၊ အကြင်အဋ္ဌကထာဖြင့်။ ဘိက္ခဝေါ၊ ရဟန်းတော်တို့သည်။ ဝိတရန္တိ၊ ဉာဏ်အလင်းရောက် သဘောပေါက်၍ လွန်မြောက်ကြပေကုန်၏။ တဒန္တယာဂယံ၊ ထိုယုံမှားကို လွန်မြောက်ကြောင်းဟူသော အနက်သို့ အစဉ်လိုက်သော (ကင်္ခါဝိတရဏီ) အမည်ရှိသော။ တံ သံဝဏ္ဏနံ၊ ထိုပါတိမောက်အဖွင့် အဋ္ဌကထာကို။ အကာသိ၊ ဝိနည်းတရား အလေးထား၍ ရေးသားစီရင်တော်မူခဲ့လေပြီ။

၆၈။ သမတ္တလောကဋ္ဌ ဝိဘာဝိရဇ္ဇာနာ၊
ကတေ ဓိနာ ဓမ္မပဒဿ ဝဏ္ဏနာ။
ထိရံသမုဒ္ဓိဿ ကုမာရကဿပံ၊
သတံ မနံ ပီတိပဖုလ္လိတံ ယယာ။

၆၈။ ဣမိနာ၊ ဤအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသမထေရ်မြတ်သည်။ ကုမာရကဿပံ၊ ကုမာရကဿပ မည်သော။ ထိရံ၊ မထေရ်ကို။ သမုဒ္ဓိဿ၊ ရည်ရွယ်သမှုအကြောင်းပြု၍။ သမတ္တလောကဋ္ဌ ဝိဘာဝိရဇ္ဇာနာ၊ တကမ္ဘာလုံး၌ တည်ရှိသော ပညာရှင်တို့၏ နှစ်သက်စွဲလမ်းရာဖြစ်သော။ ဓမ္မပဒဿ ဝဏ္ဏနာ၊ ဓမ္မပဒပါဠိတော်၏ အဖွင့် အဋ္ဌကထာကို။ ကတာ၊ ပြုစီရင်တော်မူအပ်ပြီ။ ယယာ-ယာယ၊ ယင်းဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာဖြင့်၊ သတံ မနံ၊ သူတော်ကောင်းတို့၏ စိတ်နှလုံးသည်။ ပီတိပဖုလ္လိတံ၊ နှစ်သိမ့်ပြည့်လျှမ်း ပီတိလွမ်း၍ ရွှင်လန်းတိုးပွား ပွင့်ကားစိုပြည်လျက် ရှိပါပေ၏။

၆၉။ ပညာ'ဿ ယာ သုတ္တနိပါတ ခုဒ္ဒက-
ပါဠတ္ထဒါတာ ပရမတ္ထဇောတိကာ။
သံဝဏ္ဏနာ ဇာတကတန္တိ မဏ္ဍနာ၊
တာ ဟောန္တိ လောကဿ ဟိတပုဒိပိနီ။

၆၉။ အဿ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသမထေရ်မြတ်၏။ အညာ၊ ဆိုခဲ့ပြီးမှတပါးကုန်သော။ သုတ္တနိပါတ်တရဒ္ဒကပါဌတ္တဒါတာ၊ သုတ္တနိပါတ်နှင့်ဗုဒ္ဓကပါဌ၏အနက်တို့ကို ဖွင့်ဆိုပေးတတ်သော။ ယာ ပရမတ္ထဇောတိကာ၊ ပရမတ္ထဇောတိကာမည်သော အကြင်အဋ္ဌကထာသည်၎င်း။ ဇာတကတန္တိမဏ္ဍနာ၊ ဇာတကပါဠိအတွက် လိုချက်မရှိအောင် ထုတ်ဆောင်ဖွင့်ကာ တန်းဆာဆင်ကြောင်းဖြစ်သော။ ယာ သံဝဏ္ဏနာ၊ အကြင်အဋ္ဌကထာသည်၎င်း။ (အတ္ထိ၊ ရှိကုန်၏။) တာ၊ ထိုအဋ္ဌကထာတို့သည်။ လောကဿ၊ လူအပေါင်းဟူးသော လောက၏။ ဟိတပဒီပိနိ၊ အကျိုးစီးပွား များထက်များအောင် ညွှန်ကြားမပြတ် ဖော်ပြတတ်ကုန်သည်။ ဟောန္တိ၊ ဖြစ်ပါပေကုန်၏။

၇၀။ နိဿေသ လောကမိ ပစာရဏိစ္ဆာ၊
လင်္ကာဂတာနံ ဌကထာနံ မဒ္ဒါ။
ယာ ထေရဝါဒီနံ မပူရိ ဗုဒ္ဓ-
ဃောသဂ္ဂထေရဿ ပဘာဝလဒ္ဓါ။

၇၀။ လင်္ကာဂတာနံ၊ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ဖြစ်ကုန်သော။ အဋ္ဌကထာနံ၊ မဟာအဋ္ဌကထာ အစရှိသော အဋ္ဌကထာဟောင်းတို့၏။ နိဿေသလောကမိ၊ ကမ္ဘာတဝှန်းလုံး၌။ ပစာရဏေ၊ တွင်ကျယ်မနွေး ပြန့်နှံ့ရေး၌။ ထေရဝါဒီနံ၊ ထေရဝါဒဂိုဏ်းဝင်အရှင်မြတ်တို့၏။ ယာ ဣစ္ဆာ၊ အကြင် အလိုဆန္ဒသည်။ အဒ္ဓါ၊ မချွတ်စေရန် အမှန်စင်စစ်၊ (အဟောတိ၊ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့လေပြီ။) သာ၊ ထေရဝါဒသာသနာ ကမ္ဘာပြန့်ရေး ပြုပြင်ပေးဖို့ မျှော်တွေးတောင့်တ ထိုအလိုဆန္ဒသည်။ ဗုဒ္ဓဃောသဂ္ဂ ထေရဿ၊ အရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ မထေရ်မြတ်၏။ ပဘာဝ လဒ္ဓါ၊ ရအပ်သော စွမ်းရည်အထူးရှိသည်ဖြစ်၍။ ဝါ၊ စွမ်းရည်အထူးကို ရသည်ဖြစ်၍။ အပူရိ၊ အလိုရှိတိုင်း မဆိုင်းစေ့ ပြည့်ဝခဲ့ပေသတည်း။

၇၁။ ဘဒ္ဒံ သနာမံ စ၊ ဂုဏာ မနုညာ၊
သမဂ္ဂဂါမိ နုကရောန္တိ တေသံ။
သသင်္ကသူရာ ဟိ သဒါတနာ ယေ၊
လောကံ ပမောဒံ စ ကရံ စရန္တိ။

၇၁။ အဿ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ မထေရ်မြတ်၏။ ဘဒ္ဒံ၊ အန္တတ္ထသညာသုတိသာ၍ သဒ္ဓါအနက် ညီလျော်ချက်ကြောင့် နှစ်သက်ဖွယ်ရာ ကောင်းမြတ်စွာသော။ နာမံ စ၊ ဗုဒ္ဓဃောသဟု လောကထင်ပေါ် အမည်တော်သည်၎င်း။ မနုညာ စ ဂုဏာ၊ နှစ်သက်ဖွယ်အစုံ ကျေးဇူးတော်ဂုဏ် တို့သည်၎င်း။ သမဂ္ဂဂါမိ၊ အရပ်တိုင်းပေါက် အနှံ့ရောက်ကုန်လျက်။ (အနုကရောန္တိ-၌စပ်) ယေ သသင်္ကသူရာ၊ အကြင် လနှင့်နေတို့သည်။ သဒါတနာ၊ အမြဲတမ်းရှိနေကြကုန်သည်၎င်း။ လောကံ၊ ကမ္ဘာသူ ကမ္ဘာသား လူအများကို။ ပမောဒံ၊ နှစ်သက်ရွှင်မြူးကြည်နူးဝမ်း မြောက်ခြင်းကို။ ကရံ စ၊ ပြုကြကုန်သည်၎င်း။ (ဟုတွာ၊ ဖြစ်ကုန်လျက်။) စရန္တိ၊ လှည့်လည်နေကုန်၏။ တေသံ၊ ထိုကမ္ဘာ့ကျက်သရေ လနှင့်နေတို့၏။ ဝါ၊ လနှင့်နေတို့အား။ အနုက ရောန္တိ၊ အတူလိုက်ကာ သွားလာလှည့်လည်လျက် ရှိကြပါပေကုန်သတည်း။

၇၂။ သုဗုဒ္ဓဃောသဿ ဝိဘာဝိသတ္ထိ-
ပဗျတ္တိမာရဗ္ဗ ထိရာသဘဿ။
သမဂ္ဂ လောကော ဟိ သုထေရဝါဒေ၊
မာနံ ပဝဇေသိ အနညဇာတံ။

၇၂။ ဟိ၊ သို့ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းရင်းကား။ သုဗုဒ္ဓဃောသဿ၊ ဘုရားရှင်၏ ကျော်စောသံမျိုး ရှိတော်မူသော။ ထိရာသဘဿ၊ ယောက်ျားမြတ်ဇာနည်အရှင်ဗုဒ္ဓဃောသမထေရ်၏။ ဝိဘာဝိသတ္ထိပဗျတ္တိ၊ ကျမ်းဂန်အများ ရေးသားနိုင်သည့် ပညာရှိအစွမ်း လျှမ်းလျှမ်း တောက်ပဝင်း ထင်ရှားခြင်းကို။ အာရဗ္ဗ၊ အကြောင်းပြု၍။ သမဂ္ဂလောကော၊ တလောကလုံးသည်။ သုထေရဝါဒေ၊ မူမှန်ကျန ကောင်းမြတ်သော ထေရဝါဒ၌။ အနညဇာတံ၊ အခြားစနစ် ဝါဒသစ်၌ မဖြစ်စဘူး လွန်စွာထူးသော။ မာနံ၊ နှစ်သက်အားကိုး မြတ်နိုးခြင်းကို။ ပဝဇေသိ၊ ပွားစေခဲ့ပေသတည်း။

၇၃။ ဗုဒ္ဓေါတိ နာမံ ဘုဝနမိ ယာဝ၊
သုဗုဒ္ဓဃောသဿ သိယာ န ကိဉ္စိ။
လဒ္ဓါ ဟိ သာဓူဘိ မဟော ပကာရော၊
မဟဂ္ဂဝိတ္တာနိဝ တံသကာသာ။

၇၃။ ယာဝ၊ အကြင်မျှလောက်။ ဘုဝနမိ၊ ကမ္ဘာလောက၌။ ဗုဒ္ဓေါတိနာမံ၊ ဗုဒ္ဓဟူသော အမည်တော်သည်။ (အတ္ထိ၊ ရှိနေသေး၏။ တာဝ၊ ထိုဗုဒ္ဓဟူသော အမည် တည်ရှိနေသမျှကာလပတ်လုံး။) သုဗုဒ္ဓ ဃောသဿ၊ ဘုရားရှင်၏ ကျော်စောသံ

မျိုးရှိသော အရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ၏။ နာမံ၊ အမည်တော်သည်။ ကိံ ဟိ န သိယာ၊ အဘယ်မှာလျှင် မရှိပဲ နေပါအံ့နည်း။ သိယာ ဧဝ၊ ရှိမြဲထင်စွာ ရှိနေမည်သာတည်း။ ဟိ၊ ထို စကားဝယ် ယုံကြည် ဖွယ်ကား။ သာဓုဘိ၊ တရားလိုလား သူတော်ကောင်း အများတို့သည်။ မဟဂ္ဂဝိတ္တာနိ၊ အဘိုးများစွာ ထိုက်တန်သော ရတနာတို့ကို။ လဒ္ဓါနိဝ၊ ရအပ်ကုန်သကဲ့သို့။ တံသကာသာ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသမထေရ်မြတ်၏အထံမှ။ မဟောပကာရာ၊ ပရိယတ် ပဋိပတ် ပဋိဝေခေခိုင်ရာ များစွာသော ကျေးဇူးတို့ကို။ လဒ္ဓါ၊ လိုတိုင်း အလုံးစုံ ရအပ်ပါပေကုန်သတည်း။

၇၄။ ခီယေထ ဝဏ္ဏော န သမုဒ္ဓဇ္ဈောပိ၊
နန္ဒ'ဿ၊ နေကာ ဟိ ဂုဏာ အနန္တာ။
ကော နန္ဒ'ရေယျာ' ခိလသာဂရောဒေ၊
တထာပိ မညန္တ သုဓိ သဒါ တေတိ။

**ဆဋ္ဌသင်္ဂီတိဘာရ နိဗ္ဗာရက သံဃသမိတိယာ ပကာသိတာယံ
ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂနိဒါနကာထာ နိဋ္ဌိတာ။***

၇၄။ သမုဒ္ဓဇ္ဈော၊ ကုန်စင်အောင်ဟု ကြိုးစားမှုဖြင့် ရွေးစိုင်းနှုတ်ဆောင်ထုတ်အပ်သည်။ သမာနောပိ၊ ဖြစ်ပါသော် လည်း။ အဿ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ၏။ ဝဏ္ဏော၊ ကျေးဇူးအစုံ ဂုဏ်တော်အပေါင်းသည်။ န ခီယေထ၊ ကုန်နိုင်ဖွယ်ရာ မရှိပါ ပေ။ ဟိ၊ ဤစကား၏ အတိဝုတ္တ ဒေါသမဝင် ဂုဏ်တင်ဖွယ်ရာ ဖြစ်သည်မှာကား။ အဿ ဂုဏာ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ ဆရာ မြတ်၏ ဂုဏ်တော်တို့သည်။ အနေကာ၊ ဂုဏ်အကဲသိ မြတ်ကဝိတို့ ရှုကြည့်တိုင်းပင် ပေါ်လွင်ထင်ရှား အလွန်များကုန်သည် ဖြစ်၍။ အနန္တာ၊ အဘယ်သို့ချဲ့ချဲ့ ဖွဲ့နွဲ့စီကုံး အနှုန်းမပိုင် မဆုံးနိုင်ကုန်သည်။ ဟောန္တိ နန၊ ဖြစ်ကုန်သည် မဟုတ်ပါလော။ ကော၊ ယောက်ျားစိတ်မာန် အားစွမ်းသန်၍ တံခွန်စိုက်ထူ အဘယ်သို့သောသူသည်။ အခိလသာဂရောဒေ၊ ရေတွက်မရ နှိုင်းဆ မကုန် အလုံးစုံသော သမုဒ္ဓါရေတို့ကို။ ဥဒ္ဓရေယျန၊ အကုန်အစင် ထုတ်တင်ဆောင်ယူနိုင်ပါအံ့နည်း။ တထာပိ၊ သို့ပင် မကုန်နိုင်အောင် မြားမြောင်လှပါသော်လည်း။ သုဓိ၊ ဂုဏ်ကျေးဇူးကို အထူးမြင်သိပညာရှိတို့သည်။ တေ၊ ထိုအရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ ဆရာမြတ်၏ ဂုဏ်တော်တို့ကို။ သဒါ၊ အခါခပ်သိမ်း။ မညန္တ၊ အမှတ်တရ အောက်မေ့နိုင်ကြပါစေကုန်သတည်း။

**ဝိသုဒ္ဓိမဂ်နိဒါန်း သင်္ဂဟဂါထာပါဠိအနက်
ဤတွင် အလုံးစုံ ပြီး၏။**

ဝိသုဒ္ဓိမဂ် - မြန်မာပြန်

တတိယတွဲ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

ကိလေသာတို့မှ ဝေးကွာခင်ကြယ်၍ မှန်စွာ ကိုယ်တိုင်သိတော်မူသော
ထို့ မြတ်စွာဘုရားအား ရှိခိုးပါ၏။

၁၂-ဣဒ္ဓိဝိဓနိဒ္ဓေသ-ပြီးမြောက်မှု (တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှု) အမျိုးမျိုးကို အကျယ်ပြချက်

အဘိညာဉ် ပြဆိုချက်

[၁] +၃၆၅။ + ယခုအခါ (ပြဆိုခဲ့သော) ဤသမာဓိဘာဝနာကို အကြင်လောကီ အဘိညာဉ်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် “အဘိညာဉ်ဟု သော အာနိသင်အကျိုး ရှိသည်”ဟု (သမာဓိနိဒ္ဓေသ နှာ ၆၄၄-၅) ငါဆိုခဲ့၏။ ထို လောကီအဘိညာဉ်တို့ကို ဖြစ်ပေါ်ပြည့်စုံစေခြင်းငှါ ပထဝီက သိုဏ်းစသည်တို့၌ စတုတ္ထဈာန်ကို ရပြီးသော ယောဂီသည် အားထုတ်အပ်၏။ အကျိုး ထူးကား ယင်းသို့အားထုတ်လျှင် ထိုယောဂီ၏ သမာဓိ ဘာဝနာသည် အာနိသင်အကျိုးကို ရပြီးလည်း ဖြစ်ပေလတံ့။ သာ၍ ခိုင်မြဲသည်လည်းဖြစ်ပေလတံ့။ ထိုယောဂီသည် အာနိသင်အကျိုးကို ရသည့် ပြင် သာ၍လည်းခိုင်မြဲသော သမာဓိ ဘာဝနာနှင့် ပြည့်စုံသည်ဖြစ်၍ ပညာဘာဝနာ (ပညာကို ပွားစေမှု)ကို ချမ်းသာလွယ်ကူစွာဖြင့် ပြည့်စုံပြီး မြောက်စေနိုင်ပေလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် (ပညာဘာဝနာကိုပြဆိုရန် အလှည့်ကျနေသော်လည်း ယင်းကို မပြဆိုမီ) ရှေးဦးစွာ အဘိညာဉ်ပြဆိုချက် (အဘိညာကထာ)ကို အားထုတ်စီရင်ပေအံ့။

မြတ်စွာဘုရားသည် စတုတ္ထဈာန်သမာဓိကို ရပြီးသော အမျိုးသားတို့အား သမာဓိဘာဝနာ၏ အာနိသင် အကျိုးကို ပြခြင်းငှါ၎င်း တဆင့်ထက် တဆင့် မြင့်မြတ်သော တရားတို့ကို ဟောခြင်းငှါ၎င်း “ထို (စတုတ္ထဈာန် ရပြီးသော ရဟန်း)သည် ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း စိတ်သည် (စတုတ္ထဈာန် သမာဓိဖြင့်) တည်ကြည်လတ်သော် ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ် လတ်သော် ထက်ဝန်းကျင် ဖြူစင်လတ်သော် အင်္ဂဏ (ခေါ်ကိလေသာ) ကင်းလတ်သော် ညစ်ညူးကြောင်း ကင်းလတ်သော် နူးညံ့စွာ ဖြစ်လတ်သော် အမှု၌ ခံလတ်သော် တည်တံ့လတ်သော် မတုန်လှုပ်ခြင်း (အာနေဉ္ဇ)သို့ ရောက်လတ်သော် ပြီးမြောက်မှု (တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှု) အမျိုးမျိုးအလိုငှါ စိတ်ကို ရှေးရှုဆောင်၏ ရှေးရှုညွတ်စေ၏။ ထို(ရဟန်း)သည် များသော အဖို့ (အပြား)ရှိသော ပြီးမြောက်မှု (တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှု) အဖို့ကို မျက်မှောက်ခံစား၏ (မျက်မှောက်တွေ့ရ၏)။ တပါးတည်း လည်း ဖြစ်ပါလျက် အများဖြစ်၏” ဤသို့ အစရှိသော နည်းဖြင့် (၁) ဣဒ္ဓိဝိဓ အဘိညာဉ် (၂) ဒိဗ္ဗသောတအဘိညာဉ် (၃) စေတောပရိယ အဘိညာဉ် (၄) ပုဗ္ဗေနိဝါသအဘိညာဉ် (၅) စုတူပပါတခေါ် ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ် ဟူသော လောကီအဘိညာဉ် ငါးပါးတို့ကို ဟောတော်မူ ခဲ့ပေသည်။

[၂] ထို ငါးပါးတို့တွင် “တပါးတည်းလည်း ဖြစ်ပါလျက် အများဖြစ်၏” ဤသို့စသည်ဖြင့် ပြဆိုထားသော ပြီးမြောက် မှု (ဣဒ္ဓိ)နှင့် တမျိုးတမည့် ဖန်ဆင်းမှု (ဝိကုဗ္ဗန)ကို ပြုလိုသော အားထုတ်ခါစ ယောဂီသည် ဩဒါတကသိုဏ်း အဆုံးရှိသော ရှစ်ပါးသော ကသိုဏ်းတို့၌ ရှစ်ပါးစီ ရှစ်ပါးစီသော သမာပတ်တို့ကို ဖြစ်စေပြီးလျှင်-

- (၁) ကသိုဏ်းအနုလုံအားဖြင့်၎င်း၊ (၂) ကသိုဏ်းပဋိလုံအားဖြင့်၎င်း၊ (၃) ကသိုဏ်းအနုလုံပဋိလုံအားဖြင့်၎င်း (၄) ဈာန်အနုလုံ အားဖြင့်၎င်း၊ (၅) ဈာန်ပဋိလုံအားဖြင့်၎င်း၊ (၆) ဈာန်အနုလုံပဋိလုံအားဖြင့်၎င်း၊ (၇) ဈာန်ကို ခုန်ကျော် ခြင်းအားဖြင့်၎င်း၊ (၈) ကသိုဏ်းကို ခုန်ကျော်ခြင်းအားဖြင့်၎င်း၊ (၉) ဈာန်နှင့် ကသိုဏ်းတို့ကို ခုန်ကျော်ခြင်းအားဖြင့် ၎င်း၊ (၁၀) အင်္ဂါပြောင်းရွှေ့ခြင်း အားဖြင့်၎င်း၊ (၁၁) အာရုံပြောင်းရွှေ့ခြင်းအားဖြင့်၎င်း (၁၂) အင်္ဂါနှင့်အာရုံတို့ကို ပြောင်းရွှေ့ခြင်းအားဖြင့်၎င်း၊ (၁၃) အင်္ဂါကို မှတ်ခြင်း အားဖြင့်၎င်း၊ (၁၄) အာရုံကို မှတ်ခြင်းအားဖြင့်၎င်း၊

ဤ ၁၄-ပါးသော အခြင်းအရာတို့ဖြင့် စိတ်ကို (ယဉ်ကျေးနူးညံ့အောင်) ကြိုတင် ဆုံးမအပ်၏။

၃၆၆။ ဤ ၁၄-ပါးတို့တွင် ကသိုဏ်း အနုလုံဟူသည် အဘယ်ပါနည်း၊ ကသိုဏ်း ပဋိလုံဟူသည် အဘယ်ပါနည်း။
ပ။ အာရုံကို မှတ်ခြင်းဟူသည် အဘယ်ပါနည်း၊ ဤကား အမေးတည်း။

(၁) ဤသာသနာတော်၌ ရဟန်းသည် ပထဝီကသိုဏ်း၌ ဈာန်ကိုဝင်စား၏၊ ထို့နောင် အာပေါကသိုဏ်း၌ (ဝင်စား၏)၊ ဤနည်းဖြင့် အစဉ်အတိုင်း ရှစ်ပါးသော ကသိုဏ်းတို့၌ အကြိမ်တရာသော်လည်း အကြိမ်တထောင်သော်လည်း ဝင်စား၏၊ ဤသို့ဝင်စားခြင်းသည် ကသိုဏ်း အနုလုံ (အားဖြင့် ဝင်စားခြင်း) မည်၏။

(၂) ဩဒါတကသိုဏ်းမှ စ၍ ထို့အတူပင် ပဋိလုံ(နောက်ပြန်)အစဉ်အားဖြင့် ဝင်စားခြင်းသည် ကသိုဏ်းပဋိလုံ (အားဖြင့် ဝင်စားခြင်း) မည်၏။

(၃) ပထဝီကသိုဏ်းမှစ၍ ဩဒါတကသိုဏ်း တိုင်အောင်၊ ဩဒါတကသိုဏ်းမှလည်းစ၍ ပထဝီကသိုဏ်းတိုင်အောင် ဤသို့ အနုလုံ ပဋိလုံအစွမ်းအားဖြင့် အဖန်တလဲလဲ ဝင်စားခြင်းသည် ကသိုဏ်းအနုလုံ ပဋိလုံမည်၏။

(၄) ပဌမဈာန်မှစ၍ အစဉ်အတိုင်း နေဝသညာနာသညာယတနဈာန်တိုင်အောင် အဖန်တလဲလဲ ဝင်စားခြင်းသည် ဈာန်အနုလုံ မည်၏။

(၅) နေဝသညာ နာသညာယတနဈာန်မှ စ၍ ပဌမဈာန်တိုင်အောင် အဖန်တလဲလဲ ဝင်စားခြင်းသည် ဈာန်ပဋိလုံ မည်၏။

(၆) ပဌမဈာန်မှစ၍ နေဝသညာ နာသညာယတနဈာန်တိုင်အောင်၊ နေဝသညာ နာသညာယတနဈာန်မှစ၍ ပဌမဈာန် တိုင်အောင် ဤသို့ အနုလုံ ပဋိလုံအစွမ်းအားဖြင့် အဖန်တလဲလဲ ဝင်စားခြင်းသည် ဈာန်အနုလုံ ပဋိလုံမည်၏။

(၇) ပထဝီကသိုဏ်း၌ ပဌမဈာန်ကို ဝင်စားပြီးလျှင် ထို ပထဝီကသိုဏ်း၌ပင် တတိယဈာန်ကိုဝင်စား၏၊ ထို့နောင် ထိုပထဝီ ကသိုဏ်းနိမိတ်ကိုပင်ခွါ၍ အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ကို (ဝင်စား၏)၊ ထို့နောင် [၃] အာကိဉ္စညာယတနဈာန်ကို (ဝင်စား၏)၊ ဤနည်းဖြင့် ကသိုဏ်းကို မခုန်ကျော်မူ၍ ဈာန်ကိုသာလျှင် တခုခြား၏ အဖြစ်ဖြင့် ခုန်ကျော်ခြင်းသည် ဈာန်ကို ခုန်ကျော်ခြင်းမည်၏။ ဤ အတူပင် အာပေါကသိုဏ်း စသည်ကို မူတည်၍ (ခုန်ကျော်ဟန်) ယှဉ်ခြင်းတို့ကိုလည်း ပြုအပ်၏။

(၈) ပထဝီကသိုဏ်း၌ ပဌမဈာန်ကို ဝင်စားပြီးလျှင် တဖန် ထိုပဌမဈာန်ကိုပင် တေဇောကသိုဏ်း၌ (ဝင်စား၏)၊ ထို့နောင် နီလကသိုဏ်း၌၊ ထို့နောင် လောဟိတကသိုဏ်း၌ (ဝင်စား၏)၊ ဤနည်းဖြင့် ဈာန်ကို မခုန်ကျော်မူ၍ ကသိုဏ်းကိုသာလျှင် တခုခြား၏ အဖြစ်ဖြင့် ခုန်ကျော်ခြင်းသည် ကသိုဏ်းကို ခုန်ကျော်ခြင်းမည်၏။

(၉) ပထဝီကသိုဏ်း၌ ပဌမဈာန်ကို ဝင်စားပြီးလျှင် ထို့နောင် တေဇောကသိုဏ်း၌ တတိယဈာန်ကို (ဝင်စား၏)၊ (ထို့နောင်) နီလ ကသိုဏ်းကိုခွါ၍ အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ကို (ဝင်စား၏)၊ (ထို့နောင်) လောဟိတကသိုဏ်းမှ အာကိဉ္စညာယတနဈာန်ကို (ဝင်စား၏)၊ ဤနည်းဖြင့် ဈာန်ကို၎င်း၊ ကသိုဏ်းကို၎င်း ခုန်ကျော်ခြင်းသည် ဈာန်နှင့် ကသိုဏ်းတို့ကို ခုန်ကျော်ခြင်းမည်၏။

(၁၀) ပထဝီကသိုဏ်း၌ ပဌမဈာန်ကို ဝင်စားပြီးလျှင် ထိုပထဝီကသိုဏ်း၌ပင် အခြားဈာန်တို့ကိုလည်း ဝင်စားခြင်းသည် အင်္ဂါ ပြောင်းရွှေ့ခြင်း မည်၏။

(၁၁) ပထဝီကသိုဏ်း၌ ပဌမဈာန်ကို ဝင်စားပြီးလျှင် ထို ပဌမဈာန်ကိုပင် အာပေါကသိုဏ်း၌၎င်း တေဇောကသိုဏ်း၌၎င်း။ပ။ ဩဒါတကသိုဏ်း၌၎င်း (ဝင်စား၏)၊ ဤနည်းဖြင့် အလုံးစုံသောကသိုဏ်းတို့၌ တပါးတည်းသော ဈာန်ကိုသာလျှင် ဝင်စားခြင်းသည် အာရုံပြောင်းရွှေ့ခြင်းမည်၏။

(၁၂) ပထဝီကသိုဏ်း၌ ပဌမဈာန်ကို ဝင်စားပြီးလျှင် အာပေါကသိုဏ်း၌ ဒုတိယဈာန်ကို၊ တေဇောကသိုဏ်း၌ တတိယဈာန်ကို၊ ဝါယောကသိုဏ်း၌ စတုတ္ထဈာန်ကို၊ နီလကသိုဏ်းကို ခွါ၍ အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ကို၊ ပီတကသိုဏ်းမှ ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်ကို၊ လောဟိတကသိုဏ်းမှ အာကိဉ္စညာယတနဈာန်ကို၊ ဩဒါတကသိုဏ်းမှ နေဝသညာနာသညာယတနဈာန်ကို (ဝင်စား၏)၊ ဤသို့ တခုကျော်ဝင်စားခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် အင်္ဂါတို့ကို၎င်း၊ အာရုံတို့ကို၎င်း ပြောင်းရွှေ့ခြင်းသည် အင်္ဂါနှင့် အာရုံတို့ကို ပြောင်းရွှေ့ခြင်းမည်၏။

(၁၃) ပဌမဈာန်ကို အင်္ဂါငါးပါးရှိသည်ဟု မှတ်သားပြီးလျှင် ဒုတိယဈာန်ကို အင်္ဂါသုံးပါးရှိသည်ဟု၊ တတိယဈာန်ကို အင်္ဂါ နှစ်ပါးရှိသည်ဟု၊ ထို့အတူ စတုတ္ထဈာန်ကို၎င်း အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ကို၎င်း။ပ။ နေဝသညာနာသညာ ယတန ဈာန်ကို၎င်း (အင်္ဂါ နှစ်ပါးရှိသည်ဟု မှတ်သား၏)။ ဤသို့ ဈာန်အင်္ဂါမျှကိုသာလျှင် မှတ်သားခြင်းသည် အင်္ဂါကိုမှတ်ခြင်း မည်၏။

(၁၄) ထို့အတူပင် ဤသည်ကား ပထဝီကသိုဏ်းတည်းဟု မှတ်သားပြီးလျှင် ဤသည်ကား အာပေါကသိုဏ်း တည်း။ပ။ ဤသည်ကား သြဒါတကသိုဏ်းတည်းဟု (မှတ်သား၏)။ ဤသို့ အာရုံမျှကိုသာလျှင် မှတ်သားခြင်းသည် အာရုံကို မှတ်ခြင်းမည်၏။ [၄] အင်္ဂါနှင့် အာရုံမှတ်ခြင်းကိုလည်း အချို့ဆရာတို့က အလိုရှိကြကုန်၏။ သို့သော်လည်း အဋ္ဌကထာတို့၌ မလာသောကြောင့် ထိုအင်္ဂါနှင့် အာရုံမှတ်ခြင်း သည် စင်စစ်အားဖြင့် ဘာဝနာ၏ အကြောင်းမဖြစ်ဟု (သိအပ်၏)။

၃၆၇။ ဤ ၁၄-ပါးသော အခြင်းအရာတို့ဖြင့် စိတ်ကို (ယဉ်ကျေးနူးညံ့အောင်) ကြိုတင်မဆုံးမပဲ ရှေးကပွားစေပြီး သည့် ဘာဝနာ မရှိသောယောဂီသည် တန်ခိုးဖန်ဆင်းခြင်းကို ပြီးစေနိုင်လိမ့်မည်ဟူသော ဤအကြောင်းမှာ မရှိချေ။ မှန်ပေ၏။ အားထုတ်ခါစ ယောဂီမှာ ကသိုဏ်းပရိကံကို ပြုခြင်းသည်သော်လည်း ဝန်လေး၏။ တရာမှ တယောက်၊ တထောင်မှ တယောက်သာလျှင် စွမ်းနိုင်၏။ ကသိုဏ်းပရိကံ ပြုပြီးသောသူမှာလည်း ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို ဖြစ်စေခြင်းသည် ဝန်လေး၏။ တရာမှ တယောက်၊ တထောင်မှ တယောက်သာလျှင် စွမ်းနိုင်၏။ ပဋိဘာဂနိမိတ် ဖြစ်ပေါ်လတ်သော် ထို(နိမိတ်)ကို ပွားစေ၍ အပ္ပနာဈာန်ကို ရခြင်းသည် ဝန်လေး၏။ တရာမှ တယောက်၊ တထောင်မှ တယောက်သာလျှင် စွမ်းနိုင်၏။ အပ္ပနာဈာန်ကို ရပြီးသော သူမှာလည်း ၁၄-ပါးသော အခြင်းအရာတို့ဖြင့် စိတ်ကို (ယဉ်ကျေးနူးညံ့အောင်) ကြိုတင်ဆုံးမခြင်းသည်ဝန်လေး၏။ တရာမှ တယောက်၊ တထောင်မှ တယောက်သာလျှင် စွမ်းနိုင်၏။ ၁၄-ပါးသော အခြင်းအရာတို့ဖြင့် စိတ်ကို ကြိုတင်ဆုံးမ ပြီးသော သူမှာလည်း တန်ခိုးဖန်ဆင်း ခြင်း မည်သည် ဝန်လေး၏။ တရာမှတယောက်၊ တထောင်မှ တယောက်သာလျှင် စွမ်းနိုင်၏။ ဖန်ဆင်းနိုင်ခြင်းသို့ ရောက်ပြီးရပြီးသောသူမှာလည်း လျင်မြန်စွာ ရှုနိုင်-ဝင်စားဖန်ဆင်း နိုင်ခြင်းမည်သည် ဝန်လေး၏။ တရာမှ တယောက် တထောင်မှ တယောက်သာလျှင် လျင်မြန်စွာ ရှုနိုင်-ဝင်စားနိုင်၏။ (အဘယ်ကဲ့သို့နည်းဟူမူ) ဝေရမ္မကုန်း၌ မဟာရောဟဏဂုတ္တ မထေရ်အား သူနာပြုရန် ကြွလာကုန်သော တန်ခိုးရှင် သုံးသောင်းတို့တွင် ရဟန်းသိက္ခာ ရှစ်ဝါရသည့် ရက္ခိတ ထေရ်အရှင်ကဲ့သို့ ပေတည်း၊ ထိုအရှင်၏ အစွမ်းအာနုဘော်ကို ပထဝီကသိုဏ်းအကျယ်ပြဆိုရာ ပထဝီကသိက္ခာနိဒ္ဒေသ (မြန်မာပြန် ပဌမတွဲ နာ-၄၇၈)၌ ပြဆိုခဲ့ပြီ။ ထို ရက္ခိတထေရ်အရှင်၏ အစွမ်းအာနုဘော်ကို မြင်၍ မဟာရောဟဏဂုတ္တမထေရ်က “ငါ့ရှင်တို့ အကယ်၍သာ ရက္ခိတမရှိပါလျှင် ‘နဂါးမင်းကို မစောင့်ရှောက်နိုင်ကြဘူး’ဟု ငါတို့ အားလုံးပင် အကဲ့ရဲ့ခံကြရချေမည်။ ထို့ကြောင့် မိမိနှင့်အတူဆောင်၍ လှည့်လည်အပ်သော လက်နက် မည်သည်ကို အညစ် အကြေး သုတ်သင်၍သာလျှင် ဆောင်ယူလှည့်လည်ရန်သင့်ပေသည်”ဟူ၍ မိန့်ဆိုတော်မူ၏။ ထိုသုံးသောင်းသော ရဟန်းတော် တို့သည်လည်း မထေရ်ကြီး၏ သြဝါဒ၌တည်၍ လျင်မြန်စွာ ရှုနိုင်-ဝင်စား ဖန်ဆင်း နိုင်သူတို့ ဖြစ်ကြလေသည်။

ဆက်ဦးအံ့၊ လျင်မြန်စွာ ရှုနိုင်-ဝင်စား ဖန်ဆင်းနိုင်ခြင်း ရှိသော်လည်း သူတပါး၏ ထောက်တည်ရာ-အားကိုးရာ အဖြစ်သည် ဝန်လေး၏။ တရာမှ တယောက်၊ တထောင်မှ တယောက်သာလျှင် (သူတပါး၏ ထောက်တည်ရာ အားကိုးရာ) ဖြစ်နိုင်၏။ (အဘယ်ကဲ့သို့နည်း ဟူမူ) ဝိရိတဏှဝါဟနပူဇော်ပွဲ၌ မာရ်နတ်က မီးကျိုးမိုးရွာစေလတ်သော် ကောင်းကင်၌ မြေကြီး ဖန်ဆင်း၍ မီးကျိုးမိုးကို ကာကွယ် စောင့်ရှောက်သော ထေရ်ကဲ့သို့ပင်တည်း။

ရှေးဘဝတို့၌ အားထုတ်မှုအားကြီးကုန်သော ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရားပစ္စေက ဗုဒ္ဓါအဂ္ဂသာဝက အစရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်မြတ်တို့ မှာမူ ယခုပြ ဆိုခဲ့သော ဘာဝနာလေ့ကျင့်ပုံအစဉ်နှင့် ကင်း၍လည်း အရဟတ္တဖိုလ်ကို ရခြင်းဖြင့်သာလျှင် ဤတန်ခိုး ဖန်ဆင်းခြင်းသည်၎င်း၊ [၅] ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ် စသည် အပြားရှိကုန်သော အခြားဂုဏ်ထူးတို့သည်၎င်း ပြီးစီးပြည့်စုံကြကုန်၏။ ထို့ကြောင့် အဆင်တန်ဆာ အထူးကို ပြုလုပ်လိုသော ရွှေပန်းထိမ်ဆရာသည် မီးဖြင့်မှုတ်ခြင်းစသည်တို့ဖြင့် ရွှေကို နူးညံ့အောင် အမှု၌ ခံအောင် (ပြုလိုသောအမှုကိုပြုရန် သင့်လျော်အောင်) ပြုပြီးမှသာလျှင် (လိုအပ်သော အဆင်တန်ဆာ အထူးကို) ပြုလုပ်သကဲ့သို့၎င်း၊ အိုးခွက်အထူးကို ပြုလုပ်လိုသော အိုးလုပ်သမားသည် မြေညက်ကို ကောင်းစွာနယ်ပြီး ဖြစ်အောင် နူးညံ့အောင် ပြုလုပ်ပြီးမှသာလျှင် (လိုအပ်သော အိုးခွက်ကို) ပြုလုပ်သကဲ့သို့၎င်း၊ ထို့အတူပင် အဘိညာဉ်ရအောင် အားထုတ်ခါစ ယောဂီသည် ဤ၁၄-ပါးသော အခြင်းအရာတို့ဖြင့် စိတ်ကို (ယဉ်ကျေးနူးညံ့အောင်) ကြိုတင်ဆုံးမပြီးလျှင် ဆန္ဒကို ဦးဆောင်၍ ဝင်စားခြင်း၊ စိတ်ကိုဦးဆောင်၍ ဝင်စားခြင်း၊ ဝီရိယကိုဦးဆောင်၍ ဝင်စားခြင်း၊ ပညာကို ဦးဆောင်၍ ဝင်စားခြင်းတို့(တွင် တပါးပါးသော ဝင်စားခြင်း)၏ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း၊ အာဝဇ္ဇနဝသီအစရှိသော ဝသီဘော်တို့၏ အစွမ်း အားဖြင့်၎င်း (စိတ်ကို) နူးညံ့အောင် လိုအပ်သောအမှု၌ ခံအောင်ပြု၍ တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှု အမျိုးမျိုးအတွက် အားထုတ်ခြင်းကို ပြုအပ်၏။ ရှေးဘဝ၌ လေ့လာခဲ့ဘူးသော အကြောင်းနှင့်ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်သည်ကား ကသိုဏ်းအာရုံတို့၌ဖြစ်သော စတုတ္ထ ဈာန်မျှ၌ လေ့လာပြီးသော ဝသီဘော်ရှိလျှင်လည်း (တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှုကို)ပြုရန် သင့်ပေ၏။ ဆက်ဦးအံ့၊ တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှုကို ပြီးစေသော ဤအရာ၌ အားထုတ်သင့်သော အစီအရင်ကို ပြတော်မူလိုသော မြတ်စွာဘုရားသည် “ထို(စတုတ္ထဈာန်ရပြီး ရဟန်း)သည် ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း စိတ်သည် တည်ကြည်လတ်သော်” ဤသို့ အစရှိသော စကားကို ဟောတော်မူလေသည်။

၃၆၈။ ထိုစကားရပ်၌ ယခုပြဆိုမည့်အဖွင့်သည် ပါဠိနည်းသို့ အစဉ်လျှောက်သဖြင့်သာလျှင် ဆုံးဖြတ်ဖွင့်ပြချက် စကားပေတည်း။ ထိုဘုရားစကားတော်ထဲ၌ ထိုသည် ဟူသည်ကား စတုတ္ထဈာန်ကို ရပြီးသော ထိုယောဂီရဟန်းသည် (ဟု ဆိုလို၏)။

ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ဟူသောစကားသည် စတုတ္ထဈာန် ရပုံအစဉ်ကို ပြသောစကားဖြစ်သည်။ ယင်းစကားဖြင့် “ပထမဈာန်ကို ရခြင်း အစရှိသော အစဉ်ဖြင့် စတုတ္ထဈာန်ကို ရပြီး၍”ဟု ဆိုလို၏။ တည်ကြည်လတ်သော် ဟူသည်ကား ဤ စတုတ္ထဈာန် သမာဓိဖြင့် တည်ကြည်လတ်သော် (ဟု ဆိုလို၏)။ စိတ်သည်ဟူသည်ကား ရူပါဝစရစိတ်သည် (ဟု ဆိုလို၏)။ ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ် လတ်သော် ဤသို့အစရှိသော (လက္ခဏာကြီးယာ)ပုဒ်တို့၌ ဥပေက္ခာက ဖြစ်စေအပ်သည့် သတိ၏ ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်လတ်သော်။ ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်ခြင်းကြောင့်ပင် လျှင် ထက်ဝန်းကျင် ဖြူစင်လတ်သော်၊ ပြီးပြီးပြတ်ပြတ်တောက်ပသကဲ့သို့ ဖြစ်လတ်သော်ဟု ဆိုလို၏။ (ရာဂ ဒေါသတို့၏) အကြောင်း ဖြစ်ကုန်သော သုခနှင့် သောမနဿ၊ ဒုက္ခနှင့်ဒေါမနဿတို့ကို ပယ်သောအားဖြင့် ရာဂဒေါသဟူသော အင်္ဂဏခေါ် ကိလေသာတို့ကို ပယ်ပြီးဖြစ်သောကြောင့် အင်္ဂဏ (မည်သော ရာဂဒေါသစသော ကိလေသာ) ကင်းလတ်သော် အင်္ဂဏ မည်သော ကိလေသာကင်းခြင်းကြောင့်ပင်လျှင် ညစ်ညူးကြောင်း ကင်းလတ်သော်၊ မှန်ပေ၏။ အင်္ဂဏမည်သော ကိလေသာ ဖြင့် ထိုစိတ်သည် ညစ်ညူးရချေသည်။ ကောင်းစွာပွားစေအပ်ပြီး ဖြစ်သောကြောင့် နူးညံ့စွာဖြစ်လတ်သော်၊ အလိုရှိတိုင်း ဖြစ်စေနိုင်ခြင်းဟူသော ဝသီဘော်သို့ ရောက်လတ်သော် ဟုဆိုလို၏။ မှန်ပေ၏။ အလို၌ဖြစ်သော (ဝါ-အလိုအတိုင်းဖြစ်သော) စိတ်ကို နူးညံ့သည်ဟု ဆိုအပ်ပေသည်။ နူးညံ့ခြင်းကြောင့်ပင်လျှင် အမှု၌ ခံလတ်သော်၊ လိုအပ်သောအမှုကိုပြုရန် ခံလတ် သော် လိုအပ်သောအမှုကိုပြုရန် သင့်လျော်လတ်သော်ဟု ဆိုလို၏။ မှန်ပေ၏။ နူးညံ့သောစိတ်သည် ကောင်းစွာဦးပြီးသော ရွှေကဲ့သို့ တန်ခိုး ဖန်ဆင်းခြင်းစသော အမှု၌ ခံပေ၏ သင့်လျော်ပေ၏။ ထိုနူးညံ့ခြင်း၊ အမှု၌ ခံခြင်း နှစ်ပါးလုံးသည်လည်း ကောင်းစွာပွားစေအပ်ပြီး ဖြစ်သောကြောင့်ပင် (ပြီးစီးပြည့်စုံပေသည်)။ (ဤ အဆိုသည်)

“ရဟန်းတို့၊ ဤစိတ်သည် (ပွားစေလျှင် အကြိမ်များစွာ ပြုလျှင်နူးညံ့သည်၎င်း အမှု၌ ခံသည်၎င်း) ဖြစ်သကဲ့ သို့ ဤအတူပင် အကြင်တရားသည် ပွားစေလျှင် အကြိမ်များစွာ ပြုလျှင် နူးညံ့သည်၎င်း အမှု၌ ခံသည်၎င်း ဖြစ်ရာ ၏။ စိတ်မှတစ်ပါး ထိုသို့ ဖြစ်နိုင်သော အခြားတရား တခုကိုမျှ ငါမမြင်ပေ”ဟု ဟောတော်မူသည်နှင့် အညီပင်တည်း။

ဤဆိုခဲ့သော ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်ခြင်း စသည်တို့၌ တည်သောကြောင့် တည်တံ့လတ်သော် (ဟု ဆိုပေသည်)။ တည်တံ့ခြင်းကြောင့်ပင်လျှင် မတုန်လှုပ်ခြင်းသို့ ရောက်လတ်သော် (ဟု ဆိုသည်)။ “မတုန်လှုပ်လတ်သော် တုန်လှုပ်ခြင်း ကင်းလတ်သော်”ဟု ဆိုလို၏။ တနည်းကား နူးညံ့၍ အမှု၌ ခံသည်၏အဖြစ်ဖြင့် မိမိအလို၌ တည်ခြင်းကြောင့် တည်လတ် သော် (ဟု ဆိုသည်)။ သဒ္ဓါစသည်တို့က အားပေးထောက်ပံ့အပ်သောကြောင့် မတုန်လှုပ်ခြင်းသို့ ရောက်လတ်သော်(ဟု ဆိုသည်)။ မှန်ပေ၏။ သဒ္ဓါက အားပေးထောက်ပံ့အပ်သော စိတ်သည် မယုံကြည်ခြင်းကြောင့် မတုန်လှုပ်၊ ဝီရိယက အားပေး ထောက်ပံ့အပ်သော စိတ်သည် ပျင်းရိခြင်းကြောင့် မတုန်လှုပ်၊ သတိက အားပေးထောက်ပံ့အပ်သော စိတ်သည် မေ့လျော့ခြင်း ကြောင့် မတုန်လှုပ်၊ သမာဓိက အားပေးထောက်ပံ့အပ်သော စိတ်သည်ဥဒ္ဓစ္စကြောင့် [၆] မတုန်လှုပ်၊ ပညာက အားပေး ထောက်ပံ့အပ်သော စိတ်သည် ကိလေသာ အမှောင်ကြောင့်မတုန်လှုပ်။ ဤ ၆-ပါးသောတရားတို့က အားပေး ထောက်ပံ့ အပ်သောစိတ်သည် မတုန်လှုပ်ခြင်းသို့ ရောက်၏။ ဤ ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း အင်္ဂါရစ်ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော စိတ်သည် ထူးသော ဉာဏ်ဖြင့် မျက်မှောက် ပြုအပ်-သိမြင်အပ်သောတရားတို့ကို ထူးသောဉာဏ်ဖြင့် မျက်မှောက်ပြုရန်-ကိုယ်တွေ့ ဖြစ်ရန်အတွက် (ယင်းစိတ်ကို) ရှေးရှုဆောင်ရန်ခံပေ၏ (သင့်လျော်ပေ၏)။

ရှေးအဋ္ဌကထာနည်းမှ တပါးသော ဖွင့်ပုံနည်းကား-စတုတ္ထဈာန်သမာဓိဖြင့် တည်ကြည်လတ်သော်။ နီဝရဏတို့မှ ဝေးသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်လတ်သော်။ ဝိတက်စသည်တို့ကို ကျော်လွန်ခြင်းဖြင့် ထက်ဝန်းကျင် ဖြူစင် လတ်သော်။ ဈာန်ရခြင်းကို အကြောင်းပြု၍ ဖြစ်တတ်ကုန်သော ယုတ်ညံ့သည့် အလိုဆိုးတို့၏ မရှိခြင်းဖြင့် အင်္ဂဏ မည်သော ကိလေသာ ကင်းလတ်သော်။ စိတ်ကို ညစ်နွမ်းစေတတ်ကုန်သော အဘိဇ္ဈာ စသည်တို့၏ ကင်းခြင်းဖြင့် ညစ်ညူးကြောင်း ဥပက္ခိလေသကင်းလတ်သော်။ အင်္ဂဏကင်းခြင်းနှင့် ဥပက္ခိလေသ ကင်းခြင်း ဟူသော ဤနှစ်ပါးအပေါင်းကို အနင်္ဂဏသုတ် ဝတ္ထုသုတ်တို့ကို အစဉ်လျှောက်သဖြင့် သိအပ်၏။ ဝသီဘော်သို့ ရောက်သဖြင့် နူးညံ့စွာဖြစ်လတ်သော်။ ပြီးမြောက်ကြောင်း ကုဒ္ဓိပါဒ်အဖြစ်သို့ ရောက်သဖြင့် အမှု၌ ခံလတ်သော်။ ပွားစေမှုဘာဝနာ၏ လုံးဝပြည့်စုံခြင်းကြောင့် အမြတ်ဆုံးအဖြစ်သို့ ရောက်သဖြင့် တည်တံ့လျက် မတုန်လှုပ်ခြင်းသို့ ရောက်လတ်သော်။ “မတုန်လှုပ်ခြင်းသို့ ရောက်အောင် တည်တံ့လတ်သော်” ဤကား ဆိုလိုရင်းအနက်ပေတည်း။ ဤ အဖွင့်နည်းအရအားဖြင့်လည်းစိတ်သည် အင်္ဂါရစ်ပါးနှင့်ပြည့်စုံသည်ဖြစ်၍ ထူးသော ဉာဏ်ဖြင့် မျက်မှောက်ပြုအပ်-သိမြင်အပ်သော တရား တို့ကို ထူးသောဉာဏ်ဖြင့် မျက်မှောက်ပြုရန် ကိုယ်တွေ့ဖြစ်ရန်အတွက် (ယင်းစိတ်ကို) ရှေးရှုဆောင်ရန်ခံပေ၏။ အခြေခံပါဒကဖြစ်၍ (တန်ခိုးဖန်ဆင်းခြင်း စသည်၏) နီးသောအကြောင်း ဖြစ်ပေ၏။

ပြီးမြောက်ခြင်း-ဣဒ္ဓိဆယ်ပါးပြဆိုချက်

၃၆၉။ ပြီးမြောက်မှု (တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှု) အမျိုးမျိုးအလိုငှါ စိတ်ကို ရှေးရှုဆောင်၏ ရှေးရှုညွတ်စေ၏ ဟူရာ၌ ပြီးမြောက်ခြင်း၊ ရခြင်းဟူသော အနက်ကြောင့် ဣဒ္ဓိမည်၏။ ပြီးစီးခြင်း ပြီးမြောက်ခြင်း အနက်ကြောင့်၎င်း၊ ရခြင်း အနက်ကြောင့်၎င်း (ဣဒ္ဓိမည်သည်)ဟု ဆိုလို၏။ မှန်ပေ၏။ ပြီးစီးပြီးမြောက်သောသဘော၊ ရအပ်သောသဘောကို ဣဇ္ဈတိ (ပြီးစီးပြီးမြောက်၏၊ ရ၏)ဟု ဆိုအပ်ပေသည်။ (ဤအဆိုသည်)-

“ကာမံ ကာမယမာနဿ၊ တဿ စေ တံ သမိဇ္ဈတိ။”

“လိုချင်စရာ (ကာမဂုဏ်)ကို လိုချင်နေသော ထိုသူအား ထိုလိုချင်စရာသည် အကယ်၍ ပြီးစီးပြည့်စုံငြားအံ့”ဟု-

ဟောတော်မူသည်နှင့် အညီပင်တည်း။ ထို့ပြင်-

“ကာမအလိုမှ ထွက်မြောက်မှုသဘော (နေက္ခမ္မ)သည် (ဣဇ္ဈတိတိ) ပြီးစီးပြည့်စုံတတ်၊ ရောက်အပ်-ရအပ် သောကြောင့် ဣဒ္ဓိ မည်၏။ ဆန့်ကျင်ဘက်ကို ပယ်တတ်သောကြောင့် (ပါဠိဟာရိယ) ပြာဠိဟာမည်၏။ပ။ အရဟတ္တ မဂ်သည် ပြီးစီးပြည့်စုံတတ်၊ ရောက်အပ်သောကြောင့် ဣဒ္ဓိမည်၏။ ဆန့်ကျင်ဘက်ကို ပယ်တတ်သောကြောင့် (ပါဠိဟာရိယ) ပြာဠိဟာမည်၏”ဟု ဟောတော်မူသည်နှင့်လည်း အညီပင်တည်း။

နည်းတပါးကား-ပြီးမြောက်စေတတ်သော အနက်ကြောင့် ဣဒ္ဓိမည်၏။ ဣဒ္ဓိဟူသော ဤအမည်သည် အကြောင်း ဥပါယ် ပြည့်စုံခြင်း၏ (ဝါ-အကြောင်း ကောင်းခြင်း၏) အမည်ပေတည်း။ မှန်ပေ၏။ အကြောင်းဥပါယ်၏ ပြည့်စုံခြင်းသည် အလိုရှိအပ်သော အကျိုးကို ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့် အကျိုးကိုပြီးမြောက် စေတတ်ပေ၏။ (ဤ အဆိုသည်) “ဤ စိတ္တ သူကြွယ်သည် သီလနှင့်ပြည့်စုံ၏။ ကောင်းသော ဂုဏ်ကျေးဇူးနှင့် ပြည့်စုံ၏။ နောင်အခါ၌ စကြဝတေးမင်းဖြစ်ပါစေဟု အကယ်၍ တောင့်တငြားအံ့၊ သီလနှင့်ပြည့်စုံသော ထိုသူကြွယ်၏ ဤစိတ်ကိုထားခြင်း-တောင့်တခြင်းသည် စင်ကြယ်သော ကြောင့် ပြီးမြောက်စေနိုင်ပေလတ္တံ့”ဟု ဟောတော်မူသည်နှင့် အညီပင်တည်း။

နည်းတပါးကား -ဤအမှုဖြင့် သတ္တဝါတို့သည် ပြည့်စုံကုန်၏။ ထိုသို့ပြည့်စုံကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဣဒ္ဓိမည်၏။ **ပြည့်စုံကုန်၏** ဟူသည်မှာ ကြီးပွားကုန်၏ မြင့်မြတ်တိုးတက်ကုန်၏ဟု ဆိုလို၏။

ဣဒ္ဓိမည်သော ထို ပြီးမြောက်မှုတန်ခိုးသည် ဆယ်ပါးအပြားရှိ ၏။ “ဣဒ္ဓိတို့သည် အဘယ်မျှရှိကုန် သနည်းဟုမေး လျှင် ဣဒ္ဓိတို့သည် ဆယ်ပါးတို့တည်း (ဟု ဖြေရာ၏)”ဟူသည်နှင့် အညီပင်။ တဖန်လည်း နောက်ထပ် ဖွင့်ဆိုပြန်သည်မှာ- ဆယ်ပါးသော [၇] ဣဒ္ဓိတို့သည် အဘယ်သည်တို့နည်း (၁) အဓိဋ္ဌာန်ခွဲ-ဓိဋ္ဌာန်ဖန်ဆင်းခြင်းတန်ခိုး၊ (၂) ဝိကုဗ္ဗန်ခွဲ-ပကတိ အသွင်ကိုဖျောက်၍ တမျိုးတမည် ဖန်ဆင်းခြင်းတန်ခိုး၊ (၃) မနောမယိဒ္ဓိ-စိတ်ဖြင့်ပြီးသော (မိမိနှင့် ပုံတူ) ဖန်ဆင်းခြင်း တန်ခိုး၊ (၄) ဉာဏဝိပွါရိဒ္ဓိ-ဉာဏ်၏ ပျံ့နှံ့ခြင်းကြောင့် ပြီးမြောက်သောတန်ခိုး၊ (၅) သမာဓိဝိပွါရိဒ္ဓိ-သမာဓိ၏ ပျံ့နှံ့ခြင်း ကြောင့် ပြီးမြောက်သောတန်ခိုး၊ (၆) အရိယိဒ္ဓိ-အရိယာတို့မှာ ပြည့်စုံပြီး မြောက်သောတန်ခိုး၊ (၇) ကမ္မဝိပါကဇိဒ္ဓိ-ကံ၏ အကျိုးကိုမှီ၍ ပြီးမြောက်သော တန်ခိုး၊ (၈) ပုညဝတောဣဒ္ဓိ-ထူးခြားသည့် ကောင်းမှုရှင်တို့မှာ ပြီးမြောက် ပြည့်စုံသော တန်ခိုး၊ (၉) ဝိဇ္ဇာမယိဒ္ဓိ-ဝိဇ္ဇာမန္တာန်ဖြင့်ပြီးသော တန်ခိုး၊ (၁၀) တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာပယောဂပစ္စယိဒ္ဓိ-ထိုထိုအရာ၌ နည်းလမ်း မှန်စွာ အားထုတ်မှုကြောင့် ပြီးမြောက်သော တန်ခိုး။ ဤဆယ်ပါးတို့ပင်တည်း။

၃၇၀။ ထိုတွင် “ပကတိအားဖြင့် တပါးတည်း ဖြစ်ပါလျက် အများဖြစ်အောင်ဆင်ခြင်၏။ တရာကိုသော်၎င်း တထောင်ကိုသော်၎င်း တသိန်းကိုသော်၎င်း ဆင်ခြင်ပြီးလျှင် အများဖြစ်စေဟု ဉာဏ်ဖြင့် ဓိဋ္ဌာန်၏”ဟု ဤသို့ ဝေဘန်ဖွင့် ဆို၍ ပြသော(ဣဒ္ဓိ) တန်ခိုးသည် ဓိဋ္ဌာန်ခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် ပြီးသောကြောင့် **အဓိဋ္ဌာန်ခွဲ** မည်၏။ (၁)

၃၇၁။ “ထိုတန်ခိုးရှင်သည် ပကတိအသွင်သဏ္ဍာန်ကို ပယ်စွန့်၍ လုလင်ပျိုအသွင်ကိုမူလည်း ပြ၏။ နဂါးအသွင်ကို ဂဠုန် အသွင်ကို ဘီလူးအသွင်ကို သိကြားအသွင်ကို နတ်အသွင်ကို ဗြဟ္မာအသွင်ကို သမုဒ္ဒရာအသွင် တောင်အသွင် ခြင်္သေ့ အသွင် ကျားအသွင် ကျားသစ်အသွင် ဆင်အသွင် မြင်းအသွင် ရထားအသွင် ခြေလျင်တပ်အသွင်ကိုလည်း ပြ၏။ အမျိုးမျိုး သော စစ်တပ်အပေါင်းကိုလည်း ပြ၏”ဟု ဤသို့ **ဝေဘန်ပြဆိုထားသော** တန်ခိုးဖန်ဆင်းခြင်းသည် ပကတိ အသွင်သဏ္ဍာန် ကို ပယ်စွန့်၍ ဖောက်ပြန်ပြောင်းလဲသော အသွင်သဏ္ဍာန်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်သောကြောင့် **ဝိကုဗ္ဗန်ခွဲ** မည်၏။ (၂)

ထိုမှတစ်ပါး နိရောဓသမာပတ် ဝင်စားနေသော သဗ္ဗိဝမထေရ်ကို သေဆုံး (ပျံတော်မူ) နေသည်ထင်မှတ်၍ နွားကျောင်း သား စသည်တို့က မြက်၊ ထင်း၊ နွားချေး စသည်တို့ကို စုပုံ၍ မီးရှို့ကြ၏။ သို့သော် မထေရ်၏သင်္ကန်း၌ ချည် တမျှင်မျှ မီး မလောင်ပေ။ ထိုသဗ္ဗိဝမထေရ်၏ ဤသို့မီးမလောင်ခြင်းသည် အစဉ်အတိုင်း ဝင်စားသော သမာပတ်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့်ဖြစ် သော သမထအာနုဘော်အားဖြင့် ပြီးခြင်းကြောင့် သမာဓိဝိပွါရိဒ္ဓိပေတည်း။ ဝတ္ထုအကျယ်မှာ မူလပဏ္ဏာသမာရတဇ္ဇနိယသုတ် (၄၀၉)၌ လာရှိပေ၏။

ထိုမှတစ်ပါး အရှင်ခါဏုကောဏ္ဍညမထေရ်သည် အကြောင်းထူးမရှိပဲ ပကတိသဘောအားဖြင့်ပင်လျှင် သမာပတ်ဝင် စားခြင်း များပေသည်။ ထိုမထေရ်သည် တောတခုဝယ် ညဉ့်အခါ၌ သမာပတ်ကို ဝင်စားလျက် ထိုင်နေတော်မူ၏။ ခိုးသူ ငါးရာတို့သည် ပစ္စည်းဘဏ္ဍာကို ခိုးယူခဲ့ကြပြီးလျှင် (ရွာမှ) ထွက်သွား ကုန်လတ်သော် “ယခုအခါ ငါတို့နောက်သို့ လိုက်လာ သူများမရှိကြ”ဟု သိကြသဖြင့် အပန်းဖြေ နားနေကြ လိုသောကြောင့် ခိုးထုပ်ဘဏ္ဍာတို့ကို ချထားကြသောအခါ “ဤအရာ သည် သစ်ငှက်ပင်”ဟု ထင်မှတ်ကြ၍ မထေရ်၏ အထက်၌ အလုံးစုံသော ဘဏ္ဍာတို့ကို ထားကြလေ၏။ ယင်းခိုးသူတို့သည် အပန်းဖြေ နားနေပြီးနောက် သွားကြမည်ပြုရာတွင် ရှေးဦးစွာ ချထားသော ဘဏ္ဍာထုပ်ကို ယူသောအခါ၌ မူလကအဓိဋ္ဌာန်ပြု ထားသော ကာလအပိုင်းအခြား၏ အစွမ်းအားဖြင့် အရှင်ခါဏုကောဏ္ဍညမထေရ်သည် သမာပတ်မှ ထတော်မူလေ၏။ ထို ခိုးသူတို့သည် မထေရ်၏ လှုပ်ရှားသော အခြင်းအရာကို မြင်ကြရ၍ ကြောက်လန့်ကြသောကြောင့် ဟစ်အော် မြည်တမ်း ကုန်၏။ မထေရ်က “ဥပါသကာတို့ မကြောက်ကြကုန်လင့်၊ ငါရဟန်းပါ”ဟုဆို၏။ ထိုခိုးသူတို့သည် လာကြကုန်၍ ရှိခိုး ကြပြီးလျှင် မထေရ်၌ ဖြစ်သော ကြည်ညိုခြင်းဖြင့် ရှင်ရဟန်း ပြုကြ၍ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်တို့နှင့်တကွ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ကြလေ၏။ ဤဝတ္ထု၌ ဘဏ္ဍာထုပ် ငါးရာတို့ဖြင့် အဖိခံရသော အရှင်ခါဏုကောဏ္ဍညမထေရ်၏ နာကျင်မှုမရှိခြင်းသည် သမာဓိ ဝိပွါရိဒ္ဓိပေတည်း။

ထိုမှတစ်ပါး ဥတ္တရာမည်သော ဥပါသိကာမသည် ပုဏ္ဏသေဋ္ဌေး၏ သမီးဖြစ်သည်။ (ယင်းဥတ္တရာက သူ့ခင်ပွန်းအား လုပ်ကျွေး ပြုစုရန် ငှားရမ်းထားသော) ပြည်တန်ဆာမ သီရိမာသည် မနာလိုသောကြောင့် ထိုသေဋ္ဌေးသမီး ဥတ္တရာ၏ ခေါင်း ပေါ်၌ လောလောပူသော ဆီပူရည်ကို သွန်းလောင်းချလိုက်၏။ ဥတ္တရာသည် ထိုခဏ၌ပင် (သီရိမာ၏ ကျေးဇူးကို ဆင်ခြင်၍) မေတ္တာဈာန်ကို ဝင်စားလိုက်၏။ ဆီသည် ကြာဖက်ပေါ်မှ ရေပေါက်ကဲ့သို့ စီးဆင်း လိမ့်ကျသွားလေ၏။ ထိုဥတ္တရာ ဥပါသိကာမ၏ ဤသို့ ဆီပူမလောင်ခြင်းသည် သမာဓိဝိပွါရိဒ္ဓိ ပေတည်း။ ဝတ္ထုကိုမူ (ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ ၁၇-ဝဂ်နှင့် အဂ္ဂိတ္တရ အဋ္ဌကထာ ဧတဒဂ္ဂဝဂ်တို့၌ ပြထားသည့်အတိုင်း) ချဲ့၍သိအပ်၏။

သာမာဝတီ (မည်သော ဥပါသိကာမ) သည်ဥတေနဘုရင်၏အဂ္ဂမဟေသီ မိဖုရားကြီးဖြစ်သည်။ မာဂဏ္ဍိပုဏ္ဏားသည် မိမိ၏ (မွေးစား) သမီးဖြစ်သူမာဂဏ္ဍိ၏ အဂ္ဂမဟေသီမိဖုရားကြီး၏ အရာကို မြော်လင့် တောင့်တလျက် ထိုသာမာဝတီ၏ စောင်းထဲ၌ [၁၀] မြွေဆိုးကို ထည့်စေပြီးလျှင် ဥတေနမင်းကို “မင်းကြီး သာမာဝတီသည် အရှင်မင်းကြီးကို သေစေလိုသော ကြောင့်စောင်းထဲ၌ မြွေဆိုးကိုထည့်ကာ ဆောင်ထားပါသည်”ဟု ရုံးချောပြောဆို၏။ ဥတေနမင်းသည် ထိုမြွေကို တွေ့မြင်၍ အမျက်ထွက်သောကြောင့် သာမာဝတီကို သတ်မည်ဟု ကြံကာ လေးတင်ပြီးလျှင် အဆိပ်လူးသော စဉ်း သွားမြားကို ဖွဲ့ယှဉ် လေ၏။ အခြေအရံ ငါးရာနှင့်တကွသော သာမာဝတီသည် ဥတေန ဘုရင်မင်းကို မေတ္တာဖြင့် ဖြန့်လေ၏။ ဥတေနဘုရင်သည် မြားကို ပစ်လည်း မပစ်နိုင် ချလည်း မချနိုင်ပဲ တုန်လှုပ်လျက် တည်နေလေ၏။ ထိုအခါသာမာဝတီ မိဖုရားက “ပင်ပန်း နေသလားမင်းကြီး”ဟု မေးလိုက်၏။ “အေးပင်ပန်းနေပါတယ်”ဟု မင်းကြီးကဆို၏။ “သို့ဖြစ်လျှင် လေးကို ချထားလိုက်ပါ လော့”ဟု သာမာဝတီကဆို၏။ မြားသည် မင်း၏ ခြေရင်း၌သာလျှင် ကျလေ၏။ ထိုအခါ သာမာဝတီ မိဖုရားက “မင်းကြီး မပြစ် မှားတတ်သောသူကို မပြစ်မှားကောင်းဘူး”ဟု ဩဝါဒပေးလေ၏။ ဤဝတ္ထု၌ ဥတေနမင်းသည် မြားကို ပစ်လွှတ်ရန် မစွမ်းနိုင် ခြင်းသည် သာမာဝတီ ဥပါသိကာမ၏ သမာဓိဝိပွါရိဒ္ဓိပေတည်း။ (၅)

၃၇၅။ ထိုမှတစ်ပါး စက်ဆုပ်ဖွယ်အာရုံ စသည်တို့၌ စက်ဆုပ်ဖွယ် မဟုတ်ဟု အမှတ်ရှိလျက်နေခြင်း အစရှိသော ပြီးမြောက်မှု တန်ခိုးသည် အရိယံဒ္ဓိမည်၏။ ဤအဆိုနှင့်အညီ မိန့်ဆိုချက်မှာ-

“အရိယာတို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော ပြီးမြောက်မှုတန်ခိုးသည် အဘယ်နည်း။ ဤသာသနာတော်၌ ရဟန်းသည် စက်ဆုပ် ဖွယ်အာရုံ၌ စက်ဆုပ်ဖွယ်မဟုတ်ဟု အမှတ်ရှိလျက် နေလိုသည်ဟု အကယ်၍ အလိုရှိငြားအံ့၊ ထိုအာရုံ၌ စက်ဆုပ်ဖွယ် မဟုတ် ဟု အမှတ်ရှိလျက် နေနိုင်၏။ စက်ဆုပ်ဖွယ်မဟုတ်သောအာရုံ၌ စက်ဆုပ်ဖွယ်ဟု အမှတ်ရှိလျက် နေလိုသည်ဟု အကယ်၍ အလုပ်ရှိငြားအံ့၊ ထိုအာရုံ၌ စက်ဆုပ်ဖွယ်ဟု အမှတ်ရှိလျက် နေနိုင်၏။ စက်ဆုပ်ဖွယ်အာရုံ၌ငှား စက်ဆုပ်ဖွယ် မဟုတ်သော အာရုံ၌ငှား စက်ဆုပ်ဖွယ်မဟုတ်ဟု အမှတ်ရှိလျက် နေလိုသည်ဟု အကယ်၍ အလုပ်ရှိငြားအံ့၊ ထိုအာရုံ၌စက် ဆုပ်ဖွယ် မဟုတ်ဟု အမှတ်ရှိလျက်နေနိုင်၏။ စက်ဆုပ်ဖွယ် မဟုတ်သော အာရုံ၌ငှား စက်ဆုပ်ဖွယ် အာရုံ၌ငှား စက်ဆုပ်ဖွယ်ဟု အမှတ် ရှိလျက်နေလိုသည်ဟု အကယ်၍ အလိုရှိငြားအံ့၊ ထိုအာရုံ၌စက်ဆုပ်ဖွယ်ဟု အမှတ်ရှိလျက် နေနိုင်၏။ စက်ဆုပ်ဖွယ် အာရုံ၌ ငှား စက်ဆုပ်ဖွယ်မဟုတ်သော အာရုံ၌ငှား ထိုနှစ်မျိုးလုံးကို ကြဉ်ပယ်ပြီး လျစ်လျူရှုကာ အမှတ်ရလျက် မှန်စွာသိလျက်

နေလိုသည်ဟု အကယ်၍ အလိုရှိငြားအံ့၊ ထိုအာရုံ၌ လျစ်လျူရှုကာ အမှတ်ရလျက် မှန်စွာသိလျက် နေနိုင်၏” ဟူသော ဤ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ် ပေတည်း။

မှန်ပေ၏။ ဤသို့ အလိုရှိတိုင်း ပြီးမြောက်ခြင်းသည် စိတ်၏ ဝသီဘော်သို့ ရောက်ကုန်သော အရိယာ ပုဂ္ဂိုလ်တို့ အားသာလျှင် ဖြစ်သင့်သောကြောင့် အရိယိဒ္ဓိ ဟု ဆိုအပ်ပေသည်။

ချဲ့၍ပြုရလျှင် ဤအရိယိဒ္ဓိနှင့် ပြည့်စုံသော အာသဝေါကုန်ပြီး (ရဟန္တာ)ရဟန်းသည် စက်ဆုပ်ဖွယ်ဖြစ်သော အနိဋ္ဌာရုံ ဝတ္ထု၌ မေတ္တာဖြင့်ဖြန့်ခြင်းကို ဖြစ်စေ၊ ဓာတ်သဘောဟု နှလုံးသွင်းခြင်းကို ဖြစ်စေ ပြုလျက် စက်ဆုပ်ဖွယ်မဟုတ်ဟု အမှတ် ရှိလျက်နေ၏။ စက်ဆုပ်ဖွယ်မဟုတ်သော ဣဋ္ဌာရုံဝတ္ထု၌ အသုဘဟု ဖြန့်ခြင်းကို ဖြစ်စေ၊ အနိစ္စဟု နှလုံးသွင်းခြင်းကို ဖြစ်စေ ပြုလျက် စက်ဆုပ်ဖွယ်ဟု ရှုလျက်နေ၏။ ထို့အတူပင် စက်ဆုပ်ဖွယ်အာရုံ စက်ဆုပ်ဖွယ် မဟုတ်သော အာရုံတို့၌ ထိုမေတ္တာဖြင့် ဖြန့်ခြင်းကိုပင် ဖြစ်စေ၊ ထိုဓာတ်သဘောဟု နှလုံးသွင်းခြင်းကိုပင် ဖြစ်စေ ပြုလျက် စက်ဆုပ်ဖွယ် မဟုတ်ဟု အမှတ်ရှိလျက်နေ၏။ စက်ဆုပ်ဖွယ် မဟုတ်သောအာရုံ စက်ဆုပ်ဖွယ် အာရုံတို့၌လည်း ထိုအသုဘဟု ဖြန့်ခြင်းကိုပင် ဖြစ်စေ၊ ထိုအနိစ္စဟု နှလုံးသွင်းခြင်းကိုပင် ဖြစ်စေလျက် ပြုလျက် စက်ဆုပ်ဖွယ် ဟုအမှတ် ရှိလျက်နေ၏။ “မျက်စိဖြင့် အဆင်းကို မြင်ပြီးလျှင် ဝမ်းမြောက်သည်လည်းမဟုတ် နှလုံးမသာသည်လည်းမဟုတ် အမှတ်ရသည် မှန်စွာသိသည် ဖြစ်၍ လျစ်လျူရှု လျက် နေ၏။” ဤသို့အစရှိသောနည်းဖြင့် ဟောထားသော ဆဋ္ဌဂုံပေက္ခာကို ဖြစ်စေလျက် (ဝါ-ဖြစ်စေသော ရဟန်းသည်) စက်ဆုပ်ဖွယ်အာရုံ၌၎င်း၊ စက်ဆုပ်ဖွယ်မဟုတ်သော အာရုံ၌၎င်း ထိုနှစ်မျိုးလုံးကို ကြည့်ပယ်၍ လျစ်လျူရှုကာ အမှတ်ရသည် မှန်စွာသိသည်ဖြစ်၍ နေ၏။ (ဝါ-နေသည် မည်၏)။ မှန်ပေ၏။ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်၌ “စက်ဆုပ်ဖွယ်အာရုံ၌ စက်ဆုပ်ဖွယ်မဟုတ်ဟု အမှတ်ရှိလျက် အဘယ်သို့ နေသနည်း။ အနိဋ္ဌာရုံဝတ္ထု၌ မေတ္တာဖြင့်မူလည်း ဖြန့်၏။ ဓာတ်သဘောအားဖြင့်မူလည်း ရှုဆင်ခြင် ၏” ဤသို့အစရှိသော နည်းဖြင့် ယခုပြခဲ့သော အနက်ကိုပင် ဝေဖန်ထားပေသည်။ ဤသို့ အလိုရှိတိုင်း ပြီးမြောက်ခြင်းသည် စိတ်၏ဝသီဘော်သို့ ရောက်ကုန်သော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့ အားသာလျှင် ဖြစ်သင့်သောကြောင့် အရိယိဒ္ဓိဟု ဆိုအပ်ပေသည်။ (၆)

[၁၁] ၃၇၆။ ထိုမှတပါး ငှက်စသည်တို့၏ ကောင်းကင်၌ သွားခြင်းအစရှိသော ပြီးမြောက်ခြင်းသည် ကမ္မဝိပါကဇိဒ္ဓိ မည်၏။ ဤအဆိုနှင့်အညီ မိန့်ဆိုချက်မှာ-

“ကံ၏အကျိုးကို မှီ၍ဖြစ်သော ပြီးမြောက်ခြင်းတန်ခိုးသည် အဘယ်နည်း။ အလုံးစုံသော ငှက်တို့၏၎င်း၊ အလုံးစုံသော နတ်တို့၏၎င်း၊ အချို့သော (ကမ္ဘာဦးသား) လူတို့၏၎င်း၊ အချို့သော ဝိနိပါတိကခေါ် မြေတည်နတ် တို့၏၎င်း (ကောင်းကင်၌ သွားနိုင်ခြင်း အစရှိသော တန်ခိုးသည် ရှိ၏)၊ ဤတန်ခိုးသည် ကမ္မဝိပါကဇိဒ္ဓိ မည်၏” ဟူသော ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်ပေတည်း။

မှန်ပေ၏။ ဤသတ္တဝါတို့တွင် အလုံးစုံသော ငှက်တို့၏ (အဘိညာဉ်) ဈာန်လည်းမရှိ ဝိပဿနာလည်းမရှိပဲ ကောင်းကင်ဖြင့် သွားခြင်းသည်၎င်း၊ ထို့အတူပင် ဈာန်ဝိပဿနာမရှိပါပဲ အလုံးစုံသော နတ်တို့၏၎င်း၊ ကမ္ဘာဦးသားအချို့ လူတို့၏၎င်း၊ (ကောင်းကင်ဖြင့် သွားခြင်းသည်၎င်း)၊ ထို့အတူပင် ပိယင်္ဂရ၏မိခင် မြေဘုတ်ဘီလူးမ၊ ဥတ္တရ၏မိခင် မြေဘုတ်ဘီလူးမ၊ ဖုဿမိတ္တာ မည်သော မြေဘုတ်ဘီလူးမ၊ မဗ္ဗဂုတ္တာမည်သော မြေဘုတ်ဘီလူးမ အစရှိကုန်သော အချို့သော ဝိနိပါတိက ခေါ် မြေတည်နတ်တို့၏ ကောင်းကင်ဖြင့် သွားခြင်းသည်၎င်း ကမ္မဝိပါကဇိဒ္ဓိမည်၏။ (၇)

၃၇၇။ ထိုမှတပါး စကြဝတေးမင်း စသည်တို့၏ ကောင်းကင်ဖြင့်သွားခြင်း အစရှိသော ပြီးမြောက်ခြင်း တန်ခိုးသည် ပုညဝတောက္ကဒ္ဓိ (ထူးခြားသောကောင်းမှုရှင်၏ ပြီးမြောက်ခြင်းတန်ခိုး) မည်၏။ ဤအဆိုနှင့်အညီ မိန့်ဆိုချက်မှာ-

“ပုညဝတောက္ကဒ္ဓိသည် အဘယ်နည်း။ စကြဝတေးမင်းသည် အယုတ်ဆုံးအားဖြင့် မြင်းထိန်း နွားထိန်းတို့မှ စ၍ အင်္ဂါလေးပါး ရှိသော စစ်တပ်နှင့်တကွ ကောင်းကင်ဖြင့်သွား၏။ ဇောတိကသေဋ္ဌေး၏ (ပြည့်စုံခြင်းသည်) ပုညဝတောက္ကဒ္ဓိပေတည်း။ ဇဠိလသေဋ္ဌေး၏ (ပြည့်စုံခြင်းသည်) ပုညဝတောက္ကဒ္ဓိပေတည်း။ ယောသိတသေဋ္ဌေး၏ (ပြည့်စုံခြင်းသည်) ပုညဝတောက္ကဒ္ဓိ ပေတည်း။ မေဏ္ဍက သေဋ္ဌေး၏ (ပြည့်စုံခြင်းသည်) ပုညဝတောက္ကဒ္ဓိပေတည်း။ ဘုန်းကံကြီးမားသူ ငါးဦးတို့၏ (ထူးထူးခြားခြား ပြည့်စုံခြင်းသည်) ပုညဝတောက္ကဒ္ဓိ ပေတည်း” ဟူသော ပဋိသမ္ဘိဒါ မဂ်ပေတည်း။

အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့်မူကား ရင့်ကျက်ခြင်းသို့ရောက်သော ကောင်းမှုအဆောက်အဦးကြောင့် ပြီးမြောက် ပြည့်စုံသော အထူးဝိသေသသည် ပုညဝတောက္ကဒ္ဓိ မည်၏။ အမြွက်မျှပြုရလျှင် ဤဘုန်းကံကြီးသူတို့တွင် ဇောတိကသေဋ္ဌေးမှာ မြေကြီးကို ဖောက်ခွဲ၍ ပတ္တမြားပြာသာဒ် ထွက်ပေါ်ခဲ့လေ၏။ ပဒေသပင် ၆၄-ခုလည်း ထွက်ပေါ်ခဲ့၏။ ဤအထူးသည် ထိုဇောတိက၏ ပုညဝတောက္ကဒ္ဓိ ပေတည်း။ ဇဠိလသေဋ္ဌေးမှာ အတောင်ရှစ်ဆယ်ရှိသော ရွှေတောင်ပေါက်ခဲ့၏။ ယောသိတသေဋ္ဌေးအား

ခုနစ်ခုသော အရပ်တို့၌ သေစေရန် လုံ့လပြုသော်လည်း ရောဂါမရှိခြင်း-သေဘေးကင်းခြင်းသည် ပုညဝတောက္ကန္တိပေတည်း။ မေဏ္ဍကသေဋ္ဌေးမှာ တစ်ပယ်မျှရှိသောအရပ်၌ ရတနာခုနစ်ပါးဖြင့်ပြီးသော (ဆိတ် ကုလားခေါ်) သိုးရုပ်တို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာခြင်းသည် ပုညဝတောက္ကန္တိပေတည်း။

ဘုန်းကံကြီးမားသူ ငါးဦးတို့မည်သည်မှာ (၁) မေဏ္ဍကသေဋ္ဌေး၊ (၂) ၎င်း၏ သေဋ္ဌေးကတော် စန္ဒပဒုမသိရီ၊ (၃) ၎င်းတို့၏သားဖြစ်သူ ဓနုဉ္စယသေဋ္ဌေး၊ (၄) ချွေးမဖြစ်သူ သုမနာဒေဝီ၊ (၅) ပုဏ္ဏမည်သော (၎င်းတို့၏) ကျွန်၊ ဤငါးဦးတို့ပေတည်း။ ထိုငါးဦးတို့တွင် မေဏ္ဍကသေဋ္ဌေးသည် ခေါင်းဆေး (လျှော်) ပြီး၍ ကောင်းကင်ကို မော်ကြည့်သောအခါ၌ သလေးနီစပါးတို့သည် ကောင်းကင်မှ (ကျလာကုန်၍) စပါးကျိတ်သောင်း နှစ်ထောင်ငါးရာတို့ကို ပြည့်စေကုန်၏။ သေဋ္ဌေးကတော် စန္ဒပဒုမသိရီသည် တစလယ်ချက်မျှ ထမင်းကိုသော်လည်း (သူ့ လက်ဖြင့်ကိုင်၍) မွှေ့ဒိပ်တကျွန်းလုံးနေလူတို့ကို ကျွေးသော်လည်း ထမင်းသည် မကုန်ပေ။ သားဖြစ်သူ ဓနုဉ္စယသည် ငွေတထောင်ထုပ်ကို ကိုင်၍ မွှေ့ဒိပ်တကျွန်းလုံးနေလူတို့အား ပေးကမ်းသော်လည်း (ငွေတို့သည်) မကုန် ကြပေ။ ချွေးမဖြစ်သူ သုမနာဒေဝီသည် [၁၂] စပါးတို့ဖြင့် ပြည့်သော ပြည်တောင်းတခုကိုကိုင်၍ မွှေ့ဒိပ်တကျွန်းလုံးနေ လူတို့အားဝေငှပေးသော်လည်း စပါးသည် မကုန်ပေ။ ပုဏ္ဏမည်သောကျွန်သည် တခုတည်းသောထယ်ဖြင့် ထယ်ထိုးလျှင် ဤဘက်မှ ခုနစ်ကြောင်း ထိုဘက်မှ ခုနစ်ကြောင်း ဤသို့ ၁၄-ခုသော ထယ်ရေးလမ်းကြောင်းတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဤသို့ ထူးထူးခြားခြား ပြီးမြောက်ခြင်းသည် ထိုငါးဦးတို့၏ ပုညဝတောက္ကန္တိပေတည်း။ (၈)

၃၇၈။ ထိုမှတပါး ဝိဇ္ဇာခိုရ် စသည်တို့၏ ကောင်းကင်ဖြင့်သွားခြင်း အစရှိသော ပြီးမြောက်ခြင်းသည် ဝိဇ္ဇာမယိဒ္ဓိမည်၏။ ဤအဆိုနှင့်အညီ မိန့်ဆိုချက်မှာ-

“ဝိဇ္ဇာမယိဒ္ဓိသည် အဘယ်နည်း။ ဝိဇ္ဇာခိုရ်တို့သည် ဂန္ဓာရီဝိဇ္ဇာ အစရှိသော မန္တန်ကို (မန္တန်ရွတ်နည်းဖြင့်) ရွတ်ဖတ်ကုန်၍ (မန္တန်စုပ်ကုန်၍) ကောင်းကင်သို့ တက်သွားကုန်၏။ ရေးခြစ်မထင်သည့် ကောင်းကင်၌ ဆင်တပ်ကိုလည်း ပြကုန်၏။ မြင်းတပ်ကိုလည်း ပြကုန်၏။ ရထားတပ်ကိုလည်းပြကုန်၏။ ခြေလျင်တပ်ကိုလည်း ပြကုန်၏။ အမျိုးမျိုးသော စစ်တပ်အပေါင်းကိုလည်း ပြကုန်၏” ဟူသော ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်ပေတည်း။ (၉)

၃၇၉။ ထိုမှတပါး ထိုထိုသို့သောပြီးစီးပြည့်စုံကြောင်း နည်းလမ်းမှန်စွာ အားထုတ်ခြင်းကြောင့် ထိုထို အမှု၏ ပြီးစီးပြည့်စုံခြင်းသည် “ထိုထိုအရာ၌ နည်းလမ်းမှန်စွာ အားထုတ်မှုကြောင့် ပြီးမြောက်သောတန်ခိုး (ဣဒ္ဓိ)” မည်၏။ ဤအဆိုနှင့်အညီ မိန့်ဆိုချက်မှာ-

“ကာမအလိုမှထွက်မြောက်မှု (နေက္ခမ္မ)ဖြင့်ကာမစ္ဆန္ဒကို ပယ်ခြင်း ကင်းစေခြင်းသည် ပြီးမြောက်၏။ ဤသို့ ပြီးမြောက်ခြင်းသည် ထိုထို အရာ၌ နည်းလမ်းမှန်စွာ အားထုတ်မှုကြောင့် ပြီးမြောက်ခြင်း အနက်သဘောအားဖြင့် ပြီးမြောက်သော တန်ခိုး(ဣဒ္ဓိ) မည်၏။ ပြစ်မှားမှု၏ဆန့်ကျင်ဘက် အဒေါသ-မေတ္တာဖြင့် ဗျာပါဒကို ပယ်ခြင်း သဘောသည် ပြီးမြောက်၏။ ဤသို့ပြီးမြောက်ခြင်းသည် ထိုထိုအရာ၌ နည်းလမ်းမှန်စွာ အားထုတ်မှုကြောင့် ပြီးမြောက်ခြင်း အနက်သဘောအားဖြင့် ပြီးမြောက်သော တန်ခိုး (ဣဒ္ဓိ) မည်၏။ပ။ ပဌမဈာန်ဖြင့် နိဝရဏတို့ကို ပယ်ခြင်း သဘောသည်။ပ။ အရဟတ္တမဂ်ဖြင့် အလုံးစုံသော ကိလေသာတို့ကို ပယ်ခြင်းသဘောသည် ပြီးမြောက်၏။ ဤသို့ပြီးမြောက်ခြင်းသည် ထိုထိုအရာ၌ နည်းလမ်းမှန်စွာ အားထုတ်မှုကြောင့် ပြီးမြောက်ခြင်း အနက်သဘောအားဖြင့် ပြီးမြောက်သော တန်ခိုး (ဣဒ္ဓိ) မည်၏” ဟူသော ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ် ပေတည်း။

ဤနောက်ဆုံးဣဒ္ဓိကို အကျယ်ပြရာ၌လည်း အကျင့်ပဋိပတ်ဟု ဆိုအပ်သော ထိုနည်းလမ်းမှန်စွာ အားထုတ်မှုကိုသာ လျှင်ပြသည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ရှေး (သမာဓိဝိပွါရိဒ္ဓိ စသည်ကို အကျယ်ပြသည့်) ပါဠိနှင့် တူသည်သာလျှင် ဖြစ်သော အကျယ်ပြသော ပါဠိသည် လာရှိ၏။ (ယင်း၏အဖွင့်) အဋ္ဌကထာ၌မူကား လှည်း စစ်ဆင်ရေး (သကဋ္ဌဗျူဟာ) (စက်ဝိုင်းစစ်ဆင်ရေး စက္ကဗျူဟာ၊ ပဒုမ္မာစစ်ဆင်ရေး ပဒုမဗျူဟာ) စသည်တို့ကို ပြုခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် အမှတ်မရှိ တစုံတခုသော (စစ်အတတ် ဂဏန်းအတတ် ကချေသည်အတတ် စသော) အတတ်ပညာအမှုကို၎င်း၊ အမှတ်မရှိ တစုံတခုသော (ခွဲစိတ်ကုသခြင်း စသော) ဆေးပညာအမှုကို၎င်း၊ ဗေဒင် သုံးပုံသင်ယူခြင်းကို၎င်း၊ ပိဋကတ်သုံးပုံ သင်ယူခြင်းကို၎င်း၊ အယုတ်ဆုံး အပိုင်းအခြားအားဖြင့် ထွန်ခြင်း စိုက်ပျိုးခြင်းစသည်တို့ကို စွဲမှီ၍ ထိုထိုအမှုကို ပြုလုပ်၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော အထူးသည် ထိုထိုအရာ၌ နည်းလမ်းမှန်စွာ အားထုတ်မှုကြောင့် ပြီးမြောက်ခြင်းအနက်သဘောအားဖြင့် ပြီးမြောက်သောတန်ခိုး (ဣဒ္ဓိ) မည်သည်ဟူ၍ လာရှိ၏။ (၁၀)

ယခုပြခဲ့သည့်အတိုင်း ဆယ်ပါးသော ဤပြီးမြောက်မှု (တန်ခိုး ဖန်ဆင်းမှု-ဣဒ္ဓိ)တို့တွင် “ပြီးမြောက်မှု (တန်ခိုး ဖန်ဆင်းမှု) အမျိုးမျိုး အလိုငှါ” ဟူသော ဤပုဒ်၌ အဓိဋ္ဌာနိဒ္ဓိ-အဓိဋ္ဌာန်ဖန်ဆင်းခြင်း တန်ခိုးသည်သာလျှင် လာရှိပေသည်။ သို့သော်လည်း (အဘိညာနိသံသဟု ဆိုအပ်သော၊ ဝါ-ဣဒ္ဓိဝိမဟု ဆိုအပ်သော) ဤအရာ၌ ဝိကုဗ္ဗနိဒ္ဓိနှင့် မနောမယိဒ္ဓိတို့ကိုလည်း အလိုရှိအပ်-ယူအပ်ကုန်သည်သာလျှင်တည်း။

၃၈၀။ **ဣဒ္ဓိဝိဓာယ** ဟူသည်ကား ပြီးမြောက်မှု (တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှု) အဖို့အလိုငှါ၊ တနည်းကား ပြီးမြောက်မှု (တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှု)အမျိုးမျိုးအလိုငှါ (ဟုဆိုလို၏)။ **စိတ်ကိုရေးရှုဆောင်၏ ရှေးရှုညွတ်စေ၏** ဟူသည်ကား ထိုတန်ခိုးရှင်ရဟန်းသည် ဆိုခဲ့ပြီးသော အပြား၏အစွမ်းအားဖြင့် ထိုစတုတ္ထဈာန်စိတ်သည် အဘိညာဉ်၏ အခြေခံဖြစ်လတ်သော် အမျိုးမျိုးအထွေထွေ ပြီးမြောက်မှု (တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှု) ကို ရရန်အကျိုးငှါ ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှု (ပရိကံ) စိတ်ကို ရေးရှုဆောင်၏။ ကသိုဏ်း အာရုံမှ ဖွဲ့စည်း၍ အထွေထွေ အမျိုးမျိုး ပြီးမြောက်မှု (ဖန်ဆင်းမှု)သို့ ရှေးရှု စေလွှတ်၏(ဟု ဆိုလို၏)။ **ရှေးရှုညွတ်စေ၏** ဟူသည်ကား ရအပ်လတံ့သော ပြီးမြောက်မှု (ဖန်ဆင်းမှု)သို့ ကိုင်းရှိုင်းသည်ကို ပြု၏(ဟု ဆိုလို၏)။ **ထို (ရဟန်း)သည်** ဟူသည်ကား ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း စိတ်ကိုရေးရှုဆောင်ပြီးသော ထိုရဟန်းသည်(ဟု ဆိုလို၏)။ **အနေက ဝိဟိတံ**ဟူသည်ကား များသောအဖို့ရှိသော များသောအပြားရှိသော (ဟု ဆိုလို၏)။ **ဣဒ္ဓိဝိဓံ** ဟူသည်ကား ပြီးမြောက်မှု အဖို့ကို (ဝါ-ပြီးမြောက်မှု အမျိုးမျိုး-ဖန်ဆင်းမှု အမျိုးမျိုးကို) (ဟုဆိုလို၏)။ **ပစ္စနဘောတိ** ဟူသည်ကား မျက်မှောက် ခံစား၏ [၁၃] “တွေ့၏ မျက်မှောက်ပြု၏ ရောက်၏”-ဤကား မျက်မှောက်ခံစား၏ ဟူသောစကား၏ အနက်။ ယခုအခါ ယင်းပြီးမြောက်မှု (ဖန်ဆင်းမှု)၏ များသော အပြားရှိသည်၏ အဖြစ် (များပြားခြင်း)ကို ပြလိုသောကြောင့် “ဧကောပိ ဟုတ္တာ-တပါးတည်းလည်း ဖြစ်ပါလျက်” အစရှိသော စကားကို မိန့်ဆိုတော်မူလေသည်။ ထိုစကားရပ်၌ **တပါးတည်းလည်းဖြစ်ပါ လျက်** ဟူသည်ကား ဖန်ဆင်းခြင်း တန်ခိုးကိုပြုသည်မှ ရှေး၌ ပကတိအားဖြင့် **တပါးတည်းလည်း** ဖြစ်ပါလျက် (ဟု ဆိုလို၏)။ **အများဖြစ်၏** ဟူသည်ကား **အများတို့၏အနီး၌** စကြိုသွားလို၍သော်၎င်း၊ ရွတ်ဆိုခြင်းကို ပြုလို၍သော်၎င်း၊ ပြဿနာကို မေးလို၍သော်၎င်း တရားသော်လည်းဖြစ်၏၊ တထောင်သော်လည်းဖြစ်၏။ ဤတန်ခိုးရှင် ရဟန်းသည် အဘယ်သို့သောနည်းဖြင့် ဤသို့ဖြစ် သနည်း။ ပြီးမြောက်မှု-ဖန်ဆင်းမှု-တန်ခိုး(ဣဒ္ဓိ)၏ ၄-ပါးသော ဘုံ-အဆင့်တို့ကို၎င်း၊ ၄-ပါးသော (ပါဒ)အကြောင်း တို့ကို၎င်း၊ ၈-ပါးသော (ပဒ) အသေးစိတ် အကြောင်းတို့ကို၎င်း၊ ၁၆-ပါးသော (မူလ) အမြစ်အရင်းတို့ကို၎င်း ပြည့်စုံစေ၍ ဉာဏ်ဖြင့် အဓိဋ္ဌာန်လျက် (ဤသို့ ဖြစ်ပေသည်)။

၃၈၁။ ထိုတွင် ၄-ပါးသော ဘုံ-အဆင့်တို့ ဟူသည်မှာ ၄-ပါးသောဈာန်တို့ပင်-ဟု သိအပ်ကုန်၏။ မှန်ပေ၏။ တရားစစ်သူကြီး ဖြစ်သော အရှင်သာရိပုတ္တရာသည်-

“ပြီးမြောက်မှု-ဖန်ဆင်းမှု-တန်ခိုး (ဣဒ္ဓိ)၏ ၄-ပါးသောဘုံ အဆင့်တို့သည် အဘယ်သည်တို့နည်း။ ပဌမဈာန်သည် နိဝရဏ ကင်းဆိတ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော (ဝိဝေကဇ) ဘုံပေတည်း။ ဒုတိယဈာန်သည် ပီတိသုခ ဟူသော (ဝါ) ပီတိသုခကြောင့် ဖြစ်သော ဘုံပေတည်း။ တတိယဈာန်သည် ဥပေက္ခာသုခဟူသော (ဝါ) ဥပေက္ခာ သုခကြောင့် ဖြစ်သော ဘုံပေတည်း။ စတုတ္ထဈာန်သည် အဒုက္ခမသုခဟူသော (ဝါ) ဒုက္ခသုခမဟုတ်သည့် ဥပေက္ခာ ကြောင့်ဖြစ်သော ဘုံပေတည်း။ ဤ၄-ပါးတို့သည် ပြီးမြောက်မှု-ဖန်ဆင်းမှု တန်ခိုး(ဣဒ္ဓိ)၏ ဘုံအဆင့်တို့ပေတည်း။ ဤ ဘုံအဆင့်တို့သည် ပြီးမြောက်မှု-ဖန်ဆင်းမှု-တန်ခိုး (ဣဒ္ဓိ)ကိုရခြင်းငှါ တန်ခိုး (ဣဒ္ဓိ)ကို အဖန်ဖန် ရခြင်းငှါ အမျိုးမျိုး တန်ခိုး ဖန်ဆင်းခြင်းငှါ တန်ခိုး၏ အကျိုး အမျိုးမျိုးကို ရခြင်းငှါ တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှု၌ အလိုအတိုင်း ဖြစ်စေနိုင်ခြင်းငှါ တန်ခိုး ဖန်ဆင်းမှု၌ ရဲရင့်ခြင်းငှါ ဖြစ်ကုန်၏” ဟူသော ဤစကားကို မိန့်ဆို (အပ)ပေသည်။

ဆက်၍ ရှင်းပြအံ့၊ ဤ ဈာန်လေးပါးတို့တွင် ရှေးဈာန်သုံးပါးတို့ကို (တန်ခိုးရှင်သည်) ပီတိ၏ ပျံ့နှံ့ခြင်းဖြင့်၎င်း သုခ၏ ပျံ့နှံ့ခြင်းဖြင့်၎င်း ဈာန်ချမ်းသာနှင့် ယှဉ်သည့် အမှတ်သညာသို့၎င်း ပေါ့ပါးခြင်းနှင့် ယှဉ်သည့် အမှတ်သညာသို့၎င်း သက်ရောက်၍ ပေါ့ပါးနူးညံ့အမှု၌ခံသော ကိုယ်ရှိသည်ဖြစ်၍ ပြီးမြောက်မှု-ဖန်ဆင်းမှု-တန်ခိုး (ဣဒ္ဓိ)သို့ ရောက်၏။ ထို(သို့ ရောက်ရသော)ကြောင့် ဤသို့သော ပရိယာယ်အကြောင်းဖြင့် ပြီးမြောက်မှု-ဖန်ဆင်းမှု-တန်ခိုး (ဣဒ္ဓိ)ကို ရခြင်းငှါဖြစ်ခြင်း ကြောင့် ပကတိဘုံ၏ အကြောင်းအဆောက် အအုံဖြစ်သော (သမ္မာရ)ဘုံတို့ဟူ၍ သိအပ်ကုန်၏။ စတုတ္ထဈာန်သည်ကား ပြီးမြောက်မှု-ဖန်ဆင်းမှု-တန်ခိုး (ဣဒ္ဓိ)ကို ရခြင်းငှါ ပကတိဘုံ ပေတည်း။

၃၈၂။ ဣဒ္ဓိပါဒ် လေးပါးတို့ကို လေးပါးသော (ပါဒ) အကြောင်းတို့ဟူ၍ သိအပ်ကုန်၏။ မှန်ပေ၏ -

“ပြီးမြောက်မှု-ဖန်ဆင်းမှု-တန်ခိုး(ဣဒ္ဓိ)၏ လေးပါးသော (ပါဒ)အကြောင်းတို့သည် အဘယ်သည်တို့နည်း။ ဤ သာသနာတော် ၌ ရဟန်းသည် ဆန္ဒ(လွန်ကဲသော) သမာဓိ၊ ပြင်းစွာ အားထုတ်မှုသင်္ခါရတို့နှင့် ပြည့်စုံသော ဣဒ္ဓိပါဒ်ကို ပွားစေ၏။ ဝီရိယ (လွန်ကဲသော) သမာဓိ။ပ။ စိတ် (လွန်ကဲသော) သမာဓိ။ပ။ ဝိမသာ (ပညာလွန် ကဲသော) သမာဓိ၊ ပြင်းစွာအားထုတ်မှု (ပဓာန) သင်္ခါရတို့နှင့် ပြည့်စုံသော ဣဒ္ဓိပါဒ်ကို ပွားစေ၏။ ဤ လေးပါး တို့သည် ပြီးမြောက်မှု ဖန်ဆင်းမှု တန်ခိုး (ဣဒ္ဓိ)၏ (ပါဒ) အကြောင်း တို့ပေတည်း။ ဤ (ပါဒ) အကြောင်းတို့သည် ပြီးမြောက်မှု-ဖန်ဆင်းမှု-တန်ခိုးကို ရခြင်းငှါ။ပ။ တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှု၌ ရဲရင့်ခြင်းငှါ ဖြစ်ကုန်၏” ဟူသော ဤစကားကို ဆိုအပ်ပေသည်။

ဆက်၍ ဖွင့်ပြဦးအံ့၊ ဤပါဌ်၌ ဆန္ဒလျှင် အကြောင်းရှိသော၊ သို့မဟုတ် ဆန္ဒလွန်ကဲသော သမာဓိသည် **ဆန္ဒသမာဓိ မည်၏**။ ဤအမည်သည် ပြုလိုခြင်းဟူသော (ကတ္တုကမ္ပတာ) ဆန္ဒကို အကြီးအမှူးပြု၍ရသော သမာဓိ၏ အမည်ပေတည်း။

ပြင်းစွာအားထုတ်မှု ဖြစ်ကုန်သော သင်္ခါရတို့သည် ပဓာနသင်္ခါရ မည်ကုန်၏။ ဤ အမည်သည် ကိစ္စလေးပါးကို ပြီးစေသော သမ္ပပုဓာန်လုံ့လ၏ အမည်ပေတည်း။ ပြည့်စုံသော ဟူသည်ကား ဆန္ဒ သမာဓိနှင့်၎င်း ပဓာနသင်္ခါရတို့နှင့်၎င်း တကွဖြစ်သော (ဟု ဆိုလို၏)။ ဣဒ္ဓိပါဒ ဟူသည်ကား ပြီးစီးခြင်း၏ ပရိယာယ် စကားလှယ်ဖြစ်သော (ဣဇ္ဈနဋ္ဌ) ပြီးမြောက်ခြင်း အနက် သဘောကြောင့် ဣဒ္ဓိမည် ၏။ တနည်းကား သတ္တဝါတို့၏ ကြီးပွားမြင့်မြတ်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဣဒ္ဓိမည်၏။ ပြီးမြောက်မှု ဖြစ်သောကြောင့် (တနည်း) ကြီးပွားမြင့်မြတ်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဣဒ္ဓိ မည်ကုန်သော အဘိညာဉ်စိတ်နှင့် ယှဉ်ကုန်သော [၁၄] ဆန္ဒ (လွန်ကဲသော) သမာဓိနှင့် ပြင်းစွာအားထုတ်မှုသင်္ခါရတို့ ၏ တည်ရာအနက် သဘောကြောင့် (ပါဒ) အခြေခံ အကြောင်းဖြစ်သော (ယင်းတို့မှ) ကြွင်းသော စိတ်စေတသိက် အပေါင်းအစုသည် ဣဒ္ဓိပါဒ် မည်၏။ မှန်ပေ၏ “ဣဒ္ဓိ ပါဒ ဟူသည်ကား ထို (ပြီးမြောက်သော) အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်သောသူ၏ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ သညာက္ခန္ဓာ သင်္ခါ ရက္ခန္ဓာ ဝိညာက္ခန္ဓာပေတည်း”ဟူသော ဤစကားကို (ဝိဘင်းပါဠိ၌) ဟောတော်မူ (အပ်) ပေသည်။

တနည်းကား ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ပါဒမည်၏။ ပြီးမြောက်ခြင်းသို့ ရောက်ကြောင်းသည် (တနည်း) ပြီးမြောက်ခြင်း၏ အကြောင်းသည် ဣဒ္ဓိပါဒ်မည်၏။ ဤအမည်သည် ဆန္ဒစသည်တို့၏ အမည်ပေတည်း။ ဤအဆိုနှင့်အညီ ဟောတော်မူသည်မှာ-

“ရဟန်းတို့ ရဟန်းသည် ဆန္ဒကိုမှီ၍ သမာဓိကို အကယ်၍ ရငြားအံ့၊ စိတ်၏ အာရုံတခုတည်း ရှိသည့် အဖြစ် (ဧကဂ္ဂတာ)ကို ရငြားအံ့၊ ဤသမာဓိကို ဆန္ဒသမာဓိဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ ထိုရဟန်းသည် မဖြစ်သေးသော ယုတ်ညံ့သော အကုသိုလ်တရားတို့၏ မဖြစ်ခြင်း အကျိုးငှါ။။။။။ အားထုတ်လိုခြင်းကို ဖြစ်စေ၏ အားထုတ်၏ လုံ့လ ကို ပြုလုပ်အားထုတ်၏ ပြင်းစွာအားထုတ်၏ စိတ်ကို ချီးမြှောက်၏။ ဤ ပြင်းစွာ အားထုတ်မှုတို့ကို ပဓာနသင်္ခါရတို့ ဟူ၍ ဆိုအပ်ကုန်၏။ ဤသို့လျှင် ဤဆန္ဒသည်၎င်း ဤဆန္ဒသမာဓိသည်၎င်း ဤ ပဓာနသင်္ခါရတို့သည်၎င်း (ဖြစ်ကုန်၏)။ ဤသဘောကို ဆန္ဒ (လွန်ကဲသော) သမာဓိ၊ ပြင်းစွာ အားထုတ်မှု သင်္ခါရတို့နှင့် ပြည့်စုံသော ဣဒ္ဓိပါဒ် ဟူ၍ ဆိုအပ်သည် ရဟန်းတို့”ဟူ၍ပင်တည်း။ ကြွင်းသော ဣဒ္ဓိပါဒ်တို့၌လည်း အနက်ကို ဤအတူပင် သိအပ်၏။

၃၈၃။ ဆန္ဒအစရှိသော ရှစ်ပါးသောတရားတို့ကို “ရှစ်ပါးသော ရောက်ကြောင်း (ပဒ)တို့”ဟူ၍ သိအပ်ကုန်၏။ မှန်ပေ ၏။ “ပြီးမြောက်မှု တန်ခိုး (ဣဒ္ဓိ)၏ ရှစ်ပါးသော ရောက်ကြောင်း (ပဒ)တို့သည် အဘယ်သည်တို့နည်း။ ရဟန်းသည် ဆန္ဒ ကိုမှီ၍ သမာဓိကို အကယ်၍ ရငြားအံ့၊ စိတ်၏ တအာရုံတည်းရှိသည့်အဖြစ် (ဧကဂ္ဂတာ)ကို ရငြားအံ့၊ ဆန္ဒသည် သမာဓိ မဟုတ်၊ သမာဓိသည် ဆန္ဒ မဟုတ်၊ ဆန္ဒက တခြား သမာဓိကတခြား ဖြစ်သည်။ ရဟန်းသည် ဝီရိယကို မှီ၍။။။။ ရဟန်း သည် စိတ်ကို မှီ၍။။။။ ရဟန်းသည် (ဝီရိယာဓေါ) ပညာကို မှီ၍ သမာဓိကို အကယ်၍ ရငြားအံ့၊ စိတ်၏ တအာရုံတည်း ရှိသည့်အဖြစ် (ဧကဂ္ဂတာ)ကို ရငြားအံ့၊ ဝီရိယသည် သမာဓိ မဟုတ်၊ သမာဓိသည် ဝီရိယ မဟုတ်၊ ဝီရိယကတခြား သမာဓိကတခြား ဖြစ်သည်။ ဤ ရှစ်ပါးတို့သည် ပြီးမြောက်မှု-ဖန်ဆင်းမှု-တန်ခိုး (ဣဒ္ဓိ)၏ အသေးစိတ် အကြောင်း (ပဒ) တို့ပေတည်း။ ဤ အသေးစိတ်အကြောင်းတို့သည် ပြီးမြောက်မှု-ဖန်ဆင်းမှု-တန်ခိုး (ဣဒ္ဓိ)ကို ရခြင်းငှါ။။။။။ တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှု၌ ရဲရင့်ခြင်းငှါ ဖြစ်ကုန်၏”ဟူသော ဤ စကားကို ဟောတော်မူ (အပ်)ပေသည်။ မှန်ပေ၏။ ဤဆန္ဒ စသည်တို့တွင် ပြီးမြောက် မှု-ဖန်ဆင်းမှု-တန်ခိုး (ဣဒ္ဓိ)ကို ဖြစ်စေလိုခြင်းဟူသော ဆန္ဒသည် သမာဓိနှင့်တပေါင်းတည်း ယှဉ်သော်သာလျှင် ပြီးမြောက်မှု -ဖန်ဆင်းမှု-တန်ခိုး (ဣဒ္ဓိ)ကို ရခြင်းငှါ ဖြစ်ပေသည်။ ဝီရိယ စသည်တို့သည်လည်း ထိုအတူပင်။ ထို့ကြောင့် ဤရှစ်ပါး သော အသေးစိတ် အကြောင်း (ပဒ)တို့ကို ဟောအပ်ကုန်သည်ဟု သိအပ်ကုန်၏။

၃၈၄။ ၁၆-ပါးသော (မူလ)အမြစ်အရင်းတို့ ဟူရာ၌ ၁၆-ပါးသော အခြင်းအရာတို့ဖြင့် စိတ်၏ မတုန်လှုပ်သည်၏ အဖြစ်ကို သိအပ်၏။ မှန်ပေ၏။ “ပြီးမြောက်မှု(ဣဒ္ဓိ)၏ မတုန်လှုပ်ကြောင်း အမြစ်အရင်း (မူလ)တို့သည် အဘယ်မျှတို့ ပေနည်း၊ အမြစ်အရင်း မူလတို့သည် ၁၆-ပါးတို့ပေတည်း၊ မညွတ်ကျ-မတွန့်ဆုတ်သော စိတ်သည် ပျင်းရိခြင်းကြောင့် မတုန် လှုပ်၊ ထို့ကြောင့် အာနေဉ္စ (မတုန်လှုပ်သောသဘော)မည်၏ (၁)၊ မတက်ကြွမပျံ့လွင့်သောစိတ်သည် ပျံ့လွင့်မှုကြောင့် မတုန်လှုပ်၊ ထို့ကြောင့် အာနေဉ္စမည်၏ (၂)၊ ကပ်ငြိသောအားဖြင့် မညွတ်သော စိတ်သည် တပ်မက်မှု (ရာဂ)ကြောင့် မတုန်လှုပ်၊ ထို့ကြောင့်အာနေဉ္စမည်၏ (၃)၊ (မှန်းသဖြင့် မျက်နှာမလွှဲ) မဖဲခွါသောစိတ်သည် ပြစ်မှားမှု (ဗျာပါဒ)ကြောင့် မတုန်လှုပ်၊ ထို့ကြောင့် အာနေဉ္စမည်၏ (၄)၊ ငါကောင်အနေဖြင့် မမှီသောစိတ်သည် အမြင်မှားမှု (ဒိဋ္ဌိ)ကြောင့် မတုန်လှုပ်၊ ထို့ကြောင့် အာနေဉ္စမည်၏ (၅)၊ နှစ်သက်တပ်စွဲလျက် မဖွဲ့အပ်သောစိတ်သည် နှစ်သက်တပ်စွဲမှု (ဆန္ဒရာဂ)ကြောင့် မတုန် လှုပ်၊ ထို့ကြောင့် အာနေဉ္စမည်၏ (၆)၊ လိုချင်တပ်မက်မှုမှ လွတ်မြောက်သောစိတ်သည် ကာမရာဂကြောင့် မတုန်လှုပ်။ ထို့ ကြောင့် အာနေဉ္စမည်၏ (၇)၊ ကိလေသာနှင့် မယှဉ်သောစိတ်သည် ပူပန်-ညစ်နွမ်းမှု (ကိလေသာ)ကြောင့် မတုန်လှုပ်၊ ထို့ ကြောင့် အာနေဉ္စမည်၏ (၈)၊ ကိလေသာ အပိုင်းအခြားကင်းအောင် ပြုထားသောစိတ်သည် ကိလေသာဟူသော အပိုင်းအခြား ကြောင့် မတုန်လှုပ်၊ ထို့ကြောင့် အာနေဉ္စမည်၏ (၉)၊ ကိလေသာ အဖော်မမှီးသဖြင့် တခုတည်း သဘော၌တည်သော စိတ်သည် အထူးထူးသဘောရှိသော ကိလေသာကြောင့် မတုန်လှုပ်၊ ထို့ကြောင့် အာနေဉ္စမည်၏ (၁၀)၊ သဒ္ဓါက [၁၅] ချီးမြှောက်အပ်သော စိတ်သည် မယုံကြည်မှုကြောင့် မတုန်လှုပ်၊ ထို့ကြောင့်အာနေဉ္စမည်၏ (၁၁)၊ ဝီရိယက ချီးမြှောက် အပ်သော စိတ်သည် ပျင်းရိမှုကြောင့် မတုန်လှုပ်၊ ထို့ကြောင့် အာနေဉ္စ မည်၏ (၁၂)၊ သတိက ချီးမြှောက်အပ်သော

စိတ်သည် မေ့လျော့ခြင်း ကြောင့် မတုန်လှုပ်၊ ထို့ကြောင့် အာနေဉ္စမည်၏ (၁၃)။ သမာဓိက ချီးမြှောက်အပ်သောစိတ်သည် ပျံ့လွင့်မှုကြောင့် မတုန်လှုပ်၊ ထို့ကြောင့် အာနေဉ္စမည်၏ (၁၄)။ ပညာက ချီးမြှောက်အပ်သော စိတ်သည် မသိမှု-သိမှားမှု (အဝိဇ္ဇာ)ကြောင့် မတုန်လှုပ်၊ ထို့ကြောင့် အာနေဉ္စမည်၏ (၁၅)။ ပညာ အလင်းရောင်နှင့်တကွဖြစ်သော (ဝါ-ရှင်းလင်း ပြတ်သားစွာသိသော) စိတ်သည် အဝိဇ္ဇာအမှောင်ကြောင့် မတုန်လှုပ်၊ ထို့ကြောင့် အာနေဉ္စမည်၏ (၁၆)။ ဤ ၁၆-ပါးတို့ သည် ပြီးမြောက်မှု (ဣဒ္ဓိ)၏ (မူလ) အမြစ်အရင်းတို့ပေတည်း။ ဤမူလတို့သည် ပြီးမြောက်မှု-ဖန်ဆင်းမှု-တန်ခိုး (ဣဒ္ဓိ)ကို ရခြင်းငှါ။။။ တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှု၌ ရဲရင့်ခြင်းငှါ ဖြစ်ကုန်၏” ဟူသော ဤစကားကို ဟောတော်မူ (အပ်) ပေသည်။

ဆက်၍ ရှင်းပြဦးအံ့။ (စတုတ္ထဈာန်စိတ်သည် ပျင်းရိခြင်းကြောင့် မတုန်လှုပ်-အစရှိသော) ဤအနက်သည် (စာမျက်နှာ ၂၂၅ ပြခဲ့သော) “ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း စိတ်သည် (စတုတ္ထဈာန်သမာဓိဖြင့်) တည်ကြည်လတ်သော်” ဤသို့ အစရှိသော စကားဖြင့်ပင်လျှင် ပြီးစီးသည်သာ အကယ်၍ကား မှန်ပေ၏။ သို့သော်လည်း ပဌမဈာန် စသည်တို့၏ ဣဒ္ဓိ၏ ဘူမိ ပါဒ ပဒ မူလဖြစ်ခြင်းကို ပြခြင်းအကျိုးငှါ တဖန်ထပ်၍ ဆိုအပ်ပေသည်။ တနည်းရှင်းပြရလျှင် (ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း စိတ်သည်တည်ကြည်လတ်သော် စသည်ဖြင့် ပြဆိုသော) ရှေးနည်းသည် သုတ်ပါဠိ တော်တို့၌ လာရှိသောနည်းပေတည်း။ (ဣဒ္ဓိ၏ ဘူမိ ပါဒ ပဒမူလတို့ကိုပြသော) ဤနည်းသည် ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ် ပါဠိ၌(လာရှိသော နည်းပေတည်း)။ သို့ဖြစ်၍ နှစ်ပါးသောဌာနတို့၌ မတွေ့ဝေခြင်းအကျိုးငှါ (ရည်ရွယ်၍)လည်း တဖန်ထပ်၍ ဆိုအပ်ပေသည်။

၃၈၅။ ဉာဏ်ဖြင့်အဓိဋ္ဌာန်လျက် ဟူရာ၌ (ဆိုလိုသော အနက်ကား) ထိုဆိုခဲ့ပြီးသော ဂုဏ်ထူးတို့နှင့် ပြည့်စုံသော ဤ တန်ခိုးရှင် ရဟန်းသည် တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှု (ဣဒ္ဓိ)၏ ဘူမိ ပါဒ ပဒဖြစ်ကြသော ဤဆိုခဲ့သော တရားတို့ကို ပြည့်စုံစေပြီးလျှင် အဘိညာဉ်၏ အခြေခံပါဒကဏ္ဍကို ဝင်စား၍ (ထိုဈာန်မှ)ထ၍ တရာကို အကယ်၍ အလိုရှိငြားအံ့။ “တရာဖြစ်လို၏ တရာ ဖြစ်လို၏”ဟု ကြိုတင်ပြုမှု ပရိကံကိုပြုပြီးလျှင် တဖန် အဘိညာဉ်၏ အခြေခံ ပါဒကဏ္ဍကို ဝင်စား၍ (ထိုမှ)ထပြီးလျှင် အဓိဋ္ဌာန်၏။ အဓိဋ္ဌာန်ပြုသော စိတ်နှင့် တပြိုင်နက်ပင်လျှင် တရာဖြစ်၏။ တထောင်စသည်ကို အဓိဋ္ဌာန်ရာတို့၌လည်း ဤ နည်းတူပင်။ အကယ်၍ ဤဆိုခဲ့သည့် အတိုင်းမပြီးစီး မပြီးမြောက် သေးငြားအံ့။ တဖန် ပရိကံကို ပြုပြီးလျှင် နှစ်ကြိမ်မြောက် လည်း (အဘိညာဉ်၏ အခြေခံ ပါဒကဏ္ဍကို) ဝင်စား၍ (ထိုဈာန်မှ)ထ၍ အဓိဋ္ဌာန် အပ်၏။ မှန်ပေ၏။ သံယုတ်အဋ္ဌကထာ၌ တကြိမ် နှစ်ကြိမ် ဝင်စားခြင်းငှါ သင့်သည်ဟု မိန့်ဆိုထားပေသည်။ ထိုသို့ ပါဒကဏ္ဍဝင်စားခြင်း စသည်ကို ပြုရာ၌ ပါဒကဏ္ဍစိတ်သည် ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို အာရုံပြု၏။ ပရိကံပြုသောစိတ်တို့သည် တရာ တထောင်ကို အာရုံပြုကုန်၏။ ထို တရာ တထောင်သော ကိုယ်တို့ကိုလည်း အဆင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့်သာ အာရုံပြုကုန်၏။ ပညတ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် အာရုံပြုသည် မဟုတ်။ အဓိဋ္ဌာန်စိတ်သည်လည်း ထိုအတူပင် တရာ တထောင်ကို အာရုံပြု၏။ ထိုအဓိဋ္ဌာန် စိတ်သည် (ဈာန်သို့ ပဌမအကြိမ် ရောက်ပုံကို ပြရာ) ရှေး၌ပြဆိုခဲ့သော အပုနာစိတ်ကဲ့သို့ ဂေါတြဘူစိတ်၏ အခြားမဲ့၌ ရူပါဝစရ စတုတ္ထဈာန်နှင့် ယှဉ်လျက် တကြိမ်တည်းသာ ဖြစ်၏။

၃၈၆။ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်၌ “ပကတိ ပင်ကိုအားဖြင့် တပါးတည်းက တရာကိုသော်၎င်း၊ တထောင်ကိုသော်၎င်း၊ တသိန်း ကိုသော၎င်း များစွာကို ဆင်ခြင်၏။ ဆင်ခြင်ပြီးလျှင် ‘များစွာဖြစ်လို၏ (များစွာ ဖြစ်စေ)’ဟု ဉာဏ်ဖြင့် အဓိဋ္ဌာန်၏။ များစွာ သော ကိုယ်သည် ဖြစ်၏။ အရှင် ဧဗ္ဗပန်ကဲ့သို့ ပင်တည်း”ဟု အကြင်စကားကို ဆိုထား၏။ ထိုစကား၌လည်း ဆင်ခြင်၏ ဟူသောစကားကို ပရိကံပြုသည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် သာလျှင် ဆို (အပ်) ပေသည်။ ဆင်ခြင်ပြီးလျှင် ဉာဏ်ဖြင့် အဓိဋ္ဌာန်၏ ဟူသော စကားကို အဘိညာဉ်ဉာဏ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဆို (အပ်) ပေသည်။ ထို့ကြောင့် များစွာသောကိုယ်ကို (ပရိကံ စိတ်ဖြင့်) ဆင်ခြင်၏။ ထိုမှနောက် ထိုပရိကံစိတ်တို့၏လည်း အဆုံး၌ (အဘိညာဉ်၏ ပါဒကအဖြစ်ဖြင့်) ဝင်စား၏။ သမာပတ်မှ ထပြီး လျှင် တဖန် ‘များစွာသောကိုယ်ဖြစ်လို၏(ဖြစ်စေ)’ဟု ဆင်ခြင်၍ ထိုဆင်ခြင်မှု အာဝဇ္ဇန်း စိတ်မှ နောက်၌ ဖြစ်ကုန်သော သုံးကြိမ် လေးကြိမ်ကုန်သော ရှေးအဖို့စိတ်တို့၏ အခြားမဲ့၌ ဖြစ်သော^၂ ပြီးစေသည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် [၁၆] အဓိဋ္ဌာန်ဟု အမည်ရသော တခုတည်း (တကြိမ်တည်း)သော အဘိညာဉ်ဉာဏ်ဖြင့် အဓိဋ္ဌာန်၏-ဟူ၍ ထို ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ် စကား၌ အနက်ကို မှတ်အပ်ပေသည်။

အရှင်ဧဗ္ဗပန်ကဲ့သို့ပင် ဟူသော စကားကိုမူ များစွာသောကိုယ် ဖြစ်ခြင်း၏ ကိုယ်တွေ့သက်သေကို ပြခြင်းငှါ ဆိုအပ် ပေသည်။ ထိုဝတ္ထုကိုမူ ဤသို့ပြုအပ်၏-ထိုညီနောင် ၂-ဦးတို့သည် ခရီးသွားနေစဉ် လမ်း၌ဖွားမြင် ကြသောကြောင့် ပန္နက (လမ်း)ဟူသော အမည်ကို ရကုန်၏။ ယင်းတို့တွင် အကြီးသည် မဟာပန္နက-မဟာပန်မည်၏။ ထိုမဟာပန်သည် ရှင်ရဟန်း ပြု၍ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်တို့နှင့်တကွ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်လျက် ရဟန္တာ ဖြစ်တော်မူလေသည်။ ရဟန္တာဖြစ်ပြီးနောက် ညီ ဧဗ္ဗပန္နက-ဧဗ္ဗပန်ကို ရှင်ပြုပေးပြီးလျှင်-

ပဒုမံ ယထာ ကောကနဒံ သုဂန္ဓံ၊ ပါတော သိယာ ဖုလ္လမဝီတဂန္ဓံ။
အင်္ဂီရသံ ပဿ ဝိရောစမာနံ၊ တပန္န မာဒိစ္စ မိဝန္တလိက္ခေ။

ကောကနဒံ-ကောကနဒမည်သော၊ ပဒုမံ-ပဒုမ္မာကြာသည်၊ သုဂန္ဓံ ယထာ-မွေးကြိုင်သော အနံ့ရှိသကဲ့သို့၎င်း၊ ပါတော-နံနက် စောစော နေထွက်ချိန်၌၊ ဣန္ဒြိယံ-ပွင့်လျက်၊ အဝီတဂန္ဓံ-မကင်းမပြယ်သေးသော အနံ့ရှိသည်၊ သီယာ ယထာ-ဖြစ်ရာသကဲ့သို့၎င်း၊ သုဂန္ဓံ-သီလယနံ့စသည်တို့ဖြင့် မွေးကြိုင်သော အနံ့ရှိတော်မူသော၊ ဖုလ္လံ-အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ် သဗ္ဗညုတဉာဏ်တို့ဖြင့်ပွင့်လျက် ဘုရားအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူသော၊ အဝီတဂန္ဓံ-မကင်းမပြယ်သော သီလစသော အနံ့ ရှိတော်မူသော မြတ်စွာဘုရားကို၊ ပဿ-ဖူးမြင်ပါလော့။ အင်္ဂီရသံ-ပြီးပြီးပြက်ပြက် ကိုယ်တော်မှထွက်သော ရောက်ခြည်ရှိတော်မူသည်ဖြစ်၍၊ ဝိရောစမာနံ-တင့်တယ်သပ္ပယ်တော်မူသော မြတ်စွာဘုရားကို၊ ပဿ-ဖူးမြင်ပါလော့။ အန္တလိက္ခေ-ကောင်းကင်၌၊ အာဒိစ္စံ ဣဝ-ထွန်းလင်းတောက်ပနေသော နေမင်းကြီးကဲ့သို့၊ တပန္နံ-ဉာဏ်တော် အရောင်တို့ဖြင့် ထွန်းလင်း တောက်ပတော်မူသော မြတ်စွာဘုရားကို၊ ပဿ-ဖူးမြင်ပါလော့-

ဟူသော ဤဂါထာကို သင်ပေးလေသည်။ စူဠပန်သည် ထို ဂါထာကို လေးလတို့ဖြင့် ကြေပြန်စေရန် မစွမ်းနိုင်ပဲ ရှိလေသည်။ ထိုအခါ မဟာပန်မထေရ်က စူဠပန်ကို “သင်သည် သာသနာတော်၌ မကျွတ်ထိုက်သော အဘဗ္ဗပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်သည်”ဟု ဆိုကာ ကျောင်းတော်မှ နှင်ထုတ်လိုက်၏။ ထိုစဉ်ကာလ၌ မဟာပန်မထေရ်သည် ဆွမ်းညွှန်း သမ္မုတိရ ပုဂ္ဂိုလ် လည်း ဖြစ်နေ၏။ (ထို့ကြောင့်) သမားတော် ဇီဝကသည် မဟာပန်မထေရ်ထံ ချဉ်းကပ်၍ “နက်ဖြန်ခါ အရှင်ဘုရား၊ မြတ်စွာ ဘုရားနှင့်တကွ ရဟန်းငါးရာတို့ကို ပင့်ဆောင်ခဲ့၍ အကျွန်ုပ်တို့၏ အိမ်၌ ဆွမ်းကို ခံယူ ဘုဉ်းပေးတော်မူကြပါ”ဟု လျှောက် ၏။ မဟာပန်မထေရ်ကလည်း “စူဠပန်ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းသော ရဟန်းတို့အတွက် လက်ခံပါသည်”ဆို၍ လက်ခံ လိုက်၏။

စူဠပန်သည် တံခါးမုခ်၌ ရပ်တည်လျက် ငိုနေ၏။ မြတ်စွာဘုရားသည် ဒိဗ္ဗစက္ခုဖြင့် မြင်တော်မူသဖြင့် စူဠပန်အနီးသို့ ကြွတော်မူ၍ “အဘယံကြောင့် ငိုနေသနည်း”ဟု မေးတော်မူ၏။ စူဠပန်သည် ထိုအကြောင်းအရာကို လျှောက်ကြား၏။ ထိုအခါ မြတ်စွာဘုရားက “ရွတ်ဖတ်သရဇ္ဈာယ်မှုကို ပြုရန် မစွမ်းနိုင်သောကြောင့် ငါ၏ သာသနာတော်၌ မကျွတ်ထိုက်သော အဘဗ္ဗပုဂ္ဂိုလ်မည်သည် မဖြစ်ပေ၊ (စူဠပန်) ရဟန်း၊ မစိုးရိမ်လင့်”ဟု အားပေးကာ စူဠပန်ကို လက်မောင်း၌ ဆွဲကိုင်တော်မူ၍ ကျောင်းတော်သို့ ဝင်ပြီးလျှင် တန်ခိုးဖြင့် ပုဆိုးကြမ်းပိုင်းကို ဖန်ဆင်း၍ ပေးတော်မူ၏။ “ရှေ့ ရဟန်း၊ ဤအဝတ်ပိုင်းကို ဆုပ်နယ်လျက် ‘ရဇောဟရဏံ ရဇောဟရဏံ (ချေးကို ဆောင်ယူတတ်သည့် အဝတ် ချေးကိုဆောင်ယူတတ်သည့်အဝတ်)’ဟု အဖန်တလဲလဲ ရွတ်ဆိုခြင်းကို ပြုနေလော့”ဟု ညွှန်ကြားတော်မူ၏။ စူဠပန်က ထိုညွှန်ကြားတော်မူသည့်အတိုင်း ပြုနေစဉ် ထို အဝတ်ပိုင်းသည် မည်းညစ်သော အဆင်းရှိသွားလေသည်။ ထိုအခါ စူဠပန်သည် “အဝတ်ကတော့ ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်ပေ ၏။ ဤအဝတ်၌ အပြစ်မရှိပေ၊ စင်စစ်မှာမူ ဤအပြစ်သည် ခန္ဓာကိုယ်၏သာလျှင် အပြစ်ပေတည်း”ဟု အမှတ်သညာကို ရပြီးလျှင် ငါးပါးသောခန္ဓာတို့၌ ဉာဏ်ကို ချသွင်း၍ ဝိပဿနာကို ပွားစေလျက် အနုလုံဂေါတြဘူဉာဏ်အနီးသို့ ရောက်စေ၏။ ထိုအခါ မြတ်စွာဘုရားက ရောင်ခြည်တော်လွှတ်ခြင်းနှင့်တကွ အောက်ပါဂါထာတို့ကို ဟောတော်မူလေသည်။

ရာဂေါ ရဇော န စ ပန ရေဏု ဝုစ္စတိ၊ ရာဂဿေတံ အဓိဝစနံ ရဇောတိ။
ဧတံ ရဇံ ဝိပုဇေတိတ္တာ ပဏ္ဍိတာ၊ ဝိဟရန္တိ တေ ဝိဂတရဇဿ သာသနေ။

ရာဂေါ-တပ်စွဲမှုရာဂသည်၊ ရဇော-ကြေးညှော်အညစ်အကြေး ပေတည်း။ ရေဏု-မြူမှုန်ကို၊ န စ ပန ဝုစ္စတိ- ကြေးညှော်အညစ် အကြေးဟု မဆိုအပ်။ ရဇောတိ ဧတံ-ကြေးညှော်အညစ်အကြေးဟူသော ဤအမည်သည်၊ ရာဂဿ-တပ်စွဲမှု ရာဂ၏၊ အဓိဝစနံ-အမည်ပေတည်း။ ပဏ္ဍိတာ-ပညာရှိတို့သည်၊ ဧတံ ရဇံ-တပ်စွဲမှုရာဂဟူသော ဤအညစ်အကြေးကို၊ ဝိပုဇေ တိတ္တာ-ပယ်စွန့်ကုန်၍၊ တေ-ထိုပညာရှိတို့သည်၊ ဝိဂတရဇဿ-ကိလေသာမြူ အညစ်အကြေးကင်းသော ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ၏၊ သာသနေ-သာသနာတော်၌၊ ဝိဟရန္တိ-နေကြပေကုန်၏။

[၁၇] ဒေါသော ရဇော န စ ပန ရေဏု ဝုစ္စတိ၊ ဒေါသဿေတံ အဓိဝစနံ ရဇောတိ။

ဧတံ ရဇံ ဝိပုဇေတိတ္တာ ပဏ္ဍိတာ၊ ဝိဟရန္တိ တေ ဝိဂတရဇဿ သာသနေ။

ဒေါသော-စိတ်ဆိုးပြစ်မှားမှု ဒေါသသည်၊ ရဇော-ကြေးညှော်အညစ်အကြေးပေတည်း။ ရေဏု-မြူမှုန် ကို၊ န စ ပန ဝုစ္စတိ-ကြေးညှော်အညစ်အကြေးဟု မဆိုအပ်။ ရဇောတိ ဧတံ-ကြေးညှော်အညစ် အကြေးဟူသော ဤအမည်သည်၊ ဒေါသဿ-စိတ်ဆိုးပြစ်မှားမှု ဒေါသ၏၊ အဓိဝစနံ-အမည်ပေတည်း။ ပဏ္ဍိတာ-ပညာရှိတို့သည်၊ ဧတံ ရဇံ-စိတ်ဆိုးပြစ်မှားမှု ဒေါသဟူသော ဤအညစ်အကြေးကို၊ ဝိပုဇေတိတ္တာ-ပယ်စွန့်ကုန်၍၊ တေ-ထိုပညာရှိတို့သည်၊ ဝိဂတရဇဿ-ကိလေသာ မြူ အညစ်အကြေး ကင်းသော ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ၏ သာသနေ-သာသနာ တော်၌၊ ဝိဟရန္တိ-နေကြပေကုန်၏။

မောဟော ရဇော န စ ပန ရေဏု ဝုစ္စတိ၊ မောဟဿေတံ အဓိဝစနံ ရဇောတိ။
ဧတံ ရဇံ ဝိပုဇေတိတ္တာ ပဏ္ဍိတာ၊ ဝိဟရန္တိ တေ ဝိဂတရဇဿ သာသနေ။

မောဟော-အမှတ်ကိုမသိမူ သိမှားမူမောဟသည်။ ရဇော-ကြေးညှော်အညစ်အကြေး ပေတည်း။ ရေဏု-မြူမှုန်ကို၊ နှစ် ပန ဂုစ္စတိ-ကြေးညှော်အညစ်အကြေးဟု မဆိုအပ်။ ရဇောတိ ဧတံ-ကြေးညှော်အညစ်အကြေး ဟူသော ဤအမည်သည်။ မောဟဿ-အမှန်ကိုမသိမူ သိမှားမူမောဟ၏။ အဓိဝစနံ-အမည်ပေတည်း။ ပဏ္ဍိတာ-ပညာရှိတို့သည်။ ဧတံ ရဇောအမှန်ကို မသိမူ သိမှားမူ မောဟဟူသော ဤအညစ်အကြေးကို၊ ဝိပုဇေတိ-ပယ်စွန့်ကုန်၍ တေ-ထိုပညာရှိတို့သည်။ ဝိဂတရဇဿ-ကိလေသာ မြူအညစ်အကြေးကင်းသော ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ၏။ သာသနေ-သာသနာ တော်၌၊ ဝိဟရန္တိ-နေကြပေကုန်၏။

ထိုအရှင်စူဠပန်မှာ ဂါထာသုံးပုဒ် အဆုံး၌ ပဋိသမ္ဘိဒါလေးပါး အဘိညာဉ် ဇ-ပါး အခြံအရံ ရှိကုန်သော ဇ-ပါးသော လောကုတ္တရာတရားတို့ကို လက်ထဲရောက်လာကြသကဲ့သို့ ရရှိတော်မူလေ၏။

မြတ်စွာဘုရားသည် ဒုတိယနေ့၌ သမားတော် ဇီဝကအိမ်သို့ ရဟန်းအပေါင်း သံဃာတော်များနှင့်တကွ ကြွတော်မူ လေ၏။ ထိုအခါ မြတ်သောအလှူရေကို ပေးလှူသွန်းချပြီးသည်အဆုံး၌ ယာဂုကို ကပ်လှူလတ်သော် လက်ဖြင့် သပိတ်ကို ပိတ် ထားတော်မူ၏။ အဘယ့်ကြောင့်ပါနည်းဟု ဇီဝကက မေးလျှောက်၏။ ကျောင်း၌ ရဟန်းတပါးရှိသေးသည်ဟု မိန့်တော်မူ၏။ ဇီဝကသည် ယောက်ျား တယောက်ကို “သွားချေ၊ ကျောင်း၌ကျန်ရှိနေသော ထိုအရှင်ကို ပင့်ဆောင်၍ အမြန်ပြန်လာခဲ့လော့”ဟု စေလွှတ်လိုက်၏။ ကျောင်းတော်မှ မြတ်စွာဘုရား ထွက်ခွါတော်မူပြီးသောအခါကပင်-

အရှင်စူဠပန္နကသည် မွေ့လျော်ဘွယ်ကောင်းသော သရက်ဥယျာဉ် ကျောင်းတိုက်၌ မိမိကိုယ်ကို (အကြိမ် တထောင်) အပါးတထောင်ဖြစ်အောင် ဖန်ဆင်းပြီးလျှင် ဆွမ်းဘုဉ်းပေး ကြွရန်ကာလကို ပြောကြားသည် တိုင်အောင် နေတော်မူလေသည်။

ထိုအခါ စေလွှတ်လိုက်သောယောက်ျားသည် သွား၍ သင်္ကန်းရောင်တို့ဖြင့် တစပ်တည်း တထိန်ထိန် တောက်ပြောင် နေသော ကျောင်းတိုက်အာရာမကို တွေ့မြင်ရသောကြောင့် ပြန်လာခဲ့၍ “ကျောင်းတိုက်အာရာမသည် ရဟန်းတို့ဖြင့် ပြည့်နေပါ သည် အရှင်ဘုရား၊ အဘယ်ရဟန်းသည် ပင့်ရမည့် ထိုရဟန်းဖြစ်ကြောင်း ဘုရားတပည့်တော်မသိပါ”ဟု လျှောက်၏။ ထို အခါ မြတ်စွာဘုရားက “သွားချေ၊ ရှေးဦးစွာမြင်တွေ့ရသော ရဟန်းကိုသင်္ကန်းစွန်း၌ ဆွဲ၍ မြတ်စွာဘုရားက အရှင်ဘုရားကို ခေါ်တော်မူသည်ဟု ပြောဆို၍ ပင့်ဆောင်ခဲ့”ဟု ထိုယောက်ျားကို မိန့်တော်မူလိုက်၏။ ထိုယောက်ျားသည် ထိုကျောင်းတိုက် အာရာမသို့ သွား၍ အရှင်စူဠပန်ထေရ်၏ သင်္ကန်းစွန်း၌ပင် ဆွဲကိုင်လိုက်၏။ ထိုအခိုက်၌ပင်လျှင် နိမ္မိတ ရဟန်းအားလုံးတို့ သည် ကွယ်ပျောက်သွားကြလေသည်။ အရှင်စူဠပန်ထေရ်သည် “သင်သွားပေတော့”ဟု ထိုယောက်ျားကို လွှတ်လိုက်ပြီးလျှင် မျက်နှာသစ်ခြင်း အစရှိသော ကိုယ်လက်သုတ်သင်ခြင်း ကိစ္စကို ပြုပြီးနောက် (ထိုယောက်ျား မရောက်မီ) ရှေးဦးစွာ ကြွ ရောက်၍ မိမိအတွက် ကျရောက်သောနေရာ၌ ထိုင်နေ လေ၏။ ဤ အကြောင်းအရာကိုရည်၍ “အရှင်စူဠပန်ကဲ့သို့ပင်”ဟု မိန့်ဆို (အပ်)ပေသည်။

ထိုသို့ ဖန်ဆင်းရာ၌ အထူးမသတ်မှတ်မူ၍ ဖန်ဆင်းလျှင် များစွာကုန်သော နိမ္မိတရုပ်ပွားတို့သည် ဖန်ဆင်းသူ တန်ခိုးရှင်နှင့် တူကြသည်သာ ဖြစ်ကုန်၏။ ထိုင်ခြင်းရပ်ခြင်းစသည်တို့တွင်ဖြစ်စေ၊ ပြောဆိုခြင်း ဆိတ်ဆိတ်နေခြင်းစသည်တို့ တွင်ဖြစ်စေ တန်ခိုးရှင် ပြုတိုင်း ပြုတိုင်းသော အမှုကိုသာလျှင် ပြုကုန်၏။ အကယ်၍ အထူးထူးသော အခြင်းအရာရှိအောင် ပြုလိုငြားအံ့၊ အချို့က ပဌမအရွယ်ရှိကြဟန် အချို့က အလယ်ပိုင်းအရွယ်ရှိကြဟန် အချို့က နောက်ဆုံးပိုင်းအရွယ်ရှိကြဟန်၊ [၁၈] အချို့က ရှည်သောဆံပင်ရှိကြဟန် အချို့က ထက်ဝက် ခေါင်းတုံး ရိတ်ထားကြဟန် အချို့ကလုံးဝ ခေါင်းတုံးရိတ်ထား ကြဟန် အချို့က ဆံပင် အဖြူ အမည်း ရောလျက်ရှိကြဟန် အချို့က ထက်ဝက် နီသောသင်္ကန်းရှိကြဟန် အချို့က ဝါဖျော သော သင်္ကန်းရှိကြဟန် ပြုလိုငြားအံ့၊ ပုဒ်၏အစွမ်းဖြင့် ပြတ်သားစွာ ရွတ်ခြင်း (ပဒဘာဏ) တရားဟောခြင်း (ဓမ္မကထာ) သယာသော အသံဖြင့် ရွတ်ခြင်း (သရဏည) ပြဿနာကို မေးခြင်း ဖြေခြင်း ဆိုးရေကျိုခြင်း သင်္ကန်းချုပ်ခြင်း ဖွပ်လျှော်ခြင်း စသည်တို့ကို ပြုနေကြဟန် ထိုမှ တပါးလည်း အထူးထူး အပြားပြား ရှိနေကြဟန် ပြုလိုငြားအံ့၊ ထိုသို့ပြုလိုသော တန်ခိုးရှင် သည် ပါဒကဗျာန်မှထ၍ ဤမျှသောရဟန်းတို့သည် ပဌမအရွယ် ရှိသည်ဖြစ်ကြစေ ဤသို့အစရှိသောနည်းဖြင့် ပရိကံကိုပြုပြီး လျှင် တဖန်ဝင်စား ပြီးနောက် ထိုပါဒကဗျာန်မှ ထ၍ အဓိဋ္ဌာန်အပ်၏။ အဓိဋ္ဌာန်စိတ်နှင့် တပြိုင်နက်အလိုရှိအပ် အလိုရှိအပ် သော အပြားရှိကြသည်သာဖြစ်သော နိမ္မိတ ရဟန်းတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတွင် တရပ်ပြီး၏။

အများလည်း ဖြစ်ပါလျက် တပါးတည်းဖြစ်၏- ဤသို့ အစရှိသောဖန်ဆင်းမှုတို့၌လည်း ဤဆိုခဲ့သော နည်းအတူ ပင်တည်း။

ဤဆိုလတံသည်ကား အထူးပေတည်း၊ ဤ တန်ခိုးရှင်ရဟန်းသည် ယခုပြဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း အများဖြစ်အောင် ဖန်ဆင်းပြီး၍ တဖန် “တပါးတည်းသာဖြစ်လျက် စင်္ကြံသွားအံ့၊ ရွတ်ဆိုခြင်းကိုပြုအံ့၊ ပြဿနာကိုမေးအံ့”ဟု ကြံ၍သော်ငြား၊ “ဤ ကျောင်းတိုက်သည် နည်းသောရဟန်း ရှိ၏။ အကယ်၍ အချို့သောသူတို့ လာကြပါမူ ဤမျှ လောက်များကုန်သော ဤ အဆင်တူ ရဟန်းတို့သည် ဘယ်က ရောက်လာကြအံ့နည်း၊ စင်စစ်အားဖြင့် ဤအရာသည် ကျောင်းရှိမထေရ်၏ တန်ခိုး

အာနုဘော်ပင် ဖြစ်မည်ဟု ငါ့ကို တန်ခိုးရှင်မှန်း သိသွားကြလိမ့်မည်”ဟု အလိုနည်းခြင်းကြောင့်သော်၎င်း အဓိဋ္ဌာန် ပြုထားသော အချိန်မကုန်မီ အကြား၌ပင်လျှင် “တပါးတည်းဖြစ်လိုသည်”ဟု အလိုရှိသော ရဟန်းသည် ပါဒကဏ္ဍာန်ကို ဝင်စားပြီးလျှင် ထိုဏ္ဍာန်မှထ၍ “တပါးတည်းဖြစ်လို၏ (ဖြစ်စေ)”ဟု ပရိကံပြုပြီးလျှင် တဖန် ပါဒကဏ္ဍာန်ကို ထိစား၍ ထိုဏ္ဍာန်မှထ၍ “တပါးတည်း ဖြစ်စေ”ဟု အဓိဋ္ဌာန်အပ်၏။ အဓိဋ္ဌာန်စိတ်နှင့် တပြိုင်နက်ပင် တပါးတည်းဖြစ်၏။ ဤသို့ မပြုပါမူကား ပိုင်းခြားထားသည့် ကာလ၏ အစွမ်းအားဖြင့် အလိုလိုပင် တပါးတည်းဖြစ်၏။

၃၈၇။ အာဝိဘာဝံ တိရောဘာဝံ ဟူသော ဤစကားရပ်၌ ထင်ရှားဖြစ်ခြင်းကို ပြု၏။ တဖက်၌ ဖြစ်ခြင်း (ကွယ်ခြင်း) ကို ပြု၏။ ဤကားဆိုလိုသောအနက်။ မှန်ပေ၏။ ဤအနက်ကိုပင် ရည်၍ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်၌ “အာဝိဘာဝံ-ဟူသည်ကား တစုံတခုဖြင့် မဆီးတားအပ်သည် မဖုံးကွယ်အပ်သည် ပွင့်လင်းသည် ထင်ရှားသည်ဖြစ်၏။ တိရောဘာဝံ ဟူသည်ကား တစုံတခုဖြင့် ဆီးတားအပ်သည် ဖုံးကွယ်အပ်သည် ပိတ်အပ်သည် မှောက်အပ်သည်ဖြစ်၏”ဟု ဖွင့်ဆိုထားပေသည်။ ထို ၂-မျိုး တို့တွင် ဤတန်ခိုးရှင်သည် ထင်ရှားဖြစ်အောင်ပြုလိုလျှင် အမိုက်မှောင်ကိုမူလည်း အရောင်အလင်းကို (အလင်းဖြစ်အောင်) ပြု၏။ ဖုံးကွယ်နေသည်ကိုမူလည်း ဟင်းလင်းပွင့်အောင် ပြု၏။ မထင်ပေါ် သည်ကိုမူလည်း ထင်ပေါ်အောင်ပြု၏။ အဘယ်သို့နည်း ဟူမူ။ ဤတန်ခိုးရှင်သည် ဖုံးကွယ်နေသောသူကိုလည်း တွေ့မြင်ရအောင် အဝေး၌ တည်သောသူကိုလည်း တွေ့မြင်ရအောင် မိမိကိုယ်ကိုဖြစ်စေ သူတပါးကို ဖြစ်စေ ပြုလိုလျှင် ပါဒကဏ္ဍာန်မှ ထ၍ ဤအမိုက်မှောင်သည် ဖြစ်သောအလင်းရှိသည် ဖြစ်စေ ဟူ၍သော်၎င်း၊ ဤဖုံးကွယ်နေသောအရာသည် ဟင်းလင်းပွင့်စေဟူ၍သော်၎င်း၊ ဤမထင်ပေါ်သော အရာသည် ထင်ပေါ်စေ ဟူ၍သော်၎င်း ဆင်ခြင်လျက် ပရိကံကိုပြုပြီးလျှင် ဆိုခဲ့ပြီးသောနည်းဖြင့်ပင်လျှင် အဓိဋ္ဌာန်၏။ အဓိဋ္ဌာန်စိတ်နှင့် တပြိုင်နက် အဓိဋ္ဌာန်သည် အတိုင်းပင် ဖြစ်၏။ အဝေး၌ တည်ကြသော်လည်း တပါးသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် (မိမိကို) မြင်ကုန်၏။ မိမိကိုယ်တိုင်ကလည်း မြင်လိုလျှင် မြင်ပေ၏။

[၁၉] ၃၈၈။ ဤတန်ခိုးပြာဋိဟာကို အဘယ်သူ ပြုဘူးသနည်းဟူမူ မြတ်စွာဘုရား ပြုဘူးသည်။ ပြုဘူးပုံမှာ-မြတ်စွာဘုရားသည် (အနာထပိဏ်သေဋ္ဌေး၏ သမီးဖြစ်သူ) စူဠသုဘဒ္ဒါက ပင့်လျှောက်အပ်သည်ဖြစ်၍ ဝိသကြိုနတ် ဖန်ဆင်းအပ်သော ငါးရာသော ပြာသာဒ်ဆောင် (ယာဉ်ပျံ)ကျောင်းတို့ဖြင့် သာဝတ္ထိမြို့မှ ခုနစ်ယူဇနာ ဝေးကွာသော သာကေတမြို့သို့ ကြွတော်မူသောအခါ သာကေတမြို့နေလူတို့က သာဝတ္ထိမြို့ နေလူတို့ကို မြင်အောင် သာဝတ္ထိမြို့နေလူတို့ကလည်း သာကေတမြို့နေလူတို့ကို မြင်အောင် အဓိဋ္ဌာန်ပြုတော်မူလေသည်။ သာကေတမြို့အလယ်၌ သက်ဆင်းတော်မူပြီးလျှင် မြေကြီးကို နှစ်ဖြာခွဲ၍ အဝီစိတိုင် အောင် မြင်စေတော်မူ၏။ ကောင်းကင်ကိုလည်း နှစ်ဖြာခွဲ၍ ဗြဟ္မာ့ပြည်တိုင်အောင် မြင်စေတော်မူ၏။

ထို့ပြင် နတ်ပြည်မှ သက်ဆင်းတော်မူခြင်းဖြင့်လည်း ထင်ရှားမြင်အောင် ပြုတော်မူခြင်းဟူသော ဤအနက်ကို ထင်ရှား ပြသင့်ပေ၏။ တဆင့်စကားကြားရသည်မှာ မြတ်စွာဘုရားသည် ရေမီးအစုံအစုံဖန်ဆင်းပြသော ယမိုက်ပြာဋိဟာကို ပြုတော်မူ၍ ရှစ်သောင်းလေးထောင်သော သတ္တဝါတို့ကို ကိလေသာအနှောင်အဖွဲ့မှ လွတ်စေတော်မူပြီးလျှင် “ရှေးအတိတ်က ဗုဒ္ဓမြတ်စွာတို့သည် ယမိုက်ပြာဋိဟာပြုတော်မူပြီးနောက် အဘယ်သို့ ကြွတော်မူကုန်သနည်း”ဟု ဆင်ခြင်တော်မူ၍တာဝတိံသာ နတ်ပြည်သို့ ကြွတော်မူကြကြောင်း မြင်တော်မူလေသည်။ ထိုသို့ မြင်တော်မူပြီးသောအခါ တဖက်သော ခြေတော်ဖြင့် မြေပြင်ပေါ်၌ နင်းတော်မူလျက် ဒုတိယခြေတော်ကို ယုဂန္ဓါရံ တောင်ထက်၌ တည်စေပြီးလျှင် ရှေးခြေတော်ကို မြှောက်ချီတော်မူကာ မြင်းမိုရ်တောင်ထိပ်ကို နင်းတော်မူ၍ ထိုမြင်းမိုရ်တောင်ထိပ် တာဝတိံသာနတ်ပြည်ဝယ် ပဏ္ဍာကမ္မလာ ကျောက်ဖျာထက်၌ ဝါကပ်တော်မူပြီးလျှင် တသောင်းသော စကြဝဠာတိုက်တို့မှ လာရောက်စုဝေးလျက်ရှိသော နတ်တို့အား အစမှစ၍ အဘိဓမ္မာဒေသနာကို အားထုတ်ဟောကြားတော်မူလေသည်။ နံနက် ဆွမ်းခံကြချိန်၌ နိမ္မိတဘုရား ရုပ်ပွားတော်ကို ဖန်ဆင်းတော်မူ၏။ ထိုနိမ္မိတဘုရားက (အစဉ်ရောက်ရာမှစ၍) အဘိဓမ္မာတရားကို ဆက်လက်ဟောကြားတော်မူလေသည်။ (သက်တော်ထင်ရှားရှိသော) မြတ်စွာဘုရားသည် (ဤမြေပြင် ဟိမဝန္တာအရပ်သို့ ဆင်းသက်တော်မူခဲ့ပြီးလျှင်) နာဂလတာခေါ် နဂါးနွယ်ဒန်ပူကို သုံးဆောင်တော်မူ၍ အနဝတတ်အိုင်၌ မျက်နှာသစ်တော်မူပြီးလျှင် ဥတ္တရကုရအရပ်တို့၌ ဝါ-မြောက်ကျွန်း၌ ဆွမ်းကိုခံယူတော်မူခဲ့၍ အနဝတတ်အိုင် အနီး၌ ဘုဉ်းပေးတော်မူလေသည်။ အရှင်သာရိပုတ္တရာမထေရ်သည် ထိုအရပ်သို့ ကြွသွား၍ မြတ်စွာဘုရားကို ရှိခိုးကန်တော့၏။ မြတ်စွာဘုရားက “ယနေ့ ဤမျှသောတရားကိုဟောခဲ့ပြီ”ဟု အရှင်သာရိပုတ္တရာမထေရ်အား နည်းပေးတော်မူ၏။ ဤနည်းဖြင့် သုံးလတို့ပတ်လုံး အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်ကို မပြတ်မစဲ ဟောတော်မူ၏။ ထိုတရားတော်ကို နာကြားကြ၍ ကုဋေရှစ်ဆယ်သော နတ် ဗြဟ္မာတို့အား သစ္စာလေးပါးတရားကို သိခြင်းဖြစ်လေသည်။

ယမိုက်ပြာဋိဟာပြု၌ လာရောက်စုဝေးလျက်ရှိသော အချင်း တဆဲ့နှစ်ယူဇနာရှိ လူထုပရိသတ်သည်လည်း မြတ်စွာဘုရားကို ဖူးမြော်ပြီးမှသာလျှင် (သူတို့၏နေရပ်သို့) သွားကြမည်ဟု ရည်ရွယ်ကာ သစ်တပ်ဖွဲ့၍ တည်နေလေသည် ထိုလူထုပရိသတ်ကို အနာထပိဏ် သေဋ္ဌေးကြီး၏ညီ စူဠအနာထပိဏ် သေဋ္ဌေးကသာလျှင် အလုံးစုံသောပစ္စည်းတို့ဖြင့် လုပ်ကျွေး၏။ စုဝေးလျက် ရှိကြသောလူတို့သည် “မြတ်စွာဘုရား ဘယ်အရပ်မှာနည်း”ဟု သိရန် အကျိုးငှါ အရှင်အနုရုဒ္ဓါ မထေရ်ကို မေးလျှောက်တောင်းပန်ကုန်၏။ အရှင်အနုရုဒ္ဓါမထေရ်သည် အလင်းကို ပွားစေ၍ ဒိဗ္ဗစက္ခုဖြင့် ကြည့်လတ်သော် ထိုတာဝတိံသာ နတ်ပြည်၌ ဝါကပ်လျက်ရှိသော မြတ်စွာဘုရားကို မြင်တော်မူ၍ ပြောကြား တော်မူ၏။

ထိုလူတို့သည် မြတ်စွာဘုရားအားရှိခိုးကန်တော့ရန် မဟာမောဂ္ဂလာန်မထေရ်ကို တောင်းပန်ကြ၏။ မဟာမောဂ္ဂလာန် မထေရ်သည် ပရိသတ်အလယ်၌ပင်လျှင် မဟာပထဝီမြေကြီး၌ ၎င်းပျိုး၍ မြင်းမိုရ်တောင်ကို ဖောက်ထွင်းပြီးလျှင် [၂၀] မြတ်စွာဘုရား၏ ခြေတော်ရင်း၌ မြတ်စွာဘုရား၏ ခြေတော်တို့ကို ရှိခိုးလျက်သာလျှင် ပေါ်ထွက်၍ “ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်းနေ လူတို့ သည် မြတ်စွာ ဘုရား၏ ခြေတော်တို့ကို ရှိခိုး၍ ဖူးမြော်ကြပြီးမှသာလျှင် (သူတို့နေရပ်သို့) သွားကြမည် ဆိုကြပါသည် အရှင် ဘုရား”ဟု လျှောက်ထားလေ၏။ မြတ်စွာဘုရားက “မောဂ္ဂလာန်၊ သင်၏ နောင်တော် တရားစစ်သူကြီး သာရိပုတ္တရာသည် ယခု ဘယ်မှာနေသနည်း”ဟု မေးတော်မူ၏။ သင်္ကံသာမြို့မှာ နေပါသည် အရှင်ဘုရား-ဟု လျှောက်၏။ မောဂ္ဂလာန်၊ ငါ့ကိုဖူး မြော်လိုသော သူတို့သည် နက်ဖန်ခါ သင်္ကံသာမြို့သို့ သွားကြစေ၊ နက်ဖြန်သီတင်းကျွတ်လပြည့် မဟာပဝါရဏာနေ့ ဥပုသ်နေ့ ၌ သင်္ကံသာမြို့သို့ ငါဆင်းသက်ကြွလာမည်- ဟု မိန့်တော်မူလိုက်၏။ အရှင် မဟာမောဂ္ဂလာန် မထေရ်သည် “ကောင်းပါပြီ အရှင်ဘုရား”ဟု လျှောက်၍ မြတ်စွာ ဘုရားကို ရှိခိုးကန်တော့ပြီးလျှင် လာခဲ့သောလမ်းဖြင့်ပင် သင်္ကံဆင်းခဲ့၍ လူတို့၏ အထံ သို့ ရောက်လေ၏။ သွားစဉ် ပြန်လာစဉ် ကာလ၌လည်း သူ့ကို လူတို့မြင်အောင် အဓိဋ္ဌာန် ပြုလေသည်။ ဤသည်ကား ဤ အရာ၌ ရှေးဦးစွာ အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်မထေရ် ဖန်ဆင်းသည့် ထင်ရှားဖြစ်သော တန်ခိုးပြာဠိဟာပေတည်း။

ထိုအရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်သည် ယခု ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ပြန်လာခဲ့ပြီးလျှင် မြတ်စွာဘုရားမိန့်တော်မူလိုက်သော ထို အကြောင်းကို ပြောကြား၍ “ဝေးလှသည်ဟု မအောက်မေ့ကြပဲ နံနက်စာစားပြီးကြမှသာလျှင် ထွက်ကြကုန်”ဟု မိန့်ဆိုတော်မူ ၏။

မြတ်စွာဘုရားသည် သိကြားမင်းအား “သိကြားမင်း၊ နက်ဖြန်လူ့လောကသို့ကြွမည်”ဟု ပြောကြားတော်မူ၏။ သိကြားနတ်မင်းသည် “အမောင် ဝိသကြို၊ မြတ်စွာဘုရားသည် နက်ဖြန်ခါ လူ့လောကသို့ ကြွတော်မူလို၏။ ရွှေစောင်းတန်း တခု ငွေစောင်း တန်းတခု ပတ္တမြားစောင်းတန်း တခုအားဖြင့် သုံးသွယ်သောစောင်းတန်းတို့ကို ဖန်ဆင်းလော့”ဟု ဝိသကြို နတ်သားကို အမိန့်ပေး၏။ ဝိသကြိုနတ်သားကလည်း ထိုအမိန့်အတိုင်း ဖန်ဆင်း၏။ မြတ်စွာဘုရားသည် ဒုတိယနေ့မှာ မြင်းမိုရ် တောင်ထိပ်၌ ရပ်တော်မူလျက် အရှေ့လောကဓာတ်ကို ကြည့်ရှုတော်မူ၏။ တထောင်မက များစွာသော စကြာဝဠာ တို့သည် ဟင်းလင်း ပွင့်ကုန်လျက် တပြင်တည်းကဲ့သို့ထင်ပေါ်ကုန်၏။ အရှေ့အရပ်ဖြင့် ဟင်းလင်းထင်ရှားသကဲ့သို့ပင် ဤ အတူ အနောက်အရပ် မြောက်အရပ် တောင်အရပ်ဖြင့်လည်း အလုံးစုံကို ဟင်းလင်းပွင့်လျက် မြင်ရလေသည်။ အောက်ဖက် ၌လည်း အဝီစိ တိုင်အောင် အထက်ဖက်၌လည်း အကနိဋ္ဌဘုံတိုင်အောင် မြင်ရလေသည်။

ထိုနေ့၌ (တသိန်းမက များစွာသော စကြာဝဠာလောကနှင့် သတ္တဝါအပေါင်း လောကကို ထင်ရှားပေါ်စေသော) လောကဝိဝရဏမည်သော တန်ခိုးဖန်ဆင်းခြင်း ဖြစ်ခဲ့သည်ဆို၏။ လူတို့သည်လည်း နတ်တို့ကိုမြင်ကုန်၏။ နတ်တို့သည် လည်း လူတို့ကို မြင်ကုန်၏။ ထိုသို့မြင်ရာ၌ လူတို့က အထက်သို့မော်ကြည့် ရသည် မဟုတ်ကုန်၊ နတ်တို့ကလည်း အောက် သို့ ငုံ့ကြည့်ရသည်မဟုတ်ကုန်၊ နတ် လူ အားလုံးတို့သည် မိမိတို့၏ ရှေ့မျက်မှောက်၌သာလျှင် အချင်းချင်းကို မြင်ကုန်၏။ မြတ်စွာဘုရားသည် ပတ္တမြားဖြင့် ပြီးသောအလယ်စောင်း တန်း လှေကားဖြင့် ဆင်းသက်တော်မူ၏။ ၆-မျိုးသော ကာမာဝစရ နတ်တို့သည် လက်ဝဲဖက် ရွှေစောင်းတန်း လှေကားဖြင့် (ဆင်းသက် ကုန်၏)။ သုဒ္ဓါဝါသ ဗြဟ္မာတို့သည်၎င်း မဟာဗြဟ္မာကြီး သည်၎င်း လက်ျာဖက် ငွေစောင်းတန်း လှေကားဖြင့် (ဆင်းသက်ကုန်၏)။ သိကြား နတ်မင်းသည် မြတ်စွာဘုရား၏ သပိတ် သင်္ကန်းကို ယူလာခဲ့၏။ မဟာဗြဟ္မာကြီးသည် သုံးယူနေရာရှိသော ထီးဖြူတော်ကို မိုးလျက်၊ သုယာမနတ်မင်းသည် သားမြီး ယပ်ကိုကိုင်လျက်၊ ပဉ္စသိခမည်သော ဂန္ဓဗ္ဗ နတ်သားသည် ဥသျှစ်သီးမှည့်ကဲ့သို့ ဝါဖျော့ဖျော့အဆင်းရှိ၍ ဗေလုဝပဏ္ဍု မည်သော သုံးဂါဝုတ်ခန့်ရှိ စောင်းကိုကိုင်လျက် မြတ်စွာဘုရားအား ပူဇော်ယင်း ဆင်းသက်၏။ ထိုနေ့၌ မြတ်စွာဘုရားကို ဖူးမြင်၍ ဘုရားဖြစ်ရန် လိုချင်တောင့်တခြင်းကို မဖြစ်စေပဲ တည်သော သတ္တဝါမည်သည်မရှိပေ။ ဤသည်ကား ဤအရာ၌ မြတ်စွာဘုရား ဖန်ဆင်းသော ထင်ရှားဖြစ်သည့် တန်ခိုးပြာဠိဟာပေတည်း။

[၂၁] တနည်း ပြုရလျှင် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ တလင်္ဂကျောင်းနေဓမ္မဒိန္နမထေရ်သည်လည်း တိဿမ ဟာဝိဟာရဝယ် စေတီယင်ပြင်၌ ထိုင်ပြီးလျှင် “သုံးပါးသော အကျင့်တရားတို့နှင့် ပြည့်စုံသော ရဟန်းသည် အပဏ္ဏက ပဋိပဒါမည်သော ကိန်းသေ အကျင့်ကို ကျင့်သည် မည်ပေ၏” အစချီသော အပဏ္ဏကသုတ်ကို ဟောနေစဉ် ယပ်ကို အောက်ဖက်သို့ ရှေးရှုပြု လိုက်၏။ အဝီစိတိုင်အောင် တပြင်တည်း ဟင်းလင်း ပွင့်လေသည်။ ထို့နောက် ယပ်ကို အထက်ဖက်သို့ ရှေးရှုပြုလိုက်ပြန်၏။ ဗြဟ္မာပြည်တိုင်အောင် တပြင်တည်း ဟင်းလင်း ပွင့်လေသည်။ ဓမ္မဒိန္နမထေရ်သည် ငရဲဘေးဖြင့် ခြိမ်းချောက်၍၎င်း၊ နတ်ပြည် ချမ်းသာဖြင့် ဖြားယောင်း၍၎င်း တရားကိုဟောတော်မူလေသည်။ အချို့ သောတာပန် ဖြစ်ကြလေသည်။ အချို့သကဒါဂါမ် အနာဂါမ် ရဟန္တာဖြစ်ကြလေသည်။ ဤတွင် တရပ်ပြီး၏။

၃၈၉။ ကွယ်ခြင်းကို ပြုလိုလျှင်မူကား အလင်းရောင်ကိုမူလည်း အမိုက်မှောင်ပြု၏။ အဖုံးအကွယ်မရှိသည်ကိုမူလည်း ဖုံးကွယ်အောင်ပြု၏။ ထင်ပေါ်သည်ကိုမူလည်း မထင်ပေါ်အောင်ပြု၏။ အဘယ်သို့နည်းဟူမူ ဤတန်ခိုးရှင်သည် အဖုံးအကွယ် မရှိသောသူကို သော်လည်း၊ အနီး၌တည်နေသောသူကိုသော်လည်း မမြင်ရအောင် မိမိကိုယ်ကိုသော်၎င်း၊ သူတပါးကိုသော်၎င်း ပြုလိုလျှင် ပါဒကဗျာန်မှ ထ၍ “ဤအရောင်အလင်းရှိရာဌာနသည် အမိုက်တိုက်ဖြစ်စေ”ဟူ၍သော်၎င်း၊ “ဤအဖုံးအကွယ်

မရှိသောအရာသည် ဖုံးကွယ်အပ်သည် (ဖုံးကွယ်နေသည်)ဖြစ်စေ” ဟူ၍သော်၎င်း၊ “ဤထင်ပေါ်နေသော အရာသည် မထင်ပေါ်သည်ဖြစ်စေ” ဟူ၍သော်၎င်း ဆင်ခြင်၍ ပရိတ်ကိုပြုပြီးလျှင် ဆိုခဲ့ပြီးသောနည်းဖြင့်ပင်လျှင် မိဋ္ဌာန်၏၊ မိဋ္ဌာန်သော စိတ်နှင့်တပြိုင်နက်ပင်လျှင် အမိဋ္ဌာန်ပြုအပ်သည့်အတိုင်း ဖြစ်၏။ အနီး၌ တည်ကုန်သော်လည်း သူတပါးတို့သည် (မိမိကို) မမြင်ကုန်၊ မမြင်လိုသော တန်ခိုးရှင်သည် (သူတပါးတို့ကို) မိမိကိုယ်တိုင်လည်း မမြင်တော့ပေ။

၃၉၀။ ဤတန်ခိုးပြာဋိဟာကို အဘယ်သူ ပြုဘူးသနည်း ဟူမူ-မြတ်စွာဘုရားပြုဘူးသည်။ ပြုဘူးပုံမှာ-မြတ်စွာ ဘုရားသည် အနီး၌ ထိုင်နေလျက်ပင်ရှိသော ယသအမျိုးသားကို (သူ၏) ဖခင် မမြင်အောင် ပြုတော်မူလေသည်။ ထို့အတူပင် ယူဇနာ ၁၂၀-အရပ်တိုင်အောင် မဟာကပ္ပိနမင်းအားကြိုဆိုခြင်းကို ပြုတော်မူ၍ ထိုမင်းကို အနာဂါမိဖိုလ်၌ ထိုမင်း၏ အမတ် တထောင်ကိုလည်း သောတာပတ္တိဖိုလ်၌ တည်စေပြီးလျှင် ထိုမင်း၏ လာခွဲရာလမ်းအတိုင်း လိုက်လာသော မိန်းမတထောင် အခြံအရံ ရှိသော အနောဇာဒေဝီမိဖုရားသည် လာလတ်၍ အနီး၌ ထိုင်နေသော်လည်း အခြံအရံပရိသတ်နှင့်တကွ မင်းကို မမြင်အောင် ပြုတော်မူ၍ “မဟာကပ္ပိနမင်းကို တွေ့မြင်ပါသလော အရှင်ဘုရား”ဟု အနောဇာဒေဝီက မေးလျှောက်သောအခါ “အသို့နည်း အနောဇာ၊ သင့်မှာ မင်းကို ရှာခြင်းက ကောင်းမြတ်သလော၊ သို့မဟုတ် မိမိကိုယ်ကို ရှာခြင်းက ကောင်းမြတ် သလော”ဟု မေးတော်မူ၏။ “မိမိကိုယ်ကို ရှာခြင်းက ကောင်းမြတ်ပါသည် အရှင်ဘုရား”ဟု ဖြေကြားလျှောက်ထားပြီးလျှင် (ရိုသေစွာ) ထိုင်နေသော ထိုအနောဇာဒေဝီအား အခြံအရံ မိန်းမတထောင်နှင့်တကွ သောတာပတ္တိဖိုလ်၌တည်အောင် တရားကို ဟောတော်မူ၏။ အမတ်တို့သည် အနာဂါမိဖိုလ်၌ မဟာကပ္ပိနမင်းသည် အရဟတ္တဖိုလ်၌ တည်လေ၏။ ထို့ပြင်လည်း [၂၂] သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ရောက်သောနေ့၌ မိမိနှင့်အတူလာကြသော အခြားပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို ဒေဝါနမ္ဘိယတိဿမင်း မမြင်အောင် အမိဋ္ဌာန် ပြုသော မဟိန္ဒမထေရ်သည်လည်း မမြင်အောင် ဖန်ဆင်းသော ဤတန်ခိုးကို ပြုဘူးသည်သာတည်း။

၃၉၁။ တနည်းပြရလျှင် တန်ခိုးရှင် ထင်ရှားသော ပြာဋိဟာ အလုံးစုံသည် အာဝိဘာဝမည်၏။ တန်ခိုးရှင် မထင်ရှား သော ပြာဋိဟာသည် တိရောဘာဝမည်၏။ ထိုတွင် တန်ခိုးရှင် ထင်ရှားသော ပြာဋိဟာ၌ ပြီးမြောက်မှု တန်ခိုးလည်း ထင်ရှား ၏ တန်ခိုးရှင်လည်း ထင်ရှား၏။ ယင်းတန်ခိုးပြာဋိဟာကို ယမိုက်ပြာဋိဟာဖြင့် ပြအပ်-သိစေအပ်၏။ မှန်ပေ၏။ ထိုယမိုက် ပြာဋိဟာ၌ “ဤလောက၌ မြတ်စွာဘုရားသည် သာဝကတို့နှင့် မသက်ဆိုင်သော ယမိုက်ပြာဋိဟာကို ပြု၏။ အထက်ပိုင်း ကိုယ်တော်မှ မီးလျှံအစသည် ဖြစ်၏။ အောက်ပိုင်း ကိုယ်တော်မှ ရေအယဉ်သည် ဖြစ်၏” ဤသို့စသည်ဖြင့် နှစ်ပါးလုံး ထင်ရှားခဲ့လေ၏။ တန်ခိုးရှင် မထင်ရှားသောပြာဋိဟာ၌ ပြီးမြောက်မှု တန်ခိုးသည်သာလျှင် ထင်ရှား၏။ တန်ခိုးရှင်သည် မထင်ရှားပေ။ ယင်း တန်ခိုးပြာဋိဟာကို မဟာကသုတ်ဖြင့်၎င်း ဗြဟ္မနိမန္တန သုတ်ဖြင့်၎င်း ပြအပ်-သိစေအပ်၏။ မှန်ပေ၏။ ထိုသုတ်တို့၌ အရှင်မဟာက၏၎င်း၊ မြတ်စွာဘုရား၏၎င်း ဖန်ဆင်း၍ ပြီးမြောက်သည့်တန်ခိုးသာ ထင်ရှား၏။ တန်ခိုးရှင်သည် မထင်ရှားပေ။ ဤအဆိုသည်-

“သင့်လျော်သောအရပ်၌ ထိုင်နေပြီးလျှင် စိတ္တသူကြွယ်သည် အရှင်မဟာကကို ‘တောင်းပန်ပါသည် အရှင် ဘုရား၊ အရှင်မဟာကသည် အကျွန်ုပ်အား လူသာမန်တို့၏ တရားထက် လွန်မြတ်သော တန်ခိုးပြာဋိဟာကို ပြတော်မူ ပါ’ဟု လျှောက်၏။ ဒါယကာ သို့ဖြစ်လျှင် ကျောင်းဦး ဆင်ဝင်၌ အပေါ်ရုံအဝတ်ကို ခင်း၍ မြက်အစုကို ဖြန့်ကြဲ ထားပါလော့-ဟုဆို၏။ ကောင်းပါပြီ အရှင်ဘုရား-ဟု အရှင်မဟာကအား ဝန်ခံ ပြန်ကြားပြီးလျှင် စိတ္တသူကြွယ်သည် ကျောင်းဦးဆင်ဝင်၌ အပေါ်ရုံ အဝတ်ကိုခင်း၍ မြက်အစုကို ဖြန့်ကြဲထားလေ၏။ ထိုအခါ၌ အရှင်မဟာကသည် ကျောင်းထဲသို့ ဝင်ပြီးလျှင် ထိုသို့သဘောရှိသော တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှုကို ပြုလေသည်။ ယင်းသို့သော တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှု ကြောင့် မီးတောက်မီးလျှံသည် သံကောက်ပေါက် (သော့ပေါက်)ဖြင့်၎င်း၊ တံခါးရွက်တို့၏ အကြားဖြင့်၎င်း ထွက်၍ မြက်တို့ကို လောင်လေ ၏။ အပေါ်ရုံအဝတ်ကိုကား မလောင်ပေ”ဟု ဆိုသည်နှင့် အညီပင်။

ထို့ပြင်-

“ရဟန်းတို့ ထိုအခါ၌ ငါသည် ထိုသို့သဘောရှိသော တန်ခိုး ဖန်ဆင်းခြင်းကို ပြုခဲ့ပေသည်။ ဤမျှဖြင့် ဗကဗြဟ္မာ သည်၎င်း၊ ဗက ဗြဟ္မာ၏ ပရိသတ်သည်၎င်း၊ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာဗြဟ္မာတို့သည်၎င်း၊ ငါ၏ အသံကိုလည်း ကြားကုန်လတံ့၊ ငါ့ကိုလည်း မမြင်ကုန်လတံ့ ဟု ရည်ရွယ်ကာ ကိုယ်ရောင်ဖျောက်လျက်-

[၂၃] “ဘဝေဝါဟံ ဘယံ ဒိသ္မာ၊ ဘဝဉ္စ ဝိဘဝေသိနံ။

ဘဝံ နာဘိဝဒိံ ကိဉ္စိ၊ နန္ဒိဉ္စ န ဥပါဒိယံ”

“(မာရိသာ-ငါ့ကို တွေ့မြင်ရန် ရှာကြံနေကြသော ဗြဟ္မာအပေါင်းတို့)၊ အဟံ-ငါသည်၊ ဘဝေ-ဘဝသံသရာထဲ၌၊ ဘယံ-အိုခြင်း နာခြင်း သေခြင်းအစရှိသောဘေးကို၊ ဒိသ္မာဇဝ-မြင်သောကြောင့်သာလျှင်၊ ဝိဘ ဝေသိနံ-ဘဝကင်းရာ ကို ရှာနေကြသော သူတို့၏၊ ဘဝဉ္စ-တွယ်တာမှု မကင်းသေးသောကြောင့် အဖန်တလဲလဲ ဖြစ်နေရခြင်းကိုလည်း၊

ဒိသွာ ဧဝ-မြင်သောကြောင့်သာလျှင်၊ ကိဉ္စိ ဘဝံ-တစုံတခုသော ဘဝကိုမျှ၊ န အဘိဝဒိ-မချီးမွမ်းသတည်း၊ နန္ဒိန္ဒ-ဘဝ၌ နှစ်သက်ပျော်မွေ့သော တဏှာကိုလည်း၊ န ဥပါဒိယိ-ဆွဲကိုင်မထားပဲ ပြတ်စွဲလွတ်လိုက်ပေသတည်း။” ကုတိ-ဟူသော-

ဤဂါထာကို ရွတ်ဆိုခဲ့ပြီး-ဟု ဟောတော်မူသည်နှင့်လည်း အညီပင်။

၃၉၂။ တိရောကုဋ် တိရောပါကာရံ တိရောပဗ္ဗတံ အသဇ္ဇမာနောဂစ္ဆတိ သေယျထာပိ အာကာသေ- ဟူသော ဤ စကားရပ်၌ တိရောကုဋ် ဟူသည်မှာ နံရံ၏တဖက်သို့၊ နံရံ၏ထိုဖက်အဖို့သို့-ဟု ဆိုလို၏။ တိရောပါ ကာရံ-တံတိုင်း၏ တဖက်သို့၊ တိရောပဗ္ဗတံ-တောင်၏ တဖက်သို့ဟူသော ပုဒ်တို့၌လည်း ဤနည်းတူပင်။ အထူးကား ကုဋ္ဌသည် အိမ်နံရံ၏ အမည်ဖြစ်သည်။ ပါကာရသည် အိမ် ကျောင်းတိုက် ရွာစသည်တို့၏ အရံအတားတံတိုင်းပေတည်း။ ပဗ္ဗတသည် မြေမှုန့် တောင်သော်ငိုင်း ကျောက်တောင်သော်ငိုင်း ဖြစ်သည်။ အသဇ္ဇမာနောဟူသည်မှာ မငြိ-မထိ-မတိုက်မှု၍(ဟု ဆိုလို၏)။ သေယျထာပိ အာကာသေ ဟူသည်ကား ကောင်းကင်၌ကဲ့သို့(ဟု ဆိုလို၏)။ ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း သွားလိုသော တန်ခိုးရှင် သည် အာကာသ ကသိုဏ်းဈာန်ကို ဝင်စား၍ (ထိုမှ)ထပြီး လျှင် နံရံကိုသော်ငိုင်း၊ တံတိုင်းကိုသော်ငိုင်း၊ မြင်းမိုရ် စကြာဝဠာ တောင် စသည်တို့တွင်လည်း တပါးပါးသော တောင်ကိုသော်ငိုင်း (အပေါက်အခေါင်း အာကာသဖြစ်စေဟု) ဆင်ခြင်လျက် ပရိကံပြုပြီးလျှင် “အပေါက်အခေါင်း အာကာသ ဖြစ်စေ”ဟု ခိဋ္ဌာန်အပ်၏။ (ထိုအရပ်၌) အာကာသသာဖြစ်၏။ အောက်သို့ ဆင်းလိုသူအတွက်၊ အထက်သို့ တက်လိုသူအတွက် (ထို နံရံ တံတိုင်းတောင်သည်) အခေါင်းရှိသည် ဖြစ်လေ၏။ ထုတ်ချင်း ပေါက် သွားလိုသူအတွက် အပေါက်ရှိသည် ဖြစ်လေ၏။ ထိုတန်ခိုးရှင်သည် အခေါင်းအပေါက်ရှိနေသော ထို နံရံတံတိုင်း တောင်၌ မငြိ-မထိပဲ သွားနိုင်ပေ၏။

ဤအရာ၌ တိပိဋက စူဠာဘယမထေရ်က မိန့်ဆိုသည်မှာ “ငါ့ရှင်တို့ (အာကာသ ဖန်ဆင်းရန်) အာကာသ ကသိုဏ်း ကို ဝင်စားခြင်းသည် အဘယ်အကျိုး ရှိသနည်း၊ ဆင် မြင်း စသည်တို့ကို ဖန်ဆင်းလိုလျှင် ဆင်ကသိုဏ်း မြင်း ကသိုဏ်း စသည်တို့ကို ဝင်စားရသလော၊ အမှတ်မရှိ တစုံတခုသောကသိုဏ်း၌ ပရိကံကို ပြု၍ ရှစ်ပါးသော သမာပတ်တို့၌ ဝသီဘော် မြောက်ခြင်းသည် သာလျှင် ပမာဏ မဟုတ်ပါလော၊ (ထို့ကြောင့်) အကြင်အကြင်အရာကို အလိုရှိ၏၊ ထိုထိုအရာပင် ဖြစ်သည်”ဟု မိန့်ဆို၏။ (ထိုအခါ) ရဟန်းတို့က “အရှင်ဘုရား၊ ပါဠိ၌ (အာကာသ ဖန်ဆင်းရာဝယ်) အာကာသ ကသိုဏ်း သည် သာလျှင် လာရှိသည်၊ ထို့ကြောင့် အာကာသဖန်ဆင်းရာ၌ ဤ အာကာသကသိုဏ်း ဝင်စားခြင်းကို မချွတ်ပင် ဆိုအပ်- ဆိုသင့်ပါသည်”ဟု လျှောက်ကြကုန်၏။ ထိုစကားရပ်၌ အောက်ပါသည် ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ် ပါဠိပေတည်း။

“ပကတိ ပင်ကိုအားဖြင့် အာကာသကသိုဏ်းကို နိုင်နင်းစွာရသူ ဖြစ်၏။ (ထိုသူသည်) နံရံတဖက် တံတိုင်း တဖက် တောင်တဖက်ကို ဆင်ခြင်၏။ ဆင်ခြင်ပြီးလျှင် ‘အာကာသ ဖြစ်စေ’ဟု ဉာဏ်ဖြင့် ခိဋ္ဌာန်၏။ အာကာသသည် ဖြစ်၏။ နံရံတဖက် တံတိုင်း တဖက် တောင်တဖက်သို့ မငြိ-မထိမှု၍ သွား၏။ ပင်ကို ပကတိအားဖြင့်တန်ခိုးမရှိသော လူတို့သည် တစုံတခုဖြင့် မပိတ်မဆီးတား အပ်သော အကာအရံ မရှိသော အရပ်၌ မငြိ မထိကုန်ပဲ သွားကြကုန် သကဲ့သို့ ဤအတူပင် သမာပတ်ရှစ်ပါးစိတ်ကို နိုင်နင်း(ခြင်းသို့ရောက်)သော ထိုတန်ခိုးရှင်သည် နံရံတဖက် တံတိုင်းတဖက် တောင်တဖက်သို့ မငြိမထိမှု၍ သွား၏။ ကောင်းကင်၌ သွားသကဲ့သို့ပင်တည်း” ဤကား ပဋိသမ္ဘိဒါ မဂ်ပါဠိဖြစ်သည်။

[၂၄] စောဒနာသွင်း၍ ရှင်းပြဦးအံ့၊ ထိုရဟန်းသည် အဓိဋ္ဌာန်ပြု၍ သွားနေစဉ် (လမ်းခုလတ်) အကြား၌ တောင်သော် ငိုင်း သစ်ပင်သော်ငိုင်း အကယ်၍ ပေါက်လာငြားအံ့၊ တဖန် ဝင်စား၍ အဓိဋ္ဌာန် ပြုအပ်ပါသလော-ဟူမူ-တဖန် အဓိဋ္ဌာန် ပြုခြင်း၌ အပြစ်မရှိပေ၊ မှန်ပေ၏။ တဖန်ဝင်စား၍ အဓိဋ္ဌာန်ပြုခြင်းသည် ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာထံ၌ နိဿယည်းယူသည်နှင့် တူပေ၏။ သို့သော်လည်း ဤတန်ခိုးရှင် ရဟန်းက “အာကာသဖြစ်စေ”ဟု အဓိဋ္ဌာန် ပြုထားပြီး ဖြစ်သောကြောင့် ဟင်းလင်းအာကာသ ဖြစ်နေသည်သာတည်း၊ ရှေးအဓိဋ္ဌာန်၏ အစွမ်းဖြင့်ပင်လျှင် ထိုတန်ခိုးရှင် ရဟန်းမှာ “အကြား၌ ဥတုကြောင့်ဖြစ်သော တောင် သော်ငိုင်း သစ်ပင်သော်ငိုင်း ပေါက်လာလိမ့်မည်”ဟူသော ဤအရာသည် ဖြစ်နိုင်သော အခွင့်အကြောင်း မဟုတ်သည်သာ တည်း။ အခြား တန်ခိုးရှင်က ဖန်ဆင်းလျှင်မူကား ပဌမဖန်ဆင်းမှုက အားကြီး၏။ (ထို့ကြောင့်) နောက်ဖန်ဆင်းသူ၏ တောင် သစ်ပင် စသည်သည် ပဌမဖန်ဆင်းထားသော ထိုအာကာသ၏ အထက်သို့ဖြစ်စေ အောက်သို့ဖြစ်စေ သွားလေရာ၏။

၃၉၃။ ပထဝိယာပိ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇဟူသော ဤစကားရပ်၌ ဥမ္မုဇ္ဇဟူသည်မှာ ပေါ်တက်ခြင်းကိုဆိုသည်။ နိမုဇ္ဇဟူသည် မှာ ငုပ်ခြင်းကိုဆိုသည်။ မြေကြီးထဲ၌ ပေါ်ခြင်း ငုပ်ခြင်းကို ပြုလိုသော တန်ခိုးရှင်သည် အာပေါကသိုဏ်းကို ဝင်စားပြီးလျှင် (ထိုမှ)ထ၍ ဤမျှသောအရပ်၌ မြေသည် ရေ ဖြစ်စေဟု ပိုင်းခြားလျက် ပရိကံပြုပြီးလျှင် ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းဖြင့်ပင် ခိဋ္ဌာန်အပ် ၏။ ခိဋ္ဌာန်သည်နှင့် တပြိုင်နက် ပိုင်းခြားထားသမျှ အရပ်၌ မြေသည် ရေအတိသာလျှင် ဖြစ်၏။ ထိုတန်ခိုးရှင်သည် ထိုရေ၌ ငုပ်ခြင်း ပေါ်ခြင်းကို ပြု၏။ ထိုစကား၌ အောက်ပါ မှာ သာဓကဖြစ်သော ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်ပါဠိပေတည်း။

“ပကတိပင်ကိုအားဖြင့် အာပေါကသိုဏ်းသမာပတ်ကို နိုင်နင်းစွာရသူဖြစ်၏။ (ထိုသူသည်) မြေကို ဆင်ခြင်၏။ ဆင်ခြင်ပြီးလျှင် ရေဖြစ်စေဟု ဉာဏ်ဖြင့် ခိဋ္ဌာန်၏။ ရေဖြစ်၏။ ထိုတန်ခိုးရှင်သည် (ရေ ဖြစ်နေသော) မြေထဲ၌ပင်ခြင်း ပေါ်ခြင်းကို ပြု၏။ တန်ခိုးမရှိသော ပကတိလူတို့သည် ရေထဲ၌ ပင်ခြင်း ပေါ်ခြင်းကို ပြုကြသကဲ့သို့ ဤအတူပင် သမာပတ် ရှစ်ပါးစိတ်ကို နိုင်နင်း (ခြင်းသို့ရောက်)သော ထိုတန်ခိုးရှင်သည် (ရေဖြစ်အောင်ဖန်ဆင်းထားသော) မြေထဲ၌ ပင်ခြင်း ပေါ်ခြင်းကို ပြု၏။ ရေထဲ၌ ပင်ခြင်း ပေါ်ခြင်းကို ပြုသကဲ့သို့ပင်တည်း” ဤကား ပဋိသမ္ဘိ ဒါမဂ်ပါဠိ။

ပင်ခြင်း ပေါ်ခြင်းမျှကိုသာ သက်သက် ပြုသည်မဟုတ်သေး။ ရေချိုးခြင်း သောက်ခြင်း မျက်နှာသစ်ခြင်း သင်္ကန်း သပိတ်စသော ဘဏ္ဍာကို လျှော်ခြင်း ဆေးခြင်း စသည်တို့တွင် အလိုရှိရာရာ အမှုကို(လည်း) ပြု၏။ သက်သက် ရေသာလျှင် ဖြစ်သည် မဟုတ်သေး။ ထောပတ် ဆီ ပျား တင်လဲစသည်တို့တွင်လည်း ထိုထိုအလိုရှိရာကို ဤမည် ဤမည်သော ဝတ္ထုသည် ဤမျှလောက် ဖြစ်စေဟု ဆင်ခြင်ပြီးလျှင် ပရိကံပြု၍ ခိဋ္ဌာန်သော တန်ခိုးရှင်အား ခိဋ္ဌာန်အပ်သည့်အတိုင်းပင် ဖြစ်၏။ ကော်ခပ် ၍ အိုး၌တည်သည်ကိုပြုသောသူအား ထောပတ်သည် (အိုးထဲ၌လည်း) ထောပတ်ပင် ဖြစ်နေ၏။ ဆီစသည်တို့သည်လည်း ဆီ စသည်တို့ပင် ဖြစ်နေကုန်၏။ ရေသည် ရေပင် ဖြစ်နေ၏။ ထိုတန်ခိုးရှင်သည် (မြေကို ဖန်ဆင်းထားသည့်) ထိုရေ၌ စိုစွတ်စေ လိုသော်သာလျှင် စိုစွတ်၏။ မစိုစွတ်စေလိုပါမူ မစိုစွတ်။ ထိုမြေသည် ထိုဖန်ဆင်းသူအားသာလျှင် ရေဖြစ်သည်။ အခြား လူများမှာ မြေသာလျှင် ဖြစ်၏။ (ရေဖန်ဆင်း ထားသော) ထိုမြေ၌ လူတို့သည် ခြေလျင်လည်း သွားကုန်၏။ ယာဉ်စသည် တို့ဖြင့်လည်း သွားကုန်၏။ ထွန်ယက်မှု စသည်တို့ကိုလည်း ပြုကုန်သည်သာလျှင်တည်း။ အကယ်၍ ဤတန်ခိုးရှင်သည် ထို အခြားသူတို့ အားလည်း [၂၅] ရေဖြစ်စေရန် အလိုရှိငြားအံ့၊ (အလိုရှိသည့်အတိုင်း) ဖြစ်သည်သာတည်း။ ပိုင်းခြားထားသော ကာလကို လွန်သောအခါ၌မူ အိုး၊ တဖက်ဆည်ကန် စသည်တို့၌ မူလက ရေမှတစ်ပါး ကြွင်းသော ပိုင်းခြားဖန် ဆင်းထားသည့် ရေအရပ်ဌာနသည် မြေသာလျှင် ပြန်ဖြစ်လေ၏။

၃၉၄။ **ဥဒကေပိ အဘိဇ္ဇမာနေ** ဟူသော စကားရပ်၌ နင်းလျှင် နစ်ကျသောရေကို (ဘိဇ္ဇမာန) ကွဲသောရေ ကျံသော ရေဟု ဆိုအပ်၏။ မကွဲသော-မကျံ သောရေကို အဘိဇ္ဇမာန ဆိုအပ်၏။ ဤသို့ မကွဲမကျံ ကျသော ရေ၌ သွားလိုသော တန်ခိုး ရှင်သည် ပထဝီက သိုဏ်းကို ဝင်စားပြီးလျှင် (ထိုမှ)ထ၍ ဤမျှသော အရပ်၌ ရေသည် မြေ ဖြစ်စေဟု ပိုင်းခြားပြီးလျှင် ပရိကံပြု၍ ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းဖြင့်ပင်လျှင် ခိဋ္ဌာန်အပ်၏။ ခိဋ္ဌာန်သည်နှင့် တပြိုင်နက် ပိုင်းခြားထားသမျှ အရပ်၌ ရေသည် မြေ အတိသာ ဖြစ်၏။ ထို တန်ခိုးရှင်သည် (ရေကို ဖန်ဆင်းထားသော) ထိုမြေပေါ်၌ သွား၏။ ထိုစကား၌ အောက်ပါသည် သာကောပါဠိပေတည်း။

“ပကတိပင်ကိုယ်အားဖြင့် ပထဝီကသိုဏ်း သမာပတ်ကို နိုင်နင်းစွာရသူဖြစ်၏။ (ထိုသူသည်) ရေကို ဆင်ခြင်၏။ ဆင်ခြင်ပြီးလျှင် မြေဖြစ်စေဟု ဉာဏ်ဖြင့် ခိဋ္ဌာန်၏။ မြေဖြစ်၏။ ထိုတန်ခိုးရှင်သည် မကွဲ-မကျံသော (မြေဖြစ်အောင် ဖန်ဆင်းထားသည့်) ရေ၌ သွား၏။ တန်ခိုးမရှိသော ပကတိလူတို့သည် မကွဲမကျံသော မြေပြင်၌ သွားကြသကဲ့သို့ ဤအတူပင် သမာပတ်ရှစ်ပါးစိတ်ကို နိုင်နင်း (ခြင်းသို့ရောက်)သော ထိုတန်ခိုးရှင်သည် မကွဲမကျံ သော ရေ၌ သွား၏ မြေပြင်၌ သွားသကဲ့ သို့ပင်တည်း” ဤကား ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ် ပါဠိ။

သက်သက်သွားရုံသာမဟုတ်သေး။ အလိုရှိရာရာ ဣရိယာပုတ်ကိုလည်းပြု၏။ မြေဖြစ်အောင်သာ သက်သက်ပြုသည် မဟုတ်သေး။ ပတ္တမြား ရွှေတောင် သစ်ပင် စသည်တို့တွင်လည်း အလိုရှိရာရာကိုလည်း ဆိုခဲ့ပြီးသောနည်းဖြင့်ပင် ဆင်ခြင်၍ ခိဋ္ဌာန်၏။ ခိဋ္ဌာန်အပ်သည့် အတိုင်းပင်ဖြစ်၏။ ထိုရေသည် ထိုဖန်ဆင်းသူအားသာ မြေဖြစ်သည်။ အခြားလူများမှာရေသာလျှင် ဖြစ်နေသည်။ ငါးလိပ်တို့သည်၎င်း၊ ရေကျိုးစသော သတ္တဝါတို့သည်၎င်း (ထိုရေထဲ၌) အလိုရှိတိုင်း သွားလာကျက်စားနေကုန် ၏။ အကယ်၍ ဤတန်ခိုးရှင်သည် အခြားလူတို့အားလည်း ထိုရေကို မြေဖြစ်အောင် ပြုလိုငြားအံ့၊ ပြုနိုင်သည်သာလျှင်တည်း။ ပိုင်းခြားထားသောကာလကို လွန်သောအခါ၌မူ ရေသည်သာလျှင် ပြန်ဖြစ်လေသည်။

၃၉၅။ **ပလ္လင်္ဂေန ကမတိ** ဟူရာ၌ တင်ပလ္လင်ခွေ (ထိုင်ခြင်း)ဖြင့် (ထိုင်လျက်)သွား၏။ (ဤကားအနက်)။ **ပက္ခိသကု ဇော** ဟူရာ၌အတောင်တို့နှင့် ယှဉ်သောငှက်သည် (ဤကားအနက်)။ ဤသို့ သွားခြင်းကို ပြုလိုသော တန်ခိုးရှင်သည် ပထဝီ ကသိုဏ်းဈာန်ကို ဝင်စားပြီးလျှင် (ထိုမှ) ထ၍ ထိုင်လျက် သွားလိုလျှင် တင်ပလ္လင်ခွေပမာဏရှိသော အရပ်ကို ပိုင်းခြား၍ ပရိကံပြုပြီးလျှင် ဆိုခဲ့ပြီးသောနည်းဖြင့်ပင် ခိဋ္ဌာန်အပ် ၏။ အကယ်၍ လဲလျောင်းလျက် သွားလိုပါမူ ညောင်စောင်း ပမာဏ ရှိသော အရပ်ကို၊ အကယ်၍ ခြေလျင်သွားလိုပါမူ လမ်းပမာဏရှိသောအရပ်ကို-ဤသို့အားဖြင့် သင့်လျော်သောအရပ်ကို ပိုင်းခြားပြီးလျှင် ဆိုခဲ့ပြီးသောနည်းဖြင့်ပင် မြေဖြစ်စေ ဟု ခိဋ္ဌာန်အပ်၏။ ခိဋ္ဌာန်သည်နှင့် တပြိုင်နက် မြေသား အတိသာလျှင် ဖြစ်၏။ ထိုစကားရပ်၌ အောက်ပါသည် သာကောပါဠိပေတည်း။

[၂၆] “အတောင်ရှိသော ငှက်ကဲ့သို့ ကောင်းကင်၌လည်း တင်ပလ္လင်ခွေဖြင့်သွား၏” ဟူရာ၌ (အကျယ်ကား)-ပကတိ ပင်ကိုအားဖြင့် ပထဝီကသိုဏ်း သမာပတ်ကို နိုင်နင်းစွာရသူဖြစ်၏။ (ထိုသူသည်) ကောင်းကင်ကို ဆင်ခြင်၏။ ဆင်ခြင်ပြီးလျှင် မြေဖြစ်စေဟု ဉာဏ်ဖြင့် ခိဋ္ဌာန်၏။ မြေဖြစ်၏။ ထိုတန်ခိုးရှင်သည် အထက်ကောင်းကင်၌ စကြို

လည်း သွား၏။ ရုပ်လည်း ရုပ်နေ၏။ ထိုင်လည်း ထိုင်နေ၏။ လျောင်းခြင်းကိုလည်းပြု၏။ တန်ခိုးမရှိသော ပကတိ လူတို့သည် ပကတိမြေပေါ်၌ သွားခြင်း ရုပ်ခြင်း ထိုင်ခြင်း လျောင်းခြင်းကို ပြုကြသကဲ့သို့ ဤ အတူပင် သမာပတ် ရှစ်ပါးစိတ်ကို နိုင်နင်း(ခြင်းသို့ရောက်)သော ထိုတန်ခိုးရှင်သည် အထက်ကောင်းကင်၌ စကြိုလည်းသွား၏။ပ။ လျောင်းခြင်းကိုလည်း ပြု၏ ” ဤကား ပဋိသန္ဓိဒါမဂ်ပါဠိ။

ကောင်းကင်၌ သွားလိုသော ရဟန်းသည် ဒိဗ္ဗစက္ခုကို ရသည်လည်းဖြစ်သင့်၏။ အဘယ့်ကြောင့်နည်းဟူမူ-အကြား၌ ဥတုကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော တောင် သစ်ပင် စသည်တို့သည်မူလည်း ဖြစ်ပေါ်ကုန်ကြားအံ့။ နဂါး ဂဠုန် စသည်တို့ကမူလည်း မနာလို၍ ဖန်ဆင်းကုန်ကြားအံ့။ ထိုအန္တရာယ်တို့ကိုမြင်ရန် လိုသောကြောင့်ပင်။ ထို တောင် သစ်ပင်စသည်တို့ကို မြင်လျှင် အဘယ်သို့ ပြုအပ်သနည်းဟူမူ-ပါဒကဗျာန်ကို ဝင်စား ပြီးလျှင် (ထိုမှ)ထ၍ အကာသ ဖြစ်စေဟု ပရိကံပြုပြီး မိဋ္ဌာန်အပ်၏။ တိပိဋက စုဋ္ဌာဘယမထေရ်ကမူ “ငါ့ရှင်တို့ သမာပတ်ကို တဖန်ဝင်စားခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း၊ ထိုတန်ခိုးရှင်၏ တန်ခိုးပြာဋိဟာ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော စိတ်သည် တည်ကြည်နေသည်သာ မဟုတ်ပါလော၊ ထိုတန်ခိုးပြာဋိဟာ၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သော စိတ်ဖြင့် အကြင် အကြင်အရာကို အကာသဖြစ်စေဟု မိဋ္ဌာန်လျှင် ထိုထိုအရာသည် အကာသအတိသာလျှင် ဖြစ်သည်”ဟု ဆို၏။ ထိုသို့ပင် ဆိုကြားသော်လည်း တိရောကုဋ ပြာဋိဟာ၌ ဆိုခဲ့သောနည်းဖြင့်ပင်လျှင် ပြုကျင့်အပ်ပေသည်။

တနည်းအကြောင်း ပြုရလျှင်-သင့်သောအရပ်၌ ဆင်းရန် အကျိုးငှါလည်း ဤတန်ခိုးရှင်သည် ဒိဗ္ဗစက္ခုကိုရသူ ဖြစ်သင့်ပေသည်။ မှန်ပေ၏။ ဤတန်ခိုးရှင်သည် သက်ဆင်းရန်မသင့်သည့် အရပ်ဖြစ်သော ရေချိုးဆိပ်၌သော်ငှား၊ ရွာတံခါး၌ သော်ငှား ဆင်းသက်ကြားအံ့။ (ကောင်းကင်ဖြင့် ကြွလာသောရဟန်းဖြစ်ကြောင်း) လူအများအား ထင်ရှားပေါ်သွားလေရာ၏။ ထို့ကြောင့် ဒိဗ္ဗစက္ခုဖြင့်ကြည့်ပြီးလျှင် မဆင်း သင့်သောအရပ်ကို ကြည့်ရှောင်၍ ဆင်းသင့်သော (လူသူဆိုတ်ရာ) အရပ်၌ ဆင်း နိုင်ပေ၏။

၃၉၆။ ဤသို့ကြီးသောတန်ခိုးရှိကုန်သော ဤသို့ကြီးသောအာနုဘော်ရှိကုန်သော ဤလနှင့်နေတို့ကိုလည်း လက်ဖြင့် သုံးသပ်၏ ပွတ်သပ်၏-ဟူသော ဤစကားရပ်၌ လနှင့်နေတို့၏ ယူဇနာလေးသောင်းနှစ်ထောင်၏ အထက်၌ သွားခြင်းဖြင့် တန်ခိုးကြီးခြင်းကို သိအပ် ၏။ ကျွန်းကြီးသုံးခုတို့၌ တပြိုင်နက်အလင်းရောင်ကို ပြုခြင်းဖြင့် အာနုဘော်ကြီးခြင်းကို သိအပ်၏။ တနည်းကား-ဤသို့ မြင့်စွာဝေးစွာသော အထက်ကောင်းကင်၌သွားခြင်း အလင်းရောင်ပြုခြင်းတို့ဖြင့် (မဟိဒ္ဓိကေ) ကြီးသော တန်ခိုးရှိကြသည် ဟူ၍ငှား၊ ထိုသို့ တန်ခိုးကြီးခြင်းကြောင့်ပင်လျှင် (မဟာနုဘာဝေ) ကြီးသော အာနုဘော်ရှိကြသည်ဟူ၍ငှား ဆိုသည်။ (ပရာမသတိ) သုံးသပ်၏ဟူသည်မှာ ကိုင်၏။ တနည်းကား၊ တစိတ်တဒေသအရပ်၌ ထိ၏(ဟု ဆိုလို၏)။ (ပရိမဇ္ဇတိ) ပွတ်သပ်၏ဟူသည်မှာ ထက်ဝန်းကျင်၌ ကြေးမုံပြင်ကိုကဲ့သို့ ပွတ်သပ်၏(ဟု ဆိုလို၏)။ ထိုသို့ပြုသော တန်ခိုးရှင် ၏ ဤ တန်ခိုးသည် အဘိညာဉ်၏ အခြေခံ ပါဒကဗျာန် (တပါးပါး)၏ အစွမ်းဖြင့်သာလျှင် ပြီးစီး ပြီးမြောက်၏။ ဤတန်ခိုး အရာ၌ (မည်သည့်ကသိုဏ်း ဖျာန်ကို အခြေခံဝင်စားရမည်ဟု) ကသိုဏ်းသမာပတ်ကို သီးခြား ကန့်သတ်ခြင်း မရှိပေ။ မှန်ပေ၏။ ပဋိသန္ဓိဒါမဂ်၌ အောက်ပါစကားကို မိန့်ဆိုထားပေသည်။

[၂၇] “ဤသို့ ကြီးသောတန်ခိုးရှိကုန်သော ကြီးသော အာနုဘော်ရှိကုန်သော ဤလနှင့် နေတို့ကိုလည်း လက်ဖြင့် သုံးသပ်၏ ပွတ်သပ်၏-ဟူရာ၌ အကျယ်ကား-ဤလောက၌ သမာပတ်ရှစ်ပါး စိတ်ကို နိုင်နင်း(ခြင်းသို့ ရောက်)သော ထို တန်ခိုးရှင်သည် လနှင့် နေတို့ကို ဆင်ခြင်၏။ ဆင်ခြင်ပြီးလျှင် (၁-တောင့်ထွာ) ဟတ္ထပါသ် အတွင်း၌ ဖြစ်စေဟု ဉာဏ်ဖြင့် မိဋ္ဌာန်၏။ ဟတ္ထပါသ် အတွင်း၌ ဖြစ်၏။ ထို တန်ခိုးရှင်သည် ထိုင်လျက်ဖြစ်စေ၊ လျောင်းလျက်ဖြစ်စေ လနှင့် နေတို့ကို လက်ဖြင့် သုံးသပ်၏။ ပွတ်သပ်၏။ တန်ခိုးမရှိသော ပကတိ လူတို့သည် ဟတ္ထပါသ်အတွင်း၌ရှိသော ရုပ်ဝတ္ထု တစုံတခုကို သုံးသပ်ကြ ပွတ်သပ်ကြသကဲ့သို့ ဤအတူပင် ထိုတန်ခိုးရှင်သည် ထိုင်လျက် ဖြစ်စေ။ပ။ ပွတ်သပ်၏ ” ဟူ၍ပင်တည်း။

ထိုသို့သော ဤတန်ခိုးရှင်သည်သွား၍ သုံးသပ်ရန်အလိုရှိလျှင် (လနေတို့ထံသို့) သွား၍ သုံးသပ်၏။ ဤ လူ့ပြည် လောက၌ပင် ထိုင်လျက်ဖြစ်စေ၊ လျောင်းလျက်ဖြစ်စေ (လ နေတို့ကို) သုံးသပ်လိုလျှင် ဟတ္ထပါသ် အတွင်း၌ ဖြစ်စေဟု မိဋ္ဌာန်၏။ အမိဋ္ဌာန်အစွမ်းကြောင့် အညာမှ ပြုတ်ကျသောထန်းသီးကဲ့သို့ လာကုန်၍ ဟတ္ထပါသ် အတွင်း၌ တည်ကြသည်ကိုမူ လည်း သုံးသပ်၏။ မိမိ၏ လက်ကို ပွားစေ ရှည်စေ၍မူလည်း သုံးသပ်၏။ လက်ကိုပွားစေလျှင် ဥပါဒိန္နက ခေါ် ကိုယ်တွင်း ရုပ်က ပွားသလော၊ အနုပါဒိန္နက ခေါ် ကိုယ်ပရုပ်က ပွားသလော-ဟူမူ၊ ကိုယ်တွင်းရုပ်ကိုမှီ၍ ကိုယ်ပရုပ်ပွားပေသည်။

ထိုစကားရပ်၌ တိပိဋကစုဋ္ဌနာဂမထေရ်က “အသို့နည်း ငါ့ရှင်တို့ ဥပါဒိန္နကခေါ် ကိုယ်တွင်းရုပ်သည် ငယ်သည် လည်း မဖြစ်တော့ပြီလော ကြီးသည်လည်း မဖြစ်တော့ပြီလော။ အကြင်အခါ၌ တန်ခိုးရှင် ရဟန်းသည် သံကောကံပေါက် (သော့ပေါက်) စသည်တို့ဖြင့် ထွက်သွား၏။ ထိုအခါ၌ ကိုယ်တွင်းရုပ်သည် သေးငယ်သွားသည် မဟုတ်လော။ အကြင်အခါ၌ ကြီးသော ခန္ဓာကိုယ်ကို ပြု၏။ ထိုအခါ၌ အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန် ကဲ့သို့ပင်ကြီးသည် မဟုတ်ပါလော”ဟု မိန့်ဆိုတော်မူ၏။

နန္ဒောပနန္ဒနဂါးမင်းကို ဆုံးမခြင်း

တဆင့်စကားကြားရသည်မှာ-အခါတပါး၌ အနာထပိဏ်သေဋ္ဌေးသည် မြတ်စွာဘုရား၏ တရားဒေသနာတော်ကို နာကြားပြီးလျှင် “မြတ်စွာဘုရား၊ နက်ဖြန်ခါ ရဟန်းငါးရာတို့နှင့်တကွ အကျွန်ုပ်တို့၏ အိမ်၌ ဆွမ်းကိုခံယူ ဘုဉ်းပေးတော်မူ ကြပါ” ဟု ပင့်လျှောက်၍ သွားလေ၏။ မြတ်စွာဘုရားသည် (ပင့်လျှောက်ချက်ကို ဆိတ်ဆိတ်နေကာ) လက်ခံတော်မူပြီးလျှင် ထိုနေ့ပိုင်းအကြွင်းနှင့် ညဉ့်ပိုင်းအဖို့ကို ကုန်လွန်စေ၍ နံနက်မိုးသောက်အချိန်၌ တသောင်းသော လောကဓာတ်ကို ကြည့်ရှု တော်မူလေသည်။ ထိုအခါ နန္ဒောပနန္ဒမည်သော နဂါးမင်းသည် မြတ်စွာဘုရား၏ ဉာဏ်တော်အဝဉ် ထင်ပေါ်လာလေ၏။ မြတ်စွာဘုရားသည် “ငါ၏ ဉာဏ်တော်အဝဉ် ဤနဂါးမင်း ထင်ပေါ်လာ၏။ သူ့မှာ (သဒ္ဓါဖြစ်ကြောင်း) ဥပနိဿယရှိ၏ လော” ဟု ဆင်ခြင်တော်မူလတ်သော် “ဤနဂါးသည် မိစ္ဆာအယူရှိ၏၊ ရတနာ သုံးပါးတို့၌ မကြည့်ညို” ဟု မြင်တော်မူ၍ “အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဤနဂါးကို မိစ္ဆာအယူမှ ကင်းလွတ်စေနိုင်ပါမည်နည်း” ဟု ဆင်ခြင်ပြန်လတ်သော် မဟာမောဂ္ဂလာန် မထေရ်ကို မြင်တော်မူလေသည်။

[၂၈] ထို့နောင် ထိုညဉ့်လင်းသောအခါ ကိုယ်လက်သုတ်သင်ခြင်းကို ပြုတော်မူပြီး၍ အရှင်အာနန္ဒာကို “အာနန္ဒာ၊ နတ်ပြည်သို့ လှည့်လည်ရန် ဘုရားကြွတော်မူမည့်အကြောင်းကို ငါးရာသော ရဟန်းတို့အားပြောကြားလော့” ဟု မိန့်တော်မူ၏။ ထိုနေ့၌ နန္ဒောပနန္ဒနဂါးမင်း၏ စားသောက်ပွဲကျင်းပရာ အခင်းအကျင်းကို စီမံပြုပြင်နေကြလေသည်။ ထိုနန္ဒောပနန္ဒနဂါးမင်း သည် နတ်ပြည်ဖြစ် ရတနာပလ္လင်ထက်၌ နတ်ပြည်ဖြစ် ထီးဖြူဖြင့် ဆောင်းမိုးလျက် သုံးမျိုးသော ကချေသည်တို့ဖြင့်၎င်း နဂါးပရိသတ်ဖြင့်၎င်း ခြံရံခစားခြင်းရှိသည်ဖြစ်၍ နတ်ပြည်ဖြစ် ရတနာခွက်တို့၌ ထည့်ထားသော ထမင်း အဖျော်အစီအရင်ကို ကြည့်ရှုလျက် ထိုင်နေလေသည်။ ထိုအခါ မြတ်စွာဘုရားသည် နဂါးမင်း မြင်အောင် ပြုတော်မူလျက် ထိုနဂါးမင်း၏ မျက်နှာ ကြက်မှ အထက်အရပ်ဖြင့်ပင်လျှင် ရဟန်း ငါးရာတို့နှင့်တကွ တာဝတိံသာနတ်ပြည်သို့ ရှေးရှုကြွတော်မူ၏။

ထိုအခါက နန္ဒောပနန္ဒ နဂါးမင်းအား ဤသို့သောယုတ်မာသည့် မိစ္ဆာအယူ ဖြစ်လျက်ရှိ၏။ ဤ ဖိုးကတုံးကလေး ရဟန်းယုတ်ကလေးတို့သည် ငါတို့၏ အထက်ထက် ဘုံအရပ်ဖြင့် တာဝတိံသာ နတ်ဘုံသို့ ဝင်လည်း ဝင်ကုန်၏ ထွက်လည်း ထွက်ကုန်၏။ ယခုအခါ ဤနေ့မှစ၍ ဤရဟန်းတို့အား ငါတို့၏ ဦးထိပ်ထက်၌ ခြေမှမြူမှုန်ကို ကြံချကုန်လျက် သွားခြင်းငှါ ခွင့်မပေးတော့အံ့-ဟုကြံကာ ထ၍ မြင်းမိုရ်တောင်ခြေသို့ သွားပြီးလျှင် သူ၏ ပကတိ ကိုယ်ကိုစွန့်၍ မြင်းမိုရ်တောင်ကို သူ၏ ကိုယ်အခွေတို့ဖြင့် ခုနစ်ကြိမ် ခုနစ်ပတ်တိုင်တိုင် ရစ်ပတ်၍ အထက်၌ ပါးပျဉ်းကိုပြုလျက် တာဝတိံသာနတ်ဘုံကို မှောက်သော ပါးပျဉ်းဖြင့်အုပ်၍ မမြင်ရခြင်းသို့ ရောက်စေ၏။

ထိုအခါ အရှင်ရဋ္ဌပါလသည် မြတ်စွာဘုရားကို ဤသို့ မေးလျှောက်၏။ မြတ်စွာဘုရား ရှေးအခါကဆိုလျှင် ဤအရပ် ဒေသ၌တည်လျက် မြင်းမိုရ်တောင်ကို မြင်ရပါသည်။ မြင်းမိုရ်၏ တောင်ခါးပန်းကို မြင်ရပါသည်။ တာဝတိံသာကို မြင်ရပါ သည်။ ဝေဇယန္တာ ပြာသာဒ်ကို မြင်ရပါသည်။ ဝေဇယန္တာပြာသာဒ်၏အထက်၌ လွင့်နေသော တံခွန် အလံကိုမြင်ရပါသည်။ ယခုအခါ ထိုအလုံးစုံကို မမြင်ရခြင်း၏အကြောင်းကား အဘယ်ပါနည်း-ဟု မေးလျှောက်၏။ ရဋ္ဌပါလ၊ နန္ဒောပနန္ဒမည်သော ဤနဂါး မင်းသည် သင်တို့အား အမျက်ထွက်သောကြောင့် မြင်းမိုရ်တောင်ကို သူ၏ ကိုယ်အခွေတို့ဖြင့် ခုနစ်ကြိမ် ခုနစ်ပတ် တိုင်တိုင် ရစ်ပတ်၍ အထက်၌ ပါးပျဉ်းဖြင့် ဖုံးအုပ်လျက် အမှိုက်တိုက်ပြု၍ (မှောင်ချ၍) တည်နေသည်-ဟု မိန့်တော်မူ၏။ ထိုနဂါးမင်းကို ဆုံးမပါမည် အရှင်ဘုရားဟု ခွင့်တောင်း၏။ မြတ်စွာဘုရားက ခွင့်ပြုတော်မမူချေ။ ထိုအခါ အရှင်ဘဒ္ဒိယ အရှင်ရာဟုလာ ဤသို့စသော အစဉ်ဖြင့် အလုံးစုံသော ရဟန်းတို့သည် (နဂါးမင်းကို ဆုံးမရန်) ထကြွ ထွက်ပေါ်လာကြလေ သည်။ မြတ်စွာဘုရားက ခွင့်ပြုတော်မမူချေ။

နောက်ဆုံး၌ အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန် မထေရ်သည် “ထိုနဂါးမင်းကို အကျွန်ုပ်ဆုံးမပါမည် အရှင်ဘုရား” ဟု လျှောက် ၏။ “မောဂ္ဂလာန် ဆုံးမလေ” ဟု မြတ်စွာဘုရားက ခွင့်ပြုတော်မူလေ၏။ အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်မထေရ်သည် မိမိ၏ ပကတိ လူ့ ကိုယ်ကိုပယ်စွန့်၍ ကြီးစွာသော နဂါးမင်းအသွင်ဖန်ဆင်းပြီးလျှင် နန္ဒောပနန္ဒကို တဆင့်လေးကြိမ် တဆင့်လေးပတ် တိုင်တိုင် ကိုယ်အခွေတို့ဖြင့် ရစ်ပတ်၍ ထိုနန္ဒောပနန္ဒ၏ ပါးပျဉ်းအထက်၌ မိမိ၏ပါးပျဉ်းကိုထား၍ [၂၉] မြင်းမိုရ်တောင်နှင့်တကွ ဖိညှပ်၏။ နန္ဒောပနန္ဒနဂါးမင်းသည် အခိုးလွှတ်၏။ အရှင် မဟာမောဂ္ဂလာန်မထေရ်ကလည်း သင်၏ကိုယ်မှာသာလျှင် အခိုးရှိ သည်မဟုတ်။ ငါ့မှာလည်း ရှိသည်ပင်ဟု (ဆိုဘိသကဲ့သို့) အခိုးလွှတ်၏။ နဂါးမင်း၏ အခိုးသည် မထေရ်ကိုမနှိပ်စက်နိုင်၊ မထေရ်၏ အခိုးသည်ကား နဂါးမင်းကို (ပင်ပန်းရုံမျှ) နှိပ်စက်၏။ ထို့နောင်နဂါးမင်းသည် မီးလျှံလွှတ်၏။ မထေရ်ကလည်း သင် ၏ ကိုယ်၌သာလျှင် မီးရှိသည်မဟုတ်။ ငါ့မှာလည်းရှိ သည်ပင်ဟု (ဆိုဘိသကဲ့သို့) မီးလျှံလွှတ်၏။ နဂါးမင်း၏ မီးလျှံ သည် မထေရ်ကို မနှိပ်စက်နိုင်၊ မထေရ်၏မီးလျှံ သည်ကား နဂါးမင်းကို (ပင်ပန်းရုံမျှ) နှိပ်စက်၏။ နဂါးမင်းက “ဤသူသည် ငါ့ကိုမြင်းမိုရ်တောင်နှင့် ဖိညှပ်၍ အခိုးလည်းလွှတ်၏ အလျှံလည်းလွှတ်၏” ဟု ကြံပြီးလျှင် “အချင်း၊ သင် ဘယ်သူနည်း” ဟု မေးလေ၏။ နန္ဒောပနန္ဒ၊ ငါမောဂ္ဂလာန်ဖြစ်သည် ဟု ပြန်ကြား၏။ အရှင်ဘုရား မိမိ၏ ရဟန်းအသွင်ဖြင့် တည်ပါလော့- ဟုဆို၏။

အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်မထေရ်သည် ဖန်ဆင်းထားသော ထိုနဂါးအသွင်ကိုယ်ကို စွန့်ပယ်ပြီးလျှင် ထို နန္ဒောပနန္ဒ၏ လက်ျာနားပေါက်ဖြင့် ဝင်၍ လက်ဝဲနားပေါက်ဖြင့် ထွက်၏။ လက်ဝဲနားပေါက်ဖြင့် ဝင်၍ လက်ျာနား ပေါက်ဖြင့် ထွက်၏။ ထို့အတူပင် လက်ျာနားခေါင်းပေါက်ဖြင့် ဝင်၍ လက်ဝဲနားခေါင်းပေါက်ဖြင့် ထွက်၏။ လက်ဝဲနားခေါင်းပေါက်ဖြင့်ဝင်၍ လက်ျာ နားခေါင်းပေါက်ဖြင့် ထွက်၏။ ထိုအခါ နဂါးမင်းသည် ခံတွင်းကိုဖွင့်လိုက်၏။ အရှင် မဟာမောဂ္ဂလာန်မထေရ်သည် ခံတွင်း ဖြင့်ဝင်၍ ဝမ်းထဲ၌ အရှေ့ အနောက်အရပ် နှစ်ပါးဖြင့် စကြိုကြွ၏။ ထိုအခါ မြတ်စွာဘုရားသည် “မောဂ္ဂလာန် နှလုံးသွင်း သတိပြုလော့၊ ဤနဂါးသည် တန်ခိုးကြီး၏”ဟု (သတိပေးစကား) မိန့်ကြားတော်မူ၏။ အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန် မထေရ်က ပြန်ကြား လျှောက်ထားသည်မှာ “မြတ်စွာဘုရား၊ တပည့်တော်သည် လေးပါးသော (ပြီးမြောက်ကြောင်း) ဣဒ္ဓိပါဒ်တို့ကိုပွား စေပြီး အကြိမ်များစွာပြုထားပြီး ဖြစ်ပါသည်။ က-ထားပြီးယာဉ်ကဲ့သို့ အသင့်ပြုထား ပြီးဖြစ်ပါသည်။ တည်ရာသဖွယ် ပြုထား ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ဆောက်တည်ပြီး လေ့ကျက်ပြီး ကောင်းစွာအားထုတ်ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ နန္ဒောပနန္ဒ တဦးတည်းကို ထားလိုက် ပါဦးတော့၊ နန္ဒောပနန္ဒနှင့်တူသော နဂါးမင်း တရာကိုသော်လည်း တထောင်ကိုသော်လည်း တသိန်းကိုသော်လည်း တပည့် တော်ဆုံးမနိုင်ပါသည်ဘုရား ဟု လျှောက်ထား၏။

နဂါးမင်းက ကြံစည်သည်မှာ “ဝင်စဉ်က သူ့ကိုငါမမြင်လိုက်ရဘူး။ ယခုထွက်သောအခါမှာ ထိုမောဂ္ဂလာန်ကို အစွယ်ကြား၌ ထည့်၍ ဝါးချေလိုက်မည်”ဟု ကြံပြီးလျှင် “ထွက်ပါ အရှင်ဘုရား၊ ဝမ်းထဲ၌ ထိုမှ ဤမှ စကြိုလျှောက်လျက် အကျွန်ုပ်ကို မနှိပ်စက်ပါလင့်”ဟု ဆို၏။ အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်မထေရ်သည် ထွက်ခဲ့၍ အပြင်ပ၌ ရပ်တည်နေတော်မူ၏။ နဂါးမင်းသည် “ရပ်တည်နေသော ဤသူသည် ထို မောဂ္ဂလာန်ပင်”ဟု နှလုံးသွင်းရှုမြင်ပြီး၍ နှာခေါင်းလေကိုလွှတ်၏။ အရှင် မောဂ္ဂလာန်မထေရ်သည် စတုတ္ထဈာန်ကို ဝင်စားတော်မူ၏။ ထိုမထေရ်၏ အမွှေးတွင်း မျှကိုသော်လည်း နှာခေါင်းလေသည် လှုပ်ရှားစေခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်။ အရှင်မောဂ္ဂလာန်မှတပါးသော ရဟန်းတို့သည် အစမှစ၍ အလုံးစုံသော တန်ခိုးပြာဋိဟာတို့ ကိုပြုရန် စွမ်းနိုင်ကုန်၏။ ဤ နှာခေါင်းလေလွှတ်သောအရာသို့ ရောက်လျှင်မူကား ဤအရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်အတူ လျင်စွာ ရှုနိုင်ကြသည် ဖြစ်၍ ဝင်စားရန် မစွမ်းနိုင်ကုန်လတ်ဟု မြင်တော်မူသောကြောင့် မြတ်စွာဘုရားသည် ထို အခြားရဟန်းတို့အား နဂါးမင်းကို ဆုံးမရန် ခွင့်ပြုတော်မမူခဲ့ပေ။

[၃၀] နဂါးမင်းသည် “နှာခေါင်းလေဖြင့် ဤရဟန်း၏ မွှေးညင်းတွင်းမျှကိုသော်လည်း လှုပ်စေရန် ငါမတတ်နိုင်။ ရဟန်းသည် တန်ခိုးကြီးပေစွ”ဟု ကြံမိလေ၏။ အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်မထေရ်သည် ရဟန်းအသွင်ကိုယ်ကို စွန့်ပယ်၍ ဂဠုန် အသွင် ဖန်ဆင်းပြီးလျှင် ပြင်းထန်သော ဂဠုန်လေကိုပြုလျက် နဂါးမင်းကို အစဉ်လိုက်လေ၏။ နဂါးမင်းသည် ထို နဂါးကိုယ် ကို စွန့်ပယ်၍ လှလင်အသွင်ဖန်ဆင်းပြီး လျှင် “အရှင်ဘုရား အရှင်တို့ကို ကိုးကွယ်ရာဟု ဆည်းကပ်ပါသည်”ဟူ၍ လျှောက် လျက် အရှင်မောဂ္ဂလာန်မထေရ်၏ ခြေတော်တို့ကို ရှိခိုးလေ၏။ အရှင်မောဂ္ဂလာန်မထေရ်သည် “နဂါးမင်းနန္ဒ၊ မြတ်စွာဘုရား ကြွလာတော်မူ၏။ လာလော့သွားကုန်အံ့”ဟု နဂါးမင်းကိုဆုံးမ၍ အဆိပ်အတောက်ကင်းအောင် ပြုပြီးလျှင် ခေါ်ဆောင်ခဲ့၍ မြတ်စွာဘုရားအထံသို့ သွားလေ၏။ နဂါးမင်းသည် မြတ်စွာဘုရားကို ရှိခိုး၍ “အရှင်တို့ကို ကိုးကွယ်ရာဟု ဆည်းကပ်ပါ သည် အရှင်ဘုရား”ဟု လျှောက်၏။ မြတ်စွာဘုရားသည် “ချမ်းသာသည်ဖြစ်စေ နဂါးမင်း”ဟု မိန့်တော်မူပြီးလျှင် ရဟန်း အပေါင်း သံဃာတော်ခြံရံလျက် အနာထပိဏ်သေဋ္ဌေး အိမ်သို့ ကြွတော်မူလေသည်။

“အဘယ့်ကြောင့် အလွန်နေမြင့်မှ ကြွလာတော်မူကြပါသနည်း အရှင်ဘုရား”ဟု အနာထပိဏ်သေဋ္ဌေးက မေးလျှောက် ၏။ မောဂ္ဂလာန်နှင့်နန္ဒောပနန္ဒနဂါးမင်းတို့၏ စစ်ပွဲဖြစ်နေသောကြောင့်-ဟု မိန့်တော်မူ၏။ ဘယ်သူ၏ ရှုံးခြင်း ဘယ်သူ၏ နိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသနည်း အရှင်ဘုရား-ဟု မေးလျှောက်၏။ မောဂ္ဂလာန်၏နိုင်ခြင်း နန္ဒောပနန္ဒ၏ ရှုံးခြင်းဖြစ်သည်-ဟု မိန့် တော်မူ၏။ အနာထပိဏ်သေဋ္ဌေးသည် “ခုနစ်ရက်ပတ်လုံး တခုတည်းသောအစဉ်ဖြင့် တပည့်တော်၏ဆွမ်းကို လက်ခံတော် မူပါ။ ခုနစ်ရက်ပတ်လုံး အရှင်မောဂ္ဂလာန်မထေရ်အား ပူဇော် သက္ကာရကို ပြုပါမည်”ဟု လျှောက်ပြီးလျှင် ဘုရား အမှူးရှိသော ရဟန်းငါးရာတို့အား ခုနစ်ရက်ပတ်လုံး ကြီးစွာသော ပူဇော်သက္ကာရကို ပြုလေသည်။ ယခုပြဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ဤနန္ဒောပနန္ဒ ကို ဆုံးမရာ၌ပြုသော ဤ ကြီးသော ခန္ဓာကိုယ်ကိုရည်၍ “အကြင် အခါ၌ ကြီးသော ခန္ဓာကိုယ်ကိုပြု၏။ ထိုအခါ၌ အရှင်မဟာ မောဂ္ဂလာန်ကဲ့သို့ပင် ကြီးသည် မဟုတ်ပါလော့”ဟူသော ဤစကားကို မိန့်ဆိုပေသည်။ ဤသို့ပင် ဆိုငြားသော်လည်း ရဟန်း တို့သည် “ဥပါဒိန္နကခေါ် ကိုယ်တွင်းရုပ်ကို မှီ၍ အနုပါဒိန္နကခေါ် ကိုယ်ပရုပ်သည်သာလျှင် ပွားသည်”ဟု ဆိုကုန်၏။ အဆုံး အဖြတ်ကား လက်-စသည်ကို ပွားစေ သော ဤအရာ၌ ကိုယ်ပရုပ်သာ ပွားသည်ဟူသော ဤ အဆိုသည်သာလျှင် အသင့် ယုတ္တိရှိပေသည်။

ထိုတန်ခိုးရှင်သည် ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ပြုပြီးလျှင် လ နေတို့ကို သက်သက် သုံးသပ်ရုံမျှသာ မဟုတ်သေး၊ အကယ် ၍ အလိုရှိလျှင် ခြေပွတ်အိုးခြမ်းကွဲပြု၍ ခြေတို့ကို တင်ထားနိုင်၏။ အင်းပျဉ်ပြု၍ တက်ထိုင်နိုင်၏။ ညောင်စောင်းပြု၍ တက် လျောင်းနိုင်၏။ နောက်မှီ ပျဉ်ချပ်ပြု၍ မှီနိုင်၏။ ဆက်၍ဆိုဦးအံ့-တဦးသော တန်ခိုးရှင်က ပြုသကဲ့သို့ အခြားတန်ခိုးရှင် ကလည်း ပြုနိုင်၏။ မှန်ပေ၏။ များစွာကုန်သော ရဟန်းတသိန်းတို့က ဤသို့ပြုကုန်လတ်သော် ထိုရဟန်းတို့တွင် တပါးတပါး သော ရဟန်းမှာလည်း ထိုသို့ ပြုတိုင်းပင် ပြီးစီးပြီးမြောက်၏။ လနှင့် နေတို့၏ ရွှေ့ရှားခြင်း သွားခြင်းသည်၎င်း အလင်းရောင် ကို ပြုခြင်းသည်၎င်း ထို ဖန်ဆင်းသည်မှ ရှေးကကဲ့သို့ပင် ဖြစ်နေပေ၏။ ဥပမာပြရလျှင် ခွက်တထောင်တို့ကို ရေအပြည့်ထည့်

ထားလျှင် အလုံးစုံသော ခွက်တို့၌ လဝန်းရိပ်တို့ ထင်ကုန်သကဲ့ သို့၎င်း၊ လ၏ သွားခြင်းနှင့် အလင်းရောင် ပြခြင်းသည် ပကတိအတိုင်းပင် ဖြစ်သကဲ့သို့၎င်း ဤတန်ခိုးပြာဠိဟာသည် ထိုဥပမာနှင့်တူပေ၏။

၃၉၇။ ယာဝ ဗြဟ္မလောကာပိဟူသည်ကား ဗြဟ္မလောကကိုသော်လည်း အဆုံးအပိုင်းအခြားပြု၍၊ (ဗြဟ္မ ပြည်တိုင် အောင်သော်လည်း ဟု ဆိုလို၏။) ကာယေန ဝသံ ဝတ္တေတိ ဟူသည်ကား ထိုဗြဟ္မလောက၌ ကိုယ်ဖြင့် မိမိ၏ အလိုကို ဖြစ်စေ၏။ (မိမိ၏ အလိုသို့ လိုက်စေ၏-မိမိအလိုအတိုင်း ဖြစ်စေ၏ဟု ဆိုလို၏။) ထိုဝါကျ၏ အနက်ကို ပဋိသမ္ဘိဒါ မဂ်ပါဠိကို အစဉ်လျှောက်၍ သိအပ်၏။ မှန်ပေ၏။ အောက်ပါသည် ဤအရာ၌ ဖွင့်ပြသော (ယင်း) ပါဠိပေတည်း။

[၃၁] “ဗြဟ္မပြည်တိုင်အောင်သော်လည်း ကိုယ်ဖြင့် အလိုကိုဖြစ်စေ၏ဟူရာ၌ အကျယ်ကား သမာပတ် ရှစ်ပါးစိတ်ကို နိုင်နင်း(ခြင်းသို့ရောက်)သော ထိုတန်ခိုးရှင်သည် ဗြဟ္မလောကသို့ အကယ်၍ သွားလိုငြားအံ့၊ အဝေး၌ရှိသည်ကိုလည်း အနီး၌ ဖြစ်စေဟု အနီး၌ဖြစ်အောင် ဓိဋ္ဌာန်၏။ အနီး၌ဖြစ်၏။ အနီး၌ရှိသည်ကိုလည်း အဝေး၌ဖြစ်စေဟု အဝေး၌ ဖြစ်အောင်ဓိဋ္ဌာန်၏။ အဝေး၌ ဖြစ်၏။ အများကိုလည်း အနည်းဖြစ်စေဟု အနည်းဖြစ်အောင် ဓိဋ္ဌာန်၏။ အနည်းဖြစ်၏။ အနည်းကိုလည်း အများ ဖြစ်စေဟု အများဖြစ်အောင် ဓိဋ္ဌာန်၏။ အများ ဖြစ်၏။ ဒိဗ္ဗစက္ခုဖြင့် ထိုဗြဟ္မာ၏ အဆင်းကို မြင်၏။ ဒိဗ္ဗသောတဖြင့် ထို ဗြဟ္မာ၏ အသံကိုကြား၏။ စေတောပရိယဉာဏ်ဖြင့် ထိုဗြဟ္မာ၏ စိတ်ကို သိ၏။ သမာပတ် ရှစ်ပါးစိတ်ကို နိုင်နင်း(ခြင်းသို့ ရောက်)သော ထိုတန်ခိုးရှင်သည် ထင်ရှားမြင်ရသော ကိုယ်ဖြင့် ဗြဟ္မလောကသို့ အကယ်၍ သွားလိုငြားအံ့၊ ကိုယ်၏ အစွမ်းဖြင့် စိတ်ကို ညွတ်စေ-ပြောင်းလဲစေ၏။ ကိုယ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် စိတ်ကို ဓိဋ္ဌာန်၏။ ကိုယ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် စိတ်ကို ညွတ်စေပြီး၍ ကိုယ်၏အစွမ်းအားဖြင့် စိတ်ကို ဓိဋ္ဌာန်ပြီး၍ သုခသညာသို့၎င်း၊ လဟုသညာသို့၎င်း သက်ရောက်၍ ထင်ရှား မြင်ရသော ကိုယ်ဖြင့် ဗြဟ္မလောကသို့သွား၏။ သမာပတ်ရှစ်ပါးစိတ်ကို နိုင်နင်း(ခြင်းသို့ရောက်)သော ထိုတန်ခိုးရှင်သည် မထင်ရှားသော မမြင်ရသော ကိုယ်ဖြင့် ဗြဟ္မလောကသို့ အကယ်၍ သွားလိုငြားအံ့၊ စိတ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ကိုယ်ကိုညွတ်စေ -ပြောင်းလဲစေ၏။ စိတ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ကိုယ်ကို ဓိဋ္ဌာန်၏။ စိတ်၏အစွမ်းအားဖြင့် ကိုယ်ကိုညွတ်စေပြီး၍ စိတ်၏အစွမ်း အားဖြင့် ကိုယ်ကို ဓိဋ္ဌာန်ပြီး၍ သုခသညာသို့၎င်း၊ လဟုသညာသို့၎င်း သက်ရောက်၍ မထင်ရှားသော မမြင်ရသောကိုယ်ဖြင့် ဗြဟ္မလောကသို့သွား၏။ ထိုတန်ခိုးရှင်သည် ထိုဗြဟ္မာ၏ ရှေ့၌ အင်္ဂါကြီးငယ်အားလုံး ပြည့်စုံ၍ မယုတ်လျော့သည့် ဣန္ဒြေ ရှိသော မနောမယရုပ်ကိုယ်ကို ဖန်ဆင်း၏။ အကယ်၍ ထိုတန်ခိုးရှင်သည် စင်္ကြံသွားငြားအံ့၊ ဖန်ဆင်းထားသော နိမ္မိတရုပ် ကိုယ်သည်လည်း ထိုအရပ်၌ စင်္ကြံသွား၏။ အကယ်၍ ထိုတန်ခိုးရှင်သည် ရပ်တည်ငြားအံ့၊ ထိုင်ငြားအံ့၊ လျောင်းငြားအံ့၊ နိမ္မိတရုပ်ကိုယ်သည်လည်း ထိုအရပ်၌ လျောင်း၏။ အကယ်၍ ထိုတန်ခိုးရှင်သည် အခိုး လွှတ်ငြားအံ့၊ မီးလျှံ လွှတ်ငြားအံ့၊ တရားဟောငြားအံ့၊ ပြဿနာမေးငြားအံ့၊ ပြဿနာအမေးခံရ၍ ဖြေငြားအံ့၊ နိမ္မိတရုပ်ကိုယ်သည်လည်း ထိုအရပ်၌ ပြဿနာ အမေးခံရ၍ (ဝါ-မေးသည့်ပြဿနာကို) ဖြေ၏။ အကယ်၍ ထိုတန်ခိုးရှင်သည် ထိုဗြဟ္မာနှင့်တကွ တည်နေငြားအံ့၊ ပြောဆို ငြားအံ့၊ ဆွေးနွေး ခြင်းသို့ ရောက်ငြားအံ့၊ နိမ္မိတရုပ်ကိုယ်သည်လည်း ထိုအရပ်၌ ထိုဗြဟ္မာနှင့်တကွ တည်နေ၏။ ပြောဆို၏။ ဆွေးနွေးခြင်းသို့ရောက်၏။ ထိုတန်ခိုးရှင်သည် အကြင်အကြင် အမှုကို ပြု၏။ ထိုထိုအမှုကိုပင် နိမ္မိတရုပ်သည် ပြု၏” ဤကား ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်ပါဠိ။

[၃၂] ထိုပါဠိတွင် “အဝေး၌ရှိသည်ကိုလည်း အနီး၌ဖြစ်အောင် ဓိဋ္ဌာန်၏”ဟူရာ၌ ပါဒကဏ္ဍာန်မှထ၍ အဝေး၌ နတ် ပြည်ကို၎င်း၊ ဗြဟ္မပြည်ကို၎င်း အနီး၌ ဖြစ်စေဟု ဆင်ခြင်၏။ ဆင်ခြင်၍ ပရိကံပြုပြီးလျှင် တဖန်ဝင်စားပြန်၍ အနီး၌ ဖြစ်စေ ဟု ဓိဋ္ဌာန်၏။ အနီး၌ ဖြစ်လေ၏။ ကြွင်းသောပုဒ်တို့၌လည်း ဤနည်းပင်။

ထိုသို့ ဖန်ဆင်းရာ၌ အဘယ်သူသည် အဝေးကိုယူ၍ အနီးဖြစ်အောင် ပြုဘူးသနည်း-ဟူမူမြတ်စွာဘုရား ပြုဘူးပေ သည်။ ပြုဘူး ပုံမှာ-မြတ်စွာဘုရားသည် ယမိုက်ပြာဠိဟာ ပြပွဲအဆုံး၌ နတ်ပြည်သို့ ကြွတော်မူလတ်သော် ယုဂန္ဓိရံတောင်ကို ၎င်း မြင်းမိုရ်တောင်ကို၎င်း အနီး၌ပြုတော်မူ၍ မြေပြင်မှ တခုသော ခြေတော်ကို ယုဂန္ဓိရံတောင်ထိပ်၌ တည်စေပြီးလျှင် ဒုတိယ ခြေတော်ကို မြင်းမိုရ်တောင်ထိပ်၌ တည်စေ တော်မူ၏။

မြတ်စွာဘုရားမှ တပါး အဘယ်သူ ပြုဘူးသေးသနည်း? အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်မထေရ် ပြုဘူးသည်။ ပြပုံမှာ-အရှင် မဟာမောဂ္ဂလာန် မထေရ်သည် နံနက်စာစားပြီး၍ သာဝတ္ထိမြို့မှ ထွက်ခွာသွားသော တဆဲ့နှစ်ယူဇနာရှိ ပရိသတ်ကို ယူဇနာ သုံးဆယ်ရှိ ခရီးကိုချုံး၍ ထိုခဏအတွင်း၌ပင် သင်္ကသုမြို့သို့ ကောင်းစွာရောက်စေတော်မူ၏။

တနည်းပြရလျှင် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ဣဋ္ဌသမုဒ္ဒမထေရ်သည်လည်း ပြုဘူး၏။ တဆင့်ကြားဘူးသည်မှာ အစာရခဲသော ဒုမ္ဘိက္ခကာလ၌ ရဟန်းခုနစ်ရာတို့သည် မထေရ်၏ထံသို့ နံနက်စောစောကပင် လာရောက်ကြ၏။ မထေရ်သည် “ရဟန်း အပေါင်းသံဃာသည် များလှချေ၏။ အဘယ်အရပ်၌ ဆွမ်းခံရွာ ရှိပါအံ့နည်း”ဟု ဆင်ခြင်ကြည့်လတ်သော် သီဟိုဠ်ကျွန်းလုံး ၌ မမြင်သောကြောင့် “သမုဒ္ဒရာ၏ တဖက်ကမ်းဝယ် ပါဠိလိပုတ်ပြည်၌ဖြစ်လတံ့”ဟု မြင်တော်မူ၍ ရဟန်းတို့ကို သပိတ် သင်္ကန်းယူစေပြီးလျှင် “လာကြလော့ ငါ့ရှင်တို့ ဆွမ်းခံသွားကုန်အံ့”ဟု ခေါ်၍မြေကိုချုံးလျက်ပါဠိလိပုတ်ပြည်သို့ ကြွတော် မူလေ၏။ “ဤမြို့သည် အဘယ်မြို့ပါနည်း အရှင်ဘုရား”ဟု ရဟန်းတို့က မေးကုန်၏။ “ငါ့ရှင်တို့ ပါဠိလိပုတ်မြို့ ဖြစ်သည်”

ဟု မိန့်တော်မူ၏။ “ပါဠိလိုပုတ်မြို့မည်သည်မှာ အဝေး၌ ရှိပါသည်ဘုရား”ဟု လျှောက်ကုန်၏။ “ငါ့ရှင်တို့ မထေရ်အိုကြီး တို့မည်သည်မှာ အဝေး၌ရှိသည်ကိုလည်း ယူ၍ အနီး၌ဖြစ်အောင်ပြုတတ်ကုန်၏”ဟု မိန့်ဆိုတော်မူ၏။ “မဟာသမုဒ္ဓရာက ဘယ်မှာပါနည်း အရှင်ဘုရား”ဟု မေးကုန်၏။ ငါ့ရှင်တို့လမ်းခုလပ်အကြား၌ ညိုသောမြောင်းငယ်တခုကို ကျော်၍လာခဲ့ကြ သည် မဟုတ်လော။ မှန်ပါ အရှင်ဘုရား ကျော်လာခဲ့ကြပါသည်။ သမုဒ္ဓရာသည်ကား ကြီးကျယ်လှပါသည် (ဟု လျှောက်ကြ သောအခါ) ငါ့ရှင်တို့ မထေရ်အိုကြီးတို့မည်သည် ကြီးသည်ကိုလည်း ငယ်အောင်ပြုတတ်ကုန်၏-ဟု မိန့်ဆိုတော်မူလေသည်။

ဤစူဠသမုဒ္ဓမထေရ်ပြုသကဲ့သို့ပင် တိဿဒတ္တမထေရ်သည်လည်း ညနေချမ်းအချိန်၌ ရေချိုးပြီးလျှင် ဧကသီသင်္ကန်း ကို ရုံတော်မူ ပြီး၍ မဟာဗောဓိပင်ကို ရှိခိုးမည်ဟု စိတ်အကြံဖြစ်လတ်သော် မဟာဗောဓိပင်ကို အနီး၌ ဖြစ်အောင် ပြုတော်မူ လေပြီ။

အနီးကိုယူ၍ အဝေးဖြစ်အောင် အဘယ်သူ ပြုဘူးသနည်းဟူမူ-မြတ်စွာဘုရား ပြုဘူးပေသည်။ ပြုဘူးပုံမှာ-မြတ်စွာ ဘုရားသည် မိမိနှင့်အင်္ဂုလိမာလ၏ အကြား၌ အနီးကိုလည်း အဝေးဖြစ်အောင် ပြုတော်မူလေပြီ။ ဤတွင် တရပ်ပြီး၏။

ထိုမှတစ်ပါး အများကိုအနည်းဖြစ်အောင် အဘယ်သူပြုဘူးသနည်း ဟူမူ-အရှင်မဟာကဿပ မထေရ်ပြုဘူးသည်။ တဆင့်ကြားဘူးသည်မှာ-ရာဇဂြိုဟ်မြို့ဝယ် နက္ခတ်ပွဲသဘင်နေ့၌ ငါးရာသော လုံမပျိုတို့သည် လုံမပျိုတို့ကို ယူခဲ့၍ နက္ခတ်ပွဲ သဘင်ကစားခြင်းအကျိုးငှါသွားကြ လတ်သော် မြတ်စွာဘုရားကို ဖူးမြင်ကြသော်လည်း မုံ့တခုမျှ မလှူကြကုန်။ နောက်မှ ကြွလာသော အရှင်မဟာကဿပမထေရ်ကို တွေ့မြင် ကြသောအခါ “ငါတို့၏မထေရ်ကြွလာ သည်၊ မုံ့ကိုလှူကြမည်”ဆို၍ လုံမပျိုအားလုံးတို့သည် [၃၃] မုံ့တို့ကို ယူဆောင်ခဲ့၍ အရှင်မဟာ ကဿပမထေရ်ထံ ချဉ်းကပ်ကုန်၏။ အရှင်မဟာကဿပ မထေရ်သည် သပိတ်ကို အိတ်မှထုတ်၍ မုံ့အားလုံးကို တသပိတ်ပြည့်ရုံမျှ ပြုတော် မူ၏။ မြတ်စွာဘုရားသည် အရှင်မဟာ ပဿပမထေရ်ကို ငုံ့လင့်လျက် ရှေ့၌ထိုင်နေတော်မူ၏။ အရှင်မဟာ ကဿပမထေရ်သည် မုံ့တို့ကို ဆောင်ယူခဲ့၍ မြတ်စွာ ဘုရားအား ကပ်လှူလေသည်။

ထိုမှတစ်ပါး ကုလိသသေဋ္ဌေးဝတ္ထု၌ အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်မထေရ်သည် အနည်းကို အများဖြစ်အောင်ပြု၏။ ကာကဝလိယဝတ္ထု၌ မြတ်စွာဘုရားသည်လည်း အနည်းကို အများဖြစ်အောင် ပြုတော်မူ၏။ ပြုပုံမှာ-အရှင် မဟာကဿပ မထေရ်သည် ခုနစ်ရက်ပတ်လုံး နိရောဓသမာပတ်ဖြင့် ကုန်လွန်စေပြီးလျှင် ဆင်းရဲသားတို့အား ချီးမြှောက်ခြင်းကို ပြုလို သောကြောင့် ကာကဝလိယမည်သော လူဆင်းရဲ၏ အိမ်တံခါး၌ (ဆွမ်း)ရပ်တော်မူ၏။ ထိုကာကဝလိယ၏ မယားသည် မထေရ်ကို မြင်လျှင် ခင်ပွန်းလင်အတွက် ချက်ပြုတ်ထားသော ဆားမပါသည့် ဟင်းစပ်ယာဂကို သပိတ်၌ လောင်းလှူလိုက်၏။ အရှင်မဟာကဿပမထေရ်သည် ထိုယာဂကို ခံယူခဲ့၍ မြတ်စွာဘုရား၏ လက်တော်၌ ကပ်ထားလေ၏။ မြတ်စွာဘုရားသည် များစွာသော ရဟန်းသံဃာအား လောက်ငအောင်ပြု၍ ဓိဋ္ဌာန်တော်မူ၏။ သပိတ် တလုံးတည်းဖြင့် ဆောင်ခဲ့သော ယာဂသည် အားလုံးသော ရဟန်းတို့အားလောက်ငလေ၏။ ကာကဝလိယသည်လည်း ခုနစ်ရက်မြောက်နေ့၌ သေဋ္ဌေးအရာကို ရလေ၏။ ဤတွင် တရပ်ပြီး၏။

သက်သက် အနည်းကိုသာ အများဖြစ်အောင် ပြုသည်မဟုတ်သေး၊ အချို့ကို မချိုအောင်၊ မချိုသည်ကိုလည်း ချိုမြိန် အောင်-ဤသို့ စသည်တို့တွင်လည်း အလိုရှိရာရာ အလုံးစုံသည် တန်ခိုးရှင်မှာ ပြီးစီးပြီးမြောက်၏။ ချဲ့၍ပြုရလျှင် မဟာအနုဋ္ဌ မည်သော မထေရ်သည် များစွာသော ရဟန်းတို့သည် ဆွမ်းခံ လှည့်လည်၍ ဟင်းမပါပဲ ဆွမ်းသက်သက်ကိုသာရ၍ ဂင်္ဂါ မြစ်ကမ်း၌ ထိုင်လျက် ဘုဉ်းပေးသုံး ဆောင်နေကြသည်ကို မြင်၍ ဂင်္ဂါမြစ်၌ ရေသည် ထောပတ်ကြည် ဖြစ်စေဟု အဓိဋ္ဌာန်ပြု၍ သာမဏေတို့အား ထောပတ်ကို မြင်အောင်အမှတ်သညာကို ပေးတော်မူ၏။ ထိုသာမဏေတို့သည် ခွက်ငယ်တို့ဖြင့်ဆောင်ယူ၍ ရဟန်းသံဃာအား ကပ်လှူကြ၏။ အားလုံးသော ရဟန်း သာမဏေတို့သည် ချိုမြိန် ကောင်းမြတ်သော ထောပတ်ကြည် နှင့်တကွ ဘုဉ်းပေးတော်မူကြရလေသည်။

ဒိဗ္ဗစက္ခုဖြင့် စသည်၌ အနက်ကား ဤလူ့ပြည်၌ပင် တည်လျက် အလင်းကို ပွားစေ၍ ထိုဗြဟ္မာ၏ အဆင်းကိုမြင်၏။ ထို့ပြင် ပြောဆိုနေသော ထိုဗြဟ္မာ၏ အသံအားလုံးကိုလည်း ဤလူ့ပြည်၌ပင် တည်လျက်ကြား၏။ စိတ်ကိုလည်း သိ၏။ **ကိုယ်၏အစွမ်းဖြင့် စိတ်ကို ညွတ်စေ၏**-ဟူရာ၌ ရုပ်ကိုယ်၏ အစွမ်းဖြင့် စိတ်ကို ညွတ်စေ (ပြောင်းလဲစေ)၏။ ပါဒကဗျာန် စိတ်ကို ယူ၍ ကိုယ်၌ တင်၏။ ကိုယ်နှင့်အလားတူ နှေးသော သွားခြင်းရှိအောင်ပြု၏။ မှန်ပေ၏။ ကိုယ်၏သွားခြင်းသည် **နှေး၏။ သုခသညာသို့၎င်း၊ လဟုသညာသို့၎င်း သက်ရောက်၏** ဟူရာ၌ ပါဒကဗျာန်လျှင် **အာရုံရှိသော တန်ခိုးဖန်ဆင်း သည့်** စိတ်နှင့်တကွဖြစ်သော **သုခသညာသို့၎င်း၊ လဟုသညာသို့၎င်း သက်ရောက်၏** ဝင်၏ တွေ့ထိ၏ ကောင်းစွာ **ရောက်၏။ သုခသညာ မည်သည်မှာ ဥပေက္ခာနှင့်ယှဉ်သော သညာပေတည်း၊ မှန်ပေ၏။ ဥပေက္ခာကို ငြိမ်သက်သောကြောင့် သုခဟု ဆိုအပ်ပေသည်။ ဆက်ဦးအံ့၊ ထိုသုခသညာကိုပင်လျှင် ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်ကုန်သော နီဝရဏတို့မှ၎င်း၊ ဝိတက် စသည်တို့မှ၎င်း လွတ်မြောက်ခြင်းကြောင့် လဟုသညာဟူ၍လည်း သိအပ်ပေသည်။ ထို လဟုသညာသို့ သက်ရောက်သော ထိုတန်ခိုးရှင်၏ ရုပ်ကိုယ်သည်လည်း လဲမှို့ကဲ့သို့ ပေါ့ပါးပေ၏။ ထိုတန်ခိုးရှင်သည် ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း လေဖြင့်**

မြောက်တင်သည် လဲမှို့ကဲ့သို့ [၃၄] အလွန်ပေါ့ပါးသော ထင်ရှားမြင်ရသည့်ကိုယ်ဖြင့် ဗြဟ္မာလောကသို့သွား၏။ ဤသို့ သွားသော တန်ခိုးရှင်သည် လည်း အကယ်၍ အလိုရှိပါမူ ပထဝီကသိုဏ်းဈာန်၏အစွမ်းဖြင့် ကောင်းကင်၌ လမ်းဖန်ဆင်း၍ ခြေဖြင့် သွား၏။ အကယ်၍ အလိုရှိပါမူ ဝါယောကသိုဏ်းဈာန်၏ အစွမ်းဖြင့်လေကို (အလိုရှိသည့်အတိုင်း တိုက်ခတ်အောင်) ခိဋ္ဌာန်၍ လဲမှို့ကဲ့သို့ လေဖြင့် သွား၏။ စင်စစ်သော်ကား သွားလိုသည်၏ အဖြစ်သည်သာလျှင် ဤအရာ၌ ပမာဏပေတည်း။ ထင်စွာပြုရလျှင် သွားလိုသည်၏ အဖြစ်ရှိလျှင် ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ပြုအပ်ပြီးသော စိတ်ကို ခိဋ္ဌာန်ခြင်းရှိသော ထိုတန်ခိုး ရှင်သည် လေးသမားကပစ်လိုက်သော မြားကဲ့သို့ ခိဋ္ဌာန်ခြင်းအဟုန်က ပစ်လွှင့်အပ်သည်ဖြစ်၍သာလျှင် ထင်ရှားမြင်ရသော ကိုယ်ဖြင့် သွား၏။

စိတ်၏အစွမ်းဖြင့် ကိုယ်ကိုညွတ်စေ၏ ဟူရာ၌ ရုပ်ကိုယ်ကိုယူ၍ (ပါဒကဈာန်)စိတ်၌ တင်၏။ စိတ်နှင့် အလားတူ မြန်သော သွားခြင်းရှိအောင် ပြု၏။ မှန်ပေ၏။ စိတ်၏သွားခြင်း-ဖြစ်ခြင်းသည်မြန်၏။ **သုခသညာသို့၎င်း၊ လဟုသညာသို့၎င်း သက်ရောက်၏** ဟူရာ၌ ရုပ်ကိုယ်လျှင် အာရုံရှိသော တန်ခိုးဖန်ဆင်းသည့် စိတ်နှင့်တကွဖြစ်သော သုခသညာသို့၎င်း၊ လဟု သညာသို့၎င်း သက်ရောက်၏ဟု (ဆိုလို၏)။ ကြွင်းသောပုဒ်တို့၏ အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို ဆိုခဲ့ပြီးသောနည်းဖြင့် သိအပ်၏။ စိတ်၏အစွမ်းဖြင့်ရုပ်ကိုယ်ကို ညွတ်စေ-ပြောင်းလဲစေသော ဤပြာဋိဟာသည် စိတ်၏ သွားခြင်းနှင့်တူသော သွားခြင်းရှိသည် သာလျှင် ဖြစ်၏။ ဤသို့မထင်ရှားသော-မမြင်ရသောကိုယ်ဖြင့် သွားသော ဤတန်ခိုး ရှင်သည် ထိုအခိဋ္ဌာန်စိတ်၏ဥပါဒ် ခဏ၌ သွားသလော၊ သို့မဟုတ် ဋီဇဏ၌ ဘင်ခဏ၌ သွားသလော-ဟု မေးလတ်သော် သုံးပါးလုံးသောခဏတို့၌ သွားသည်- ဟု မထေရ်တပါးက ဆို၏။ ထိုတန်ခိုးရှင်သည် သူကိုယ်တိုင်ပင် သွားသလော၊ နိမ္မိတကို စေလွှတ်သလောဟူမူ၊ အလိုရှိသည့် အတိုင်းပြု၏။ သို့သော်လည်း ဤပါဠိ၌မူ ထိုတန်ခိုးရှင်၏ ကိုယ်တိုင်သွားခြင်း သာလျှင် လာပေသည်။

မနောမယဟူရာ၌ ခိဋ္ဌာန်သောအဘိညာဉ်စိတ်ဖြင့် ဖန်ဆင်းအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် မနောမယ-စိတ် ဖြင့်ပြီးသည် မည်၏။ **မယုတ်လျော့သည့် ဣန္ဒြေရှိသော** ဟူသော ဤပုဒ်ကို မျက်စိ နား စသည်တို့ ပုံသဏ္ဍာန် အလိုအားဖြင့် ဆိုအပ်ပေ သည်။ သို့သော် နိမ္မိတရုပ်ပွားကိုယ်၌ ပသာဒရုပ်ကား မရှိပေ။ “အကယ်၍ တန်ခိုးရှင်သည် စကြိုသွားငြားအံ့၊ ဖန်ဆင်းထား သော နိမ္မိတရုပ်ကိုယ်သည်လည်း ထိုအရပ်၌ စကြိုသွား၏” အစရှိသော အလုံးစုံကို သာဝကဖန်ဆင်းသည့် အရပ်ကိုရည်၍ ဆို ပေသည်။ မြတ်စွာဘုရား ဖန်ဆင်းသော နိမ္မိတရုပ်သည်ကား မြတ်စွာဘုရား ပြုသည့် ထိုထိုအမှုကိုလည်း ပြု၏။ မြတ်စွာ ဘုရား၏ အလိုတော် အစွမ်းဖြင့် အခြားအမှုကိုလည်း ပြု၏။ ဤတွင် တရပ် ပြီး၏။

ကိုယ်ဖြင့် အလိုသို့လိုက်စေပုံကို ရှင်းပြအံ့၊ ဤပါဠိအရပြခဲ့သော တန်ခိုးတို့တွင် ထိုတန်ခိုးရှင်သည် ဤလူ့ပြည်၌ သာ တည်လျက် ဒိဗ္ဗစက္ခုဖြင့် ဗြဟ္မာ၏အဆင်းကို မြင်၏။ ဒိဗ္ဗသောတဖြင့် ဗြဟ္မာ၏အသံကို ကြား၏။ စေတော ပရိယဉာဏ် ဖြင့် ဗြဟ္မာ၏ စိတ်ကိုသိ၏။ ဤသို့ မြင်ကြားသိရုံမျှဖြင့် ကိုယ်ဖြင့် အလိုသို့ လိုက်စေသည်မမည်သေး။ ထိုပြင်လည်း ထို တန်ခိုးရှင်သည် ဤလူ့ပြည်၌သာတည်လျက် ထိုဗြဟ္မာနှင့်တကွ တည်၏။ ပြောဆို၏ ဆွေးနွေး၏။ ဤမျှဖြင့်လည်း ကိုယ်ဖြင့် အလိုသို့ လိုက်စေသည် မမည်သေး။ ထိုပြင်လည်း “အဝေး၌ ရှိသည်ကိုလည်း အနီး၌ဖြစ်အောင် ခိဋ္ဌာန်၏” ဤသို့အစရှိသော ခိဋ္ဌာန်ခြင်းကို ထိုတန်ခိုးရှင်သည် ပြု၏။ ဤမျှဖြင့်လည်း ကိုယ်ဖြင့် အလိုသို့လိုက်စေသည် မမည်သေး။ ထိုပြင်လည်း ထို တန်ခိုးရှင်သည် ထင်ရှားမြင်ရသော ကိုယ်ဖြင့်သော်၎င်း၊ ထင်ရှား မမြင်ရသော ကိုယ်ဖြင့်သော်၎င်း ဗြဟ္မာလောကသို့ သွား၏။ ဤမျှဖြင့်လည်း ကိုယ်ဖြင့် အလိုသို့ လိုက်စေသည် မမည်သေး။ စင်စစ်သော်ကား “ထိုတန်ခိုးရှင်သည် ဗြဟ္မာ၏ ရှေ့၌ ရုပ်ကိုယ်ကိုဖန်ဆင်း၏” ဤသို့ အစရှိသော နည်းဖြင့် [၃၅] ဆိုထားသည့် အစီအရင်သို့ ရောက်၏။ ဤမျှသော ပြုမှုဖြင့် သာလျှင် ကိုယ်ဖြင့် အလိုသို့ လိုက်စေသည်မည်ပေ၏။ ကြွင်းသော တန်ခိုးပြာဋိဟာအပေါင်းကိုမူ ဤအရာ၌ ကိုယ်ဖြင့် အလိုသို့ လိုက်စေခြင်း၏ ရှေးအဖို့ကို ပြခြင်းငှါ ဆိုထားပေသည်။ ဤဆိုခဲ့သော တန်ခိုးသည် ဣဒ္ဓိဝိဇာယ-ပုဒ် အဖွင့်၌ ရှေးဦးစွာ ထုတ်ပြခဲ့သော အခိဋ္ဌာန်ခိဋ္ဌိပေတည်း။

၃၉၈။ ထိုမှတပါး တမျိုးတမည်ဖန်ဆင်းသော ဝိကုဗ္ဗနတန်ခိုး၏၎င်း အဘိညာဉ်စိတ်ဖြင့် ပြီးစေသော မနောမယ တန်ခိုး၏၎င်း ထူးခြားကွဲပြားပုံကား **ဤသို့ဖြစ်ပေသည်။** ဝိကုဗ္ဗနကိုပြုလိုသော တန်ခိုးရှင်သည်-

“ထိုတန်ခိုးရှင်သည် ပကတိအသွင်ကိုစွန့်၍ သူငယ်အသွင်ကို မူလည်းပြု၏။ နဂါးအသွင်ကိုမူလည်း ပြု၏။ ဂဠုန် အသွင်ကိုမူလည်း ပြု၏။ အသုရာအသွင်ကိုမူလည်း ပြု၏။ သိကြားအသွင်ကိုမူလည်း ပြု၏။ နတ်အသွင်ကိုမူ လည်းပြု၏။ ဗြဟ္မာအသွင်ကိုမူလည်း ပြု၏။ သမုဒ္ဒရာအသွင်ကိုမူလည်း ပြု၏။ တောင်အသွင်ကိုမူလည်း ပြု၏။ ခြင်္သေ့ အသွင်ကိုမူလည်း ပြု၏။ ကျားအသွင်ကိုမူလည်း ပြု၏။ ကျား သစ်အသွင်ကိုမူလည်း ပြု၏။ ဆင်အသွင်ကို မူလည်း ပြု၏။ မြင်း အသွင်ကိုမူလည်း ပြု၏။ ရထားအသွင်ကိုမူလည်း ပြု၏။ ခြေလျင် တပ်အသွင်ကိုမူလည်း ပြု၏။ အမျိုးမျိုးသော စစ်တပ်အပေါင်းကိုမူ လည်းပြု၏”ဟု-

ဤသို့ဟောထားသော သူငယ်အသွင်စသည်တို့တွင် အလိုရှိရာရာ ထိုထိုအသွင်သဏ္ဍာန်ကို ခိဋ္ဌာန်အပ်၏။ (ထိုတွင် သူငယ် အသွင်ကို) ခိဋ္ဌာန်လျှင်လည်း ပထဝီကသိုဏ်းစသည်တို့တွင် တပါးပါးသော အာရုံရှိသော အဘိညာဉ်၏ အခြေခံ ပါဒကဈာန်

မှထ၍ မိမိ၏ သူငယ် အသွင်ကို ဆင်ခြင်အပ်၏။ ဆင်ခြင်ပြီးလျှင် ပရိကံပြုသည်၏အဆုံး၌ တဖန် ဝင်စား၍ (ထိုမှ) ထ၍ ဤသို့ သဘောရှိသည်မည်သော သူငယ် ဖြစ်စေဟု ဓိဋ္ဌာန်အပ်၏။ ဓိဋ္ဌာန်သောစိတ်နှင့်တပြိုင်နက် သူငယ်ဖြစ်၏ (အဇာတသတ်မင်းသားထံ သွားခါနီးတန်ခိုးဖန်ဆင်းသော) ဒေဝဒတ် ကဲ့သို့ပင်တည်း။ အလုံးစုံတို့၌ ဤနည်းပင်။

ထူးသည်မှာ “ဆင်ကိုလည်း ပြ၏” ဤသို့စသောစကားကို ဤအရာ၌ အပြင်ပ၌လည်း ဆင်စသည်ကို ပြသည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဆိုထားပေသည်။ ထိုအပြင်ပ ဖန်ဆင်းရာ၌ “ဆင်ဖြစ်လို၏”ဟု ဓိဋ္ဌာန်ခြင်းမပြုမူ၍ “ဆင်ဖြစ်စေ”ဟု ဓိဋ္ဌာန်အပ်၏။ မြင်းစသည်တို့၌လည်း ဤနည်းပင်တည်း။ ဤသည်ကား ဝိကုဗ္ဗန်ဒွိပေတည်း။

၃၉၉။ ထိုမှတပါး မနောမယရုပ်ကိုယ်ကို ဖန်ဆင်းလိုသော တန်ခိုးရှင်သည် ပါဒကဗျာန်မှထ၍ (မိမိ၏)ကိုယ်ကို ရှေးဦးစွာ ဆင်ခြင်ပြီးလျှင် ဆိုခဲ့ပြီးသောနည်းဖြင့်ပင် အခေါင်းရှိသည် ဖြစ်စေ (အခေါင်းဖြစ်စေ)ဟု ဓိဋ္ဌာန်၏။ တကိုယ်လုံး အခေါင်းအတိ ဖြစ်၏။ ထိုအခါ ထိုကိုယ်၏ အတွင်းအခေါင်းထဲ၌ အခြားကိုယ်ကို ဆင်ခြင်ပြီးလျှင် ပရိကံပြု၍ ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းဖြင့်ပင် ဓိဋ္ဌာန်၏။ ထိုကိုယ်၏ အတွင်းအခေါင်းထဲ၌ အခြားကိုယ်သည် ဖြစ်၏။ ထိုတန်ခိုးရှင်သည် ထိုနိမ္မိတကိုယ်ကို အပြင်ပသို့ ထုတ်၏။ ဥပမာအားဖြင့် ဖြူဆံမြက်ပင်မှ ဖြူဆံညွှောက်ကို ထုတ်သကဲ့သို့၎င်း၊ သန်လျက်အိမ် ဓားအိမ်မှ သန်လျက်ဓားကို ထုတ်သကဲ့သို့၎င်း၊ မြွေပျံမှ၊ ဝါ-မြွေရေခွံမှ မြွေကို ထုတ်သကဲ့သို့၎င်း ပေတည်း။ ထို့ကြောင့်-

“ဤသာသနာတော်၌ ရဟန်းသည် ဤ ပကတိရုပ်ကိုယ်မှ အခြားတပါးသော အင်္ဂါကြီးငယ်အားလုံးပြည့်စုံ၍ မယုတ်လျော့သည့် ဣန္ဒြေရှိသော မနောမယရုပ်ကိုယ်ကို ဖန်ဆင်း၏။ ဥပမာဖြင့်ပြရလျှင် ယောက်ျားတယောက်သည် ဖြူဆံမြက်ပင်မှ ဖြူဆံညွှောက်ကို ထုတ်နုတ်ရာ၏။ ထိုယောက်ျားမှာ ဤသို့သော အသိအမြင်ဖြစ်ရာ၏-ဤ အရာကား ဖြူ ဆံမြက်ပင်ပေတည်း၊ ဤအရာကား [၃၆] ဖြူ ဆံညွှောက်ပေတည်း၊ ဖြူ ဆံမြက်ပင်ကား တခြား တပါး၊ ဖြူဆံညွှောက်ကား တခြားတပါး ပေတည်း၊ စင်စစ်သော်ကား ဖြူဆံမြက် ပင်မှပင်လျှင် ဖြူ ဆံညွှောက်ကို ထုတ်နုတ်အပ်ပေသည် ဟု အသိအမြင် ဖြစ်ရာသကဲ့သို့၎င်း”-

ဤသို့စသည်ကို ဟောတော်မူအပ်ပေသည်။ ဆက်၍ရှင်းပြဦးအံ့။ ဤမနောမယိဒ္ဓိအရာ၌ ဖြူ ဆံညွှောက်စသည်တို့သည် ဖြူ ဆံမြက်ပင် စသည်တို့နှင့်တူကုန်သကဲ့သို့ ဤအတူပင် မနောမယရုပ်ကိုယ်သည် တန်ခိုးရှင်၏ ရုပ်ကိုယ်နှင့် တထပ်တည်း တူသည်သာလျှင် ဖြစ်သည် ဟူသော အနက်ကို ပြခြင်းအကျိုးငှါ ဤသုံးပါးသော ဥပမာတို့ကို ပြဆိုထားပေသည်။ ဤသည် ကား မနောမယိဒ္ဓိပေတည်း။

ဤသည်ကား သူတော်ကောင်းအပေါင်းတို့၏ ဝမ်းမြောက်ခြင်းငှါ
ပြုစီရင်(အပ်)သော ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကျမ်းငယ်
ပြီးမြောက်မှု(တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှု)အမျိုးမျိုးကို အကျယ်ပြုချက်
(ဣဒ္ဓိဝိဓနိဒ္ဓေသ)မည်သော
တဆယ့်နှစ်ခုမြောက် အပိုင်းအခန်းပေတည်း။
(ဣဒ္ဓိဝိဓကို အကျယ်ပြုချက် ပြီး၏။)

၁၃-အဘိညာနိဒ္ဒေသ-အဘိညာဉ်တို့ကို အကျယ်ပြချက်

ဒိဗ္ဗသောတဓာတုကထာ-ဒိဗ္ဗသောတဓာတ် ပြဆိုချက်

[၃၇] ၄၀၀။ ယခုအခါ ဒိဗ္ဗသောတဓာတ်ကို အကျယ်ပြရန် အစဉ်ကျရောက်လာပြီ။ ထို (ဒိဗ္ဗသော တဓာတ်)၌၎င်း၊ ယင်းမှ နောက်ဖြစ်ကုန်သော အဘိညာဉ် သုံးပါးတို့၌၎င်း (သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ။ပ။ အာနေဥပ္ပတ္တေ ဒိဗ္ဗာယ သောတ ဓာတုယာ စိတ္တံ အဘိနိဟရတိ အဘိနိန္ဒာမေတိ) ထို (စတုတ္ထဈာန်ရပြီးသော ရဟန်း)သည် ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း စိတ်သည် (စတုတ္ထဈာန်သမာဓိဖြင့်) တည်ကြည်လတ်သော်။ပ။ မတုန်လှုပ်ခြင်းသို့ ရောက်လတ်သော် ဒိဗ္ဗသောတဓာတ်အလိုငှါ စိတ်ကို ရှေးရှုဆောင်၏ ရှေးရှုညွတ်စေ၏) အစရှိသော ပါဠိတော်စကား တို့၏အနက်ကို ဆိုခဲ့ပြီးသောနည်းဖြင့်ပင် သိအပ်၏။ အလုံးစုံတို့၌ အထူးမျှကိုသာ ဖွင့်ပြကုန်အံ့။

ထိုဒိဗ္ဗသောတဓာတ်ဆိုင်ရာ ပါဠိတော်၌ **ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ**-ဟူသော ဤပုဒ်၌+နတ်တို့၏ နားနှင့်တူသော ကြောင့် **ဒိဗ္ဗမည်၏။** ထင်စွာပြရလျှင် နတ်တို့၏ ပသာဒသောတဓာတ်ခေါ် နားသည် ကောင်းမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာ ပေသည်။ (ဝါ-ဖြစ်ပေါ်လာသဖြင့်) သည်းခြေ သလိပ် သွေး စသည်တို့က ပိတ်ပင်နှောင့်ယှက်ခြင်း မရှိပေ။ ညစ်ညူးကြောင်း အညစ်အကြေးတို့မှ ကင်းလွတ်သောကြောင့် အဝေး၌ အာရုံကိုသော်လည်း ခံယူနိုင်-ကြားနိုင်ပေ၏။ ဤရဟန်း၏ ဝီရိယဖြင့် ပွားစေအပ်သည့် **သမာဓိခွန်အားကြောင့် ဖြစ်သော** ဤအဘိညာဉ် သောတဓာတ်သည်လည်း ထိုနတ်တို့၏ နားနှင့် တူသည် သာတည်း။ ထိုသို့ နတ်တို့၏ နားနှင့်တူသောကြောင့် ဒိဗ္ဗမည်၏။ တနည်းအားဖြင့်မူကား ဒိဗ္ဗဝိဟာရခေါ် ဈာန်၏အစွမ်းဖြင့် ရအပ်သောကြောင့် မိမိကိုယ်တိုင်လည်း ဒိဗ္ဗဝိဟာရကို မှီသောကြောင့်လည်း ဒိဗ္ဗမည်၏။ ကြားတတ်သော နားဟူသော အနက် သဘောကြောင့်၎င်း၊ အသက်မဲ့ အနက်သဘောကြောင့်၎င်း **သောတဓာတ် မည်၏။** တနည်းကား သောတဓာတ်ခေါ် နား၏ (ကြားမှု) ကိစ္စကိုပြုခြင်းကြောင့် သောတဓာတ်နှင့် တူပေ၏။ ထို့ကြောင့်လည်း သောတဓာတ်မည်၏။ နတ်တို့ ၏ နားနှင့် တူသော ထို (အဘိညာဉ်) သောတဓာတ်ဖြင့် (ဟု ဆိုလို၏)။

ဝိသုဒ္ဓါယ-ဟူသည်ကား ထက်ဝန်းကျင်စင်ကြယ်သော အညစ်အကြေးကင်းသော(ဟု ဆိုလို၏)။ **အတိတ္တန္တမာန သိကာယ**-ဟူသည်ကား လူတို့၏ ကြားရာနယ်ပယ်ကို ကျော်လွန်၍ အသံကို ကြားသဖြင့် လူတို့၏ မံသသောတဓာတ်ခေါ် နားကို ကျော်လွန်သော ကျော်လွန်၍တည်သော (ဟုဆိုလို၏) **ဥဘောသဒ္ဓေ သုဏာတိ**-ဟူသည်ကား နှစ်မျိုးသော အသံတို့ကို ကြား၏။ အဘယ်နှစ်မျိုးတို့ကိုနည်း? ဟူမူ၊ နတ်လောက၌ အသံတို့နှင့် လူ့လောက၌ အသံတို့ကို၊ လူတို့၏အသံ နတ်တို့၏ အသံတို့ကိုဟု ဆိုလို၏။ (နှစ်မျိုးသောအသံတို့ကို ကြား၏ဟူသော) ဤစကားဖြင့် အကြွင်းရှိသောအသံတို့ကို သိမ်းယူသည် ဟု သိအပ်၏။ **ယေ ဒူရေ သန္တိကေ** -ဟူသည်ကား အဝေး၌ တပါးသော စကြာဝဠာ၌သော်လည်း အကြင် အသံတို့သည် ရှိကုန်၏။ အနီး၌ အကြင်အသံတို့သည် အနီးဆုံးအားဖြင့် မိမိကိုယ်တွင်းက ပိုးကောင်တို့၏အသံတို့သည် သော်လည်းရှိ ကုန်၏။ ထိုအနီးအဝေး၌ အသံတို့ကို ကြား၏ဟု ဆိုလို၏။ ဤစကားဖြင့် အကြွင်းမဲ့ အသံတို့ကို သိမ်းယူသည်ဟု သိအပ်၏။

ဤဒိဗ္ဗသောတဓာတ်အဘိညာဉ်ကို အဘယ်သို့ ဖြစ်စေအပ်သနည်း? ဟူမူ။ (စတုတ္ထဈာန် ရပြီးသော) ထိုရဟန်းသည် အဘိညာဉ်၏ အခြေခံဖြစ်သော စတုတ္ထဈာန်ကို ဝင်စားပြီးလျှင် (ထိုမှ) ထ၍ ပရိကံပြုသော **သမာဓိစိတ်ဖြင့်** ရှေးဦးစွာ ပကတိနားဖြင့် ကြားနိုင်လောက်သည့် ဝေးသောအရပ်၌ တောထဲကခြင်သော်စသည်တို့၏ ကြမ်းတမ်း ကျယ်လောင်သော အသံ ကို နှလုံးသွင်းအပ်၏။ ကျောင်းတိုက်၌ ခေါင်းလောင်းသံကို၊ စည်သံကို၊ ခရသင်းသံကို၊ သာမဏေနှင့်ရဟန်းငယ်တို့၏ အားကုန်ရွတ်ဆိုသော စာရွတ်သံကို၊ ပကတိစကားပြောသူတို့၏ “အဘယ်နည်းအရှင်ဘုရား၊ အဘယ်နည်း ငါ့ရှင်” အစ ရှိသောအသံကို၊ ငှက်သံကို၊ လေသံကို၊ ခြေခင်းသံကို [၃၈] ကျိုက်ကျိုက်ဆူသော ရေ၏ စိတ်စိတ်မြည်သံကို၊ နေပူထဲ၌ ခြောက်သွေ့သော ထန်းရွက်၏ ဖျစ်ဖျစ်မြည်သံကို၊ ပရွတ်ဆိတ် ခြကောင်တို့၏ မြည်သံကို (နှလုံးသွင်းအပ်၏) ဤနည်းဖြင့် အကြမ်းဆုံး အကျယ်ဆုံး အသံမှစ၍ အစဉ်အတိုင်း သိမ်မွေ့သောအသံတို့ကို နှလုံးသွင်း အပ်ကုန်၏။ ထို ယောဂီရဟန်းသည် အရှေ့အရပ်မျက်နှာ၌ အသံတို့၏ **အသံနိမိတ်ကို** နှလုံးသွင်းအပ်၏။ အနောက်အရပ်မျက်နှာ၌၊ မြောက် အရပ်၊ တောင်အရပ်၊ အောက်အရပ်၊ အထက်အရပ်မျက်နှာ၌၊ အရှေ့တောင်အရပ်၊ အနောက်မြောက်အရပ်၊ အရှေ့မြောက်အရပ်၊ အနောက်တောင် အရပ် မျက်နှာ၌ အသံတို့ ၏ အသံနိမိတ်ကို နှလုံးသွင်းအပ်၏။ ကြမ်းတမ်းသည်လည်း ဖြစ်ကုန်သော (အသံတို့၏) သိမ်မွေ့ သည်လည်း ဖြစ်ကုန်သော အသံတို့၏ အသံနိမိတ်ကို နှလုံးသွင်းအပ်၏။ ထိုသို့ နှလုံးသွင်းသော ယောဂီရဟန်းမှာ ထိုအသံ တို့သည် ပကတိစိတ် အားသော်လည်း ထင်ရှားကုန်၏။ ပရိကံပြုသော သမာဓိစိတ်အားမူကား အလွန်ပင် ထင်ရှားကုန်၏။

ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း အသံနိမိတ်ကို နှလုံးသွင်းနေသော ထိုယောဂီရဟန်းအား “ယခုပင် ဒိဗ္ဗသောတဓာတ် (ဒိဗ္ဗ သောတ အဘိညာဉ်) ဖြစ်တော့မည်”ဟု ဆိုသင့်သောခဏ၌ ထိုအသံတို့တွင် တပါးပါးသော အသံကို အာရုံပြု၍ မနောဒွါရာ ဝဇ္ဇန်းခေါ် နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်သောစိတ် ဖြစ်ပေါ်၏။ ထို စိတ်ချုပ်လတ်သော် လေးကြိမ် ငါးကြိမ်သော ဇောတို့သည် ဖြစ်ပေါ် ကုန်၏။ ယင်း လေးကြိမ် ငါးကြိမ်တို့တွင် ရှေးဇော သုံးကြိမ် လေးကြိမ်တို့သည် ပရိကံ ဥပစာ အနုလုံ ဂေါတြဘူမည်သော

ကာမာဝစရဇောတို့ပေတည်း။ စတုတ္ထဇော သို့မဟုတ် ပဉ္စမဇောသည် ရူပါ ဝစရ စတုတ္ထဈာန်နှင့်ယှဉ်သော အပ္ပနာစိတ်ပေ တည်း။ ထိုစိတ်တို့တွင် ထိုအပ္ပနာဇောစိတ်နှင့်တကွ ဖြစ်သော ဉာဏ်ကို ဒိဗ္ဗသောတဓာတ်ဟု သိအပ်၏။ ထိုအပ္ပနာစိတ် ဖြစ် သည်မှ နောက်မှာ ထိုဉာဏ်အယဉ်၌ ကျသည် ဖြစ်လေတော့၏။ ထိုဉာဏ်ကို အားကောင်း အောင် ပြုလိုသော ယောဂီသည် “ဤမျှအတွင်း၌ အသံကို ကြားလို၏”ဟု လက်တသစ်မျှ အရပ်ကို ပိုင်းခြား၍ ပွားစေအပ်၏။ ထို့နောင် လက်နှစ်သစ်၊ လေးသစ်၊ ရှစ်သစ်၊ တထွာ၊ တထောင်၊ တိုက်ခန်းတွင်း၊ ကျောင်းဦးမျက်နှာစာ၊ ပြာသာဒ်၊ ပရိဂုဏ်ခေါ် (ကျောင်းတိုက်ကြီး အတွင်းရှိ) ကျောင်းဝင်းငယ်၊ သံဃာ့အာရပ်ခေါ် ကျောင်းတိုက်၊ ဆွမ်းခံရွာ၊ ဇနပုဒ်ခေါ် မြို့နယ် စသည်တို့၏ အစွမ်းအား ဖြင့် စကြာဝဠာအဆုံးတိုင်အောင် ဖြစ်စေ၊ ထို့ ထက်အလွန် ဖြစ်စေ ပိုင်းခြား၍ ပိုင်းခြား၍ ပွားစေအပ်၏။

ယခု ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ဒိဗ္ဗသောတအဘိညာဉ်ကို ရပြီးသော ဤယောဂီရဟန်းသည် ပါဒကဈာန်၏ အာရုံဖြစ်သော ကသိုဏ်း နိမိတ် ထိရာပြန့်ရာ အရပ်အတွင်း၌ တည်ရှိ (သည်လည်း) ဖြစ်ကုန်သော အသံတို့ကို တဖန် ပါဒကဈာန်ကို မဝင် စားမှု၍လည်း အဘိညာဉ် ဉာဏ်ဖြင့် ကြားသည်သာ။ ဤသို့ ကြားရာ၌လည်း ဗြဟ္မာ့ပြည်တိုင်အောင် ခရသင်းစည်ကြီး ထက်စည် စသည်တို့၏ အသံတို့ဖြင့် တပေါင်း တည်း အုတ်အုတ်ကျက်ကျက် ဆူပွက်နေစေကာမူ အသီးအသီး ပိုင်းခြားရန် အလိုရှိပါက ဤသည်ကား ခရသင်းသံ ဤသည်ကား စည်ကြီးသံ ဟူ၍ ပိုင်းခြားသိရန် စွမ်းနိုင်သည်သာတည်း။ ဤတွင် တရပ်ပြီး၏။

ဒိဗ္ဗသောတဓာတ် ပြဆိုချက် ပြီး၏။

စေတောပရိယဉာဏ် ပြဆိုချက်

[၃၉] ၄၀၁။ စေတောပရိယဉာဏ်ကို ပြဆိုရာတွင် စေတောပရိယဉာဏာယ ဟူသောပုဒ်၌ (စေတော)စိတ်ကို (ပရိယ) ပိုင်းခြားတတ်သောကြောင့် စေတောပရိယမည်၏။ (စေတောပရိယ) စိတ်ကိုပိုင်းခြား တတ်သည့်ပြင် (ဉာဏ) သိတတ်သော ကြောင့် စေတောပရိယဉာဏ် မည်၏။ ထိုဉာဏ်အလိုငှါ-ဟု ဆိုလို၏။ **ပရ သတ္တာနံ** ဟူသည်ကား မိမိကိုချန် ထား၍ အခြား သတ္တဝါတို့၏ (ဟု ဆိုလို၏)။ **ပရပုဂ္ဂလာနံ** (တပါးသောပုဂ္ဂိုလ်တို့၏) ဟူသော ဤပုဒ်သည်လည်း ပရသတ္တာနံ ဟူသောပုဒ် နှင့် တူသောအနက်ရှိ၏။ (ထိုသို့ဟောမှ နားလည်နိုင်မည့်) ဝေနေယျတို့အလိုအားဖြင့်၎င်း၊ ဒေသနာကို တင့်တယ်စေသော (ဒေသနာဝိလာသ) ဉာဏ်တော်အလို အားဖြင့်၎င်း (သတ္တနှင့် ပုဂ္ဂလ=သတ္တဝါနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်) သဒ္ဓါထူးခြားကွဲပြားခြင်းကို ပြုထား ပေသည်။ **စေတသာ စေတော** ဟူသည်ကား မိမိ၏စိတ်ဖြင့် ထို (အခြားသတ္တဝါ ပုဂ္ဂိုလ်)တို့၏ စိတ်ကို (ဟု ဆိုလို၏)။ **ပရိစ္စ ပဇာနာတိ** ဟူသည်ကား ပိုင်းခြား၍ တပ်မက်မှု (ရာဂ)နှင့်တကွ ဖြစ်သော စိတ်စသည် တို့အလို အထူးထူး အပြားပြား အားဖြင့်သိ၏ (ဟု ဆိုလို၏)။

ထိုစေတောပရိယဉာဏ်ကို အဘယ်သို့ ဖြစ်စေအပ်သနည်း? ဟူမူ ဤ စေတောပရိယဉာဏ်သည် ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ပြီးမြောက်ပြည့်စုံ၏။ ထိုဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်သည် ဤစေတောပရိယဉာဏ်၏ ပရိကံ (ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှု) ပေတည်း။ ထို့ကြောင့် ထိုယောဂီ ရဟန်းသည် အလင်းကသိုဏ်းကို ပွားစေ၍ ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ် ဖြင့် သူတပါး၏ နှလုံးသား ရုပ်ကို မှီ၍ ဖြစ်နေသော သွေး၏အဆင်းကို ကြည့်ရှု၍ စိတ်ကို ရှာအပ်၏။ ရှာ၍သိနိုင် ပုံမှာ-ရွှင်လန်းဝမ်းသာသည့်စိတ် ဖြစ်နေသောအခါ၌ (နှလုံးသွေးသည်) နီ၏ ပညောင်သီးမှည့် (အဆင်း)နှင့် တူ၏။ နှလုံးမသာသည့်စိတ် ဖြစ်နေသောအခါ၌ မည်းနက်၏ သပြေသီးမှည့် (အဆင်း) နှင့်တူ၏။ မရွှင်မညှိုး အလယ်အလတ်စိတ် ဖြစ်နေသောအခါ၌ ကြည့်၏ နှမ်းဆီ (အဆင်း)နှင့်တူ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုယောဂီရဟန်းသည် “ဤ (နီသော) နှလုံးသွေးရုပ်သည် ဝမ်းသာမှု-သောမနဿိန္ဒြေ ကြောင့် ဖြစ်၏။ ဤ (မည်းနက်သော) နှလုံးသွေးရုပ်သည် နှလုံးမသာမှု ဒေါမနဿိန္ဒြေကြောင့် ဖြစ်၏။ ဤ (ကြည့်လင်သော) နှလုံးသွေးရုပ်သည် မရွှင်မညှိုး-ဥပေက္ခိန္ဒြေကြောင့်ဖြစ်၏”ဟူ၍ သူတပါး၏ နှလုံးသွေးရုပ်အဆင်းကို ကြည့်ရှု၍ (သူတပါး၏) စိတ်ကို ရှာလျက် စေတောပရိယဉာဏ်ကို အားရှိအောင် ပြုအပ်၏။ ဤသို့ပြု၍ ထိုဉာဏ် အားရှိလတ်သော် အစဉ်အတိုင်း (တိုးတက်၍) နှလုံးသွေး ရုပ်ကို မကြည့်ရှုရပဲသော်လည်း စိတ်တခုမှ စိတ်တခုသို့သာလျှင် ပြောင်းရွှေ့လျက် ကာမာဝစရစိတ် အားလုံးကို၎င်း၊ ရူပါဝစရစိတ် အရူပါ ဝစရစိတ်အားလုံးကို၎င်း အပြားအားဖြင့် သိနိုင်ပေ၏။ မှန်ပေ၏-ရှေးအဋ္ဌကထာ၌ အောက်ပါစကားကို ဆိုထားပေသည်-

“အရူပဘုံ၌ သူတပါး၏ စိတ်ကိုသိလိုသော (အဘိညာဉ်ရ) ပုဂ္ဂိုလ်သည် အဘယ်သူ၏ နှလုံးသားရုပ်ကို ကြည့်ရှုရသေးသနည်း၊ အဘယ်သူ၏ ဣန္ဒြေဖောက်ပြန်ပုံကို ကြည့်ရှုရသေးသနည်း- ဟု မေးလျှင် တစုံ တယောက်၏ (နှလုံးသားရုပ် ဣန္ဒြေဖောက်ပြန်ပုံ)မျှ မကြည့် ရှုရတော့ပါ။ အမှတ် မရှိတပါးပါးသော ဘုံ၌ (အမှတ်မရှိ တစုံတယောက်၏) စိတ်ကို နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်လျှင် တဆဲ့ခြောက်ပါးအပြားရှိသော စိတ်ကို သိခြင်းသည် စေတောပရိယအဘိညာဉ် တန်ခိုးနှင့်ပြည့်စုံသော ဤယောဂီ၏ အရာပေတည်း။ သို့သော် ယခုဆိုခဲ့သော (နှလုံးသွေးရုပ်ကို ကြည့်၍ ရှာပုံ) စကားသည်

(ဤအဘိညာဉ်၌) နှလုံးသွင်းလေ့လာမှုကို မပြဘူးသေးသော အားထုတ်ခါစပုဂ္ဂိုလ်အတွက် ဖြစ်ပေသည်” ဟူ၍ပင်။

သရာဂံ ဝါ စိတ္တံ-အစရှိသည်တို့၌ လောဘနှင့်တကွဖြစ်သော စိတ်ရှစ်ခုကို သရာဂစိတ် တပ်မက်မှုနှင့်တကွ ဖြစ်သော စိတ်ဟု သိအပ်၏။ ကြွင်းသော ဘုံလေးပါးဆိုင်ရာ ကုသိုလ်အဗျာကတစိတ်ကို ဝိတရာဂစိတ် တပ်မက်မှုကင်းသော စိတ်ဟု သိအပ်၏။ ဒေါသမူ စိတ် ၂-ခုနှင့် မောဟမူစိတ် ၂-ခုဟူသော ဤစိတ်လေးခုတို့သည် (သရာဂစိတ်၊ ဝိတရာဂစိတ်ဟူသော ဤစိတ်နှစ်ခုအပေါင်း) ဒုက္ခ၌ ရေတွက်ခြင်းသိမ်းယူခြင်းသို့ မရောက်ကုန်။ အချို့မထေရ်တို့သည်ကား ထိုစိတ် ၄-ခုတို့ကိုလည်း (ဝိတရာဂစိတ်အဖြစ်ဖြင့်) သိမ်းယူကြကုန်၏။ နှလုံးမသာမူ-ဒေါမနဿနှင့် ယှဉ်သော (ဒေါသမူ) စိတ် ၂-ခုသည် သဒေါသစိတ် စိတ်ဆိုးမူ ဒေါသနှင့်တကွဖြစ်သော စိတ်မည်၏။ ဘုံလေးပါးဆိုင်ရာကုသိုလ် အဗျာကတစိတ်အားလုံးသည် ဝိတဒေါသစိတ် ဒေါသကင်းသော စိတ်မည်၏။ ကြွင်းသော အကုသိုလ်စိတ် ဆယ်ခုတို့သည် ဤဒုက္ခ၌ ရေတွက်ခြင်း-သိမ်းယူခြင်းသို့ မရောက်ကုန်။ အချို့မထေရ်တို့သည်ကား ထိုစိတ်တို့ကိုလည်း (ဝိတဒေါသစိတ် အဖြစ်ဖြင့်) သိမ်းယူကုန်၏။

[၄၀] သမောဟံ ဝိတမောဟံ ဟူသော ဤနှစ်ပုဒ်၌ကား လောဘ ဒေါသတို့နှင့် မရောပဲ သီးသန့်နည်းအားဖြင့် ဝိစိကိစ္ဆာနှင့် ဥဒ္ဓစ္စနှင့် ယှဉ်သော (မောဟမူ) စိတ် ၂-ခုသည်သာလျှင် (သမောဟစိတ်) မောဟနှင့်တကွဖြစ်သော စိတ်မည်၏။ သို့သော်လည်း မောဟသည် အလုံးစုံသော အကုသိုလ်စိတ်တို့၌ ဖြစ်သောကြောင့် အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါးလုံးကိုပင် သမောဟစိတ်ဟု သိအပ်ပေ၏။ ကြွင်းသော (ကုသိုလ် အဗျာကတ) စိတ်သည် ဝိတမောဟစိတ် မောဟ ကင်းသော စိတ်မည်၏။ ထိနမိဒ္ဓသို့ အစဉ်လိုက်၍ ဖြစ်သော (ပျင်းရိလျော့ လျည်းသော) စိတ်သည် သံခိတ္တစိတ် ကျူးသောစိတ်-တွန့်ဆုတ်သော စိတ်မည်၏။ ပျံ့လွင့်မှု-ဥဒ္ဓစ္စသို့ အစဉ်လိုက်၍ ဖြစ်သော စိတ်သည် ဝိက္ခိတ္တစိတ် ပျံ့လွင့်သောစိတ်မည်၏။ ရူပါဝစရစိတ် အရူပါဝစရစိတ်သည် မဟဂ္ဂုတ်စိတ်မည်၏။ အကြွင်းသည် အမဟဂ္ဂုတ်စိတ် မဟဂ္ဂုတ် မဟုတ်သောစိတ်မည်၏။ ကာမရူပ-အရူပဟူသော ဘုံသုံးပါးဆိုင်ရာ စိတ်အားလုံးသည် သဥတ္တရစိတ် သူ့ထက်အလွန်အမြတ်ရှိသော စိတ်မည်၏။ လောကုတ္တရာ စိတ်သည် အနုတ္တရစိတ် သူ့ထက်အလွန်အမြတ် မရှိသော စိတ်မည်၏။ ဥပစာသို့ရောက်သောစိတ်၊ အပုနာသို့ရောက်သော စိတ်သည် သမာဟိတစိတ် တည်ကြည်သောစိတ်မည်၏။ ဥပစာ အပုနာ ၂-ပါးလုံးသို့ မရောက်သောစိတ်သည် သမာဟိတစိတ် မတည်ကြည်သော စိတ်မည်၏။ တဒင်္ဂအားဖြင့် လွတ်ခြင်း၊ ဝိက္ခမ္ဘနအားဖြင့်၊ သမုဏ္ဍေဒအားဖြင့်၊ ပဋိပဿဒ္ဓိအားဖြင့်၊ နိဿရဏအားဖြင့်လွတ်ခြင်းသို့ ရောက်သောစိတ်သည် ဝိမုတ္တစိတ် လွတ်သောစိတ်မည်၏။ ဤဆိုခဲ့သည့်လွတ်ခြင်း ငါးပါးသို့ မရောက်သောစိတ်သည် အဝိမုတ္တစိတ် မလွတ်သောစိတ်မည်၏-ဟူ၍ သိအပ်၏။ ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း စေတောပရိယတ္တရုံ အဘိညာဉ်ရသော ရဟန်းသည် (သရာဂစသည်အားဖြင့်) အလုံးစုံသော အပြားရှိသော ရာဂနှင့်တကွဖြစ်သော ဤစိတ်ကိုလည်း ရာဂနှင့်တကွဖြစ်သော စိတ်ဟု အပြားအားဖြင့်သိ၏။ပ။ မလွတ်သောစိတ်ကိုလည်း မလွတ်သောစိတ်ဟု အပြားအားဖြင့်သိ၏။ ဤတွင် တရပ်ပြီး၏။

စေတောပရိယတ္တဏ် ပြဆိုချက် ပြီး၏။

ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ် ပြဆိုချက်

၄၀၂။ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏ် ပြဆိုရာ၌ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏာယ ဟူသည်ကား ရှေး၌ နေဘူးသော ခန္ဓာတို့ကို အောက်မေ့ရာ၌ အကြင်ဉာဏ်သည် ဖြစ်၏။ ထိုဉာဏ်အကျိုးငှါ (ဟု ဆိုလို၏)။ ရှေးအတိတ်ဘဝတို့၌ နေဘူး (ဖြစ်ဘူး) သော ခန္ဓာတို့သည် ပုဗ္ဗေနိဝါသ မည်၏။ နိဂုတ္တနေဘူးဟူသည်ကား (မိမိကိုယ်အဖြစ်ဖြင့်) သိမ်းပိုက်၍ နေခဲ့ဘူးကုန်သော ခံစားခဲ့ဘူးကုန်သော မိမိ၏သန္တာန်၌ ဖြစ်ပေါ်ကြပြီး၍ ချုပ်လေကုန်ပြီးသော တရားတို့ပေတည်း။ တနည်းကား နေအပ်ခဲ့ဘူးကုန်သော တရားတို့သည် နိဂုတ္တ (နိဝါသ) မည်ကုန်၏။ ကျက်စားရာအာရုံ ဟူသော နေခြင်း (အာရုံပြုခြင်း)ဖြင့် နေအပ် (အာရုံပြုအပ်) ကုန်သော မိမိ၏စိတ်ဝိညာဉ်ဖြင့်သိအပ်ပြီး ပိုင်းခြားအပ်ပြီးဖြစ်ကုန်သော တရားတို့သည် (နိဂုတ္တ မည်ကုန်၏)။ သံသရာခရီးပြတ်ပြီးသော ဘုရား ရဟန္တာတို့ကို ပြန်လည်အောက်မေ့ခြင်း စသည်တို့၌ သူတပါးတို့၏ စိတ်ဝိညာဉ်ဖြင့် သိအပ်သော တရားတို့သည်မူလည်း (နိဂုတ္တမည်ကုန်၏)။ ထိုသူတပါးတို့၏ စိတ်ဝိညာဉ်ဖြင့် သိအပ်သော တရားတို့ကို ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ ဘုရားတို့သည်သာလျှင် ရကုန်-အောက်မေ့နိုင်ကုန်၏။ အကြင်သတိဖြင့် ရှေး၌နေဘူးသော ခန္ဓာအစဉ်ကို အောက်မေ့၏-အမှတ်ရ၏။ ထိုသတိသည် ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိ မည်၏။ ထိုသတိနှင့်ယှဉ်သော အသိဉာဏ်သည် ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိ ဉာဏ်မည်၏။ ထိုပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏ် အကျိုးငှါ-ထိုဉာဏ်ကိုရရန်အလို့ငှါ-ဤကား ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏာယ-ပုဒ်၏ အနက်ပေတည်း။

အနေကဝိဟိတံ ဟူသည်ကား များသောအပြားရှိသော၊ တနည်းကားများသော အပြားတို့ဖြင့်ဟောအပ်-ချဲ့ပြအပ်သော (ဟုဆိုလို၏) ပုဗ္ဗေနိဝါသံ ဟူသည်ကား အခြားမဲ့ အတိတ်ဘဝမှစ၍ ထိုထို ရှေးရှေးဘဝတို့၌ နေခဲ့ဘူးသော ခန္ဓာအစဉ်ကို (ဟု ဆိုလို၏)။ အနုဿရတိ ဟူသည်ကား ခန္ဓာအစဉ်၏ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း၊ စုတိပဋိသန္ဓေ၏ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း

အစဉ်လိုက်၍လိုက်၍ အောက်မေ့၏-ဆင်ခြင်၏။ အောက်မေ့ဆင်ခြင်ပုံကိုချဲ့၍ ပြုရလျှင် ဤပုဗ္ဗနိဝါသကို (၁) သာသနာပရသေ့ (တိတ္ထိ)များ၊ (၂) ပကတိသာဝကများ၊ (၃) မဟာသာဝက များ၊ (၄) အဂ္ဂသာဝကများ၊ (၅) ပစ္စေကဗုဒ္ဓါများ၊ (၆) သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်များဟူသော ဤ ၆-မျိုးသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် အောက်မေ့နိုင်ကုန်၏။

[၄၁] ထိုတွင် သာသနာပရသေ့ (တိတ္ထိ)တို့သည် ကပ္ပါလေးဆယ်သာလျှင် အောက်မေ့ နိုင်ကုန်၏။ ထို့ထက် အလွန် မအောက်မေ့နိုင်ကုန်။ အဘယ့်ကြောင့်နည်း၊ ပညာအားနည်းသောကြောင့်ပေတည်း။ မှန်ပေ၏-ထို တိတ္ထိတို့မှာ နာမ်ရုပ်ကို ပိုင်းခြားသိသော ဉာဏ်ကင်းသောကြောင့် ပညာအားနည်း၏။ ပကတိသာဝကတို့သည် ပညာအားကောင်းသောကြောင့် ကပ္ပါ တရာသော်လည်း ကပ္ပါတထောင်သော်လည်း အောက်မေ့နိုင်ကုန်သည်သာတည်း။ ရှစ်ကျိပ်သော မဟာသာဝကတို့သည် ကပ္ပါ တသိန်းတိုင်အောင် အောက်မေ့နိုင်ကုန်၏။ နှစ်ပါးသော အဂ္ဂသာဝကတို့သည် ကပ္ပါပေါင်း တစ်သင်္ချေနှင့် တသိန်းတိုင်အောင် အောက်မေ့နိုင်ကုန်၏။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါတို့သည် ကပ္ပါပေါင်း နှစ်သင်္ချေနှင့်တသိန်းတိုင်အောင် အောက်မေ့နိုင်ကုန်၏။ အကြောင်း မူကား ထိုမဟာသာဝကစသည်တို့မှာ ဆုတောင်း၍ ပါရမီဖြည့်ခဲ့ရာကာလသည် ကပ္ပါတသိန်းစသည် ဤမျှသာအတိုင်းအရှည် ရှိသောကြောင့်ပေတည်း။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘုရား ရှင်တို့မှာမူ ကပ္ပါအပိုင်း အခြားမရှိပေ။ (အလိုရှိတိုင်း အောက်မေ့နိုင်ကြပေ၏)။

ထိုမှတပါး တိတ္ထိတို့သည် ခန္ဓာအစဉ်ကိုသာလျှင် (လျှောက်၍) အောက်မေ့နိုင်ကုန်၏။ ခန္ဓာအစဉ်ကိုလွှတ်၍ စုတိပဋိ သန္ဓေ အလိုအားဖြင့် အောက်မေ့ရန် မစွမ်းနိုင်ကုန်။ ဥပမာဖြင့်ပြုရလျှင် သူကန်းတို့မှာ (မိမိတို့အလိုလို) အလိုရှိရာ အရပ်သို့ သွားရောက်နိုင်ခြင်း မရှိသကဲ့သို့ ထိုတိတ္ထိတို့မှာ အလိုရှိရာကို ခုန်ကျော်၍ အောက်မေ့နိုင်ခြင်း မရှိပေ။ စင်စစ်အားဖြင့် သူကန်းတို့သည် ဒုတ်တောင်ဝှေးကို မလွှတ်ကြမူ၍သာလျှင် သွားကုန်သကဲ့သို့ ထိုအတူပင် ထိုတိတ္ထိတို့သည် ခန္ဓာတို့၏ အစဉ်ကို မလွှတ်ကြမူ၍သာလျှင် အောက်မေ့နိုင်ကုန်၏။ ပကတိသာဝကတို့သည် ခန္ဓာတို့၏ အစဉ်အားဖြင့်လည်း အောက်မေ့ နိုင်ကုန်၏။ စုတိနှင့် ပဋိသန္ဓေအလိုအားဖြင့်လည်း ပြောင်းရွှေ့(၍) အောက်မေ့နိုင်ကုန်၏။ ရှစ်ကျိပ်သော မဟာသာဝကတို့ သည်လည်း ထိုအတူပင်။ နှစ်ပါးသော အဂ္ဂသာဝကတို့မှာမူ ခန္ဓာအစဉ်ဖြင့် ပြုဖွယ်ကိစ္စ မရှိပြီ။ တခုသော ဘဝ၏ စုတိကို မြင်ပြီးလျှင် ပဋိသန္ဓေကို မြင်ကုန်၏။ တဖန် အခြားဘဝ၏ စုတိကို မြင်ပြီးလျှင် ပဋိသန္ဓေကို မြင်ကုန်၏။ တဖန်အခြားဘဝ၏ စုတိကို မြင်ပြီးလျှင် ပဋိသန္ဓေကို မြင်ကုန်၏-ဤသို့ စုတိနှင့် ပဋိသန္ဓေ အလိုအားဖြင့်သာလျှင် ပြောင်းရွှေ့လျက် အောက်မေ့ သွားကုန်၏။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါတို့သည် ထိုအတူပင်။

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်တို့မှာမူကား ခန္ဓာအစဉ်ဖြင့် ပြုဖွယ်ကိစ္စလည်းမရှိ၊ စုတိနှင့်ပဋိသန္ဓေအလိုအားဖြင့် ပြောင်းရွှေ့ ၍ ဆင်ခြင်ဖွယ် လည်းမရှိ၊ မှန်ပေ၏-ထိုဘုရားရှင်တို့မှာ များစွာသော ကပ္ပါကုဋေတို့ဝယ် အောက်၌ဖြစ်စေ၊ အထက်၌ ဖြစ်စေ အလိုရှိရာရာ ဌာနသည် ထင်ရှားသည်သာတည်း။ ထို့ကြောင့် များစွာကုန်သော ကပ္ပါကုဋေတို့ကိုသော်လည်း ပေယျာလ (မြှုပ်ထားသော) ပါဠိကိုကဲ့သို့ ချုံး၍ ထိုထိုအလိုရှိရာ အလိုရှိရာ၌သာလျှင် (ဉာဏ်ဖြင့်) သက်ရောက်ကုန်လျက် ခြင်္သေ့ခုန်သွား ပုံကဲ့သို့သော သွားပုံအားဖြင့် အောက်မေ့သွားကုန်၏။ ဤသို့အောက်မေ့သွားကုန်သော ဘုရားရှင်တို့၏ ဉာဏ်တော်သည် ဥပမာအားဖြင့် သားမြီးမျှင်ကို ထိမှတ်အောင်ပစ်နိုင်သည့် လေးအတတ်၌ အလေ့အကျင့်ပြုပြီးသော ဘုရားအလောင်းတော် သရဘင်္ဂပညာရှိနှင့် အလားတူသော လေးသမား၏ ပစ်လိုက်သော မြားသည် အကြား၌ သစ်ပင် နွယ်စသည်တို့၌ မငြိမကပ် မူ၍ ပစ်ကွင်းမှန်တိုင်၌သာ ကျရောက်ထိမှန်သကဲ့သို့ အကြား၌ ငြိကပ်နေခြင်း ချော်လွဲသွားခြင်း မရှိသကဲ့သို့ ထိုအတူပင် အကြားအကြား ဘဝတို့၌ မငြိကပ်၊ မချော်လွဲပေ၊ မငြိကပ် မချော်လွဲမူ၍ အလိုရှိရာ အလိုရှိရာဌာနကိုသာလျှင် ယူနိုင်ပေ၏ (အောက်မေ့နိုင် သိနိုင်ပေ၏)။

ထိုမှတပါး ရှေး၌နေဘူးသည့် ခန္ဓာအစဉ်ကို အောက်မေ့ကြသော ဤပုဂ္ဂိုလ်တို့တွင် တိတ္ထိတို့၏ ပုဗ္ဗနိဝါသကို မြင်ခြင်းသည် ပိုးစိုးကြူး အရောင်နှင့် တူသည်ဖြစ်၍ ထင်၏။ ပကတိသာဝကတို့၏ (အမြင်သည်) ဆီမီး ရောင်နှင့်တူသည် ဖြစ်၍ ထင်၏။ မဟာ သာဝကတို့၏ (အမြင်သည်) မီးရှူးတန်ဆောင်အရောင်နှင့် တူသည်ဖြစ်၍ ထင်၏။ အဂ္ဂသာဝကတို့၏ (အမြင်သည်) သောက်ရှူးကြယ်ရောင်နှင့် တူသည်ဖြစ်၍ ထင်၏။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါတို့၏ (အမြင်သည်) လရောင်နှင့်တူသည်ဖြစ်၍ ထင်၏။ မြတ်စွာဘုရားတို့၏ (ပုဗ္ဗနိဝါသအမြင်သည်) ရောင်ခြည်တထောင်တို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော သရဒုတု၌ နေဝန်းနှင့်တူသည်ဖြစ်၍ ထင်ပေ၏။

[၄၂] ထိုမှတပါး တိတ္ထိတို့၏ ပုဗ္ဗနိဝါသကို အောက်မေ့ခြင်းသည် သူကန်းတို့၏ တောင်ဝှေးစွန်းဖြင့် (ထောက်၍ စမ်း၍) သွားခြင်းနှင့်တူ၏။ ပကတိသာဝကတို့၏ (အောက်မေ့ခြင်းသည်) တခုသော သစ်တုံးဖြင့်ခင်းထားသော ချောင်းငယ် တံတားကိုသွားခြင်းနှင့် တူ၏။ မဟာသာဝကတို့၏ (အောက်မေ့ခြင်းသည်) လူ လေးငါးယောက် သွားလောက်သည့် ပျဉ်ခင်း တံတားကို သွားခြင်းနှင့်တူ၏။ အဂ္ဂသာဝကတို့၏ (အောက်မေ့ခြင်းသည်) လှည်းလမ်းတံတားကို သွားခြင်းနှင့်တူ၏။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါတို့၏ (အောက်မေ့ခြင်းသည်) ကုန်သည်လူအများ သွားရာ လမ်းမကြီးကို သွားခြင်းနှင့်တူ၏။ ဗုဒ္ဓ-မြတ်စွာဘုရား တို့၏ (အောက်မေ့ခြင်းသည်) လှည်းအစီးနှစ်ဆယ်သုံးဆယ် တပြိုင်နက် သွားလောက်သည့် လှည်းလမ်းမကြီးကို သွားခြင်း နှင့်တူ၏။

ဤအရာ၌မူကား သာဝကတို့၏ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်ကို ဆိုလို၏။ ထို့ကြောင့် “အနုဿရတိ” ဟူသည်ကား ခန္ဓာအစဉ်၏ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း၊ စုတိပဋိသန္ဓေ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း အစဉ်လိုက်၍ လိုက်၍ အောက်မှ၏-ဆင်ခြင်၏”ဟုဖွင့်ဆိုခဲ့ပေသည်။

၄၀၃။ ထို့ကြောင့် ဤသို့ အောက်မှခြင်းငှါ အလိုရှိသော အားထုတ်ခါစ ယောဂီရဟန်းသည် ဆွမ်းစားပြီးချိန်၌ ဆွမ်းစားရာမှ ဖဲခွါခဲ့ပြီးလျှင် ဆိတ်ငြိမ်ရာသို့ ကပ်ရောက်လျက် အပြင်ပအာရုံများမှဖဲခွါကာ (ကမ္မဋ္ဌာန်း၌)ကောင်းစွာ ကပ်ငြိ သည်ဖြစ်၍ အစဉ်အတိုင်း လေးပါးသော ဈာန်တို့ကို ဝင်စားပြီးလျှင် အဘိညာဉ်၏ အခြေခံ စတုတ္ထဈာန်မှ ထ၍ နောက်ဆုံး ဖြစ်သော ထိုင်နေခြင်းကို နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်အပ်၏။ ထို့နောင် ထိုင်ဘို့ နေရာခင်းခြင်းကို၊ ကျောင်းခန်းသို့ ဝင်ခဲ့ခြင်းကို၊ သပိတ်သင်္ကန်းသိမ်းထားခဲ့ခြင်းကို၊ ဆွမ်းစားခဲ့သည့် အချိန်ကာလကို၊ ဆွမ်းခံရွာမှ ပြန်လာခဲ့သောကာလကို၊ ရွာ၌ ဆွမ်းခံ လှည့်ခဲ့သော ကာလကို၊ ရွာသို့ ဆွမ်းခံရန် ဝင်ခဲ့သော ကာလကို၊ ကျောင်းမှ ထွက်ခဲ့သောကာလကို၊ ဖေတိယင်ပြင် ဗောဓိ ယင်ပြင်၌ ရှိခိုးခဲ့သော ကာလကို၊ သပိတ် ရေကျင်း၍ ဆေးခဲ့သော ကာလကို သပိတ်ကို ယူခဲ့သောကာလမှ မျက်နှာသစ်သည် တိုင်အောင် ပြုခဲ့သော ကိစ္စကို၊ မိုးသောက်ကာလ၌ ပြုခဲ့သောကိစ္စကို၊ သန်ကောင်ယာမိ၌ ပြုခဲ့သောကိစ္စကို၊ ညဦးဦးယာမိ၌ ပြုခဲ့သောကိစ္စကို ဤသို့ နောက်ပြန်အစဉ်ဖြင့် တညဉ်လုံး တနေ့လုံး ပြုခဲ့သောကိစ္စကို နှလုံးသွင်း-ဆင်ခြင်အပ်၏။ ဤမျှကိုမူ ပကတိစိတ်ရှိသူအားလည်း ထင်ရှား ပေ၏။ ပရိကံသမာဓိစိတ်ရှိသော သူအားမူ အလွန်ပင် ထင်ရှားသည်သာတည်း။

အကယ်၍ ဤဆိုခဲ့သောကိစ္စတို့တွင် တစုံတခုသည် မထင်ရှားပဲရှိငြားအံ့၊ တဖန် ပါဒကဏ္ဍာန်ကို ဝင်စားပြီး (ထိုမှ) ထ၍ နှလုံးသွင်း-ဆင်ခြင်အပ်၏။ ဤမျှဖြင့် (မှောင်ထဲ၌) မီးထွန်းလိုက်သကဲ့သို့ ထင်ရှားလေတော့သည်။ ဤဆိုခဲ့သည့် နောက်ပြန် အစဉ်ဖြင့်ပင်လျှင် ဒုတိယနေ့၌လည်း (နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်အပ်၏)၊ တတိယ စတုတ္ထ ပဉ္စမနေ့၌လည်း၊ ဆယ်ရက် မြောက်နေ့၌လည်း၊ (လွန်ခဲ့သော) လခွဲ၌လည်း၊ တလ၌လည်း တနှစ်တိုင်အောင်လည်း ပြုခဲ့သောကိစ္စကို နှလုံးသွင်း-ဆင်ခြင် အပ်၏။ ဤနည်းဖြင့်ပင်လျှင် ဆယ်နှစ်တို့ပတ်လုံး အနှစ်နှစ် ဆယ်တို့ပတ်လုံး ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဤဘဝ၌ မိမိ၏ ပဋိသန္ဓေ ကာလတိုင်အောင် နှလုံးသွင်း-ဆင်ခြင်ပြီးလျှင် ရှေးဘဝဝယ် စုတိခဏ၌ ဖြစ်ခဲ့သော နာမ်ရုပ်ကို နှလုံးသွင်း-ဆင်ခြင်အပ်၏။ ပညာထက်သောရဟန်းသည် ပဌမအကြိမ်ဖြင့်ပင်လျှင် ပဋိသန္ဓေကိုခွါလှစ်၍ စုတိခဏ၌ နာမ်ရုပ်ကို အာရုံပြုခြင်းငှါ စွမ်းနိုင် ပေ၏။

သို့သော်လည်း ရှေးဘဝ၌ နာမ်ရုပ်သည် အကြွင်းမဲ့ချုပ်ခဲ့ပြီးဖြစ်သည့်ပြင် (ယခုဘဝ၌) ကံအသစ်ကြောင့် အခြား နာမ်ရုပ် ဖြစ်ပေါ်နေပြီဖြစ်သောကြောင့် ထိုရှေးဘဝ စုတိဋ္ဌာနသည် ထူထဲစွာဖုံးကွယ် ပိတ်လှောင်ထားသည့် အရပ်သဖွယ်ဖြစ် ၏ အမှိုက်မှောင်အတိတ်သို့ဖြစ်၏ ပညာအားနည်းသူသည် မြင်နိုင်ခဲ့၏။ သို့သော် ထိုသို့သော ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း [၄၃] “ပဋိသန္ဓေကို ခွါလှစ်၍ (ရှေးဘဝ) စုတိခဏ၌ ဖြစ်ခဲ့သော နာမ်ရုပ်ကို အာရုံပြုခြင်းငှါ ငါမစွမ်းနိုင်”ဟု ဝန်ချခြင်း-လက် မြောက်ခြင်းကို မပြုအပ်၊ ထိုပါဒဈာန်ကိုပင်လျှင် အဖန်တလဲလဲ ဝင်စားအပ်၏။ ထိုဈာန်မှလည်း ထ၍ ထ၍ ထိုစုတိဋ္ဌာနကို နှလုံးသွင်း-ဆင်ခြင်အပ်၏။

အကျိုးကား ဤသို့ပြုသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဥပမာအားဖြင့် အားကောင်းသော ယောကျ်ားသည် ပြာသာဒ်ဆောင် အိမ်၏ အထွတ်အဖူးအလှိုငှါ ကြီးစွာသောသစ်ပင်ကို ဖြတ်လတ်သော် အကိုင်းအခက် အရွက်တို့ကို ဖြတ်ရုံမျှ ဖြင့်ပင်လျှင် ပုဆိန်သွား ပျက်စီးချွတ်ယွင်းသွားသဖြင့် ပင်လုံးကြီးကို ဖြတ်ရန် မစွမ်းနိုင်သော်လည်း ဝန်ချလက်မြောက်ခြင်းကို မပြုမူ၍သာလျှင် ပန်းဘဲ ရုံသို့သွားကာ ပုဆိန်ကို ထက်အောင်ပြုစေပြီးလျှင် တဖန် ပြန်လာ၍ ဖြတ်ရာသကဲ့သို့၊ တဖန် ပျက်စီး ချွတ်ယွင်းပြန်လျှင် လည်း ထိုအတူပင် တဖန် လည်းပြုပြင်စေ၍ ဖြတ်ရာသကဲ့သို့၊ ဤသို့ဖြစ်သော ထိုယောကျ်ားသည် ဖြတ်ပြီး ဖြတ်ပြီးကို တဖန်ဖြတ်ဖွယ် မရှိခြင်းကြောင့်၎င်း၊ မပြတ်သေးသည်ကိုလည်း (အဖန်ဖန်) ဖြတ်ခြင်းကြောင့်၎င်း မကြာမီပင် သစ်ပင်ကြီးကို လဲကျစေရာသကဲ့သို့ ဤအတူပင် ပါဒကဏ္ဍာန်မှထ၍ ရှေး၌ နှလုံးသွင်း-ဆင်ခြင်ပြီးကို မဆင်ခြင်တော့ပဲ ပဋိသန္ဓေကိုသာလျှင် ဆင်ခြင်သည်ဖြစ်၍ မကြာမီပင် ပဋိသန္ဓေကို ခွါလှစ်၍ စုတိခဏ၌ ဖြစ်ခဲ့သော နာမ်ရုပ်ကို အာရုံပြုနိုင်ရာ၏။ ထင်းခွဲသူ ဆံပင်ကို ပယ်ချသူ (ခေါင်းရိတ်သူ) အစရှိသော ဥပမာတို့ဖြင့်လည်း ဤဆိုခဲ့သော အနက်ကို ပြအပ်သေး၏။

ဆိုခဲ့သော ထိုစကားထဲ၌ နောက်ဆုံး ထိုင်နေခြင်းမှစ၍ ပဋိသန္ဓေတိုင်အောင် အာရုံပြု၍ ဖြစ်သောဉာဏ်သည် ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်မဟုတ်သေးပေ၊ ယင်းဉာဏ်သည်ကား ပရိကံ သမာဓိနှင့်ယှဉ်သောဉာဏ် မည်ပေ၏။ အတိတ်သ (အတိတ် အဖို့၌ဖြစ်သော) ဉာဏ်ဟူ၍လည်း (ဧကေ) အချို့ဆရာတို့က ဆိုကြ၏။ ထိုဧကေဆရာတို့၏ စကားသည် ရူပါဝစရဉာဏ်ကို ရည်၍ ဆိုပါမူ မသင့်ပေ။ အကြင်အခါ၌မူ ထိုယောဂီရဟန်းမှာ ပဋိသန္ဓေကိုကျော်လွန်၍ စုတိခဏ၌ဖြစ်သော နာမ်ရုပ်ကို အာရုံပြုလျက် မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းခေါ် နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်စိတ်သည် ဖြစ်ပေါ် ၏။ ထိုစိတ်ချုပ်လတ်သော် ထိုစုတိနာမ်ရုပ်ကိုပင် အာရုံပြု၍ လေးကြိမ် ငါးကြိမ်သော ဇောတို့သည် ဖြစ်ပေါ်ကုန်၏။ ယင်း လေးကြိမ် ငါးကြိမ်တို့တွင် ရှေး၌ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းဖြင့်ပင်လျှင် ရှေး (သုံးလေးကြိမ်သော) ဇောတို့သည် ပရိကံစသည် အမည်ရှိကုန်သော ကာမာဝစရဇောတို့ပေတည်း။ နောက်ဆုံး (စတုတ္ထ ပဉ္စမ) ဇောသည် ရူပါဝစရ စတုတ္ထဈာန်နှင့် ယှဉ်သော အပ္ပနာ စိတ်ပေတည်း။ ထိုအခါ၌ ထိုရဟန်းမှာ ထိုအပ္ပနာစိတ်နှင့်တကွ အကြင်ဉာဏ်သည် ဖြစ်ပေါ်၏။ ဤဉာဏ်သည် ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏ် မည်၏။ ထို ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော သတိဖြင့် များသောအပြားရှိသော ရှေး၌ နေခဲ့ဘူးသည့် ခန္ဓာအစဉ်ကို အစဉ်လိုက်၍ အောက်မှနိုင်၏။

[ထိုခန္ဓာအစဉ်ကား အဘယ်နည်း?ဟူမူ၊ ဘဝတခုကိုလည်း (အောက်မေ့၏) ဘဝနှစ်ခုတို့ကိုလည်း ဘဝသုံးခုတို့ကိုလည်း ဘဝလေးခုတို့ကိုလည်း ဘဝငါးခုတို့ကိုလည်း ဘဝဆယ်ခုတို့ကိုလည်း ဘဝနှစ်ဆယ်ကိုလည်း ဘဝသုံးဆယ်ကိုလည်း ဘဝလေးဆယ်ကိုလည်း ဘဝငါးဆယ်ကိုလည်း ဘဝတရာကိုလည်း ဘဝတထောင်ကိုလည်း ဘဝတသိန်းကိုလည်း သံဝဋ္ဌကပ်များစွာတို့ကိုလည်း ဝိဝဋ္ဌကပ်များစွာတို့ကိုလည်း သံဝဋ္ဌ ဝိဝဋ္ဌကပ်များစွာတို့ကိုလည်း (အောက်မေ့၏)။ “ဤမည်သော ဘဝ၌ ငါသည် ဤသို့သော အမည်ရှိခဲ့၏ ဤသို့သော အနွယ်ရှိခဲ့၏ ဤသို့သောအဆင်းရှိခဲ့၏ ဤသို့သော အစာရှိခဲ့၏ ဤသို့သော ချမ်းသာ ဆင်းရဲကို ခံစားခဲ့၏ ဤသို့သော အသက်အပိုင်းအခြား ရှိခဲ့၏။ ထိုငါသည် ယင်းဘဝမှ စုတေခဲ့၍ ဤမည်သော ဘဝ၌ ဖြစ်ခဲ့ပြန်သည်။ ထိုဘဝ၌လည်း ဤသို့သော အမည်ရှိခဲ့၏။ ပ။ ဤသို့သော အသက်အပိုင်းအခြား ရှိခဲ့၏။ ဤသို့ (အဆင်း စသော) အခြင်းအရာနှင့်တကွ ညွှန်ပြစရာ (အမည် အနွယ်)နှင့်တကွ များသော အပြားရှိသော ရှေး၌ နေခဲ့ဘူးသော ခန္ဓာအစဉ်ကို အစဉ်လိုက်၍ အောက်မေ့နိုင်၏။”

၄၀၄။ ထိုစကားရပ်၌ ဘဝတခုကိုလည်း ဟူသည်ကား ပဋိသန္ဓေမှစ၍စုတိ အဆုံးရှိသော တခုသောဘဝ၌ အတွင်း ဝင်သော ခန္ဓာအစဉ်တခုကိုလည်း (ဟု ဆိုလို၏)။ ဘဝနှစ်ခုတို့ကိုလည်း စသည်တို့၌လည်း နည်းတူပင် သိအပ်၏။ သံဝဋ္ဌကပ်များစွာတို့ကိုလည်း စသည်တို့၌ ဆုတ်ယုတ် ပျက်စီးနေသော ကပ်ကာလသည် သံဝဋ္ဌကပ်မည်၏။ တိုးပွားဖြစ်ထွန်းနေသော ကပ်ကာလသည် ဝိဝဋ္ဌကပ်မည်၏-ဟု သိအပ်၏။ ထိုတွင် သံဝဋ္ဌကပ်ဖြင့် [၄၄] (ပျက်စီးပြီးနောက် ဟင်းလင်းပြင် ဖြစ်လျက် တည်နေသော) သံဝဋ္ဌဋ္ဌာယီကပ်ကို ယူအပ်၏။ အကြောင်းမူကား-ထိုသံဝဋ္ဌကပ်လျှင် အရင်းခံ ရှိသောကြောင့် ပေတည်း။ ဝိဝဋ္ဌကပ်ဖြင့်လည်း (ဖြစ်ထွန်းပြီးနောက် ကမ္ဘာကြီးတည် နေသော) ဝိဝဋ္ဌဋ္ဌာယီကပ်ကို ယူအပ်၏။ ဤသို့ယူလျှင်-

“ရဟန်းတို့ အသင်္ချေယျ ကပ်တို့သည် ဤလေးပါးတို့ပေတည်း၊ အဘယ်လေးပါးတို့နည်း။ သံဝဋ္ဌကပ် သံဝဋ္ဌဋ္ဌာယီကပ် ဝိဝဋ္ဌကပ် ဝိဝဋ္ဌဋ္ဌာယီကပ် ဤလေးပါးတို့ ပေတည်း”ဟု ဟောထားသော အသင်္ချေယျကပ် တို့ကို အကြွင်းမဲ့ သိမ်းယူ အပ်ပြီး ဖြစ်ပေတော့သည်။

ထိုကပ်လေးပါးတို့တွင် သံဝဋ္ဌခေါ် ပျက်ကပ်တို့သည် (၁) မီးဖြင့်ပျက်သော (တေဇောသံဝဋ္ဌ) ကပ်၊ (၂) ရေဖြင့် ပျက်သော (အာပေါသံဝဋ္ဌ)ကပ်၊ (၃) လေဖြင့်ပျက်သော(ဝါယောသံဝဋ္ဌ)ကပ်ဟူ၍ သုံးပါးရှိကုန်၏။ သံဝဋ္ဌသီမာခေါ် ပျက်ရာ နယ် ဆုံးတို့သည် အာဘဿရာဘုံ သုဘကိဏှာဘုံ ဝေဟပ္ဖိုလ်ဘုံဟူ၍ သုံးပါးတို့ပင်။

ကမ္ဘာသည် မီးဖြင့်ပျက်သောအခါ အာဘဿရာဘုံမှ အောက်ဖက်၌ မီးလောင်၍ ပျက်စီး၏ (အာဘဿရာဘုံကား မပျက်)။ ရေဖြင့်ပျက်သောအခါ သုဘကိဏှာဘုံမှ အောက်ဖက်၌ ရေဖြင့် ကြွေမှုပျက်စီး၏ (သုဘကိဏှာဘုံကား မပျက်)။ လေဖြင့် ပျက်စီးသောအခါ ဝေဟပ္ဖိုလ်ဘုံအောက်ဖက်၌ လေဖြင့် ပျက်စီး၏ (ဝေဟပ္ဖိုလ်ဘုံကား မပျက်)။ ဘေးပတ်ဝန်းကျင် အကျယ်အပြန့်အားဖြင့်မူ ပျက်သော အခါတိုင်းပင် (စကြာဝဠာ ကုဋေတသိန်းဟူသော) ဗုဒ္ဓခေတ် တခုလုံး ပျက်စီး၏။

ဗုဒ္ဓခေတ် မည်သည်မှာ (၁) ဇာတိခေတ်၊ (၂) အာဏာခေတ် (၃) ဝိသယခေတ်ဟူ၍ သုံးပါး အပြားရှိ၏။ ထိုတွင် ဇာတိခေတ်သည် စကြာဝဠာတသောင်း အပိုင်းအခြားရှိ၏။ ယင်းဇာတိခေတ်သည် ပစ္စိမာဝိက ဘုရားအလောင်းတော် ပဋိသန္ဓေ ယူသောအခါ စသည်တို့၌ တုန်လှုပ်၏။ အာဏာခေတ်သည် စကြာဝဠာ ကုဋေတသိန်း အပိုင်းအခြားရှိ၏။ ယင်းအာဏာခေတ်၌ ရတနသုတ်ပရိတ် ခန္ဓပရိတ် ဓဂ္ဂေပရိတ် အာဠာနာဠိယပရိတ် မောရပရိတ်ဟူသော ဤပရိတ်တော်တို့၏ အာနုဘော်သည် ဖြစ်ပေ၏။ ဝိသယခေတ်သည် အဆုံးအပိုင်းအခြား မရှိပေ။ ယင်း ဝိသယခေတ်ကို “အကြင်မျှလောက် အလိုရှိလျှင် ထိုမျှလောက်အသံဖြင့် သိစေနိုင်၏”ဟု မိန့်ဆိုတော်မူ (အပ်)ပေသည်။ ယင်း ဝိသယခေတ်၌ မြတ်စွာဘုရားသည် အကြင် အကြင် အရာကို အလိုရှိ၏။ ထိုထိုအရာကို သိတော်မူနိုင်ပေ၏။ ယခု ပြဆိုခဲ့သော ဤသုံးပါးသော ဗုဒ္ဓခေတ်တို့တွင် တခုသော အာဏာခေတ်သည် ပျက်စီး၏။ ထိုအာဏာခေတ် ပျက်စီးလျှင် (ထို၌ အတွင်းဝင်သော) ဇာတိခေတ်လည်း ပျက်စီး တော့သည်သာ။ ပျက်စီးလျှင်လည်း တပေါင်းတည်းပင် ပျက်စီး၏။ တည်လျှင်လည်း တပေါင်းတည်းပင် တည်၏။ ထိုကပ် ကမ္ဘာ၏ ပျက်စီးခြင်း တည်ခြင်းကို ဤဆိုလတ်အတိုင်း သိအပ်၏။

မီးဖြင့် ကမ္ဘာပျက်ပုံ

၄၀၅။ အကြင်အခါ၌ကပ်ကမ္ဘာသည် မီးဖြင့်ပျက်၏။ ထိုအခါ (ပျက်ခါနီး) အစကပင်လျှင် ကမ္ဘာပျက် မိုးကြီးသည် တက်ပြီးလျှင် စကြဝဠာကုဋေတသိန်း၌ တစပ်တည်းသော မိုးကြီးဖြစ်လျက် ရွာသွန်း၏။ လူတို့သည် ဝမ်းမြောက် ရွှင်လန်း ကုန်လျက် အလုံးစုံသော မျိုးစေ့တို့ကို ထုတ်၍ စိုက်ပျိုးကုန်၏။ ကောက်ပင်တို့သည် နွားစားလောက်ရုံမျှ ဖြစ်လာကြလျှင် မြည်းသံကဲ့သို့ မြည်လျက် ချိုးလျက် မိုးရေတပေါက်မျှ မရွာတော့ချေ။ ထိုအခါ ပြတ်စဲသွားသော မိုးသည် လုံးဝပြတ်စဲ သွားတော့သည်သာတည်း။ ဤသို့ဖြစ်ပုံကိုပင် ရည်၍ မြတ်စွာဘုရားသည်-

“ရဟန်းတို့ ဤလိုအခါမျိုးသည် ရှိသေး၏။ ယင်းသို့သော အခါ၌ များစွာကုန်သော နှစ်တို့ ပတ်လုံး များစွာကုန်သော [၄၅]နှစ် အရာတို့ပတ်လုံး များစွာကုန်သောနှစ်အထောင်တို့ပတ်လုံး များစွာ ကုန်သော နှစ်အသိန်းတို့ပတ်လုံး မိုးသည် မရွာတော့ပေ”ဟု-

ဟောတော်မူ(အပ်)ပေသည်။

မိုးရေကို မှီ၍ အသက်ရှင် ကြရကုန်သော သတ္တဝါတို့သည် သေလေကုန်၍ ဗြဟ္မာ့ပြည်၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ပန်းသစ်သီးကို မှီ၍ အသက်ရှင်ကြရကုန်သော နတ်တို့သည်လည်း (စုတေကုန်၍ ဗြဟ္မာ့ပြည်၌ ဖြစ်ကုန်၏)။ ဤသို့သော အခြင်းအရာဖြင့် ရှည်စွာသော အခွန်ကာလ ကုန်လွန်သွားလတ်သော် ထိုထိုအရပ်၌ ရေသည် ကုန်ခန်းခြင်းသို့ ရောက်လေ၏။ ထိုအခါ အစဉ်အားဖြင့် ငါးလိပ်တို့သည်လည်း သေကြပြီးလျှင် ဗြဟ္မာ့ပြည်၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ငရဲသား သတ္တဝါတို့သည်လည်း (ဗြဟ္မာ့ ပြည်၌ ဖြစ်ကုန်၏)။ ထိုသတ္တဝါတို့တွင် ငရဲသား သတ္တဝါတို့သည် ခုနစ်စင်းမြောက် နေထွက်ပေါ်သောအခါ၌ ပျက်စီးကြ သည်ဟု ဧကေ (အချို့) ဆရာတို့က ဆိုကုန်၏။

ဈာန်မရပဲ ဗြဟ္မာ့ပြည်၌ ဖြစ်ခြင်းမည်သည် မရှိချေ။ ဤ ဆိုခဲ့သော လူစသည်တို့တွင် အချို့သတ္တဝါတို့သည် အငတ် ဘေးဖြင့် အနှိပ်စက်ခံနေရကုန်၏။ အချို့သတ္တဝါတို့သည် ဈာန်ကို မရထိုက်ကုန်၊ ထို သတ္တဝါတို့သည် အဘယ်သို့လျှင် ဗြဟ္မာ့ပြည်၌ ဖြစ်ကုန် သနည်းဟူမူ၊ နတ်ပြည်၌ရသောဈာန်၏ အစွမ်းဖြင့် (ဖြစ်ကြပေသည်)။ ဖြစ်နိုင်ပုံမှာ ထိုအခါ၌ “အနှစ် တသိန်းကုန်လွန်သောအခါ ကမ္ဘာကြီးပျက်လိမ့်မည်”ဟု လောကဗျူဟာမည်သော ကာမာဝစရ နတ်တို့သည် ဖြေလွှတ်သော သျှောင်ထုံးရှိသည့်ပြင် ဖရိုဖရဲကြသော ဆံပင်ရှိကုန်လျက် ငိုယိုသော မျက်နှာရှိ၍ မျက်ရည်တို့ကို လက်တို့ဖြင့် သုတ်ကုန် လျက် နီရဲသောအဝတ်ကို ဝတ်ဆင်ကြကာ အလွန်ဖောက်ပြန်သည့် ကြောက်ဖွယ် အသွင်ကိုဆောင်ကြသည်ဖြစ်၍ လူတို့လမ်း လူတို့ ကြားသိနိုင်သော အရပ်၌ လှည့်လည်ကုန်လျက် ဤသို့ ပြောကြားကြွေးကြော်ကုန်၏။ “အချင်းတို့ ယခုအခါမှ အနှစ် တသိန်းလွန်သောအခါ၌ ကမ္ဘာပျက်ခြင်း ဖြစ်လိမ့်မည်။ ဤလောက တခုလုံး ပျက်လိမ့်မည်။ မဟာသမုဒ္ဒရာသည်လည်း ခန်းခြောက် သွားလိမ့်မည်။ ဤ ကမ္ဘာမြေကြီးရော မြင်းမိုရ်တောင်မင်းရော မီးလောင်၍ ပျက်စီးသွားလိမ့်မည်။ ဗြဟ္မာ့ပြည်တိုင် အောင် ကမ္ဘာလောက၏ ပျက်စီးခြင်းဖြစ်လိမ့်မည်။ အချင်းတို့ မေတ္တာကို ပွားစေကြကုန်လော့၊ ကရုဏာကို၊ မုဒိတာကို၊ အချင်း တို့ ဥပေက္ခာကို ပွားစေကြကုန်လော့၊ မိခင်ကို ပြုစုလုပ်ကျွေး ကြကုန်လော့၊ ဖခင်ကို ပြုစုလုပ်ကျွေး ကြကုန်လော့၊ အမျိုးထဲ၌ အသက်ကြီးသူတို့ကို အရိုအသေ ပြုကြကုန်လော့”ဟု ပြောကြား ကြွေးကြော်ကုန်၏။

ထို လောကဗျူဟာ နတ်တို့၏ စကားကို ကြားကုန်၍ အများအားဖြင့် လူတို့သည်၎င်း ဘုမ္မဇိမ်းနတ်တို့သည်၎င်း ထိတ်လန့်ခြင်း သံဝေဂဖြစ်ကြကုန်လျက် အချင်းချင်း နူးညံ့သော စိတ်ရှိကြသည်ဖြစ်၍ မေတ္တာ အစရှိသော ကောင်းမှုတို့ကို ပြုကြ၍ နတ်ပြည်၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ထိုနတ်ပြည်၌ နတ်သုခာဘောဇဉ်ကိုစားကြ၍ ဝါယောကသိုဏ်း၌ ပရိကံပြုကြ၍ ဈာန်ကို ရကုန်၏။ (လူနှင့် ဘုမ္မဇိမ်းနတ်တို့မှ) တပါးသော သတ္တဝါတို့သည်ကား အပရာပရိယဝေဒနီယကံဖြင့် နတ်ပြည်၌ ဖြစ်ကုန် ၏။ မှန်ပေ၏-သံသရာ၌ ကျင်လည်နေသော သတ္တဝါမည်သည် အပရာ ပရိယကံ ကင်းသူ မရှိချေ။ ထိုသတ္တဝါတို့သည်လည်း ထိုနတ်ပြည်၌ ထိုအတူပင် ဈာန်ကိုရကုန်၏။ ဤသို့ နတ်ပြည်၌ ရသောဈာန်၏ အစွမ်းအားဖြင့် အလုံးစုံသော သတ္တဝါတို့ သည် ဗြဟ္မာ့ပြည်၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတွင် တရပ်ပြီး၏။

ကမ္ဘာပျက်ပုံကို ဆက်ဦးအံ့-ကမ္ဘာပျက်မိုး ပြတ်စဲသည်မှ နောက်၌ရှည်သော အခွန်ကာလ ကုန်လွန်သွားသောအခါ ဒုတိယနေ တစင်းထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ မှန်ပေ၏-မြတ်စွာဘုရား ဟောထားသော ဤသို့သောစကားလည်း ရှိပေ၏-

“ရဟန်းတို့ ဤလိုအခါမျိုးလည်း ရှိသေး၏” ဤသို့ အစချီသော သတ္တသူရိယသုတ်ကို ချဲ့၍ သိအပ်ပေ၏။

ထို ဒုတိယနေ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာလတ်သော် [၄၆] ညဉ့်အပိုင်းအခြား နေ့အပိုင်းအခြား မထင်တော့ပြီ၊ နေတစင်း ဝင်လျှင် နေတစင်းထွက်ပေါ်၏။ လောကမှာ မပြတ်သော နေပူရောင် ရှိသည်သာလျှင် ဖြစ်၏။ ပကတိနေ၌ နေနတ်သား

ရှိသကဲ့သို့ ကမ္ဘာပျက်နေ၍ (နေနတ်သား) မရှိပေ။ ထိုနေနတ်စင်းတို့တွင် ပကတိနေ ထွက်နေသောအခါ ကောင်းကင်၌ တိမ်တိုက်တို့သည်၎င်း၊ အခိုးညွန့်တို့သည်၎င်း၊ လှုပ်ရှားသွားလာကုန်၏။ ကမ္ဘာပျက်နေ ထွက်နေသောအခါ ကောင်းကင်မှာ အခိုးနှင့် တိမ်တိုက် ကင်း၏ ကြွေးမိုဝန်းကဲ့သို့ အညစ်အကြေး ကင်းလျက်ရှိ၏။ မြစ်ကြီးငါးသွယ်တို့မှ တပါးကုန်သော မြစ်ငယ်များ စသည်တို့၌ ရေသည်ခန်းခြောက်၏။

ထို့နောင်လည်း ရှည်သော အခွန့်ကာလ ကုန်လွန်သွားသောအခါ တတိယနေတစင်း ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်လာပြန်၏။ ယင်းတတိယနေ၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်ခြင်းကြောင့် မြစ်ကြီးတို့သည်လည်း ခန်းခြောက်ကုန်၏။

ထို့နောင်လည်း ရှည်သောအခွန့်ကာလ ကုန်လွန်သွားသောအခါ စတုတ္ထနေတစင်း ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်လာပြန်၏။ ယင်း စတုတ္ထနေ၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်ခြင်းကြောင့် ဟိမဝန္တာ၌ မြစ်ကြီး (ငါးသွယ်)တို့၏ မြစ်ဖျားခံရာ ဖြစ်ကုန်သော “သီဟပပါ တအိုင် ဟံသပါတနအိုင် ကဏ္ဍမုဏ္ဍအိုင် ရထကာရအိုင် အနဝတတ်အိုင် ဆဒ္ဒန်အိုင် ကုဏာလအိုင်” ဟူသော ဤအိုင်ကြီး ခုနစ်အိုင်တို့သည် ခန်းခြောက်ကုန်၏။

ထို့နောင်လည်း ရှည်သောအခွန့်ကာလ ကုန်လွန်သွားသောအခါ ပဉ္စမနေတစင်း ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်လာပြန်၏။ ယင်း ပဉ္စမနေ၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်ခြင်းကြောင့် အစဉ်အတိုင်း (တဖြည်းဖြည်းချင်းကုန်ခန်း၍) သမုဒ္ဒရာ၌ ရေသည် လက်တဆစ် စုံစွတ်ရုံမျှသော်လည်း မတည် ရှိတော့ချေ။

ထို့နောင်လည်း ရှည်သောအခွန့်ကာလ ကုန်လွန်သွားသောအခါ ဆဋ္ဌနေတစင်း ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်လာပြန်၏။ ယင်း ဆဋ္ဌနေ၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်ခြင်းကြောင့် အလုံးစုံသော စကြာဝဠာတတိုက်လုံးသည် တစပ်တည်းအခိုးအငွေ့ပြည့်လျက်ရှိ၏။ အခိုးအငွေ့ကြောင့် အစိုဓာတ် ကုန်ခန်းသွားလေ၏။ ဤစကြာဝဠာကဲ့သို့ပင် ကုဋေတသိန်းသော စကြာဝဠာတို့သည်လည်း နည်းတူပင် ဖြစ်လေကုန်၏။

ထို့နောင်လည်း ရှည်သောအခွန့်ကာလ ကုန်လွန်သွားသောအခါ သတ္တမနေတစင်း ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်လာပြန်၏။ ယင်းသတ္တမနေ၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်ခြင်းကြောင့် ကုဋေတသိန်းသော စကြာဝဠာတို့နှင့်တကွ ဤစကြာဝဠာ တခုလုံးသည် တစပ်တည်း တောက်လောင်သော မီးလျှံရှိသည် ဖြစ်လေတော့၏။ ယူဇနာတရာစသည် အပြားရှိကုန်သော မြင်းမိုရ်တောင်၏ တောင်ထွတ်တို့သည်လည်း ပြိုပျက်ကုန်၍ ကောင်းကင်၌ပင်လျှင် ကွယ်ပျောက်လေကုန်၏။ ထိုမီးလျှံသည် တက်၍ စတုမဟာရာဇ်နတ်ဘုံတို့ကို လောင်၏။ ထိုနတ်ဘုံ၌ ရွှေဗိမာန် ရတနာဗိမာန် ပတ္တမြားဗိမာန်တို့ကို လောင်ကျွမ်းစေပြီးလျှင် တာဝတိံသာဘုံကို စွဲလောင်၏။ ဤနည်းဖြင့်ပင်လျှင် ပဌမဈာန်ဗြဟ္မာ့ပြည်တိုင်အောင် စွဲလောင်၏။ ထိုပဌမဈာန်ဘုံ၌ သုံးမျိုးသော ဗြဟ္မာတို့၏ ဘုံဗိမာန်တို့ကို လောင်ကျွမ်းစေပြီးလျှင် (ပရိတ္တာဘာ အပ္ပမာဏာဘာဘုံတို့နှင့် တပြင်တည်းဖြစ်သော) အာဘဿရာဘုံကို ဆိုက်၍တည်၏။ ထိုမီးလျှံသည် အဏုမြူမျှသော်လည်း ရုပ်သင်္ခါရတရားရှိနေသေးလျှင် မငြိမ်းသေး၊ ရုပ်သင်္ခါရတရားအားလုံး ကုန်သောအခါ ထောပတ်ဆီတို့ကို လောင်သောမီးလျှံကဲ့သို့ [၄၇] ပြာကိုသော်လည်း မကြွင်းကျန်စေပဲ ငြိမ်းသွားလေတော့၏။ အောက်ကောင်းကင်နှင့် အထက်ကောင်းကင်သည် တစပ်တည်းဖြစ်လျက် အမှိုက်မှောင်အတို ဖြစ်လေ၏။

ကမ္ဘာမြစ်ထွန်းပုံ

၄၀၆။ ထို့နောင် ရှည်စွာသော အခွန့်ကာလ ကုန်လွန်သောအခါ ကြီးစွာသော မိုးတိမ်သည် တက်လာ၍ ရှေးဦးစွာ ဖွဲ့ဖွဲ့ ဖွဲ့ဖွဲ့ ရွာသွန်း၏။ အစဉ်အတိုင်း (တိုးတက်၍) ကုမုဒ္ဒရာကြားရိုးခန့် ကျည်ပွေ့ခန့် ထန်းလုံးခန့် စသည် အတိုင်းအရှည် ရှိကုန်သော မိုဗန်းရေယဉ်တို့ဖြင့် ရွာသွန်းလျက် ကုဋေတသိန်းသော စကြာဝဠာတို့၌ မီးလောင်ထားရာအရပ်ကို ပြည့်စေပြီးလျှင် ပြတ်စဲ ကွယ်ပျောက်လေ၏။ (ထိုရေ၏) အောက်ဖက်၌၎င်း ထက်ဝန်းကျင် ဘေးပတ်လည်၌၎င်း လေထုကြီး ဖြစ်ပေါ်လာပြီး လျှင် ထိုရေကို တလုံးတခဲတည်းဖြစ်စေ၏။ ပဒုမ္မာကြာဖက်ပေါ်၌ ရေပေါက်ကဲ့သို့ ထက်ဝန်းကျင် တလုံးတခဲတည်းဖြစ်စေ၏။ အာဘဿရာ ဗြဟ္မာ့ပြည်တိုင်အောင် ထိုမျှလောက်ကြီးကျယ်စွာသော ရေအစုကို တလုံးတခဲတည်းဖြစ်အောင် အဘယ်သို့ ပြုသနည်း ဟူမူ၊ အကြားအပေါက်ကို ပေးသောအားဖြင့် (တလုံးတခဲတည်း ဖြစ်အောင်ပြုသည်)။ မှန်ပေ၏-ထိုလေထုသည် ထိုရေထုအား ထိုထိုအရပ်၌ အကြားအပေါက်ကိုပေး၏။ ဤသို့ လေထုပေါင်းစုလျက် တလုံးတခဲတည်းဖြစ်စေအပ်သော ထိုရေထုသည် အစဉ်အတိုင်းကုန်၍လျော့၍ အောက်သို့သက်၏။ ရေသည်လျော့၍ သက်လတ် သက်လတ်သော် ပဌမဈာန် ဗြဟ္မာ့ပြည်၌နှင့် ဗြဟ္မာ့ဘုံတို့သည်၎င်း ယာမာတိုင်အောင် အထက်ကာမာဝစရ နတ်ပြည်၌နှင့် နတ်ဘုံတို့သည်၎င်း ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်ကုန်၏။

ရှေးကမ္ဘာမြေတည်ရာဌာနသို့ ရောက်အောင်သက်သောအခါ၌မူကား အားကြီးသောလေတို့သည် ဖြစ်ပေါ်ကုန်၏။ ထို အားကြီးသောလေတို့သည် ထိုရေထုကို အထက်မှလေပေါက်ကို ပိတ်ထားသော ဓမ္မကရိဏ် ရေစစ်၌ တည်သောရေကဲ့သို့

ရှုစရာမရှိအောင်ပြု၍ ပိတ်ဆို့ကုန်၏။ ချိုမြိန်သောရေသည် ကုန်ခြင်းသို့ လျော့ခြင်း ရောက်လတ်သော် အပေါ်ယံ၌ ရသပထဝီ ခေါ် မြေဆီအရသာကို ဖြစ်ပေါ်စေ၏။ ၎င်းသည် အဆင်းနှင့်လည်း ပြည့်စုံ၏။ အနံ့အရသာနှင့်လည်း ပြည့်စုံ၏။ ရေမပါသော ဃနာနို့ဆွမ်းပြုတ်၏ အပေါ်ယံ၌ မလိုင်လွှာကဲ့သို့ပင်တည်း။

ထိုအခါ၌ အဘဿရာ ဗြဟ္မာ့ပြည်၌ ရှေးဦးစွာဖြစ်ခဲ့ကြသော သတ္တဝါတို့သည် အသက်တမ်းကုန်ခြင်း ကြောင့်သော် ၎င်း၊ ကံစွမ်းကုန်ခြင်းကြောင့်သော်၎င်း ထိုဗြဟ္မာ့ပြည်မှ စုတေခွဲကြ၍ ဤလူ့ပြည်၌ ဖြစ်လာကုန်၏။ ထို ကမ္ဘာဦးသား လူတို့ သည် မိမိတို့၏ ကိုယ်ရောင်ဖြင့်ပင် လင်းလျက်မြင်လျက် ရှိကုန်၏။ ကောင်းကင်၌ သွားလာနိုင်ကုန်၏။ ၎င်းတို့သည် အဂ္ဂည သူတို့၌ ဟောထားသည့်နည်းဖြင့် ထိုမြေဆီ၏အရသာကို လျက်ကာမြည်းစမ်းကုန်၍ တပ်မက်သာယာမှု-တဏှာက လွှမ်းမိုး ခြင်းကြောင့် (စားလိုသော အာသာပြင်းပြသောကြောင့်) အလုပ်အလွှေပြုကုန်လျက် စားသုံးရန် အားထုတ် ကုန်၏။ ထိုအခါ သူတို့၏ကိုယ်မှ အရောင်သည် ပျောက်ကွယ်လေ၏ အမှောင်ကျသွားလေ၏။ ၎င်းတို့သည် အမှိုက်မှောင်ကို တွေ့ကြရသော ကြောင့် ကြောက်ကုန်၏။

ထို့နောက် ထိုကမ္ဘာဦးလူတို့၏ ကြောက်ခြင်းကို ပယ်ဖျောက်ကာ ရဲရင့်ခြင်းကိုဖြစ်စေလျက် အချင်းယူဇနာ ငါးဆယ်ရှိ သော နေဝန်းသည် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုကမ္ဘာဦးလူတို့သည် ပေါ်လာသောထိုနေကို မြင်ကြရ၍ “အလင်းရောင်ကို ရကြပေပြီ”ဟု ရွှင်လန်းဝမ်းမြောက်ကုန်သည်ဖြစ်၍ “ကြောက်ရွံ့နေကြသော ငါတို့၏ ကြောက်ခြင်းကို ပယ်ဖျောက်၍ ရဲရင့်ခြင်း ကို ဖြစ်စေလျက် ထွက်ပေါ်လာသောကြောင့် သူရိယ-ရဲရင့်စေသော နေမည်စေ”ဟု နှလုံးသွင်း ကြကာ ထိုနေအား သူရိယ- ဟူသော အမည်ကိုသာလျှင် ပြုကုန်၏ (အမည်ပေးကုန်၏)။

[၄၈] ထို့နောက် နေသည် တနေ့ပတ်လုံး အလင်းရောင်ကိုပြု၍ ကွယ်လတ်-ဝင်သွားလတ်သော် “ငါတို့ရထားသည် နေရောင်သည်လည်း ပျောက်ကွယ်သွားလေပြီ”ဟု ကြံတွေးကြ၍ တဖန်ကြောက်ရွံ့ကြပြန်၏။ ကြောက်ရွံ့နေကြသော ထိုသူတို့ မှာ “အခြားအလင်းရောင်ကို အကယ်၍ ရကြပါမူ ကောင်းလေစွ”ဟု ဤသို့သော အကြံဖြစ်၏။ ထိုလူတို့၏ စိတ်အကြံကိုသိ၍ ပေါ်လာသကဲ့သို့ အချင်းလေးဆယ့်ကိုးယူဇနာ ရှိသော လဝန်းသည် ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ကမ္ဘာဦးသူ ထိုလူတို့သည် ထို လကို မြင်ကြရ၍ အတိုင်းအထက်အလွန် ရွှင်လန်းဝမ်းမြောက် ကြသည်ဖြစ်၍ “ငါတို့၏အလိုကိုသိ၍ ပေါ်လာသကဲ့သို့ပင် ပေါ်လာသောကြောင့် စန္ဒ-လမည်စေ”ဟု နှလုံးသွင်းကြကာ ထိုလအား စန္ဒဟူသော အမည်ကိုသာလျှင် ပြုကုန်၏ (အမည်ပေး ကုန်၏)။ ဤသို့ လ၊ နေတို့ ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်ကုန်လတ်သော် နက္ခတ်တို့သည်၎င်း ကြယ်တာရာ အပေါင်းတို့သည်၎င်း ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်ကုန်၏။

ထိုအခါမှစ၍ ညဉ့်နှင့်နေတို့သည် ထင်ရှားကုန် ၏။ အစဉ်အားဖြင့် ပက္ခ၊ လ၊ ဥတု၊ နှစ်တို့သည် ထင်ရှားကုန်၏။ လ-နေတို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်သောနေ့၌ပင်လျှင် မြင်းမိုရ်တောင် စကြာဝဠာတောင် ဟိမဝန္တာတောင်တို့သည် ထင်ရှားဖြစ် ပေါ်ကုန်၏။ ၎င်းတို့သည်လည်း မရှေးမနှောင်း တပေါင်းလပြည့်နေ့၌ပင်လျှင် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်ကုန်၏။ အဘယ်သို့နည်း? ဆတ်ဆန်ထမင်းကို ချက်သောအခါ တပြိုင်နက်ပင်လျှင် အပြက်တို့သည် တက်ကုန်သကဲ့သို့ အချို့အရပ်တို့သည် စုန်စုန် တက်ကုန်သကဲ့သို့ အချို့အရပ်တို့သည် နိမ့်ကုန်ချိုင့်ကုန်သကဲ့သို့ အချို့အရပ်တို့သည် အညီအမျှ ဖြစ်ကုန်သကဲ့သို့ ထို အတူပင် စုန်စုန်တက်ရာရာအရပ်၌ တောင်များဖြစ်ကုန်၏။ နိမ့်ရာ ချိုင့်ရာရာအရပ်၌ သမုဒ္ဒရာများဖြစ်ကုန်၏။ အညီအမျှ ဖြစ်ရာရာ အရပ်၌ ကျွန်းများဖြစ်ကုန်၏။

ထိုစဉ်အခါက မြေဆီအရသာကို စားသုံးနေကြသော ထိုသတ္တဝါတို့တွင် အစဉ်အားဖြင့် အချို့က အဆင်းလှကုန်၏။ အချို့က အဆင်းမလှကုန်။ ထိုလူတို့တွင် အဆင်းလှသောလူတို့သည် အဆင်းမလှသောလူတို့ကို မထိမဲ့မြင်ပြုကုန်၏။ ထို သတ္တဝါတို့၏ အလွန်မာန်တက်၍ မထိမဲ့မြင်ပြုခြင်းဟူသော အကြောင်းကြောင့် ထိုမြေဆီအရသာသည်လည်း ကွယ်ပျောက် သွားလေ၏။ မြေဆီမြေလွှာသည် ထင်ရှားဖြစ် ပေါ်လာ၏။ ထိုအခါ၌ ထိုလူတို့၏ လှခြင်း မလှခြင်း မာန်မူတက်ကြွခြင်း ဟူသော ထိုနည်းဖြင့်ပင်လျှင် ထိုမြေဆီ မြေလွှာသည်လည်း ကွယ်ပျောက်လေပြန်၏။ မထွန်ယက် မစိုက်ပျိုးရဘဲ အလိုလို ပေါက်ရောက်၍ ရင့်ကျက်သော သလေးဆန် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ၎င်းဆန်သီးမှာ ဖွဲနုဖွဲကြမ်းမပါ သန့်ရှင်း၍ မွှေးကြိုင် သော အနံ့ရှိပေ၏။

ထို့နောင် လူတို့မှာ(ထမင်း)အိုးတို့သည် ဖြစ်ပေါ်ကုန်၏။ ထိုလူတို့သည် သလေးဆန်ကို အိုး၌ထည့်၍ ကျောက်ဖျာ မျက်နှာ ပြင်ပေါ်တင်ထားကုန်၏။ အလိုလိုပင် မီးလျှံ တက်လာ၍ ထိုဆန်ကို ချက်၏။ ထိုသလေးထမင်းသည် မြတ်လေးပန်း ငုံသဖွယ် တင့်တယ်ဖြူစင်၏။ ထိုထမင်းမှာ ပဲဟင်းဖြင့်၎င်း လက်သုတ်ဟင်းကောင်းဖြင့်၎င်း အကူအညီပြုဖွယ်ကိစ္စ မရှိပေ။ အချို့အချဉ် အဆီမဲ့အစရှိသော အကြင်အကြင် အရသာကို စားလိုလျှင် ထိုထိုအရသာကို ထွက်ပေါ်စေ၏။ (သို့သော်) ကြမ်း တမ်းသော ထမင်းအာဟာရကို စားသုံးကုန်သော ထိုလူတို့မှာ ထိုအခါမှစ၍ ကျင်ကြီးကျင်ငယ်ဖြစ်ပေါ်လာလေတော့ သည်။ ထိုအခါ ထိုကျင်ကြီးကျင်ငယ် ထွက်ရန်အလိုငှါထိုလူတို့မှာ (ကျင်ကြီး ကျင်ငယ်ထွက်ပေါက်) အမာဝတို့သည် ပေါက်ကွဲ ဖြစ် ပေါ်ကုန်၏။ ယောက်ျားမှာ ယောက်ျားဖြစ်ကြောင်း ရုပ်အင်္ဂါ ဖြစ်ပေါ်၏။ မိန်းမမှာ မိန်းမ ဖြစ်ကြောင်း ရုပ်အင်္ဂါ ဖြစ်ပေါ်၏။

[၄၉] ထိုသို့ဖြစ်ပေါ်သောအခါမိန်းမသည် ယောက်ျားကို ယောက်ျားသည်လည်း မိန်းမကို ကြည့်ရိုး ကြည့်စဉ်ထက် ကြာမြင့်စွာ တစ်မိမ့်စိမ့်စူးစိုက်၍ကြည့်ရှု၏။ ထိုသို့ တစ်မိမ့်စိမ့် ကြာမြင့်စွာ စူးစိုက်၍ ကြည့်ရှုခြင်းကြောင့် ထိုမိန်းမ ယောက်ျားတို့ မှာ ကာမရာဂပူပန်မှု ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုသို့ဖြစ်ပေါ်လာသောကြောင့် မေထုန်အမှုကို ပြုကျင့်ကုန်၏။ (အသဒ္ဓမ္မ) သူမြတ်တရား မဟုတ်သည့် မေထုန်အမှုကို မှီဝဲခြင်းဟူသော အကြောင်းကြောင့် ထိုသူတို့ကို ပညာရှိတို့က ကဲ့ရဲ့ကုန်၏။ (မြေမှုန့်ပြာ နွားချေး တို့ဖြင့်ပက်ကုန် ပေါက်ကုန်လျက်) ညဉ့်ဆဲကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုအသဒ္ဓမ္မကို ဖုံးကွယ်ရန်အတွက် အိမ်တို့ကို ဆောက်လုပ် ကုန်၏။ ထိုလူတို့သည် အိမ်၌နေကုန်လျက် အစဉ်အတိုင်း (ကြာမြင့်သောအခါ) ပျင်းရိသူသတ္တဝါ တယောက်၏ ပြုမှုပုံကို အတုလိုက်၍ သိုမှီးသိမ်းဆည်းခြင်းကို ပြုကုန်၏။ ထိုအခါမှစ၍ ဖွဲ့နုသည်ငင်း ဖွဲ့ကြမ်းသည်ငင်း သလေးဆန်ကို မြွေးယုက် ၏။ ရိတ်ပြီးအရပ်၌လည်း ပြန်၍ မပေါက်ရောက်လာတော့ပေ။

ထိုလူတို့သည် စည်းဝေးကုန်၍ ညည်းညူကုန်၏ “အချင်းတို့ ယုတ်မာသောတရားတို့သည် သတ္တဝါတို့၌ ဖြစ်ပေါ်လာ ကြကုန်စွတကား။ ငါတို့သည် ရှေးအခါက (ဥပပါတ်ပဋိသန္ဓေရှိလျက်) စိတ်ဖြင့် ပြီးခဲ့ကုန်၏ (အစာမ စားရပဲ) ပီတိလျှင် အစာရှိခဲ့ကုန်၏” ဤသို့စသည်ကို အဂ္ဂညသုတ်၌ ဟောထားသောနည်းဖြင့် ချဲ့၍ သိအပ်၏။ ထိုမှနောက်၌ သလေးခင်း အပိုင်းအခြားကို ထားကုန်၏။ ထိုအခါ တယောက်သောသတ္တဝါသည် အခြားသူ၏ သလေးခင်းမှ သလေးကို ခိုးယူ၏။ ထို ခိုးယူသော သူကို နှစ်ကြိမ်တိုင်တိုင် ကြိမ်းမောင်း ပြောဆိုကြ၍ သုံးကြိမ်မြောက် (ခိုးသောအခါ)၌ လက်တို့ဖြင့်ငင်း ခဲတို့ဖြင့် ငင်း ဒုတ်တို့ဖြင့်ငင်း ပုတ်ခတ်ရိုက်နှက်ကုန်၏။ ထိုလူတို့သည် ဤသို့ ခိုးယူခြင်း ကဲ့ရဲ့ရှုတ်ချခြင်း လိမ်ပြောခြင်း ဒုတ် လက်နှက် စွဲကိုင်ခြင်းတို့ ဖြစ်ပေါ်ကြသောအခါ စည်းဝေးကြပြီးလျှင် “အချင်းတို့၊ ငါတို့သည် တဦးသော သတ္တဝါကို (အကြီးအမှူးအဖြစ်) သမုတ်ထားကြရလျှင် ကောင်းပေလိမ့်မည်။ ယင်း သမုတ်ထားသည့် သတ္တဝါသည် ငါတို့ထဲက သင့်လျော် မှန်ကန်စွာ ရှုတ်ချသင့်သူကို ရှုတ်ချရာ၏။ ကဲ့ရဲ့သင့်သူကို ကဲ့ရဲ့ရာ၏။ နှင်ထုတ်သင့်သူကို နှင်ထုတ်ရာ၏။ ငါတို့ကမူ ထိုအကြီးအမှူးဖြစ်သူအား သလေးစပါးတို့၏ (ဆယ်ပုံတပုံသော) အဖို့ကို ပေးဆက်ကုန်အံ့” ဟု ကြံစည်ဆွေးနွေးကြကုန်၏။

ဤသို့ ကြံစည် ဆွေးနွေးဆုံးဖြတ်ခြင်းကို ပြုကြပြီးသော ထိုသတ္တဝါတို့တွင် ရှေးဦးစွာ ဤကပ်ကမ္ဘာ၌ ဘုရား အလောင်းတော်ဖြစ်သော ဤဘုန်းကံကြီးသူ အရှင်သည်ပင်လျှင် ထိုစဉ်ကာလက ရှိကြသည့် ထိုသတ္တဝါတို့တွင် အဆင်း အလှဆုံး ရှုချင်ဖွယ် အကောင်းဆုံးဖြစ်သည့်ပြင် အခြံအရံများ၍ ဘုန်းကံ အကြီးမားဆုံးလည်းဖြစ်၏။ အသိဉာဏ် ပညာနှင့် ပြည့်စုံ၍ နိပ်ချမှု ချီးမြှောက်မှုကို ပြုရန်စွမ်းနိုင်ပေ၏။ (ထို့ကြောင့်) ထိုလူသတ္တဝါတို့သည် ထိုဘုရားအလောင်းထံ ချဉ်းကပ် ကြပြီးလျှင် တောင်းပန်၍ (အကြီးအမှူးအဖြစ်) သမုတ်ကြကုန်၏။ ထိုဘုရားလောင်းတော်သည် ထိုများစွာသော လူအပေါင်းက သမုတ်အပ်သောကြောင့် မဟာသမ္မတ မည်ပေ၏။ လယ်တို့၏ အရှင်ဖြစ်သောကြောင့် ခတ္တိယမည်ပေ၏။ တရားဥပဒေနှင့်ညီ စွာ တိုင်းသားပြည်သူ တပါးသောလူတို့ကို ချမ်းသာနှစ်သိမ့်စေတတ်သောကြောင့် ရာဇာ-မင်း မည်ပေ၏။ ဤသို့ သုံးခု သော အမည်နာမတို့ဖြင့် ထင်ရှားခဲ့လေသည်။ မှန်ပေ၏-လောက၌ အကြင်အံ့ ဖွယ်ဋ္ဌာနသည်ဖြစ်ခဲ့၏။ ထိုအံ့ဖွယ်ဋ္ဌာန၌ ဘုရားအလောင်းတော်သည်သာလျှင် အစဆုံးပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ယခုပြခဲ့သည့်အတိုင်း ဘုရားအလောင်းတော်ကို အစအဦး ပုဂ္ဂိုလ်ပြု၍ ခတ္တိယခေါ်မင်းမျိုး အသိုက်အဝန်း တည်ပြီးနောက် အစဉ်အားဖြင့် ဗြာဟ္မဏ-ပုဏ္ဏား အစရှိသော အမျိုးတို့သည် ဖြစ်ပေါ်ကြ တည်ကြကုန်၏။

ထိုသို့ ကမ္ဘာပျက်ရာ တည်ရာတွင် ကမ္ဘာပျက်မိုးကြီး ရွာသည်မှစ၍ မီးလျှံပြတ်စဲသည်တိုင်အောင် ဤတခုသော အသင်္ချေယျကပ်ကို သံဝဇ္ဇကပ်ဟု ခေါ်ဆိုအပ်၏။

[၅၀] ကမ္ဘာကို ပျက်စေသော မီးလျှံပြတ်စဲသည်မှစ၍ ကုဋေတသိန်းသော စကြဝဠာတို့ကို ပြည့်စေလျက် ပြည့်စုံစေ သည့် ကမ္ဘာပြုမိုးကြီးရွာသည်တိုင်အောင် ဤနှစ်ခုမြောက်ဖြစ်သော အသင်္ချေယျကပ်ကို သံဝဇ္ဇဋ္ဌာယီဟု ခေါ်ဆိုအပ်၏။

ပြည့်စုံစေသော ကမ္ဘာပြုမိုးကြီး ရွာသည်မှစ၍ လ-နေတို့ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာသည်တိုင်အောင် ဤသုံးခုမြောက် ဖြစ်သော အသင်္ချေယျကပ်ကို ဝိဝဇ္ဇကပ်ဟု ခေါ်ဆိုအပ်၏။

လ-နေတို့ ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်လာသည်မှစ၍ တဖန် ကမ္ဘာပျက်မိုးကြီးရွာသည်တိုင်အောင် ဤလေးခုမြောက် ဖြစ်သော အသင်္ချေယျကပ်ကို ဝိဝဇ္ဇဋ္ဌာယီဟု ခေါ်ဆိုအပ်၏။ ဤလေးခုသော အသင်္ချေယျကပ်တို့သည် တခုသော မဟာကပ် (မဟာ ကမ္ဘာကြီးတခု) ဖြစ် ၏။ ယခု ပြဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ရှေးဦးစွာ မီးဖြင့် ကမ္ဘာပျက်ခြင်းကိုငင်း၊ ကမ္ဘာပြန်လည် တည်ခြင်းကိုငင်း သိအပ်၏။

ရေဖြင့် ကမ္ဘာပျက်ပုံ

၄၀၇။ ထိုမှတစ်ပါး အကြင်အခါ၌ ကမ္ဘာသည် ရေဖြင့်ပျက်၏။ ထိုအခါ (ပျက်ခါနီး) အစကပင်လျှင် ကမ္ဘာပျက် မိုးကြီးသည် တက်ပြီးလျှင် ဤသို့စသည်ကို ရှေး၌ ဆိုခဲ့ပြီးသောနည်းဖြင့်ပင်ချဲ့၍ သိအပ်၏။ ယခုပြဆိုမည့် အခြင်းအရာ ကား အထူးပေတည်း။ ထိုမီးဖြင့်ပျက်သောကမ္ဘာ၌ ဒုတိယနေဝန်း ပေါ်ထွန်းသကဲ့သို့ ထိုအတူ ဤရေဖြင့်ပျက်သော ကမ္ဘာ၌ ကမ္ဘာကိုပျက်စေတတ်သော ရေငန်မိုးကြီးသည် ရွာသွန်း၏။ ယင်းမိုးကြီးသည် အစ၌ သေးသေးငယ်ငယ် မိုးရေပေါက်ကို ရွာ သွန်းလျက် အစဉ်အတိုင်းတိုး၍တိုး၍ ကြီးစွာသောမိုးပေါက်အယဉ်တို့ဖြင့် ကုဋေတသိန်းသော စကြာဝဠာတို့ကို ပြည့်စေလျက် ရွာသွန်း၏။ အလွန်ငန်သော မိုးရေဖြင့် ထိရာထိရာ မြေကြီးတောင် စသည်တို့သည် ကြေမွပျက်စီးကုန်၏။ ရေကို ပတ်ဝန်းကျင်မှ လေတို့က ထိန်းဆောင်ထား၏။ ကမ္ဘာမြေမှ ဒုတိယဈာန်ဗြဟ္မာ့ဘုံအထိ အလွန်ငန်သောမိုးရေသည် ရောက်၏။ ထိုဗြဟ္မာပြည်၌ ပရိတ္တာဘာ အပ္ပမာဏာဘာ အာဘဿရာဟူသော သုံးမျိုးသော ဗြဟ္မာ့ဘုံတို့ကို ကြေမွစေ၍ (ပရိတ္တာသုဘာ အပ္ပမာဏာသုဘာဘုံတို့နှင့် တပြိုင်တည်းဖြစ်သော) သုဘကိဏှာဘုံဆိုက်၍တည်၏။ အလွန်ငန်သော ထိုရေသည် အဏုမြူ မျှသော်လည်း ရုပ်သင်္ခါရတရားရှိနေသေးလျှင် မငြိမ်းမခြောက် မပျောက်ကွယ်သေး။ ကမ္ဘာပျက်ရေတွေ့ ထိ၍စားအပ်သော ရုပ် သင်္ခါရတရားအလုံးစုံကို လွှမ်းမိုးပျက်ဆီးပြီးလျှင် ရုတ်တရက်လျင်မြန်စွာ ချုပ်ငြိမ်းကွယ်ပျောက်သွား လေ၏။ အောက် ကောင်းကင်နှင့် အထက်ကောင်းကင်သည် တစပ်တည်းဖြစ်လျက် အမိုက်မှောင်အတိ ဖြစ်လေတော့၏။ ဤသို့ စသည် အလုံးစုံသည် ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးနှင့်တူ၏။ သက်သက်ထူးသည်မှာ ရေဖြင့်ပျက်ပြီးနောက် ဤကမ္ဘာ ပြန်လည်ထွန်းကားရာ၌ အာဘဿရာဘုံမှစ၍ ကမ္ဘာလောကသည် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်၏။ ထို့ပြင်လည်း သုဘကိဏှာဘုံမှ စတင်၍ အာဘဿရာဘုံ အစရှိသော ဌာနတို့၌ သတ္တဝါတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။

ထိုသို့ကမ္ဘာပျက်ရာ ဖြစ်ရာ၌ ကမ္ဘာပျက်မိုးကြီးရွာသည်မှစ၍ ကမ္ဘာပျက်ရေငန်မိုးရေ ပြတ်စဲသည်တိုင်အောင် တခု သော ဤအသင်္ချေယျကပ်ကို သံဝဋ္ဋကပ်ဟု သိအပ်၏။ ရေငန်မိုးရေပြတ်စဲသည်မှစ၍ ကမ္ဘာပြုမိုးကြီးရွာသည်တိုင်အောင် ဤဒုတိယအသင်္ချေယျကပ်ကို သံဝဋ္ဋဌာယီကပ်ဟု သိအပ်၏။ ကမ္ဘာပြုမိုးကြီးရွာသည်မှစ၍ လ-နေ တို့ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာ သည်တိုင်အောင် ဤတတိယအသင်္ချေယျကပ်ကို ဝိဝဋ္ဋကပ်ဟု သိအပ်၏။ လ-နေတို့ ထင်ရှား ပေါ်လာသည်မှစ၍ တဖန် ကမ္ဘာပျက်မိုးကြီးရွာသည် တိုင်အောင် ဤစတုတ္ထ အသင်္ချေယျကပ်ကို ဝိဝဋ္ဋဌာယီကပ်ဟု သိအပ်၏။ ဤလေးခုသော အသင်္ချေယျကပ်တို့သည် တခုသော မဟာကပ် (မဟာကမ္ဘာကြီးတခု) ဖြစ်၏။ ယခု ပြဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ရေဖြင့် ကမ္ဘာ ပျက်ခြင်းကို၎င်း ကမ္ဘာပြန်တည်ခြင်းကို၎င်း သိအပ်၏။

လေဖြင့် ကမ္ဘာပျက်ပုံ

[၅၁] ၄၀၈။ ထိုမှတစ်ပါး အကြင်အခါ၌ ကမ္ဘာသည်လေဖြင့် ပျက်၏။ ထိုအခါ (ပျက်ခါနီး) အစကပင်လျှင် ကမ္ဘာပျက် မိုးကြီးသည်တက်ပြီးလျှင် ဤသို့စသည်ကို ရှေး၌ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းဖြင့်ပင် ချဲ့၍သိအပ်၏။ ယခုဆိုမည့်အခြင်း အရာကား အထူးပေတည်း။ ထိုမီးဖြင့်ပျက်သော ကမ္ဘာ၌ ဒုတိယနေဝန်းပေါ်ထွန်း သကဲ့သို့ ထိုအတူ ဤလေဖြင့်ပျက်သော ကမ္ဘာ၌ ကမ္ဘာ ကို ပျက်စေရန်အလို့ငှါ လေသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုလေသည်အစ၌ ကြမ်းသောမြူကို ထစေ၏။ ထို့နောင် သိမ်မွေ့သော သဲလုံးကို၎င်း ကြမ်းသောသဲလုံးကို၎င်း ကျောက်စရစ်ခဲ ကျောက်တုံးစသည်တို့ကို၎င်း ဤနည်းဖြင့် အိမ်ထွက်မျှ ရှိသော ကျောက်တုံးတို့ကို၎င်း မညီညွတ်သောအရပ်၌ တည်နေသော သစ်ပင်ကြီးတို့ကို၎င်း ကြွတက်စေ၏။ မြေပြင်မှ ကောင်းကင်သို့ တက်သွားသော ယင်းကျောက်တုံးသစ်ပင်တို့သည် တဖန်ပြန်၍ မကျလာကုန်ပဲ ထိုကောင်းကင်၌သာလျှင် အမှုန့်အမှုန့်ဖြစ်ကုန် လျက် ကွယ်ပျောက်သွားလေကုန်၏။

ထိုအခါ၌ အစဉ်အားဖြင့် မြေကြီး၏အောက်၌ လေသည် ဖြစ်ပေါ်၍မြေကို အထက်အောက် ပြန်လှန်စေလျက် ကောင်းကင်ထဲသို့ ပစ်လွှင့်လိုက်၏။ ယူဇနာတရာခန့်ရှိသော မြေအရပ်တို့သည်၎င်း၊ ယူဇနာ နှစ်ရာ သုံးရာ လေးရာ ငါးရာခန့် ရှိသော မြေအရပ်တို့သည်၎င်း ပြိုကွဲကုန်လျက်လေဟုန်က တိုက်ခတ်ပစ်လွှင့်အပ်သောကြောင့် ကောင်းကင်ထဲ၌သာလျှင် အမှုန့်အမှုန့်ဖြစ်ကုန်လျက် ကွယ်ပျောက်သွားလေကုန်၏။ စကြာဝဠာတောင်ကို၎င်း၊ မြင်းမိုရ်တောင်ကို၎င်း လေက ပင့်မြှောက် ၍ ကောင်းကင်သို့ပစ်လွှင့်၏။ ထိုစကြာဝဠာတောင် မြင်းမိုရ်တောင်တို့သည် အချင်းချင်းတိုက်ခိုက်ကုန်၍ အမှုန့်မှုန့် ဖြစ်ကုန်လျက် ပျက် စီးလေကုန်၏။ ဤသို့သောနည်းဖြင့်ပင်လျှင် မြေ၌တည်သော ဗိမာန်တို့ကို၎င်း၊ ကောင်းကင်၌တည်သော ဗိမာန်တို့ကို၎င်း ပျက်စီးစေလျက် ကာမာဝစရ နတ်ပြည် ၆-ထပ်တို့ကို ပျက်စီးစေ၍ စကြာဝဠာ ကုဋေတသိန်းကို ပျက်စေ၏။ ထို ကုဋေတသိန်းသော စကြာဝဠာတို့၌ စကြာဝဠာအချင်းချင်း ဟိမဝန္တာတောင်အချင်းချင်း မြင်းမိုရ်တောင်အချင်းချင်း တွေ့ဆုံ တိုက်ခိုက်ကုန်၍ အမှုန့်မှုန့်ဖြစ်ကုန်လျက် ပျက်စီးလေကုန်၏။ မြေပြင်မှ တတိယဈာန်ဘုံတိုင်အောင် လေသည် ယူဆောင် တိုက်ခတ်၏။ ထို တတိယဈာန်ဘုံ၌ သုံးမျိုးသော ဗြဟ္မာ့ပြည်တို့ကို ပျက်ဆီး၍ ဝေဟပ္ပိလ်ဘုံသို့ ဆိုက်လျက်တည်၏။ ဤသို့ ရုပ်သင်္ခါရ တရားအလုံးစုံကို ပျက်ဆီးပြီးလျှင် လေသည် သူ့ကိုယ်တိုင်လည်း ပျောက်ကွယ်သွားလေ၏။ အောက်ကောင်းကင် နှင့် အထက်ကောင်းကင်သည် တစပ်တည်းဖြစ်လျက် အမိုက်မှောင်အတိ ဖြစ်လေတော့၏။ ဤသို့စသည် အလုံးစုံသည်

ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးနှင့်တူ၏။ ဤ၌ ထူးသည်မှာကား သုဘကိဏှာဗြဟ္မာ့ပြည်ကို အစပြု၍ ကမ္ဘာလောကအသစ်ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်၏။ ထို့ပြင်လည်း ဝေဟဗ္ဗိလိဘုံမှ စုတေ၍ သတ္တဝါတို့သည် သုဘကိဏှာဘုံစသည်တို့၌ ဖြစ်ကုန်၏။

ထိုသို့ ကမ္ဘာပျက်ရာ ဖြစ်ရာ၌ ကမ္ဘာပျက်မိုးကြီးရွာသည်မှစ၍ ကမ္ဘာပျက်လေ ပြတ်စဲသည်တိုင်အောင် တခုသော ဤ အသင်္ချေယျကပ်ကို သံဝဇ္ဇကပ်ဟု သိအပ်၏။ ကမ္ဘာပျက်လေ ပြတ်စဲသည်မှစ၍ ကမ္ဘာပြုမိုးကြီးရွာသည်တိုင်အောင် ဤ ဒုတိယ အသင်္ချေယျကပ်ကို သံဝဇ္ဇဋ္ဌာယီကပ်ဟုသိအပ်၏။ ကမ္ဘာပြုမိုးကြီးရွာသည်မှစ၍ လ-နေတို့ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာသည် တိုင်အောင် ဤတတိယ အသင်္ချေယျကပ်ကို ဝိဝဇ္ဇကပ်ဟု သိအပ်၏။ လ-နေတို့ ထင်ရှားပေါ်လာသည်မှစ၍ တဖန် ကမ္ဘာပျက် မိုးကြီး ရွာသည်တိုင်အောင် ဤစတုတ္ထ အသင်္ချေယျကပ်ကို ဝိဝဇ္ဇဋ္ဌာယီကပ်ဟု သိအပ်၏။ ဤ လေးခုသော အသင်္ချေယျ ကပ်တို့သည် တခုသော မဟာကပ် (မဟာကမ္ဘာကြီးတခု) ဖြစ်၏။ ယခု ပြဆိုခဲ့သည့်အတိုင်းလေဖြင့် ကမ္ဘာ ပျက်ခြင်းကို၎င်း၊ ကမ္ဘာပြန်လည် တည်ခြင်းကို၎င်း သိအပ်၏။

ကမ္ဘာပျက်ခြင်းအကြောင်း စသည်

[၅၂] ၄၀၉။ အဘယ်အကြောင်းကြောင့် (ကမ္ဘာ) လောကသည် ဤသို့ပျက်ရသနည်းဟူမူ-အကုသိုလ် မူလဟူသော အကြောင်းကြောင့် ပျက်ရသည်။ ချဲ့၍ပြရလျှင် သုံးပါးသော အကုသိုလ်မူလတို့ များပြားသောအခါ ကမ္ဘာလောကသည် ဤ သို့ပင် ပျက်ရချေသည်။ ထိုတွင် တပ်စွဲမှုရာဂသာလွန်များပြားသောအခါ မီးဖြင့်ပျက်၏။ ဒေါသသာလွန်များပြားသောအခါ ရေဖြင့်ပျက်၏။ အချို့ကမူ ဒေါသသာလွန် များပြားသောအခါ မီးဖြင့်ပျက်၏။ ရာဂသာလွန်များပြားသောအခါ ရေဖြင့်ပျက်၏ ဟု ဆိုကြ၏။ မောဟသာလွန်များပြားသောအခါ လေဖြင့်ပျက်၏။ ဤသို့ ပျက်ရာ၌လည်း ခုနစ်ကြိမ်တိုင်တိုင် မီးဖြင့်ပျက်၏။ ရှစ်ကြိမ်မြောက်၌ ရေဖြင့်ပျက်၏။ တဖန်ခုနစ်ကြိမ်တိုင်တိုင် မီးဖြင့် ပျက်၏။ ရှစ်ကြိမ်မြောက်၌ ရေဖြင့် ပျက်၏။ ဤနည်းဖြင့် ရှစ်ကြိမ်မြောက် ရှစ်ကြိမ်မြောက်၌ ရေဖြင့် ပျက်လျက် ခုနစ် ကြိမ်တိုင်တိုင် ရေဖြင့် ပျက်ပြီးသောအခါ တဖန် မီးဖြင့် ခုနစ်ကြိမ်ပျက်ပြန်၏။ ဤမျှဖြင့် ၆၃-ကမ္ဘာတို့သည် လွန်လေကုန်၏။ ထို့နောင် ရေဖြင့်ပျက်ရမည့် အလှည့်ကျရောက် သော်လည်း ထိုအခါ၌ လေသည် အခွင့်ရ၍ ၆၄-ကမ္ဘာအသက် ပြည့်ကုန်သော သုဘကိဏှာဘုံတို့ကို ပျက်စေလျက် ကမ္ဘာ လောကကို ဖျက်ဆီးလေသည်။

၄၁၀။ ပါဠိအဖွင့်ကို ဆက်ဦးအံ့၊ ရှေး၌ နေဘူးသော ခန္ဓာအစဉ်ကို အစဉ်လိုက်၍ ဆင်ခြင်လျက် အောက်မေ့သော ရဟန်းသည်လည်း ဤဆိုခဲ့သော ကပ်တို့တွင် သံဝဇ္ဇကပ်များစွာတို့ကိုလည်း ဝိဝဇ္ဇကပ်များစွာတို့ကိုလည်း သံဝဇ္ဇဝိဝဇ္ဇကပ် များစွာတို့ကိုလည်း ဆင်ခြင်အောက်မေ့၏။ အဘယ်သို့နည်း? အမုတြာသိ အစရှိသောနည်းဖြင့် ပေတည်း။

ထို အောက်မေ့ပုံစကားထဲ၌ **အမုတြာသိ** ဟူသည်ကား ဤမည်သော **သံဝဇ္ဇကပ်၌** ငါသည် ဤမည်သော ဘဝ၌ ယောနိ၌ ဂတိ၌ ဝိညာဏဋ္ဌိတိ၌ သတ္တာဝါသ၌ ဤမည်သောသတ္တာဝါအပေါင်း၌ဖြစ်ခဲ့ပြီ (ဟု အောက်မေ့ ၏)။ **ဧဝံနာမော-** ဤသို့သော အမည်ရှိခဲ့၏ ဟူသည်ကား တိဿမည်သည်သော်၎င်း၊ ဖုဿမည်သည်သော်၎င်း (ဖြစ်ခဲ့၏)။ **ဧဝံဂေါတ္တော-** ဤ သို့သော အနွယ်ရှိခဲ့၏-ဟူသည်ကား ကစွာနအနွယ်ရှိသည်သော်၎င်း၊ ကဿပအနွယ် ရှိသည်သော်၎င်း(ဖြစ်ခဲ့၏)။ (ဧဝံ နာမော ဧဝံဂေါတ္တောဟူသော) **ဤနစ်ပုဒ်ကို** ထိုရဟန်း၏ အတိတ်ဘဝ၌ မိမိ အမည်နှင့်အနွယ်ကို အောက်မေ့ပုံအနေဖြင့် ဟော(အပ်)သည်။ ထို့ပြင် ထိုအတိတ်ဘဝကာလ၌ မိမိ၏အဆင်းပြည့်စုံပုံကို၎င်း၊ အသက်မွေးမှု အကောင်းအညံ့ကို၎င်း၊ ချမ်းသာများပုံ ဆင်းရဲများပုံကို၎င်း၊ အသက်အတိုအရှည်ကို၎င်း အကယ်၍ အောက်မေ့လိုပါမူ ထိုအလုံးစုံကိုလည်း အောက်မေ့ နိုင်သည်သာတည်း။ ထို့ကြောင့် **“ဧဝံဂေါတ္တော။ပ။ ဧဝံမာယုပရိယန္တော-** ဤသို့သော အဆင်းရှိခဲ့၏။ပ။ ဤသို့သော အသက် အပိုင်းအခြား ရှိခဲ့၏”ဟု ဟောတော်မူပေသည်။

ထိုစကားထဲ၌ **ဤသို့သောအဆင်းရှိခဲ့၏** ဟူသည်ကား ဖြူသောအဆင်းရှိခဲ့၏ သို့မဟုတ် ဝါရွှေသော အဆင်း ရှိခဲ့၏ (စသည်ဆိုလို၏)။ **ဤသို့သောအစာရှိခဲ့၏** ဟူသည်ကား သလေးထမင်း အသားနှင့်ရောသော ထမင်းအစာရှိခဲ့၏ သို့မဟုတ် အလိုလိုဖြစ်သည့် အသီးလျှင် အစာရှိခဲ့၏ (စသည်ဆိုလို၏)။ **ဤသို့သောချမ်းသာဆင်းရဲကို ခံစားခဲ့၏** ဟူသည်ကား များစွာ သော အပြားအားဖြင့် ကာမဂုဏ်နှင့် စပ်-မစပ်စသည် အပြားရှိကုန်သော ကိုယ်ချမ်းသာဆင်းရဲ စိတ်ချမ်းသာ ဆင်းရဲတို့ကို ခံစားခဲ့၏(ဟု ဆိုလို၏)။ **ဤသို့သော အသက်အပိုင်းအခြား** ရှိခဲ့၏ဟူသည်ကား ဤသို့သော အနစ်တရာ အသက်တမ်းရှိခဲ့၏ သို့မဟုတ် ကမ္ဘာရစ်သောင်းလေးထောင် အသက်တမ်းရှိခဲ့၏ (စသည်ဆိုလို၏)။ **ထို ငါသည် ယင်းဘဝမှ စုတေခဲ့၍ ဤ မည်သော ဘဝ၌ ဖြစ်ခဲ့ပြန်သည်-**ဟူသည်ကား ထိုငါသည် [၅၃] ထိုဘဝမှ ယောနိမှ ဂတိမှ ဝိညာဏဋ္ဌိတိမှ သတ္တာဝါသမှ ထို သတ္တာဝါအပေါင်းမှ စုတေခဲ့၍ တဖန် ဤမည်သောဘဝ၌ ယောနိ၌ ဂတိ၌ ဝိညာဏဋ္ဌိတိ၌ သတ္တာဝါသ၌ သတ္တာဝါ အပေါင်း၌ ဖြစ်ခဲ့ပြန်သည် (ဟု ဆိုလို၏)။ **ထို (ဘဝ)၌လည်း ဖြစ်ခဲ့၏-**ဟူသည်ကား ထိုဘဝ၌လည်း ထို ယောနိ-ဂတိ-ဝိညာဏဋ္ဌိတိ- သတ္တာဝါသ၌လည်း ထိုသတ္တာဝါအပေါင်း၌လည်း တဖန် ဖြစ်ခဲ့ပြန်သည် (ဟု ဆိုလို၏)။ **ဤသို့သော အမည်ရှိခဲ့၏** စသည်မှာ ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းရှိသည်သာတည်း။

တနည်း ဖွင့်ပြရလျှင်-**အမုတြာသိ**-ဤမည်သော ဘဝ၌ ဖြစ်ခဲ့၏-ဤသို့အစရှိသော အောက်မေ့ပုံသည်အစဉ်အတိုင်း ရှေးအတိတ် ကာလများသို့တက်၍ အလိုရှိသလောက် အစဉ်လိုက်၍ အောက်မေ့ပုံ ဖြစ်သည်။ **သောတတော စုတော**-ထိုငါသည် ထိုဘဝမှ စုတောခဲ့၍ ဤသို့အစရှိသော ဆင်ခြင်ပုံသည် တဖန်ပြန်၍ ဆင်ခြင်ပုံပေတည်း။ ထို့ကြောင့် **ဣဂူပပန္နော**-ဤဘဝ၌ ဖြစ်လာ၏-ဟူသောစကားအရ ဤဘဝ၏ အခြားမဲ့၌ ဖြစ်ခဲ့ရာဌာနကို ရည်၍ **“အမုတြ ဥဒပါဒိ”**-ဤမည်သော ဘဝ၌ ဖြစ်ခဲ့ပြန်သည်”ဟူသော ဤစကားကို ဟောအပ်ပေသည်ဟု သိအပ်၏။ **“တတြာပါသိ”**-ထိုဘဝ၌လည်း ဖြစ်ခဲ့၏” ဤသို့ **အစရှိသောစကားကို** ထိုရဟန်းမှာ ဤနောက်ဆုံး ဘဝ၏ အခြားမဲ့ဖြစ်သော ဘဝ၌ အမည်အနွယ် စသည်တို့ကို အစဉ်လိုက်၍ အောက်မေ့ပုံ ပြခြင်းငှါ ဆိုအပ်ပေသည်။ **သော တတော စုတော ဣဂူပပန္နော** ဟူသည်ကား ထိုငါသည် ထိုအခြားမဲ့ ဖြစ်ခဲ့ရာဘဝမှ စုတောခဲ့၍ ဤယခုဘဝ၌ ဤမည်သောမင်းမျိုး၌ သို့မဟုတ် ဤမည်သော ပုဏ္ဏားမျိုး၌ ဖြစ်လာ၏ (ဟု ဆိုလို၏)။ ဤသို့ ဟူသည်ကား ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း (ဟု ဆိုလို၏)။ **အခြင်းအရာနှင့်တကွ ညွှန်ပြစရာနှင့်တကွ** ဟူသည်ကား အမည် အနွယ်အလိုအားဖြင့် ညွှန်ပြစရာနှင့်တကွဖြစ်သော၊ အဆင်း စသည်အလိုအားဖြင့် အခြင်းအရာနှင့်တကွ ဖြစ်သော (ဟု ဆိုလို၏)။ မှန်ပေ၏-အမည်အနွယ်ဖြင့် လူကို တိဿဟု ကဿပဟု ဤသို့စသည်ဖြင့် ညွှန်ပြပေသည်။ အဆင်း စသည်တို့ဖြင့် အသားဖြူသူ အသားဝါသူ အသားမဲသူ ဤသို့စသည်ထူးခြားခြင်းဖြင့် ထင်ရှားသိရပေ၏။ ထို့ကြောင့် အမည်နှင့် အနွယ်သည် ညွှန်ပြစရာ (ဥဒေသ)မည်၏။ ဤမှ ကြွင်းသော အဆင်း စသည်တို့သည် ကွဲပြားသော အခြင်းအရာ (အာကာရ) မည်ကုန်၏။ **အနေကဝိဟိတံပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရတိ**-ဟူသော ဤနိဂုံးစကားသည် ပေါ်လွင် ထင်ရှားသော အနက်ရှိသည်သာတည်း။ ဤတွင် တရပ်ပြီး၏။

ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ် ပြဆိုချက် ပြီး၏။

စူတူပပါတဉာဏ်၏ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ် ပြဆိုချက်

၄၁၁။ သတ္တဝါတို့၏ စုတိပဋိသန္ဓေကို သိသောဉာဏ် ပြဆိုသောစကားရပ်၌ **စူတူပပါတဉာဏာယ** ဟူသည်ကား အကြင်ဉာဏ်ဖြင့် သတ္တဝါတို့၏ဘဝဟောင်းမှ ရွေ့လျော့ခြင်း သေခြင်းဟူသော စုတိကို၎င်း၊ ဘဝသစ်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်း ဖြစ်ခြင်းဟူသော ပဋိသန္ဓေကို၎င်း သိ၏။ ထို သိ (ကြောင်းဖြစ်) သောဉာဏ်အကျိုးငှါ-ဒိဗ္ဗစက္ခု ဉာဏ်အကျိုးငှါ-ဟုဆိုလို၏။ **စိတ္တံအဘိနိဟရတိ အဘိနိန္နာမေတိ** ဟူသည်ကား ပရိကံပြုသောစိတ်ကို ရှေးရှုလည်းဆောင်၏ ရှေးရှုလည်း ညွှတ်စေ၏။ **သော**-ထို (ရဟန်း)သည် ဟူသည်ကား စိတ်ကို ရှေးရှုဆောင်ခြင်းကို ပြုပြီးသော ထိုရဟန်းသည် (ဟု ဆိုလို၏)။ ဒိဗ္ဗန စသည်တို့၌ကား (နတ်၌ ဖြစ်သော အရာသည် ဒိဗ္ဗမည်၏) ဒိဗ္ဗနှင့်တူသောကြောင့် ဒိဗ္ဗမည်၏။ နတ်တို့၏ ဒိဗ္ဗမည်သော ပသာဒရုပ် မျက်စိသည် သုစရိက်ကုသိုလ်ကံကြောင့် ဖြစ်သဖြင့် သည်းခြေ သလိပ် သွေးစသည်တို့ဖြင့် မနှောင့်ယှက်အပ်သောကြောင့် အညစ်အကျေးမှကင်း၏။ ထို့ကြောင့် အဝေး၌လည်း အာရုံကို ခံလင့်ခြင်း မြင်ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်ပေ၏။ (ဒိဗ္ဗစက္ခု မည်သော) ဤဉာဏ်မျက်စိသည်လည်း ဝီရိယဘာဝနာ၏ ခွန်အားအစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သောကြောင့် [၅၄] ထိုနတ်မျက်စိနှင့်တူသည်သာတည်း။ ထိုသို့ နတ်မျက်စိနှင့် တူသောကြောင့် ဒိဗ္ဗစက္ခုမည်ပေ၏။ တနည်းအားဖြင့်မူ ဒိဗ္ဗဝိဟာရမည်သော ဈာန်၏ အစွမ်းဖြင့် ရအပ်သောကြောင့်၎င်း၊ မိမိကိုယ်တိုင်ကလည်း ဒိဗ္ဗဝိဟာရကိုမှီသောကြောင့်၎င်း ဒိဗ္ဗမည်၏။ အာလောက ကသိုဏ်း ဟူသောအလင်းကို သိမ်းယူခြင်းဖြင့် ကြီးကျယ်သော အရောင်အလင်းရှိသောကြောင့်လည်း **ဒိဗ္ဗမည်၏**။ နံရံတဖက်စသည်တို့၌ တည်သော အဆင်းကို မြင်သဖြင့် အံ့ဖွယ်သွားခြင်း ဖြစ်ခြင်းရှိသောကြောင့်လည်း **ဒိဗ္ဗမည်၏**။ ထိုအလုံးစုံ(သော ဒိဗ္ဗဟု ရုပ်ပြီးပုံ)ကို သဒ္ဓါကျမ်းကို အစဉ်လျှောက်သဖြင့်သာလျှင် သိအပ်၏။

မြင်တတ်သော အနက်သဘောကြောင့် စက္ခုမည်၏။ တနည်းကား မျက်စိ၏မြင်ခြင်းကိစ္စကို ပြသဖြင့် မျက်စိနှင့်တူသောကြောင့်လည်း စက္ခုမည်၏။ စုတေခြင်း-သေခြင်းနှင့် ဘဝသစ်၌ ကပ်၍ဖြစ်ခြင်း-ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို မြင်သဖြင့် အယူစင်ကြယ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် (ဝိသုဒ္ဓ)စင်ကြယ်ပေသည်။ မှန်ပေ၏-သေခြင်းကိုသာမြင်၍ ဖြစ်ခြင်းကို မမြင်သောသူသည် သေပြီးနောက် ပြတ်စဲသွားသည်ဟု ထင်သော ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိကို ယူ၏။ ဘဝ အသစ်ဖြစ်ခြင်းမျှကိုသာ မြင်၍ ဘဝဟောင်းက သေခဲ့ခြင်းကို မမြင်သောသူသည် သတ္တဝါအသစ် ဖြစ်ပေါ်သည်ဟု ထင်သောအယူကို ယူ၏။ သေခဲ့ခြင်းနှင့် ဘဝအသစ်ဖြစ်ခြင်းဟူသော နှစ်ပါးလုံးကို မြင်သောသူသည်ကား ဆိုခဲ့သော မိစ္ဆာအယူနှစ်ပါးလုံးကို ကျော်လွန်နိုင်ပေ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုရဟန်း၏ ထိုစုတိပဋိသန္ဓေကို မြင်သောဉာဏ်သည် အယူ စင်ကြယ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်ပေသည်။ ဤစုတိနှင့် ပဋိသန္ဓေနှစ်ပါးလုံးကို ဘုရား၏ သားတော် ရဟန်းတို့သည် မြင်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် “စုတေခြင်း-သေခြင်းနှင့် ဘဝသစ်၌ ကပ်၍ဖြစ်ခြင်း-ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို မြင်သဖြင့် အယူ စင်ကြယ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် (ဝိသုဒ္ဓ) စင်ကြယ်ပေသည်”ဟု ငါဖွင့်ဆိုခဲ့ပေသည်။

ပကတိလူတို့၏ မြင်နိုင်ကောင်းရာအရပ်နှင့် မြင်နိုင်ကောင်းသောရပ်ကြမ်းကို ကျော်လွန်၍ ဝေးသောအဆင်းခြားကွယ်သောအဆင်း သိမ်မွေ့သော နတ်အဆင်းတို့ကို မြင်နိုင်ခြင်းကြောင့် လူတို့၏ မြင်နိုင်ရာ နယ်ပယ်ကိုလွန်(၍ မြင်နိုင်) သည် မည်၏။ တနည်းကား လူတို့၏ပကတိမျက်စိကို ကျော်လွန်သောကြောင့် (**အတိက္ကန္တ မာနုဿက**) လူတို့၏ မျက်စိအမြင်

ကို ကျော်လွန်သည် မည်၏။ (စင်ကြယ်သော၊ လူတို့၏ မျက်စိအမြင်ကို ကျော်လွန်သော ထိုဒိဗ္ဗစက္ခုဖြင့်ဟု ဆိုလို၏)။ သတ္တဝါတို့ကိုမြင်၏ ဟူသည်ကား လူတို့၏ ပကတိမျက်စိဖြင့် မြင်သကဲ့သို့ သတ္တဝါတို့ကို မြင်၏ (ဟု ဆိုလို၏)။

စုတေဆဲဖြစ်ကုန်သော ကပ်၍ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်ကုန်သော ဟူသော ဤနှစ်ပုဒ်တို့၌ စုတိစိတ်ဖြင့် သေဆဲ ခဏ၌သော်၎င်း၊ ပဋိသန္ဓေစိတ်ဖြင့် ကပ်၍ ဖြစ်ဆဲခဏ၌သော်၎င်း ဒိဗ္ဗစက္ခုဖြင့်မြင်ရန် မစွမ်းနိုင်ပေ။ သို့သော်လည်း အကြင်သူတို့သည် စုတေ ခါနီး ဖြစ်ကုန်၏။ ယခုပင် စုတေကုန်လတံ့၊ ထိုသို့သော ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို (စဝမာန) စုတေဆဲဟု ဆို၏။ အကြင်သူတို့သည် ယူပြီးသော ပဋိသန္ဓေရှိကုန်၏ ယခုပင်ဖြစ်ပြီးခါစ ဖြစ်ကုန်၏။ ထိုသို့သော ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို (ဥပပဇ္ဇမာန) ကပ်၍ ဖြစ်ဆဲဟု ဆိုလို ၏။ ဤသို့သော စုတေဆဲဖြစ်ကုန်သော ကပ်၍ ဖြစ်ဆဲဖြစ်ကုန်သော ထိုသတ္တဝါတို့ကို မြင်သည်ဟု ပြ၏။

ယုတ်ကုန်သော ဟူသည်ကား မောဟ၏အကျိုးဆက်နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ယုတ်ကုန်သော ဇာတ်အမျိုး စည်းစိမ် ဥစ္စာ စသည်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် ရှုတ်ချအပ်ကုန်သော မထိမဲ့မြင် ပြုအပ်ကုန်သော။ **မြတ်ကုန်သော** ဟူသည်ကား အမောဟ ၏ အကျိုးဆက်နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ထိုအယုတ်မှ ပြောင်းပြန်ဖြစ်ကုန်သော။ **အဆင်းလှ ကုန်သော** ဟူသည်ကား အဒေါသ ၏ အကျိုးဆက်နှင့်ယှဉ်သောကြောင့် လိုချင်နှစ်သက်မြတ်နိုးဖွယ် အဆင်းနှင့် ပြည့်စုံကုန်သော။ **အဆင်းမလှကုန်သော** ဟူသည်ကား ဒေါသ၏ အကျိုးဆက်နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် မလိုချင် မနှစ်သက်ဖွယ် မုန်းဖွယ်အဆင်းနှင့် ပြည့်စုံကုန်သော။ **ကောင်းသော အလားရှိကုန်သော** ဟူသည်ကား သုဂတိသို့ ရောက်ကုန်သော၊ တနည်းကား အလောဘ၏ အကျိုးဆက်နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ကြွယ်ဝချမ်းသာကုန်သော များသောဥစ္စာရှိကုန်သော။ **မကောင်းသောအလားရှိကုန်သော** ဟူသည်ကား ဒုဂ္ဂတိသို့ ရောက်ကုန်သော၊ တနည်းကား လောဘ၏ အကျိုးဆက်နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ဆင်းရဲနွမ်းပါးကုန်သော စားသောက် ဖွယ် ရှားပါးကုန်သော။

ကံအားလျော်စွာကပ်ရောက်ကုန်သော ဟူသည်ကား အကြင်အကြင်ကံကို ပြုလုပ်ဆည်းပူးခဲ့၏။ ထိုထိုကံဖြင့် (ဘဝ သစ်သို့) ကပ်ရောက်ကုန်သော (ဟု ဆိုလို၏)။ ထိုတွင် ရှေး၌ဖြစ်ကုန်သော (စဝမာန-စုတေ ဆဲဖြစ်ကုန်သော) အစရှိသည့် ဝိသေသနပုဒ်တို့ဖြင့် ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်၏ ကိစ္စကိုဆိုသည်။ (ယထာကမ္မပဂဂေ-ကံအားလျော်စွာ ကပ်ရောက်ကုန်သော ဟူသော) ဤပုဒ်ဖြင့်မူ ယထာကမ္မပဂဂဉာဏ်၏ ကိစ္စကို ဆိုသည်။ ယခု ဆိုမည့်စကားသည် ထိုဉာဏ်၏ ဖြစ်ပုံအစဉ်ပေတည်း။ ဤ သာသနာတော်၌ ရဟန်းသည် အောက်ဖက်၌ [၅၅] ငရဲပြည်သို့ ရှေးရှု **အလင်းရောင်ကိုပွားစေ၍** ကြီးစွာသော ဆင်းရဲကို ခံစားနေကုန်သော ငရဲသတ္တဝါတို့ကို ရှုမြင်၏။ ထိုသို့ ရှုမြင်ခြင်းသည် ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်၏ ကိစ္စသာလျှင်တည်း။ ထိုရဟန်းသည် “အဘယ်သို့သော ကံကို ပြုကြ၍ ဤသတ္တဝါတို့သည် ဤသို့သော ဆင်းရဲကို ခံစားကြရလေကုန်သနည်း”ဟု ဤသို့ နှလုံး သွင်း၏။ ထိုအခါ “ဤမည်သော ကံကို ပြုကြသောကြောင့်”ဟူ၍ ထိုကံလျှင် အာရုံရှိသောဉာဏ်သည် ထိုရဟန်းမှာ ဖြစ်ပေါ် လာ၏။ ထိုအတူပင်အထက်ဖက်၌ နတ်ပြည်သို့ ရှေးရှု အလင်းရောင်ကို ပွားစေ၍ နန္ဒဝန်ဥယျာဉ် မိဿကဥယျာဉ် ဖာရသက ဥယျာဉ် စသည်တို့၌ ကြီးစွာသော စည်းစိမ်ကို ခံစားနေကြသော သတ္တဝါတို့ကို ရှုမြင်၏။ ထိုသို့ ရှုမြင်ခြင်းသည်လည်း ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်၏ကိစ္စသာလျှင်တည်း။ ထိုရဟန်းသည် “အဘယ်သို့သော ကံကို ပြုကြ၍ ဤသတ္တဝါတို့သည် ဤသို့သော စည်းစိမ်ကို ခံစားကြရလေကုန်သနည်း”ဟု ဤသို့ နှလုံးသွင်း၏။ ထိုအခါ “ဤမည်သောကံကို ပြုကြသောကြောင့်”ဟု ထို ကံလျှင် အာရုံရှိသောဉာဏ်သည် ထိုရဟန်းမှာ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဤဉာဏ်သည် ယထာကမ္မပဂဂဉာဏ် မည်၏။ ဤယထာ ကမ္မပဂဂဉာဏ်အတွက် အသီးအခြား ပြုရသော ပရိကံမည်သည် မရှိပေ။ ဤကံမှာကဲ့သို့ပင် ထို့အတူ အနာဂတံသ ဉာဏ်မှာလည်း အသီးအခြား ပရိကံ မရှိပေ။ ဤနှစ်ပါးသော ဉာဏ်တို့သည် ဒိဗ္ဗစက္ခုလျှင် အခြေခံရှိကုန်၏။ ဒိဗ္ဗစက္ခုနှင့် တကွသာလျှင် ပြီးစီးပြည့်စုံကုန်၏။

ကာယဒုစ္စရိတ်နှင့် စသည်တို့၌ (အဖွင့်ကား) မကောင်းဆိုးသွမ်းစွာ ကျင့်အပ်သော အမှုသည် (ဒုစ္စရိတ်) ဒုစ္စရိတ် မည်၏။ တနည်း ကိလေသာအပုပ်ရှိသောကြောင့် ပျက်စီးသော ပြုကျင့်မှုသည် (ဒုစ္စရိတ်) ဒုစ္စရိတ်မည်၏။ ကိုယ်ဖြင့်(ပြုသည့်) ဒုစ္စရိတ်သည် ကာယဒုစ္စရိတ် မည်၏။ တနည်း ကာယဒွါရမှဖြစ်ပေါ်သော ဒုစ္စရိတ်သည် ကာယဒုစ္စရိတ်မည်၏။ ဤမှ တပါးသော ဝစီဒုစ္စရိတ် စသည်တို့၌လည်း နည်းတူပင်သိအပ်၏။ **ပြည့်စုံကုန်၏** ဟူသည်ကား တကွဖြစ်ကုန်၏။ **အရိယာ ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို စွပ်စွဲတတ်ကုန်၏** ဟူသည်ကား ဘုရား ပစ္စေကဗုဒ္ဓါဖြင့် ဘုရားတပည့် ဖြစ်ကုန်သော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို အောက်ထစ်ဆုံးအားဖြင့် လူဝတ်ကြောင် သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ် တို့ကိုသော်လည်း အကျိုးမဲ့ကို အလိုရှိကြသည်ဖြစ်၍ အန္တိမဝတ္ထု ခေါ် သီလ ပျက်ကြောင်းအမှုဖြင့်သော်၎င်း၊ ဈာန်အစရှိသော ဂုဏ်ကိုဖျက်ဆီးခြင်းဖြင့်သော်၎င်း စွပ်စွဲတတ်ကုန် ၏။ ဆဲရေး တတ်ကုန်၏။ ကဲ့ရဲ့တတ်ကုန်၏ဟုဆိုလို၏။ ထို စကားရပ်၌ “ဤသူတို့မှာ ရဟန်းတရားမရှိ၊ ဤသူတို့သည် ရဟန်း မဟုတ် ကုန်”ဟု ဆိုသောသူသည် အန္တိမဝတ္ထုဖြင့် စွပ်စွဲသည် မည်၏။ “ဤသူတို့မှာ ဈာန်ကိုသော်၎င်း၊ ဝိမောက္ခသော်၎င်း၊ မဂ်သော် ၎င်း၊ ဖိုလ်သော်၎င်း မရှိ”ဟု စသည်တို့ကို ဆိုသောသူသည် ဂုဏ်ကို ဖျက်ဆီးသည့် အစွမ်းအားဖြင့် စွပ်စွဲသည် မည်၏ဟု သိအပ်၏။ ထိုစွပ်စွဲသော သူသည်လည်း သိလျက် စွပ်စွဲသည်ဖြစ်စေ၊ မသိ၍ စွပ်စွဲသည်ဖြစ်စေ၊ နှစ်ပါးသော အခြင်းအရာ အားဖြင့်လည်း အရိယူပဝါဒကံ ထိုက်သည်သာ ဖြစ်၏။ ဝန်လေးသော ကံပေတည်း၊ အာနန္ဒရိယကံ နှင့်တူ၏။ နတ်ရွာကို လည်း တားမြစ်တတ်၏။ မဂ်ကိုလည်း တားမြစ်တတ်၏။ သို့သော် ဂုဏ်အင်အားကောင်းသေး၏။ ထိုအရိ ယူပဝါဒကံကို ထင်ရှား သိရန်အတွက် အောက်ပါဝတ္ထုကို သိအပ်၏။

တခုသောရွာ၌ မထေရ်ကြီးတပါးသည်၎င်း၊ ရဟန်းငယ်တပါးသည်၎င်း ဆွမ်းခံလှည့်ကြကုန်၏။ ထိုနှစ်ပါးတို့သည် ပဌမအိမ်၌ပင်လျှင် ပူဇော်သော ယာဂုတမူတ်မျှကို ရကုန်၏။ မထေရ်ကြီးမှာလည်း ဝမ်းထဲမှလေသည် ထိုးကျင် နှိပ်စက်လျက် ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် မထေရ်ကြီးသည် “ဤယာဂုသည် ငါ့အား လျောက်ပတ်၏။ မအေးသေးမီ ထိုယာဂုကို သောက်အံ့”ဟု ကြံပြီး လျှင် ထိုမထေရ်ကြီးသည် တံခါးခုံပြုလုပ်ရန် လူဒါယကာတို့ ဆောင်ယူချထားသော သစ်တုံးပေါ်၌ ထိုင်၍ သောက်လေသည်။ ရဟန်းငယ်သည် ထိုသို့ သောက်သည်ကို စက်ဆုပ်သည်ဖြစ်၍ “ကိုယ်တော်ကြီးသည် ဆာလောင်မှု အားကြီးစွာ ငါတို့အား ရှက်ဖွယ်ဖြစ်အောင် ပြုတံ၏”ဟု ဆို၏။ [၅၆] မထေရ်ကြီးသည် ရွာ၌ဆွမ်းခံပြီးနောက် ကျောင်းသို့ သွား၍ ရဟန်းငယ်ကို “ငါ့ ရှင် ဤသာသနာ၌ သင့်မှာထောက်တည်ရာ ရှိပါ၏လော”ဟုဆို၏။ “မှန်ပါအရှင်ဘုရား အကျွန်ုပ် သောတာပန်ပါ”ဟု လျှောက်၏။ “ငါ့ရှင်သို့ဖြစ်လျှင် အထက်မဂ်အလိုငှါ အားထုတ်မှုကို မပြုနှင့်တော့၊ သင်သည်ရဟန္တာကို စွပ်စွဲမိပြီ”ဟု မထေရ်ကြီးက မိန့်ဆို၏။ ထို ရဟန်းငယ်သည် ထိုမထေရ်ကြီးကို ကန်တော့တောင်းပန်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုရဟန်းငယ်၏ ထို စွပ်စွဲမှုကံသည် အပြစ်မရှိပဲ ပကတိအတိုင်းပင် ဖြစ်လေ၏။

ထို့ကြောင့် အခြားတပါးသော အကြင်ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း အရိယာကို စွပ်စွဲမိငြားအံ့၊ ထိုစွပ်စွဲမိသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် အစွပ်စွဲခံရသော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်ရှိရာသို့သွား၍ အကယ်၍ မိမိက ထေရ်ကြီးဖြစ်ပါမူ ဆောင့်ကြောင့်ထိုင်၍ “ငါသည် အရှင် ဘုရားကို ဤသို့ ဤသို့သော စကားကို ပြောဆိုမိ၏။ ငါ့အား ထိုအပြစ်ကို သည်းခံပါလော့”ဟု ကန်တော့ တောင်းပန်အပ်၏။ အကယ်၍ မိမိက သီတင်းငယ်ဖြစ်ပါမူ (တည်ခြင်းငါးပါးရှိသော ရှိခိုးခြင်းဖြင့်) ရှိခိုးပြီးလျှင် ဆောင့်ကြောင့်ထိုင်၍ လက်အုပ် ချီလျက် “အရှင်ဘုရား အကျွန်ုပ်သည် အရှင်တို့ကို ဤမည် ဤမည်သော စကားကို ပြောဆိုမိပါ၏။ အကျွန်ုပ်အား ထိုအပြစ် ကို သည်းခံတော်မူကြပါ”ဟု ကန်တော့ တောင်းပန်အပ်၏။ အကယ်၍ ထိုအရိယာပုဂ္ဂိုလ်သည် အရပ်တပါးသို့ ဖဲသွားငြားအံ့၊ ကိုယ်တိုင်သွားရောက်၍ ဖြစ်စေ၊ အတူနေ တပည့်စသည်တို့ကို စေလွှတ်၍ ဖြစ်စေ ကန်တော့တောင်းပန်အပ်၏။

အကယ်၍ ကိုယ်တိုင်လည်း မသွားနိုင်၊ သူတပါးကို စေလွှတ်ရန်လည်း မစွမ်းနိုင်ငြားအံ့၊ ထိုအရိယာပုဂ္ဂိုလ်၏ နေမြဲ ကျောင်း၌ နေထိုင်ကြသော ရဟန်းတို့၏ထံသို့သွား၍ ထိုရဟန်းတို့က မိမိအောက်ငယ်ကြလျှင် ဆောင့်ကြောင့်ထိုင်၍၊ မိမိထက် ကြီးကြပါမူ မထေရ်ကြီးအား ကန်တော့ရာ၌ ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းဖြင့်ပင်လျှင် အရိအသေပြုကျင့်၍ “အရှင်ဘုရားတို့ အကျွန်ုပ်သည် ဤမည်သောအရှင်ကို ဤမည် ဤမည်သော စကားကို ပြောဆိုမိပါ၏။ ထိုအရှင်သည် အကျွန်ုပ်အား သည်းခံ ပါစေ”ဟုဆို၍ ကန်တော့တောင်းပန်အပ်၏။ မျက်မှောက်၌ သည်းမခံသည့်လည်း ဤမျက်ကွယ် ကန်တော့တောင်းပန်ခြင်း မျိုးကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပေသည်။

အကယ်၍ ထိုစွပ်စွဲအပ်သောပုဂ္ဂိုလ်သည် တပါးတည်းလှည့်လည်သော ရဟန်းဖြစ်ငြားအံ့၊ ထိုရဟန်း၏ နေရာဌာန မထင်ရှားငြားအံ့၊ သွားရာအရပ်လည်း မထင်ရှားငြားအံ့၊ သို့ဖြစ်လျှင် တပါးသော ပညာရှိရဟန်းထံသို့သွား၍ “အရှင်ဘုရား အကျွန်ုပ်သည် ဤမည်သော အရှင်ကို ဤမည် ဤမည်သောစကားကို ပြောဆိုမိပါ၏။ ထိုစကားကို အမှတ်ရလျက် အကျွန်ုပ် မှာ နှလုံးမသာခြင်းဖြစ်နေပါ၏။ ဘယ်လိုလုပ်ရပါမည်နည်း”ဟု မေးလျှောက်အပ်၏။ ထိုပညာ ရှိရဟန်းသည် “သင်တို့သည် မစိုးရိမ်ကြလင့်၊ မထေရ်သည် သင်တို့အား သည်းခံပါသည်။ စိတ်ကို အေးငြိမ်းကြစေလော့”ဟု ဆိုလတံ့။ ထိုနှုတ်လွန်မိသော ရဟန်းသည်လည်း အရိယာပုဂ္ဂိုလ်၏ သွားရာအရပ်ဆီသို့ ရှေးရှုပြုလျက် လက်အုပ်ချီ၍ “သည်းခံတော်မူပါ”ဟု ဆိုအပ်၏။ အကယ်၍ ထိုအရိယာပုဂ္ဂိုလ်သည် ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုသွားပြီ ဖြစ်ငြားအံ့၊ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုသည့် သောင်စောင်း တည်ရာဌာနသို့သွား၍ သဂြိုဟ်ရာ သုသာန်သို့သော်လည်း သွား၍ ကန်တော့တောင်း ပန်အပ်၏။ ဤသို့ပြုလျှင် နတ်ရွာကို တားမြစ်ခြင်းမဖြစ်တော့ပြီ၊ မဂ်ကို တားမြစ်ခြင်းလည်း မဖြစ်တော့ပြီ၊ ပကတိ အတိုင်း အပြစ်ကင်းရှင်းလေတော့ ၏။ ဤတွင် တရပ်ပြီး၏။

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ-ဟူသည်ကား ဖောက်ပြန် မှားယွင်းသော အယူအမြင်ရှိကုန်၏။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မသမာဒါနာ**ဟူသည်ကား မိစ္ဆာအယူ၏အစွမ်းအားဖြင့် ဆောက်တည်အပ် ပြုလုပ်အပ်သော အမျိုးမျိုးသော အမှုကံ ရှိကုန်၏။ အကြင်သူတို့သည်လည်း မိစ္ဆာအယူလျှင် အရင်းခံရှိကုန်သော ကာယကံစသည်တို့၌ အခြားသူတို့ကိုလည်း တိုက်တွန်းကုန်၏။ (ထိုသို့ တိုက်တွန်းပေး သော ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်လည်း မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မသမာဒါန မည်ကုန်၏။) ဆက်၍ ရင်းပြဦးအံ့-ဤပုဒ်တို့တွင် ဝစီဒုစွရိတ်ကို ဆိုခြင်း ဖြင့်ပင် အရိယူပဝါဒကံကို ဆိုပြီးဖြစ်ပေသည်။ မနောဒုစွရိတ်ကို ဆိုခြင်းဖြင့်ပင် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကို ဆိုပြီးဖြစ်ပေသည်။ ထိုသို့ ဆိုပြီး ဖြစ်ငြားသော်လည်း ဤ ကံ ၂-ပါးတို့ကို ထပ်၍ ပြဆိုခြင်းသည် [၅၇] အပြစ်ကြီးကြောင်းပြခြင်း အကျိုးရှိသည်ဟု သိအပ်၏။ မှန်ပေ၏-အရိယာကို စွပ်စွဲခြင်းသည် အာနန္ဒရိယကံနှင့် တူသောကြောင့် ကြီးမားသောအပြစ် ရှိပေ၏။ မြတ်စွာဘုရား ဟောထားသော အောက်ပါစကားလည်း ရှိပေ၏-

“သာရိပုတ္တရာ၊ အရဟတ္တမဂ်သီလနှင့်ပြည့်စုံသော အရဟတ္တမဂ် သမာဓိနှင့်ပြည့်စုံသော အရဟတ္တမဂ်ပညာနှင့်ပြည့်စုံသော ရဟန်းသည် မျက်မှောက်ဘဝ၌ပင်လျှင် အရဟတ္တဖိုလ်ကို ပြီးစေရာ သကဲ့သို့၊ သာရိပုတ္တရာ၊ ဤအရိယူပဝါဒကံကို ဤအတူပင် ဖြစ်သည်ဟု ငါ ဆို၏။ ထိုစွပ်စွဲသော စကားကို မပယ်လျှင် ထိုပြစ်မှားသောစိတ်ကို မပယ်လျှင် ထိုထင်မှားသောအယူကို မစွန့်လျှင် ဆောင်ခဲ့ သည့် ဝန်ထုပ်ကို ချထားလိုက်သကဲ့သို့ ထို့အတူပင် ငရဲ၌ (ထိုအရိယူပဝါဒကံ) ပစ်ချလေတော့၏”။

မိစ္ဆာအယူထက် သာ၍အပြစ်ကြီးသော အခြား အကုသိုလ်ကံမည်သည်မရှိချေ။ ဤ အဆိုနှင့်အညီ ဟောတော်မူသော စကားမှာ အောက်ပါပင်တည်း။

“ရဟန်းတို့၊ ဤမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသည် အပြစ်ကြီးသကဲ့သို့ ဤအတူ အကြင်အကုသိုလ်ကံသည် အပြစ် ကြီးရာ၏။ ရဟန်းတို့၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိမှ တပါးသော ထိုသို့ အပြစ်ကြီးသော အကုသိုလ်တရား တခုမျှကို သော်လည်း ငါဘုရား မမြင်ပေ။ ရဟန်းတို့၊ အပြစ်ဟူသမျှတို့သည် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိလျှင် အကြီးအမြတ် ရှိကြ ကုန်၏။”

ကာယဿ ဘေဒါ (ကိုယ်၏ပျက်စီးသည်မှ)-ဟူသည်ကား ငါ့ကိုယ်ဟု ထင်မှတ်စွဲလမ်းရသော ခန္ဓာကိုယ်ကို စွန့်သည်မှ။ **ပရံမရဏာ** (သေသည်မှ နောက်၌) ဟူသည်ကား ထိုခန္ဓာကိုယ်ကို စွန့်သည်မှ အခြားမဲ့မှာ အသစ်ဖြစ်သည့် ခန္ဓာကို ယူဆဲ၌။ တနည်းကား ကာယဿ ဘေဒါ-ဖြင့် ဇီဝိတိန္ဒြေ ခေါ် အသက်ရုပ် ပြတ်စဲသည်မှ (ဟု ဆိုလို၏)။ **ပရံမရဏာ** -ဖြင့် စုတိစိတိမှ နောက်၌ (ဟု ဆိုလို၏)။ အပါယံ-အစရှိသော စကားအလုံးစုံသည် ငရဲဟောစကားချည်းသာ ဖြစ် သည်။

မှန်ပေ၏။ ငရဲသည် နတ်ရွာ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ကောင်းမှုဟူသော အယမှကင်းသောကြောင့် အပါယ မည်၏။ ချမ်းသာတို့၏ လာခြင်းဟူသော အာယ၏မရှိခြင်းကြောင့် အပါယမည်၏။ ဆင်းရဲ၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ဒုဂ္ဂတိမည်၏။ တနည်း များသောအပြစ်ရှိခြင်းကြောင့် အကုသိုလ်ကံသည် ဒုဋ္ဌ-ပျက်စီးသော ကံမည်၏။ ထိုပျက်စီးသော ကံကြောင့်ဖြစ်သော လားရောက်ရာဂတိသည် ဒုဂ္ဂတိမည်၏။ မကောင်းမှုပြုသူတို့သည် အလိုမရှိပါပဲ ဤငရဲ၌ ကျရောက် ရကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ဝိနိပါတမည်၏။ (မကျလိုပဲ ကျရောက်ရသည့်ဘုံ-ဟု ဆိုလို၏)။ တနည်း ကိုယ်အင်္ဂါကြီးငယ်တို့ ပျက်စီးလျက် ကျရာဖြစ်သောကြောင့်လည်း ဝိနိပါတမည်၏။ သာယာဖွယ် ချမ်းသာဟူသော အယ မရှိသောကြောင့် နိရယ- ငရဲမည်၏။

တနည်းဖွင့်ပြရလျှင် အပါယ-အပါယ်ဟူသောအမည်ဖြင့် တိရစ္ဆာန်ဘုံကို ပြ၏။ မှန်၏-တိရစ္ဆာန်ဘုံသည် နတ်လူ ဟူသော သုဂတိမှကင်းသောကြောင့် အပါယ-အပါယ်မည်၏။ ယင်းတိရစ္ဆာန်တို့ထဲ၌ တန်ခိုးကြီးကုန်သော နဂါးမင်း စသည်တို့ ရှိနိုင်သောကြောင့် ဆင်းရဲ၏တည်ရာ ဒုဂ္ဂတိကား မမည်ပေ။ ဒုဂ္ဂတိဟူသောအမည်ဖြင့် ပြိတ္တာဘုံကို ပြ၏။ မှန်ပေ၏-ထိုပြိတ္တာ လောကသည် သုဂတိမှ ကင်းကွာသောကြောင့် အပါယလည်းမည်၏။ ဆင်းရဲ၏တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ဒုဂ္ဂတိလည်း မည်၏။ သို့သော် အသုရကာယ်ကဲ့သို့ ပျက်စီး၍ကျရာ မဟုတ်သောကြောင့် ဝိနိပါတကား မမည်ပေ။ ဝိနိပါတ ဟူသောအမည်ဖြင့် အသုရကာယ်ဘုံကို ပြ၏။ မှန်ပေ၏ ဆိုခဲ့ပြီးသောအနက်အရအားဖြင့် ထိုအသုရကာယ်သည်အပါယလည်း မည်၏။ ဒုဂ္ဂတိလည်းမည်၏။ အလုံးစုံသော နတ်လူတို့ စည်းစိမ်ချမ်းသာအပေါင်းမှ ပျက်စီးဆုံးရှုံး၍ ကျရောက်ရာဖြစ်သော ကြောင့် ယင်းအသုရကာယ်ကို ဝိနိပါတဟူ၍လည်း ဆိုအပ်ပေ၏။ နိရယဟူသော အမည်ဖြင့် အဝီစိအစရှိသည် များသော အပြားရှိသော ငရဲ ဘုံကိုသာလျှင် ပြ၏။ ဤတွင် တရပ်ပြီး၏။

ဥပပန္နာ ဟူသည်ကား ကပ်ရောက်ကုန်၏။ ဖြစ်ကုန်၏ဟု ဆိုလို၏။ ကာယသုစရိတ် အစရှိသော အဖြူပိုင်း အဖို့ကို ဆိုခဲ့ပြီးသော အမည်းပိုင်းအဖို့မှ ပြောင်းပြန်အားဖြင့် သိအပ်၏။ [၅၈] ယခုဆိုမည့်အချက်မျှသာ ထူးတော့သည်။ ထိုအဖြူပိုင်း အဖို့၌ သုဂတိဟူသောအမည်ဖြင့် လူ့ဂတိလူ့ဘုံကိုလည်း ယူအပ်၏။ သုဂတိဟူသောအမည်ဖြင့် နတ်ဂတိ နတ်ဘုံကိုသာ ယူအပ်၏။ ထိုစကား၌ ကောင်းသော လားရောက်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် သုဂတိမည်၏။ ရူပါရုံအစရှိကုန်သော အာရုံတို့ဖြင့် ကောင်းသော တည်ရာအဖို့ဖြစ်သောကြောင့် သုဂတိမည်၏။ ထိုသုဂတိနှင့် သုဂအလုံးစုံသည်ပင် ပျက်စီးတတ်သောကြောင့် လောကမည်၏။ ဤသည်ကား သဒ္ဓါအနက် အဖွင့်ပေတည်း။

ဣတိ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ အစရှိသော အလုံးစုံသည် နိဂုံးချုပ်စကားတည်း။ ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ဒိဗ္ဗစက္ခုဖြင့်။ပ။ ရှုမြင် ၏-ဤသည်ကား ဤအရာ၌ အကျဉ်းချုပ်အနက်ပေတည်း။

၄၁၂။ ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ရှုမြင်လိုလျှင် အားထုတ်ခါစ အမျိုးသားသည် ကသိုဏ်းလျှင်အာရုံရှိသော အဘိညာဉ်၏ အခြေခံပါဒကဇာန်ကို ခပ်သိမ်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ရှေးရှုဆောင်ရန် ခွဲအောင်ပြုပြီးလျှင် တေဇောကသိုဏ်း ဩဒါတ ကသိုဏ်း အာလောကကသိုဏ်းဟူသော ဤသုံးခုသော ကသိုဏ်းတို့တွင် တပါးပါးကို အနီးပြုအပ်၏။ ဥပစာရဈာန်၏ အာရုံ ပြုကာ ပွားစေလျက် ထားအပ်၏။ ထိုကသိုဏ်းတို့၌ အပ္ပနာကို မဖြစ်စေအပ်သေးဟု ဆိုလို၏။ အပြစ်ကား အကယ်၍ အပ္ပနာ ကို ဖြစ်စေလျှင် ပါဒကဇာန်၏မှီရာ ဖြစ်လေ၏။ ပရိကံ၏မှီရာ မဖြစ်တော့ပေ။ ဤသုံးခုသော ကသိုဏ်းတို့တွင်လည်း အာလောက ကသိုဏ်းသည်သာလျှင် အကောင်းအမြတ်ဆုံး ဖြစ်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုအာလောကကသိုဏ်းကို ဖြစ်စေ၊ အခြားနှစ်ခုထဲက တခုခုကိုဖြစ်စေ ကသိဏနိဒ္ဒေသ၌ ဆိုခဲ့သောနည်းဖြင့် ဖြစ်စေ၍ ဥပစာရဘုံ၌သာလျှင် တည်၍ ပွားစေအပ် ၏။ ယင်းကသိုဏ်းပဋိဘာဂနိမိတ်ကို ပွားစေပုံနည်းကိုလည်း ထိုကသိဏနိဒ္ဒေသ၌ ဆိုခဲ့သောနည်းဖြင့်ပင်လျှင် သိအပ်၏။

ပျားစေအပ်ပြီးသော အရပ်၏ အတွင်း၌သာလျှင် အဆင်းကို ရှုအပ်၏။ ထိုယောဂီမှာ အဆင်းရှုနေစဉ် ပရိကံပြုရန် အလှည့်လွန်သွား၏။ ထို့ကြောင့်အရောင်အလင်း ကွယ်သွား၏။ ထိုအရောင်အလင်း ကွယ်သွားလျှင် အဆင်းကိုလည်း မမြင်ရ တော့ချေ။ ထိုအခါ ဤ ယောဂီသည် အဖန်တလဲလဲ ပါဒကဗျာန်သို့သာလျှင် ဝင်၍ ထိုမှထပြီးလျှင် အလင်းရောင်ကို ဖြန့်အပ် ၏။ ဤသို့ပြုလျှင် အစဉ်အားဖြင့် အလင်းရောင်သည် အားရှိလာပေ၏။ ထို့ကြောင့် ဤအရပ်၌ အလင်းဖြစ်စေဟု အကြင်မျှ လောက်သော အရပ်ကို ပိုင်းခြားငြားအံ့။ ထိုမျှလောက်သောအရပ်၌ အလင်းရောင်သည် တည်လေတော့သည်သာတည်း။ တနေ့ လုံးသော်လည်း ထိုင်လျက်ရှုနေသော ယောဂီမှာ အဆင်းကိုမြင်ခြင်း ဖြစ်နေပေ၏။ ဤအရာ၌ ညဉ့်အခါမှာ မြက်မီးရှူးဖြင့် ခရီးသွားသော ယောက်ျားသည် ဥပမာပေတည်း။

တယောက်သော ယောက်ျားသည် ညဉ့်အခါ၌ မြက်မီးရှူးဖြင့် ခရီးသွားသတတ်။ ထိုယောက်ျား၏ ထိုမြက်မီးရှူးသည် ငြိမ်းသွားလေ၏။ ထိုအခါ ထိုယောက်ျားမှာ ညီသောအရပ် မညီသောအရပ်တို့သည် မထင်ရှားကြလေ။ ထိုယောက်ျားသည် ထို မီးရှူးကို မြေ၌ပွတ်တိုက်၍ တဖန်တောက်စေ၏။ ထိုမီးရှူးသည် တောက်၍ ယခင်က အရောင်ထက် သာ၍ကြီးသော အရောင်ကို ပြု၏။ ဤနည်းဖြင့် ငြိမ်းငြိမ်းသွားသော မီးရှူးကို အဖန်ဖန် တောက်စေသော သူမှာ အစဉ်အားဖြင့် (နောက်ဆုံး၌) နေထွက် လာလေသည်။ နေထွက်လာသောအခါ မီးရှူးဖြင့် ပြုဖွယ်မရှိတော့ပြီ။ ထို့ကြောင့် ထိုမီးရှူးကိုစွန့်၍ တနေ့လုံးသော်လည်း ခရီး သွားလေသည်။ ထိုဥပမာ၌ မီးရှူးအရောင်ကဲ့သို့ ပရိကံပြုစဉ်၌ ကသိုဏ်းအရောင်ကို သိအပ်၏။ [၅၉] မီးရှူးငြိမ်းသွားသောအခါ ညီသည် မညီသည်ကို မမြင်ရခြင်းကဲ့သို့ အဆင်းကိုရှုနေစဉ် ပရိကံပြုရန်အလှည့် လွန်သဖြင့် အလင်းရောင်ကွယ်သွားသော အခါ အဆင်းတို့ကို မမြင်ခြင်း တူပေ၏။ မီးရှူးကို ပွတ်တိုက်ခြင်းကဲ့သို့ ဥပမာရဗျာန်သို့ အဖန်ဖန်ဝင်ခြင်း တူပေ၏။ မီးရှူး၏ ယခင်အရောင်ထက် သာ၍ကြီးသော အလင်းရောင်ကို ပြုခြင်းကဲ့သို့ တဖန်ပရိကံပြုသော ယောဂီမှာ သာ၍အားကြီးသော အလင်းရောင်ပြန့်ခြင်းတူပေ၏။ နေထွက်လာခြင်းကဲ့သို့ အားရှိသောအလင်းရောင်၏ ပိုင်းခြားထားသည့်အတိုင်း တည်နေခြင်း တူပေ၏။ မြက်မီးရှူးကို စွန့်ပစ်ခဲ့၍ တနေ့လုံးသော်လည်း ခရီးသွားခြင်းကဲ့သို့ သေးငယ်သော အလင်းရောင်ကို စွန့်၍ အားကြီးသော အလင်းရောင်ဖြင့် တနေ့လုံးသော်လည်း အဆင်းတို့ကို ရှုမြင်ခြင်း တူပေ၏။

ထိုသို့ ရှုမြင်ရာ၌ အကြင်အခါ ထိုရဟန်း၏ မံသစက္ခုအား မထင်နိုင်သော ဝမ်းထဲ၌တည်သော ဟဒယ ဝတ္ထုကို မှီသောအဆင်းသည်၎င်း၊ မြေကြီး၏အောက်ဖက် မျက်နှာပြင်ကိုမှီသော အဆင်းသည်၎င်း၊ နံရံ၏တဖက် တောင်၏တဖက် တံတိုင်း၏ တဖက်၌တည်သော အဆင်းသည်၎င်း၊ တပါးသော စကြာဝဠာ၌တည်သော အဆင်းသည် ၎င်း-ဤသို့သော အဆင်းသည် ဉာဏ်မျက်စိအား ထင်ခြင်းသို့ ရောက်၏။ မံသမျက်စိဖြင့် မြင်ရသကဲ့သို့ ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ် ဖြစ်သည်ဟု သိအပ်ပေ၏။ ဆက်၍ ရှင်းပြဦးအံ့-ဤ ရှုကြည့်သော စိတ်တို့တွင် ထို ဒိဗ္ဗစက္ခု ဉာဏ်သည်သာလျှင် အဆင်းကို မြင်ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်၏။ အာဝဇ္ဇန်းပရိကံဟူသော ရှေးအဖို့စိတ်တို့သည် အဆင်းကို မြင်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်ကုန်။

ထိုဒိဗ္ဗစက္ခုသည် ပုထုဇဉ်မှာ ဘေးရန်အန္တရာယ် ဖြစ်တတ်၏။ အဘယ့်ကြောင့်နည်း? ထိုပုထုဇဉ်သည် အကြင် အကြင်အရပ်၌ အရောင်အလင်းဖြစ်စေဟု အဓိဋ္ဌာန်ပြု၏။ ထိုထိုအဓိဋ္ဌာန်ပြုရာမြေ သမုဒ္ဒရာတောင်တို့ကို ဖောက်ထွင်း၍သော် လည်း တစပ်တည်း အလင်းရောင်သည် ဖြစ်၏။ ထိုသို့ ဖြစ်သောအခါ ထိုလင်းနေရာအရပ်တို့၌ ကြောက်ဖွယ်ဖြစ်ကုန်သော ဘီလူးရက္ခိဿ်စသည်တို့၏ အဆင်းတို့ကို မြင်သော ထိုပုထုဇဉ်အား ကြောက်ခြင်းသည် ဖြစ်တတ်၏။ ယင်းသို့ ကြောက်ခြင်း ကြောင့် စိတ်ပျံ့လွင့်ဖောက်ပြန်ခြင်းသို့ရောက်၍ ဈာန်လျှောသွားတတ်၏။ ထို့ကြောင့် ဒိဗ္ဗစက္ခုဖြင့် အဆင်းကို ရှုမြင်ရာ၌ မမေ့ မလျော့သည် ဖြစ်ရာ၏။

(ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ် ဖြစ်သည်ဟု ဆိုခဲ့သော) ထိုစကားရပ်၌ ယခု ဆိုမည့်စကားသည် ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာပုံ အစဉ်ပေတည်း။ ဆိုခဲ့ပြီးသော အပြားရှိသော ထိုအဆင်းကို အာရုံပြု၍ နှလုံးသွင်းမှု မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း စိတ်ဖြစ်ပြီး၍ ချုပ် လတ်သော် ထိုအဆင်းကိုပင် အာရုံပြု၍ လေးကြိမ် ငါးကြိမ်သော ဇောတို့သည် ဖြစ်ပေါ်ကုန်၏-ဤသို့အစရှိသော အလုံးစုံကို ရှေး၌ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းဖြင့်ပင် သိအပ်၏။ ဤအရာ၌လည်း အာဝဇ္ဇန်းနှင့် သုံးကြိမ် လေးကြိမ်သော ရှေးအဖို့စိတ်တို့သည် ဝိတက် ဝိစာရနှင့် တကွဖြစ်ကုန်သော ကာမာဝစရစိတ်တို့ပေတည်း။ လေးကြိမ်မြောက် ငါးကြိမ်မြောက် နောက်ဆုံး၌ မြင်ခြင်း ကိစ္စကို ပြီးစေသောစိတ်သည် စတုတ္ထဈာန်နှင့်ယှဉ်သော ရူပါဝစရစိတ်ပေတည်း။ ထိုစိတ်နှင့်တကွဖြစ်သော ဉာဏ်ကို သတ္တဝါ တို့၏ စုတိပဋိသန္ဓေ၌ ဖြစ်သော အသိဉာဏ်ဟူ၍၎င်း၊ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်ဟူ၍၎င်း ခေါ်ဆိုအပ်ပေ၏။ ဤတွင် တရပ်ပြီး၏။

စုတူပပါတဉာဏ်ခေါ်သော ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်ပြဆိုချက် ပြီး၏။

ပြီးပြန်ပြန်ချက်

၄၁၃။ ခန္ဓာငါးပါးတို့ကို သိတော်မူသော ကိုးကွယ်ရာအစစ် ဖြစ်တော်မူသော မြတ်စွာဘုရား သည် ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ငါးပါးကုန်သော အကြင် အဘိညာဉ်တို့ကို ဟောတော်မူခဲ့လေပြီ။ ထို အဘိညာဉ်တို့ကို သိပြီးလျှင် ယင်းတို့၌ ယခုပြဆိုမည့် ပြီးပြန်ပြန်ချက် စကားကိုလည်း သိအပ် သေးသည်။

[၆၀] ချဲ့၍ပြရလျှင်-ဤငါးပါးသော အဘိညာဉ်တို့တွင် စုတုပပါတဉာဏ်ဟု ဆိုအပ်သော အကြင် ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ် သည် ရှိ၏။ ထိုဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်၏ အရံဉာဏ်ဖြစ်ကုန်သော အနာဂတ်သဉာဏ်နှင့် ယထာကမ္မပုဂ္ဂဉာဏ်ဟူသော ၂-ပါးသော ဉာဏ်တို့သည်လည်း ရှိကြသေး၏။ ယင်းဉာဏ် ၂-ပါးနှင့် ဣဒ္ဓိဝိစေသော ဉာဏ်၅-ပါးအားဖြင့် အဘိညာဉ်ဉာဏ်တို့သည် ဤ အရာ၌ ၇-ပါးဖြစ်ကုန်၏။ ယခုအခါ ၎င်းတို့၏အာရုံကို ဝေဘန်ခွဲခြားရာ၌ မတွေ့ဝေရန်အလို့ငှါ-

အကြင် အာရမ္မဏတိက် လေးပါးတို့ကို (ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိ၌) မြတ်စွာဘုရားဟောထား (အပ်ကုန်)၏။ ထိုအာရမ္မဏတိက် လေးပါးတို့၌ အဘိညာဉ်ဉာဏ် ၇-ပါးတို့၏ ဖြစ်ပုံကို ပြရာ၏။

ထိုစကားရပ်၌ ဤသည်ကား ပြပုံပေတည်း။ လေးပါးကုန်သော အာရမ္မဏတိက်တို့ကို မြတ်စွာဘုရား ဟောထား (အပ်ကုန်)၏။ အဘယ်လေးပါးတို့နည်း။ (၁) ပရိတ္တာရမ္မဏတိက်၊ (၂) မဂ္ဂါရမ္မဏတိက်၊ (၃) အတိတာရမ္မဏတိက်၊ (၄) အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏတိက်-ဤ လေးပါးတို့ပင်။

၄၁၄။ ထိုခုနစ်ပါးသော ဉာဏ်တို့တွင် ဣဒ္ဓိဝိစေဉာဏ်သည် (ပရိတ္တခေါ်) ကာမအာရုံ၊ မဟဂ္ဂုတ် အာရုံ၊ အတိတ် အာရုံ၊ အနာဂတ်အာရုံ၊ ပစ္စုပ္ပန်အာရုံ၊ အဇ္ဈတ္တအာရုံ၊ ဗဟိဒ္ဓအာရုံတို့အလိုအားဖြင့် ၇-မျိုးသောအာရုံတို့၌ ဖြစ်၏။ အဘယ် သို့နည်း? ထိုဣဒ္ဓိဝိစေဉာဏ်သည် အကြင်အခါ၌ ရုပ်ကိုယ်ကို စိတ်၌ မှီသည်ကိုပြုလျက် မထင်ရှားသောကိုယ်ဖြင့် သွားလို သည်ဖြစ်၍ စိတ်၏အစွမ်းအားဖြင့် ရုပ်ကိုယ်ကို ညွတ်စေ၏။ မဟဂ္ဂုတ်စိတ်၌ ပေါင်း၏။ ကောင်းစွာတင်၏။ ထိုအခါ၌ ကံ အဖြစ်ဖြင့် ဆိုအပ်သော ကာယသည် အာရုံဖြစ်၏-ထို့ကြောင့် ရုပ်ကိုယ်လျှင် အာရုံရှိရကား ကာမတရားလျှင် အာရုံရှိ၏ (ကာမတရားကို အာရုံပြု၏)။ အကြင်အခါ၌ စိတ်ကို ရုပ်ကိုယ်၌ မှီသည်ကိုပြုလျက် ထင်ရှားသော ကိုယ်ဖြင့်သွားလို သည်ဖြစ်၍ ရုပ် ကိုယ်၏အစွမ်းအားဖြင့် စိတ်ကို ညွတ်စေ၏။ ပါဒကဗျာန်စိတ်ကို ရုပ်ကိုယ်၌ ပေါင်း၏။ ကောင်းစွာတင်၏။ ထိုအခါ၌ ကံအဖြစ်ဖြင့် ဆိုအပ်သော ဗျာန်စိတ်သည် အာရုံဖြစ်၏-ထို့ကြောင့် မဟဂ္ဂုတ်စိတ်လျှင် အာရုံရှိရကား မဟဂ္ဂုတ် တရားလျှင် အာရုံရှိ၏ (မဟဂ္ဂုတ်တရားကို အာရုံပြု၏)။

ထိုမှတစ်ပါး ယင်း ဣဒ္ဓိဝိစေဉာဏ်သည် ချုပ်လေပြီးသော အတိတ်ဖြစ်သော ထိုပါဒကဗျာန်စိတ်ကိုပင်လျှင် အာရုံပြု၏။ ထို့ကြောင့် အတိတ်တရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ ဓာတ်တော်မြတ်တို့ကို အကြီးအကျယ် သိုမှီးဌာပနာသောအခါ၌ အရှင်မဟာ ကဿပမထေရ်စသည်တို့၏ အဓိဋ္ဌာန်ခြင်းကဲ့သို့ အနာဂတ်ကို အဓိဋ္ဌာန်ပြုသူတို့၏ဉာဏ်သည် အနာဂတ်တရားလျှင် အာရုံရှိ ၏။ တဆင့်ကြားဘူးသည်မှာ အရှင်မဟာကဿပမထေရ်သည် ဓာတ်တော်မြတ်တို့ကို အကြီးအကျယ် ဌာပနာမှုကို ပြုစဉ်အခါ က “နောင်အခါ၌ ၂၁၈-နှစ်ကာလပတ်လုံး ဤနံ့သာတို့သည် မခြောက်ပါစေကုန်သတည်း၊ ဤပန်းတို့သည် မညှိုးပါစေကုန် သတည်း၊ ဤဆီမီးတို့သည် မငြိမ်းပါစေကုန်သတည်း”ဟု ဓိဋ္ဌာန်တော်မူ၏။ အလုံးစုံပင် ထိုဓိဋ္ဌာန်တိုင်း ဖြစ်လေ၏။ အဿဂုတ္တမထေရ်သည် (ဝိညူတော) ဝတ္တနိယကျောင်း၌ ဟင်းမပါပဲ ဆွမ်းသက်သက် ဘုဉ်းပေးနေသော ရဟန်းသံဃာကိုမြင်၍ ကျောက်ရေကန်သည် နေ့စဉ် နေ့စဉ် နံနက်ပိုင်း၌ နို့ဓမ္မအရသာ ရှိသည်ဖြစ်စေ”ဟု ဓိဋ္ဌာန်တော်မူ၏။ နံနက်ပိုင်း၌ ခပ်ယူလျှင် နို့ဓမ္မရည် ဖြစ်၏။ ညနေပိုင်း၌ ခပ်ယူလျှင် ပကတိရေပင် ဖြစ်၏။ ထိုမှတစ်ပါး [၆၁] ရုပ်ကိုယ်ကို စိတ်၌ မှီသည်ကိုပြု၍ မထင်ရှားသောကိုယ်ဖြင့် သွားသောကာလ၌ (ဣဒ္ဓိဝိ စေဉာဏ်သည်) ပစ္စုပ္ပန်တရားလျှင် အာရုံရှိ၏။

ကိုယ်၏အစွမ်းဖြင့် စိတ်ကိုသော်၎င်း၊ စိတ်၏အစွမ်းဖြင့် ကိုယ်ကိုသော်၎င်း ညွတ်စေသော ကာလ၌၎င်း၊ မိမိကိုယ်ကို သူငယ်သဏ္ဍာန် စသည်ဖန်ဆင်းသောကာလ၌၎င်း မိမိ၏ကိုယ် စိတ်တို့ကို အာရုံပြုခြင်းကြောင့် အဇ္ဈတ္တတရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ အပြင်ပ၌ ဆင်ရုပ် မြင်းရုပ် စသည်တို့ကို ဖန်ဆင်း၍ ပြသောကာလ၌ ဗဟိဒ္ဓတရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ ဤသို့လျှင် ရှေးဦးစွာ ဣဒ္ဓိဝိစေဉာဏ်၏ (၇) မျိုးသောအာရုံတို့၌ ဖြစ်ခြင်းကို သိအပ်၏။

၄၁၅။ ဒိဗ္ဗသောတဉာဏ်သည် ကာမပစ္စုပ္ပန် အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓအာရုံတို့အလိုအားဖြင့် (၄)မျိုးသော အာရုံတို့၌ ဖြစ်၏။ အဘယ်သို့နည်း? ထိုဉာဏ်သည် အသံကို အာရုံပြုသောကြောင့်၎င်း၊ ယင်းအသံသည် ကာမတရား ဖြစ်သောကြောင့် ၎င်း ကာမတရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ ထို့ပြင် ထင်ရှားရှိဆဲ အသံကိုသာလျှင် အာရုံပြု၍ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ပစ္စုပ္ပန်တရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ ထိုဉာဏ်သည် မိမိ၏ ဝမ်းထဲမှ အသံကိုကြားသောအခါ၌ အဇ္ဈတ္တတရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ သူတစ်ပါးတို့၏ အသံကို ကြားသော အခါ၌ ဗဟိဒ္ဓတရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ ဤသို့လျှင် ဒိဗ္ဗသောတဉာဏ်၏ (၄)မျိုးသော အာရုံတို့၌ ဖြစ်ခြင်းကို သိအပ်၏။

၄၁၆။ စေတောပရိယဉာဏ်သည် ကာမ မဟာဂ္ဂုတ် အပ္ပမာဏမဂ် အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန် ဗဟိဒ္ဓအာရုံတို့ အလိုအားဖြင့် (၈) မျိုးသော အာရုံတို့၌ ဖြစ်၏။ အဘယ်သို့နည်း? ထိုဉာဏ်သည် သူတပါးတို့၏ ကာမာဝစရစိတ်ကို သိသော ကာလ၌ ကာမတရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ ရူပါဝစရစိတ် အရူပါဝစရစိတ်ကို သိသောကာလ၌ မဟာဂ္ဂုတ်တရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ မဂ်ဖိုလ်ကို သိသောကာလ၌ အပ္ပမာဏတရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ ဆက်၍ ရှင်းပြဦးအံ့၊ ဤအရာ၌ ပုထုဇဉ်သည် သောတာပန်၏ စိတ်ကို မသိနိုင်၊ သောတာပန်သည်လည်း သကဒါဂါမ်၏ စိတ်ကိုမသိနိုင်၊ သကဒါဂါမ်သည် အနာဂါမ်၏ စိတ်ကို မသိနိုင်၊ အနာဂါမ်သည် ရဟန္တာ၏စိတ်ကို မသိနိုင်၊ ရဟန္တာသည်ကား အားလုံးတို့၏ စိတ်ကို သိနိုင်၏။ အထက်ဖြစ်သော အခြား ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း အောက်ပုဂ္ဂိုလ်၏ စိတ်ကို သိနိုင်၏။ ဤ အထူးကိုလည်း သိအပ်၏။ မဂ်စိတ်ကို သိသောကာလ၌ မဂ်လျှင် အာရုံရှိ၏။

အကြင်အခါ၌မူ အတိတ်ခုနစ်ရက်အတွင်း၌၎င်း၊ အနာဂတ်ခုနစ်ရက်အတွင်း၌၎င်း သူတပါးတို့၏ စိတ်ကိုသိ၏။ ထိုအခါ၌ အတိတ်လျှင် အာရုံရှိသည်၎င်း၊ အနာဂတ်လျှင် အာရုံရှိသည်၎င်း ဖြစ်၏။

ပစ္စုပ္ပန်စိတ်လျှင် အာရုံရှိသောစိတ်သည် အဘယ်သို့ဖြစ်သနည်း? ပစ္စုပ္ပန်မည်သည်မှာ (၁) ခဏပစ္စုပ္ပန်၊ (၂) သန္တတိပစ္စုပ္ပန်၊ (၃) အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်ဟူ၍ သုံးပါးအပြားရှိ၏။ ထိုတွင် ဥပါဒိဋ္ဌိဘင်္ဂသို့ ရောက်ဆဲတရားသည် ခဏပစ္စုပ္ပန် မည်၏။ ရုပ်သန္တတိဝါရ တခု နှစ်ခု၌ အတွင်းဝင်သော တရားသည် သန္တတိပစ္စုပ္ပန် မည်၏။ ထိုစကားရပ်၌ မှောင်ထဲမှာ နေပြီး၍ အလင်းရှိရာ အရပ်သို့ သွားသောသူအား ရုတ်တရက် အာရုံမထင်ရှားမီမှ ထင်ရှားသည်တိုင်အောင် [၆၂] ဤကာလအတွင်း၌ တခု နှစ်ခုသော ရုပ်သန္တတိဝါရတို့ကို သိအပ်ကုန်၏။ အလင်းထဲ၌ နေပြီး၍ တိုက်ခန်းထဲသို့ ဝင်သောသူအားလည်း ရုတ်တရက် အဆင်းမထင်ပေါ်သေးမီမှ ထင်ပေါ်လာသည်တိုင်အောင် ဤကာလအတွင်း၌ တခု နှစ်ခုသော ရုပ်သန္တတိဝါရတို့ကို သိအပ်ကုန်၏။ ထို့ပြင် ဝေးသောအရပ်၌ တည်လျက် ခဝါသည်တို့၏ လက်အမူအရာကို၎င်း၊ ခေါင်းလောင်းစည်းကြီးတို့ကို ထုသော တီးသော အမူအရာကို၎င်း မြင်ပြီး၍လည်း အသံကိုကား မကြားရသေး၊ (ထို မြင်သောခဏမှ) ထိုအသံကို ကြားရသည်တိုင်အောင် ဤကာလအတွင်း၌လည်း တခု နှစ်ခုသော ရုပ်သန္တတိဝါရတို့ကို သိအပ်ကုန်၏။ ဤသို့ မဇ္ဈိမနိကာယ်ဆောင်ဆရာတို့က ရှေးဦးစွာ ဆိုကုန်၏။

သံယုတ္တနိကာယ်ဆောင် ဆရာတို့သည်ကား ရုပ်သန္တတိ နာမ်သန္တတိဟူ၍ နှစ်မျိုးသော သန္တတိတို့ကို ဆိုကြပြီးလျှင် ရေကိုနင်း၍ သွားသောသူ၏ ကမ်းစဉ် နင်းသောရေအရေ၏ မကြည်လင်သေးမီ ကာလသည်၎င်း၊ ခရီးဝေးမှ လာခဲ့သောသူ၏ ကိုယ်၌ အပူငွေ့မငြိမ်းသေးမီ ကာလသည်၎င်း၊ နေရောင်ထဲမှလာ၍ တိုက်ခန်းသို့ ဝင်သောသူအား အမှောင် မကင်းသေးမီ အတွင်းကာလသည်၎င်း၊ အခန်းထဲ၌ ကမ္မဋ္ဌာန်းနှလုံးသွင်းပြီးလျှင် နေ့အခါ လေသာပြုတင်းကို ဖွင့်၍ကြည့်သောသူအား မျက်စိတို့၏ ရီဝေဝေဖြစ်ခြင်း မငြိမ်းသေးမီအတွင်း ကာလသည်၎င်း ရှိ၏။ ဤသို့သော ကာလသည် ရုပ်၏ သန္တတိ-ရုပ်၏ အမျိုးတူ အစဉ်မည်၏။ ဇောဝါရ ဇောဝီထိ နှစ်ခု သုံးခုတို့သည် နာမ်၏သန္တတိ နာမ်၏အမျိုးတူ အစဉ်မည်၏-ဟူ၍ ဆိုကြပြီးလျှင် ထို ရုပ်သန္တတိ နာမ်သန္တတိ နှစ်မျိုးလုံးကို “သန္တတိ ပစ္စုပ္ပန်မည်သည်” ဟူ၍ ဆိုကုန်၏။

ထိုမှတပါး တခုသောဘဝ (ပဋိသန္ဓေစုတိ)ဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သော ရုပ်နာမ်အပေါင်းသည် အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်မည်၏။ ယင်း အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်ကိုရည်၍ ဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ်၌-

“ငါ့ရှင်တို့ မနမည်သော အကြင်စိတ်သည်၎င်း၊ အာရုံဖြစ်သော အကြင်သဘောတရားတို့သည်၎င်း (ကြံသိဆဲ ခဏ၌ ထင်ရှားကုန်၏) ဤစိတ်နှင့် သဘောအာရုံ နှစ်ပါးလုံးသည် ပစ္စုပ္ပန်တရားပေတည်း၊ ထိုပစ္စုပ္ပန်တရား၌ အာရုံကို သိမှု-စိတ်ဝိညာဏ်သည် လိုချင်တပ်မက်မှု-ဆန္ဒရာဂဖြင့် ဖွဲ့ချည်အပ်သည် အကယ်၍ ဖြစ်ငြားအံ့၊ စိတ်ဝိညာဏ်ကို ဆန္ဒရာဂက ဖွဲ့ချည်ထားခြင်းကြောင့် ထိုပစ္စုပ္ပန်တရားကို နှစ်သက်၏။ ထို ပစ္စုပ္ပန်တရားကို နှစ်သက်သောသူသည် ပစ္စုပ္ပန်တရားတို့၌ (တဏှာဒိဋ္ဌိဖြင့်) အဆွဲအငင်ခံရ၏” ဟူ၍ ဟောထား(အပ်)ပေသည်။ ဆက်၍ ရှင်းပြအံ့-ဤ ပစ္စုပ္ပန်တို့တွင် သန္တတိပစ္စုပ္ပန်သည် အဋ္ဌကထာတို့၌ လာသည်။ အဒ္ဓါ ပစ္စုပ္ပန် သည် သုတ်ပါဠိတော်၌လာသည်။

ထိုပစ္စုပ္ပန် သုံးမျိုးတို့တွင် (ကေစိ)အချို့ဆရာတို့က “ခဏပစ္စုပ္ပန် စိတ်သည် စေတောပရိယဉာဏ်၏ အာရုံဖြစ်သည်” ဟု ဆိုကုန်၏။ အဘယ်အကြောင်းကြောင့်နည်း? ဟူမူ-စိတ်ကိုသိသူ တန်ခိုးရှင်၏၎င်း၊ အခြားသူ၏၎င်း စိတ်သည် တခုသော ခဏ၌ ပြိုင်တူဖြစ်သောကြောင့်ဟု ဆိုကုန်၏။ ဤအရာသည်လည်း ထိုကေစိတို့၏ ဥပမာပင်တည်း၊ ပန်းတဆုပ်ကို ကောင်းကင်၌ ပစ်လိုက်လျှင် ပန်းတပွင့်၏ အညှာသည် အခြားပန်းတပွင့်၏ အညှာနှင့်ဧကန်ပင် စွပ်မိရာသကဲ့သို့ ဤအတူပင် “သူတပါး၏စိတ်ကို သိအံ့” ဟု စိတ်အစု၏ အစွမ်းအားဖြင့် လူများအပေါင်း၏ စိတ်ကို နှလုံးသွင်းလိုက်လျှင် တယောက်၏ စိတ်ကို တခုသောစိတ်ဖြင့် ဥပါဒိဏ္ဍိသော်၎င်း၊ ဋီဇာဏ၌သော်၎င်း၊ ဘင်္ဂဏ၌သော်၎င်း မချွတ်ဧကန်ပင် ထိုးထွင်းသိရာ၏ ဟုဆိုကုန်၏။ ထိုကေစိဆရာတို့၏ စကားကိုမူ အနှစ်တရာသော်လည်း အနှစ်တထောင်သော်လည်း နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်သော သူသည် အကြင်အာဝဇ္ဇန်းစိတ်ဖြင့် နှလုံးသွင်း၏။ အကြင် အဘိညာဉ်ဇောစိတ်ဖြင့် သိ၏။ ထိုနှစ်ခုသော စိတ်တို့၏ တပေါင်း

တည်း မတည်ခြင်းကြောင့်၎င်း၊ အာဝဇ္ဇန်းစိတ်နှင့် ဇောစိတ်တို့၏ မဂ်ဖိုလ်ဝိထိမှတစ်ပါး အလိုမရှိအပ်သောအရာ၌ အာရုံကွဲပြားခြင်းသို့ ရောက်ခြင်းကြောင့်၎င်း မသင့်ဟူ၍ အဋ္ဌကထာတို့၌ ပယ် (အပ်)လေပြီ။

[၆၃] အသင့်အားဖြင့်မူကား သန္တတိပစ္စုပ္ပန်စိတ်သည်၎င်း၊ အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်စိတ်သည်၎င်း စေတော ပရိယဉာဏ်၏ အာရုံဖြစ်သည်ဟု သိအပ်၏။ ထိုပစ္စုပ္ပန်နှစ်ပါးတို့တွင် ဖြစ်ဆဲ ဇောဝိထိမှ နှစ်ဝိထိ သုံးဝိထိ အတိုင်း အရည်ရှိသော အတိတ်အနာဂတ်ကာလ၌ သူတပါး၏ အကြင်စိတ်သည် ရှိ၏။ ထိုစိတ်အားလုံးသည် သန္တတိပစ္စုပ္ပန် မည်၏။ အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်ကိုမူ ဇောဝိထိဖြင့် ပြအပ်သည်ဟု သံယုတ်အဋ္ဌကထာ၌ ဆို၏။ ထိုစကားသည် ကောင်းစွာဆိုထားသည့် စကားပါပေတည်း။

ယခုဆိုမည့်စကားသည် ထိုပစ္စုပ္ပန်စိတ်ကို သိရာ၌ အထင်အရှားဖော်ပြချက်ပေတည်း။ စေတောပရိယဉာဏ် တန်ခိုးရှင်သည် သူတပါး၏စိတ်ကို သိလို၍ နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်၏။ နှလုံးသွင်းသော အာဝဇ္ဇန်းစိတ်သည် ခဏပစ္စုပ္ပန်စိတ်ကို အာရုံပြု၍ ထိုစိတ်နှင့်ပင် ပြိုင်တူချုပ်၏။ ထို့နောင် လေးကြိမ် ငါးကြိမ်သော ဇောတို့ ဖြစ်ကုန်၏။ ယင်းဇောတို့တွင် နောက်ဆုံးဇောသည် သူတပါးစိတ်ကို သိသော ဣဒ္ဓိစိတ်ပေတည်း (စေတောပရိယအဘိညာဉ်စိတ် ပေတည်း)။ ကြွင်းသော ဇောသုံးလေးကြိမ်တို့သည် ကာမာဝစရဇောတို့ပေတည်း။ အာဝဇ္ဇန်းနှင့်ပြိုင်တူချုပ်လေသော ထိုစိတ်သည်ပင် ထိုအလုံးစုံသော ဇောလေးငါးခုတို့၏ အာရုံ ဖြစ်သည်။ ထိုအာဝဇ္ဇန်းနှင့်ဇောတို့သည် အာရုံလည်း မကွဲပြားကုန်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော်-အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်အားဖြင့် ပစ္စုပ္ပန်လျှင် အာရုံရှိသောကြောင့်ပေတည်း။ တခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ်တူငြားသော်လည်း အဘိညာဉ် စိတ်သည်သာလျှင် သူတပါး၏ စိတ်ကိုသိ၏။ အခြားစိတ်တို့သည် မသိကုန်။ ဥပမာပြရလျှင် စက္ခုဒွါရဝိထိ၌ စက္ခုဝိညာဏ်သည်သာလျှင် အဆင်းကိုမြင်သည်။ အခြားစိတ်တို့သည် မမြင်ကုန်သကဲ့သို့ပေတည်း။ သို့ဖြစ်၍ ဤအဘိညာဉ် စိတ်သည် သန္တတိပစ္စုပ္ပန်၏ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း၊ အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်၏ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း ပစ္စုပ္ပန်စိတ်လျှင် အာရုံရှိပေ၏။ တနည်း ဆိုရလျှင် သန္တတိပစ္စုပ္ပန်သည်လည်း အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန် ပွန်၌သာလျှင် ကျရောက်၏။ ထို့ကြောင့် ဤအဘိညာဉ်စိတ်သည် အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်၏ အစွမ်းအားဖြင့်သာလျှင် ပစ္စုပ္ပန်စိတ် ကို အာရုံပြုသည်ဟု သိအပ်ပေသည်။

သူတပါး၏စိတ်ကို အာရုံပြုသောကြောင့်ပင်လျှင် ဗဟိဒ္ဓလျှင် အာရုံရှိပေ၏။ ဤသို့လျှင် စေတောပရိယဉာဏ်၏ (၈) မျိုးသော အာရုံတို့၌ ဖြစ်ခြင်းကို သိအပ်၏။

၄၁၇။ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်သည် ကာမ မဟဂ္ဂုတ် အပ္ပမာဏ မဂ် အတိတ် အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ နဝတ္တဗ္ဗ အာရုံတို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် (၈) ပါးသော အာရုံတို့၌ ဖြစ်၏။ အဘယ်သို့နည်း? ထိုပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်သည် ကာမာ ဝစရခန္ဓာတို့ကို အောက်မေ့သော ကာလ၌ ကာမတရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ ရူပါဝစရ အရူပါဝစရခန္ဓာတို့ကို အောက်မေ့သော ကာလ၌ မဟဂ္ဂုတ်တရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ အတိတ်ကာလ၌ မိမိသည်သော်၎င်း၊ သူတပါးတို့သည်သော်၎င်း၊ ပွားစေအပ်ပြီးသော မဂ်ကို၎င်း၊ မျက်မှောက်ပြုအပ်ပြီးသော ဖိုလ်ကို၎င်း အောက်မေ့သောကာလ၌ အပ္ပမာဏတရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ ပွားစေအပ်ပြီးသော မဂ်ကိုသာလျှင် အောက်မေ့သောကာလ၌ မဂ်လျှင် အာရုံရှိ၏။ ကိန်းသေအားဖြင့်ကား ဤပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်သည် အတိတ်ကိုသာလျှင် အာရုံပြု၏။

ထိုဉာဏ်တို့တွင် စေတောပရိယဉာဏ်နှင့် ယထာကမ္မပဂဉာဏ်တို့သည်လည်း အတိတ်ကို အာရုံပြုကုန်သည် အကယ်၍ကား ဖြစ်ကုန်၏။ သို့သော်လည်း ထိုဉာဏ် ၂-ပါးတို့တွင် စေတောပရိယဉာဏ်သည် (၇)ရက်အတွင်း အတိတ်ကာလ၌ဖြစ်သော စိတ်ကိုသာလျှင် အာရုံပြုနိုင်၏။ မှန်ပေ၏-ထိုစေတောပရိယဉာဏ်သည် စိတ်မှတစ်ပါးသော ခန္ဓာကို၎င်း၊ ခန္ဓာတို့နှင့်စပ်သောတရားကို၎င်း မသိနိုင်။ ထို့ပြင် မဂ်နှင့်ယှဉ်သည်စိတ်ကို အာရုံပြုသောကြောင့်သာလျှင် ပရိယာယ်အားဖြင့် မဂ်လျှင်အာရုံရှိသည်ဟု ဆိုအပ်ပေသည်။ ထိုမှတစ်ပါး ယထာကမ္မပဂဉာဏ်၏ အာရုံသည် အတိတ် စေတနာမျှသာလျှင် ဖြစ်သည်။ အတိတ်ခန္ဓာတို့သည်၎င်း၊ ခန္ဓာတို့နှင့်စပ်သော တစုံတခုသည်၎င်း ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်၏ အာရုံမဖြစ်သည် မည်သည် မရှိပေ။ [၆၄] မှန်ပေ၏-ထိုပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်သည် အတိတ်ခန္ဓာတို့၌၎င်း၊ ယင်းတို့နှင့်စပ်သည့်တရားတို့၌၎င်း သဗ္ဗသုတဉာဏ်၏ အလားကဲ့သို့သော အလားရှိပေ၏ဟူသော ဤအထူးကို သိအပ်၏။ ဤနည်းသည် ဤအရာ၌ အဋ္ဌကထာနည်းပေတည်း။ သို့သော်လည်း “ကုသိုလ်ခန္ဓာတို့သည် ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏ်အား၎င်း၊ စေတောပရိယဉာဏ်အား၎င်း ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏ်အား၎င်း ယထာကမ္မပဂဉာဏ်အား၎င်း၊ အနာဂတံသဉာဏ်အား၎င်း အာရမ္မဏပစ္စည်းဖြင့် ကျေးဇူးပြု၏”ဟု ပဋ္ဌာန်းပါဠိတော်၌ ဟောတော်မူသောကြောင့် ခန္ဓာလေးပါးတို့သည်လည်း စေတောပရိယဉာဏ် ယထာကမ္မပဂဉာဏ်တို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်၏။ ထိုတွင်လည်း ယထာကမ္မပဂဉာဏ်၏အာရုံသည် ကုသိုလ် အကုသိုလ်ခန္ဓာတို့သည်သာ ဖြစ်ကုန်၏။

ထိုမှတစ်ပါး ဤပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်သည် မိမိ၏ခန္ဓာတို့ကို အောက်မေ့သောကာလ၌ အဇ္ဈတ္တလျှင် အာရုံရှိ၏။ သူတပါး၏ ခန္ဓာတို့ကို အောက်မေ့သောကာလ၌ ဗဟိဒ္ဓလျှင် အာရုံရှိ၏။ “အတိတ်ကာလ၌ ဝိပဿီ မည်သော မြတ်စွာ ဘုရားသည် ပွင့်တော်မူလေပြီ။ ထိုဘုရား၏ မယ်တော်သည် ဗန္ဓုမာမည်၏။ ခမည်းတော်သည် ဗန္ဓုမာမည်၏” ဤသို့ စသောနည်းဖြင့် အမည် အနွယ် ပထဝီကသိုဏ်း နိမိတ် စသည်ကို အောက်မေ့သော ကာလ၌ နဝတ္တဗ္ဗတရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ ဤအရာ၌ အမည်အနွယ် ဟူသည်မှာ ခန္ဓာတို့နှင့်စပ်သော ခေါ်ဆိုသမုတ်ခြင်းဖြင့် ပြီးသော သဒ္ဓါ၏အနက်ဟု သိအပ်၏။ သဒ္ဓါကား

မဟုတ်ပေ။ မှန်ပေ၏-အသံသဒ္ဓါသည် သဒ္ဓါယတနဖြင့် ရေတွက်အပ်သောကြောင့် ကာမတရားဖြစ်ပေသည်။ ဤအဆိုနှင့် အညီ “နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါသည် ကာမတရားလျှင် အာရုံရှိ၏”ဟု ဟောတော်မူ၏။ ဤ အဆိုသည် ဤအရာ၌ ငါတို့၏ နှစ်သက် သဘောကျသော အလိုပေတည်း။ ဤသို့လျှင် ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်၏ (၈) မျိုးသော အာရုံတို့၌ ဖြစ်ခြင်းကို သိအပ်၏။

၄၁၈။ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်သည် ကာမ ပစ္စုပ္ပန် အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓအာရုံတို့ အလိုအားဖြင့် လေးမျိုးသော အာရုံတို့၌ဖြစ်၏။ အဘယ်တို့နည်း? ထိုဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်သည် အဆင်းကိုအာရုံပြုသောကြောင့်၎င်း၊ ယင်းအဆင်းသည် ကာမတရားဖြစ်သော ကြောင့်၎င်း ကာမတရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ ရှိဆဲအဆင်း၌သာလျှင် ဖြစ်သောကြောင့် ပစ္စုပ္ပန်လျှင် အာရုံရှိ၏။ မိမိ၏ဝမ်း စသည်၌ တည်သောအဆင်းကို မြင်သောအခါ၌ အဇ္ဈတ္တလျှင် အာရုံရှိ၏။ သူတပါး၏အဆင်းကို မြင်သောအခါ၌ ဗဟိဒ္ဓလျှင် အာရုံရှိ၏။ ဤသို့လျှင် ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်၏ လေးမျိုးသော အာရုံတို့၌ ဖြစ်ခြင်းကို သိအပ်၏။

၄၁၉။ အနာဂတံသဉာဏ်သည် ကာမ မဟဂ္ဂုတ် အပ္ပမာဏ မဂ် အနာဂတ် အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ နဝတ္တဗ္ဗ အာရုံတို့၏ အလို အားဖြင့် (၈) မျိုးသော အာရုံတို့၌ ဖြစ်၏။ အဘယ်သို့နည်း? ထိုအနာဂတံသဉာဏ်သည် “ဤသူ သည် နောင်အခါ၌ ကာမာ ဝစရဘုံမှာ ဖြစ်လိမ့်မည်”ဟု သိသောကာလ၌ ကာမလျှင် အာရုံရှိ၏။ “ရူပါဝစရဘုံ၌သော်၎င်း အရူပါဝစရဘုံ၌သော်၎င်း ဖြစ်လိမ့်မည်”ဟု သိသောကာလ၌ မဟဂ္ဂုတ်လျှင် အာရုံရှိ၏။ “မဂ်ကို ပွားစေလိမ့်မည်၊ ဖိုလ်ကို မျက်မှောက်ပြုလိမ့်မည်”ဟု သိသောအခါ၌ အပ္ပမာဏလျှင် အာရုံရှိ၏။ “မဂ်ကိုပွားစေလိမ့်မည်” ဟူ၍သာလျှင် သိသောအခါ၌ မဂ်လျှင် အာရုံရှိ၏။ ကိန်းသေအားဖြင့်မူကား ထိုအနာဂတံသဉာဏ်သည် အနာဂတ်လျှင် အာရုံရှိသည်သာ ဖြစ်၏။

[၆၅] ထိုဉာဏ်တို့တွင် စေတောပရိယဉာဏ်သည်လည်း အနာဂတ်ကို အာရုံပြုသည် အကယ်၍ကား ဖြစ်ပေ၏။ သို့သော်လည်း ထိုစေတောပရိယဉာဏ်သည် အနာဂတ် (၇) ရက်အတွင်း၌ စိတ်ကိုသာလျှင် အာရုံပြုနိုင်၏။ စိတ်မှတစ်ပါးသော ခန္ဓာကို၎င်း၊ ခန္ဓာနှင့်စပ်သော တရားကို၎င်း မသိနိုင်။ အနာဂတံသဉာဏ်မှာမူ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်၌ ဆိုခဲ့ပြီးသောနည်းဖြင့် အနာဂတ်ကာလ၌ မသိနိုင်သော အာရုံမည်သည် မရှိပေ။ “ငါသည် ဤမည်သောဘဝ၌ ဖြစ်ရအံ့”ဟု သိသောအခါ၌ အဇ္ဈတ္တ လျှင် အာရုံရှိ၏။ “ဤမည်သောသူသည် ဤမည်သောဘဝ၌ ဖြစ်လိမ့်မည်”ဟု သိသောအခါ၌ ဗဟိဒ္ဓလျှင် အာရုံရှိ၏။ “နောင် အခါ၌ မေတ္တေယျမည်သော ဘုရားသည် ပွင့်တော်မူလတံ့၊ ထိုဘုရား၏ ခမည်းတော်သည် သုဗြဟ္မာမည်သော ပုဏ္ဏား ဖြစ်လတံ့၊ မယ်တော်သည် ဗြဟ္မဝတီမည်သော ပုဏ္ဏားမဖြစ်လတံ့” ဤသို့ အစရှိသောနည်းဖြင့် အမည် အနွယ်တို့ကို သိသော အခါ၌ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်အရာတွင် ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းဖြင့်ပင်လျှင် နဝတ္တဗ္ဗတရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ ဤသို့လျှင် အနာဂတံသ ဉာဏ်၏ (၈) မျိုးသောအာရုံတို့၌ ဖြစ်ခြင်းကို သိအပ်၏။

၄၂၀။ ယထာကမ္မပုဂဉာဏ်သည် ကာမ မဟဂ္ဂုတ် အတိတ် အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓအာရုံတို့၏ အလိုအားဖြင့် ငါးမျိုးသော အာရုံတို့၌ ဖြစ်၏။ အဘယ်သို့နည်း? ထို ယထာကမ္မပုဂဉာဏ်သည် ကာမာဝစရကံကို သိသောအခါ၌ ကာမတရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ ရူပါဝစရ အရူပါဝစရကံကို သိသောအခါ၌ မဟဂ္ဂုတ်တရားလျှင် အာရုံရှိ၏။ အတိတ်ကိုသာလျှင် သိတတ် သောကြောင့် အတိတ်လျှင် အာရုံရှိ၏။ မိမိ၏ကံကို သိသောအခါ၌ အဇ္ဈတ္တလျှင်အာရုံ ရှိ၏။ သူတပါး၏ကံကို သိသောအခါ ၌ ဗဟိဒ္ဓလျှင် အာရုံရှိ၏။ ဤသို့လျှင် ယထာကမ္မပုဂဉာဏ်၏ ငါးမျိုးသော အာရုံတို့၌ ဖြစ်ခြင်းကို သိအပ်၏။ ဆက်၍ ရင်းပြ ဦးအံ၊ ဤအဇ္ဈတ္တာရမ္မဏတိက်အရာ၌ အဇ္ဈတ္တကိုလည်း အာရုံပြု၏။ ဗဟိဒ္ဓကိုလည်း အာရုံပြု၏ဟု အကြင်စကားကို ရှေး အဋ္ဌကထာ၌ ဆိုထား၏။ ထိုစကားမှာ ရံခါ အဇ္ဈတ္တကို ရံခါ ဗဟိဒ္ဓကို သိသောအခါ၌ အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓနှစ်ပါးလုံးကို အာရုံပြု သည်လည်း ဖြစ်သေးသည်သာဟု နှလုံးသွင်း၍ ဆိုထားသော စကား ဖြစ်ပေသည်။ ဤတွင် တရပ်ပြီး၏။

ဤသည်ကား သူ့တော်ကောင်းအပေါင်းတို့၏ ဝမ်းမြောက်ခြင်းငှါ
ပြုစီရင် (အပ်)သော ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကျမ်းဝယ်
အဘိညာဉ်တို့ကို အကျယ်ပြုချက် (အဘိညာနိဒ္ဒေသ)မည်သော
တဆယ့်သုံးခုမြောက် အပိုင်းအခန်းပေတည်း။

(အဘိညာဉ်တို့ကို အကျယ်ပြုချက် ပြီး၏)

၁၄-ခန္ဓနိဒ္ဒေသ ခန္ဓာတို့ကို အကျယ်ပြချက်

ပညာကထာ-ပညာကို ဖြဆိုချက်

[၆၆] ၄၂၁။ ယခုအခါ ဤသို့ (ပြဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း)အဘိညာဉ်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် ရပြီးသော (အဘိညာဉ် ဟူသော) အာနိသင်အကျိုးရှိသည်ဖြစ်၍ သာ၍ခိုင်ခံ့သော သမာဓိဘာဝနာနှင့် ပြည့်စုံသော (ယောဂီ) ရဟန်းသည် “ပညာရှိ သော လူသည် သီလ၌ တည်၍ စိတ်ကို၎င်း၊ ပညာကို၎င်း ပွားစေသော်”ဟူသော ဤဒေသနာစကားထဲ၌ စိတ်ကို ပဓာနပြု၍ ညွှန်ပြထားသော သမာဓိကို ခပ်သိမ်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ပွားစေပြီး ဖြစ်လေပြီ။ ထို (သမာဓိ)၏ အခြားမဲ့၌မူကား ပညာကို ပွားစေအပ်ပ၏။ ထိုပညာမှာလည်း အလွန်ကျဉ်းစွာ ဟောထားသောကြောင့် သိနားလည်ရန်ပင် မလွယ်ကူပဲ ရှိချေ သည်။ ပွားစေရန် (မလွယ်ကူသည်)မှာ ဆိုဖွယ်ပင် မရှိတော့ပြီ။ ထို(သုံးပါးသောကြောင်း)ကြောင့် ထိုပညာ၏ အကျယ်ကို ၎င်း၊ ပွားစေရန် (ဘာဝနာ)နည်းကို၎င်း ပြရန်အတွက် အောက်ပါ မေးခွန်းပြဿနာအပေါင်းကို ထုတ်ပြအပ်၏။

- (က) ပညာဟူသည် အဘယ်နည်း၊
- (ခ) အဘယ်အနက်သဘောကြောင့် ပညာမည်သနည်း၊
- (ဂ) ထိုပညာ၏ လက္ခဏာ၊ ရသ၊ ပစ္စုပဋ္ဌာန်၊ ပဒဋ္ဌာန်တို့ကား အဘယ်သည်တို့နည်း၊
- (ဃ) ပညာသည် အဘယ်မျှ အပြားရှိသနည်း၊
- (င) ပညာကို အဘယ်သို့ ပွားစေအပ်သနည်း၊
- (စ) ပညာကို ပွားစေခြင်း (ပညာဘာဝနာ)၏ အကျိုးကား အဘယ်နည်း၊

၄၂၂။ ထို မေးခွန်းအပေါင်း၏ အဖြေမှာ အောက်ပါ အတိုင်းပင်ဖြစ်သည်။

(က) “ပညာဟူသည် အဘယ်နည်း”ဟူသော မေးခွန်း၌ ပညာသည် (ကုသိုလ်ပညာ စသည်အားဖြင့်) များသော (အဖို့အစု အကွဲ) အပြားရှိ၏။ (သုတမယပညာ စသည်အားဖြင့်) အထူးထူးအပြားပြား (အသေးစိတ်အကွဲအပြား)ရှိ၏။ ထို အကွဲအပြား အလုံးစုံကို ပြရန်အားထုတ်လျှင် (ထိုသို့သော) ဖြေရှင်းချက်သည် အလိုရှိအပ်သော အကျိုးကိုလည်း မပြီးစေနိုင် ရာ၊ ထိုပြင် ပျံ့လွင့်(လျက် မဆိုင်ရာရောက်)သွားဖို့ရန်လည်း ဖြစ်လေရာ၏။ ထို့ကြောင့် ဤအရာ၌ အလိုရှိအပ်သော ပညာ ကိုသာလျှင် ဆိုကုန်အံ့။ ကုသိုလ်စိတ်နှင့်ယှဉ်သော ဝိပဿနာဉာဏ်သည် ပညာမည်၏။

၄၂၃။ (ခ) “အဘယ်အနက်သဘောကြောင့် ပညာမည်သနည်း”ဟူသော မေးခွန်း၌ အပြားအားဖြင့် သိခြင်း အနက် သဘောကြောင့် ပညာမည်၏။ ဤအပြားဖြင့် သိခြင်းဟူသည် အဘယ်နည်း၊ အမှတ်ပြု၍ သိခြင်း၊ အထူးသိခြင်းတို့မှ ထူးခြား သော အထူးထူးအပြားပြား အားဖြင့် ခွဲခြား၍ သိခြင်းပေတည်း။ ချဲ့၍ပြရလျှင်-သညာ ဝိညာဏ် ပညာတို့၏ အာရုံကို သိသည်၏အဖြစ် (အာရုံကို သိခြင်း)သည် တူညီသော်လည်း သညာသည် “အညို အရွှေ” ဤသို့ (စသည်ဖြင့်) အာရုံကို မှတ်သိရုံမျှသာဖြစ်သည်။ “မမြ၊ ဆင်းရဲ၊ အတ္တမဟုတ်”ဟု လက္ခဏာသုံးပါး ထိုးထွင်းသိခြင်းသို့ ရောက်စေရန်ကား မစွမ်းနိုင် ပေ။ ဝိညာဏ်သည် “အညို အရွှေ” ဤသို့ (စသည်ဖြင့်) အာရုံကိုလည်း သိ၏။ လက္ခဏာသုံးပါး ထိုးထွင်းသိခြင်းသို့လည်း ရောက်စေ၏။ သို့သော်လည်း အဆင့်ဆင့်တက်၍ အရိယမဂ်ဖြစ်ပေါ်ခြင်းသို့ ရောက်စေရန်ကား မစွမ်းနိုင်ပေ။ ပညာသည်ကား ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းဖြင့် အာရုံကိုလည်း သိ၏။ လက္ခဏာသုံးပါး ထိုးထွင်းသိခြင်းသို့လည်း ရောက်စေ၏။ အဆင့်ဆင့်တက်၍ အရိယမဂ် ဖြစ်ပေါ်ခြင်းသို့လည်း ရောက်စေ၏။

ဥပမာဖြင့်ပြရလျှင်၊ (ရွှေငွေရာပြတ်) ပွဲမင်း၏ ပျဉ်ချပ် (စားပွဲခုံ)၌ တင်ထားသော ငွေအသပြာအစုကို (ရောင်းဝယ် ရေး၌) အသိဉာဏ် မဖြစ်သေးသော သူငယ်တယောက်၊ ရွာသားဖြစ်သော ယောက်ျား (လူကြီး) တယောက်၊ (ရွှေငွေရာ ပြတ်) ပွဲမင်းတယောက်ဟူသော သုံးဦးသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့ [၆၇] မြင်ကြရာတွင် (ရောင်းဝယ် ရေး၌) အသိဉာဏ် မဖြစ်သေးသော သူငယ် သည် ငွေအသပြာတို့၏ အမျိုးမျိုး အထွေထွေ ဆန်းကြယ်ခြင်း၊ ရှည်လျားခြင်း၊ လေးထောင့်သဏ္ဍာန်ရှိခြင်း၊ ဝန်းဝိုင်း ခြင်းမျှ ကိုသာ သိ၏။ “ဤအရာသည် လူတို့၏ အတွင်းအသုံးအဆောင်၊ အပအသုံးအဆောင်(ကို ရထိုက်သော) ရတနာဟု သမုတ် အပ်သော ဝတ္ထုတည်း” ဟူ၍ကားမသိ၊ ရွာသားဖြစ်သော ယောက်ျားသည် အထူးထူး အထွေထွေ ဆန်းကြယ်ခြင်း စသည်ကို လည်း သိ၏။ “ဤအရာသည် လူတို့၏ အတွင်းအသုံးအဆောင်၊ အပအသုံးအဆောင် (ကိုရထိုက်သော) ရတနာဟု သမုတ် အပ်သော ဝတ္ထုတည်း” ဟူ၍လည်း သိ၏။ သို့သော် “ဤအသပြာသည် ငွေစစ်တည်း၊ ဤအသပြာကား ငွေတုတည်း၊ ဤ အသပြာကား ထက်ဝက်အနုစိရှိသော ငွေတည်း”ဟု ဤသို့သော အကွဲအပြားကိုကား မသိ၊ (ရွှေ ငွေရာပြတ်) ပွဲမင်းသည်ကား ထိုအထူးအပြားတို့ကို အလုံးစုံပင်သိ၏။ ထိုသို့သိရာ၌လည်း အသပြာကိုကြည့်ရှု၍လည်းသိ၏။ တီးခေါက်အပ်သော အသပြာ ၏ အသံကို ကြား၍လည်း သိ၏။ အနံ့ကိုနမ်း၍လည်း သိ၏။ အရသာကို လျက်၍လည်းသိ၏။ လက်ဖြင့် ချိန်ဆ၍လည်း

သိ၏။ ဤမည်သော ရွာ၌သော်၎င်း၊ နိဂုံး၌သော်၎င်း၊ မြို့၌သော်၎င်း၊ တောင်၌သော်၎င်း၊ ဤမည်သော မြစ်ကမ်း၌သော်၎င်း၊ ပြုလုပ်သော ငွေဟူ၍လည်း သိ၏။ ဤမည်သောဆရာပြုလုပ်သော ငွေဟူ၍လည်း သိ၏။ (ဤကား ဥပမာတည်း)။

ဤ (သညာ၊ ဝိညာဏ်၊ ပညာတို့၏ သိပုံ) ကို ဤဥပမာနှင့်အတူပင် ဖြစ်သည်ဟု သိအပ်၏။ ဥပမာ ဥပမေယျ နီးနှော၍ ပြုရလျှင် သညာသည် အညိုစသည်အားဖြင့် အာရုံထင်ပေါ်လာသော အခြင်းအရာမျှကိုသာ ယူတတ်သောကြောင့် အသိဉာဏ်မဖြစ်သေးသော သူငယ်၏ အသပြာကို မြင်ခြင်းနှင့်တူ၏။ ဝိညာဏ်သည် အညိုစသည်အားဖြင့် အာရုံ၏ အခြင်းအရာကို ယူတတ်သောကြောင့်၎င်း၊ ထို့ပြင် လက္ခဏာသုံးပါးကို ထိုးထွင်းသိခြင်းသို့ ရောက်စေတတ်သောကြောင့်၎င်း ရွာသား ယောက်ျား၏ ငွေအသပြာကို မြင်ခြင်းနှင့် တူ၏။ ပညာသည် အညိုစသည်အားဖြင့် အာရုံ၏ အခြင်းအရာကို ယူ၍ လက္ခဏာ သုံးပါးကို ထိုးထွင်းသိခြင်းသို့ ရောက်စေသည့်ပြင် အရိယမဂ် ထင်ရှား ဖြစ်ခြင်းသို့လည်း ရောက်စေသောကြောင့် (ရွှေ ငွေ ရာ ပြတ်) ပွဲမင်း၏ ငွေအသပြာကို မြင်ခြင်းနှင့်တူ၏။ ထို့ကြောင့် အမှတ်နိမိတ်ပြု၍ သိသော အခြင်းအရာ၊ အထူး သိသော အခြင်းအရာတို့မှ ထူးခြားသော ဤအထူးထူး အပြားပြားအားဖြင့် ခွဲခြား၍ သိခြင်းကို အပြားအားဖြင့် သိခြင်း (ပဇာနန)ဟု သိအပ်၏။ ဤသို့သော သိခြင်းကိုပင်ရည်၍ “အပြားအားဖြင့် သိခြင်းအနက်ကြောင့် ပညာမည်၏”ဟူသော ဤ စကားကို ငါဆို ခဲ့ပေသည်။

ထိုပညာသည် သညာ၊ ဝိညာဏ်တို့ရှိရာရာ စိတ္တုပ္ပါဒ်တိုင်း၌ ဧကန်ရှိသည်ချည်း မဟုတ်ပေ။ သို့သော် ပညာဖြစ်သော အခါ (ပညာယှဉ်သောစိတ္တုပ္ပါဒ်)၌မူကား ထို (သညာ၊ ဝိညာဏ်) တရားတို့မှ ယင်း (ပညာ)ကို အသီးအခြား မခွဲခြမ်းနိုင်။ “ဤသည်ကား သညာတည်း၊ ဤသည်ကား ဝိညာဏ်တည်း၊ ဤသည်ကား ပညာတည်း”ဟု အသီးအခြား ခွဲခြမ်း၍ မရနိုင် သော ထူးခြားခြင်းရှိ၏။ သိမ်မွေ့လှ၏။ မြင်နိုင်ခဲ၏။ ထို့ကြောင့် အရှင်နာဂသိန်သည်-

“မြတ်သောမင်းကြီး၊ ဘုန်းတော်ကြီးသော မြတ်စွာဘုရားသည် ခဲယဉ်းစွာသော အမှုကိုပြုခဲ့ပေသည်”ဟုမိန့်တော်မူ၏။

“အရှင်နာဂသိန်ဘုရား၊ ဘုန်းတော်ကြီးသော မြတ်စွာဘုရားသည် အဘယ်သို့ ခဲယဉ်းစွာသောအမှုကို ပြုခဲ့ပါသနည်း” ဟု မေးလျှောက်၏။

“မြတ်သော မင်းကြီး၊ တခုတည်းသော အာရုံ၌ဖြစ်ကုန်သော ရုပ်သဘော (အထည်ခြစ်) မရှိကုန်သော စိတ် စေတသိက်တရားတို့၏ အကြင်ကွဲပြားခြင်းကို ဤသည်ကား ဖဿ၊ ဤသည်ကား ဝေဒနာ၊ ဤသည်ကား သညာ၊ ဤ သည်ကား စေတနာ၊ ဤသည်ကား စိတ်ဟူ၍ ဟောကြားတော်မူခဲ့ပေ၏။ ဤသို့ ခဲယဉ်းစွာသောအမှုကို ဘုန်းတော်ကြီးသော မြတ်စွာဘုရားသည် ပြုတော်မူခဲ့ပေသည်”ဟု မိန့်တော်မူ၏။

[၆၈] ၄၂၄။ (၈) “ထိုပညာ၏ လက္ခဏာ ရသ၊ ပစ္စုပ္ပန်၊ ပဒဋ္ဌာန်တို့ကား အဘယ်သည်တို့နည်း” ဟူသော ဤ မေးခွန်း၌ ပညာသည် (ရုပ်နာမ်)တရားတို့၏ သဘောကို ထိုးထွင်းသိခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ (ရုပ်နာမ်)တရားတို့၏ သဘောကို ဖုံးလွှမ်းတတ်သော မောဟတည်းဟူသော အမှောင်ကို ဖျက်ဆီးခြင်းကိစ္စရှိ၏။ မတွေ့မဝေ သိခြင်းဟူသော ပစ္စုပ္ပန် (ဉာဏ်၌ ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာ)ရှိ၏။ “စိတ်တည်ကြည်သောသူသည် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိ၏ မြင်၏”ဟု ဟောတော်မူသော ကြောင့် သမာဓိ (စိတ်တည်ကြည်ခြင်း)သည် ထို (ပညာ)၏ ပဒဋ္ဌာန် (နီးသောအကြောင်း)ပေတည်း။

ပညာအပြားကို ပြဆိုချက်

၄၂၅။ (ဃ) “ပညာသည် အဘယ်မျှ အပြားရှိသနည်း” ဟူသော မေးခွန်း၌ ပညာသည် (ရုပ်နာမ်) တရားတို့၏ သဘောကို ထိုးထွင်းသိခြင်း လက္ခဏာအားဖြင့် အကွဲအပြားမရှိ တပါးတည်းသာတည်း။

လောကီပညာ၊ လောကုတ္တရာပညာအားဖြင့် နှစ်ပါးအပြားရှိ၏။ ထိုအတူ သာသဝပညာ၊ အနာသဝပညာ စသည် အားဖြင့်၎င်း၊ နာမဝဝတ္ထာပနပညာ၊ ရူပဝဝတ္ထာပနပညာအားဖြင့်၎င်း၊ သောမနဿသဟဂုတ် ပညာ၊ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ပညာ အားဖြင့်၎င်း၊ ဒဿနဘူမိပညာ၊ ဘာဝနာဘူမိပညာအားဖြင့်၎င်း နှစ်ပါးစီ အပြားရှိ၏။

စိန္တာမယပညာ၊ သုတမယပညာ၊ ဘာဝနာမယပညာအားဖြင့် သုံးပါးအပြားရှိ၏။ ထိုအတူပရိတ္တာရမ္မဏပညာ၊ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏပညာ၊ အပ္ပမာဏာရမ္မဏပညာအားဖြင့်၎င်း၊ အာယကောသလ္လ၊ အပါယကောသလ္လ၊ ဥပါယကောသလ္လ အားဖြင့်၎င်း၊ အဇ္ဈတ္တာဘိနိဝေသပညာ စသည်အားဖြင့်၎င်း သုံးပါးစီအပြားရှိ၏။

သစ္စာလေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ဉာဏ်၏ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း၊ လေးပါးသော ပဋိပတ္တိဒါဉာဏ်၏ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း လေးပါးစီ အပြားရှိ၏။

၄၂၆။ ထိုတွင် တပါးတည်းအဖို့သည် ပေါ်လွင်ထင်ရှားသော အနက်ရှိ၏။ နှစ်ပါးအဖို့၌ လောကီမဂ်နှင့်ယှဉ်သော ပညာသည် လောကီပညာမည်၏။ လောကုတ္တရာမဂ်နှင့်ယှဉ်သော ပညာသည် လောကုတ္တရာပညာမည်၏။ ဤသို့လျှင် လောကီ ပညာ၊ လောကုတ္တရာပညာအားဖြင့် နှစ်ပါးအပြားရှိ၏။

ဒုတိယဒုက်၌ အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ပညာသည် သာသဝ (အာသဝေါရှိသော) ပညာမည်၏။ ၎င်း အာသဝေါတို့၏ အာရုံမဟုတ်သော ပညာသည် အနာသဝ (အာသဝေါမရှိသော) ပညာမည်၏။ သရုပ်တရားကိုယ် အားဖြင့် မူကား ဤ(နှစ်မျိုးသောပညာ)သည် လောကီပညာ လောကုတ္တရာပညာသာလျှင် ဖြစ်ပေ၏။ “အာသဝေါနှင့် မယှဉ်မူ၍ အာသဝေါရှိသောပညာ၊ အာသဝေါနှင့်လည်း မယှဉ် အာသဝေါလည်း မရှိသော ပညာ” ဤသို့ အစရှိသော ဒုက်တို့၌လည်း နည်းတူပင် (သိအပ်၏)။ ဤသို့လျှင် သာသဝပညာ၊ အနာသဝပညာ စသည်အားဖြင့် နှစ်ပါးအပြားရှိ၏။

တတိယဒုက်၌ ဝိပဿနာကို အားထုတ်လိုသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ နာမက္ခန္ဓာလေးပါးတို့ကို ပိုင်းခြားသော ပညာသည် နာမဝတ္ထာပနပညာ မည်၏။ ရူပက္ခန္ဓာကို ပိုင်းခြားသောပညာသည် ရူပဝတ္ထာပနပညာ မည်၏။ ဤသို့လျှင် နာမဝတ္ထာပန ပညာ၊ ရူပဝတ္ထာပနပညာအားဖြင့် နှစ်ပါးအပြားရှိ၏။

စတုတ္ထဒုက်၌ (သောမနဿသဟဂုတ်) ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ် ၂-ခုတို့၌၎င်း ပဉ္စကနည်းအရ ဈာန်လေးပါး အပေါင်းနှင့် ယှဉ်သော မဂ်စိတ် ၁၆-ခုတို့၌၎င်း ပညာသည် သောမနဿသဟဂုတ်ပညာ မည်၏။ (ဥပေက္ခာ သဟဂုတ်) ကာမာဝစရစိတ် ၂-ခုတို့၌၎င်း၊ ပဉ္စမဈာန်နှင့်ယှဉ်သော မဂ်စိတ် ၄-ခုတို့၌၎င်း ပညာသည် ဥပေက္ခာသဟဂုတ်ပညာ မည်၏။ ဤသို့လျှင် သောမနဿသဟဂုတ်ပညာ၊ ဥပေက္ခာသဟဂုတ်ပညာအားဖြင့် နှစ်ပါးအပြားရှိ၏။

[၆၉] ပဉ္စမဒုက်၌ ပဌမမဂ်၌ ပညာသည် ဒဿနဘူမိ (နိဗ္ဗာန်ကို မြင်သော အဆင့်၌) ပညာမည်၏။ ကြွင်းသော မဂ် သုံးပါး၌ ပညာသည် ဘာဝနာဘူမိ (ပွားစေအပ်သောအဆင့်၌) ပညာမည်၏။ ဤသို့လျှင် ဒဿနဘူမိပညာ၊ ဘာဝနာဘူမိ ပညာအားဖြင့် နှစ်ပါးအပြားရှိ၏။

၄၂၇။ တိက်တို့တွင် ပဌမတိက်၌ သူတပါးထံမှ (ညွှန်ကြားချက်ကို) မကြားရမူ၍ ရသောပညာသည် မိမိ၏ ကြံစည် ခြင်းမျှ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ပြီးသောကြောင့် စိန္တာမယပညာမည်၏။ သူတပါးထံမှ (ညွှန်ကြားချက်ကို) ကြားရ၍ရသော ပညာ သည် ကြားဘူးသော သုတ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ပြီးသောကြောင့် သုတမယပညာ မည်၏။ (သူတပါးထံမှ ကြားရသည် ဖြစ်စေ မကြားရသည်ဖြစ်စေ) တစုံတခုသော အခြင်းအရာဖြင့် ဘာဝနာ၏ အစွမ်းအားဖြင့်ပြီးသော အပ္ပနာသို့ရောက်သော ပညာသည် ဘာဝနာမယပညာ မည်၏။ ထို့ကြောင့်-

“ထို (သုံးပါးသော ပညာတို့)တွင် စိန္တာမယ ပညာသည် အဘယ်နည်း၊ ပညာဖြင့် စီရင်အပ် ကုန်သော အမှုအရာတို့၌သော်၎င်း၊ ပညာဖြင့်စီရင်အပ်ကုန်သော အတတ်အရာတို့၌သော်၎င်း၊ ပညာ ဖြင့် စီရင်အပ်ကုန်သော (ဆေးပညာစသော) ဝိဇ္ဇာဌာနတို့၌သော်၎င်း၊ ကမ္မသကတဉာဏ်သော်လည်း ဖြစ်သော၊ ‘ရုပ်သည်မမြဲ ဟူ၍သော်၎င်း၊ ဝေဒနာသည်၊ သညာသည်၊ သင်္ခါရတို့သည် မမြဲကုန်ဟူ၍ သော်၎င်း၊ ဝိညာဉ်သည် မမြဲဟူ၍သော်၎င်း (ဖြစ်သော) သစ္စာနုလောမိက ဉာဏ်သော်လည်းဖြစ်သော ဤသို့သဘောရှိသော (အမှုအရာစသည်တို့နှင့်) လျော်သော အကြင်သို့သော ရှုစွမ်းနိုင်သော (ခန္တိ) ဉာဏ်ကို၎င်း၊ မြင်တတ်သော (ဒိဋ္ဌိ) ဉာဏ်ကို၎င်း၊ နှစ်သက်သော (ရုစိ) ဉာဏ်ကို၎င်း၊ သိသော (မှတိ) ဉာဏ်ကို၎င်း၊ ရှုသော (ပေက္ခ) ဉာဏ်ကို၎င်း၊ (ကမ္မာယတနစသော) တရားတို့၏ အရှုခံ ကြောင်းဖြစ် သော (ဓမ္မနိဇ္ဈာနခန္တိ) ဉာဏ်ကို၎င်း သူတပါးထံမှ (ညွှန်ကြား ချက်ကို) မကြားရဘဲ ရငြားအံ့၊ ဤအသိ ဉာဏ်ကို စိန္တာမယပညာဟု ဆိုအပ်၏။ ပ။ သူတပါးထံမှ (ညွှန်ကြားချက်ကို) ကြား၍ ရငြားအံ့၊ ဤ အသိဉာဏ်ကို သုတမယပညာဟု ဆိုအပ်၏။ သမာ ပတ်သို့ ရောက်သော ပုဂ္ဂိုလ်၏ အလုံးစုံသော ပညာသည် ဘာဝနာမယပညာ မည်၏” ဟူသော-

ဤစကားကို ဟောတော်မူ၏။ ဤသို့လျှင် စိန္တာမယ၊ သုတမယ၊ ဘာဝနာမယအားဖြင့် သုံးပါးအပြားရှိ၏။

ဒုတိယတိက်၌ ကာမာဝစရတရားတို့ကို အာရုံပြု၍ဖြစ်သော ပညာသည် ပရိတ္တာရမ္မဏပညာ မည်၏။ ရူပါဝစရ အရူပါဝစရတရားတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်သော ပညာသည် မဟဂ္ဂတာရမ္မဏပညာ မည်၏။ ၎င်း (ပညာ နှစ်ပါး)သည် လောကီ ဝိပဿနာ ပေတည်း။ နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြု၍ဖြစ်သော ပညာသည် အပ္ပမာဏာရမ္မဏပညာ မည်၏။ ၎င်း (ပညာ)သည် လောကုတ္တရာ ဝိပဿနာပေတည်း။ ဤသို့လျှင် ပရိတ္တာရမ္မဏပညာ၊ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏပညာ၊ အပ္ပမာဏာရမ္မဏပညာအားဖြင့် သုံးပါး အပြားရှိ၏။

တတိယတိက်၌ အာယ မည်သည်ကား ကြီးပွားခြင်းပင်တည်း။ ထိုကြီးပွားခြင်းသည် အကျိုးမဲ့၏ ဆုတ်ယုတ်ခြင်း၊ အကျိုးစီးပွား၏ ဖြစ်ခြင်းအားဖြင့် နှစ်ပါးအပြားရှိ၏။ ထို (နှစ်ပါးသော ကြီးပွားခြင်း)၌ ကျွမ်းကျင်လိမ္မာခြင်းသည် အာယ ကောသလ္လ မည်၏။ အဘယ်ကဲ့သို့ ဟောတော်မူသနည်းဟူမူ-

“ထို(သုံးပါးသော ကောသလ္လဉာဏ်တို့)တွင် အာယကောသလ္လ (ကြီးပွားခြင်း၌ ကျွမ်းကျင် လိမ္မာခြင်း)သည် အဘယ်နည်း။ ဤတရားတို့ကို နှလုံးသွင်းသော ငါ့အား မဖြစ်သေးသော အကုသိုလ် တရားတို့သည်လည်း မဖြစ်ပေါ်လာကုန်၊ ဖြစ်ပြီးသော အကုသိုလ်တရားတို့သည်လည်း ပျောက်ကင်း ကုန်၏။ တနည်းအားဖြင့် ဤတရားတို့ကို နှလုံးသွင်းသော ငါ့အား မဖြစ်သေးသော ကုသိုလ်တရား တို့သည်လည်း ဖြစ်ပေါ်လာကုန်၏။ ဖြစ်ပြီးသော ကုသိုလ်တရားတို့သည်လည်း လွန်စွာဖြစ်ခြင်းငှါ ပြန့်ပွားခြင်းငှါ ဘာဝနာပြည့်စုံခြင်းငှါ ဖြစ်ကုန်၏ (ဟူ၍) ထို(အကုသိုလ် မဖြစ်ခြင်းစသည်)၌ အကြင် သို့သော ပညာသည် အပြားအားဖြင့် သိခြင်းသည်။ပ။ မတွေ့ဝေခြင်းသည်။ တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း သည်။ မှန်စွာမြင်သော သမ္မာဒိဋ္ဌိသည်ဖြစ်၏။ ဤသို့သော အသိဉာဏ်ကို အာယကောသလ္လ (ကြီးပွား ခြင်း၌ ကျွမ်းကျင်လိမ္မာခြင်း)ဟူ၍ ဆိုအပ်၏”ဟု ဟောတော် မူ၏။

[၇၀] ထိုမှတစ်ပါး အပါယ မည်သည်ကား မကြီးပွားခြင်း ပျက်စီးခြင်းပင်တည်း။ ထိုပျက်စီးခြင်းသည်လည်း အကျိုး စီးပွား၏ ဆုတ်ယုတ်ခြင်းအကျိုးမဲ့၏ ဖြစ်ပေါ်ခြင်းအားဖြင့် နှစ်ပါးအပြားရှိ၏။ ထို (နှစ်ပါးသော ပျက်စီးခြင်း)၌ ကျွမ်းကျင် လိမ္မာခြင်းသည် အပါယကောသလ္လ မည်၏။ အဘယ်ကဲ့သို့ ဟောတော်မူသနည်း ဟူမူ-

“ထို (သုံးပါးသော ကောသလ္လတို့)တွင် အပါယကောသလ္လ (ပျက်စီးခြင်း၌ ကျွမ်းကျင် လိမ္မာ ခြင်း)သည် အဘယ်နည်း။ ဤတရားတို့ကို နှလုံးသွင်းသော ငါ့အား မဖြစ်သေးသော ကုသိုလ်တရား တို့သည်လည်း မဖြစ်ပေါ်လာကုန်”-ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူ၏။

အလုံးစုံသော ကိစ္စတို့၌ ထိုထို (စီးပွားချမ်းသာ) တရားတို့၏ ဥပါယမည်ကုန်သော ဖြစ်ကြောင်း နည်းလမ်းတို့၌ ထို ခဏချင်းဖြစ်သော ချက်ချင်းဖြစ်ပေါ်လာသော ကျွမ်းကျင်လိမ္မာသော အသိဉာဏ်သည် ဥပါယကောသလ္လ မည်၏။ အဘယ် ကဲ့သို့ ဟောတော်မူသနည်းဟူမူ-

“ထိုထို ကိစ္စတို့၌ အကြောင်းမှန်ကိုသိသော အလုံးစုံသော ပညာသည် ဥပါယကောသလ္လ မည်၏”ဟု ဟောတော်မူ၏။

ဤသို့လျှင် အာယကောသလ္လ၊ အပါယကောသလ္လ၊ ဥပါယကောသလ္လအားဖြင့် သုံးပါးအပြားရှိ၏။

စတုတ္ထတိက်၌ မိမိ၏ခန္ဓာတို့ကို ယူလျက် (ရှုလျက်) အားထုတ်စပြုသော ဝိပဿနာပညာသည် အဇ္ဈတ္တာ ဘိနိဝေသ ပညာမည်၏။ သူတပါး၏ ခန္ဓာတို့ကိုသော်၎င်း၊ သတ္တဝါ၏ ခန္ဓာမှ ပြင်ပဖြစ်သော ဣန္ဒြေနှင့် မစပ်သော အနိန္ဒြိယဗဒ္ဒရုပ်ကို သော်၎င်း ယူလျက် (ရှုလျက်) အားထုတ်စပြုသော ဝိပဿနာပညာသည် ဗဟိဒ္ဓါ ဘိနိဝေသပညာမည်၏။ မဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓ နှစ်ပါး စုံကို ယူလျက် (ရှုလျက်) အားထုတ်စပြုသော ဝိပဿနာပညာသည် အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါဘိနိဝေသပညာ မည်၏။ ဤသို့လျှင် အဇ္ဈတ္တာဘိနိဝေသပညာစသည်အားဖြင့် သုံးပါး အပြားရှိ၏။

၄၂၈။ စတုတ္ထတို့တွင် ပဌမစတုတ္ထ၌ ဒုက္ခသစ္စာကို အာရုံပြု၍ဖြစ်သောဉာဏ်သည် ဒုက္ခ၌ဉာဏ်မည်၏။ ဒုက္ခသမုဒယ သစ္စာကို အာရုံပြု၍ဖြစ်သောဉာဏ်သည် ဒုက္ခသမုဒယ၌ ဉာဏ်မည်၏။ ဒုက္ခနိရောဓသစ္စာကို အာရုံပြု၍ဖြစ်သော ဉာဏ်သည် ဒုက္ခနိရောဓ၌ ဉာဏ်မည်၏။ ဒုက္ခနိရောဓသို့ ဆိုက်ရောက်သော အကျင့်ဖြစ်သော မဂ္ဂသစ္စာကို အာရုံပြု၍ဖြစ်သော ဉာဏ်သည် ဒုက္ခနိရောဓသို့ ဆိုက်ရောက်သော အကျင့်၌ ဉာဏ်မည်၏။ ဤသို့လျှင် လေးပါးသော သစ္စာတို့၌ ဉာဏ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် လေးပါး အပြားရှိ၏။

ဒုတိယ စတုတ္ထ၌ လေးပါးသော ပဋိသမ္ဘိဒါတို့ မည်သည်ကား အကျိုးစသည်တို့၌ အထူးအပြားကိုသိသော လေးပါး သော ဉာဏ်တို့တည်း။ ထို့ကြောင့်-

“အကျိုး၌သိသော ဉာဏ်သည် အတ္တပဋိသမ္ဘိဒါ မည်၏။ အကြောင်း၌ သိသောဉာဏ်သည် ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ မည်၏။ ထို (အကျိုးအကြောင်း)၌ (ဖြစ်သော) သဘာဝနိရုတ္တိ (မှန်ကန်သော ဘာသာ သဒ္ဓါ)ကို ပြောဆိုရာ၌သိသောဉာဏ်သည် နိရုတ္တိ ပဋိသမ္ဘိဒါမည်၏။ ဉာဏ်တို့၌ သိသောဉာဏ်သည် ပဋိဘာနပဋိ သမ္ဘိဒါမည်၏”

သဘာဝနိရုတ္တိမည်သော ခပ်သိမ်းသော သတ္တဝါတို့၏ မူလဘာသာဖြစ်သော ထို မာဂဓဘာသာ၏ အထူးအပြားကို သိသော ဉာဏ်သည် နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ မည်၏။ နိရုတ္တိ ပဋိသမ္ဘိဒါသို့ရောက်သော ပုဂ္ဂိုလ်သည် “ဖဿော၊ ဝေဒနာ” ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပြောဆိုသော စကားသံကို ကြား၍ပင်လျှင် “ဤသည်ကား သဘာဝနိရုတ္တိတည်း” ဟု သိ၏။ “ဖဿော၊ ဝေဒနာ” ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပြောဆိုသော စကားသံကိုမူကား (ကြား၍ပင်လျှင်) “ဤသည်ကား၊ သဘာဝနိရုတ္တိမဟုတ်” ဟု သိ၏။

[၇၂] ဉာဏ်တို့၌ သိသောဉာဏ် ဟူသည်ကား အလုံးစုံ (သောအကျိုးအကြောင်း၊ သဒ္ဓါ)တို့၌ ဖြစ်သောဉာဏ်ကို အာရုံ ပြု၍ ဆင်ခြင်သော ပုဂ္ဂိုလ်အား ဉာဏ်လျှင်အာရုံရရှိသော ဉာဏ်ပေတည်း။ တနည်းကား ဆိုခဲ့တိုင်းသော ထိုဉာဏ်တို့၌ ကျက်စားရာ အာရုံတို့နှင့်တကွ ကိစ္စစသည်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် အကျယ်ဝိတ္ထာရသိသောဉာဏ်သည် ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ မည်၏။ ဤ သည်ကား လိုရင်းအနက်တည်း။

၄၂၉။ ဤ လေးပါးသော ပဋိသမ္ဘိဒါတို့သည် သေက္ခဘုံအဆင့်၊ အသေက္ခဘုံအဆင့် ဟူသော နှစ်ပါးသော ဌာနတို့၌ အထူးအပြား(ကို သိခြင်းသို့) ရောက်ကုန်၏။ ထိုတွင် အဂ္ဂသာဝက မဟာသာဝကတို့အား အသေက္ခဘုံ (ရဟန္တာ အဖြစ်၌) အထူးအပြား(ကို သိခြင်း)သို့ ရောက်ကုန်၏။ အရှင်အာနန္ဒာမထေရ်၊ စိတ္တသူကြွယ်၊ ဓမ္မိ ကဥပါသကာ၊ ဥပါလိ သူကြွယ်၊ ခုဇ္ဈတ္တရာဥပါသိကာမ အစရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့အား သေက္ခဘုံ (သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်အဖြစ်)၌ အထူးအပြား (ကိုသိခြင်း)သို့ ရောက် ကုန်၏။

ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း နှစ်ပါးသောဘုံတို့၌ အထူးအပြား (ကိုသိခြင်း)သို့ ရောက်ကုန်သော ဤ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဉာဏ်တို့ သည် (၁) အဓိဂမ-တရားထူးကိုရခြင်း၊ (၂) ပရိယတ္တိ-သင်ယူခြင်း၊ (၃) သဝန-နာကြားခြင်း၊ (၄) ပရိပုစ္ဆာ-မေးမြန်းခြင်း၊ (၅) ပုဗ္ဗယောဂ-ရှေး၌ အားထုတ်ဘူးခြင်းဟူသော ဤငါးပါးသော အကြောင်းတို့ဖြင့် သန့်ရှင်း ထက်မြက် ကုန်၏။ ထိုတွင် အဓိဂမ မည်သည်ကား အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ခြင်းတည်း။ ပရိယတ္တိ မည်သည်ကား မြတ်စွာဘုရား၏ စကားတော်ကို သင်ယူခြင်းတည်း။ သဝနမည်သည်ကား စီးပွားကဲ့သို့ နှလုံးသွင်း၍ သူတော်ကောင်းတရားကို ရိုသေစွာ နာကြားခြင်းတည်း။ ပရိပုစ္ဆာမည်သည်ကား ပါဠိ အဋ္ဌကထာစသည်တို့၌ (အနက် အသိခက်သော) ဂဏ္ဍိပုဒ် (အဓိပ္ပါယ် အသိခက်သော) အနက်ပုဒ် တို့၏ အဆုံးအဖြတ်ကို မေးသော စကားတည်း။ ပုဗ္ဗယောဂ မည်သည်ကား ရှေးရှေးဘုရားရှင်တို့၏ သာသနာ၌ ဂတပစ္စာဂတ (ဆွမ်းခံ အသွားအပြန်၌ ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်ခြင်း) ကျင့်ဝတ်ရှိသည်၏အဖြစ်ဖြင့် ဂေါတြဘူအနီး အနုလောမဉာဏ်တိုင်အောင် ဝိပဿနာကို အားထုတ်ခြင်းတည်း။

တပါးသော ဆရာတို့ကမူ အောက်ပါအတိုင်း ဆိုကုန်၏ -

- (၁) ပုဗ္ဗယောဂ-ရှေး၌အားထုတ်ဘူးခြင်း၊ (၂) ဗာဟုသစ္စ-အကြားအမြင်များခြင်း၊ (၃) ဒေသဘာသာ-ထိုထိုအရပ် ဒေသ၌ သုံးစွဲသော ဘာသာစကားကို တတ်သိနားလည်ခြင်း၊ (၄) အာဂမ-ဘုရားစကားတော်ကို နှုတ်တက်အာဂုဏ်ဆောင်ထားခြင်း၊ (၅) ပရိပုစ္ဆာ-မေးမြန်းခြင်း၊ (၆) အဓိဂမ-တရားထူးကိုရခြင်း၊ (၇) ဂရုသန္နိဿယ-ဆရာကိုအမှီပြု၍နေခြင်း၊ (၈) မိတ္တ သမ္ပတ္တိ-ကလျာဏ မိတ္တတို့နှင့် ပြည့်စုံခြင်းဟူသော ဤရှစ်ပါးတို့သည် ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်ကို ရခြင်း၏ အကြောင်းတို့တည်း။

ထိုတွင် ပုဗ္ဗယောဂ မှာ ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းရှိသည်သာတည်း။ ဗာဟုသစ္စ မည်သည်ကား ထိုထိုကျမ်းဂန်တို့၌၎င်း၊ ထိုထိုအတတ်အရာတို့၌၎င်း တတ်ကျွမ်းသည်၏ အဖြစ်တည်း။ ဒေသဘာသာ မည်သည်ကား တရုတ်တပါးသော ဘာသာ ဝေါဟာရတို့၌ တတ်ကျွမ်းသည်၏ အဖြစ်တည်း။ အထူးအားဖြင့်မူကား မာဂဓဘာသာဝေါဟာရ၌ တတ်ကျွမ်းသည်၏ အဖြစ်တည်း။ အာဂမမည်သည်ကား အောက်ထစ်ဆုံးအားဖြင့် ဩပမ္မဝင်မျှလောက်သော်လည်း မြတ်စွာဘုရား၏ စကားတော် ကို နှုတ်တက်သင်ယူခြင်းတည်း။ ပရိပုစ္ဆာ မည်သည်ကား တခုသောဂါထာ၏သော်လည်း အနက် အဆုံးအဖြတ်ကို မေးခြင်း တည်း။ အဓိဂမ မည်သည်ကား သောတာပန်အဖြစ်ကိုသော်၎င်း။ပ။ ရဟန္တာအဖြစ်ကိုသော်၎င်း ရခြင်းတည်း။ ဂရုသန္နိဿယ မည်သည်ကား အကြားအမြင် ပဋိဘာနဉာဏ်များကုန်သော ဆရာတို့၏ အထံ၌ နေခြင်းတည်း။ မိတ္တသမ္ပတ္တိ မည်သည်ကား ထိုသို့သဘောရှိသည်သာလျှင် ဖြစ်ကုန်သော ကလျာဏမိတ္တတို့ကို ရခြင်းတည်း။

ထိုတွင် မြတ်စွာဘုရားတို့သည်၎င်း၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါတို့သည်၎င်း ပုဗ္ဗယောဂနှင့် အဓိဂမကို မှီကုန်၍ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်သို့ ရောက်ကုန်၏။ တပည့်သာဝကတို့သည် ဆိုခဲ့ပြီးသော ဤ အကြောင်းအလုံးစုံတို့ကိုလည်း (မှီကုန်၍ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်သို့ ရောက်ကုန်၏။)။ သို့သော်လည်း ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်သို့ ရောက်ရန်အတွက် [၇၃] အသီးအခြား ကမ္မဋ္ဌာန်းဘာဝနာကို အားထုတ်ရ ခြင်းမည်သည် မရှိချေ။ စင်စစ်သော်ကား သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့အား သေက္ခဖိုလ်ဟူသော ဝိမောက္ခ၏အဆုံး၌ပင်လျှင် ပဋိသမ္ဘိဒါ သို့ရောက်ခြင်းကိစ္စ ပြီးစီး၏။ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့အား အရဟတ္တဖိုလ်ဟူသော ဝိမောက္ခ၏ အဆုံး၌ပင်လျှင် ပဋိသမ္ဘိဒါသို့ ရောက် ခြင်းကိစ္စ ပြီးစီး၏။ မှန်ပေ၏။ မြတ်စွာဘုရားတို့အား ဒသဗလဉာဏ်တော်တို့သည် (အရဟတ္တဖိုလ်ဖြင့်) ပြီးစီးကုန်သကဲ့သို့

အရိယာတို့အား အရိယာဖိုလ်ဖြင့်ပင်လျှင် ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်တို့သည် ပြီးစီးကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ဤပဋိ သမ္ဘိဒါတို့ကို ရည်၍ “လေးပါးသော ပဋိသမ္ဘိဒါတို့၏ အစွမ်းဖြင့် လေးပါးအပြားရှိ၏”ဟု ငါဆိုခဲ့ပေသည်။

(ပညာအပြားကို ပြဆိုချက် ပြီး၏)။

ပညာ၏ တုံ-မူလ-ကိုယ်ထည်တို့ကို ပိုင်းခြားချက်

၄၃၀။ (c) “ပညာကို အဘယ်သို့ ပွားစေအပ်သနည်း”ဟူသော ဤမေးခွန်း၌ ခန္ဓာ၊ အာယတန၊ ဓာတ်၊ ဣန္ဒြေ၊ သစ္စာ၊ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် စသည်အပြားရှိကုန်သော တရားတို့သည် ဤ (ဝိပဿနာ) ပညာ၏ ဖြစ်ရာဘုံ (အာရုံ)ဖြစ်သည်။ သီလဝိသုဒ္ဓိ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိဟူသော ဤဝိသုဒ္ဓိ နှစ်ပါးတို့သည် (ဤဝိပဿနာ ပညာ၏)မူလ အခြေအမြစ်ဖြစ်သည်။ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ၊ မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ၊ ပဋိပဒါဉာဏ ဒဿနဝိသုဒ္ဓိ၊ ဉာဏဒဿန ဝိသုဒ္ဓိဟူသော ဤငါးပါးသော ဝိသုဒ္ဓိတို့သည် (ဤပညာ၏) ကိုယ်ထည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် (ဤပညာ၏) ဖြစ်ရာဘုံ အာရုံဖြစ်ကုန်သော ထို(ခန္ဓာစသော) တရားတို့၌ သင်ယူခြင်း မေးမြန်းခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဉာဏ်အလေ့အကျက်ကို ပြုပြီးလျှင် မူလအခြေအမြစ် ဖြစ်ကုန်သော ဝိသုဒ္ဓိနှစ်ပါးတို့ကို ပြည့်စုံစေပြီး၍ ကိုယ်ထည်ဖြစ်ကုန်သော ဝိသုဒ္ဓိငါးပါးတို့ကို ပြည့်စုံစေလျက် (ဤဝိပဿနာပညာကို) ပွားစေအပ်၏။ ဤဆိုခဲ့သော စကားသည် (ပညာဘာဝနာကို ပြသော) ဤအရာ၌ အကျဉ်းချုပ်ပေတည်း။

၄၃၁။ ယခုပြဆိုမည့် စကားသည်ကား အကျယ်ပေတည်း။ “ခန္ဓာ၊ အာယတန၊ ဓာတ်၊ ဣန္ဒြေ၊ သစ္စာ၊ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် စသည် အပြားရှိကုန်သော တရားတို့သည် ဤ (ဝိပဿနာ)ပညာ၏ ဖြစ်ရာဘုံ (အာရုံ) ဖြစ်သည်”ဟု ဆိုခဲ့သောထိုစကားရပ်၌ ခန္ဓာဟူသည်မှာ ရူပက္ခန္ဓာ ဝေဒနာက္ခန္ဓာသညာက္ခန္ဓာ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ ဟူသော ငါးပါးသော ခန္ဓာတို့ပေတည်း။

ရူပက္ခန္ဓာ ပြဆိုချက်

၄၃၂။ ထို (ငါးပါးသော ခန္ဓာ)တို့တွင် အအေး (အပူ) စသည်တို့ကြောင့် ဖောက်ပြန်ခြင်း လက္ခဏာရှိသော သဘော တရားအလုံးစုံကို (ဉာဏ်ဖြင့်) တပေါင်းတည်းပြု၍ ရူပက္ခန္ဓာ (ရုပ်အဖို့အစု)ဟု သိအပ် ၏။

ထိုရူပက္ခန္ဓာဟု ဆိုအပ်သော ဤရုပ်သည် ဖောက်ပြန်ခြင်းလက္ခဏာအားဖြင့် တပါးတည်း (တမျိုးတည်း)သာ ဖြစ် ငြားသော်လည်း ဘူတရုပ်၊ ဥပါဒါယရုပ် အပြားအားဖြင့် ၂-ပါး အပြားရှိ၏။

ထိုတွင် ဘူတရုပ်သည် ပထဝီဓာတ် အာပေါဓာတ် တေဇောဓာတ် ဝါယောဓာတ်ဟူ၍ ၄-ပါးအပြားရှိ၏။ ၎င်းတို့၏ လက္ခဏာ ရသ ပစ္စုပ္ပန်တို့ကို စတုဓာတုဝဝတ္ထာန်ကမ္မဋ္ဌာန်းပြရာ၌ ဆို(အပ်) ခဲ့ကုန်ပြီ။ ပဒဋ္ဌာန်အားဖြင့်မူကား ထိုဓာတ် ၄- ပါးလုံးတို့ပင် ကြွင်းသောဓာတ်သုံးပါးလျှင် နီးသောအကြောင်း (ပဒဋ္ဌာန်)ရှိကုန်၏။

ရူပါဒါရုပ်သည် (၁) စက္ခုပသာဒ-မျက်စိအကြည်ရုပ်၊ (၂) သောတပသာဒ-နားအကြည်ရုပ်၊ (၃) ဃာနပသာဒ- နှာခေါင်းအကြည်ရုပ်၊ (၄) ဇိဝါပသာဒ-လျှာအကြည်ရုပ်၊ (၅) ကာယပသာဒ-ကိုယ်အကြည်ရုပ်၊ (၆) ရူပါရုံ-အဆင်းရုပ်၊ (၇) သဒ္ဓါရုံ-အသံရုပ်၊ (၈) ဂန္ဓာရုံ-အနံ့ရုပ်၊ (၉) ရသာရုံ-အရသာရုပ်၊ (၁၀) ဣတ္ထိန္ဒြေ-အမဖြစ်ရေး အစိုးရရုပ်၊ (၁၁) ပုရိသိန္ဒြေ -အဖိုဖြစ်ရေး အစိုးရရုပ်၊ (၁၂) ဇီဝိတိန္ဒြေ-အသက်ရှင်ရေး အစိုးရရုပ်၊ (၁၃) ဟဒယဝတ္ထုရုပ်၊ (၁၄) ကာယဝိညတ်ရုပ်၊ (၁၅) ဝစီဝိညတ်ရုပ်၊ (၁၆) အာကာသဓာတ်၊ (၁၇) လဟုတာရုပ်၊ [၇၄] (၁၈) မုဒုတာရုပ်၊ (၁၉) ကမ္မညတာရုပ်၊ (၂၀) ဥပစယရုပ်၊ (၂၁) သန္တတိရုပ်၊ (၂၂) ဇေတာရုပ်၊ (၂၃) အနိစ္စတာရုပ်၊ (၂၄) ကဗဠိကာရ အာဟာရရုပ် ဟူ၍ ၂၄-ပါး အပြား ရှိ၏။

၄၃၃။ ထိုဥပါဒါရုပ် ၂၄-ပါးတို့တွင် စက္ခုပသာဒခေါ် မျက်စိအကြည်ရုပ်သည် အဆင်းထင်ထိုက်သော ဘူတရုပ်တို့ ၏ ကြည်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ တနည်းကား မြင်လိုသည့်တဏှာလျှင် အကြောင်းရှိသော ကံကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော ဘူတရုပ် တို့၏ ကြည်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ အဆင်းအာရုံများဆီသို့ ဆွဲပို့ခြင်းကိစ္စ (ရသ)ရှိ၏။ စက္ခုဝိညာဏ်ခေါ် မြင်သိစိတ်၏ တည်ရာအဖြစ်ဖြင့် (ရှုသိဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာ (ပစ္စုပ္ပန်)ရှိ၏။ မြင်လိုသည့်တဏှာလျှင် အကြောင်း ရှိသော ကံကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော ဘူတရုပ်တို့လျှင် နီးသောအကြောင်း (ပဒဋ္ဌာန်)ရှိ၏။

သောတပသာဒခေါ် နားအကြည်ရုပ်သည် အသံထင်ထိုက်သော ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ တနည်း ကား ကြားလိုသည့် တဏှာလျှင် အကြောင်းရှိသောကံကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။ အသံ အာရုံများဆီသို့ ဆွဲပို့ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ သောတဝိညာဏ် ခေါ် ကြားသိစိတ်၏ တည်ရာအဖြစ်ဖြင့် ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာရှိ ၏။ ကြားလိုသည့်တဏှာလျှင် အကြောင်းရှိသော ကံကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော ဘူတရုပ်တို့လျှင် နီးသော အကြောင်းရှိ၏။

ဃာနပသာဒခေါ် နှာခေါင်းအကြည်ရုပ်သည် အနံ့ထင်ထိုက်သော ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ တနည်းကား နံလိုသည့် တဏှာလျှင် အကြောင်းရှိသော ကံကြောင့်ဖြစ်ကုန်သော ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ အနံ့အာရုံများဆီသို့ ဆွဲပို့ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ ဃာနဝိညာဏ်ခေါ် နံသိစိတ်၏ တည်ရာအဖြစ်ဖြင့် ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာရှိ၏။ နံလိုသည့်တဏှာလျှင် အကြောင်းရှိသောကံကြောင့်ဖြစ်ကုန်သော ဘူတရုပ်တို့လျှင်နီးသောအကြောင်း ရှိ၏။

ဇိဝါပသာဒခေါ် လျှာအကြည်ရုပ်သည် အရသာထင်ထိုက်သော ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ တနည်းကား အရသာခံစားလိုသည့် တဏှာလျှင် အကြောင်းရှိသော ကံကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ အရသာအာရုံများဆီသို့ ဆွဲပို့ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ ဇိဝါဝိညာဏ်ခေါ် အရသာသိစိတ်၏ တည်ရာအဖြစ်ဖြင့် ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာရှိ၏။ အရသာခံစားလိုသည့် တဏှာလျှင် အကြောင်းရှိသော ကံကြောင့်ဖြစ်ကုန်သော ဘူတရုပ်တို့လျှင် နီးသော အကြောင်းရှိ၏။

ကာယပသာဒခေါ် ကိုယ်အကြည်ရုပ်သည် တွေ့ထိစရာ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံထင်ထိုက်သော ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ တနည်းကား တွေ့ထိလိုသည့် တဏှာလျှင် အကြောင်းရှိသော ကံကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။ တွေ့ထိစရာ အာရုံများဆီသို့ ဆွဲပို့ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ ကာယဝိညာဏ်ခေါ် ထိသိစိတ်၏ တည်ရာအဖြစ်ဖြင့် ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာရှိ၏။ တွေ့ထိလိုသည့်တဏှာလျှင် အကြောင်းရှိသော ကံကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော ဘူတရုပ်တို့လျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။

၄၃၄။ (ကေစိ) အချို့ဆရာတို့သည်ကား စက္ခုပသာဒခေါ် မျက်စိအကြည်ရုပ်သည် “တေဇော ဓာတ်လွန်ကဲကုန်သော ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်း သဘောပေတည်း။ နား နှာခေါင်း လျှာ အကြည်ရုပ်တို့သည် ဝါယောပထဝီ အာပေါဓာတ် လွန်ကဲကုန်သော ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်းသဘောတို့ပေတည်း။ ကိုယ်အကြည်ရုပ်သည် (ညီမျှကုန်သော) ဘူတရုပ် အားလုံးတို့၏ လည်း ကြည်ခြင်းသဘောပေတည်း”ဟု ဆိုကုန်၏။ (အပရေ) တပါးသောဆရာတို့သည် “မျက်စိအကြည်ရုပ်သည် တေဇော ဓာတ် လွန်ကဲသောဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်းသဘောပေတည်း။ နား နှာခေါင်း လျှာ ကိုယ်အကြည်ရုပ်တို့သည် အာကာသ ဝါယော အာပေါ ပထဝီဓာတ် လွန်ကဲကုန်သော ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်းသဘောပေတည်း”ဟု ဆိုကုန်၏။ ထို (ကေစိ အပရေ) ဆရာတို့ကို “သာဓကသုတ်ပါဠိကို ဆောင်ပြကြပါ”ဟု ဆိုရမည်။ (ထိုသို့ဆိုလျှင်) သာဓကသုတ်ပါဠိကိုပင် မတွေ့မြင်ပဲ ရှိကြမည်မှာ ဧကန်ပင်။ သို့သော်လည်း သူတို့ထဲမှ အချို့က “တေဇော စသည်တို့၏ ဂုဏ်ဖြစ်ကုန်သော အလင်းရောင်အဆင်း စသည်တို့က (မြင်ရာစသည်၌) ထောက်ပံ့ခြင်း၊ ကျေးဇူးပြုခြင်းကြောင့်”ဟု အကြောင်းကို ပြကုန်၏။ ထိုအကြောင်းပြသူတို့ကို “အလင်းရောင်စသည်တို့ကို တေဇော စသည်တို့၏ ဂုဏ်များဟု ဘယ်သူက ဆိုပါသနည်း”ဟု မေးရမည်။ မှန်ပေ၏။ အသီးအခြားမခွဲခြားနိုင်အောင် တပေါင်းတည်းဖြစ်နေကြသော ဘူတရုပ်တို့တွင် “ဤသည်ကား ဤဓာတ်၏ဂုဏ်၊ ဤသည်ကား ဤဓာတ်၏ဂုဏ်”ဟု ဆိုရန်မရနိုင်-မဖြစ်နိုင်ပေ။ ဤတွင် ရှင်းချက်တရပ်။ အကယ်၍ ဤသို့မူလည်း ဆိုကုန်ငြားအံ့ - “ထိုထိုအဆောက်အအုံ (ရုပ်အစဉ်)တို့၌ [၇၅] ထိုထို (ပထဝီစသော) ဘူတရုပ်၏ လွန်ကဲခြင်းကြောင့် ပထဝီ စသည်တို့၏ (အတူဖြစ်ဖက်ရုပ်တို့ကို) ကောင်းစွာဆောင်ထားခြင်း အစရှိကုန်သော ကိစ္စတို့ကို (သင်အဋ္ဌကထာ ဆရာတို့သည်) အလိုရှိကြကုန်သကဲ့သို့ ဤအတူပင် တေဇောစသည် လွန်ကဲကုန်သော အဆောက်အအုံ (ရုပ်အစဉ်)တို့၌ အဆင်းစသည်တို့၏ လွန်ကဲသည်၏အဖြစ်ကို မြင်တွေ့ရခြင်းကြောင့် ‘အလင်းရောင်အဆင်းစသည်တို့သည် တေဇောစသည်တို့၏ ဂုဏ်များပင်’ ဟူသော ဤအနက်ကို (သင်အဋ္ဌကထာဆရာတို့သည်) အလိုရှိသင့်-လက်ခံ သင့်ပါသည်”ဟု အကယ်၍ ဆိုကုန်ငြားအံ့။ ၎င်းတို့ကို ချေပပြောဆိုရန်မှာ-အာပေါလွန်ကဲသော အရက်၏ အနံ့ထက် ပထဝီလွန်ကဲသော ဝါဂွမ်း၌ အနံ့က သာလွန်ပါမူ၊ ထို့ပြင် တေဇော လွန်ကဲသော ရေနွေး၏ အဆင်းအောက် ရေအေး၏ အဆင်းက ယုတ်လျော့ပါမူ (သင် ကေစိတို့၏အဆိုကို)နှစ်သက်လက်ခံနိုင်ပါကုန်၏(ဟု ချေပပြောဆိုရမည်)။ သို့သော် (ဝါဂွမ်း၌ အနံ့က သာလွန်ခြင်း၊ ရေအေး၏ အဆင်းက ယုတ်လျော့ခြင်း ဟူသော) ဤနှစ်မျိုးလုံးပင်မရှိချေ။ ထို့ကြောင့် ဤမှီရာ ဘူတရုပ်တို့၏ ထိုလွန်ကဲ ထူးခြားဟန် ကြံခြင်းကိုပယ်စွန့်၍ “တခုသော ရုပ်ကလာပ်၌ ဘူတရုပ်တို့၏ ထူးခြားခြင်း မရှိငြားသော်လည်း အဆင်းအရသာ စသည်တို့သည် အချင်းချင်း မတူကြသကဲ့သို့ ဤအတူပင် စက္ခုပသာဒ မျက်စိ အကြည်ရုပ်စသည်တို့သည် တပါးသော အကြောင်းထူး မရှိငြားသော်လည်း အချင်းချင်း မတူကြ” ဟူသော ဤအနက်သဘောကို (သင်ကေစိ အပရေတို့) ယူသင့်ပေ၏။

အချင်းချင်းနှင့် မဆက်ဆံသောအကြောင်းကား အဘယ်ပါနည်းဟူမူ-မျက်စိအကြည်စသော ယင်းပသာဒရုပ်တို့၏ ထူး (သည်ကို ပြုတတ်)သော အကြောင်းကား ကံသာလျှင် ဖြစ်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် “ကံ၏ ထူးခြားခြင်းကြောင့် ဤမျက်စိအကြည် စသည်တို့၏ ထူးခြားခြင်း ဖြစ်သည်။ ဘူတရုပ်တို့၏ လွန်ကဲထူးခြားခြင်းကြောင့် မဟုတ်”(ဟု သိအပ်၏)။ မှန်ပေ၏။ ဘူတရုပ်တို့၏ ထူးခြားခြင်းရှိလျှင် ကြည်လင်ခြင်းသည်ပင်လျှင် မဖြစ်။ မှန်ပေ၏-“ပသာဒရုပ်သည် ညီမျှသောဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်းပေတည်း။ မညီမျှသော ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်းမဖြစ်”ဟု ပေါရာဏ-ရှေးဆရာတို့က (ဆိုကြ၏)။

၄၃၅။ ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ကံ၏ ထူးခြားခြင်းကြောင့် ထူးခြားခြင်းရှိကုန်သော ဤငါးပါးသော ပသာဒရုပ်တို့တွင် မျက်စိနှင့်နားတို့သည် (မိမိထံသို့) မရောက်လာသော အာရုံကို ယူတတ်ကုန်၏။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် မိမိ၏ မှီရာဘူတရုပ်

ကို မကပ်ငြိသည့် မှီရာရှိသည်သာလျှင်ဖြစ်သော အာရုံ၌ အသိဝိညာဏ်ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်ကြသောကြောင့် ပေတည်း။ နှာခေါင်း လျှာ ကိုယ်အကြည်ရပ်တို့သည် (မိမိထံသို့) ရောက်လာသော အာရုံကို ယူတတ်ကုန်၏။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော်- မှီရာဘူတရုပ်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း (တွေ့ထိစရာ-ဖောဋ္ဌဗ္ဗရုပ်) ကိုယ်တိုင်၎င်း (နှာ လျှာ ကိုယ်အကြည်ဟူသော) မိမိ၏ မှီရာ ဘူတရုပ်ကို ကပ်ငြိသည်သာလျှင် ဖြစ်သော (အနံ့ အရသာ တွေ့ထိစရာ) အာရုံ၌ အသိဝိညာဏ် ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

၄၃၆။ ဤငါးပါးသော ပသာဒရုပ်တို့တွင် မျက်စိအကြည်-ပသာဒရုပ်သည် ညိုသော မျက်တောင်မွှေးတို့ဖြင့် ပတ်ဝန်းကျင် ခြံရံလျက် မျက်နက်ဝန်း မျက်ဖြူဝန်းတို့ဖြင့် ဆန်းကြယ်သော ကြာညိုပွင့်ချပ်နှင့်တူသော အကြင်အသားစိုက်ကို မျက်စိဟု လောက၌ ခေါ်ဆိုအပ်၏။ (အခြားရုပ်အပေါင်း ဟူသော အဆောက်အအုံတို့နှင့်တကွ ဖြစ်၍) သသမ္ဘာရစက္ခု မည်သော ထိုမျက်စိအသားစိုက်၏ မျက်ဖြူဝန်းဖြင့် ခြံရံလျက်ရှိသော မျက်နက်ဝန်း၏ အလယ်၌ (ဝါ-အလယ်ဖြစ်သော) ရှေ့တည့်တည့် အရပ်မှာ တည်သူတို့၏ ကိုယ်သဏ္ဍာန် အရိပ်ထင်ပေါ်ရာအရပ်၌ ဝှမ်းလွှာခုနစ်ခုထဲမှာ သွန်းထည့်လိုက်သည့် ဆီသည် (ယင်းဝှမ်းလွှာတို့ကို ပြန့်လျက်တည်သကဲ့သို့) မျက်လွှာခုနစ်ခုတို့ကို ပြန့်နှံ့လျက် ချိပိုးခြင်း ရေချိုး ပေးခြင်း တန်ဆာ ဆင်ပေးခြင်း ယပ်လေခပ်ပေးခြင်း ကိစ္စရှိကုန်သော အထိန်းတော် လေးယောက်တို့က ပြုစုစောင့်ရှောက်ရသော မင်းသားကဲ့သို့ ခံလျက်ဆောင်ထားခြင်း စိုစွတ်စေလျက်ဖွဲ့ခြင်း ရင့်ကျက်စေခြင်း လှုပ်ရှားခြင်း ကိစ္စရှိကုန်သော ဓာတ်လေးပါး တို့က ကျေးဇူးပြုခြင်းကို ရသည်ဖြစ်၍ ဥတုစိတ် အာဟာရတို့က ထောက်ပံ့(အပ်)သည်ဖြစ်၍ အသက်ရုပ်က [၇၆] စောင့် ရောက်(အပ်)သည်ဖြစ်၍ (အတူဖြစ်ကြသည့်) ဝဏ္ဏ (အဆင်း) ဂန္ဓ (အနံ့) ရသ (အရသာ)အစရှိသော ရုပ်တို့က ခြံရံအပ်သည် ဖြစ်၍ ပမာဏအားဖြင့် သန်းဦးခေါင်းမျှရှိလျက် စက္ခုဝိညာဏ် စသည်တို့၏ ထိုက်သည်အားလျော်စွာ ဝတ္ထုအဖြစ် ဒွါရ အဖြစ်ကို ပြီးစေလျက် တည်၏။ မှန်ပေ၏-အောက်ပါဂါထာကို တရားစစ်သူကြီးဖြစ်သော အရှင်သာရိပုတ္တရာ မထေရ် ပောကြားတော်မူလေပြီ။

“ယေန စက္ခုပသာဒေန၊ ရူပါနိ မနု ပဿတိ။
ပရိတ္တံ သုခုမံ ဧတံ၊ ဦကာသိရ သမူပမံ။

ယေနစက္ခုပသာဒေန-အကြင်မျက်စိအကြည်ဖြင့်၊ ရူပါနိ-အဆင်းတို့ကို။ မနု-လူသည်၊ ပဿတိ-မြင်၏။ ဧတံ-ဤ မျက်စိအကြည်ရုပ်သည်၊ ပရိတ္တံ-သုခုမံ-သေးငယ် သိမ်မွေ့လှ၏။ ဦကာသိရသမူပမံ-သန်းဦးခေါင်းနှင့် တူညီသော ဥပမာ ရှိပေ၏။”

နားအကြည်-ပသာဒရုပ်သည် (အဆောက်အအုံတို့နှင့် တကွဖြစ်၍) သသမ္ဘာရသောတ မည်သော နားပေါက် အတွင်းမှာ နီသောအမွှေးတို့ စီရရီ ပေါက်ရာဖြစ်သော လက်စွပ်ကွင်းသဏ္ဍာန်ရှိသည့်အရပ်၌ ဆိုခဲ့ပြီးသော ကိစ္စရှိကုန်သော ဓာတ်လေးပါးတို့က ကျေးဇူးပြုခြင်းကို ရသည်ဖြစ်၍ ဥတုစိတ် အာဟာရတို့က ထောက်ပံ့(အပ်)သည်ဖြစ်၍ အသက်ရုပ်က စောင့်ရှောက်(အပ်)သည် ဖြစ်၍ ဝဏ္ဏစသည်တို့က ခြံရံ(အပ်)သည် ဖြစ်၍ သောတဝိညာဏ် စသည်တို့၏ ထိုက်သည်အား လျော်စွာ ဝတ္ထုအဖြစ် ဒွါရအဖြစ်ကို ပြီးစေလျက်တည်၏။

နှာခေါင်းအကြည်-ပသာဒရုပ်သည် သသမ္ဘာရဃာန မည်သော နှာခေါင်းပေါက်၏ အတွင်းမှာ ဆိတ်ခွါသဏ္ဍာန် ရှိသော အရပ်၌ ဆိုခဲ့ပြီးသော အပြားရှိသော ကျေးဇူးပြုခြင်း ထောက်ပံ့ခြင်း စောင့်ရှောက်ခြင်း ခြံရံခြင်းရှိသည်ဖြစ်၍ ဃာန ဝိညာဏ်စသည်တို့၏ ထိုက်သည်အားလျော်စွာ ဝတ္ထုအဖြစ် ဒွါရအဖြစ်ကို ပြီးစေလျက် တည်၏။

လျှာအကြည်-ပသာဒရုပ်သည် သသမ္ဘာရမည်သော လျှာအလယ်၏ အထက်-အပေါ်ယံမှာ ကြာပွင့်ချပ်၏အဖျားပိုင်း သဏ္ဍာန်ရှိသော အရပ်၌ ဆိုခဲ့ပြီးသော အပြားရှိသော ကျေးဇူးပြုခြင်း ထောက်ပံ့ခြင်း စောင့်ရှောက်ခြင်း ခြံရံခြင်း ရှိသည် ဖြစ်၍ ဇီဝါဝိညာဏ်စသည်တို့၏ ထိုက်သည်အားလျော်စွာ ဝတ္ထုအဖြစ် ဒွါရအဖြစ်ကို ပြီးစေလျက်တည်၏။

ထိုမှတစ်ပါး ဤကိုယ်ထဲမှာ ဥပါဒိန္နရုပ်မည်သော ကမ္မဇရုပ်ရှိရာ အလုံးစုံသော အရပ်တို့၌ ကိုယ်အကြည်-ကာယ ပသာဒရုပ်သည် ဝါဝှမ်းလွှာ၌ ဆီပြန့်သကဲ့သို့ ပြန့်နှံ့လျက် ဆိုခဲ့ပြီးသော အပြားရှိသော ကျေးဇူးပြုခြင်း ထောက်ပံ့ခြင်း စောင့်ရှောက်ခြင်း ခြံရံခြင်း ရှိသည်သာလျှင် ဖြစ်၍ ကာယဝိညာဏ်စသည်တို့၏ ထိုက်သည်အားလျော်စွာ ဝတ္ထုအဖြစ် ဒွါရ အဖြစ်ကို ပြီးစေလျက် တည်၏။

ဥပမာအားဖြင့် မြွေ၊ မိကျောင်း၊ ငှက်၊ ခွေး၊ မြေခွေးတို့သည် တောပို့ခေါင်း၊ ရေနက်ရာ၊ ကောင်းကင်၊ ရွာ (သူသေ ကောင်များကို မမြှုပ်၊ စွန့်ပစ်ထားရာ) သုသာန်ဟု ဆိုအပ်သော မိမိတို့၏ ကျက်စားရာသို့ ညွတ်ကုန်သည်သာလျှင် ဖြစ်ကြ သကဲ့သို့ ဤ မျက်စိအကြည် စသည်တို့သည် အဆင်းရူပါရုံ အစရှိသော မိမိတို့၏ ကျက်စားရာသို့ ညွတ်ကုန်သည်သာလျှင် ဖြစ်ကြသည်ဟု မှတ်အပ်ကုန်၏။

၄၃၇။ ထိုမှနောက်ဖြစ်ကုန်သော အဆင်းရူပါရုံ စသည်တို့တွင်ကား အဆင်းရူပါရုံသည် မျက်စိ အကြည်၌ ထိခိုက် ထင်ပေါ်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။ မြင်သိမှု-စက္ခုဝိညာဏ်၏ အာရုံဖြစ်ခြင်း (အာရုံပြုခံခြင်း) ကိစ္စရှိ၏။ ထိုစက္ခုဝိညာဏ်၏ပင်လျှင် ကျက်စားရာအနေဖြင့် ထင်သောအခြင်းအရာရှိ၏။ မှီရာမဟာဘုတ်လေးပါးလျှင် နီးသော အကြောင်းရှိ၏။ ဤအဆင်းရုပ် ကဲ့သို့ ကြွင်းသော ညါဒါရုပ် အားလုံးတို့သည်လည်း ထို့အတူပင် မှီရာမဟာဘုတ် လေးပါးလျှင် နီးသောအကြောင်း(ပဒဋ္ဌာန်) ရှိကုန်၏။ သို့သော်လည်း ထူးရာ၌မူ ထိုအထူးကို ပြဆိုပါကုန်အံ့။ ထိုအဆင်းရူပါရုံသည် အညို အရွှေ စသည်တို့၏ အစွမ်း အားဖြင့် များသောအပြားရှိ၏။

[၇၇] အသံသဒ္ဓါရုံသည် နားအကြည်၌ ထိခိုက်ထင်ပေါ်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ကြားသိမှု-သောတဝိညာဏ်၏ အာရုံ ဖြစ်ခြင်း (အာရုံပြုခံခြင်း) ကိစ္စရှိ၏။ ထိုသောတဝိညာဏ်၏ပင်လျှင် ကျက်စားရာ အနေဖြင့် ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာရှိ၏။ စည်ကြီးသံ မရိုးစည်သံ ဤသို့အစရှိသော နည်းဖြင့် များသောအပြားရှိ၏။

အနံ့ ဂန္ဓာရုံသည် နှာခေါင်းအကြည်၌ ထိခိုက် ထင်ပေါ်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ နံသိမှု-ဃာနဝိညာဏ်၏ အာရုံဖြစ်ခြင်း (အာရုံပြုခံခြင်း) ကိစ္စ ရှိ၏။ ထိုဃာနဝိညာဏ်၏ပင်လျှင် ကျက်စားရာအနေဖြင့် ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာရှိ၏။ အမြစ်နံ့ အနှစ်နံ့ ဤသို့အစရှိသောနည်းဖြင့် များသောအပြားရှိ၏။

အရသာ-ဟူသော ရသာရုံသည် လျှာအကြည်၌ ထိခိုက်ထင်ပေါ်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ အရသာသိမှု-ဇိဝါ ဝိညာဏ်၏ အာရုံဖြစ်ခြင်း (အာရုံပြုခံခြင်း)ကိစ္စရှိ၏။ ထိုဇိဝါဝိညာဏ်၏ပင်လျှင် ကျက်စားရာအနေဖြင့် ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာရှိ၏။ အမြစ်အရသာ ပင်စည်အရသာ ဤသို့ အစရှိသော နည်းဖြင့် များသောအပြားရှိ၏။

၄၃၈။ ဣတ္ထိန္ဒြေသည် မိန်းမဖြစ်ကြောင်း လက္ခဏာရှိ၏။ မိန်းမဟုပြခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ ဣတ္ထိလိင်္ဂံ၊ ဣတ္ထိနိမိတ္တံ၊ ဣတ္ထိ ကုတ္တံ၊ ဣတ္ထိအာကပ္ပတို့၏ အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့် ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာ ရှိ၏။ ပုရိသိန္ဒြေသည် ယောကျ်ားဖြစ်ကြောင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။ ယောကျ်ားဟု ပြခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ ပုရိသလိင်္ဂံ၊ ပုရိသနိမိတ္တံ၊ ပုရိသကုတ္တံ၊ ပုရိသ အာကပ္ပတို့၏ အကြောင်း အဖြစ်ဖြင့် ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာ ရှိ၏။ ထိုဣတ္ထိန္ဒြေရုပ်၊ ပုရိသိန္ဒြေရုပ် နှစ်ပါးလုံးပင် ကိုယ်အကြည်-ကာယပသာဒရုပ် ကဲ့သို့ တကိုယ်လုံးကို ပြန့်နံ့သည်သာတည်း။ သို့သော်လည်း ကာယပသာဒ တည်ရာအရပ်၌ တည်သည်ဟူ၍၎င်း၊ ကာယ ပသာဒ မတည်ရာအရပ်၌ တည်သည်ဟူ၍၎င်း မဆိုအပ်-မဆိုသင့်ပေ။ အဆင်းရုပ်နှင့် အရသာရုပ်စသည်တို့ကဲ့သို့ အချင်းချင်း ရောယှက်ခြင်းမရှိပေ။

၄၃၉။ ဇီဝိတိန္ဒြေသည် အတူဖြစ်ဖက်ကမ္မဇရုပ်တို့ကို စောင့်ရှောက်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ ယင်း(အတူဖြစ်ဖက်ကမ္မဇရုပ်) တို့ကို ဖြစ်မြဲဖြစ်သွားစေခြင်းမျှစေခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ ယင်းအတူဖြစ်ဖက် ကမ္မဇရုပ်တို့ကိုပင်လျှင် တည်မြဲတည်စေသည့် အနေ အားဖြင့် ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာရှိ၏။ သွားစေအပ် မျှစေအပ်သော ဘူတရုပ်တို့လျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ ဆက်၍ ရှင်းပြဦးအံ့-စောင့်ရှောက်ခြင်းအစရှိသော အစီအရင်ရှိငြားသော်လည်း (အစောင့်ရှောက်ခံရပ်တို့၏) ရှိဆဲခဏ၌သာလျှင် ယင်း ဇီဝိတရုပ်က အတူဖြစ်ဖက် ကမ္မဇရုပ်တို့ကို စောင့်ရှောက်တတ်၏။ ရေသည် ကြာစသည်တို့ကို စောင့်ရှောက်သကဲ့သို့ပင်။ ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ အကြောင်းကံ၏ အကျိုးဖြစ်ကုန်ငြားသော်လည်း (ယင်း အကျိုးရုပ်) တရားတို့ကို (ဇီဝိတရုပ်က) စောင့်ရှောက် ၏။ အထိန်းတော်သည် (သူတပါး၏သား ဖြစ်သော) သူငယ်ကို စောင့်ရှောက်သကဲ့သို့ပင်။ မိမိက ဖြစ်မြဲဖြစ် သွားစေအပ်- မျှစေအပ်သော ရုပ်တရားတို့နှင့်စပ်သဖြင့်သာလျှင် (မိမိလည်း) ဖြစ်မြဲဖြစ်သွား၏-မျှ၏။ လှေသူကြီးသည် (မိမိလှော်ခတ် သော လှေနှင့်အတူ သွားသ)ကဲ့သို့ပင်။ ဘင်ခဏမှနောက်၌ကား ဖြစ်မသွားတော့ မမျှတော့၊ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် မိမိရော ဖြစ်သွားစေအပ်-မျှ စေအပ်သည့် ရုပ်တို့ရော မရှိတော့ခြင်းကြောင့်ပင်။ ဘင်ခဏ၌ (အတူဖြစ်ဖက် ရုပ်တို့ကို) မတည်စေနိုင်၊ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် မိမိကိုယ်တိုင် ပျက်ဆဲဖြစ်ခြင်းကြောင့်ပင်။ ဥပမာအားဖြင့် ကုန်ဆဲဖြစ်သော မီးစာနှင့် ဆီသည် မီးလျှံ ကို မတည်စေနိုင်သကဲ့သို့ပင်။ သို့သော် စောင့်ရှောက်ခြင်း၊ ဖြစ်သွားစေ-မျှစေခြင်း၊ တည်စေခြင်း စွမ်းရည်မှကင်းသည်လည်း မဟုတ်ပေ။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော်-ဆိုခဲ့တိုင်းသော ခဏ၌ ထိုထိုစောင့်ရှောက်ခြင်းစသည်ကို ပြီးစေခြင်းကြောင့်ပင်ဟု မှတ်အပ်၏။

၄၄၀။ ဟဒယဝတ္ထုရုပ်သည် မနောဓာတ် မနောဝိညာဏဓာတ်တို့၏ မှီရာလက္ခဏာရှိ၏ (ဝါ-မှီရာဟု မှတ်အပ်သော သဘောပေတည်း)။ ထိုဓာတ်၂-ပါးတို့၏ပင်လျှင် တည်ရာကိစ္စရှိ၏။ (ယင်းတို့ကို) ထမ်းရွက်နေသည့် အခြင်းအရာအားဖြင့် (ရှုဆင်ခြင်သည့် ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ နှလုံးသား၏အတွင်း၌ [၇၈] ကာယဂတာသတိ ပြဆိုချက်မှာ ဆိုခဲ့သည့်အပြား ရှိသော သွေးကိုမှီ၍ ခံလျက်ဆောင်ထားခြင်း စသောကိစ္စ ရှိကြသည့် ဘူတရုပ်တို့က ကျေးဇူးပြုခြင်း ရှိသည်ဖြစ်၍ ဥတုစိတ် အာဟာရတို့က ထောက်ပံ့အပ်သည်ဖြစ်၍ အသက်ရုပ်က စောင့်ရှောက်အပ်သည်ဖြစ်၍ မနောဓာတ် မနောဝိညာဏဓာတ်တို့၏ ၎င်း၊ ယင်းတို့နှင့်ယှဉ်ကြသော စေတသိက်တရားတို့၏ ၎င်း တည်ရာဝတ္ထုအဖြစ်ကို ပြီးစေလျက် တည်၏။

၄၄၁။ ရှေ့သို့သွားခြင်း စသည်တို့ကို ဖြစ်စေတတ်သော စိတ္တဇဝါယောဓာတ်၏ အတူဖြစ်ဖက် ရုပ်အပေါင်း ကိုယ်ကို တောင့်တင်းစေခြင်း ကောင်းစွာတည်စေခြင်း လှုပ်စေခြင်းအား ကျေးဇူးပြုသော (ဝါ-လှုပ်စေခြင်း၏အကြောင်း အထောက်အပံ့ ဖြစ်သော) အမူအရာအထူးသည် ကာယဝိညတ် မည်၏။ (၎င်းသည်) ပြုသူပုဂ္ဂိုလ်၏ အလိုကို ပြခြင်းကိစ္စရှိ၏။ ကိုယ်လှုပ်ရှား ခြင်း၏ အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့် (ရှုသိဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ စိတ္တဇ ဝါယောဓာတ်လျှင် နီးသော အကြောင်းရှိ၏။ ဆက်၍ ရှင်းပြဦးအံ့-ထိုဆိုခဲ့သော ဤကာယဝိညတ်သည် ကိုယ်၏ လှုပ်ရှားခြင်းဖြင့် (လှုပ်ရှားသူ၏) အလိုကို သိစေတတ်သည့် အကြောင်းဖြစ်ခြင်းကြောင့်၎င်း၊ ဝိညတ်ရုပ်ဟူသော မိမိကိုယ်တိုင်ကိုလည်း ကိုယ်၏လှုပ်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော (ဝါ-လှုပ်သော ကိုယ်ဟု ဆိုအပ်သော) ထိုကာယဖြင့် သိအပ်သောကြောင့်၎င်း (ယင်းကို) ကာယဝိညတ်ဟု ခေါ်ဆိုအပ်၏။ ဆက်ဦးအံ့-ယင်း ကာယဝိညတ်က လှုပ်စေ(အပ်)ကုန်သော စိတ္တဇရုပ်တို့နှင့် ဆက်စပ်ကုန်သော ဥတုဇရုပ် စသည်တို့၏လည်း လှုပ်ရှားခြင်း ကြောင့် ရှေ့သို့သွားခြင်း စသောအမှုတို့သည် မပြတ်ဖြစ်နေကြသည်ဟု သိအပ်၏။

နှုတ်မြွက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော စိတ္တဇပထဝီဓာတ်၏ ကမ္မဇပထဝီဓာတ်ကို တိုက်ခိုက်ခြင်းအား ကျေးဇူးပြုတတ် သော အမူအရာအထူးသည် ဝစီဝိညတ်မည်၏။ (၎င်းသည်) ပြောဆိုသူ၏ အလိုကို ပြခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုသံ၏ အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့် (ရှုသိဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ စိတ္တဇပထဝီဓာတ်လျှင် နီးသော အကြောင်းရှိ၏။ ဆက်၍ ရှင်းပြဦးအံ့- ထိုဆိုခဲ့သော ဤဝစီဝိညတ်သည် နှုတ်မြွက်ပြောဆိုသောစကားသံဖြင့် ပြောသူ၏ အလိုကို သိစေတတ်သည့် အကြောင်းဖြစ် ခြင်းကြောင့်၎င်း၊ ဝိညတ်ရုပ်ဟူသော မိမိကိုယ်တိုင်ကိုလည်း နှုတ်မြွက်သံဟု ဆိုအပ်သော ထိုစကားဖြင့် သိအပ်သောကြောင့် ၎င်း (ယင်းကို) ဝစီဝိညတ်ဟု ခေါ်ဆိုအပ်၏။ ဥပမာဖြင့်ပြရလျှင်-တောအရပ်၌ စိုက်ထူ၍ ဖွဲ့ချည်ထားသော နွားခေါင်းရိုးအစ ရှိသော ရေရှိကြောင်း သိစေသည့် နိမိတ်ကို မြင်၍ ဤအရပ်၌ ရေရှိသည်ဟု သိရသကဲ့သို့ ဤအတူပင် ကိုယ်၏လှုပ်ရှားခြင်း ကို၎င်း၊ နှုတ်မြွက်ပြောဆိုသံကို၎င်း ယူပြီး-သိပြီးလျှင် ကာယဝိညတ် ဝစီဝိညတ်တို့ကိုလည်း သိရကုန်၏။

၄၄၂။ အာကာသဓာတ်သည် ရုပ်တို့ကို ပိုင်းခြားခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏ (ဝါရုပ်တို့၏ အပိုင်းအခြား လက္ခဏာ ရှိ၏)။ ကလာပ်ရုပ်တို့၏အစွန်းအဆုံး အပိုင်းအခြားကို ပြခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ ကလာပ်ရုပ်တို့၏ နယ်ဆုံး အပိုင်းအခြားအနေအားဖြင့် (ရှုသိဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ တနည်းကား မတွေ့ထိအပ်သည်၏အဖြစ် အပေါက် အကြားအဖြစ်ဖြင့် ရှေးရှုထင်၏။ ပိုင်းခြားအပ်သော ကလာပ်ရုပ်လျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ ယင်း အာကာသဓာတ်ဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သော ကလာပ်ရုပ်တို့၌ (ဝါ-ကလာပ်ရုပ်တို့တွင်) ဤကလာပ်ရုပ်သည် ဤကလာပ်ရုပ်မှ အထက်ကျသည်ဟူ၍၎င်း ဤကလာပ်ရုပ်မှ အောက်ကျသည် ဟူ၍၎င်း ဤကလာပ်ရုပ်မှ ရှေ့နောက်ဝဲယာ ဖီလာကျသည်ဟူ၍၎င်း ထင်ရှားပေ၏။

၄၄၃။ နိပ္ပန္နရုပ်၏ပေါ့ပါးသည်၏အဖြစ်-ပေါ့ပါးခြင်းဟူသော လဟုတာရုပ်သည် ပေါ့ပါးသည် လျင်မြန်သည်၏ အဖြစ်လျှင် လက္ခဏာရှိ၏။ နိပ္ပန္နရုပ်တို့၏ လေးသည်၏အဖြစ်ကို ပျောက်ကင်း စေခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ လျင်သော အပြန်ရှိသည် ၏အဖြစ်ဖြင့် (ရှုသိဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ပေါ့ပါးသော နိပ္ပန္န ရုပ်တို့လျှင် နီးသော အကြောင်းရှိ၏။

နိပ္ပန္နရုပ်၏ နူးညံ့သည်၏အဖြစ်-နူးညံ့ခြင်းဟူသော မုဒုတာရုပ်သည် ကြမ်းတမ်းခက်တရော် မရှိသည်၏အဖြစ် နူးညံ့ သည်၏အဖြစ်လျှင် လက္ခဏာရှိ၏။ နိပ္ပန္နရုပ်တို့၏ ကြမ်းတမ်းခက်တရော်ရှိခြင်းကို ပျောက်ကင်းစေခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ အလုံးစုံ သော ပြုလုပ်ပြောဆိုခြင်း ကိုယ်နှုတ်အမူအရာတို့၌ မဆန့်ကျင်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် (ရှုသိဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ နူးညံ့သော နိပ္ပန္နရုပ်တို့လျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။

နိပ္ပန္နရုပ်၏ အမှု၌ ခံသည်၏အဖြစ်-ခံကျန်းခြင်း-ဟူသော ကမ္မညတာရုပ်သည် ကိုယ်ဖြင့် ပြုအပ်သော အမှုကိစ္စတို့ အားလျော်သည်၏ အဖြစ်ဟု ဆိုအပ်သော အမှု၌ ခံသည်၏အဖြစ်-ခံကျန်းခြင်းလျှင် လက္ခဏာ ရှိ၏။ [၇၉] အမှု၌ မခံကျန်း ခြင်းကို ပျောက်ကင်းစေခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ အားမနည်းသည်၏အဖြစ်၊ အားမနည်းခြင်း-သန်စွမ်းခြင်းအနေဖြင့် (ရှုသိဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ အမှု၌ ခံကျန်းသော နိပ္ပန္နရုပ်တို့လျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။

ဆက်၍ ရှင်းပြဦးအံ့-(လဟုတာ မုဒုတာ ကမ္မညတာ ဟူသော) ဤသုံးပါးသော ရုပ်တို့သည် အချင်းချင်း မစွန့်ကြ ကုန် (ပူးတွဲလျက်ပင် ဖြစ်ကြကုန်၏)။ ဤသို့ တပေါင်းတည်း ပူးတွဲလျက် ဖြစ်သော်လည်း ရောဂါမရှိ ပကတိ ကျန်းမာသော သူ၏ ကိုယ်လက်ပေါ့ပါးခြင်းကဲ့သို့ ရုပ်တို့၏ ပေါ့ပါးသည်၏အဖြစ်-ပေါ့ပါးခြင်း ဟူသော မလေးခြင်း ပေါ့ပါး လျင်မြန်စွာ ပြောင်းရွှေ့ ပြန်လှန်နိုင်ခြင်း အထူးအပြားရှိသော ရုပ်တို့ကို လေးလံအောင်ပြုတတ်သည့် ဓာတ်ချောက်ချားခြင်း၏ ဆန့်ကျင် ဖက် အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်သော အကြင်ရုပ်တို့၏ အမူအရာ အထူးသည်ရှိ၏ ထိုအမူအရာ အထူးသည် နိပ္ပန္နရုပ်၏ ပေါ့ပါး သည်၏အဖြစ်-ပေါ့ပါးခြင်း (လဟုတာရုပ်) ပေတည်း။ ထိုမှတစ်ပါး ကောင်းစွာနယ်ပြီးသော သားရေ၏ နူးညံ့ခြင်းကဲ့သို့ နူးညံ့ခြင်း ဟူသော အလုံးစုံသော ကိုယ်အမူ အရာအထူးတို့၌ အလိုအတိုင်းဖြစ်ခြင်း နူးညံ့ခြင်းအပြားရှိသော ရုပ်တို့ကို ကြမ်းတမ်း ခက်တရော်ရှိအောင် ပြုတတ်သည့် ဓာတ်ချောက်ချားခြင်း၏ ဆန့်ကျင်ဘက်အကြောင်းကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် ရုပ်တို့၏ အမူအရာအထူးသည် ရှိ၏။ ထိုအမူအရာ အထူးသည် နိပ္ပန္နရုပ်၏ နူးညံ့သည်၏အဖြစ်-နူးညံ့ခြင်း (မုဒုတာရုပ်) ပေတည်း။ ထိုမှ တစ်ပါး ကောင်းစွာဦးပြီးသော ရွှေစင်၏ (အလိုရှိရာပြုရန်) ခံခြင်း-လျော်ခြင်းကဲ့သို့ ရုပ်တို့၏ ခံခြင်း-

လျော်ခြင်းဟူသော ကိုယ်အမူအရာတို့ အားလျော်ခြင်းအပြားရှိသော ကိုယ်အမူအရာတို့အား မလျော်အောင်ပြုတတ်သည့် ဓာတ်ချောက်ချားခြင်း၏ ဆန့်ကျင်ဘက်အကြောင်းကြောင့်ဖြစ်သော အကြင်ရုပ်တို့၏ အမူအရာအထူးသည်ရှိ၏။ ထိုအမူအရာ အထူးသည် နိပ္ပန္နရုပ်၏ အမှု၌ခံသည်၏အဖြစ်-အမှု၌ခံခြင်း (ကမ္မဉာဏာရုပ်) ပေတည်း။ ဤသို့သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဤသုံးပါးသော ရုပ်တို့၏ ထူးခြားခြင်းကို သိအပ်ပေ၏။

၄၄၄။ နိပ္ပန္နရုပ်၏ ရှေးဦးစွာဖြစ်ခြင်းဟူသော ဥပစယရုပ်သည် ရှေးဦးစွာဖြစ်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ မဖြစ်ပေါ်လာ သေးမီ ရှေးအဖို့-အနာဂတ်အဖို့မှ ရုပ်တို့ကို ပေါ်လာစေသကဲ့သို့ ဖြစ်ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ (ဤသည်တို့ကား ရုပ်တို့ပင်ဟု) အပ်နှင်းဘိသကဲ့သို့ (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ တနည်းကား (ရုပ်အပေါင်း၏) လုံးဝပြည့်စုံသည်၏အဖြစ်ကို ရှေးရှု ဖြစ်စေတတ်၏။ ဖြစ်ပွားသောရုပ်လျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ နိပ္ပန္နရုပ်၏ ဖြစ်စဉ်ဟူသော (ဝါ-အဆက်ဆက်ဖြစ်ခြင်း ဟူသော) သန္တတိရုပ်သည် အဆက်မပြတ်ဖြစ်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ရှေးနောက်မပြတ် ဆက်စပ်စေခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ ရှေးနောက် မပြတ် ဆက်စပ်သည့် အနေအားဖြင့် ထင်သောအခြင်းအရာရှိ၏။ ရှေးနောက်မပြတ် ဆက်စပ်သော ရုပ်အပေါင်းလျှင် နီးသော အကြောင်းရှိ၏။ ဥပစယနှင့် သန္တတိဟူသော ဤအမည် ၂-ပါးလုံးပင် ရုပ်တို့၏ဥပါဒ်ဟူသော ဇာတိရုပ်၏သာလျှင် အမည် ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း (ရှေးဦးစွာဖြစ်ခြင်း၊ အဆက်မပြတ်ထပ်၍ ဖြစ်ခြင်းဟူသော) ဖြစ်ပုံအခြင်းအရာတို့၏ ကွဲပြားခြင်း အားဖြင့်၎င်း၊ ဝေနေယျတို့၏ အလိုအားဖြင့်၎င်း ဥပစယရုပ် သန္တတိရုပ်ဟူ၍ အကျဉ်းချုပ် ခေါင်းစဉ်ဒေသနာကို ပြုတော် မူပေသည်။ ထိုသို့ ခေါင်းစဉ်ဒေသနာ၌ ခွဲခြား၍ ဟောခဲ့ငြားသော်လည်း ဤရုပ် ၂-ပါးတို့၌ အနက်အရအားဖြင့် ကွဲပြားခြင်း မရှိပေ။ ထို့ကြောင့် ဤ ၂-ပုဒ်တို့ကို အကျယ်ပြုရာ နိဒ္ဒေသ၌ “ရုပ်အာယတနတို့၏ ရှေးဦးစွာဖြစ်ခြင်းဟူသော အကြင်အာစယ သည် ရှိ၏။ ထို အာစယသည် နိပ္ပန္နရုပ်၏ အကြင်ဥပစယသည် ရှိ၏။ ၎င်းသည် နိပ္ပန္နရုပ်၏ဖြစ်စဉ် သန္တတိပေတည်း”ဟူ၍ ဟောတော်မူပေသည်။ အဋ္ဌကထာ၌လည်း “အာစယမည်သည်ကား နိဗ္ဗတ္တိ-ရှေးဦးစွာ ဖြစ်ပေါ်ခြင်းပေတည်း။ ဥပစယ မည်သည်ကား ဝဇ္ဇိ-ပွားခြင်းပေတည်း။ သန္တတိမည်သည်ကား ပဝတ္တိအဆက်မပြတ်ဖြစ်ခြင်းပေတည်း”ဟု ဖွင့်ဆိုပြီးလျှင် “မြစ်ကမ်းသောင်ပြင်၌ လက်ဖြင့်ယက်၍တူးသော တွင်းငယ်မှာ ရေထွက်လာရာကာလကဲ့သို့ နိဗ္ဗတ္တိ ရှေးဦးစွာ ဖြစ်ပေါ်ခြင်း ဟူသော အာစယကို သိအပ်၏။ ရေပြည့်သော ကာလကဲ့သို့ ဝဇ္ဇိ-ပွားခြင်းဟူသော ဥပစယကို သိအပ်၏။ ကျော်လွန်လျှံတက်၍ သွားသော ကာလကဲ့သို့ ပဝတ္တိ-အဆက်မပြတ် ဖြစ်ခြင်းဟူသော သန္တတိကို သိအပ်၏”ဟူ၍ ဥပမာကို ပြုတော်မူ-ပြတော်မူပေ သည်။

ဥပမာပြပြီးနောက် အဆုံး၌လည်း “(ရုပ်အာယတနတို့၏ ရှေးဦးစွာဖြစ်ခြင်း ဟူသော အကြင် အာစယသည်ရှိ၏ အစရှိသော) ဤ နိဒ္ဒေသအကျယ်ပြုချက်ဖြင့် အဘယ်အနက်သဘောကိုဆို (အပ်)သနည်း? အာယတနဖြင့် အာစယကို ဆို(အပ်)သည်။ အာစယဖြင့် အာယတနကို ဆို(အပ်)သည်”ဟု မိန့်ဆိုထားပေသည်။ ထို့ကြောင့် “ရုပ်တို့၏ အကြင် ရှေးဦးစွာဖြစ်ပေါ်လာခြင်းသည် ရှိ၏။ ၎င်းသည် အာစယမည်၏”။ ထိုရှေးဦးစွာ ဖြစ်သော ရုပ်တို့၏ အထက်ကာလ-နောက် ကာလ၌ ဖြစ်ပေါ်လာကုန်သော အခြားရုပ်တို့၏လည်း အကြင်ဖြစ်ပေါ်ခြင်းသည် ရှိ၏။ ၎င်းသည် ပွားသောအခြင်းအရာ အားဖြင့် ထင်သောကြောင့် ဥပစယမည်၏။ ထို နောက်ထပ်ဖြစ်ကြသည့် ရုပ်တို့၏ အထက်ဖြစ်သော နောက်ကာလ၌လည်း [၈၀] အဖန်ဖန်ထပ်၍ ဖြစ်ပေါ်လာကုန်သော အခြားရုပ်တို့၏ အကြင်ဖြစ်ပေါ်ခြင်းသည် ရှိ၏။ ၎င်းသည် အစဉ်မပြတ် ဆက်စပ်သော အခြင်းအရာ အားဖြင့်ထင်သောကြောင့် သန္တတိ မည်၏။ ဤသို့လည်း ဆိုအပ်သည်ဟု သိအပ်ပေသည်။

ရင့်ယော် အိုမင်းသည်၏ အဖြစ်ဟူသော ဇရုတာရုပ်သည် နိပ္ပန္နရုပ်တို့၏ ရင့်ကျက်ခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။ ပျက်ခြင်း ဘင်ခဏဆီသို့ ဆောင်ပို့ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ ခက်မာခြင်းစသောသဘော မကင်းမကွယ်ငြားသော်လည်း အသစ်အဖြစ်၏ ကင်းခြင်း အနေဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ စပါး၏ဟောင်းခြင်းကဲ့သို့ပင်တည်း။ ရင့်ဆဲရုပ်တို့လျှင် နီးသောအကြောင်း ရှိ၏။ သွား စသည်တို့၌ သွားကျိုးခြင်း စသည်အလိုအားဖြင့် ဖောက်ပြန်ခြင်းကို တွေ့မြင်ရသောကြောင့် ထင်ရှားသော အိုရင့်ခြင်းဟူသော ပါကဋ္ဌဇရာကို ရည်၍ ဤဇရုတာကို ဟောတော်မူ (အပ်)ပေသည်။ နာမ်တရားတို့မှာမူ ပဋိစ္စန္ဓဇရာမည်သော ဖုံးကွယ်သော အိုရင့်ခြင်းသည် ရှိ၏။ ၎င်းမှာ ဤသို့သော ဖောက်ပြန်ခြင်း မရှိပေ။ ကမ္မာမြေ ရေ တောင် လ နေ-စသည်တို့၌လည်း အပိုင်း အခြားမထင်သော အဝီစိဇရာမည်သည် ရှိ၏။ ထိုဇရာ ၌လည်း ဤသို့သော ဖောက်ပြန်ခြင်း မရှိပေ။

နိပ္ပန္နရုပ်၏ မမြဲသည်၏အဖြစ်-မမြဲကြောင်း ဘင်ဟူသော အနိစ္စတာရုပ်သည် လုံးဝပျက်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ နစ်မြုပ်သွားသကဲ့သို့ ကွယ်စေခြင်းကိစ္စရှိ၏။ ကုန်ခြင်း ပျောက်ကွယ်ခြင်းအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ပျက်ဆဲရုပ်တို့ လျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။

၄၄၅။ ကဗဠိကာရခေါ် အာဟာရရုပ်သည် အဆီအနှစ်ဩဇာလက္ခဏာရှိ၏။ အာဟာရရေရုပ်တို့ကို ဆောင်ခြင်း-ဖြစ်စေ ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ ရုပ်ကိုယ်ကို ထောက်ပံ့သည့်အနေအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ အလုပ်အလွေ့ပြု၍ စားမျိုအပ်သော ဝတ္ထုလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ အကြင်ဩဇာဖြင့် သတ္တဝါတို့သည် အသက်ရှည်မြဲရှည်စေသောအားဖြင့် သွားမြဲ သွားစေ ကုန်၏-မျှစေကုန်၏။ ကဗဠိကာရ အာဟာရဟူသော ဤအမည်သည် ထိုမျှတနိုင်ကြောင်း ဩဇာ၏ အမည်ပေတည်း။

၄၄၆။ ဤ ပြဆိုခဲ့သော ရုပ်တို့သည် အဘိဓမ္မာပါဠိတော်၌ လာသောရုပ်တို့သာ ဖြစ်ကြပေသည်။ အဋ္ဌကထာ၌ကား ဗလရုပ် သမ္ဘဝရုပ် ဇာတိရုပ် ရောဂရုပ် အချို့ဆရာတို့၏အလိုအားဖြင့် မိဒ္ဓရုပ်ဟူ၍ ဤသို့ အခြားရုပ်တို့ကိုလည်း ဆောင်ပြပြီး လျှင်-

“အရှင်ဘုရားသည် ကိုယ်တိုင်ပင်သိသော ကိလေသာငြိမ်းသူ ရဟန်းအစစ် အမှန်ပင် ဖြစ်ပေ၏။
အရှင်ဘုရားမှာ နိဝရဏတို့ မရှိကုန်”

ဤသို့အစရှိသော ပါဠိတော်စကားတို့ကို ပြဆို၍ မိဒ္ဓရုပ်မည်သည် မရှိဟု ပယ်သွားလေပြီ။ ဤမိဒ္ဓမှ တပါးသော ရုပ် တို့တွင် ရောဂရုပ်ကို ဇရတာ အနိစ္စတာရုပ်တို့ကို ယူခြင်း-ဆိုခြင်းဖြင့် ယူပြီး-ဆိုပြီးသာ ဖြစ်သည်။ ဥပစယ သန္တတိရုပ်တို့ကို ယူသဖြင့် ဇာတိရုပ်ကို ယူပြီးသာ ဖြစ်သည်။ အာပေါဓာတ်ကို ယူသဖြင့် သမ္ဘဝခေါ် သုကံရုပ်ကို ယူပြီးသာဖြစ်သည်။ ဝါယော ဓာတ်ကိုယူသဖြင့် ဗလ-ခွန်အားရုပ်ကို ယူပြီးသာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ထိုရောဂရုပ် စသည်တို့တွင် တခုမျှသောလည်း အသီးအခြားရကောင်းသော ရုပ်မရှိဟူ၍ မြဲမြံစွာ ဆုံးဖြတ်ခြင်းကို ပြု(အပ်)လေပြီ။

ဤသို့အားဖြင့် ယခုဆိုခဲ့သော ၂၄-ပါးသော ဤဥပါဒါရုပ်နှင့် ရှေး၌ဆိုခဲ့သော ၄-ပါးသော ဘူတရုပ်အားဖြင့် ရုပ်သည် မယုတ်မလွန် ၂၈-ပါးအပြားရှိ၏။

ရုပ်အပြားကို ဖြေခင်း

၄၄၇။ ထိုရုပ်အားလုံးပင် (နဟေတု)ဟိတ်မမည်၊ (အဟေတုက) ဟိတ်မရှိ၊ (ဟေတုဝိပ္ပယုတ္တ) ဟိတ်တို့နှင့်မယှဉ်၊ (သပ္ပစ္စယ) ကံစသော အကြောင်းရှိ၏။ (လောကီယ) လောကီတရားသာ၊ (သာသဝ) အာသဝေါတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်သည်- ဤသို့ အစရှိသောနည်းဖြင့် တပါးတည်းသာ။

အဇ္ဈတ္တိကရုပ် ဗာဟိရရုပ်၊ ဩဠာရိကရုပ် သုခုမရုပ်၊ ဒုရေရုပ် သန္တိကေရုပ်၊ နိပ္ပန္နရုပ် အနိပ္ပန္နရုပ်၊ ပသာဒရုပ် နပသာဒ ရုပ်၊ ဣန္ဒြိယရုပ် အနိန္ဒြိယရုပ်၊ ဥပါဒိဏ္ဍရုပ် အနုပါဒိဏ္ဍရုပ်-ဤသို့စသည်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် ၂-ပါးစီ အပြားရှိ၏။

[၈၁] ထိုတွင် မျက်စိစသော ၅-ပါးသောအကြည်ရုပ်သည် အတ္တဘောကိုစွဲမှီ၍ ဖြစ်သောကြောင့် အဇ္ဈတ္တိက (ကိုယ်တွင်း)ရုပ် မည်၏။ အကြွင်းရုပ် ၂၃-ပါးသည် ထိုမှအပဖြစ်သောကြောင့် ဗာဟိရရုပ်မည်၏။

မျက်စိအကြည်စသော ရုပ် ၉-ပါးနှင့် ပထဝီ တေဇော ဝါယော ဟူသော ဤရုပ် ၁၂-ပါးသည် မျက်စိနှင့် အဆင်း စသည် အချင်းချင်းထိခိုက်ခြင်းအားဖြင့် ယူအပ်-သိအပ်သောကြောင့် ဩဠာရိက-သိလွယ်၍ ကြမ်းသောရုပ်မည်၏။ အကြွင်း ၁၆-ပါးသည် ထိုမှအပြန်ဖြစ် (၍ အသိခက်)သောကြောင့် သုခုမ-သိမိမ္မေ့သောရုပ် မည်၏။

ယင်း သုခုမရုပ်သည်ပင်လျှင် သိနိုင်ခဲ့သည့်သဘော ရှိသောကြောင့် ဒုရေ-ဝေးသောရုပ်မည်၏။ ဤမှတပါးသော (ဩဠာရိက)ရုပ် ၁၂-ပါးသည် သိလွယ်သည့်သဘောရှိသောကြောင့် သန္တိကေ-နီးသောရုပ် မည်၏။

ဓာတ် ၄-ပါး၊ မျက်စိအကြည်ရုပ်စသည် ၁၃-ပါး၊ အာဟာရရုပ် ၁-ပါးဟူသော ၁၈-ပါးသော ရုပ်သည် အခြားရုပ် တို့၏ အပိုင်းအခြားမျှအဖြစ် အမှုအရာထူးအဖြစ် မှတ်ကြောင်းလက္ခဏာမျှအဖြစ်ကို လွန်မြောက်၍ မိမိ၏ ခက်မာ ခြင်းစသော သဘောအားဖြင့်ပင်လျှင် ဉာဏ်ဖြင့်ပိုင်းခြား၍ ယူအပ်သိမ်းဆည်းအပ်-သိအပ်သောကြောင့် နိပ္ပန္န-မိမိသဘောဖြင့် ပြီးစီးသော ရုပ်မည်၏။ အကြွင်း ၁၀-ပါးသောရုပ်သည် ထိုမှအပြန်ဖြစ် (၍ မိမိသဘောအားဖြင့် မပြီး)သောကြောင့် အနိပ္ပန္နရုပ် မည်၏။

မျက်စိအကြည်အစရှိသောရုပ် ၅-ပါးသည် အဆင်းရူပါရုံ စသည်တို့ကို ယူရာ၌ အထောက်အပံ့အဖြစ်ဖြင့် ကြေးမုံ ပြင်ကဲ့သို့ ကြည်လင်သောကြောင့် ပသာဒရုပ်မည်၏။ အကြွင်း ၂၃-ပါးသည် ထိုမှအပြန်ဖြစ်(၍ မကြည်လင်)သောကြောင့် နပသာဒရုပ်မည်၏-ပသာဒရုပ်မမည်။

ပသာဒရုပ် ၅-ပါးနှင့် ဣတ္ထိန္ဒြေစသောရုပ် ၃-ပါးသည် သူ့ဆိုင်ရာ၌ ကြီးမှူးအစိုးရခြင်း အနက်သဘောအားဖြင့် ဣန္ဒြိယ-အစိုးရသောရုပ် မည်၏။ အကြွင်း ၂၀-သည် ထိုမှ အပြန်ဖြစ် (၍ အစိုးမရ) သောကြောင့် အနိန္ဒြိယရုပ်မည်၏။

နောက်၌ ကမ္မဇရုပ်ဟု ပြမည့်ရုပ်သည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့က ကပ်အပ်-အာရုံပြုအပ်သော လောကီကံက သူ၏အကျိုး အဖြစ်ဖြင့် ယူအပ်သောကြောင့် ဥပါဒိဏ္ဍရုပ်မည်၏။ အကြွင်းသည် ထိုမှအပြန်ဖြစ်သောကြောင့် (ဝါ-လောကီကံ၏အကျိုး မဟုတ်သောကြောင့်) အနုပါဒိဏ္ဍရုပ်မည်၏။

၄၄၈။ တဖန် ကမ္မဇအစရှိသော တိက် (သုံးပါးအပေါင်း)တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် သုံးပါးစီအပြားရှိ၏။ ထိုတွင် ဩဠာရိကရုပ် ၁၂-ပါးထဲက အဆင်းရုပ်သည် သနိဒဿနသပ္ပဋိဗျာ-မြင်ခြင်းနှင့်တကွ၊ ထိခိုက်ခြင်းနှင့်တကွ ဖြစ်သောရုပ်-မြင်လည်း မြင်ရ၊ ထိလည်း ထိခိုက်တတ်သောရုပ်မည်၏။ ကြွင်းသော ဩဠာရိကရုပ် ၁၁-ပါးသည် အနိဒဿနသပ္ပဋိဗျာ-မြင်ခြင်းမရှိမှု၍ ထိခိုက်ခြင်းနှင့်တကွ ဖြစ်သောရုပ်-မမြင်ရမှု၍ ထိခိုက်တတ်သောရုပ်မည်၏။ သုခုမရုပ်အားလုံးသည် အနိဒဿနသပ္ပဋိဗျာ-မြင်ခြင်းမရှိ ထိခိုက်ခြင်းမရှိသောရုပ်-မြင်လည်းမမြင်ရ ထိလည်း မထိခိုက်တတ်သော ရုပ်မည်၏။ ဤသို့ ရှေးဦးစွာ သနိဒဿနတိက်၏ အစွမ်းအားဖြင့် သုံးပါးအပြားရှိ၏။

ကမ္မဇအစရှိသော တိက်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့်မူကား ကံကြောင့်ဖြစ်သော ရုပ်သည် ကမ္မဇရုပ် မည်၏။ ထိုမှ တပါးသော (စိတ် ဥတု အာဟာရ) အကြောင်းကြောင့်ဖြစ်သော ရုပ်သည် အကမ္မဇရုပ်မည်၏။ (ဝါ-ကမ္မဇရုပ် မမည်)၊ တစုံတခုသော အကြောင်းကြောင့် မဖြစ်သော ရုပ်သည် နေဝကမ္မဇ နာကမ္မဇ-ကမ္မဇလည်းမဟုတ် အကမ္မဇလည်း မဟုတ် သော ရုပ်မည်၏။

စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ရုပ်သည် စိတ္တဇရုပ် မည်၏။ ထိုမှတပါးသော (ကံဥဟာ) အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်သော ရုပ်သည် အစိတ္တဇရုပ် မည်၏။ တစုံတခုသော အကြောင်းကြောင့် မဖြစ်သော ရုပ်သည် နေဝစိတ္တဇ နာစိတ္တဇရုပ် မည်၏။

အာဟာရကြောင့်ဖြစ်သော ရုပ်သည် အာဟာရဇရုပ် မည်၏။ ထိုမှတပါးသော (ကံ စိတ်ဥ) အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်သော ရုပ်သည် အနာဟာရဇရုပ် မည်၏။ တစုံတခုသောအကြောင်းကြောင့် မဖြစ်သောရုပ်သည် နေဝအာဟာ ရဇနအနာ ဟာရဇရုပ် မည်၏။

ဥတုကြောင့်ဖြစ်သော ရုပ်သည် ဥတုဇရုပ်မည်၏။ ထိုမှတပါးသော (ကံ စိတ် အာဟာရ) အကြောင်းကြောင့် ဖြစ် သော ရုပ်သည် အနုတုဇရုပ် မည်၏။ တစုံတခုသော အကြောင်းကြောင့်မဖြစ်သော ရုပ်သည် နေဝဥတုဇရုပ် အနုတုဇရုပ် မည် ၏။ ဤသို့ ကမ္မဇအစရှိသော တိက်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် သုံးပါးစီအပြားရှိ၏။

၄၄၉။ တဖန် ဒိဋ္ဌရုပ် စသည် ရူပရုပ် စသည် ဝတ္ထုရုပ် စသည် စတုက္ကတို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် ၄-ပါးစီ အပြား ရှိ၏။ ထိုတွင် ရူပါယတနခေါ် အဆင်းရုပ်သည် မြင်မှု၏ အာရုံဖြစ်သောကြောင့် ဒိဋ္ဌ-မြင်အပ်သောရုပ် မည်၏။ သဒ္ဓါယတနခေါ် အသံရုပ်သည် ကြားမှု၏ အာရုံဖြစ်သောကြောင့် သုတကြားအပ်သော ရုပ်မည်၏။ အနံ့, အရသာ, တွေ့ထိစရာ ဟူသော ရုပ်သုံးမျိုးသည် ရောက်လာသည့်အာရုံကို ယူတတ်သည့် ဣန္ဒြေတို့၏ အာရုံဖြစ်သောကြောင့် မုတ- ရောက်အပ်သောရုပ် မည်၏။ (ရူပါယတနစသော အာယတန ငါးပါးရုပ်ခုနစ်ပါးတို့မှ) ကြွင်းသော ၂၁-ပါး သောရုပ်သည် မနောဝိညာဏ၏ သာလျှင် အာရုံဖြစ်သောကြောင့် ဝိညာတ-ကြံသိအပ်သောရုပ် မည်၏။ ဤသို့ ရှေးဦးစွာ ဒိဋ္ဌစသော စတုက္က၏အစွမ်းအားဖြင့် ၄-ပါးအပြားရှိ၏။

ထိုမှတပါး ဤဆိုခဲ့သော ရုပ်တို့တွင် နိပ္ပန္နရုပ်သည် ရူပရုပ် မည်၏။ အာကာသဓာတ်သည် ပရိစ္ဆေဒရုပ် (အပိုင်း အခြားရုပ်)မည်၏။ ကာယဝိညာတ်အစ ကမ္မညတာအဆုံးရှိသော (ငါးပါးသော)ရုပ်သည် ဝိကာရရုပ် (နိပ္ပန္နရုပ်တို့၏ ဖောက် ပြန်သော အမှုအရာမျှဖြစ်သောရုပ်) မည်၏။ ဇာတိရုပ် ၂-ပါးနှင့်ဇရာ မရဏဟူသော ရုပ် ၄-ပါးသည် လက္ခဏရုပ် (နိပ္ပန္န ရုပ်တို့ကို မှတ်ကြောင်းလက္ခဏရုပ်) မည်၏။ ဤသို့ ရူပရုပ်စသော စတုက္က၏ အစွမ်းအားဖြင့် ၄-ပါးအပြားရှိ၏။

[၈၂] ဤဆိုခဲ့သောရုပ်တို့တွင် နှလုံးရုပ်သည် (စိတ်၏တည်ရာဖြစ်သောကြောင့်) ဝတ္ထုမည်၏။ (ဝီထိစိတ်တို့၏ ဖြစ် ကြောင်း မဟုတ်သောကြောင့်) ဒွါရကား မမည်။ ဝိညာတ်ရုပ် ၂-သည် (ကံဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့်) ဒွါရမည်၏ (စိတ်၏ တည်ရာမဟုတ်သောကြောင့်) ဝတ္ထုကား မမည်။ ပသာဒရုပ် ၅-ခုသည် ဝတ္ထုလည်းမည်၏ ဒွါရလည်းမည်၏။ ကြွင်းသောရုပ် ၂၀-သည် ဝတ္ထုလည်းမမည် ဒွါရလည်းမမည်။ ဤသို့ ဝတ္ထုစသော စတုက္က၏ အစွမ်းအားဖြင့် ၄-ပါး အပြား ရှိ၏။

၄၅၀။ တဖန် ဧကဇရုပ်, ဒွိဇရုပ်, တိဇရုပ်, စတုဇရုပ်, နကုတောစိဇာတရုပ်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် ၅-ပါးအပြား ရှိ၏။ ထိုတွင် ကံကြောင့်သာဖြစ်သောရုပ်သည်၎င်း, စိတ်ကြောင့်သာဖြစ်သော ရုပ်သည်၎င်း ဧကဇ အကြောင်းတပါးတည်းကြောင့် ဖြစ်သောရုပ်မည်၏။ ထိုဧကဇရုပ် ၂-မျိုးတို့တွင် ဟဒယရုပ်နှင့်တကွ ဣန္ဒြိယရုပ် ရှစ်ပါးသည် ကံကြောင့်သာဖြစ်သောရုပ်-ဧကန်ကမ္မဇရုပ်မည်၏။ ဝိညာတ်ရုပ် ၂-ပါးသည် စိတ်ကြောင့်သာဖြစ်သော ရုပ်-ဧကန်စိတ္တဇရုပ်မည်၏။ စိတ်ကြောင့်၎င်း ဥတုကြောင့်၎င်း ဖြစ်သောရုပ်သည် ဒွိဇ-အကြောင်း ၂-ပါးကြောင့် ဖြစ်သောရုပ်မည်၏။ ၎င်းမှာသဒ္ဓါယတနခေါ် အသံရုပ် တပါးတည်းသာရှိသည်။ ဥတု စိတ်အာဟာရတို့ကြောင့် ဖြစ်သောရုပ်သည် တိဇ-အကြောင်း ၃-ပါးကြောင့် ဖြစ်သောရုပ်မည် ၏။ ၎င်းမှာ လဟုတာ မုဒုတာ ကမ္မညတာ ဤသုံးပါးပင်။ ကံအစရှိသော ၄-ပါးသော အကြောင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သောရုပ် သည် စတုဇရုပ်မည်၏။ ၎င်းမှာ ဘူတရုပ် ၄-ပါးနှင့် အဆင်း အနံ့ အရသာ ဩဇာ အာကာသဟူသော ဤရုပ် ၉-ပါးပင် ဖြစ်သည်။ လက္ခဏရုပ် ၄-ပါးသည် တစုံတခုသော အကြောင်းကြောင့်မျှ မဖြစ်သော နကုတောစိဇာတရုပ်မည်၏။ အာယံ

ကြောင့်နည်း (ဥပစယ သန္တတိဟူသော ဇာတိရုပ် ၂-ပါးသည် ရုပ်တို့၏ဖြစ်ခြင်း ဥပါဒ်ပင်ဖြစ်သည်) ယင်း ဥပါဒ်မှာ ဖြစ်ခြင်း-ဥပါဒ် မရှိပေ၊ ဇေတု အနိစ္စတာဟူသော အခြားရုပ် ၂-ပါးသည်လည်း ဖြစ်ပြီးသောရုပ်၏ ရင့်ခြင်း ဋီမ္မ၊ ပျက်ခြင်း-ဘင်္ဂါ သာ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်ပင်တည်း။

“ရူပါယတန-အဆင်း၊ သဒ္ဓါယတန-အသံ၊ ဂန္ဓာယတန-အနံ့၊ ရသာယတန-အရသာ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန-တွေ့ထိ စရာ၊ အာကာသဓာတ်၊ အာပေါဓာတ်၊ ရူပဿ လဟုတာ-ရုပ်၏ ပေါ့ပါးခြင်း၊ ရူပဿ မုဒုတာ-ရုပ်၏ နူးညံ့ခြင်း၊ ရူပဿ ကမ္မညတာ-ရုပ်၏ အမှု၌ ခံခြင်း၊ ရူပဿ ဥပစယ-ရုပ်၏ ရှေးဦးစွာ ဖြစ်ခြင်း၊ ရူပဿ သန္တတိ-ရုပ်၏ အဆက်မပြတ် စပ်လျက်ဖြစ်ခြင်း၊ ကဗဠိကာရ အာဟာရ-ဤတရားတို့ သည် စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော စိတ္တသမုဋ္ဌာန် မည်ကုန်၏ ဤသို့အစရှိသော အဘိဓမ္မာပါဠိတို့၌-

ဇာတိရုပ်၏ တစုံတခုသော အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်ခြင်းကို အသိအမှတ်ပြုလျက် လက်ခံထား၏။ ထိုသို့ အသိအမှတ်ပြုလျက် လက်ခံခြင်းကိုလည်း ရုပ်ကိုဖြစ်စေတတ်သော အကြောင်းတို့၏ ဖြစ်စေခြင်းကိစ္စ စွမ်းရည်ရှိဆဲ ခဏ၌ တွေ့မြင်ရသောကြောင့်ပင်ဟူ၍ သိအပ်၏။

ဤဆိုခဲ့သော စကားသည် ရူပက္ခန္ဓာ၌ အကျယ်ပြဆိုချက် စကားအမြွက်ပေတည်း။

ဝိညာဏက္ခန္ဓာ ဖြန့်ချက်

၄၅၁။ ထိုမှတစ်ပါး ဤမှတစ်ပါးသော ခန္ဓာတို့တွင် ခံစားခြင်းလက္ခဏာရှိသော သဘောတရားအလုံးစုံကို (ဉာဏ်ဖြင့်) တပေါင်းတည်းပြု၍ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ (ဝေဒနာအဖို့အစု) ဟူ၍၎င်း၊

မှတ်သားခြင်း လက္ခဏာရှိသော သဘောတရားအလုံးစုံကို (ဉာဏ်ဖြင့်) တပေါင်းတည်းပြု၍ သညာက္ခန္ဓာ (သညာအဖို့အစု)ဟူ၍၎င်း၊

ပြုလုပ်ခြင်း ကြောင့်ကြစိုက်ခြင်း လက္ခဏာရှိသော သဘောတရားအလုံးစုံကို (ဉာဏ်ဖြင့်) တပေါင်းတည်းပြု၍ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ (သင်္ခါရ အဖို့အစု) ဟူ၍၎င်း၊

အာရုံကို အထူးသိခြင်းလက္ခဏာရှိသော သဘောတရားအလုံးစုံကို (ဉာဏ်ဖြင့်) တပေါင်းတည်းပြု၍ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ (ဝိညာဏ်အဖို့အစု)ဟူ၍၎င်း သိအပ်၏။ ထိုခန္ဓာလေးပါးတို့တွင် ဝိညာဏက္ခန္ဓာကို သိနားလည်လျှင် အခြား ခန္ဓာတို့ကို လွယ်ကူစွာ သိနားလည်နိုင်ပေ၏။ ထို့ကြောင့် ဝိညာဏက္ခန္ဓာကိုအစပြု၍ ဖွင့်ပြခြင်းကိုပြုပါကုန်အံ့။

“အာရုံကို အထူးသိခြင်း လက္ခဏာရှိသော သဘောတရား အလုံးစုံကို (ဉာဏ်ဖြင့်) တပေါင်းတည်းပြု၍ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ (ဝိညာဏ် အဖို့အစု) ဟု သိအပ်၏”ဟူ၍ ဆိုခဲ့ပြီ။ (ထိုသို့ဆိုရာ၌) အာရုံကို အထူးသိခြင်း လက္ခဏာရှိသော ဝိညာဏ်ဟူသည် အဘယ်နည်း? “ငါ့ရှင် (အမှတ်ပြု သိခြင်း-မှတ်သားခြင်းမှ) အထူးသိတတ်၏ အထူးသိတတ်၏။ ထို့ကြောင့် ဝိညာဏ်ဟု ဆိုအပ်သည်”ဟူ၍ ဖြေရှင်း ဟောကြားသည့် စကားတော် အတိုင်းပင် (သိအပ်၏)။ ဝိညာဏ်၊ စိတ်၊ မနော-ဟူသော ဤအမည်သုံးခုသည် အနက်အရအားဖြင့် တပါးတည်းပင်။ ထို ဝိညာဏ်စိတ်သည် အထူးသိခြင်းလက္ခဏာ ဟူသော [၈၃] သဘောအားဖြင့် တပါးတည်းသာ ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း အမျိုးဇာတ်အားဖြင့် (၁) ကုသိုလ်စိတ် (၂) အကုသိုလ်စိတ် (၃) အဗျာကတစိတ်ဟူ၍ သုံးပါးအပြား ရှိ ၏။

၄၅၂။ ထိုသုံးပါးတို့တွင် ကုသိုလ်စိတ်သည်ဖြစ်ရာဘုံ၏အပြားအားဖြင့် (၁) ကာမာဝစရစိတ် (၂) ရူပါဝစရစိတ် (၃) အရူပါဝစရစိတ် (၄) လောကုတ္တရာစိတ် ဟူ၍ ၄-ပါးအပြားရှိ၏။ ထိုတွင် ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည် သောမနဿ ဥပေက္ခာဉာဏ် သင်္ခါရတို့၏အပြားအားဖြင့် (၈) ပါးအပြားရှိ၏။ အဘယ်သို့နည်းဟူမူ သောမနဿသဟဂုတ် (စိတ်ရွှင်မှု-သောမနဿနှင့် တကွဖြစ်သော) ဉာဏသမ္ပယုတ် (ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်သော) အသင်္ခါရစိတ် ၁-ပါး၊ သသင်္ခါရစိတ် ၁-ပါး၊ ထို့အတူ သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏဝိပွယုတ် (ဉာဏ်နှင့်မယှဉ် သော) အသင်္ခါရစိတ် ၁-ပါး၊ သသင်္ခါရ စိတ် ၁-ကပါး၊ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် (မရွှင်မညို-ဥပေက္ခာနှင့်တကွဖြစ်သော) ဉာဏသမ္ပယုတ် အသင်္ခါရစိတ် ၁-ပါး၊ သသင်္ခါရစိတ် ၁-ပါး၊ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဉာဏဝိပွယုတ် အသင်္ခါရစိတ် ၁-ပါး၊ သသင်္ခါရစိတ် ၁-ပါး။ (ဤသို့ ရှစ်ပါးအပြားရှိ၏)။

ယင်းစိတ်များ၏ ဖြစ်ပုံမှာ-အကြင်အခါ၌ လှူဖွယ်ဝတ္ထုနှင့် အလှူခံပုဂ္ဂိုလ် စသည်တို့၏ ပြည့်စုံကောင်းမွန်ခြင်းကို စွဲမှီ၍ဖြစ်စေ၊ အခြားတပါးသော သောမနဿဖြစ်ကြောင်းကို စွဲမှီ၍ဖြစ်စေ ရွှင်လန်းဝမ်းသာလျက် “ပေးလှူခြင်း (အကျိုး)သည်

ရှိ၏” ဤသို့ အစရှိသော နည်းဖြင့် ဖြစ်သော ကမ္မဿကတာသမ္မာဒိဋ္ဌိကို ရှေ့သွားပြု၍ ဆုတ်နစ်လျော့လျှမ်းခြင်း မရှိပဲ သူတပါးတို့က မတိုက်တွန်းရပဲ ပေးလှူခြင်း အစရှိသော ကောင်းမှုတို့ကို ပြု၏။ ထိုအခါ၌ ထိုပြုသူမှာ သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ်အသင်္ခါရ စိတ်သည်ဖြစ်၏။ အကြင်အခါ၌မူကား ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းဖြင့် ရွှင်လန်းဝမ်းမြောက်လျက် သမ္မာဒိဋ္ဌိကို ရှေ့သွားပြု၍ပင် လွတ်လွတ် မစွန့်နိုင်ခြင်းစသည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဆုတ်နစ်လျော့လျှမ်းလျက်ဖြစ်စေ၊ သူ တပါးတို့က တိုက်တွန်းပေး၍ဖြစ်စေ (ပေးလှူခြင်းအစရှိသော ကောင်းမှုတို့ကို) ပြု၏။ ထိုအခါ၌ ထိုပြုသူမှာ သောမနဿ သဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် သသင်္ခါရစိတ်သည် ဖြစ်၏။ ဤအရာ၌ သင်္ခါရ ဟူသော ဤအမည်သည် မိမိကိုယ်တိုင်ဖြစ်စေ၊ သူတပါးတို့ကဖြစ်စေ ရှေးအဖို့က အားပေးတိုက်တွန်းမှု ဟူသော ပုဗ္ဗ ပယောဂ၏ အမည်ပေတည်း။ ထိုမှတပါး အကြင်အခါ၌ (မိဘ) ဆွေမျိုးများ၏ ပြုကျင့်ကြပုံကို မြင်ရသဖြင့် အလေ့အကျင့်ရနေကြသော ကလေးသူငယ်တို့သည် ရဟန်းများကိုမြင်လျှင် ရွှင်လန်းဝမ်းသာ ဖြစ်ကုန်လျက် လက်၌ရှိသော တစ်တစ်ခုကိုပင် အဆောတလျင် ပေးလှူကုန်၏။ သို့မဟုတ် ရှိခိုးကုန်၏။ ထိုအခါ (ထိုသူငယ်တို့မှာ) သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ်အသင်္ခါရခေါ် တတိယစိတ်သည် ဖြစ်၏။ အကြင်အခါ၌မူ “လှူကြရိခိုးကြ” ဟု ဆွေမျိုးများက တိုက်တွန်းသောကြောင့် ထိုအတူပင် ပြုကုန်၏။ ထိုအခါ သောမနဿ သဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် သသင်္ခါရခေါ် စတုတ္ထစိတ်သည် ဖြစ်၏။ ထိုမှတပါး လှူဘွယ်ဝတ္ထုနှင့် အလှူခံပုဂ္ဂိုလ် စသည်တို့၏ မပြည့်စုံ မကောင်းမွန်ခြင်းကို စွဲမှီ၍ဖြစ်စေ အခြားတပါးကုန်သော သောမနဿဖြစ်ကြောင်းတို့၏ မရှိခြင်းကို စွဲမှီ၍ဖြစ်စေ ဆိုခဲ့ပြီးသော ကုသိုလ်စိတ်ဖြစ်ပုံ ကြံစည်ချက်လေးပါးတို့၌ သောမနဿကင်းလျက် ဥပေက္ခာနှင့်တကွ ဖြစ်ကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ကြွင်းသော ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ် လေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဤသို့လျှင် သောမနဿ ဥပေက္ခာဉာဏ် သင်္ခါရတို့၏ အပြားအားဖြင့် (၈)ပါးအပြားရှိသော ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်ကို သိအပ်ပေသည်။

ထိုမှတပါး ရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ်သည် ဈာန်အင်္ဂါတို့နှင့် ယှဉ်ခြင်း၏ အပြားအားဖြင့် ၅-ပါးအပြားရှိ၏။ အဘယ်သို့ နည်းဟူမူ-ဝိတက် ဝိစာရ ပီတိ သုခ သမာဓိ (ဟူသော ဈာန်အင်္ဂါငါးပါး)နှင့် ယှဉ်သော ပဌမဈာန်စိတ် ၁-ပါး၊ ဝိတက်ကို ကျော်လွန်ခဲ့(၍ အင်္ဂါလေးပါးနှင့်ယှဉ်)သော ဒုတိယဈာန်စိတ် ၁-ပါး၊ ထိုဒုတိယဈာန်စိတ်မှ ဝိစာရကို ကျော်လွန်ခဲ့(၍ အင်္ဂါ သုံးပါးနှင့်ယှဉ်)သော တတိယဈာန်စိတ် ၁-ပါး၊ ထိုတတိယဈာန်စိတ်မှ ပီတိကိုကျော်လွန်ခဲ့ (၍အင်္ဂါ နှစ်ပါးနှင့်ယှဉ်)သော စတုတ္ထဈာန်စိတ် ၁-ပါး၊ သုခချုပ်ကင်းလျက် ဥပေက္ခာ သမာဓိ (ဟူသော ဈာန်အင်္ဂါနှစ်ပါးနှင့် ယှဉ်)သော ပဉ္စမဈာန်စိတ် ၁-ပါး၊ ဤသို့ ၅-ပါးအပြားရှိ၏။

အရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ်သည် လေးပါးသော အရူပဈာန်တို့နှင့် ယှဉ်ခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် ၄-ပါး အပြားရှိ၏။ အဘယ်သို့နည်းဟူမူ-(ဆယ်ခုမြောက်အာရပုဒ်ဒွေသ၌) ဆိုခဲ့ပြီးသော အပြားရှိသော အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်နှင့်ယှဉ်သော ပဌမအရူပါဝစရဈာန်စိတ် ၁-ပါး၊ ဝိညာဏဉ္စာယတနအစရှိသောဈာန်တို့နှင့် ယှဉ်ကုန်သော [၈၄] ဒုတိယ အရူပါဝစရဈာန် စိတ် တတိယအရူပါဝစရဈာန်စိတ် စတုတ္ထအရူပါဝစရဈာန်စိတ်တို့ ၃-ပါး ဤသို့ ၄-ပါး အပြားရှိ၏။

လောကုတ္တရာကုသိုလ်စိတ်သည် မဂ်လေးပါးတို့နှင့် ယှဉ်ခြင်း၏ အပြားအားဖြင့် ၄-ပါးအပြားရှိ၏။ ဤသို့လျှင် ရှေးဦးစွာ ကုသိုလ်ဝိညာဏ်စိတ်သည် ၂၁-ပါး အပြားရှိ၏။

၄၅၃။ ထိုမှတပါး အကုသိုလ်စိတ်သည် ဘုံအားဖြင့် ကာမာဝစရစိတ်တပါးတည်းသာ ဖြစ်သည်။ မူလအားဖြင့် လောဘမူစိတ် ဒေါသမူစိတ် မောဟမူစိတ် ဟူ၍ ၃-ပါး အပြားရှိ၏။

ထိုတွင် လောဘမူစိတ်သည် သောမနဿ ဥပေက္ခာဒိဋ္ဌိသင်္ခါရတို့၏ အပြားအားဖြင့် (၈)ပါး အပြားရှိ၏။ အဘယ်သို့ နည်းဟူမူ-သောမနဿသဟဂုတ် ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် (မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိနှင့်ယှဉ်သော) အသင်္ခါရစိတ် ၁-ပါး၊ သသင်္ခါရစိတ် ၁-ပါး၊ ထို့အတူ (သောမနဿသဟဂုတ်) ဒိဋ္ဌိဂတဝိပဿယုတ် (မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိနှင့်မယှဉ်သော) အသင်္ခါရစိတ် ၁-ပါး၊ သသင်္ခါရစိတ် ၁-ပါး။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် အသင်္ခါရစိတ် ၁-ပါး၊ သသင်္ခါရစိတ် ၁-ပါး၊ ထို့အတူဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဒိဋ္ဌိဂတဝိပဿယုတ် အသင်္ခါရစိတ် ၁-ပါး၊ သသင်္ခါရစိတ် ၁-ပါး။ (ဤသို့ ရှစ်ပါးအပြားရှိ၏)။

ယင်းစိတ်တို့၏ ဖြစ်ပုံကား-အကြင်အခါ၌ “ကာမဂုဏ်တို့၌ အပြစ်မရှိ” ဤသို့ အစရှိသောနည်းဖြင့် ဖြစ်သော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကို ရှေ့သွားပြု၍ ရွှင်လန်းဝမ်းမြောက်လျက် တိုက်တွန်းပေးခြင်းမရှိပဲ သူ့အလိုလိုပင် ထက်သန်သောစိတ်ဖြင့် ကာမဂုဏ်တို့ကိုမူလည်း သုံးဆောင်၏။ ဒိဋ္ဌမဂ်လာ စသည်တို့ကိုမူလည်း အနှစ်သာရ အစစ်အမှန်အနေအထားဖြင့် ယုံကြည်၏။ ထိုအခါ၌ ပဌမအကုသိုလ်စိတ်သည် ဖြစ်၏။ အကြင်အခါ၌မူ မထက်သန်သည်ဖြစ်၍ တိုက်တွန်းပေးရသော စိတ်ဖြင့် ကာမဂုဏ်တို့ကိုမူလည်း သုံးဆောင်၏။ ဒိဋ္ဌမဂ်လာ စသည်တို့ကိုမူလည်း ယုံကြည်၏။ ထိုအခါ၌ ဒုတိယအကုသိုလ်စိတ်သည် ဖြစ်၏။ အကြင်အခါ၌ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကို ရှေ့သွားမပြုမူ၍ သက်သက် ရွှင်လန်း ဝမ်းမြောက်လျက် တိုက်တွန်းပေးခြင်းမရှိပဲ သူ့အလိုလိုပင် ထက်သန်သောစိတ်ဖြင့် မေထုန်မှီဝဲခြင်းကိုမူလည်းပြု၏။ သူတပါးစည်းစိမ်ကိုမူလည်း ရလိုသမှု ရှေးရှုကြ၏။ သူတပါးဥစ္စာကို မူလည်း ခိုးယူ၏။ ထိုအခါ တတိယအကုသိုလ် စိတ်သည်ဖြစ်၏။ အကြင်အခါ၌ မထက်သန်သည်ဖြစ်၍ တိုက်တွန်းပေးရသောစိတ်ဖြင့် (ထိုသို့သောအမှုကိုပြု၏ ကြံ၏)၊ ထိုအခါ၌ စတုတ္ထအကုသိုလ်စိတ်သည် ဖြစ်၏။ အကြင် အခါ၌မူ ကာမဂုဏ်

တို့၏ မပြည့်စုံခြင်းကို စွဲ၍ဖြစ်စေ၊ အခြားတပါးကုန်သော သောမနဿဖြစ်ကြောင်းတို့၏ မရှိခြင်းကြောင့် ဖြစ်စေ ဆိုခဲ့ပြီးသော အကုသိုလ်ဖြစ်ပုံ ကြံစည်ချက် လေးပါးတို့၌လည်း စိတ်ရွှင်လန်းခြင်း မရှိကုန်၊ ထိုအခါ၌ ကြွင်းသော ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ် လေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဤသို့လျှင် သောမနဿဥပေက္ခာဒိဋ္ဌိ သင်္ခါရတို့၏ အပြားအားဖြင့် (၈)ပါး အပြားရှိသော လောဘမူ စိတ်ကို သိအပ်ပေသည်။

ဒေါသမူစိတ်သည်ကား ဒေါမနဿသဟဂုတ် (နှလုံးမသာမူနှင့်တကွဖြစ်သော) ပဋိဿသမ္ပယုတ် (ဒေါသနှင့် ယှဉ် သော) အသင်္ခါရစိတ် ၁-ပါး၊ သသင်္ခါရစိတ် ၁-ပါးဟူ၍ ၂-ပါးသာလျှင် ဖြစ်သည်။ ယင်းစိတ် ၂-ပါး၏ ဖြစ်ခြင်းကို သတ္တဝါကို သတ်ခြင်းစသည်တို့၌ ထက်သန်စွာဖြစ်သောအခါ၊ မထက်သန်ပဲဖြစ်သောအခါ၌ သိအပ်၏။

မောဟမူစိတ်သည် ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဝိစိကိစ္ဆာနှင့်ယှဉ်သောစိတ် ၁-ပါး၊ ဥဒ္ဓစ္စနှင့်ယှဉ်သောစိတ် ၁-ပါး ဟူ၍ ၂-ပါး အပြားရှိ၏။ ယင်းစိတ် ၂-ပါး၏ ဖြစ်ခြင်းကို အာရုံကို မဆုံးဖြတ်နိုင်သောအခါ၊ ပျံ့လွင့်သောအခါ၌ သိအပ်၏။ ဤသို့ လျှင် အကုသိုလ်စိတ် ဝိညာဏ်သည် ၁၂-ပါးအပြားရှိ၏။

၄၅၄။ အဗျာကတစိတ်သည် ဇာတ်အပြားအားဖြင့် ဝိပါက ဝိပါကစိတ် ကိရိယာစိတ် ဟူ၍ ၂-ပါး အပြားရှိ၏။ ထိုတွင် ဝိပါကစိတ်သည် ဘုံအားဖြင့် ကာမာဝစရစိတ်၊ ရူပါဝစရစိတ်၊ အရူပါဝစရစိတ်၊ လောကုတ္တရာ စိတ်ဟူ၍ ၄-ပါး အပြားရှိ၏။ [၈၅] ထိုတွင် ကာမာဝစရဝိပါကစိတ်သည် ကုသလဝိပါက အကုသလဝိပါက ဟူ၍ ၂-ပါးအပြားရှိ၏။ ကုသလဝိပါကစိတ်သည်လည်း အဟိတ်စိတ် သဟိတ်စိတ် ဟူ၍ ၂-ပါးအပြားရှိ၏။

ထိုတွင် အလောဘ အစရှိသော ဝိပါကဟိတ်ကင်းသော စိတ်သည် အဟိတ်ကုသလ ဝိပါကစိတ် မည်၏။ ယင်းစိတ် သည် (၁) စက္ခုဝိညာဏ်၊ (၂) သောတဝိညာဏ်၊ (၃) ဗာနဝိညာဏ်၊ (၄) ဇိဝှာဝိညာဏ်၊ (၅) ကာယဝိညာဏ်၊ (၆) သမ္ပဋိဋ္ဌိန်း ကိစ္စရှိသော မနောဓာတ်၊ (၇) သန္တိရဏစသော ကိစ္စရှိကုန်သော မနောဝိညာဏဓာတ်တို့ ၂-ပါး ဟူ၍ (၈)ပါး အပြားရှိ၏။

ထိုရှစ်ပါးတို့တွင် စက္ခုဝိညာဏ်စိတ်သည် မျက်စိအကြည့်ကိုမှီ၍ အဆင်းကိုမြင်သိခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ အဆင်းမျှသာ အာရုံပြုခြင်းကိစ္စရှိ၏။ အဆင်းဆီသို့ ရှေးရှုပြုနေသည့် အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ အဆင်းလျှင် အာရုံရှိသော ကိရိယာ မနောဓာတ်ခေါ် ပဋ္ဌဒ္ဓါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်၏ ကင်းခြင်းလျှင် နီးသောအကြောင်း (ပဒဋ္ဌာန်)ရှိ၏။

သောတဝိညာဏ် ဗာနဝိညာဏ် ဇိဝှာဝိညာဏ် ကာယဝိညာဏ် စိတ်တို့သည် (အသီးအသီး အစဉ်အတိုင်း) နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်အကြည်ရုပ်တို့ကိုမှီ၍ အသံ၊ အနံ့၊ အရသာ၊ အတွေ့တို့ကို ကြားသိခြင်း၊ နံသိခြင်း၊ စားသိခြင်း၊ ထိသိခြင်း လက္ခဏာရှိကုန်၏။ အသံစသည်မျှသာ အာရုံပြုခြင်းကိစ္စရှိကုန်၏။ အသံစသော အာရုံဆီသို့ ရှေးရှုပြုသည့်အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ် အား) ရှေးရှုထင်ကုန်၏။ အသံအာရုံစသည်ရှိသော ကိရိယာ မနောဓာတ်တို့၏ ကင်းခြင်းလျှင် နီးသော အကြောင်းရှိ၏။

(သမ္ပဋိဋ္ဌိန်းခေါ်) ကုသလဝိပါကမနောဓာတ်သည် စက္ခုဝိညာဏ်စသည်တို့၏ အခြားမဲ့၌ အဆင်း စသည်ကို သိခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ အဆင်းစသည်ကို လက်ခံခြင်း (သမ္ပဋိဋ္ဌိန်း)ကိစ္စ ရှိ၏။ အဆင်းစသည်ကို လက်ခံသည့်အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ် အား) ရှေးရှုထင်၏။ စက္ခုဝိညာဏ်စသည်တို့၏ ကင်းခြင်းလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။

သန္တိရဏစသောကိစ္စရှိသော အဟိတ်ကုသလဝိပါက မနောဝိညာဏဓာတ် ၂-ပါးသည် ၆-ပါးသော အာရုံကို သိခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ သန္တိရဏစသော ကိစ္စရှိ၏။ ထိုသို့သောကိစ္စများ ရှိသည်၏အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ဟဒယ ဝတ္ထုရုပ် လျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ ဆက်၍ ရှင်းပြဦးအံ့-သောမနဿ ဥပေက္ခာတို့နှင့်ယှဉ်ခြင်း အပြားအားဖြင့်၎င်း၊ နှစ်ဌာန၊ ငါး ဌာနတို့၏ အပြားအားဖြင့်၎င်း ထိုအဟိတ်ကုသလဝိပါက မနောဝိညာဏဓာတ်၏ ကွဲပြားခြင်းကို သိအပ်၏။ ကွဲပြားပုံကား ဤမနောဝိညာဏဓာတ်နှစ်ပါးတို့တွင် တပါးသည် ဣဋ္ဌာရုံအစစ်၌သာ ဖြစ်ခြင်းရှိသောကြောင့် သောမနဿနှင့်ယှဉ်၍ ဖြစ်၏။ စုံစမ်းခြင်း-သန္တိရဏကိစ္စ၏ အလိုအားဖြင့် ပဋ္ဌဒ္ဓါရုံ၌၎င်း၊ ထိုဇော၏အာရုံကိုယူခြင်း-တဒါရုံကိစ္စအလိုအားဖြင့် ဇော၏ အဆုံး၌၎င်း ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဌာန ၂-ပါးရှိ၏။ အခြား ဓာတ်တပါးသည် ဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရုံခေါ် သာမန်ဣဋ္ဌာရုံ၌ ဖြစ်ခြင်းရှိသော ကြောင့် ဥပေက္ခာနှင့်ယှဉ်၍ဖြစ်၏။ သန္တိရဏကိစ္စ တဒါရုံကိစ္စ ပဋိသန္ဓေကိစ္စ ဘဝင်ကိစ္စ စုတိကိစ္စတို့ အလိုအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်း ကြောင့် ဌာနငါးပါးရှိ၏။

ဆက်ဦးအံ့-ရှစ်ပါးအပြားရှိသော ဤအဟိတ်ကုသလဝိပါကဝိညာဏ်သည် ကိန်းသေမြဲသောအာရုံ ရှိ၊ မရှိအားဖြင့် ၂-ပါး အပြားရှိ၏။ ဥပေက္ခာသုခသောမနဿတို့နှင့်ယှဉ်ခြင်း အပြားအားဖြင့် ၃-ပါးအပြားရှိ၏။ ချဲ့၍ပြရလျှင် ဤဝိညာဏ် ရှစ်ပါးတို့တွင် စက္ခုဝိညာဏ်စသော ဝိညာဏ်ငါးပါးသည် အစဉ်အတိုင်း အဆင်းအာရုံစသည်တို့၌သာလျှင် ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ကိန်းသေမြဲသောအာရုံရှိ၏။ ကြွင်းသောဝိညာဏ်သုံးပါးသည် ကိန်းသေမြဲသောအာရုံ မရှိ-မမြဲသော အာရုံရှိ၏။ ထို ၃-ပါး တို့တွင် မနောဓာတ်ခေါ်သမ္ပဋိဋ္ဌိန်းစိတ်သည် အဆင်းစသော အာရုံ ငါးပါးလုံးတို့၌ ဖြစ်၏။ မနောဝိညာဏဓာတ်ခေါ်

သန္တရဏစိတ် ၂-ပါးသည် အာရုံ ၆-ပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ ထို့ပြင် ဤဝိညာဏ်ရှစ်ပါးတို့တွင် ကာယဝိညာဏ်သည် သုခနှင့် ယှဉ်၏။ ဌာန ၂-ပါးရှိသော မနောဝိညာဏ်သည် သောမနဿနှင့်ယှဉ်၏။ ကြွင်းသောဝိညာဏ် ၆-ပါးသည် ဥပေက္ခာနှင့် ယှဉ်၏။ ဤသို့လျှင် ရှေးဦးစွာ ရှစ်ပါးအပြားရှိသော အဟိတ်ကုသလဝိပါက် စိတ်ကို သိအပ်၏။

ထိုမှတစ်ပါး အလောဘအစရှိသော ဝိပါက်ဟိတ်တို့နှင့် ယှဉ်သောစိတ်သည် သဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ်မည်၏။ ယင်းသဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ်သည် ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်ကဲ့သို့ သောမနဿ စသည်တို့၏ အပြားအားဖြင့် ရှစ်ပါး အပြားရှိ၏။ အထူးကား ကုသိုလ်စိတ်သည် [၈၆] ဒါနစသည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ၆-ပါးသော အာရုံတို့၌ ဖြစ်သကဲ့သို့ ဤ ဝိပါက်စိတ်သည် ထိုအတူ မဖြစ်ပေ။ မှန်ပေ၏-ဤ ဝိပါက်စိတ်သည် ပဋိသန္ဓေဘဝင် စုတိ တဒါရုံကိစ္စတို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် ကာမတရား၌သာလျှင် အတွင်းဝင်ကုန်သော အာရုံ ၆-ပါးတို့၌ ဖြစ်ပေသည်။ ဤဝိပါက်စိတ်တို့၌ သသင်္ခါရ အသင်္ခါရအဖြစ် ကိုမူ လာခဲ့ရာ ကုသိုလ် စသည်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် သိအပ်၏။ ယှဉ်ဖက်တရားတို့၏ ထူးခြားခြင်း မရှိငြားသော်လည်း ကြေးမုံပြင် စသည်တို့၌ မျက်နှာရိပ်ကဲ့သို့ ဝိပါက်စိတ်မှာ အားထုတ်ခြင်း-ကြောင့်ကြပြုခြင်းမရှိ၊ အရိပ်၏အရှင် မျက်နှာကဲ့သို့ ကုသိုလ်စိတ်မှာ အားထုတ်ခြင်း -ကြောင့်ကြပြုခြင်းရှိ၏ ဟု သိအပ်၏။

ထိုမှတစ်ပါး အကုသလဝိပါက်စိတ်သည် သက်သက် အဟိတ်သာလျှင်ဖြစ်သည်။ ယင်းအကုသလဝိပါက် စိတ်သည် (၁) စက္ခုဝိညာဏ်၊ (၂) သောတဝိညာဏ်၊ (၃) ဃာနဝိညာဏ်၊ (၄) ဇိဝှါဝိညာဏ်၊ (၅) ကာယဝိညာဏ်၊ (၆) သမ္ပဋိစ္ဆိန် ကိစ္စ ရှိသော ဝိပါက်မနောဓာတ်၊ (၇) သန္တရဏကိစ္စရှိသော ငါးဌာနရှိသည့် မနောဝိညာဏဓာတ်ဟူ၍ (၇)ပါး အပြားရှိ၏။ ယင်း စိတ် (၇)ပါးကို လက္ခဏာအစရှိသောအားဖြင့် အဟိတ်ကုသလဝိပါက် စိတ်၌ ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းဖြင့်ပင် သိအပ်၏။

အထူးမှာ ကုသလဝိပါက်စိတ်တို့သည် ဣဋ္ဌာရုံအစစ်နှင့် ဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တအာရုံကို အာရုံပြုကုန်၏။ ဤအကုသလ ဝိပါက် စိတ်တို့သည် အနိဋ္ဌာရုံအစစ်နှင့် အနိဋ္ဌမဇ္ဈတ္တအာရုံကို အာရုံပြုကုန်၏။ ထိုကုသလဝိပါက်စိတ် တို့သည် ဥပေက္ခာ သုခသောမနဿ အပြားအားဖြင့် သုံးပါးအပြားရှိကုန်၏။ ဤအကုသလဝိပါက်စိတ်တို့သည် ဒုက္ခ ဥပေက္ခာတို့၏ အစွမ်း အားဖြင့် နှစ်ပါး အပြားရှိကုန်၏။ မှန်ပေ၏-ဤအကုသလဝိပါက်စိတ် (၇)ပါးတို့တွင် ကာယဝိညာဏ်သည် ဒုက္ခနှင့်သာလျှင် တကွဖြစ်၏။ ကြွင်းသောစိတ် (၆)ပါးတို့သည် ဥပေက္ခာသဟဂုတ်တို့ပေတည်း။ ထိုအကုသလဝိပါက်စိတ်တို့၌ ယင်းဥပေက္ခာ သည် ယုတ်ညံ့၏ (သို့သော်) ဒုက္ခကဲ့သို့ (ကား) မထက်မြက်လှပေ။ ကုသလဝိပါက်စိတ်တို့၌ ဥပေက္ခာသည် ကောင်းမြတ် ပေ၏ (သို့သော်) သုခကဲ့သို့ (ကား) မထက်မြက်လှပေ။ ဤသို့လျှင် ဤ (၇) ပါးသော အကုသလဝိပါက်စိတ်တို့နှင့် ရှေး၌ပြခဲ့သော (၁၆) ပါးသော ကုသလဝိပါက်စိတ်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် ကာမာဝစရဝိပါက်စိတ်သည် (၂၃) ပါးအပြားရှိ၏။

ထိုမှတစ်ပါး ရူပါဝစရဝိပါက်စိတ်သည် ရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ်ကဲ့သို့ ငါးပါးအပြားရှိ၏။ အထူးကား ရူပါဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည် ဝင်စားသော သမာပတ်အလိုအားဖြင့် ဇောဝီထိ၌ဖြစ်၏။ ဤရူပါဝစရဝိပါက်စိတ်သည်ကား ကပ်ရောက်၍ ဖြစ်ရာ ရူပဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေ ဘဝင်စုတိစိတ်တို့အလိုအားဖြင့်ဖြစ်၏။ ရူပါဝစရဝိပါက်စိတ်ကဲ့သို့ အရူပါဝစရဝိပါက်စိတ်သည် လည်း အရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ်ကဲ့သို့ပင် လေးပါးအပြားရှိ၏။ ယင်းဝိပါက်စိတ်၏ ဖြစ်ပုံအပြားသည်လည်း ရူပါဝစရဝိပါက် စိတ်၌ ဆိုခဲ့သောနည်းအတိုင်းပင်။ လောကုတ္တရာဝိပါက်သည် မဂ်စိတ်လေးပါး၏ အကျိုးဖြစ်သောကြောင့် လေးပါးအပြား ရှိ၏။ ထိုဖိုလ်စိတ်လေးပါးသည် မဂ်ဝီထိအလိုအားဖြင့်၎င်း၊ ဖလသမာပတ် အလိုအားဖြင့်၎င်း ၂-ပါးအပြားအားဖြင့် ဖြစ်၏။ ဤသို့လျှင် ဘုံလေးပါးတို့၌ ဝိပါက်ဝိညာဏ်-စိတ်အားလုံးသည် (၃၆) ပါး အပြားရှိ၏။

ထိုမှတစ်ပါး ကိရိယာစိတ်သည် ဘုံအပြားအားဖြင့် ကာမာဝစရစိတ်၊ ရူပါဝစရစိတ်၊ အရူပါဝစရစိတ်ဟူ၍ သုံးပါး အပြားရှိ၏။ ထိုတွင် ကာမာဝစရကိရိယာစိတ်သည် အဟိတ်စိတ်၊ သဟိတ်စိတ်ဟူ၍ ၂-ပါးအပြားရှိ၏။ ထို ၂-ပါးတို့တွင် အလောဘအစရှိသော ကိရိယာဟိတ် ကင်းသောစိတ်သည် အဟိတ်ကိရိယာစိတ် မည်၏။ ၎င်းသည် မနောဓာတ် မနောဝိညာဏဓာတ် အပြားအားဖြင့် ၂-ပါးအပြားရှိ၏။

ထို ၂-ပါးတို့တွင် (ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းခေါ်) မနောဓာတ်သည်စက္ခုဝိညာဏ်စသည်တို့၏ ရှေ့သွားဖြစ်၍ အဆင်း စသည် တို့ကို သိခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ (မျက်စိစသည်တို့၌ ထင်လာသောအာရုံကို ဘာပါလိမ့်ဟု) နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ အဆင်းစသော အာရုံဆီသို့ ရှေးရှုပြုသည့် အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ဘဝင်စိတ်၏ ပြတ်စဲခြင်းလျှင် နီးသော အကြောင်းရှိ၏။ ၎င်းကိရိယာမနောဓာတ်သည် ဥပေက္ခာနှင့်သာ ယှဉ်၏။

[၈၇] ကိရိယာမနောဝိညာဏဓာတ်သည်ကား အများနှင့်ဆိုင်သော သာဓာရဏစိတ်၊ မဆိုင်သော အသာဓာရဏ စိတ် ဟူ၍ ၂-ပါးအပြားရှိ၏။ ထိုတွင် သာဓာရဏစိတ်သည် ဥပေက္ခာသဟဂုတ် အဟိတ်ကိရိယာမနော ဝိညာဏဓာတ်ခေါ် မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်ပေတည်း။ ၎င်းသည် ၆-ပါးသောအာရုံတို့ကို သိခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ ကိစ္စအလိုအားဖြင့် ပဉ္စဒွါရ၌ ဝုဋ္ဌောကိစ္စ ရှိ၏။ မနောဒွါရ၌ အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စရှိ၏။ ထိုဝုဋ္ဌောကိစ္စ အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စရှိသည့် အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား)ရှေးရှုထင်၏။ သန္တရဏ နှင့်ဘဝင်တို့တွင် တပါးပါး၏ ချုပ်ကင်းခြင်းလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။

အသာဓာရဏစိတ်သည် သောမနဿသဟဂုတ် အဟိတ်ကိရိယာမနော ဝိညာဏဓာတ်ခေါ် ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ် ပေတည်း။ **၄-ပါးသော** အာရုံတို့ကို သိခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ ကိစ္စအလိုအားဖြင့် ရဟန္တာတို့အား မရုန်းရင်းသော အာရုံ ဝတ္ထုတို့၌ ပြီးခြင်းကို ဖြစ်စေခြင်းရသ (ကိစ္စ) ရှိ၏။ ထိုသို့ဖြစ်စေသည့်အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ဧကန်ပင် ဟဒယဝတ္ထုလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ ဤသို့လျှင် ကာမာဝစရကိရိယာ အဟိတ်စိတ်သည် သုံးပါးအပြားရှိ၏။

ကာမာဝစရကိရိယာ သဟိတ်စိတ်သည်ကား သောမနဿအစရှိသော အပြားအားဖြင့် ကုသိုလ်စိတ်ကဲ့သို့ပင် ရှစ်ပါး အပြားရှိ၏။ သက်သက်ထူးသည်မှာ ကုသိုလ်စိတ်သည် သေက္ခန္ဓာနှင့် ပုထုဇဉ်တို့အား ဖြစ်၏။ ဤသဟိတ် ကိရိယာစိတ်သည် ရဟန္တာတို့အားသာ ဖြစ်၏-ဤသည်ကား ဤကိရိယာသဟိတ်စိတ်၌ အထူးပေတည်း။ ဤသို့လျှင် ရှေးဦးစွာ ကာမာဝစရ ကိရိယာစိတ်သည် ၁၁-ပါး အပြားရှိ၏။

ထိုမှတစ်ပါး ရူပါဝစရကိရိယာစိတ်သည် ကုသိုလ်ကဲ့သို့ပင် ၅-ပါး အပြားရှိ၏။ အရူပါဝစရကိရိယာစိတ်သည်လည်း ကုသိုလ်ကဲ့သို့ပင် ၄-ပါး အပြားရှိ၏။ အထူးကား ရဟန္တာတို့အား ဖြစ်သည်၏အစွမ်းအားဖြင့်သာလျှင် ဤရူပါဝစရ အရူပါ ဝစရကိရိယာစိတ်၏ ကုသိုလ်မှထူးခြားခြင်းကို သိအပ်၏။ ဤသို့လျှင် ဘုံသုံးပါးတို့၌ ကိရိယာဝိညာဏ်-စိတ် အားလုံးသည် (၂၀)အပြားရှိ၏။

၄၅၅။ ယခုပြဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ကုသိုလ်စိတ် (၂၁)ပါး၊ အကုသိုလ်စိတ် (၁၂)ပါး၊ ဝိပါကံစိတ် (၃၆)ပါး၊ ကိရိယာ စိတ် (၂၀)၊ ဤသို့အားဖြင့် အလုံးစုံသော စိတ်-ဝိညာဏ်တို့သည် တခုယုတ်ကိုးဆယ် (၈၉) ဖြစ်ကုန်၏။ ယင်း (၈၉)ပါးသော စိတ်တို့သည် (၁)ပဋိသန္ဓေ-ဘဝဟောင်းနှင့် ဆက်စပ်ခြင်း၊ (၂) ဘဝင်- ဘဝင်၊ ဘဝ၏အစိတ်၊ (၃) အာဝဇ္ဇန-အာဝဇ္ဇန်း- နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်ခြင်း၊ (၄) ဒဿန-မြင်ခြင်း၊ (၅) သဝန- ကြားခြင်း၊ (၆) ဃာယနနံသိခြင်း၊ (၇) သာယန-လျက်ခြင်း- အရသာသိခြင်း၊ (၈) ဖုသန-ထိသိခြင်း၊ (၉)သမ္ပဋိစ္စနု - လက်ခံခြင်း၊ (၁၀) သန္တိရဏ-စူးစမ်းခြင်း၊ (၁၁) ဝေါဋ္ဌဗ္ဗန-ဝုဋ္ဌော- ဆုံးဖြတ်ခြင်း၊ (၁၂) ဇေန-ဇော- လျင်သောအဟုန်ဖြင့်ဖြစ်ခြင်း၊ (၁၃) တဒါရမ္မဏ-တဒါရုံ-ထိုဇော၏ အာရုံကိုယူခြင်း၊ (၁၄) စုတိစုတေရွေ့လျားခြင်းကိစ္စတို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် ၁၄-ပါးသောအခြင်းအရာတို့ဖြင့် ဖြစ်ကုန်၏။

အဘယ်သို့နည်း? အကြင်အခါ၌ ရှစ်ပါးသော ကာမာဝစရကုသိုလ်တို့၏ အစွမ်းအာနုဘော်ကြောင့် သတ္တဝါတို့သည် နတ်လူတို့၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ထိုအခါ ထိုသတ္တဝါတို့အား သေခါနီးကာလ၌ ရှေးရှုထင်ပေါ်လာသော ကံ ကမ္မနိမိတ် ဂတိနိမိတ် တို့တွင် တပါးပါးကို အာရုံပြု၍ ရှစ်ပါးသော သဟိတ်ကာမာဝစရဝိပါကံစိတ်တို့သည်၎င်း၊ လူ့လောက၌ ပဏ္ဍာက် စသည် အဖြစ်သို့ ရောက်ဆဲပုဂ္ဂိုလ်တို့အား အားနည်းသော ဒွိဟိတ်ကုသိုလ်၏ အကျိုးဖြစ်သော ဥပေက္ခာသဟဂုတ် အဟိတ် ဝိပါကံ မနောဝိညာဏဓာတ် (သန္တိရဏစိတ်)သည်၎င်း ဤ (၉)ပါးသော ဝိပါကံစိတ်တို့သည် ပဋိသန္ဓေ၏အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်ကုန်၏။ အကြင်အခါ၌ ရူပါဝစရ အရူပါဝစရကုသိုလ်တို့၏ အစွမ်းအာနုဘော်ကြောင့် ရူပဘဝ အရူပဘဝတို့၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ထိုအခါ ထိုသတ္တဝါတို့အား သေခါနီးကာလ၌ ရှေးရှုထင်ပေါ်လာသော ကမ္မနိမိတ်ကိုသာလျှင် အာရုံပြု၍ (၉)ပါးသော ရူပါဝစရ အရူပါ ဝစရဝိပါကံစိတ်တို့သည် ပဋိသန္ဓေ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်ကုန်၏။

[၈၈] အကြင်အခါ၌မူ အကုသိုလ်၏အစွမ်းအာနုဘော်ကြောင့် အပါယ်ဘုံ၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ထိုအခါ ထိုသတ္တဝါတို့အား သေခါနီးကာလ၌ ရှေးရှုထင်ပေါ်လာသော ကံ ကမ္မနိမိတ် ဂတိနိမိတ်တို့တွင် တပါးပါးကို အာရုံပြု၍ တခုသော အကုသလ ဝိပါကံ အဟိတ်မနောဝိညာဏဓာတ် (သန္တိရဏစိတ်)သည် ပဋိသန္ဓေ၏အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်၏။ ဤသို့လျှင် (၈၉)ပါးသော ဤ စိတ်တို့တွင် (၁၉)ပါးသော ဝိပါကံစိတ်တို့၏ ပဋိသန္ဓေ၏အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ပုံကို သိအပ်၏။

ထိုမှတစ်ပါး ယင်းပဋိသန္ဓေစိတ် ချုပ်သွားလျှင် ထိုထိုပဋိသန္ဓေစိတ်သို့ အစဉ်လိုက်လျက် ထိုထိုပဋိသန္ဓေကို ဖြစ်စေ သည့် ကံ၏သာလျှင် အကျိုးဖြစ်သော ထိုပဋိသန္ဓေ၏ အာရုံ၌သာလျှင် ထိုပဋိသန္ဓေစိတ်နှင့် တူသည်သာလျှင် ဖြစ်သော ဘဝင်မည်သောစိတ်သည် ဖြစ်၏။ တဖန်လည်း ထိုသို့သောစိတ်သည် ဖြစ်ပြန်၏။ ဤပုံ၌နည်းဖြင့် ဘဝင်အစဉ်ကို နစ်စေ ပြတ်စေတတ်သော အခြားစိတ်ဖြစ်ခြင်းမရှိလျှင် မြစ်ရေအယဉ်ကဲ့သို့ (မပြတ်ဖြစ်နေ၏) အိပ်မက်မမြင်မက်ပဲ အိပ်မောကျနေ သော ကာလစသည်တို့၌ အတိုင်းမသိ မရေတွက်နိုင်အောင်လည်း မပြတ်ဖြစ်နေသည်သာတည်း။ ဤသို့လျှင် ထို (၁၉)ပါး သော ဝိပါကံစိတ်တို့၏သာလျှင် ဘဝင်၏အစွမ်းအားဖြင့်လည်း ဖြစ်ပုံကို သိအပ်၏။

ထိုမှတစ်ပါး ယခုပြဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ဘဝင်စိတ်အစဉ်သန္တာန် မပြတ်ဖြစ်နေစဉ် အကြင်အခါ၌ သတ္တဝါတို့၏ မျက်စိ စသောဣန္ဒြေတို့သည် အာရုံကို ခံယူရန် ခွဲကုန်-လျှောက်ပတ်ကုန်၏။ ထိုအခါ မျက်စိအား အဆင်းထင်လျှင် (ထို) အဆင်းကို စွဲ၍ မျက်စိအကြည်အား ထိပါးတိုက်ခိုက်ခြင်း ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ ထိပါးတိုက်ခိုက်ခြင်း၏ အစွမ်းအာနုဘော်ကြောင့် ဘဝင် လှုပ်ခြင်းဖြစ်၏။ ဘဝင်လှုပ်သည့် အခြားမဲ့၌ ဘဝင်ချုပ်လတ်-ပြတ်စဲလတ်သော် ထင်ပေါ်လာသည့် ထိုအဆင်းကိုပင် အာရုံပြု၍ ဘဝင်ကိုဖြတ်ဘိသကဲ့သို့ နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်မှု-အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စကို ပြီးစေလျက် ကိရိယာမနောဓာတ်ခေါ် ပဋ္ဌဒ္ဓါရာ ဝဇ္ဇန်းစိတ်သည် ဖြစ်၏။ သောတဒ္ဓါရ စသည်တို့၌လည်း နည်းတူပင်၊ မနောဒ္ဓါရ၌ကား ၆-ပါးသောအာရုံထင်လျှင် ဘဝင်

စလန (ဘဝင်လှုပ်သည်)၏ အခြားမဲ့၌ ဘဝင်ကိုဖြတ်တိသကဲ့သို့ နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်မှု-အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စကို ပြီးစေလျက် ဥပေက္ခာသဟဂုတ် အဟိတ်ကိရိယာ မနောဝိညာဏဓာတ်ခေါ် မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်သည် ဖြစ်၏။ ဤသို့လျှင် နှစ်ပါးသော (ဥပေက္ခာသဟဂုတ် အဟိတ်) ကိရိယာဝိညာဏ်တို့၏ အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်ပုံကို သိအပ်၏။

ထိုမှတပါး အာဝဇ္ဇန်း၏အခြားမဲ့၌ စက္ခဒွါရမှာ မြင်မှု-ဒဿနကိစ္စကိုပြီးစေလျက် မျက်စိအကြည်လျှင် တည်ရာ ရှိသော စက္ခဝိညာဏ် (မြင်သိစိတ်)သည် ဖြစ်၏။ သောတဒွါရ ဃာနဒွါရ ဇိဝါဒွါရ ကာယဒွါရတို့၌ ကြားခြင်းကိစ္စ နံခြင်းကိစ္စ လျက်ခြင်း-အရသာသိခြင်းကိစ္စ ထိသိခြင်းကိစ္စတို့ကို ပြီးစေကုန်လျက် သောတဝိညာဏ် ဃာနဝိညာဏ် ဇိဝါဝိညာဏ် ကာယ ဝိညာဏ်စိတ်တို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ယင်းစိတ်တို့သည် ဣဋ္ဌာရုံ ဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရုံတို့၌ ကုသလဝိပါက်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ အနိဋ္ဌာရုံ အနိဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရုံတို့၌ အကုသလဝိပါက်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ဤသို့လျှင် ဆယ်ပါးသော ဝိပါက်ဝိညာဏ်တို့၏ ဒဿနကိစ္စ သဝန ကိစ္စ ဃာယနကိစ္စ သာယနကိစ္စ ဖုသနကိစ္စတို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်ပုံကို သိအပ်၏။

ထိုမှတပါး “စက္ခဝိညာဏဓာတ် ဖြစ်၍ ချုပ်သည်၏အခြားမဲ့၌ ထို ဝိညာဏ်အားလျော်စွာ ဖြစ်သော ‘စိတ် မနော မာနသ’ ဟူ၍လည်း ခေါ်အပ်သော မနောဓာတ်သည် ဖြစ်၏” ဤသို့စသည်ကို ဟောတော်မူသောကြောင့် စက္ခဝိညာဏ် စသည်တို့၏ [၈၉] အခြားမဲ့၌ ယင်းဝိညာဏ်တို့၏သာလျှင် အာရုံကိုလက်ခံလျက် ကုသလဝိပါက်ဝိညာဏ်၏ အခြားမဲ့၌ ကုသလဝိပါက်မနောဓာတ်သည် ဖြစ်၏။ အကုသလဝိပါက်ဝိညာဏ်၏ အခြားမဲ့၌ အကုသလဝိပါက်မနောဓာတ်သည် ဖြစ်၏။ ဤသို့လျှင် နှစ်ပါးသော ဝိပါက် (မနောဓာတ်) ဝိညာဏ်တို့၏ သမ္ပဋိဇ္ဈိန်းကိစ္စ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်ပုံကို သိအပ်၏။

ထိုမှတပါး “မနောဓာတ်၏လည်း ဖြစ်၍ချုပ်သည်၏ အခြားမဲ့၌ ထိုမနောဓာတ်အားလျော်စွာ ဖြစ်သော ‘စိတ် မနော မာနသ’ ဟူ၍လည်း ခေါ်အပ်သော မနောဝိညာဏဓာတ်သည် ဖြစ်၏”ဟု ဟောတော်မူသောကြောင့် မနောဓာတ်က လက်ခံ ထားပြီး အာရုံကိုပင်လျှင် စူးစမ်းဆင်ခြင်လျက် အကုသလဝိပါက် မနောဓာတ်၏အခြားမဲ့၌ အကုသလဝိပါက် အဟိတ်မနော ဝိညာဏဓာတ်သည်ဖြစ်၏။ ကုသလဝိပါက်မနောဓာတ်၏အခြားမဲ့၌ ဣဋ္ဌာရုံမှာ သောမနဿသဟဂုတ်ဖြစ်သော ဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရုံ မှာ ဥပေက္ခာသဟဂုတ်ဖြစ်သော ကုသလဝိပါက်အဟိတ်မနော ဝိညာဏဓာတ်သည် ဖြစ်၏။ ဤသို့လျှင် သုံးပါးသော အဟိတ်ဝိပါက်မနောဝိညာဏဓာတ်တို့၏ သန္တီရဏကိစ္စ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်ပုံကို သိအပ်၏။

ထိုမှတပါး သန္တီရဏ၏ အခြားမဲ့၌ ထိုစူးစမ်းပြီးအာရုံကိုပင်လျှင် ပိုင်းခြားဆုံးဖြတ်လျက် ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ကိရိယာ အဟိတ်မနောဝိညာဏဓာတ် (မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်)သည် ဖြစ်၏။ ဤသို့လျှင် တပါးသော အဟိတ်ကိရိယာမနောဝိညာဏ်၏ ဝုဋ္ဌောကိစ္စ၏အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်ပုံကို သိအပ်၏။

ထိုမှတပါး ဝုဋ္ဌော၏အခြားမဲ့၌ အဆင်းအစရှိသော (ထို)အာရုံသည် မဟန္တာရုံ အကယ်၍ဖြစ်ငြားအံ့၊ သို့ဖြစ်လျှင် ပိုင်းခြားဆုံးဖြတ်ပြီးသော ထိုအာရုံ၌ ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ် (၈) ပါး၊ အကုသိုလ်စိတ် (၁၂) ပါး၊ ကြွင်းသော ကာမာဝစရ ကိရိယာစိတ် (၉) ပါး (ဟူသော ဤ ၂၉-ပါး) တို့တွင် တပါးပါးသောစိတ်သည် ဇောကိစ္စကို ပြီးစေလျက် (၆) ကြိမ်သော်ငြား (၇) ကြိမ်သော်ငြား လျင်သောအဟုန်ဖြင့် ဖြစ်၏။ ဤသည်ကား ငါးဒွါရ၌ ဖြစ်ပုံကို သိကြောင်းနည်း ပေတည်း။

မနောဒွါရ၌မူကား မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၏ အခြားမဲ့၌ ထို (၂၉)ပါးသော ဇောစိတ်တို့သည်ပင် ဖြစ်ကုန်၏။ ဂေါတြဘူ စိတ်မှ နောက်၌ ရူပါဝစရကုသိုလ် ကိရိယာဇောစိတ် (၁၀)ပါး၊ အရူပါဝစရကုသိုလ် ကိရိယာဇောစိတ် (၈)ပါး လောကုတ္တရာ မဂ်ဖိုလ်ဇောစိတ် (၈) ပါးဟူသော ဤ (၂၆) ပါးတို့တွင် အကြောင်းပစ္စည်းကိုရသော ထိုထိုဇောစိတ်သည် လျင်သောအဟုန် ဖြင့်ဖြစ်၏။ ဤသို့လျှင် (၅၅) ပါးသော ကုသိုလ် အကုသိုလ်ကိရိယာ ဝိပါက် ဝိညာဏ်တို့၏ ဇောကိစ္စ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်ပုံ ကို သိအပ်၏။

ထို့ပြင် ဇော၏အဆုံး၌ ပဉ္စဒွါရမှာ အတိမဟန္တာရုံဖြစ်လျှင်၊ မနောဒွါရမှာ ဝိဘူတာရုံ ဖြစ်လျှင် ကာမာဝစရ သတ္တဝါ တို့အား ကာမဇောစိတ်၏အဆုံး၌ ဣဋ္ဌာရုံစသည်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့်ငြင်း ရှေးကံနှင့် ဇောစိတ်စသည်တို့၏ အစွမ်းအား ဖြင့်ငြင်း အကြင် အကြင် အကြောင်းကိုရ၏။ ထိုထိုအကြောင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် သဟိတ်ကာမာဝစရဝိပါက်စိတ် ရှစ်ပါးနှင့် အဟိတ်ဝိပါက်မနောဝိညာဏ ဓာတ်ခေါ် သန္တီရဏစိတ်သုံးပါးဟူသော ဤစိတ်တို့တွင်တပါးပါးသော ဝိပါက် ဝိညာဏ် စိတ်သည် ရေဆန်သွားသောလှေသို့ ကာလအနည်းငယ်မျှ အစဉ်လိုက်သွားသော ရေကဲ့သို့ ဘဝင်၏အာရုံမှ တပါးသော [၉၀] အာရုံ၌ လျင်သောအဟုန်ဖြင့် သွားသောဇောသို့ အစဉ်လိုက်ပါလျက် နှစ်ကြိမ် သို့မဟုတ် တကြိမ် ဖြစ်၏။ ထိုသို့လိုက်ပါ၍ ဖြစ်သော ဤဝိပါက်စိတ်သည် ဇော၏အဆုံး၌ ဘဝင်၏အာရုံမှာ ဖြစ်သင့်ပါလျက် (ထိုသို့မဖြစ်မူ၍) ထိုဇော၏ အာရုံကို အာရုံပြုလျက် ဖြစ်သောကြောင့် (ငြင်းကို) တဒါရုံဟု ခေါ်ဆိုအပ်ပေသည်။ ဤသို့လျှင် (၁၁) ပါးသော ဝိပါက်ဝိညာဏ်စိတ် တို့၏ တဒါရုံကိစ္စ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်ပုံကို သိအပ်၏။

တဒါရုံ၏ အဆုံး၌မူကား တဖန် ဘဝင်စိတ်သာလျှင် မပြတ်ဖြစ်သွား၏။ ဘဝင်ပြတ်လတ်သော် တဖန် အာဝဇ္ဇန်း စသည်တို့ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤသို့လျှင် အကြောင်းပစ္စည်းကိုရသော စိတ်အစဉ်သန္တာန်သည် ဘဝင်၏အခြားမဲ့၌ အာဝဇ္ဇန်း၊ အာဝဇ္ဇန်း၏အခြားမဲ့၌ ဒဿန (မြင်သိစိတ်) စသည်တို့-ဟူသော စိတ္တနိယမ (စိတ်၏ ကိန်းသေဖြစ်စဉ်)၏ အစွမ်းအားဖြင့် သာလျှင် တခုသောဘဝ၌ ဘဝင်၏ကုန်ခြင်း (ဟူသော စုတိ)တိုင်အောင် အဖန်တလဲလဲမပြတ် ဖြစ်လျက်ရှိလေသည်။ မှန်ပေ ၏-တခုသောဘဝ၌ ဘဝင်အားလုံးတို့၏ နောက်ဆုံး၌ဖြစ်သော အကြင်စိတ်သည်ရှိ၏။ ထိုနောက်ဆုံး ဘဝင်စိတ်ကို ထိုဘဝမှ ရွှေ့လျော့ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် စုတိစိတ်ဟု ခေါ်ဆိုအပ်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုစုတိစိတ်သည်လည်း (ဘဝင် ကဲ့သို့ပင်) ၁၉-ပါး အပြားရှိသည်သာလျှင် ဖြစ်၏။ ဤသို့လျှင် (၁၉)ပါးသော ဝိပါကိဝိညာဏ်တို့၏ စုတိကိစ္စ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်ပုံကို သိအပ်၏။

စုတိမှ နောက်၌တဖန် ပဋိသန္ဓေစိတ်၊ ပဋိသန္ဓေစိတ်မှ တဖန် ဘဝင်စိတ်-ဤသို့စသော အခြင်းအရာဖြင့် ဘဝသုံး ပါး ကတိငါးပါး ဝိညာဏဋ္ဌိတိရုနစ်ပါး သတ္တဝါသကုံးပါးတို့၌ ပြောင်းရွှေ့ကျင်လည်နေကုန်သော သတ္တဝါတို့၏ စိတ်အစဉ် သန္တာန်သည် မပြတ်မစဲ ဖြစ်လျက်ရှိနေသည်သာတည်း။ ဆက်၍ရှင်းပြဦးအံ့-တပြောင်းပြန်ပြန် ကျင်လည်နေကြသော ဤ သတ္တဝါတို့တွင် အကြင်သတ္တဝါသည် (မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးဟူသော သမ္မာပဋိပတ် အကျင့်လမ်းမှန်ကို စွဲမှီ၍) အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏ (စိတ်အစဉ်သည်ကား) စုတိစိတ် ချုပ်ပြီးလတ်သော် အပြီးတိုင်ချုပ်ပြတ်လေသည်သာ ဖြစ်ပေ၏။ ဤတွင် တရပ်ပြီး၏။

ဤဆိုခဲ့သောစကားသည် ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၌ အကျယ်ပြဆိုချက် စကားအမြွက်ပေတည်း။

ဝေဒနာက္ခန္ဓာ ပြဆိုချက်

၄၅၆။ ယခုအခါ “ခံစားခြင်း လက္ခဏာရှိသော သဘောတရား အလုံးစုံကို (ဉာဏ်ဖြင့်) တပေါင်းတည်းပြု၍ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ (ဝေဒနာအဖို့အစု)ဟူ၍ သိအပ်၏”ဟု အကြင်စကားကို ဆိုခဲ့ပြီ။ ထိုစကား၌လည်း ခံစားခြင်း လက္ခဏာ မည်သည်မှာ ဝေဒနာပင်ဖြစ်သည်။ ဤအဆိုသည် “ငါ့ရှင် ခံစားတတ်၏၊ ခံစားတတ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဝေဒနာဟု ခေါ်ဆိုအပ် သည်”ဟူ၍ ဖြေရှင်း ဟောကြားတော်မူသည်နှင့် အညီပင်။ ထိုဝေဒနာသည် ခံစားခြင်းလက္ခဏာ ဟူသော သဘောအားဖြင့် တပါးတည်းသာဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း အမျိုးဇာတ်၏အစွမ်းအားဖြင့် ကုသိုလ်ဝေဒနာ၊ အကုသိုလ်ဝေဒနာ၊ အဗျာကတ ဝေဒနာ ဟူ၍ သုံးပါး အပြားရှိ၏။

ထိုသုံးပါးတို့တွင် “ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်သည် သောမနဿ ဥပေက္ခာဉာဏ် သင်္ခါရတို့၏ အပြားအားဖြင့် (၈) ပါး အပြားရှိ၏” ဤသို့ အစရှိသောနည်းဖြင့် ဆိုခဲ့ပြီးသော ကုသိုလ်စိတ် (၂၁) ပါးနှင့်ယှဉ်သော ဝေဒနာသည် ကုသိုလ် ဝေဒနာ မည်၏။ အကုသိုလ်စိတ် (၁၂) ပါးနှင့်ယှဉ်သော ဝေဒနာသည် အကုသိုလ်ဝေဒနာ မည်၏။ (ဝိပါကိဝိညာ) အဗျာကတစိတ် (၅၆)ပါးနှင့် ယှဉ်သော ဝေဒနာသည် အဗျာကတဝေဒနာ မည်၏။ ထို (၈၉) ပါးသော ဝေဒနာသည် သဘာဝ အပြားအားဖြင့် သုခ ဒုက္ခ သောမနဿ ဒေါမနဿ ဥပေက္ခာဟူ၍ (၅) ပါး အပြားရှိ၏။

[၉၁] ထိုငါးပါးတို့တွင် ကုသလဝိပါကိ ကာယဝိညာဏ်နှင့်ယှဉ်သော ဝေဒနာသည် သုခပေတည်း။ အကုသလဝိပါကိ ကာယဝိညာဏ်နှင့်ယှဉ်သော ဝေဒနာသည် ဒုက္ခပေတည်း။

ကာမာဝစရစိတ် ၅၄-ပါးထဲမှ ကုသိုလ်စိတ် ၄-ပါး၊ သဟိတ်ဝိပါကိစိတ် ၄-ပါး၊ (သန္တိရဏဟူသော) အဟိတ် ဝိပါကိစိတ် ၁-ပါး၊ သဟိတ်ကိရိယာစိတ် ၄-ပါး၊ (ဟာသိတုပ္ပါဒ်ဟူသော) အဟိတ်ကိရိယာစိတ် ၁-ပါး၊ အကုသိုလ် (လောဘ မူ) စိတ် ၄-ပါး၊ (ပေါင်း သောမနဿသဟဂုတ်ကာမစိတ် ၁၈-ပါး) ရူပါဝစရစိတ် ၁၅-ပါးထဲမှ ပဉ္စမဈာန်စိတ် ၃-ပါးကို ချန် ထား၍ ကုသိုလ်စိတ် ၄-ပါး၊ ဝိပါကိစိတ် ၄-ပါး၊ ကိရိယာစိတ် ၄-ပါး၊ (ပေါင်း သောမနဿ သဟဂုတ် ရူပစိတ် ၁၂-ပါး) လောကုတ္တရာစိတ်သည်ကား ဈာန်နှင့်မယှဉ်သည်ဟူ၍ မရှိ၊ ထို့ကြောင့် လောကုတ္တစိတ် ရှစ်ပါးတို့သည် ဈာန်ငါးပါးတို့နှင့် မြောက်ပွားသောအားဖြင့် လေးဆယ်ဖြစ်ကုန်၏။ ထိုလေးဆယ်တို့တွင် ပဉ္စမဈာန်စိတ်ရှစ်ပါးကို ချန်ထား၍ ကြွင်းသော လောကုတ္တရာ ကုသိုလ်စိတ် ဝိပါကိစိတ် ၃၂-ပါးဟူသော ၆၂-ပါးသော စိတ်တို့နှင့် ယှဉ်သောဝေဒနာသည် သောမနဿပေ တည်း။

အကုသိုလ် (ဒေါသမူ) စိတ် ၂-ပါးတို့နှင့် ယှဉ်သော ဝေဒနာသည် ဒေါမနဿပေတည်း။ ကြွင်းသော ၅၅-ပါးသော စိတ်တို့နှင့် ယှဉ်သော ဝေဒနာသည် ဥပေက္ခာပေတည်း။

ထိုငါးပါးသော ဝေဒနာတို့တွင် သုခဝေဒနာသည် ဣဋ္ဌဗောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ ခေါ်ကောင်းသောအတွေ့ကို ခံစားခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။ ယှဉ်ဖက် (စိတ်စေတသိက်) သမ္ပယုတ်တရားတို့ကိုပါးစေခြင်း-သန့်စွမ်းဖွံ့ထွားစေခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ ကိုယ်ထဲ၌ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ဟု (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ကိုယ်အကြည်ရုပ်ဟူသော ကာယိန္ဒြေလျှင် နီးသော အကြောင်းရှိ၏။

ဒုက္ခဝေဒနာသည် အနိဋ္ဌဗောဋ္ဌဗ္ဗာရုံခေါ် မကောင်းသော အတွေ့ကို ခံစားခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ ယှဉ်ဖက် (စိတ် စေတသိက်) သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို ညှိုးနွမ်း-အားလျော့စေခြင်းကိစ္စရှိ၏။ ကိုယ်ထဲ၌ဖြစ်လျက် နှိပ်စက်တတ်သည့် အခံခက် သော သဘောဟု (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ကာယိန္ဒြေလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။

သောမနဿဝေဒနာသည် ဣဋ္ဌာရုံခေါ် အလိုရှိအပ်သော အာရုံကောင်းကို ခံစားခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ဟုတ်သည် ဖြစ်စေ မဟုတ်သည်ဖြစ်စေ အလိုရှိအပ်သော အခြင်းအရာ-ကောင်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့် သုံးဆောင်ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ စိတ် ထဲ၌ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ဟု (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ကိုယ်စိတ်၏ ငြိမ်းအေးမှု-ပဿဒ္ဓိလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။

ဒေါမနဿဝေဒနာသည် အနိဋ္ဌာရုံခေါ် အလိုမရှိအပ်သောအာရုံဆိုးကို ခံစားခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ ဟုတ်သည် ဖြစ်စေ မဟုတ်သည်ဖြစ်စေ အလိုမရှိအပ်သော အခြင်းအရာ - ဆိုးသောအခြင်းအရာအားဖြင့် သုံးဆောင်ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ စိတ်ထဲ၌ဖြစ် လျက် နှိပ်စက်တတ်သည့် အခံခက်သော သဘောဟု (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ဧကန်ပင် ဟဒယဝတ္ထုလျှင် နီးသော အကြောင်းရှိ၏။

ဥပေက္ခာဝေဒနာသည် မကောင်းမဆိုး အလယ်အလတ် သဘောရှိသောအာရုံကို ခံစားခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။ ယှဉ်ဖက် (စိတ် စေတသိက်) သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို မရွှင်မညှိုးစေခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ ငြိမ်သက်သည့်အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ပီတိကင်းသောစိတ်လျှင် နီးသောအကြောင်း ရှိ၏။ ဤတွင်တရပ်ပြီး၏။

ဤဆိုခဲ့သောစကားသည် ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၌ အကျယ်ပြဆိုချက် စကားအမြွက်ပေတည်း။

သညာက္ခန္ဓာ ပြဆိုချက်

၄၅၇။ ယခုအခါ “မှတ်သားခြင်း လက္ခဏာရှိသော သဘောတရားအလုံးစုံကို (ဉာဏ်ဖြင့်) တပေါင်းတည်းပြု၍ သညာက္ခန္ဓာ (သညာအဖို့အစု)ဟူ၍ သိအပ်၏”ဟု အကြင်စကားကို ဆိုခဲ့ပြီ။ ထိုစကား၌လည်း မှတ်သားခြင်း လက္ခဏာမည် သည်မှာ သညာပင်ဖြစ်သည်။ ဤအဆိုသည် “ငါ့ရှင်မှတ်သားတတ်၏။ မှတ်သားတတ်၏။ ထို့ကြောင့် သညာဟုခေါ် ဆိုအပ် သည်”ဟူ၍ ဖြေရှင်းဟောကြားတော်မူသည်နှင့်အညီပင်။ [၉၂] ထိုသညာသည် မှတ်သားခြင်း လက္ခဏာဟူသော သဘော အားဖြင့် တပါးတည်းသာ ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း အမျိုးဇာတ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ကုသိုလ်သညာ အကုသိုလ်သညာ အဗျာကတသညာဟူ၍ သုံးပါးအပြားရှိ၏။

ထိုသုံးပါးတို့တွင် ကုသိုလ်စိတ် (၂၁-ပါး)နှင့် ယှဉ်သောသညာသည် ကုသိုလ်သညာမည်၏။ အကုသိုလ်စိတ် (၁၂- ပါး)နှင့် ယှဉ်သောသညာသည် အကုသိုလ်သညာမည်၏။ (ဝိပါက ကိရိယာ) အဗျာကတစိတ် (၅၆-ပါး)နှင့် ယှဉ်သော သညာသည် အဗျာကတသညာမည်၏။ သညာနှင့် မယှဉ်သောစိတ်-ဝိညာဏ်မည်သည် မရှိချေ။ ထို့ကြောင့်စိတ်-ဝိညာဏ် ၏ အပြားရှိသလောက် သညာ၏ အပြားရှိပေသည်။

ထိုသညာသည် ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း စိတ်-ဝိညာဏ်နှင့် တူညီသောအပြားရှိငြားသော်လည်း လက္ခဏာစသည် အားဖြင့် အားလုံးပင် မှတ်သားခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ “ဤအရာသည် ယခင်ကတွေ့ဘူးသော ထိုအရာပင်”ဟု တဖန်မှတ်မိခြင်း ၏ အကြောင်းနိမိတ်ကို ပြုခြင်းကိစ္စ (ရသ) ရှိ၏။ သစ်တုံးစသည်ကို ရွှေခတ်သောသူတို့သည် သစ်တုံးစသည်တို့၌ အမှတ် အသားနိမိတ်ကို ပြုကြသကဲ့သို့ပင်။ မှတ်ယူမိတိုင်းသော နိမိတ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် မြဲမြံစွာ နှလုံးသွင်းခြင်းကို ပြုသည့် အနေအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ဆင်ရုပ်ပုံကိုပြသော သူကန်းတို့ကဲ့သို့ပင်။ ထင်တိုင်းသော အာရုံလျှင် နီးသော အကြောင်းရှိ၏။ မြက်တို့ဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော လူရုပ်တို့၌ သမင်ငယ်တို့မှာ လူဟု ဖြစ်သော မှတ်ထင်ခြင်းကဲ့သို့ပင်တည်း။ ဤတွင် တရပ်ပြီး၏။

ဤဆိုခဲ့သော စကားသည် သညာက္ခန္ဓာ၌ အကျယ်ပြဆိုချက် စကားအမြွက်ပေတည်း။

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ ပြဆိုချက်

၄၅၈။ ထိုမှတစ်ပါး “ပြုလုပ်ခြင်း ကြောင့်ကြစိုက်ခြင်း လက္ခဏာရှိသော သဘောတရားအလုံးစုံကို (ဉာဏ်ဖြင့်) တပေါင်းတည်းပြု၍ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ (သင်္ခါရအဖို့အစု)ဟူ၍ သိအပ်၏”ဟု အကြင်စကားကိုဆိုခဲ့ပြီ။ ထိုစကား၌ ပြုလုပ်ခြင်း လက္ခဏာ မည်သည်မှာ အစုပြုခြင်း ပေါင်းစုပေးခြင်း လက္ခဏာပေတည်း။ ထိုပေါင်းစုပေးခြင်းသည် အဘယ်နည်းဟူမူ- သင်္ခါရတို့ပင်တည်း။ ဤအဆိုသည် “သင်္ခါရတစ်သင်္ခါရရေန္တိတိ ခေါဘိက္ခဝေ တသ္မာသင်္ခါရတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဘိက္ခဝေ-ရဟန်းတို့၊ သင်္ခါရ-အညီအညွတ် စုပေါင်း၍ပြုအပ်-ပြီးစေအပ်သော တရားကို၊ အဘိသင်္ခါရရေန္တိ-စုပေါင်း၍ပြုတတ်ကုန်၏ (ဝါ-အသစ် ဖြစ်စေတတ်ကုန်၏)။ ဣတိ ခေါ တသ္မာ-ဤသို့သော ထိုအကြောင်းကြောင့်၊ သင်္ခါရတစ်သင်္ခါရတို့ဟူ၍၊ ဝုစ္စန္တိ-ခေါဆို အပ်ကုန်၏”ဟု ဟောတော်မူသည်နှင့်အညီပင်။ ထိုသင်္ခါရတို့သည် (အဘိ သင်္ခါရဏ) စုပေါင်းပေးခြင်း-စုပေါင်း၍ ပြုခြင်း လက္ခဏာရှိကုန်၏။ (အာယုဟန) စုပေါင်းခြင်း-အားထုတ်ခြင်း ကိစ္စ (ရသ)ရှိကုန်၏။ (ဝိပ္ပာရ) လှုပ်လှုပ်ရွရွ ကြောင့်ကြပြု သည့်အနေအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ကြွင်းသော ခန္ဓာသုံးပါးအပေါင်းလျှင် နီးသောအကြောင်း ရှိ၏။

ဤသို့ လက္ခဏာစသည်အလိုအားဖြင့် (သင်္ခါရချည်းသာ) တပါးတည်းဖြစ်ငြားသော်လည်း အမျိုးဇာတ်အားဖြင့် ကုသိုလ်သင်္ခါရ အကုသိုလ်သင်္ခါရ အဗျာကတသင်္ခါရဟူ၍ သုံးပါးအပြားရှိကုန်၏။ ထိုသုံးပါးတို့တွင် ကုသိုလ်စိတ် (၂၁-ပါး) နှင့် ယှဉ်သောသင်္ခါရတို့သည် ကုသိုလ်သင်္ခါရ မည်ကုန်၏။ အကုသိုလ်စိတ် (၁၂-ပါး)နှင့် ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့သည် အကုသိုလ်သင်္ခါရမည်ကုန်၏။ (ဝိပါကံ ကိရိယာ) အဗျာကတစိတ် (၅၆-ပါး)နှင့် ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့သည် အဗျာကတ သင်္ခါရ မည်ကုန်၏။

ထို သင်္ခါရတို့တွင် ကာမာဝစရ ပဌမကုသိုလ်စိတ်နှင့် ယှဉ်ကုန်သော သင်္ခါရတို့သည် (နိယတ အနိယတ အားဖြင့် ၂-ပါးအပြားရှိကုန်၏။ ထိုတွင်) အမြဲယှဉ်သောကြောင့် နိယတမည်သော သင်္ခါရတို့သည် (ဓမ္မသင်္ဂဏီ ပါဠိတော်၌ ဖဿသည် ဖြစ်၏။ စေတနာသည် ဖြစ်၏-စသည်ဖြင့် ထုတ်ဖော်ဟောထား၍) သရုပ်အားဖြင့်လာကုန်သော သင်္ခါရတို့က ၂၇-ပါး၊ ယေ ဝါ ပနဖြင့် ဟောထား၍ ယေ ဝါ ပနကမည်သော သင်္ခါရတို့က ၄-ပါး၊ (ပေါင်းနိယတသင်္ခါရ ၃၁-ပါး) အမြဲ မယှဉ်သော ကြောင့် အနိယတမည်သောသင်္ခါရတို့က ၅-ပါး ဤသို့အားဖြင့် ၃၆-ပါး အပြားရှိကုန်၏။

ထိုတွင် ဖဿ၊ စေတနာ၊ ဝိတက်၊ ဝိစာရ၊ ပီတိ၊ ဝီရိယ၊ ဇီဝိတ၊ သမာဓိ၊ သဒ္ဓါ၊ သတိ၊ ဟိရီ၊ ဩတ္တပ္ပ၊ အလောဘ၊ အဒေါသ၊ အမောဟ၊ ကာယပဿဒ္ဓိ၊ စိတ္တပဿဒ္ဓိ၊ ကာယလဟုတာ၊ စိတ္တလဟုတာ၊ ကာယမုဒုတာ၊ စိတ္တ မုဒုတာ၊ ကာယကမ္မ ညတာ၊ စိတ္တကမ္မညတာ၊ ကာယပါဂုညတာ၊ စိတ္တပါဂုညတာ၊ ကာယုဇကတာ၊ စိတ္တုဇကတာ-ဟူသော ဤ ၂၇-ပါး တို့သည် [၉၃] သရုပ်အားဖြင့်လာသော သင်္ခါရတို့ပေတည်း။

ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တကြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော ဤ ၄-ပါးတို့သည် ယေဝါပနကသင်္ခါရတို့ပေတည်း။

ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ ကာယဒုစ္စရိတဝိရတိ၊ ဝစီဒုစ္စရိတဝိရတိ၊ မိစ္ဆာဇီဝိရတိဟူသော ဤ ၅-ပါးတို့သည် အနိယတ သင်္ခါရတို့ပေတည်း။ မှန်၏။ ဤ ၅-ပါးတို့သည် တရံတခါ၌သာ ဖြစ်ကုန်၏။ ဖြစ်ကြလျှင်လည်း တပေါင်းတည်း မဖြစ်ကုန်၊ (တပါးချင်းသာ ဖြစ်ကြသည်)။

၄၅၉။ ထိုသင်္ခါရတို့တွင် (အာရုံကို) တွေ့ထိတတ်သောကြောင့် ဖဿမည်၏။ ထိုဖဿသည် (အာရုံကို)တွေ့ထိခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။ တိုက်ခိုက်ခြင်းကိစ္စ (ရသ)ရှိ၏။ ဒွါရ အာရုံ ဝိညာဏ်ဟူသော ဤသုံးပါးတို့ ပေါင်းဆုံမိသည့် အနေအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ထင်ပေါ်လာသော အာရုံလျှင် နီးသောအကြောင်း (ပဒဋ္ဌာန်) ရှိ၏။ မှန်ပေ၏-ဤဖဿသည် ရုပ် မဟုတ်သည့် နာမ်တရားပင် ဖြစ်သော်လည်း အာရုံ၌ တွေ့ထိသော အခြင်းအရာအားဖြင့်သာလျှင် ဖြစ်၏။ ထို့ပြင် တစိတ် တပိုင်းအားဖြင့် ထိငြိခြင်း မရှိငြားသော်လည်း အဆင်းသည် မျက်စိကို ထိခိုက်သကဲ့သို့၎င်း၊ အသံသည် နားကို ထိခိုက် သကဲ့သို့၎င်း၊ စိတ်ကို၎င်း၊ အာရုံကို၎င်း ထိခိုက်တတ်၏ (ဝါ-ထိခိုက်စေတတ်၏)။ (ဒွါရအာရုံ ဝိညာဏ်) သုံးပါး အပေါင်း၏ ဆုံမိခြင်းဟု ဆိုအပ်သော မိမိအကြောင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် သိစေအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဒွါရအာရုံ ဝိညာဏ် ဟူသော သုံးပါးပေါင်းဆုံမိသည့် အနေအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ထိုဖဿအား လျော်သောနည်းလုံးသွင်းမှု (အာဝဇ္ဇန်း) နှင့် စက္ခုစသော ဣန္ဒြေက ပြုပြင်ပေးသော အာရုံ၌ အန္တရာယ်မရှိပဲ ဧကန်ပင် ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ထင်ပေါ်လာသော အာရုံလျှင်နီး သောအကြောင်းရှိ၏ ဟူ၍ ဆိုအပ်ပေသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဝေဒနာ၏တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် အရေမရှိသော နွား (မ)ကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။

၄၆၀။ စေတနာ တိုက်တွန်းပေးတတ်သောကြောင့် စေတနာ မည်၏။ (အာရုံ၌ ယှဉ်ဖက်တို့ကို) ဆက်စပ်ပေးတတ် ၏-ဤကား စေတနာတိုက်တွန်းပေးတတ်၏ ဟူသောပုဒ်၏ အနက်။ ထိုစေတနာသည် စေတနာတိုက်တွန်းခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။ အားထုတ်ခြင်း ကြောင့်ကြပြုခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ စီမံသည့်အနေဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ အဘယ်ကဲ့သို့နည်းဟူမူ

(ကိုယ်တိုင်က ကြောင့်ကြပြခြင်းဖြင့်) မိမိ၏ကိစ္စ သူတပါးတို့၏ ကိစ္စတို့ကိုပြီးစေသောတပည့်ကြီး၊ လက်သွားဆရာကြီးတို့ကဲ့သို့ပင်တည်း။ ထို့ပြင် အဆောတလျင်ပြုသင့်သည့် အမှုကိစ္စတို့ကို အောက်မေ့ဆင်ခြင်ရာ စသည်တို့၌ ဤ စေတနာသည် အတူဖြစ်ဖက် (သမ္ပယုတ်)တရားတို့ကို အားထုတ်စေသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် မပြတ်ဖြစ်လျက် (အထူး) ထင်ရှားပေ၏။

ဝိတက် ဝိစာရ ပီတိတို့၌ ဆိုသင့်သော စကားအားလုံးကို ပထဝီကသိဏနိဒ္ဒေသ ပဌမဈာန်၏အဖွင့်၌ ဆိုခဲ့ပြီး ရှိလေပြီ။

၄၆၁။ (ပြုလုပ်ရန်) ရဲရင့်သည်၏အဖြစ်သည် ဝီရိယ မည်၏။ ၎င်းသည်အားထုတ်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ အတူဖြစ်ဖက်တရားတို့အား ထောက်ပံ့အားပေးခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ မဆုတ်နစ်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ “ထိတ်လန့်မှု-သံဝေဂရသူသည် အကြောင်းမှန်-နည်းမှန်အားဖြင့် အားထုတ်၏” ဟု ဟောတော်မူသောကြောင့် ထိတ်လန့်မှု-သံဝေဂလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ တနည်းကား ဝီရိယာရမ္မဝတ္ထုလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ ကောင်းစွာ-မှန်စွာ အားထုတ်သော ဝီရိယသည် အလုံးစုံသော ပြည့်စုံခြင်း -စည်းစိမ်ချမ်းသာတို့၏ အရင်းမူလ ဖြစ်သည်ဟု မှတ်အပ်၏။

၄၆၂။ ယှဉ်ဖက်တရားတို့၏ အသက်ရှင်ကြောင်းသဘောသည် ဇီဝိတမည်၏။ တနည်းကား အသက်ရှင် တတ်သော သဘောသည် ဇီဝိတမည်၏။ တနည်းကား အသက်ရှင်ခြင်းမျှ သဘောသည် ဇီဝိတမည်၏။ ယင်းဇီဝိတ၏ လက္ခဏာစသည်တို့ကိုမူ ရုပ်ဇီဝိတ၌ ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းဖြင့်ပင် သိအပ် (ကုန်)၏။ မှန်၏-ထို ရုပ်ဇီဝိတသည် ရုပ်တရားတို့၏ အသက် (ရှင်ကြောင်း) ဖြစ်၏။ ဤဇီဝိတသည် စိတ်စေတသိက်နာမ် တရားတို့၏ (အသက်ရှင်ကြောင်းပေတည်း) ဤမျှသာ ဤနစ်ပါးသော ဇီဝိတတို့၌ ထူးခြားခြင်း ရှိပေသည်။

၄၆၃။ အာရုံ၌ စိတ်ကို အညီအညွတ်ထားတတ်သော သဘောသည် တနည်း ကောင်းစွာထားတတ်သော သဘောသည် သမာဓိ မည်၏။ တနည်းကား စိတ်ကိုကောင်းစွာ ထားခြင်းမျှသဘောသည် သမာဓိမည်၏။ ၎င်းသည် အာရုံတပါးသို့ မရွေ့ရှားမပျံ့သွားခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ တနည်းကား ယှဉ်ဖက်တရားတို့ကို မပျံ့လွင့်စေခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ အတူဖြစ်ဖက်တရားတို့ကို ပေါင်းစုစေခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ ရေက ဆပ်ပြာမှုန့်တို့ကို ပေါင်းစုလုံးခဲစေသကဲ့သို့ပင်၊ ငြိမ်သက်သည့် အနေအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ အထူးအားဖြင့် (ဝါ-ယေဘုယျ သာမညအားဖြင့်) သုခလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ လေငြိမ်ရာအရပ်၌ ဆီမီးတို့၏ တည်ငြိမ်ခြင်းကဲ့သို့ စိတ်၏ တည်ငြိမ်ခြင်း သဘောဟု မှတ်အပ်၏။

၄၆၄။ (ယှဉ်ဖက်တရားတို့ ၏) ကြည်လင်ကြောင်းဖြစ်သော တရားသည် သဒ္ဓါမည်၏။ တနည်းကား ကြည်လင်တတ်-ယုံကြည်တတ်သော တရားသည် သဒ္ဓါမည်၏။ တနည်းကား ကြည်လင်ခြင်း-ယုံကြည်ခြင်းမျှ သဘောသည် သဒ္ဓါမည်၏။ ၎င်းသည် (ရတနာသုံးတန်နှင့် ကံ, ကံ၏အကျိုးကို) ယုံကြည်ခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။ တနည်းကား သက်ဝင်၍ ကြံစည်ခြင်း-ယုံကြည်ဆုံးဖြတ်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ (ယှဉ်ဖက်တို့ကို) ကြည်စေခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ ရေကိုကြည် စေသော ပတ္တမြားရတနာကဲ့သို့ပင်၊ တနည်းကား (ယုံကြည်ဖွယ်၌) ပြေးဝင်ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ ရေယဉ်ကို ကူးခပ်ဝံ့သော သူကဲ့သို့ပင်၊ မနောက်ကျသည့်အနေအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ တနည်းကား ယုံကြည် ဆုံးဖြတ်ခြင်း အနေဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ယုံကြည်ဖွယ်ဝတ္ထုလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ တနည်းကား သူတော်ကောင်းတရားကို နာရခြင်း အစရှိသော သောတာပတ္တိယင်္ဂ် လေးပါးလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ လက်နှင့်တူသည် ဥစ္စာနှင့်တူသည် မျိုးစေ့နှင့် တူသည်ဟု မှတ်အပ်၏။

၄၆၅။ (ယှဉ်ဖက်တရားတို့ ၏) အောက်မေ့ကြောင်း-အမှတ်ရကြောင်းသဘောသည် သတိမည်၏။ တနည်းကား အောက်မေ့တတ်-အမှတ်ရတတ်သော သဘောသည်သတိမည်၏။ တနည်းကား အောက်မေ့ခြင်း-အမှတ်ရခြင်းမျှသဘောသည် သတိမည်၏။ ၎င်းသည် (မိမိ၏ အာရုံအဖြစ်မှ) မပေါ်မထွက်စေခြင်း (အပိလာပန) လက္ခဏာရှိ၏။ မမေ့စေခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ အစောင့်အရှောက် အနေအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင် ၏။ တနည်းကား အာရုံဆီသို့ ရှေးရှုပြုနေသည့်အဖြစ်ဖြင့် ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။ ခိုင်မြဲသော အမှတ်သညာလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ တနည်းကား ကာယအစရှိသော သတိပဋ္ဌာန်အာရုံလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ ဥပမာအားဖြင့် အာရုံ၌ မြဲမြံစွာတည်သောကြောင့် (မြို့ပေါက်ဝ၌ ထူစိုက်ထားသော) တံခါးတိုင်ကြီးကဲ့သို့၎င်း၊ စက္ကနွါရစသည်ကို စောင့်ရှောက်တတ်သောကြောင့် တံခါးစောင့် ဒါရဝမ်ကဲ့သို့၎င်း မှတ်အပ်၏။

၄၆၆။ ကာယဒုစရိတ် စသည်တို့မှ ရှက်တတ်သောကြောင့် ဟိရီမည်၏။ ဤအမည်သည် ရှက်ခြင်း သဘော၏ အမည်ပေတည်း။ ထို ကာယဒုစရိတ်စသည်တို့မှပင်လျှင် ကြောက်လန့်တတ်သောကြောင့် ဩတ္တပ္ပမည်၏။ ဤအမည်သည် မကောင်းမှုမှ ထိတ်လန့်ခြင်း၏ အမည်ပေတည်း။ ထို နစ်ပါးတို့တွင် ဟိရီသည် မကောင်းမှုမှ စက်ဆုပ်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ ဩတ္တပ္ပသည် ကြောက်လန့်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ ဟိရီသည် ရှက်သောအခြင်းအရာအားဖြင့် မကောင်းမှုတို့ကို မပြုခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ ဩတ္တပ္ပသည် ကြောက်လန့်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် မပြုခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ ဤဟိရီနှင့် ဩတ္တပ္ပတို့သည် ဆိုခဲ့ပြီးသော ရှက်သည့်အခြင်းအရာ လန့်သည့်အခြင်းအရာအားဖြင့်ပင်လျှင် မကောင်းမှုမှ တွန့်ဆုတ်သောအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်ကုန်၏။ မိမိကိုယ်ကို အလေးပြုခြင်း သူတပါးကိုအလေးပြုခြင်းလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိကုန်၏။ မိမိကိုယ်ကို အလေးပြု၍

ဟိရိဖြင့် မကောင်းမှုကို ပယ်စွန့်၏။ အမျိုးကောင်းသမီး ချွေးမကဲ့သို့ပင်။ သူတပါးကို အလေးပြု၍ ဩတ္တပ္ပဖြင့် မကောင်းမှုကို ပယ်စွန့်၏။ ပြည့်တန်ဆာမကဲ့သို့ပင်။ အထူးမှတ်ဖွယ်ကား ဤတရားနှစ်ပါးတို့ကို လောကကို စောင့်ရှောက်တတ်သည့် (လောကပါလက) တရားတို့ဟူ၍ မှတ်အပ် (ကုန်)၏။

၄၆၇။ (ယှဉ်ဖက်တရားတို့၏) မလိုချင် မမက်မောကြောင်း သဘောသည် အလောဘ မည်၏။ တနည်းကား-မလိုချင်တတ်-မမက်မောတတ်သောသဘောသည် အလောဘမည်၏။ တနည်းကား မလိုချင်ခြင်း မမက်မောခြင်းမျှသဘောသည် အလောဘမည်၏။ အဒေါသ အမောဟတို့၌လည်း ဤနည်းအတိုင်းပင်။ ထိုတွင် အလောဘသည် အာရုံ၌ စိတ်၏ မမက်မော မလိုချင်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ တနည်းကား မကပ်ငြိခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ကြာရွက်၌ရေပေါက်သည် မငြိကပ်သကဲ့သို့ပင်။ (ငါ့ ဥစ္စာဟုစွဲလမ်းသောအားဖြင့်) မသိမ်းပိုက်ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ ကိလေသာမှလွတ်ပြီးသော ရဟန္တာကဲ့သို့ပင်။ မငြိတွယ်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ မစင်တွင်း၌ကျသော သူသည် (မစင်၌ မငြိတွယ်)သကဲ့သို့ပင်။

[၉၅] ၄၆၈။ အဒေါသသည် မကြမ်းတမ်းခြင်း-နူးညံ့ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ တနည်းကား (အာရုံနှင့်) မဆန့်ကျင်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ သူ့အလိုသို့လိုက်သော မိတ်ဆွေကဲ့သို့ပင်။ ရန်ငြိုးကို ပယ်ပျောက်ခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ တနည်းကား (ဒေါသ) အပူကို ငြိမ်းစေခြင်းကိစ္စရှိ၏။ စန္ဒကူးသည် (အပူကို ငြိမ်းစေ) သကဲ့သို့ပင်။ အေးချမ်းသည်၏အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှု ထင်၏။ လပြည့်ဝန်းကဲ့သို့ပင်။

၄၆၉။ အမောဟသည် သဘောမှန်အတိုင်း ထိုးထွင်းသိခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ တနည်းကား မချွတ်မလွဲ ထိုးထွင်း သိခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ကျွမ်းကျင်သောလေးသမားက ပစ်လိုက်သောမြား၏ တည့်တည့်မတ်မတ် ထိမှန်ဖောက်ထွင်းခြင်းကဲ့ သို့ပင်။ အာရုံကို ထင်လင်းစေခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ ဆီမီးကဲ့သို့ပင်။ တွေဝေမှုကင်းသောအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ တော၌ ကျင်လျင်သော ခရီးညွှန်ကောင်းကဲ့သို့ပင်။ အလောဘ အဒေါသ အမောဟဟူသော ဤသုံးပါးလုံးတို့သည် အလုံးစုံသော ကုသိုလ်တို့၏ မူလရင်းဖြစ်ကြသည်ဟု မှတ်အပ်၏။

၄၇၀။ စေတသိက်အပေါင်းကာယ၏ ငြိမ်းခြင်းသည် ကာယပဿဒ္ဓိမည်၏။ စိတ်၏ငြိမ်းခြင်းသည် စိတ္တပဿဒ္ဓိ မည်၏။ ဆက်ဦးအံ့-ဤအရာ၌ ကာယဟူသည်မှာ ဝေဒနာအစရှိသော နာမ်ခန္ဓာသုံးပါးတို့ပေတည်း။ နှစ်ပါးကုန်သော ဤ ကာယစိတ္တပဿဒ္ဓိတို့သည် တပေါင်းတည်း ဖြစ်ကုန်လျက် စေတသိက်အပေါင်း ကိုယ်နှင့်စိတ်တို့၏ ပူပန်ခြင်းကို ငြိမ်းစေ ခြင်း လက္ခဏာ ရှိကုန်၏။ ကိုယ်နှင့်စိတ်တို့၏ ပူပန်ခြင်းကို နှိမ်နင်းဖျက်ဆီးခြင်းကိစ္စ ရှိကုန်၏။ ကိုယ်နှင့်စိတ်တို့၏ ပူပန် တုန်လှုပ် ခြင်းကင်း၍ အေးချမ်းသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင် ကုန်၏။ (အေးငြိမ်းသော) ကိုယ်နှင့် စိတ်လျှင် နီးသောအကြောင်း ရှိကုန်၏။ ကိုယ်နှင့်စိတ်တို့၏ မငြိမ်သက်ခြင်းကို ပြုတတ်သော ဥဒ္ဓစ္စအစရှိသော ကိလေသာတို့၏ ဆန့်ကျင်ဖက် ဖြစ်ကြသည်ဟု မှတ်အပ်(ကုန်)၏။

ကာယ၏ ပေါ့သည်၏ အဖြစ်သည် ကာယလဟုတာ မည်၏။ စိတ်၏ပေါ့သည်၏ အဖြစ်သည် စိတ္တလဟုတာ မည်၏။ ထိုနှစ်ပါးသော လဟုတာတို့သည် ကိုယ်နှင့်စိတ်တို့၏ ထိုင်းမှိုင်းလေးလံခြင်းကို ငြိမ်းစေခြင်း လက္ခဏာရှိကုန်၏။ ကိုယ် နှင့်စိတ်တို့၏ ထိုင်းမှိုင်းလေးလံခြင်းကို နှိမ်နင်းဖျက်ဆီးခြင်း ကိစ္စ ရှိကုန်၏။ ကိုယ်နှင့်စိတ်တို့၏ မနံ့နွေးသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်ကုန်၏။ (ပေါ့ပါးသော) ကိုယ်နှင့်စိတ်လျှင် နီးသောအကြောင်း ရှိကုန်၏။ ကိုယ်နှင့်စိတ် တို့၏ ထိုင်းမှိုင်းလေးလံခြင်းကို ပြုတတ်သည့် ထိနမိဒ္ဓအစရှိသော ကိလေသာတို့၏ ဆန့်ကျင်ဖက် ဖြစ်ကြသည်ဟု မှတ်အပ် (ကုန်)၏။

ကာယ၏ နူးညံ့သည်၏အဖြစ်သည် ကာယမုဒုတာမည်၏။ စိတ်၏ နူးညံ့သည်၏အဖြစ်သည် စိတ္တမုဒုတာ မည်၏။ ထိုနှစ်ပါးသော မုဒုတာတို့သည် ကိုယ်နှင့်စိတ်တို့၏ ခက်ထန်တောင့်တင်းခြင်းကို ငြိမ်းစေခြင်း လက္ခဏာရှိကုန်၏။ ကိုယ်နှင့် စိတ်တို့၏ ခက်ထန်တောင့်တင်းခြင်းကို နှိမ်နင်းဖျက်ဆီးခြင်းကိစ္စ ရှိကုန်၏။ (တစုံတခုသော အာရုံ၌) မထိပါးသော အားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်ကုန်၏။ (ဝါ-ယှဉ်ဖက်တရားတို့ကို) အာရုံ၌မထိပါးခြင်းကို ရှေးရှုဖြစ်စေတတ်ကုန်၏။ (နူးညံ့သော) ကိုယ်နှင့်စိတ်လျှင် နီးသောအကြောင်း ရှိကုန်၏။ ကိုယ်နှင့်စိတ်တို့၏ ခက်ထန်တောင့်တင်းခြင်းကို ပြုတတ်သည့် ဒိဋ္ဌိ မာန အစရှိသော ကိလေသာတို့၏ ဆန့်ကျင်ဖက်ဖြစ်ကြသည်ဟု မှတ်အပ် (ကုန်)၏။

ကာယ၏ အမူ၌ ကောင်းသည်၏ အဖြစ်-လျော်သည်၏ အဖြစ်သည် ကာယကမ္မညတာ မည်၏။ စိတ်၏ အမူ၌ ကောင်းသည်၏အဖြစ်-လျော်သည်၏အဖြစ်သည် စိတ္တကမ္မညတာ မည်၏။ ထိုနှစ်ပါးသော ကမ္မညတာတို့သည် ကိုယ်နှင့် စိတ်တို့၏ အမူ၌ မကောင်းခြင်း မလျော်ခြင်းကို ငြိမ်းစေခြင်းလက္ခဏာရှိကုန်၏။ ကိုယ်နှင့်စိတ်တို့၏ အမူ၌ မကောင်းခြင်း မလျော်ခြင်းကို နှိမ်နင်းဖျက်ဆီးခြင်း ကိစ္စရှိကုန်၏။ ကိုယ်နှင့်စိတ်တို့၏ အာရုံပြုမှု ပြည့်စုံခြင်း ကောင်းခြင်းကို ရှေးရှုဖြစ်စေ တတ်ကုန်၏။ (အမူ၌ ကောင်းသော လျော်သော) ကိုယ်နှင့် စိတ်လျှင် နီးသော အကြောင်းရှိကုန်၏။ ကိုယ်နှင့် စိတ်တို့၏ အမူ၌ မကောင်းခြင်း-မလျော်ခြင်းကို ပြုတတ်သော (ဆိုခဲ့ပြီးမှ) ကြွင်းသော နိဝရဏအစရှိသော အကုသိုလ်တို့၏

ဆန့်ကျင်ဖက် ဖြစ်ကြသည်ဟူ၍၎င်း၊ ကြည်ညိုဖွယ် ဝတ္ထုတို့၌ ကြည်ညိုခြင်းကို ဆောင်တတ်ကြသည်ဟူ၍၎င်း၊ ရွှေစင်ကဲ့သို့ပင် အကျိုးစီးပွား ကို ပြုမှုတို့၌ ယှဉ်စေရန် ခွဲခြင်း သင့်လျော်ခြင်းကို ဆောင်တတ်ကြသည် ဟူ၍၎င်း မှတ်အပ် (ကုန်)၏။

[၉၆] ကိုယ်၏လေ့လာသန်စွမ်းခြင်း ခွဲကျန်းခြင်းသည် ကာယပါဂုဿတာ မည်၏။ စိတ်၏လေ့လာသန်စွမ်းခြင်း ခွဲကျန်းခြင်းသည် စိတ္တပါဂုဿတာမည်၏။ ထိုနှစ်ပါးသော ပါဂုဿတာတို့သည် ကိုယ်နှင့် စိတ်တို့၏ ကျန်းမာသည်၏အဖြစ်-ကျန်းမာခြင်းလက္ခဏာရှိကုန်၏။ ကိုယ်နှင့် စိတ်တို့၏ မကျန်းမာခြင်းကို နှိမ်နင်းဖျက်ဆီးခြင်း ကိစ္စရှိကုန်၏။ (မကျန်းမာခြင်း ဟူသော) အပြစ်ကင်းသောအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်ကုန်၏။ (ကျန်းမာသန်စွမ်းသော) ကိုယ်နှင့် စိတ်လျှင် နီးသော အကြောင်း ရှိကုန်၏။ ကိုယ်နှင့်စိတ်တို့၏ မကျန်းမာခြင်းကို ပြုတတ်သော မယုံကြည်ခြင်း အစရှိသော အကုသိုလ်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဖက်ဖြစ်ကြသည်ဟု မှတ်အပ်ကုန်၏။

ကိုယ်၏ ဖြောင့်မတ်သည်၏ အဖြစ်သည် ကာယုဇကတာ မည်၏။ စိတ်၏ဖြောင့်မတ်သည်၏ အဖြစ်သည် စိတ္တုဇကတာ မည်၏။ ထိုနှစ်ပါးသော ဥဇကတာတို့သည် ကိုယ်နှင့် စိတ်တို့၏ ဖြောင့်မတ်ခြင်း လက္ခဏာရှိကုန်၏။ ကိုယ်နှင့် စိတ်တို့၏ ကောက်ကျစ်ခြင်းကို နှိမ်နင်း ဖျက်ဆီးခြင်း ကိစ္စရှိကုန်၏။ အကောက်အကျစ် ကင်းသောအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှု ထင်ကုန်၏။ (ဖြောင့်မတ်သော) ကိုယ်နှင့် စိတ်လျှင် နီးသော အကြောင်းရှိကုန်၏။ ကိုယ်နှင့်စိတ်တို့၏ ကောက်ကျစ်ခြင်းကို ပြုတတ်သော မာယာသာဓွယျစသည်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဖက် ဖြစ်ကြသည်ဟု မှတ်အပ်(ကုန်)၏။

၄၇၁။ ဆန္ဒဟူသော ဤအမည်သည် ပြုရန်အလိုရှိသည် ၏အဖြစ်-ပြုလိုခြင်း၏ အမည်ပေတည်း။ ထို့ကြောင့် ယင်း ဆန္ဒသည် ပြုလိုခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ အာရုံကို ရှာခြင်းကိစ္စရှိ၏။ အာရုံကို အလိုရှိသည့်အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ထိုအလိုရှိသော အာရုံသည်ပင် ယင်းဆန္ဒ၏ နီးသောအကြောင်း ပဒဋ္ဌာန်ပေတည်း။ စိတ်၏ အာရုံကို ယူရာ၌ ဤဆန္ဒသည် လက်ဆန့်ခြင်းနှင့် တူသည်ဟု မှတ်အပ်၏။

၄၇၂။ အာရုံကို ဆုံးဖြတ်ခြင်းသည် အဓိမောက္ခမည်၏။ ၎င်းသည် အာရုံကို ဆုံးဖြတ်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ မဆုံးဖြတ် နိုင်ခြင်း၏ ဆန့်ကျင်ဖက်ကိစ္စရှိ၏။ ဆုံးဖြတ်သောတရားဟု (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ဆုံးဖြတ်အပ်သော အာရုံတရားလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ အာရုံ၌ လှုပ်ရှားခြင်းကင်းသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် တံခါးတိုင်နှင့် တူသည်ဟု မှတ်အပ် ၏။

၄၇၃။ ပြုခြင်းသည် ကာရမည်၏။ မနသိ-စိတ်၌ ကာရ-(အာရုံကို) ပြုခြင်းသည် မနသိကာရမည် ၏။ ရှေးမနမှ ထူးသောမန-စိတ်ကို ပြုတတ်သောကြောင့်လည်း မနသိကာရမည်၏။ ထိုသို့သော-ဤမနသိကာရသည် (၁) အာရမ္မဏ ပဋိပါဒက (၂) ဝိထိပဋိပါဒက (၃) ဇေနပဋိပါဒကဟူ၍ သုံးပါးအ ပြားရှိ၏။

ထိုတွင် အာရမ္မဏပဋိပါဒကခေါ် အာရုံ၌သွားစေသော မနသိကာရသည် မနသိ-စိတ်၌ + ကာရ-ပြုခြင်း-ထားခြင်း-နှလုံးသွင်းခြင်း ပေတည်း။ ၎င်းသည် (ယှဉ်ဖက်တရားတို့ကို အာရုံဆီသို့) သွားစေခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ယှဉ်ဖက် တရားတို့ကို အာရုံ၌ ယှဉ်စေခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ အာရုံသို့ ရှေးရှုပြုနေသည့် အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ အာရုံလျှင် နီးသော အကြောင်းရှိ၏။ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၌ အကျုံးဝင်၏။ အာရုံ၌သွားစေတတ်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ယှဉ်ဖက်တရားတို့ကို မောင်းနှင်သူ (ရထားထိန်း)ကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ ထိုမှတစ်ပါး ဝိထိပဋိပါဒကခေါ် ဝိထိစိတ်အစဉ်ကို ဖြစ်စေတတ် စီရင်တတ် သောမနသိကာရ ဟူသော ဤအမည်သည် ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း၏ အမည်ပေတည်း။ ဇေနပဋိပါဒကခေါ် ဇေကို ဖြစ်စေတတ် စီရင်တတ်သော မနသိကာရ ဟူသော ဤအမည်သည် မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၏ အမည်ပေတည်း။ ထိုနှစ်ပါးတို့ကို ဤအရာ၌ အလို မရှိအပ်ကုန်။

၄၇၄။ တကြ-ထိုယှဉ်ဖက်တရား တို့၌+မဇ္ဈတ္တတာ-အလယ် အလတ်သဘောရှိသည်၏ အဖြစ်သည် တကြမဇ္ဈတ္တတာ မည်၏။ ၎င်းသည် ယှဉ်ဖက်စိတ်စေတသိက်တို့ကို အညီအမျှဆောင်ခြင်း ဖြစ်စေခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ လျော့ခြင်း လွန်ခြင်းကို တားမြစ်ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ တနည်းကား တဖက်သတ်လိုက်ခြင်းကို ပယ်ဖြတ်ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ အလယ်အလတ် သဘောရှိသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။ စိတ်စေတသိက်တို့ကို အညီအမျှ လျစ်လျူရှုသည်၏အဖြစ်ဖြင့် အညီအမျှ သွားနေသော အာဇာနည်မြင်းတို့ကို လျစ်လျူရှုနေသော ရထားမောင်းသမားကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။

(၉၇) ကရုဏာနှင့် မုဒိတာတို့ကို ဗြဟ္မဝိဟာရနိဒ္ဒေသ၌ ဆိုခဲ့ပြီးသောနည်းဖြင့်ပင် သိအပ် (ကုန်) ၏။ မှန်ပေ၏ ထို၌ ဆိုခဲ့သော ကရုဏာနှင့် မုဒိတာတို့သည် သက်သက် အပွနာသို့ ရောက်ကြသော ရူပါဝစရတရားတို့ပေတည်း။ ယခု ဤအရာ၌ ပြသော ကရုဏာနှင့် မုဒိတာတို့သည် ကာမာဝစရတရားတို့သာ ဖြစ်ကြသည်။ ဤမျှသာလျှင် ထူးခြားခြင်း ရှိပေသည်။

ကေစိ-အချို့ဆရာတို့သည်ကား မေတ္တာနှင့် ဥပေက္ခာတို့ကိုလည်း အနိယတတို့၌ (ထည့်သွင်းယူရန်) အလိုရှိကုန်၏။ ထိုအဆိုကို လက်မခံအပ်။ အကြောင်းမူကား မေတ္တာဟူသည်မှာ အနက်တရားကိုယ်အားဖြင့် အဒေါသ စေတသိက်သာလျှင်

ဖြစ်သည်။ ဥပေက္ခာဟူသည်မှာလည်း တကြမဇ္ဈတ္တတာစေတသိက် ဟူသော ဥပေက္ခာသာလျှင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် လက်မခံ အပ်ပေ။

၄၇၅။ ကာယဒုစရိတ်မှ ကြဉ်ခြင်းသည် ကာယဒုစရိတ်တစ်ရပ်မည်၏။ ကြွင်းသော ဝိရတိနှစ်ပါးတို့၌လည်း နည်းတူ ပင်။ လက္ခဏာ စသည်အားဖြင့်မူ ဤဝိရတိသုံးပါးလုံးပင် ကာယဒုစရိတ် စသည်တို့၏ ဝတ္ထုတို့ကို မကျူးလွန်ခြင်း လက္ခဏာရှိကုန်၏။ မနင်းနယ်ခြင်း လက္ခဏာရှိကြသည်ဟု ဆိုလို၏။ ကာယဒုစရိတ်စသည်တို့၏ ဝတ္ထုမှ တွန့်ဆုတ်ခြင်း ကိစ္စရှိကုန်၏။ ယင်းဒုစရိတ်တို့ကို မပြုခြင်း သဘောဟု (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်ကုန်၏။ သဒ္ဓါ ဟိရိ သြတ္တပ္ပ အပိစ္ဆတာ (အလိုနည်းခြင်း) အစရှိသော ဂုဏ်တို့လျှင် နီးသောအကြောင်းရှိကုန် ၏။ မကောင်းမှုကို ပြုခြင်းမှတ်၏ မျက်နှာလွှဲခြင်း သဘောများ ဖြစ်ကြသည်ဟု မှတ်အပ် (ကုန်)၏။

၄၇၆။ ယခု ပြဆိုခဲ့သည့် အတိုင်း ၃၆-ပါးသော ဤ သင်္ခါရတို့သည်သာလျှင် ကာမာဝစရကုသိုလ် ပဌမစိတ်နှင့် ယှဉ်ကြသည်ဟု သိအပ်၏။ ဒုတိယစိတ်နှင့်လည်း ထို့အတူပင် သိအပ်၏။ ဤ ဒုတိယစိတ်၌ သသင်္ခါရ အဖြစ်မျှသာလျှင် ထူးသည်။

တတိယကုသိုလ် စိတ်နှင့်မူ အမောဟမှတစ်ပါး ကြွင်းသော (၃၅-ပါးသော) သင်္ခါရတို့ ယှဉ်ကြသည်ဟု သိအပ်၏။ စတုတ္ထစိတ်နှင့် ထို့အတူပင်၊ ဤစိတ်၌ သသင်္ခါရ အဖြစ်မျှသာထူးသည်။

ထိုမှတစ်ပါး ပဌမစိတ်၌ဆိုခဲ့သော သင်္ခါရတို့တွင် ဝိတိမှကြွင်းသော (၃၅-ပါးသော) သင်္ခါရတို့သည် ပဌမစိတ်နှင့် ယှဉ်ကုန်၏။ ဆဋ္ဌစိတ်နှင့်လည်း ထို့အတူပင်။ ဤဆဋ္ဌစိတ်၌ သသင်္ခါရအဖြစ်မျှသာ ထူးသည်။ သတ္တမစိတ်နှင့်မူ အမောဟ ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းသော (၃၄-ပါးသော) သင်္ခါရတို့ယှဉ်ကြသည်ဟု သိအပ်၏။ အဋ္ဌမစိတ်နှင့်လည်း ထို့အတူပင်။ ဤ အဋ္ဌမစိတ်၌ သသင်္ခါရ အဖြစ်မျှသာထူးသည်။

ကာမာဝစရ ပဌမကုသိုလ်စိတ်၌ ဆိုခဲ့သောသင်္ခါရတို့တွင် ဝိရတိသုံးပါးကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကုန်သော (၃၃-ပါး သော) သင်္ခါရတို့သည် ရူပါဝစရကုသိုလ် ပဌမဈာန်စိတ်နှင့်ယှဉ်ကုန်၏။ ထို ၃၃-ပါးထဲမှ ဝိတက်ကြဉ်သော ၃၂-ပါးသော သင်္ခါရတို့သည် ဒုတိယဈာန်စိတ်နှင့် ယှဉ်ကုန်၏။ ထို ၃၂-ပါးထဲမှ ဝိစာရကြဉ်သော ၃၁-ပါးတို့သည် တတိယဈာန်စိတ်နှင့် ယှဉ်ကုန်၏။ ထို ၃၁-ပါးထဲမှ ဝိတိကြဉ်သော ၃၀-တို့သည် စတုတ္ထဈာန်စိတ်နှင့် ယှဉ်ကုန်၏။ ထို ၃၀-ထဲမှ အနိယတ မည်သည့် ကရုဏာမုဒိတာတို့ကြဉ်သော ၂၈-ပါးတို့သည် ပဉ္စမဈာန်စိတ်နှင့် ယှဉ်ကုန်၏။ ထို ၂၈-ပါးတို့သည်ပင်လျှင် အရူပါ ဝစရကုသိုလ်စိတ် ၄-ပါးတို့၌ ယှဉ်ကုန်၏။ ဤအရူပါဝစရဈာန်စိတ်တို့၌ အရူပါဝစရ အဖြစ်မျှသည်သာ ထူးသည်။

လောကုတ္တရာကုသိုလ်စိတ်တို့တွင် ပဌမဈာန်နှင့် ယှဉ်သော မဂ်စိတ် (၄-ပါး)၌ ရူပါဝစရပဌမဈာန်စိတ် ၌ဆိုခဲ့သော နည်းဖြင့် (ကရုဏာ မုဒိတာတို့ကို နုတ်ပယ်ကာ ဝိရတိသုံးပါးတို့ကို ထည့်၍ ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့ကို သိအပ်၏။ ဒုတိယ ဈာန်နှင့် ယှဉ်သော စိတ်စသည် အပြားရှိသော မဂ်စိတ် (၄-ပါး)၌ ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့ကို ရူပါဝစရ ဒုတိယဈာန်စိတ် စသည်တို့၌ ဆိုခဲ့သောနည်းဖြင့်ပင်လျှင် (ကရုဏာ မုဒိတာတို့ကို နုတ်ပယ်ကာ ဝိရတိသုံးပါးတို့ကို တည့်၍) သိအပ် (ကုန်) ၏။ အထူးကား ဤလောကုတ္တရာစိတ်တို့၌ ကရုဏာ မုဒိတာတို့ မရှိခြင်း၊ [၉၈] ဝိရတိသုံးပါး အမြဲယှဉ်ခြင်း၊ လောကုတ္တရာ ဖြစ်ခြင်းဟူသော ဤသည်သာလျှင် ထူးပေသည်။ ယခု ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ရှေးဦးစွာ ကုသိုလ်သာလျှင် ဖြစ်ကုန်သော သင်္ခါရ တို့ကို သိအပ်ကုန်၏။

၄၇၇။ အကုသိုလ်စိတ်တို့တွင် လောဘမူ ပဌမအကုသိုလ်စိတ်နှင့် ယှဉ်သော နိယတ သင်္ခါရတို့သည် သရုပ်အားဖြင့် လာသော သင်္ခါရ ၁၃-ပါး၊ ယေဝါပနဖြင့်ဟောသော သင်္ခါရ ၄-ပါး ဤသို့အားဖြင့် ၁၇-ပါး တို့ပေတည်း။ ထိုတွင် ဖဿ၊ စေတနာ၊ ဝိတက်၊ ဝိစာရ၊ ပီတိ၊ ဝီရိယ၊ ဇီဝိတ၊ သမာဓိ၊ အဟိရိက၊ အနောတ္တပ္ပ၊ လောဘ၊ မောဟ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ဟူသော ဤ ၁၃-ပါးတို့သည် သရုပ်အားဖြင့်လာသော သင်္ခါရတို့ပေတည်း။ ဆန္ဒ၊ အဓိ မောက္ခ၊ ဥဒ္ဓစ္စ၊ မနသိကာရ ဟူသော ဤ ၄-ပါး တို့သည် ယေဝါပနဖြင့် ဟောသော ယေဝါပနကသင်္ခါရတို့ပေတည်း။

၄၇၈။ ထိုတွင် မရှက်တတ်သောသူသည် အဟိရိကမည်၏။ မရှက်တတ်သောသူ၏ ဖြစ်ကြောင်းသဘောသည် အဟိရိကမည်၏။ မကြောက်လန့်တတ်သောသဘောသည် အနောတ္တပ္ပမည်၏။ ထို နှစ်ပါးတို့တွင် အဟိရိကသည် ကာယ ဒုစရိတ် စသည်တို့ကို မစက်ဆုပ်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။ တနည်းမရှက်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ အနောတ္တပ္ပသည် ထိုဒုစရိတ်တို့မှ ပင်လျှင် မကြောက်ရွံ့ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ တနည်း မထိတ်လန့်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ဤသည်ကား ဤအရာ၌ အကျဉ်းပေ တည်း။ အကျယ်ကိုမူ ဟိရိ သြတ္တပ္ပတို့ကို ပြရာ၌ ဆိုခဲ့သော စကား၏ ဆန့်ကျင်ဖက်အစွမ်းအားဖြင့် သိအပ်၏။

၄၇၉။ လိုချင်မက်မောကြောင်းသဘောသည် လောဘမည်၏။ တနည်း လိုချင်မက်မောတတ်သော သဘောသည် လောဘမည်၏။ တနည်း လိုချင်ခြင်း မက်မောခြင်းမျှသည် လောဘ မည်၏။ တွေဝေကြောင်း၊ အမှားကို သိကြောင်း သဘောသည် မောဟမည်၏။ တနည်း တွေဝေတတ်၊ အမှန်ကိုမသိတတ် အမှားကို သိတတ်သော သဘောသည် မောဟမည်၏။ တနည်းတွေဝေခြင်း အမှန်ကိုမသိခြင်း အမှားကို သိခြင်းမျှသဘောသည် မောဟမည်၏။ ထိုတွင် လောဘသည် အာရုံကို သိမ်းယူခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။ မျောက်နဲ့စေးကဲ့သို့ပင်၊ အာရုံ၌ ရှေးရှု ငြိကပ်ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ အိုးကင်းပူ၌ ပစ်ချလိုက်သော သားတစ်ကဲ့သို့ပင်၊ မစွန့်လွှတ်နိုင်သည့် အနေအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှု ထင်၏။ ဆီမင်စွန်းခြင်းကဲ့သို့ပင်။ သံယောဇဉ် ကြိုး၏ ချည်တိုင်အာရုံတို့၌ သာယာဖွယ်ဟု မြင်ခြင်းလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ တဏှာမြစ်အဖြစ်ဖြင့် တိုးပွားလတ်သော် လျင်သော ရေယဉ်ရှိသည့် မြစ်သည် သမုဒ္ဒရာသို့ ဆောင်သွားသကဲ့သို့ အပါယ်သို့သာလျှင် ဆောင်ယူ၍ သွားတတ်သည်ဟု မှတ်အပ်၏။

၄၈၀။ မောဟသည် စိတ်၏ ဉာဏ်မြင်ကန်းခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။ တနည်းအမှန်မသိခြင်း-အမှားသိခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။ ထိုးထွင်း၍ မသိစေခြင်းကိစ္စရှိ၏။ တနည်း အာရုံ၏သဘောမှန်ကို ဖုံးကွယ်ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ အမှန်မသွား အမှားမြင်သည့် အနေဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ တနည်း ဉာဏ်မြင်ကန်းအောင် ပြုသည့် အမိုက်တိုက် အနေဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှု ထင်၏။ အယောနိသောမနသိကာရလျှင် နီးသောအကြောင်း ရှိ၏။ အကုသိုလ်အားလုံးတို့၏ အရင်းမူလဟု မှတ်အပ်၏။

၄၈၁။ မှားယွင်းစွာ မြင်ကြောင်း သဘောသည် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ မည်၏။ တနည်း-မှားယွင်းစွာ မြင်တတ်သော သဘောသည် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ မည်၏။ တနည်း-မှားယွင်းစွာ မြင်ခြင်းမျှသည် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိမည်၏။ ၎င်းသည် မသင့်မမှန်သော အကြောင်းနည်းလမ်း ဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်းလက္ခဏာ ရှိ ၏။ အမှန်ကို ကျော်လွန်၍ အမှားအားဖြင့် သုံးသပ်ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ မှားယွင်းစွာ အခိုင်အမာနှလုံးသွင်း-ယူစွဲနေသည်ဟု (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ အရိယာတို့ကို မဖူးမြင်လိုခြင်း စသည်လျှင် နီးသော အကြောင်း ရှိ ၏။ အလွန်အကဲဆုံးအကြီးဆုံးအပြစ်ဟု မှတ်အပ်၏။

[၉၉] ၄၈၂။ အာရုံ၌ မစူးစိုက်နိုင်ပဲ တက်ကြွသည်၏ အဖြစ်သည် ဥဒ္ဓစ္စမည်၏။ ၎င်းသည် မငြိမ်သက်ခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။ လေတိုက်ခတ်၍ လှုပ်နေသောရေနှင့်တူ၏။ မတည်တံ့ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ လေတိုက်ခတ်၍ လှုပ်ရှားနေသော တံခွန် အလံနှင့် တူ၏။ ချာချာလည်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ကျောက်ခဲကျလာ၍ ခတ်မိသဖြင့် ပျံတက်နေသော ပြာနှင့် တူ၏။ စိတ် မငြိမ်သက်အောင် မသင့်မတော်စွာ နှလုံးသွင်းခြင်းလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ စိတ်ကို ပစ်လွှတ်ခြင်းသဘော ၀ါ-စိတ်၏ ပျံလွင့်ကြောင်း သဘောဟု မှတ်အပ်၏။ ကြွင်းကုန်သော ဖဿစသည်တို့ကို ကုသိုလ် သင်္ခါရအရာ၌ ဆိုခဲ့ပြီး သော နည်းဖြင့်ပင် သိအပ်ကုန်၏။ မှန်ပေ၏-အကုသိုလ်မျှ အဖြစ်သည်သာလျှင်၎င်း၊ အကုသိုလ်ဖြစ်သောကြောင့် ယုတ်ညံ့ သည်၏ အဖြစ်သည်သာလျှင်၎င်း ဤအကုသိုလ် ဖဿစသည်တို့၏ ထိုကုသိုလ်ဖဿစသည်တို့မှ ထူးခြားခြင်းရှိပေသည်။

၄၈၃။ ယခုပြဆိုခဲ့သည်အတိုင်း ၁၇-ပါးသော ဤသင်္ခါရတို့သည် ပဌမအကုသိုလ်စိတ်နှင့် ယှဉ်ကြသည်ဟု သိအပ် ၏။ ဒုတိယအကုသိုလ်စိတ်နှင့်လည်း ထိုအတူပင် သိအပ်၏။ အထူးကား ဤ ဒုတိယအကုသိုလ်စိတ်၌ သင်္ခါရ အဖြစ်သည် ၎င်း၊ ထိနမိဒ္ဓ၏ အနိယတ အဖြစ်သည်၎င်း (၀ါ-အနိယတ ဖြစ်သော ထိနမိဒ္ဓနှင့် ယှဉ်ခြင်းသည်၎င်း) အထူးပေတည်း။

ထိုထိနမိဒ္ဓတို့တွင် တွန့်ဆုတ်ခြင်း ပျင်းရိခြင်းသည် ထိနမည်၏။ (မစွမ်းနိုင်ခြင်း ပင်ပန်းခြင်း အလိုအားဖြင့်)မိုင်ခြင်း ငိုင်နေခြင်းသည် မိဒ္ဓမည်၏။ အားထုတ်ခြင်းမရှိပဲ တွန့်ဆုတ်ခြင်းသည် ထိန၏အနက်၊ စွမ်းနိုင်ခြင်း ကင်းလျက် ပင်ပန်းခြင်း သည် မိဒ္ဓ-၏အနက် ဖြစ်သည်။ ထိနနှင့်မိဒ္ဓတို့၍ ထိနမိဒ္ဓဟု ခေါ်သည်။ ထိုတွင် ထိနသည် အားမထုတ်ခြင်း-အားထုတ်မှု ကင်းခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ လုံ့လဝီရိယကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ တွန့်ဆုတ်ခြင်းသဘောဟု (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ မိဒ္ဓသည် အမှု၌ မကောင်းခြင်း မလျော်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ (ဝိညာဏဒွါရတို့ကို) ပိတ်ခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ တွန့်ဆုတ်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ တနည်း မိုန်းခြင်း အိပ်ငိုက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်၏။ ထို ထိနမိဒ္ဓ နှစ်ပါးလုံးပင် ကုသိုလ်အလုပ်၌ မပျော်ခြင်း၊ ကိုယ်လက်တို့ကို ပစ်နှံခြင်း စသည်တို့၌ (၀ါ-စသည်တို့ဖြစ်အောင် မသင့်စွာ နှလုံးသွင်းမှု- အယောနိသော မနသိကာရလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။

ပဌမအကုသိုလ်စိတ်၌ ဆိုခဲ့သော ၁၇-ပါးတို့တွင် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကို ချန်ထား၍ ကြွင်းသော သင်္ခါရတို့သည် တတိယ အကုသိုလ် စိတ်နှင့် ယှဉ်ကြသည်ဟု သိအပ်၏။ အထူးကား ဤ တတိယအကုသိုလ်စိတ်၌ အနိယတဖြစ် သောမာနသည် ဖြစ်၏-ဤကား အထူး။ ယင်းမာနသည် တက်ကြွ ထောင်လွှားခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ကိုယ့်ကိုယ်ကို ချီးမြှောက်ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ တမ်းခွန်ကဲ့သို့ မြင့်တက်ပလွှားလိုသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ဒိဋ္ဌိဝိပွယုတ် လောဘလျှင် နီးသော အကြောင်းရှိ၏။ ရူးသွပ်ခြင်းကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။

ဒုတိယအကုသိုလ်စိတ်၌ ဆိုခဲ့သော ၁၉-ပါးတို့တွင် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကို ချန်ထား၍ ကြွင်းသော သင်္ခါရတို့သည် စတုတ္ထ အကုသိုလ်စိတ်နှင့် ယှဉ်ကြသည်ဟု သိအပ်၏။ ဤ စတုတ္ထစိတ်၌လည်း အနိယတဖြစ်သော မာနသည် ဖြစ်သည်သာတည်း။

ထိုမှတစ်ပါး ပဌမအကုသိုလ်စိတ်၌ ဆိုခဲ့သော ၁၇-ပါးတို့တွင် ပီတိကို ချန်ထား၍ ကြွင်းသော သင်္ခါရတို့သည် ပဉ္စမ အကုသိုလ်စိတ်နှင့် ယှဉ်ကုန်၏။ ဆဋ္ဌစိတ်နှင့်လည်း ထိုအတူပင်၊ ဤဆဋ္ဌစိတ်၌ သင်္ခါရ အဖြစ်သည်၎င်း အနိယတ ဖြစ် သော ထိနမိဒ္ဓ၏ ယှဉ်ခြင်းသည်၎င်း ဤမျှသာထူးသည်။

ပဉ္စမအကုသိုလ်စိတ်၌ ဆိုခဲ့သော ၁၆-ပါးတို့တွင် ဒိဋ္ဌိကို ချန်ထား၍ ကြွင်းသောသင်္ခါရတို့သည် သတ္တမ အကုသိုလ် စိတ်နှင့် ယှဉ်ကြသည်ဟု သိအပ်၏။ အထူးကား ဤသတ္တမစိတ်၌ အနိယတဖြစ်သော မာနသည် ဖြစ်၏ ဤကား အထူး။ ဆဋ္ဌစိတ်၌ ဆိုခဲ့သော ၁၈-ပါးတို့တွင် ဒိဋ္ဌိကို ချန်ထား၍ ကြွင်းသောသင်္ခါရတို့သည် အဋ္ဌမအကုသိုလ်စိတ်နှင့် ယှဉ်ကြသည်ဟု သိအပ်၏။ ဤအဋ္ဌမစိတ်၌လည်း အနိယတဖြစ်သောမာနသည် ဖြစ်သည်သာတည်း။ ဤတွင် တရပ်ပြီး၏။

၄၈၄။ ထိုမှတစ်ပါး ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါးတို့တွင် ပဌမစိတ်နှင့်ယှဉ်သော နယတသင်္ခါရတို့သည် သရုပ်အားဖြင့် လာသော သင်္ခါရတို့က ၁၁-ပါး၊ ယေဝါပနက သင်္ခါရတို့က ၄-ပါး (ပေါင်း ၁၅-ပါးတို့တည်း)၊ အနိယတ သင်္ခါရတို့က ၃- ပါး တို့တည်း။ ဤသို့အားဖြင့် [၁၀၀] ဒေါသမူ ပဌမစိတ်နှင့်ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့သည် ၁၈-ပါးတို့ပေတည်း။ ထိုတွင် ဖဿ၊ စေတနာ၊ ဝိတက်၊ ဝိစာရ၊ ဝီရိယ၊ ဇီဝိတ၊ သမာဓိ၊ အဟိရိက၊ အနောတ္တပ္ပ၊ ဒေါသ၊ မောဟ၊ ဟူသော ဤ ၁၁-ပါးတို့သည် သရုပ်အားဖြင့်လာသော သင်္ခါရတို့ပေတည်း။ ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ ဥဒ္ဓစ္စ၊ မနသိကာရဟူသော ဤ ၄-ပါးတို့သည် ယေဝါ ပနက-သင်္ခါရတို့ပေတည်း။ ဣဿာ၊ မစ္ဆရိယ၊ ကုက္ကစ္စ ဟူသော ဤ ၃-ပါးတို့သည် အနိယတသင်္ခါရတို့ပေတည်း။

၄၈၅။ ထိုတွင် ဖျက်ဆီးကြောင်းသဘောသည် ဒေါသမည်၏။ တနည်းဖျက်ဆီးတတ်သော သဘောသည် ဒေါသမည် ၏။ တနည်း ဖျက်ဆီးခြင်း ပြစ်မှားခြင်း စိတ်ဆိုးခြင်းမျှသည် ဒေါသမည်၏။ ၎င်းသည် အဖျက်ထွက်ခြင်း ကြမ်းတမ်းခြင်း လက္ခဏာရှိ၏ ပုတ်ခတ်ခံရသော မြွေဆိုးမြွေဟောက်ကဲ့သို့ပင်၊ မိမိဖြစ်ပုံအားဖြင့်၎င်း အနိဋ္ဌရုပ်တို့ကို ဖြစ်စေသောအားဖြင့်၎င်း ဖောက်ပြန်စွာ ပြန်သွားခြင်းကိစ္စရှိ၏။ ဝါ-ကိုယ်ကို တုန်လှုပ်စေခြင်း ကိစ္စရှိ၏ဝါ-ကိုယ်၏ တုန်လှုပ်ခြင်းဟူသော ပြည့်စုံ သော ရသရှိ၏။ အဆိပ်ကျရောက်သကဲ့သို့ပင်။ တနည်း မိမိ၏မှီရာရုပ်ကို လောင်ခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ တောမီးလောင်သကဲ့သို့ပင်။ မိမိကို၎င်း သူတပါးကို၎င်း ဖျက်ဆီးတတ်သည့် အနေအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှု ထင်၏။ အခွင့်ရသော ရန်သူကဲ့သို့ပင်။ ရန်ငြိုးဖွဲ့ကြောင်း အာသာတဝတ္ထုလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ အဆိပ်နှင့် ရောထားသော ကျင်ငယ်ရေပုပ်ကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။

၄၈၆။ ငြူစု (ခြင်းကို ပြု)ခြင်းသည် ဣဿာ မည်၏။ ၎င်းသည် သူတပါး၏ စည်းစိမ်တို့ကို ငြူစုခြင်း (မနာလိုခြင်း) လက္ခဏာရှိ၏။ ယင်း သူတပါး၏ စည်းစိမ်တို့၌ပင်လျှင် မပျော်မွေ့ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ ယင်းတို့မှ မျက်နှာလှည့်သည့် အဖြစ်ဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ သူတပါးစည်းစိမ်လျှင် နီးသော အကြောင်းရှိ၏။ သံယောဇဉ်ကြီးတချောင်းဟု မှတ်အပ်၏။

၄၈၇။ ဝန်တိုသူဖြစ်ကြောင်းသဘောသည် မစ္ဆရိယမည်၏။ ၎င်းသည် ရပြီးသော်၎င်း၊ ရလတုံသော်၎င်း ဖြစ်ကုန်သော မိမိ၏ စည်းစိမ်တို့ကို လျှို့ဝှက်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။ ယင်းစည်းစိမ်တို့၏ပင်လျှင် သူတပါးတို့နှင့် ဆက်ဆံခြင်းကို သည်းမခံ နိုင်ခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ (ကိုယ်ပိုင်စည်းစိမ်တို့၏ သူတပါးတို့နှင့် ဆက်ဆံခြင်းကို မနှစ်သက်သောအားဖြင့်) တွန့်ခြင်းလျှင် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာရှိ၏။ တနည်း ခါးစပ်သော အခြင်းအရာ ဖြစ်ခြင်းလျှင် ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာ ရှိ၏။ မိမိ၏စည်းစိမ်လျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ စိတ်၏ မလှပခြင်း ဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောဟု မှတ်အပ်၏။

၄၈၈။ ကု-စက်ဆုပ်ဖွယ်ဖြစ်သော+ ကတ-ပြုအပ်ပြီးသော အမှုသည် ကုကတ မည်၏။ ထိုကုကတ၏ဖြစ်ကြောင်း သဘောသည် ကုက္ကစ္စမည်၏။ ၎င်းသည် နောင်တတဖန် ပူပန်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ ပြုမိသောမကောင်းမှု မပြုမိသော ကောင်းမှု ကို ပြန်လည်အောက်မေ့လျက် စိုးရိမ်ပူပန်ခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ နှလုံးမသာသည့် အနေဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ပြုမိ မပြုမိသော အမှုလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ ကျွန်၏အဖြစ်ကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ ကြွင်းသော ဖဿစသည်တို့မှာ ဆိုခဲ့ပြီးသော အဖွင့်အပြား ရှိကုန်သည်သာတည်း။ ဤတွင်တရပ်ပြီး၏။

ဤသို့လျှင် ဤ၁၈-ပါးသော သင်္ခါရတို့သည် ပဌမဒေါသမူစိတ်နှင့် ယှဉ်ကြသည်ဟုသိအပ်၏။ ဒုတိယစိတ်နှင့်လည်း ထိုအတူပင်၊ အထူးကား ဤဒုတိယစိတ်၌ သင်္ခါရအဖြစ်သည်၎င်း၊ အနိယတသင်္ခါရ တို့တွင် ထိနမိဒ္ဓ၏ ဖြစ်သင့်ခြင်း သည်၎င်း-ဤမျှသာ ထူးသည်။

၄၈၉။ မောဟမူစိတ် ၂-ပါးတို့တွင် ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ်စိတ်နှင့် ယှဉ်ကုန်သော သင်္ခါရတို့သည် ဖဿ၊ စေတနာ၊ ဝိတက်၊ ဝိစာရ၊ ဝီရိယ၊ ဇီဝိတ၊ စိတ္တဋ္ဌိတိ၊ အဟိရိက၊ [၁၀၀] အနောတ္တပ္ပ၊ မောဟ၊ ဝိစိကိစ္ဆာဟူ၍ သရုပ်အားဖြင့်လာသော သင်္ခါရတို့က ၁၁-ပါး၊ ဥဒ္ဓစ္စနှင့် မနသိကာရဟူသော ယေဝါပနက သင်္ခါရတို့က ၂-ပါး၊ ဤသို့အားဖြင့် ၁၃-ပါးတို့ပေတည်း။

၄၉၀။ ထိုတွင် စိတ္တဋ္ဌိတိဟူသည်မှာ ဖြစ်ဆဲ၌ တည်ခြင်းမျှဖြစ်သော အားနည်းသော သမာဓိပေတည်း။ ဝိ-ကင်း သော+စိကိစ္ဆာ-ကုစားခြင်းရှိသည့် သဘောသည် ဝါ-ကုစားရန်ခဲယဉ်းသော သဘောသည် ဝိစိကိစ္ဆာမည်၏။ ၎င်းသည်

(ယုံကြည်သင့်သော ဘုရားစသည်တို့၌) ယုံမှားခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ တုန်လှုပ်ခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ မဆုံးဖြတ်နိုင်ခြင်း နှလုံးနှစ်ခွ ဖြစ်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်၏။ တနည်း အာရုံ၌ ဧကန်မဟုတ်သည့် အထူးထူးသော သဘောကို ယူသည့်အနေဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်၏။ ယုံမှားဖြစ်အောင် မသင့်သောနှလုံးသွင်းမှု အယောနိသောမနသိကာရလျှင် နီးသောအကြောင်းရှိ၏။ အကျင့် ပဋိပတ်၏ အန္တရာယ်ကို ပြုတတ်သောတရားဟု မှတ်အပ်၏။ ကြွင်းသော ဖဿ စသည်တို့မှာ ဆိုခဲ့ပြီးသော အဖွင့်အပြား ရှိကုန်သည်သာတည်း။

ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ်စိတ်၌ ဆိုခဲ့ပြီးသော သင်္ခါရတို့တွင် ဝိစိကိစ္ဆာကို ချန်ထား၍ ကြွင်းသော ၂၂-ပါးတို့သည် ဥဒ္ဓစ္စ သမ္ပယုတ်စိတ်နှင့်ယှဉ်ကုန်၏။ ဆက်ဦးအံ့၊ ဤဥဒ္ဓစ္စသမ္ပယုတ်စိတ်၌ ဝိစိကိစ္ဆာမရှိခြင်းကြောင့် အဓိမောက္ခသည်လည်း ဖြစ်သေး ၏။ ထိုအဓိမောက္ခနှင့်တကွ ၁၃-ပါးတို့ပင် ယှဉ်ကုန်၏။ အထူးကား အဓိမောက္ခ ရှိခြင်းကြောင့် သမာဓိသည် (ဝိစိကိစ္ဆာစိတ် မှာထက်)သာ၍ အားရှိ၏။ ထို့ပြင် ဤစိတ်၌ ဥဒ္ဓစ္စသည်လည်း သရုပ်အားဖြင့်ပင်လာ၏။ အဓိမောက္ခနှင့် မနသိကာရတို့သည် ကား ယေဝါပနက၏ အစွမ်းအားဖြင့် လာကုန်၏။ ဤသို့အားဖြင့် အကုသိုလ်သင်္ခါရတို့ကို သိအပ်ကုန်၏။

၄၉၁။ အဗျာကတသင်္ခါရတို့တွင် ရှေးဦးစွာ ဝိပါကအဗျာကတတို့သည် အဟိတ် သဟိတ်အပြားအားဖြင့် ၂-ပါး အပြားရှိကုန်၏။ ထိုတွင် အဟိတ်ဝိပါကစိတ်နှင့် ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့သည် အဟိတ် မည်ကုန်၏။ ထို အဟိတ်ဝိပါက သင်္ခါရတို့တွင် ရှေးဦးစွာ ကုသလဝိပါက အကုသလဝိပါက စက္ခုဝိညာဏ်စိတ်တို့နှင့် ယှဉ်ကုန်သော သင်္ခါရတို့သည် ဖဿ စေတနာ ဇီဝိတ စိတ္တဋ္ဌိတိဟူ၍ သရုပ်အားဖြင့် လာသော သင်္ခါရတို့က ၄-ပါး၊ ယေဝါပနက ဖြစ်သော မနသိကာရ-က ၁- ပါး၊ ဤသို့အားဖြင့် ငါးပါးတို့ပေတည်း။ သောတဝိညာဏ် ဃာနဝိညာဏ် ဇိဝါဝိညာဏ် ကာယဝိညာဏ်စိတ်တို့နှင့် ယှဉ်ကုန် သော သင်္ခါရတို့သည်လည်း ဤငါးပါးတို့ပင်ဖြစ်သည်။ နှစ်ပါးသော ကုသလဝိပါက အကုသလဝိပါက မနောဓာတ် (ခေါ် သမ္ပဋိစ္ဆိန်)နှင့် ယှဉ်ကုန်သော သင်္ခါရတို့သည် ဤဆိုခဲ့သော ငါးပါးနှင့် ဝိတက်၊ ဝိစာရ၊ အဓိမောက္ခအားဖြင့် ရှစ်ပါးတို့ ပေတည်း။ အဟိတ်မနောဝိညာဏဓာတ် (ခေါ် သန္တိရဏ) သုံးပါးနှင့်လည်း ထိုအတူပင် ရှစ်ပါးတို့ ယှဉ်ကုန်၏။ အထူးကား ယင်းသုံးပါးတို့တွင် သောမနဿသဟဂုတ် သန္တိရဏစိတ်နှင့် ပီတိလည်းယှဉ်သေး၏ဟူ၍ သိအပ်၏။

ထိုမှတပါး သဟိတ်ဝိပါကဝိညာဏ်တို့နှင့်ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့သည် သဟိတ်မည်ကုန်၏။ ထိုတွင် ရှေးဦးစွာ သဟိတ်ကာမာဝစရ ဝိပါကစိတ်ရှစ်ပါးနှင့်ယှဉ်ကုန်သော သင်္ခါရတို့သည် ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ် ရှစ်ပါးနှင့်ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့နှင့် တူကုန်သည်သာတည်း။ အထူးကား အနိယတတို့တွင် ကရုဏာနှင့် မုဒိတာတို့သည် သတ္တဝါပညတ်လျှင် အာရုံ ရှိသောကြောင့် ဝိပါကတို့၌ မရှိကုန်၊ မှန်ပေ၏ ကာမာဝစရဝိပါကတို့သည် ဧကန်ပင်ကာမတရားလျှင် အာရုံရှိကုန်၏။ သက်သက် ကရုဏာနှင့် မုဒိတာတို့သာလျှင် မရှိကြသည် မဟုတ်သေး၊ ဝိရတိသုံးပါးတို့သည်လည်း ဝိပါကတို့၌ မရှိကြကုန်။ မှန်ပေ၏ “ငါးပါးသော သိက္ခာပုဒ်တို့သည် ကုသိုလ်တို့သာလျှင်တည်း”ဟု ဟောတော်မူသော စကားရှိပေ၏။

[၁၀၂] ထိုမှတပါး ရူပါဝစရ အရူပါဝစရ လောကုတ္တရာဝိပါကစိတ်တို့နှင့် ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့သည်ကား ယင်း သုံးမျိုးသော ဝိပါကတို့၏ (အကြောင်းဖြစ်ကုန်သော) ကုသိုလ်စိတ်တို့နှင့် ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့နှင့် တူကုန်သည်သာတည်း။

၄၉၂။ ကိရိယာအဗျာကတသင်္ခါရတို့သည်လည်း အဟိတ် သဟိတ်အပြားအားဖြင့် ၂-ပါး အပြားရှိကုန်၏။ ထိုတွင် အဟိတ်ကိရိယာစိတ်နှင့်ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့သည် အဟိတ်မည်ကုန်၏။ ယင်းအဟိတ်ကိရိယာသင်္ခါရတို့သည်လည်း ကုသလ ဝိပါက (သမ္ပဋိစ္ဆိန်ဟူသော) မနောဓာတ်နှင့်၎င်း၊ ကုသလဝိပါက (သန္တိရဏဟူသော) အဟိတ်မနောဝိညာဏဓာတ် ၂-ပါးနှင့် ၎င်း ယှဉ်ကုန်သော သင်္ခါရတို့နှင့် တူကုန်၏။ အထူးကား (မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းနှင့်ဟသိတုပ္ပါဒ် ဟူသော) အဟိတ်ကိရိယာမနော ဝိညာဏဓာတ် ၂-ပါး၌ ဝိရိယသည်ပိုလွန်၏။ ဝိရိယရှိခြင်းကြောင့် အားရှိသောသမာဓိသည် ဖြစ်၏။ ဤသည်ကား ဤမနော ဒွါရာဝဇ္ဇန်းနှင့် ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်တို့၌ အထူးပေတည်း။

ထိုမှတပါး သဟိတ်ကိရိယာစိတ်တို့နှင့် ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့သည် သဟိတ် မည်ကုန်၏။ ထို သဟိတ် ကိရိယာ သင်္ခါရတို့တွင် ရှေးဦးစွာ သဟိတ်ကာမာဝစရကိရိယာစိတ် ရှစ်ပါးနှင့် ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့သည် ဝိရတိသုံးပါးတို့ကို ချန်ထား ၍ ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်ရှစ်ပါးတို့နှင့် ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့နှင့် တူကုန်၏။ ထိုမှတပါး ရူပါ ဝစရ အရူပါဝစရကိရိယာ စိတ်တို့နှင့်ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့သည် ယင်းရူပါဝစရ အရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ်တို့နှင့် ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့နှင့် အချင်းခပ်သိမ်း တူကုန်သည်သာတည်း။ ဤသို့လျှင် အဗျာကတ သင်္ခါရတို့ကိုလည်း သိအပ်ကုန်၏။ ဤတွင်တရပ်ပြီး၏။

ဤဆိုခဲ့သော စကားသည် သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၌ အကျယ်ပြဆိုချက် စကားအမြွက်ပေတည်း။

ဤဆိုခဲ့သော ခန္ဓာငါးပါးဝေတန်ပြဆိုချက်သည် ရှေးဦးစွာ အဘိဓမ္မာ၌ ပဒဘာဇနီမှာပြဆိုထားသောနည်းဖြင့် ခန္ဓာ တို့၌ အကျယ်ပြဆိုချက် စကားအမြွက်ပေတည်း။

အတိတ်စသည် ဝေဘန်ပြုဆိုချက်

၄၉၃။ မြတ်စွာဘုရားသည်-

“အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန် ဖြစ်သော ကိုယ်တွင်း၌မူလည်း ဖြစ်သော ကိုယ်ပ၌မူလည်း ဖြစ်သော ကြမ်းတမ်းသည်မူလည်း ဖြစ်သော သိမ်မွေ့သည်မူလည်း ဖြစ်သော ယုတ်ညံ့သည်မူလည်း ဖြစ်သော ကောင်း မြတ်သည်မူလည်း ဖြစ်သော အဝေး၌မူလည်း ဖြစ်သော အနီး၌မူလည်း ဖြစ်သော အလုံးစုံသော ရုပ်သည် ရှိ၏။ ထိုအလုံးစုံသောရုပ်ကို တပေါင်းတည်းစု၍ ချုံး၍ ဤရုပ်အပေါင်းကို ရူပက္ခန္ဓာ-ရုပ်အစုဟု ခေါ်ဆိုအပ်၏။ အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော။ပ။ အနီး၌မူလည်းဖြစ်သော အလုံးစုံသော ဝေဒနာသည်ရှိ၏။ ထိုအလုံးစုံ သော ဝေဒနာကို တပေါင်းတည်း စု၍ချုံး၍ ဤဝေဒနာအပေါင်းကို ဝေဒနာက္ခန္ဓာ-ဝေဒနာအစုဟု ခေါ်ဆိုအပ်၏။ အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော။ပ။ အနီး၌မူလည်းဖြစ်သော အလုံးစုံသောသညာသည်ရှိ၏။ ထိုအလုံးစုံသော သညာကို တပေါင်းတည်းစု၍ ချုံး၍ ဤသညာအပေါင်းကို သညာက္ခန္ဓာသညာအစုဟု ခေါ်ဆိုအပ်၏။ အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန် ဖြစ်ကုန်သော ကိုယ်တွင်း၌မူလည်း ဖြစ်ကုန်သော။ပ။ အနီး၌ မူလည်း ဖြစ်ကုန်သော အလုံးစုံကုန်သော သင်္ခါရတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအလုံးစုံသော သင်္ခါရအပေါင်းကို တပေါင်းတည်းစု၍ ချုံး၍ ဤသင်္ခါရအပေါင်းကို သင်္ခါရက္ခန္ဓာ-သင်္ခါရ အစုဟုခေါ်ဆိုအပ်၏။ အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော။ပ။ အနီး၌မူလည်း ဖြစ်သော အလုံးစုံ သော ဝိညာဏ်သည်ရှိ၏။ ထိုအလုံးစုံသော ဝိညာဏ်ကို တပေါင်းတည်းစု၍ ချုံး၍ ဤဝိညာဏ်အပေါင်းကို ဝိညာဏက္ခန္ဓာ ဝိညာဏ်အစုဟု ခေါ်ဆိုအပ်၏။”

ဟူ၍-ခန္ဓာတို့ကို ဤသို့ အကျယ်ဟောပြောတော်မူပေသည်။

ထိုဘုရားစကားတော်၌ (ယံကိဉ္စိ) အလုံးစုံသော ဆိုသည့်စကားသည် အကြွင်းမဲ့ အကုန်သိမ်းယူသော စကားပေ တည်း။ ရုပ်သည် ဆိုသည့်စကားသည် ရောက်လွန်းပြန်လွန်းသော အနက်ကို သတ်မှတ်ထားမြစ်သောစကားတည်း။ ဤသို့ လျှင် (အလုံးစုံသော ရုပ်သည်ဟူသော)ပုဒ်နှစ်ခုအပေါင်းဖြင့်ရုပ်ကို အကြွင်းမဲ့သိမ်းယူခြင်းကို ပြုတော်မူသည်။ ထို့နောင် ယင်း ရုပ်ကို [၁၀၃] အတိတ်စသော စကားဖြင့် ဝေဘန်ရန် အားထုတ်တော်မူလေသည်။ မှန်ပေ၏-ထိုရုပ်သည် အချို့က အတိတ်- လွန်ခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။ အချို့က အနာဂတ်-မလာသေး-လာလတံ့ စသည်အပြားရှိသည်။ ဝေဒနာစသည်တို့၌လည်း ဤနည်း အတိုင်းပင်။

၄၉၄။ ထိုတွင် ရုပ်သည် အဒ္ဓါ၊ သန္တတိ၊ သမယ၊ ခဏတို့အလို လေးပါးအပြားအားဖြင့် အတိတ် မည်သည် ဖြစ်၏။ ထို့အတူပင် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန်မည်သည်လည်း ဖြစ်၏။

ထိုအဒ္ဓါစသည်တို့တွင် အဒ္ဓါအလိုအားဖြင့် တယောက်သောပုဂ္ဂိုလ်အား တခုသောဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေမှရေး၌ အတိတ် မည်၏။ စုတိမှနောက်၌ အနာဂတ်မည်၏။ ပဋိသန္ဓေနှင့် စုတိ ၂-ပါးတို့၏ အလယ်ကြား၌ ဝါ-အတိတ်အနာဂတ် ၂-ပါးတို့၏ အလယ်ကြား၌ ပစ္စုပ္ပန်မည်၏။

သန္တတိအလိုအားဖြင့် သဘောတူသည့် တမျိုးတည်းသော ဥတုကြောင့် ဖြစ်သောရုပ်သည်၎င်း၊ တခုသော အာဟာရ ကြောင့်ဖြစ်သော ရုပ်သည်၎င်း ရှေးနောက်ကျသည့်အလိုအားဖြင့် ဖြစ်ငြားသော်လည်း ပစ္စုပ္ပန်မည်၏။ ထိုမှရေး၌ သဘောမတူ သည့် ဥတုအာဟာရကြောင်းဖြစ်သောရုပ်သည် အတိတ်မည်၏။ (ထိုပစ္စုပ္ပန်မှ)နောက်၌ အနာဂတ်မည်၏။ စိတ္တဇရုပ်သည် တခုသော ပဉ္စဒ္ဓါရဝီထိ တခုသောမနောဒ္ဓါရဇောအစဉ် တခုသောသမာပတ်ကြောင့် ဖြစ်သော ရုပ်သည် ပစ္စုပ္ပန်မည်၏။ ထိုမှ ရှေး၌ အတိတ်မည်၏။ ထိုမှနောက်၌ အနာဂတ်မည်၏။ ကမ္မဇရုပ်၏ သီးခြားသန္တတိ အလိုအားဖြင့် အတိတ်စသည် အပြား မရှိ။ ထိုဥတုဇ အာဟာရဇစိတ္တဇရုပ်တို့၏ အထောက်အပံ့အလိုအားဖြင့် ယင်းကမ္မဇရုပ်၏ အတိတ် စသည်အဖြစ်ကိုသိအပ်၏။

သမယအလိုအားဖြင့် တခုသောမှဟုတ် တခုသောနံနက်ခင်း တခုသောညနေခင်း တခုသောညဉ့်နေ့ အစရှိကုန်သော အခါသမယတို့၌ အစဉ်သန္တာန်အလိုအားဖြင့် မပြတ်ဖြစ်နေသော တမုဟုတ်စသော ထိုထိုအခါသမယနှင့်စပ်ဆိုင်သောရုပ်သည် ပစ္စုပ္ပန်မည်၏။ ထိုမှရေး၌ အတိတ်မည်၏။ နောက်၌ အနာဂတ်မည်၏။

ခဏအလိုအားဖြင့် ဖြစ်ဆဲဥပါဒ်အစရှိသော ခဏသုံးပါး၌ အတွင်းဝင်သောရုပ်သည် ပစ္စုပ္ပန်မည်၏။ ထိုမှရေး၌ (ခဏသုံးပါးသို့ မရောက်သေးမီရုပ်သည်) အနာဂတ်မည်၏။ နောက်၌ (ခဏသုံးပါးကို လွန်ပြီးသောရုပ်သည်)အတိတ်မည်၏။ တနည်းပြရလျှင် ဖြစ်စေတတ်သည့် ဟေတုအကြောင်းကိစ္စ ထောက်ပံ့တတ်သည့် ပစ္စယအကြောင်းကိစ္စတို့ကို လွန်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်သည် အတိတ်မည်၏။ ဟေတုကိစ္စပြီးစီး၍ ပစ္စယကိစ္စမပြီးသေးသော ရုပ်သည် ပစ္စုပ္ပန်မည်၏။ ယင်းကိစ္စ ၂-ပါးလုံးသို့ မရောက်သေးသော ရုပ်သည် အနာဂတ်မည်၏။ တနည်းကား မိမိကိစ္စကို ပြုဆဲခဏ၌ ပစ္စုပ္ပန်မည်၏။ ထိုပြုဆဲ ခဏမှ ရှေး၌

(မိမိကိစ္စကို မပြုရသေးမီ) အနာဂတ်မည်၏။ ထိုကိစ္စပြုပြီးသည်မှနောက်၌ (ချုပ်ပြီးဖြစ်၍) အတိတ်မည်၏။ ဤအတိတ် စသည်ကို ခွဲပြရာ၌ ခဏကထာ ကိစ္စကထာသည်သာလျှင် မုချစကားဖြစ်သည်။ ကြွင်းသောစကားသည် ပရိယာယ် စကားပေ တည်း။

၄၉၅။ အဇ္ဈတ္တ-ကိုယ်တွင်းရုပ် ဗဟိဒ္ဓ-ကိုယ်ပရုပ်တို့၏ အပြားမှာ ဆိုခဲ့ပြီးသောနည်း ရှိသည်သာတည်း။ သို့သော် လည်း ဤအရာ၌ နိယကဇ္ဈတ္တခေါ် ပုဂ္ဂိုလ်အသီးအသီး၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော ရုပ်ဟူသမျှသည်လည်း အဇ္ဈတ္တ-ကိုယ်တွင်း၌ဖြစ် သော ရုပ်မည်၏။ အခြားသူ၏သန္တာန်၌ဖြစ်သော (မျက်စိအကြည့်စသော) ရုပ်သည်လည်း ဗဟိဒ္ဓ-အပြင်ပ၌ဖြစ်သော ရုပ်မည်၏ ဟူ၍ သိအပ်၏။ ကြမ်းတမ်းသော ဩဠာရိကရုပ် သိမ်မွေ့သောသုခုမရုပ်တို့၏ အပြားသည် ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်း ရှိသည်သာတည်း။

၄၉၆။ ယုတ်ညံ့သော ဟီနရုပ် ကောင်းမြတ်သော ပဏီတရုပ်တို့၏အပြားသည် ပရိယာယ်မုချအားဖြင့် နှစ်ပါးအပြား ရှိ၏။ ထိုတွင် အကနိဋ္ဌဗြဟ္မာတို့၏ရုပ်အောက် သုဒဿီဗြဟ္မာတို့၏ရုပ်သည် ယုတ်ညံ့၏။ ထို သုဒဿီတို့၏ ရုပ်သည်ပင်လျှင် သုဒဿာဗြဟ္မာတို့၏ ရုပ်ထက် ကောင်းမြတ်၏။ ဤနည်းဖြင့် ငရဲသတ္တဝါတို့၏ ရုပ်တိုင်အောင် ပရိယာယ်အားဖြင့် ယုတ်ညံ့ သည်၏အဖြစ် ကောင်းမြတ်သည်အဖြစ်ကို သိအပ်၏။ မုချအားဖြင့်မူကား အကြင်ရုပ်၌ အကုသလဝိပါက်စိတ်သည် အာရုံ ပြုလျက် ဖြစ်၏။ ထိုရုပ်သည် ယုတ်ညံ့၏။ အကြင်ရုပ်၌ ကုသလဝိပါက်စိတ်သည် အာရုံပြုလျက် ဖြစ်၏။ ထိုရုပ်သည် ကောင်းမြတ်၏။

[၁၀၄] အဝေး၌ရုပ် အနီး၌ ရုပ်ဟူသော ဤရုပ် နှစ်မျိုးသည်လည်းဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းရှိသည်သာတည်း။ သို့သော် လည်း ဤအရာ၌ အဝေးအနီး တည်ရာအရပ် အားဖြင့်လည်း အချင်းချင်း ထောက်၍ ထောက်၍ အဝေးရုပ် အနီးရုပ်၏ အဖြစ်ကို သိအပ်သေး၏။

၄၉၇။ ထိုအလုံးစုံသော ရုပ်ကို တပေါင်းတည်းစု၍ ချုံး၍ ဟူသည်ကား အတိတ်အစရှိသော ပုဒ်တို့ဖြင့် အသီးအသီး အကျယ်ပြအပ်သော ထိုရုပ်အလုံးစုံကို ဖောက်ပြန်ခြင်း လက္ခဏာရှိသည်ဟု ဆိုအပ်သော တပါးတည်းအဖို့ ရှိသည်၏အဖြစ်၌ ပညာဖြင့် အစုပြု၍ ရူပက္ခန္ဓာ-ရုပ်အစုဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်၏။ ဤသည်ကား ဤစကား၌ ဆိုလိုသောအနက် ပေတည်း။ ဤစကား ဖြင့် ရုပ်အားလုံးကိုလည်း ဖောက်ပြန်ခြင်း လက္ခဏာ၌ အစုအဖြစ်သို့ ရောက်သဖြင့် ရူပက္ခန္ဓာ-ရုပ်အစု မည်သည်ဟု ပြအပ်ပေ သည်။ မှန်၏ ရုပ်မှတပါး ရူပက္ခန္ဓာ-ရုပ်အစုမည်သည် မရှိပေ။

၄၉၈။ ရုပ်ကဲ့သို့ပင် ဝေဒနာစသည်တို့သည်လည်း ခံစားခြင်းလက္ခဏာစသည်တို့၌ အစုအဖြစ်သို့ ရောက်သဖြင့် ဝေဒနာက္ခန္ဓာ-ဝေဒနာအစုစသည်တို့မည်ကုန်၏။ မှန်ပေ၏-ဝေဒနာစသည်တို့မှတပါး ဝေဒနာက္ခန္ဓာ-ဝေဒနာအစုမည်သည်တို့ မရှိကြပေ။

ထူးသည်ကို ပြုရလျှင် အတိတ်စသည်ကို ဝေဘန်ရာ၌ ဤ ဝေဒနာစသည်တို့တွင် သန္တတိ အလိုအားဖြင့်၎င်း၊ ခဏ စသည်တို့၏ အလိုအားဖြင့်၎င်း ဝေဒနာ၏ အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန်အဖြစ်ကို သိအပ်၏။ ထိုတွင် သန္တတိအလိုအားဖြင့် တခုသော ပဉ္စဒွါရဝီထိ တခုသော မနောဒွါရဇောအစဉ် တခုသော သမာပတ်၌ အတွင်းဝင်သော ဝေဒနာသည်၎င်း၊ တခုသော အဖို့ရှိသော (ဘုရား တရား)အစရှိသော အာရုံ၌ ကောင်းစွာယှဉ်လျက်ဖြစ်နေသော ဝေဒနာသည်၎င်း ပစ္စုပ္ပန်မည်၏။ ထိုမှ ရှေး၌ အတိတ်မည်၏။ နောက်၌ အနာဂတ် မည်၏။ ခဏစသည်၏ အလိုအားဖြင့် ခဏသုံးပါးအပေါင်း၌ အတွင်းဝင်သော ရှေးအဖို့ နောက်အဖို့တို့၏ အလယ်၌ တည်သော မိမိကိစ္စကိုလည်း ပြုဆဲဖြစ်သော ဝေဒနာသည် ပစ္စုပ္ပန် မည်၏။ ထိုမှ ရှေး၌ (ခဏသုံးပါးသို့ မရောက်သေးမီ ဝေဒနာသည်) အနာဂတ်မည်၏။ ထိုမှ နောက်၌ (ခဏသုံးပါး သို့ရောက်ပြီး မိမိကိစ္စကို ပြုပြီးဖြစ်သော ဝေဒနာသည်) အတိတ်မည်၏။ ကိုယ်တွင်းဝေဒနာ ကိုယ်ပဝေဒနာအပြားကို နိယကဇ္ဈတ္တ ခေါ် ပုဂ္ဂိုလ် အသီးအသီး၏ ကိုယ်တွင်းတရား အလိုအားဖြင့် သိအပ်၏။

၄၉၉။ ကြမ်းသော (ဩဠာရိက) ဝေဒနာ သိမ်မွေ့သော (သုခုမ) ဝေဒနာအပြားကို ဝိဘင်းပါဠိတော်၌ “အကုသိုလ် ဝေဒနာသည် ကြမ်း၏။ ကုသိုလ်အဗျာကတ ဝေဒနာသည် သိမ်မွေ့၏” ဤသို့ စသောနည်းဖြင့် ဟောထားသည့်အတိုင်း ဇာတ်၊ သဘော၊ ပုဂ္ဂိုလ် လောကီ လောကုတ္တရာတို့အလိုအားဖြင့် သိအပ်၏။ (ထိုတွင်) ရှေးဦးစွာ ဇာတ်အလိုအားဖြင့် အကုသိုလ် ဝေဒနာသည် အပြစ်ရှိသည့် အမှုကို ပြုခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ကိလေသာ အပူရှိခြင်းကြောင့်၎င်း မငြိမ်သက်သောဖြစ်ခြင်းရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ကုသိုလ်ဝေဒနာထက် ကြမ်းတမ်း၏။ ကြောင့်ကြဗျာပါရ ရှိသောကြောင့်၎င်း၊ အားထုတ်မှု ရှိသောကြောင့်၎င်း၊ အကျိုးဝိပါက်ကို ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့်၎င်း၊ ကိလေသာအပူရှိခြင်းကြောင့်၎င်း၊ အပြစ် ရှိသောကြောင့်၎င်း ဝိပါက် အဗျာကတဝေဒနာထက် ကြမ်းတမ်း၏။ အကျိုးဝိပါက်ကို ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့်၎င်း၊ ကိလေသာအပူ ရှိခြင်းကြောင့်၎င်း၊ ကိလေသာ ဆင်းရဲရှိခြင်း ကြောင့်၎င်း၊ အပြစ်ရှိသောကြောင့်၎င်း ကိရိယာ အဗျာကတ ဝေဒနာထက် ကြမ်းတမ်း၏။ ကုသိုလ်ဝေဒနာ အဗျာကတ ဝေဒနာတို့သည်ကားဆိုခဲ့ပြီး (သော အပြစ်ရှိသည့် အမှုကိုပြုခြင်း၏

အကြောင်းစသည်)မှ ပြန်သောအားဖြင့် အကုသိုလ်ဝေဒနာထက် သိမ်မွေ့ကုန်၏။ ကုသိုလ်အကုသိုလ် ဝေဒနာ ၂-ပါး တို့သည်လည်း ကြောင့်ကြဗျာပါရရှိသောကြောင့်၎င်း၊ အားထုတ်မှု ရှိသောကြောင့်၎င်း၊ အကျိုးဝိပါက်ကို ဖြစ်စေတတ်သော ကြောင့်၎င်း ယှဉ်သင့်သည်အားလျော်စွာ ၂-ပါးအပြားရှိသော အဗျာကတဝေဒနာထက် [၁၀၅] ကြမ်းတမ်းကုန်၏။ ဆိုခဲ့ပြီးမှ ပြန်သောအားဖြင့် ၂-ပါး အပြားရှိသော အဗျာကတဝေဒနာတို့သည် ထိုကုသိုလ် အကုသိုလ် ဝေဒနာတို့ထက် သိမ်မွေ့ကုန်၏။ ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ရှေးဦးစွာ ဇာတ်အလိုအားဖြင့် ကြမ်းတမ်း သိမ်မွေ့သည့်အဖြစ်ကို သိအပ်၏။

၅၀၀။ သဘောအလိုအားဖြင့်မူကား ဒုက္ခဝေဒနာသည် သာယာဖွယ်ကင်းသောကြောင့်၎င်း၊ လှုပ်လှုပ်ရွရွ ပြန့်ကား ထကြွခြင်း ရှိသောကြောင့်၎င်း ချောက်ချားခြင်းကို ပြုတတ်သောကြောင့်၎င်း၊ ထိတ်လန့်ဖွယ် ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ လွမ်းမိုး နှိပ်စက်တတ်သောကြောင့်၎င်း အခြားဝေဒနာ ၂-ပါးတို့ထက် ကြမ်းတမ်း၏။ အခြားဝေဒနာ ၂-ပါးတို့သည်ကား သာယာဖွယ် ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ငြိမ်သက်သောကြောင့်၎င်း၊ မွန်မြတ်သောကြောင့်၎င်း၊ စိတ်နှလုံးကို ပျိုးစေတတ်သောကြောင့်၎င်း (ဝါ- မြတ်နိုးဖွယ်ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း) အလယ်အလတ် သဘောရှိသောကြောင့်၎င်း ယှဉ်သင့်သည်အားလျော်စွာ ဒုက္ခဝေဒနာထက် သိမ်မွေ့ကုန်၏။ သုခ ဒုက္ခ ဝေဒနာ ၂-ပါး တို့သည်ကား လှုပ်လှုပ် ရွရွ ပြန့်ကားထကြွခြင်း ရှိသောကြောင့်၎င်း၊ ချောက်ချား ခြင်းကို ပြုတတ်သောကြောင့်၎င်း၊ ထင်ရှားသောကြောင့်၎င်း ဥပေက္ခာဝေဒနာထက် ကြမ်းတမ်းကုန်၏-ထိုဥပေက္ခာဝေဒနာ သည် ဆိုခဲ့ပြီးမှ ပြန်သောအားဖြင့် ထို ၂-ပါးသော သုခ ဒုက္ခ ဝေဒနာတို့ထက် သိမ်မွေ့၏။ ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း သဘော အလိုအားဖြင့် ကြမ်းတမ်းသိမ်မွေ့သည့်အဖြစ်ကို သိအပ်၏။

၅၀၁။ ပုဂ္ဂိုလ် အလိုအားဖြင့်မူကား သမာပတ်မဝင်စားသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ဝေဒနာသည် အာရုံအမျိုးမျိုး၌ ပျံ့လွင့်သော ကြောင့် သမာပတ်ဝင်စားသောပုဂ္ဂိုလ်၏ ဝေဒနာထက် ကြမ်းတမ်း၏။ ထိုမှပြန်သောအားဖြင့် ဝင်စားသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ ဝေဒနာ သည် သိမ်မွေ့၏။ ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ပုဂ္ဂိုလ်အလိုအားဖြင့် ကြမ်းတမ်း သိမ်မွေ့သည့်အဖြစ်ကို သိအပ်၏။

လောကီ လောကုတ္တရာအလိုအားဖြင့်မူကား အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်နိုင်သောကြောင့် သာသဝ မည်သော ဝေဒနာသည် လောကီပေတည်း၊ ၎င်းသည် အာသဝေါတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ဩဇာတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ကြောင့်၎င်း၊ ယောကတို့၏အာရုံ ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ဂန္ဓတို့၏အာရုံဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ နီဝရဏတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ကြောင့်၎င်း၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ပူပန်စေတတ်သော ကိလေသာတို့၏ အာရုံဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ပုထုဇဉ်တို့နှင့် ဆက်ဆံသောကြောင့်၎င်း အနာသဝ မည်သော ဝေဒနာထက် ကြမ်းတမ်း၏။ အနာသဝဝေဒနာသည်ကား ဆိုခဲ့ပြီးမှ ပြန်သောအားဖြင့် သာသဝဝေဒနာထက် သိမ်မွေ့၏။ ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း လောကီ လောကုတ္တရာအလိုအားဖြင့် ကြမ်းတမ်းသိမ်မွေ့သည့်အဖြစ်ကို သိအပ်၏။

၅၀၂။ ဆိုခဲ့ပြီးသော ထိုအကြမ်းအနုခွဲပုံ၌ ဇာတ်စသည်အလိုအားဖြင့် ရောယှက်ခြင်းကို ရှောင်လွှဲအပ်၏။ ရှောင်လွှဲပုံ မှာ အကုသလဝိပါက် ကာယဝိညာဏ်နှင့်ယှဉ်သောဝေဒနာသည် ဇာတ်အလိုအားဖြင့် အဗျာကတဖြစ်သောကြောင့် သိမ်မွေ့ သည့် သုခမဖြစ်ငြားသော်လည်း သဘော စသည်အလိုအားဖြင့် ကြမ်းတမ်းသည့် ဩဇာရိကဖြစ်၏။ မှန်၏- “အဗျာကတ ဝေဒနာသည် သိမ်မွေ့၏။ ဒုက္ခဝေဒနာသည် ကြမ်းတမ်း၏။ သမာပတ်ဝင်စားသူ၏ ဝေဒနာသည် သိမ်မွေ့၏။ မဝင်စားသူ၏ ဝေဒနာသည် ကြမ်းတမ်း၏။ သာသဝ ဝေဒနာသည် ကြမ်းတမ်း၏။ အနာသဝ ဝေဒနာသည် သိမ်မွေ့၏”ဟူသော ဤ စကားကို ဟောတော်မူ (အပ်)ပေ၏။ ဒုက္ခဝေဒနာကဲ့သို့ပင် သုခဝေဒနာစသည်တို့သည်လည်း ဇာတ်အလိုအားဖြင့် ဩဇာရိက ဖြစ်သော်လည်း သဘောစသည်တို့ အလိုအားဖြင့် သုခမ ဖြစ်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ဇာတ်စသည်တို့ အလိုအားဖြင့် ရောယှက် ခြင်း မဖြစ်အောင်ဝေဒနာတို့၏ ကြမ်းတမ်းသိမ်မွေ့သည့် အဖြစ်ကို သိအပ်၏။ သိပုံမှာ-အဗျာကတဝေဒနာသည် ဇာတ်အလို အားဖြင့် ကုသိုလ် အကုသိုလ်ဝေဒနာတို့ထက် သိမ်မွေ့၏။ ထိုသို့ဆိုရာ၌ အဗျာကတဝေဒနာဟူသည် အဘယ်နည်း? ဒုက္ခ ဝေဒနာလော သုခဝေဒနာလော-သမာပတ် ဝင်စားသူ၏ ဝေဒနာလော မဝင်စားသူ၏ဝေဒနာလော [၁၀၆] သာသဝဝေဒနာ လော အနာသဝဝေဒနာလော ဤသို့ သဘောစသည် အပြားကို မသုံးသပ်အပ်ပေ။ အလုံးစုံသော ဝေဒနာတို့၌ ဤနည်းအတိုင်း ပင် သိအပ်၏။

တနည်းသော်ကား “ထိုထိုဝေဒနာကို ထောက်၍ ထောက်၍ ဝေဒနာကို ဩဇာရိက သုခမဟု မှတ်အပ်၏”ဟု ဟောတော်မူသောကြောင့် အကုသိုလ်ဝေဒနာ စသည်တို့၌လည်း ဒေါသမူဝေဒနာသည် မီးကဲ့သို့ မိမိ၏မှီရာကို လောင်တတ် သောကြောင့် လောဘမူဝေဒနာထက် ကြမ်းတမ်း၏။ လောဘမူဝေဒနာသည် သိမ်မွေ့၏။ ဒေါသမူ ဝေဒနာသည်လည်း (အာနန္ဒရိယ ကံနှင့်ယှဉ်၍) နိယတဖြစ်မှု ကြမ်းတမ်း၏။ အနိယတဖြစ်မှု သိမ်မွေ့၏။ နိယတဝေဒနာသည်လည်း (တကပ် ပတ်လုံး အဝီစိ၌ တည်စေသောကံနှင့်ယှဉ်သည့်) ကပ္ပဋ္ဌိတိကဝေဒနာဖြစ်မှု ကြမ်းတမ်း၏။ သို့မဟုတ်ပါမူ သိမ်မွေ့၏။ ထို ကပ္ပဋ္ဌိတိ နိယတ ဝေဒနာတို့တွင်လည်း အသင်္ခါရိကဖြစ်လျှင် ကြမ်းတမ်း၏။ သသင်္ခါရိကဖြစ်လျှင် သိမ်မွေ့၏။ လောဘမူ ဝေဒနာသည်ကား ဒိဋ္ဌိနှင့်ယှဉ်လျှင် ကြမ်းတမ်း၏။ မယှဉ်လျှင် သိမ်မွေ့၏။ ထိုဝေဒနာသည်လည်း နိယတကပ္ပဋ္ဌိတိက အသင်္ခါရိကဖြစ်လျှင် ကြမ်းတမ်း၏။ သို့မဟုတ်လျှင် သိမ်မွေ့၏။ သာမညအားဖြင့်မူကား အကုသိုလ်ဝေဒနာသည် အကျိုး

ဝိပါက်များလျှင် ကြမ်းတမ်း၏။ အကျိုးဝိပါက်နည်းလျှင် သိမ်မွေ့၏။ ကုသိုလ်ဝေဒနာသည်ကား အကျိုးဝိပါက်နည်းလျှင် ကြမ်းတမ်း၏။ အကျိုး ဝိပါက်များလျှင် သိမ်မွေ့၏။

ထောက်ဆယူပုံတနည်းကား ကာမာဝစရကုသိုလ် ဝေဒနာသည် ကြမ်းတမ်း၏။ ရူပါဝစရကုသိုလ်ဝေဒနာသည် သိမ်မွေ့၏။ ထို့ထက် အရူပါဝစရကုသိုလ်ဝေဒနာသည် သိမ်မွေ့၏။ ထို့ထက် လောကုတ္တရာကုသိုလ်ဝေဒနာသည် သိမ်မွေ့၏။ ကာမာဝစရကုသိုလ်ဝေဒနာတို့တွင် ဒါနမယဝေဒနာသည် ကြမ်းတမ်း၏။ သီလမယဝေဒနာသည် သိမ်မွေ့၏။ ထို့ထက် ဘာဝနာမယဝေဒနာသည် သိမ်မွေ့၏။ ဘာဝနာမယဝေဒနာသည်လည်း ဒွိဟိတ်သည် ကြမ်းတမ်း၏။ တိဟိတ်သည် သိမ်မွေ့၏။ တိဟိတ် ဝေဒနာသည်လည်း သာသနီရိကသည်^၂ ကြမ်းတမ်း၏။ အသင်္ခါရိကသည် သိမ်မွေ့၏။ ရူပါဝစရဝေဒနာသည်လည်း ပဌမဈာန်ဝေဒနာသည် ကြမ်းတမ်း၏။ ဒုတိယဈာန်ဝေဒနာသည်သိမ်မွေ့၏။ ပဉ္စမဈာန်ဝေဒနာသည်သိမ်မွေ့၏။ အရူပါဝစရဝေဒနာသည်လည်း အာကာသာနဉ္စာယတနဝေဒနာသည် ကြမ်းတမ်း၏။ နေဝညာနာသညာယတနဝေဒနာသည် သိမ်မွေ့သည်သာလျှင်တည်း။ လောကုတ္တရာ ဝေဒနာသည်လည်း သောတာပတ္တိမဂ်ဝေဒနာသည် ကြမ်းတမ်း၏။ အရဟတ္တမဂ်ဝေဒနာသည် သိမ်မွေ့သည်သာလျှင်တည်း။ ဤဆိုခဲ့သောနည်းကို ထိုထိုဘုံဆိုင်ရာ ဝိပါက်ဝေဒနာ ကိရိယာ ဝေဒနာတို့၌၎င်း၊ ဒုက္ခသည် သမာပတ်မဝင်စားသူ စသည် သာသဝစသည်တို့ အလိုအားဖြင့်ဆိုခဲ့သော ဝေဒနာတို့၌၎င်း သိအပ်၏။

တည်ရာ ဩကာသအလိုအားဖြင့်လည်း ငရဲ၌ ဒုက္ခသည် ကြမ်းတမ်း၏။ တိရစ္ဆာန်ဘုံ၌ ဒုက္ခသည် သိမ်မွေ့၏။ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိဘုံ၌ ဒုက္ခသည် သိမ်မွေ့သည်သာတည်း။ ထို့အတူပင် သုခကိုလည်း အလုံးစုံသော တည်ရာဌာနတို့၌ ထိုက်သည်အားလျော်စွာ ယှဉ်စေအပ်၏။ အာရုံပြု၍ ဖြစ်ရာဝတ္ထုအလိုအားဖြင့်လည်း ယုတ်ညံ့သော ဝတ္ထုရှိသော အမှတ်မရှိ တစ်စုတစ်စုသော ဝေဒနာသည် ကြမ်းတမ်း၏။ ကောင်းမြတ်သော ဝတ္ထုရှိသော ဝေဒနာသည် သိမ်မွေ့၏။

ယုတ်ညံ့ ကောင်းမြတ် ဝေဒနာအပြား၌ ကြမ်းတမ်းသော ဝေဒနာကို ယုတ်ညံ့သည်ဟူ၍၎င်း၊ သိမ်မွေ့သော ဝေဒနာကို ကောင်းမြတ်သည်ဟူ၍၎င်း မှတ်အပ်၏။

၅၀၃။ အဝေးဟူသောပုဒ်ကို “အကုသိုလ်ဝေဒနာသည် ကုသိုလ်အဗျာကတဝေဒနာတို့မှ ဝေးသည်” ဟူ၍၎င်း၊ အနီးဟူသောပုဒ်ကို “အကုသိုလ်ဝေဒနာသည် အကုသိုလ်ဝေဒနာနှင့် [၁၀၇] နီးသည်”ဟူ၍၎င်း ဤသို့အစ ရှိသောနည်းဖြင့် ဝိဘင်းပါဠိ၌ ဝေဒနာထားသည်။ ထို့ကြောင့် အကုသိုလ်ဝေဒနာသည် ကွဲပြားသည့် အဖို့ရှိသောကြောင့်၎င်း၊ မရောနှောသောကြောင့်၎င်း၊ မတူသောကြောင့်၎င်း ကုသိုလ်အဗျာကတ ဝေဒနာတို့မှ ဝေးသည်။ ထို့အတူ ကုသိုလ်အဗျာကတဝေဒနာတို့သည် အကုသိုလ်ဝေဒနာမှ ဝေးကြသည်။ အားလုံးသော ဝါရတို့၌ ဤနည်းပင်တည်း။ ထိုမှတစ်ပါးအကုသိုလ်ဝေဒနာသည် တူသော အဖို့ရှိသောကြောင့်၎င်း၊ တူသောကြောင့်၎င်း အကုသိုလ်ဝေဒနာနှင့်နီးသည် ဤသို့ စသည်ဖြင့် သိအပ်၏။ ဤဆိုခဲ့သော စကားသည် ဝေဒနာက္ခန္ဓာကို အတိတ်စသည်ဖြင့် ဝေဒနာရ၌ အကျယ်ပြဆိုချက် စကားအမြောက်ပေတည်း။

ထိုမှတစ်ပါး ထိုထိုဝေဒနာတို့နှင့် ယှဉ်ကုန်သော သညာ သင်္ခါရ ဝိညာဏ်တို့၏ ကြမ်းတမ်းသိမ်မွေ့သည့် အဖြစ်ကိုလည်း ဤဝေဒနာအတူပင် သိအပ်ပေသည်။

အစဉ်စသည် အဆုံးအဖြတ် ပြဆိုချက်

၅၀၄။ ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း သိပြီးလျှင် တဖန် ထိုခန္ဓာတို့၌ပင်လျှင်-

ခန္ဓာတို့၌ ဉာဏ်အထူးဖြစ်ပွားရန်အတွက် အစဉ်အားဖြင့်၎င်း၊ ထူးခြားခြင်းအားဖြင့်၎င်း၊ ငါးပါးမှ မယုတ် မလွန်ခြင်းအားဖြင့်၎င်း၊ ဥပမာအားဖြင့်၎င်း၊ နှစ်ပါးအပြားဖြင့် ရှုအပ်သောအားဖြင့်၎င်း၊ ဤသို့ရှုသူအား အကျိုးပြီးသော အားဖြင့်၎င်း အဆုံးအဖြတ်နည်းကို ပညာရှိသည် ကောင်းစွာ သိအပ်သေး၏။

ထိုတွင် **အစဉ်အားဖြင့်**ဟူရာ၌ ဥပတ္တိက္ကမ-ဖြစ်စဉ်၊ ပဟာနက္ကမ-ပယ်စဉ်၊ ပဋိပတ္တိက္ကမ- ကျင့်စဉ်၊ ဘူမိက္ကမ-ဘုံအစဉ်၊ ဒေသနာက္ကမ-ဟောကြားသည့်ဒေသနာအစဉ်ဟူ၍ အစဉ်သည် များသောအပြားရှိ၏။

ထိုများပြားသောအစဉ်တို့တွင် “ရှေးဦးစွာ ကလလခေါ်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ကလလရေကြည်မှ အဗျဒခေါ်အမြှုပ်ဖြစ်သည်” ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပြဆိုသောအစဉ်သည် ဥပတ္တိက္ကမ-ဖြစ်စဉ်ပေတည်း။ “ဒဿနမည်သော သောတာပတ္တိမဂ် ဉာဏ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော တရားများ ဘာဝနာမည်သော အထက်မဂ်ဉာဏ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော တရားများ” ဤသို့ စသည်ဖြင့်ပြဆိုသော အစဉ်သည် ပဟာနက္ကမ-ပယ်စဉ်ပေတည်း။ “သီလဝိသုဒ္ဓိ-သီလ စင်ကြယ်ခြင်း၊ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ-စိတ်စင်ကြယ်ခြင်း” ဤသို့စသည်ဖြင့် ပြဆိုသောအစဉ်သည် ပဋိပတ္တိက္ကမ-ကျင့်စဉ်ပေတည်း။ “ကာမာဝစရ တရားများ၊ ရူပါဝစရ

တပေါင်းတည်း သိမ်းယူခြင်းကြောင့်၎င်း၊ အတ္တစွဲ အတ္တနိယစွဲ၏ တည်ရာဝတ္ထုသည် ဤငါးပါးမျှ အတိုင်းအရှည် ရှိသော ကြောင့်၎င်း၊ သီလက္ခန္ဓာစသော အခြားခန္ဓာတို့သည်လည်း ထိုငါးပါး၌ အတွင်းဝင်သောကြောင့်၎င်း ထိုသို့ ဟောတော်မူပေသည်။ ချဲ့၍ပြရလျှင် များသောအပြားရှိကုန်သော [၁၀၉] သင်္ခတတရားတို့ကို တူသောအဖို့ရှိသည့် သဘောအလိုအားဖြင့် သိမ်းယူအပ်ကုန်သည်ရှိသော် ရုပ်သည်လည်း ရုပ် (ဖောက်ပြန်ခြင်း) ဟူသော တူသောအဖို့ရှိသည့်သဘောဖြင့် တပေါင်းတည်း သိမ်းယူခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် တပါးသောခန္ဓာ ဖြစ်သည်။ ဝေဒနာသည် ဝေဒနာ (ခံစားခြင်း) ဟူသော တူသောအဖို့ရှိသည့် သဘောဖြင့် တပေါင်းတည်းသိမ်းယူခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် တပါးသောခန္ဓာ ဖြစ်သည်။ သညာစသည်တို့၌ ဤနည်းပင် သိအပ်၏။ ထိုသို့ အလုံးစုံသော သင်္ခတတရားတို့ကို တူသောအဖို့ရှိသည့်သဘောဖြင့် တပေါင်းတည်းသိမ်းယူခြင်းကြောင့် ခန္ဓာတို့ကို ငါးပါးတို့သာလျှင် ဟောတော်မူ (အပ်ကုန်) ပေသည်။ ထို့ပြင် အတ္တစွဲ အတ္တနိယစွဲ၏ တည်ရာဝတ္ထုဖြစ်သော ထို အာရုံသည် ရုပ်စသည် ငါးပါးသော ဤတရားလျှင်အတိုင်းအရှည်ရှိ၏။ မှန်ပေ၏-အောက်ပါစကားကို မြတ်စွာဘုရား ဟောတော်မူပေ၏။

“ရဟန်းတို့ ရုပ်ရှိလျှင် ရုပ်ကိုအစွဲပြု၍ ရုပ်ကိုနလုံးသွင်း၍ ‘ဤအရာသည် ငါ့ဥစ္စာတည်း၊ ဤ အရာသည် ငါပင်ဖြစ်သည်၊ ဤအရာသည် ငါ၏အတ္တတည်း’ဟု ဤသို့သော အယူမှားသည် ဖြစ်၏။ ဝေဒနာရှိလျှင်။ပ။ သညာရှိလျှင် ။ပ။ သင်္ခါရတို့ရှိလျှင်။ပ။ ဝိညာဏ်ရှိလျှင် ဝိညာဏ်ကို အစွဲပြု၍ ဝိညာဏ်ကို နလုံးသွင်း၍ ‘ဤအရာသည် ငါ့ဥစ္စာတည်း၊ ဤအရာသည် ငါပင်ဖြစ်သည်၊ ဤအရာသည် ငါ၏အတ္တတည်း’ဟု ဤသို့သော အယူမှားသည် ဖြစ်၏” ဟူ၍ ပင်တည်း။

ထိုသို့ အတ္တစွဲ အတ္တနိယစွဲ၏ တည်ရာဝတ္ထုသည် ရုပ်အစရှိသော ဤတရားငါးပါးလျှင် အတိုင်းအရှည် ရှိသော ကြောင့်လည်း ခန္ဓာတို့ကို ငါးပါးတို့သာလျှင် ဟောတော်မူ (အပ်ကုန်) ပေသည်။ ထို့ပြင်အခြားတပါးကုန်သော သီလ အစရှိ ကုန်သော အကြင်ငါးပါးကုန်သော တရားအစုတို့လည်း ဟောထားသည် ရှိပေ၏။ ထိုငါးပါးကုန်သော တရားအစုတို့သည် လည်း သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၌ အတွင်းဝင်ကြသောကြောင့် ဤခန္ဓာငါးပါးတို့၌သာလျှင် သက်ဝင်ကုန်၏။ ထိုသို့ သီလက္ခန္ဓာ စသော အခြားခန္ဓာတို့သည် ထိုခန္ဓာငါးပါးတို့၌ အတွင်းဝင်သောကြောင့်လည်း ငါးပါးတို့ကိုသာလျှင် ဟောတော်မူ(အပ်ကုန်)ပေသည်။ ဤသို့လျှင် ငါးပါးမှ မယုတ်မလွန်ခြင်းအားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်နည်းကို သိအပ်၏။

၅၀၇။ ဥပမာအားဖြင့်ဟူရာ၌ အကျယ်ကား-ရုပ်ဥပါဒါနက္ခန္ဓာသည် သူနာရုံ-ဆေးရုံနှင့်တူ၏။ အကြောင်းမှာ-သူနာ နှင့်တူသော ဝိညာဏ်ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ၏တည်ရာ ဒွါရအာရုံအလိုအားဖြင့် နေရာဌာနဖြစ်သောကြောင့်ပေတည်း။ ဝေဒနာဥပါဒါ နက္ခန္ဓာသည် အနာရောဂါနှင့်တူ၏။ အကြောင်းမှာ-နိဝစက်တတ်သောကြောင့် ပေတည်း။ သညာဥပါဒါနက္ခန္ဓာသည် အနာ ရောဂါဖြစ်ကြောင်း သမုဋ္ဌာန်နှင့်တူ၏။ အကြောင်းမှာ-ကာမသညာစသည်၏အစွမ်းအားဖြင့် ရာဂစသည်နှင့်ယှဉ်သော ဝေဒ နာ၏ ဖြစ်သင့်ခြင်းကြောင့်ပေတည်း။ သင်္ခါရဥပါဒါနက္ခန္ဓာသည် မသင့်မလျော်သော ဥတုအစာစသည်ကို မှီဝဲခြင်းနှင့်တူ၏။ အကြောင်းမှာ-ဝေဒနာဟူသော အနာရောဂါ၏ အကြောင်းရင်းဖြစ်သော ကြောင့်ပေတည်း။ မှန်ပေ၏-“ခံစားမှုဝေဒနာကို ခံစားမှုအကျိုးငှါ (သင်္ခါရတို့က) ပြုလုပ်တတ်ကုန်၏”ဟု ဟောတော်မူ(အပ်)ပေ၏။ ထို့ပြင် “အကုသိုလ် ကံ၏ ပြုအပ်ပြီး ဆည်းပူးအပ်ပြီး ဖြစ်ခြင်းကြောင့် အကျိုးဖြစ်သော ဒုက္ခသဟဂုတ် ကာယဝိညာဏ်သည် ဖြစ်ပေါ်၏” ဟူ၍လည်း ဟောတော်မူ (အပ်)ပေ၏။ ဝိညာဏ် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာသည် သူနာနှင့်တူ၏။ အကြောင်းမှာ-ဝေဒနာဟူသော အနာ ရောဂါမှ မလွတ်ကင်းသော ကြောင့်ပေတည်း။ တနည်းသော်ကား ဤရုပ်အစရှိသော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့သည်ထောင်, ၃၂-မျိုးသောညှဉ်းဆဲမှု, ကျူးလွန် သည့်ပြစ်မှု, ညှဉ်းဆဲသည့် အာဏာသား, ပြစ်မှုရှိသူတို့နှင့် အစဉ်အတိုင်းတူကုန်၏။ စားခွက်, ဘောဇော်, ဟင်းကောင်း, ကျွေး မွေးသူ, စားသူတို့နှင့်လည်း တူကုန်၏။ ဤသို့လျှင် ဥပမာအားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်နည်းကို သိအပ်၏။

၅၀၈။ နှစ်ပါးအပြားဖြင့် ရှုအပ်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဟူရာ၌ အကျဉ်းနှင့် အကျယ်နှစ်ပါး အပြားဖြင့်ရှုအပ်သော အားဖြင့်လည်း ဤ ခန္ဓာတို့၌ အဆုံးအဖြတ်နည်းကို သိအပ်၏။ ချဲ့၍ ပြရလျှင်-အကျဉ်းအားဖြင့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့ကို အာသီဝိသောပမသုတ်၌ ဟောထားသောနည်းအရ ခုတ်သတ်ရန် ချိမိုးသည့် သန်လျက်စားရှိသော ရန်သူအနေအားဖြင့် ရှုအပ် (ကုန်)၏။ ဘာရသုတ်အလို လေးလံသောဝန်ထုပ် အနေအားဖြင့် ရှုအပ် (ကုန်)၏။ ခဇ္ဇနိယဒေသနာအလို စားဝါးတတ်သည့် ဘီလူးအနေအားဖြင့် ရှုအပ် (ကုန်)၏။ ယမကသုတ္တန်အလို အနိစ္စ, ဒုက္ခ, အနတ္တ, သင်္ခတ (ပြုပြင် အပ်သည့်) တရား, သူသတ် သွားအဖြစ်ဖြင့် ရှုအပ်(ကုန်)၏။ အကျယ်အားဖြင့်မူကား ဤ ခန္ဓာငါးပါးတို့တွင် အနှိပ်အနယ် မခံသောကြောင့် ရုပ်ကို ရေမြှုပ် စိုက်ကဲ့သို့ ရှုအပ်၏။ [၁၁၀] တခဏမျှသာ မွေ့လျော်ဖွယ်ရှိသောကြောင့် ဝေဒနာကိုရေပွက် (ရေပူဖောင်း)ကဲ့သို့ ရှုအပ်၏။ အမှားမှား အယွင်းယွင်း ပြောစေတတ်သောကြောင့် သညာကို တံလုပ်ကဲ့သို့ ရှုအပ်၏။ အနှစ်မဲ့သောကြောင့် သင်္ခါရတို့ကို ငှက်ပျောတုံးကဲ့သို့ ရှုအပ်၏။ လှည့်စားတတ်သောကြောင့် ဝိညာဏ်ကို မျက်လှည့်ကဲ့သို့ ရှုအပ်၏။ အထူးအားဖြင့်မူကား အလွန်ကောင်းမြတ်ငြားသော်လည်း ကိုယ်တွင်း ရုပ်ကို (အသုဘ) စက်ဆုပ်ဖွယ် မတင့်တယ်ဟု ရှုအပ်၏။ (တကယ်ဆင်းရဲ, ဖောက်ပြန်ဆင်းရဲ, ပြုပြင်ရသည့်ဆင်းရဲ-ဟူသော) သုံးမျိုးသော ဆင်းရဲတို့မှ မလွတ်သောကြောင့် ဝေဒနာကို (ဒုက္ခ) ဆင်းရဲဟု ရှုအပ်၏။ မစိမ့်မခန့်ခွဲနိုင်သောကြောင့် သညာနှင့် သင်္ခါရတို့ကို (အနတ္တ) အတ္တမဟုတ် သဘောတရားမျှဟု ရှုအပ်ကုန်၏။ ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းသဘော ရှိသောကြောင့် ဝိညာဏ်ကို (အနိစ္စ) မမြဲဟု ရှုအပ်၏။

၅၀၉။ ဤသို့ရှုသူအား အကျိုးပြီးသောအားဖြင့် ဟူသည်ကား ယခုပြဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း အကျဉ်းအကျယ်အလို နှစ်ပါး အပြားဖြင့် ရှုသောသူအား အကြင်အကျိုး၏ပြီးခြင်းသည် ရှိ၏။ ထို အကျိုးပြီးခြင်းအားဖြင့်လည်း အဆုံးအဖြတ်နည်းကို သိအပ်၏။ ၎င်းကား အဘယ်နည်းဟူမူ အကျဉ်းအားဖြင့် ငါးပါးသော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့ကို ချိမိုးသော သန်လျက်ရှိသည့်ရန်သူ စသည်အဖြစ်ဖြင့် ရှုသောသူသည် ခန္ဓာတို့ကြောင့် မပင်ပန်းရပေ။ အကျယ်အားဖြင့် ရုပ်စသည်တို့ကို ရေမြုပ်စိုင်စသည်နှင့် တူသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ရှုသောသူသည် အနှစ်မဲ့သောခန္ဓာတို့၌ အနှစ်ရှိသည်ဟု ထင်မြင်လေ့မရှိတော့ပေ။

ထို့ပြင် အထူးအားဖြင့် ကိုယ်တွင်းရုပ်ကို အသုဘဟု ရှုသောသူသည် အလုပ်အလေ့ပြု၍ စားအပ်သော အာဟာရကို ပိုင်းခြား၍သိ၏။ မတင့်တယ်သောရုပ်၌ တင့်တယ်သည်ဟု ထင်မှားသော ဝိပလ္လာသကို ပယ်၏။ ကာမောဃကို ကျော်လွန်၏။ ကာမယောဂနှင့် မယှဉ်တော့ပေ။ ကာမာသဝဖြင့် ယိုစီးမှု-အာသဝေါကင်း၏။ အဘိဇ္ဈာကာယ ဂန္ဓကိုဖျက်ဆီး၏။ ကာမုပါဒါန် ကို မစွဲမှီတော့ပေ။

ဝေဒနာကို ဒုက္ခဟု ရှုသောသူသည် ဖဿဟူသော အာဟာရကို ပိုင်းခြား၍သိ၏။ ဆင်းရဲ၌ ချမ်းသာဟု ထင်မှားသော ဝိပလ္လာသကို ပယ်၏။ ဘဝေါဃကို ကျော်လွန်၏။ ဘဝယောဂနှင့် မယှဉ်တော့ပေ။ ဘဝါသဝဖြင့် ယိုစီးမှု-အာသဝေါ ကင်း၏။ ဗျာပါဒကာယဂန္ဓကို ဖျက်ဆီး၏။ သီလဗ္ဗတုပါဒါန်ကို မစွဲမှီတော့ပေ။

သညာနှင့် သင်္ခါရတို့ကို အနတ္တဟု ရှုသောသူသည် စေတနာဟူသော မနောသဉ္စေတနာဟာရကို ပိုင်းခြား၍သိ၏။ အတ္တမဟုတ်သည်၌ အတ္တဟု ထင်မှားသော ဝိပလ္လာသကို ပယ်၏။ ဒိဋ္ဌောဃကို ကျော်လွန်၏။ ဒိဋ္ဌိယောဂနှင့် မယှဉ်တော့ပေ။ ဒိဋ္ဌာသဝဖြင့် ယိုစီးမှု-အာသဝေါကင်း၏။ ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသကာယဂန္ဓကို ဖျက်ဆီး၏။ အတ္တဝါဒုပါဒါန်ကို မစွဲမှီတော့ပေ။

ဝိညာဏ်ကို အနိစ္စဟု ရှုသောသူသည် စိတ်ဟူသော ဝိညာဏာဟာရကို ပိုင်းခြား၍ သိ၏။ မမြဲသည်၌ မြဲသည်ဟု ထင်မှားသော ဝိပလ္လာသကိုပယ်၏။ အဝိဇ္ဇောဃကို ကျော်လွန်၏။ အဝိဇ္ဇောယောဂနှင့် မယှဉ်တော့ပေ။ အဝိဇ္ဇာသဝဖြင့် ယိုစီးမှု-အာသဝေါကင်း၏။ သီလဗ္ဗတပရာမာသကာယဂန္ဓကို ဖျက်ဆီး၏။ ဒိဋ္ဌုပါဒါန်ကို မစွဲမှီတော့ပေ။

[၁၁၁] ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း သူသတ်သမားစသည်အလိုဖြင့် ရှုခြင်းသည် ကြီးမားသော အကျိုးအာနိသင် ရှိပေ၏။ ထို့ကြောင့် ပညာရှိသည် ခန္ဓာတို့ကို သူသတ်သမားစသည် အလိုအားဖြင့် ရှုရာ၏။ ဤကားဥယျောဇဉ်ပေတည်း။

**ဤသည်ကား သူ့တော်ကောင်းအပေါင်းတို့၏ ဝမ်းမြောက်ခြင်းငှါ
ပြုစီရင် (အပ်) သော ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကျမ်းဝယ်
ပညာတာဝနာအရာ၌
ခန္ဓာတို့ကို အကျယ်ပြုချက် (ခန္ဓနိဇ္ဇေသ)မည်သော
တဆယ့် လေးခုမြောက် အပိုင်းအခန်းပေတည်း။
(ခန္ဓာတို့ကို အကျယ်ပြုချက် ပြီး၏)**

၁၅-အာယတနဇာတုနိဒ္ဒေသ-အာယတနဇာတ်တို့ကို အကျယ်ပြုချက်

အာယတနဝိတ္ထာရကထာ-အာယတနတို့ကို အကျယ်ပြုဆိုချက်

[၁၁၂] ၅၁၀။ အာယတနတို့ ဟူသည်မှာ စက္ခယတန၊ ရူပါယတန၊ သောတာယတန၊ သဒ္ဓါယတန၊ ဃာနာ ယတန၊ ဂန္ဓာယတန၊ ဇိဝှိယတန၊ ရသာယတန၊ ကာယာယတန၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗယတန၊ မနာယတန၊ ဓမ္မာယတန ဟူသော ၁၂-ပါးသော အာယတနတို့ပေတည်း။

ထိုအာယတနတို့၌-

သဒ္ဓါနက်၊ လက္ခဏာ၊ ထို (၁၂-ပါး)မျှရှိသည့်အဖြစ်၊ အစဉ်၊ အကျဉ်း ကျယ်အားဖြင့်၎င်း ရှုအပ်သည့် ဖြစ်အားဖြင့်၎င်း အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

ထိုတွင် ထူးသော သဒ္ဓါတို့၏ အနက်အားဖြင့် (စက္ခတိ) အဆင်းကို သာယာတတ်၏ ဝါ-အဆင်းကို ပြတတ်၏။ ထို့ကြောင့် စက္ခ-မျက်စိမည်၏။ (ရူပယတိ)ပြတတ်၏။ ထို့ကြောင့် ရူပ-အဆင်း မည်၏။ အဆင်းသည်ရှင်ခြင်းညှိုးခြင်း စသည်ဖြင့် ဖောက်ပြန်ခြင်းသို့ ရောက်လျက် နှလုံး၌ တည်သောစိတ်အလိုကို ပြတတ်၏-ဤသည်ကား (ရူပယတိ-ပြတတ်၏ -ဆိုရာ၌) ဆိုလိုသောအနက်။ (သုဏာတိ) ကြားတတ်၏။ ထို့ကြောင့် သောတ-နားမည်၏။ (သပုတိ)ရွတ်ဆိုအပ်၏။ ထို့ကြောင့် သဒ္ဓ-အသံမည်၏။ (ဃာယတိ)နမ်း ရှုတတ်၏။ ထို့ကြောင့် ဃာန-နာခေါင်းမည်၏။ (ဂန္ဓာယတိ)မိမိ၏ တည်ရာ ဝတ္ထုကို ပြတတ်၏။ ထို့ကြောင့် ဂန္ဓ-အနံ့ မည်၏။ (ဇီဝိတံ အာယတိ) အသက်ကို ခေါ်သကဲ့သို့ ဖြစ်တတ်၏။ ထို့ကြောင့် ဇိဝှိ-လျှာမည်၏။ သတ္တဝါတို့သည် ထိုအာရုံကို (ရသန္တိ) သာယာတတ်ကုန်၏။ ထိုသို့ သတ္တဝါတို့က သာယာအပ်သော ကြောင့် ယင်းအာရုံသည် ရသ-အရသာမည်၏။ ကု-စက်ဆုပ်ဖွယ် အာသဝတရားတို့၏ + အာယော - ဖြစ်ရာအရပ်သည် ကာယ ကိုယ်မည်၏။ (ဖုသိယတိ) တွေ့ထိအပ်၏။ ထို့ကြောင့် ဖောဋ္ဌဗ္ဗ-တွေ့ထိစရာမည်၏။ ဝါ-အတွေ့မည်၏။ (မုနာတိ) သိတတ်၏။ ထို့ကြောင့် မန-စိတ်-နှလုံးမည်၏။ မိမိ၏ သဘောလက္ခဏာကို (ဓာရေန္တိ) ဆောင်တတ်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ဓမ္မာ-သဘောအာရုံတို့ မည်ကုန်၏။

၅၁၁။ မထူးသောအာယတနသဒ္ဓါ၏ အနက်အားဖြင့်မူကား (အာယတနတော) အားထုတ်ရာဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ (အာယာနံတနနတော) အာယမည်သော စိတ် စေတသိက် တရားတို့ကို ကျယ်ပြန့် ကြီးပွားစေတတ်သောကြောင့်၎င်း၊ (အာယတ) ရှည်သော သံသရာဆင်းရဲကို (နယနတော) ဆောင်တတ်သောကြောင့်၎င်း အာယတန မည်သည်ဟု သိအပ်၏။ ချဲ့၍ပြအံ့-မျက်စိဟူသော စက္ခ၊ ဒွါရ၊ အဆင်းဟူသော ရူပါရုံ စသည်တို့၌ ထိုထိုဒွါရ ထိုထိုအာရုံနှင့် စပ်ဆိုင်သော စိတ်စေတသိက်တရားတို့သည် ခံစားခြင်းအစရှိသော မိမိ မိမိဆိုင်ရာကိစ္စဖြင့် (အာယတန္တိ) အားထုတ်ကုန်၏။ (ထိုသို့ အားထုတ်ရာဖြစ်သောကြောင့် အာယတန မည်ကုန်၏။) ဒွါရအာရုံတို့၌ ဖြစ်ကြသောကြောင့် အာယမည်ကုန်သော ထိုစိတ် စေတသိက်တရားတို့ကို (တနောန္တိ) ကျယ်ပြန့်ကြီးပွားစေတတ်ကုန်၏။ (ထိုသို့ အာယခေါ်စိတ်စေတသိက်တို့ကို ကျယ်ပြန့် ကြီးပွားစေတတ် ကြသောကြောင့် အာယတန မည်ကုန်၏။) မသိအပ်သည့်အစရှိသော ဝါ-အစမထင်သော သံသရာ၌ အလွန်ပင် (အာယတ) ရှည်စွာသော ဤသံသရာဆင်းရဲကို မဆုတ်နစ် မရပ်စဲသေးသမျှ ကာလပတ်လုံး (နယန္တိဇေ) ဆောင်တတ်-ဖြစ်စေ တတ်ကုန် သည်သာတည်း။ (ထိုသို့ အလွန်ရှည်သော သံသရာဆင်းရဲကို ဆောင်တတ်ကြ ဖြစ်စေတတ် ကြသောကြောင့်၎င်း အာယတန မည်ကုန်၏။) ဤသို့လျှင် အားထုတ်ရာ ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ အာယမည်သော စိတ်စေ တသိက်တရားတို့ကို ကျယ်ပြန့် ကြီးပွားစေတတ်သောကြောင့်၎င်း၊ ရှည်သောသံသရာဆင်းရဲကို ဆောင်တတ်သောကြောင့်၎င်း “အာယတန အာယတန” ဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ် (ကုန်)၏။

၅၁၂။ တနည်းသော်ကား နေရာဌာနဟူသော အနက်ကြောင့်၎င်း၊ ပြွမ်းရာတည်ရာ ဟူသော အနက်ကြောင့်၎င်း၊ စုဝေးရာဟူသော အနက်ကြောင့်၎င်း၊ ဖြစ်ရာဟူသော အနက်ကြောင့်၎င်း၊ အကြောင်းဟူသော အနက်ကြောင့်၎င်း အာယတန မည်သည်ဟု သိအပ်၏။ ချဲ့၍ပြရလျှင် လောက၌ “ဣဿရာယတနံ-ဣဿရနတ-ပရမီ သွာနတံ၏နေရာ ဝါသုဒေဝါယတနံ -ဝါသုဒေဝနတ်-ဗိဿနိနတ်၏နေရာ” အစရှိသော စကားတို့၌ နေရာဌာနကို [၁၁၃] အာယတနဟုဆိုအပ်၏။ “သုဝဏ္ဏာ ယတနံ ရွှေ၏ပြွမ်းရာ တည်ရာ၊ ရတောယတနံ-ငွေ၏ပြွမ်းရာတည်ရာ” အစရှိသော စကားတို့၌ ပြွမ်းရာ တည်ရာ (ရွှေငွေ ထွက်ရာ ရွှေတွင်း ငွေတွင်းစသည်မြေအရပ်)ကို အာယတနဟု ဆိုအပ်၏။ သာသနာတော်၌ကား “နှလုံးမွေ့လျော်ဖွယ် ကောင်းသော (အာယတန) စုဝေးရာ၌ အကိုင်းအခက် အရွက်အသီးနှင့်ပြည့်စုံသော ထိုပညောင်ပင်ကြီးကို ငှက်တို့သည် မှီဝဲ ကုန်၏” အစရှိသောစကားတို့၌ စုဝေးရာဌာနကို အာယတနဟု ဆိုအပ်၏။ ဒက္ခိဏာပထအရပ်သည် နွားတို့၏ဖြစ်ပွားရာ

(အာယတန)ပေတည်း” အစရှိသော စကားတို့၌ ဖြစ်ရာအရပ်ကို အာယတနဟုဆိုအပ်၏။ “(သတိ သတိ အာယတနေ) အကြောင်း ရှိတိုင်း ရှိတိုင်း (ဉာဏ်ထူးဖြင့် မျက်မှောက်ပြုအပ်သော) ထိုထိုတရား၌ပင်လျှင် မျက်မြင်ကိုယ်တွေ့ ဖြစ်ခြင်းသို့ ရောက်၏” အစရှိသော စကားတို့၌ အကြောင်းကို အာယတနဟု ဆိုအပ်၏။

သာဓကနှင့် နီးနှောပြုလျှင် ထိုထိုစက္ခုဝိညာဏ်စသော စိတ်စေတသိက်တရားတို့သည် ထို မျက်စိ၊ အဆင်း စသည် တို့နှင့် စပ်၍ဖြစ်ခြင်းကြောင့် စက္ခု-မျက်စိ စသည်တို့၌ နေသည်မည်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် စက္ခု-မျက်စိ စသည်တို့သည် လည်း စက္ခုဝိညာဏ်စသော ယင်းစိတ်စေတသိက် တရားတို့၏ နေရာဌာနဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ထိုမျက်စိ စသည်တို့ကို မှီကြသောကြောင့်၎င်း၊ ထိုအဆင်းစသည်တို့ကို အာရုံပြုကြသောကြောင့်၎င်း ထိုစိတ်စေတသိက်တို့သည် မျက်စိစသည်တို့၌ ပြွမ်းလျက်ရှိကုန်၏။ ထို့ကြောင့် စက္ခု-မျက်စိစသည်တို့သည် ယင်းစိတ်စေတသိက်တို့၏ ပြွမ်းရာတည်ရာဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ထိုထို မျက်စိအဆင်းစသည်တို့၌ တည်ရာဝတ္ထု၊ ဒွါရ၊ အာရုံအလိုအားဖြင့် စုဝေးခြင်းကြောင့် စက္ခု-မျက်စိ (ရူပ အဆင်း) စသည်တို့သည် ယင်းစိတ်စေတသိက်တို့၏ စုဝေးရာဌာန ဖြစ်သည်။ ထိုမျက်စိ-အဆင်းစသည်လျှင် မှီရာ-အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ထိုမျက်စိ-အဆင်း စသည်တို့၌သာ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် မျက်စိ(အဆင်း) စသည်တို့သည် ယင်းစိတ်စေတသိက်တို့၏ ဖြစ်ရာ ပေတည်း။ ထိုမျက်စိ-အဆင်း စသည်တို့မရှိလျှင် စိတ်စေတသိက်တို့ မရှိနိုင်မဖြစ်နိုင်ခြင်းကြောင့် မျက်စိ (အဆင်း) စသည်တို့သည် ယင်းစိတ်စေတသိက်တို့၏ အကြောင်းပေတည်း။ ဤသို့လျှင် နေရာဌာနဟူသော အနက်ကြောင့်၎င်း၊ ပြွမ်းရာ တည်ရာဟူသော အနက်ကြောင့်၎င်း၊ စုဝေးရာဟူသော အနက်ကြောင့်၎င်း၊ ဖြစ်ရာဟူသော အနက်ကြောင့်၎င်း၊ အကြောင်း ဟူသော အနက်ကြောင့်၎င်း-ဤအကြောင်းတို့ကြောင့်လည်း မျက်စိ-အဆင်းအစရှိသော ဤတရားတို့ကို “အာယတန အာယတန”ဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်(ကုန်)၏။

သို့ဖြစ်၍ ဆိုခဲ့သမျှသောအနက်ကြောင့် စက္ခု-မျက်စိလည်း ဟုတ်၏။ ၎င်းသည် အာယတနလည်း ဟုတ်၏။ ထိုနှစ် ပါးသော အကြောင်းကြောင့် စက္ခုအာယတနမည်၏။ပ။ သဘောတရားတို့လည်း ဟုတ်ကြ၏။ ၎င်းတို့သည် အာယတနလည်း ဟုတ်ကြ၏။ ထိုနှစ်ပါးသော အကြောင်းကြောင့် ဓမ္မာယတနမည်၏။ ဤသို့လျှင် ဤအာယတနတို့၌ ရှေးဦးစွာ သဒ္ဓါအနက် အားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

၅၁၃။ လက္ခဏာအားဖြင့် ဟူသည်ကား စက္ခု-မျက်စိအကြည် စသည်တို့၏ လက္ခဏာအားဖြင့်လည်း ဤအာယတန တို့၌ အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။ ထိုစက္ခု-မျက်စိအကြည်စသည်တို့၏ ယင်းလက္ခဏာတို့ကို ခန္ဓနိဒ္ဒေသ၌ ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းဖြင့်ပင်လျှင် သိအပ် (ကုန်)၏။

ထိုမျှရှိသည့်အဖြစ်ဟူရာ၌ ဆိုလိုသည်မှာ-စက္ခု-မျက်စိ စသည်တို့သည်လည်း (ဓမ္မ)သဘော တရားတို့ပင်ဖြစ်ကြ၏။ သို့ဖြစ်ပါလျက် (အားလုံးကို) ဓမ္မာယတနဟူ၍သာ မဟောမူ၍ အဘယ့်ကြောင့် ၁၂-ပါးသော အာယတနတို့ကို ဟော(အပ် ကုန်)ပါသနည်းဟု မေးလျှင်-၆-ပါးသော ဝိညာဏကာယ-ဝိညာဏ် အပေါင်းတို့၏ဖြစ်ရာ ဒွါရတို့နှင့် အာရုံတို့ကို ပိုင်းခြား ခြင်းကြောင့်ဟု ဖြေအပ်၏။ (ချဲ့၍ပြအံ့) ဤအာယတနတို့ကို အကျယ်ပြုရာ၌ ၆-ပါးသော ဝိညာဏကာယတို့၏ ဒွါရအဖြစ် ဖြင့်၎င်း၊ အာရုံအဖြစ်ဖြင့်၎င်း ပိုင်းခြားခြင်းကြောင့် ယင်းအာယတနတို့၏ ဤအကွဲအပြားသည် ဖြစ်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် ၁၂-ပါးတို့ကို ဟော(အပ်ကုန်)ပေ၏။ ထပ်၍ချဲ့ပြဦးအံ့-စက္ခုဝိညာဏ်ဝီထိ၌ အတွင်းဝင်သော ဝိညာဏကာယ ဝိညာဏ် အပေါင်း၏ ဖြစ်ရာဒွါရသည် စက္ခုအာယတနသာလျှင် ဖြစ်သည်။ အာရုံသည်လည်း အဆင်းရူပါရုံသာလျှင် ဖြစ်သည်။ ထို့အတူ ဤမှတပါးသော သောတဝိညာဏ်ဝီထိစသည်တို့၌ အတွင်းဝင်သော ဝိညာဏကာယတို့၏ (ဖြစ်ရာဒွါရနှင့် အာရုံတို့သည်) ဤ မျက်စိနှင့်အဆင်းတို့မှ တပါးကုန်သော နားနှင့်အသံစသည်တို့သာလျှင် ဖြစ်ကြသည်။ အထူးမှာ မနောဝိညာဏ်ဝီထိ၌ အတွင်းဝင်သော ဆဋ္ဌဝိညာဏကာယ၏ ဖြစ်ရာဒွါရသည် ဘဝင်စိတ်ဟု ဆိုအပ်သော မနာယတနစိတ်သာလျှင် ဖြစ်သည်။ အာရုံသည်လည်း စက္ခုဝိညာဏ်စသည်တို့နှင့် မဆက်ဆံသော ဓမ္မာယတနသာလျှင် ဖြစ်သည်။ [၁၁၄] ဤသို့ ၆-ပါးသော ဝိညာဏကာယတို့၏ ဖြစ်ရာဒွါရနှင့် အာရုံတို့ကို ပိုင်းခြားခြင်းကြောင့် ၁၂-ပါးတို့ကို ဟော(အပ်ကုန်) ပေသည်။ ဤသို့လျှင် ဤအာယတနတို့၌ ထို(၁၂-ပါး)မျှရှိသည့် အဖြစ်အားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

၅၁၄။ အစဉ်အားဖြင့် ဟူသော ဤအရာ၌လည်း ရှေးခန္ဓနိဒ္ဒေသ၌ ဆိုခဲ့သော ဖြစ်စဉ်စသည်တို့တွင် ဒေသနာက္ခမ- ဒေသနာအစဉ်သည်သာလျှင် သင့်ပေသည်။ သင့်ပုံမှာ အဇ္ဈတ္တိကအာယတန ၆-ပါးတို့တွင် မြင်ရခြင်းလည်းရှိ ထိပါး တိုက်ခိုက်ခြင်းလည်းရှိသည့် အဆင်းလျှင် အာရုံရှိသောကြောင့် စက္ခုအာယတနသည် ထင်ရှား၏။ ထို့ကြောင့် ယင်းအာယတန ကို ရှေးဦးစွာ ဟော(အပ်)ပေသည်။ ထို့နောင် မြင်ရခြင်းမရှိမူ၍ ထိပါးတိုက်ခိုက်ခြင်းရှိသည့် အသံစသည်လျှင် အာရုံ ရှိကုန်သော သောတာယတနစသည်တို့ကို ဟော(အပ်ကုန်)ပေသည်။ တနည်းကား အမြတ်ဆုံးမြင်ခြင်း အမြတ်ဆုံး ကြားခြင်း တို့၏ အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးများသောကြောင့် အဇ္ဈတ္တိကအာယတနတို့တွင် စက္ခုအာယတန သောတာယတနတို့ကို ရှေးဦးစွာ ဟော(အပ်)ကုန်ပေသည်။ ထို့နောင် ဃာနာယတနစသော သုံးပါးသော အာယတနတို့ကို ဟော(အပ်ကုန်)ပေသည်။ စက္ခုစသော အာယတနငါးပါးလုံးတို့၏ကျက်စားရာ အာရုံရှိသောကြောင့် မနာယတနကို အဆုံး၌ ဟော(အပ်)ပေသည်။ ထို့ပြင် စက္ခုအာယတနစသည်တို့၏ ကျက်စားရာ အာရုံဖြစ်သောကြောင့် ဗာဟိရအာယတနတို့တွင် ရူပါယတနစသည်တို့ကို

ထိုထို စက္ကာယတနစသည်၏ အခြားမဲ့၌ ဟော(အပ်ကုန်)ပေသည်။ တနည်းသော်ကား ဝိညာဏ် ၆-ပါးဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းကို ပိုင်းခြားသောအားဖြင့်လည်း ယင်းအာယတနတို့၏ ဤအစဉ်ကို သိအပ်၏။ မှန်ပေ၏- “မျက်စိနှင့်အဆင်းတို့ကို စွဲမှီ၍ စက္ကာယတနသည် ဖြစ်၏။ နားနှင့်အသံတို့ကို စွဲမှီ၍ သောတဝိညာဏ်သည် ဖြစ်၏။ နှာခေါင်းနှင့်အနံ့တို့ကို စွဲမှီ၍ ယာနဝိညာဏ်သည် ဖြစ်၏။ လျှာနှင့် အရသာတို့ကို စွဲမှီ၍ ဇီဝါဝိညာဏ်သည် ဖြစ်၏။ ကိုယ်နှင့်အတွေ့တို့ကို စွဲမှီ၍ ကာယ ဝိညာဏ်သည် ဖြစ်၏။ (ဘဝင်စိတ်)မနနှင့် သဘောတို့ကို စွဲမှီ၍ မနောဝိညာဏ်သည် ဖြစ်၏”ဟူသော ဤစကားကို ဟောတော်မူ(အပ်)ပေ၏။ ဤသို့လျှင် အစဉ်အားဖြင့်လည်း ဤအာယတနတို့၌ အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

၅၁၅။ အကျဉ်းအကျယ်အားဖြင့် ဟူရာ၌ အကျဉ်းအားဖြင့် မနာယတနနှင့် ဓမ္မာယတနတစ်စိတ်ကို နာမ်ဖြင့်၊ ကြွင်း သော အာယတနတို့ကိုလည်းရုပ်ဖြင့် သိမ်းယူအပ်သောကြောင့် အာယတန ၁၂-ပါးလုံးတို့သည် နာမ်နှင့်ရုပ်မျှသာလျှင် ဖြစ်ကုန်၏။ အကျယ်အားဖြင့်မူကား အဇ္ဈတ္တိကာယတနတို့တွင် ရှေးဦးစွာ စက္ကာယတနသည် အမျိုးဇာတ် အလိုအားဖြင့် စက္ကာယ ဝိညာဏ်သာ ဖြစ်သည်။ အကြောင်း၊ ဂတိ၊ နိကာယ၊ ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အပြားအားဖြင့်မူ အနန္တ အပြားရှိ၏။ သောတာယတန အစရှိသော လေးပါးတို့သည် ထိုအတူပင်။ မနာယတနသည် ကုသိုလ် အကုသိုလ် ဝိပါကိ ကိရိယာဝိညာဏ်တို့၏ အပြား အားဖြင့် တခုယုတ်ကိုးဆယ် အပြားရှိ၏ ၁၂၁-ပါး အပြားလည်းရှိ၏။ စက္ခုစသော ဝတ္ထု၊ ဒုက္ခစသော ပဋိပဒါ (ဈာန်၊ အဓိပတိ၊ ဘုံ၊ အာရုံ) စသည်တို့၏ အပြားအားဖြင့်မူ အနန္တအပြားရှိ၏။ ရူပါယတန၊ သဒ္ဓ၊ ဂန္ဓ၊ ရသာယတနတို့သည် (အညို စသည်နှင့် မတူသော အဆင်းစသော) ဝိသဘာဂ၊ ကံစသော အကြောင်းတို့၏ အပြားအားဖြင့် အနန္တအပြားရှိကုန်၏။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနသည် ပထဝီ၊ တေဇော၊ ဝါယောဓာတ်တို့၏ အလိုအားဖြင့် သုံးပါးအပြားရှိ၏။ အကြောင်းစသည်တို့၏ အပြား အားဖြင့် များသောအပြားရှိ၏။ ဓမ္မာယတနသည် ဝေဒနာ၊ သညာ၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၊ သုခုမရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်တို့၏သဘောအပြား ထူးခြားခြင်းအပြားအားဖြင့် များသောအပြားရှိ၏။ ဤသို့လျှင် အကျဉ်းအကျယ်အားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

၅၁၆။ ရှုအပ်သောအားဖြင့် ဟူသော ဤအရာ၌ကား အလုံးစုံ (သာလျှင်ဖြစ်)ကုန်သော သင်္ခတအာယတနတို့ကို တခြားမှမလာသော အားဖြင့်၎င်း၊ တခြားသို့ မသွားသောအားဖြင့်၎င်း ရှုအပ်ကုန်၏။ ချဲ့၍ပြရလျှင် ထိုအာယတနတို့သည် ဖြစ်သည်မှရှေး၌ တစုံတခုသောအရပ်မှ လာကြသည် မဟုတ်ကုန်။ ပျက်သည်မှ နောက်၌ တစုံတခုသော အရပ်သို့ သွားကြသည် လည်းမဟုတ်ကုန်။ စင်စစ်သော်ကား ဖြစ်သည်မှရှေးမဖြစ်သေးမီ၌ [၁၁၅] မိမိ၏ သဘောကိုမရသေးပဲရှိကုန်၏။ ပျက်သည်မှ နောက်၌ လုံးဝ ပျက်စီးကွယ်ပျောက်သွားသည့် သဘောအထည်ကိုယ် ရှိကုန်၏။ မရှိသေးသော ရှေးအဖို့ ကွယ်ပျောက်သွားသော နောက်အဖို့တို့၏ အလယ်၌ အကြောင်းနှင့်စပ်သော ဖြစ်ခြင်းရှိသောကြောင့် (ဝါ-အကြောင်း အားလျော်စွာ ဖြစ်ကြရသောကြောင့်) တစုံတယောက်၏အလိုနှင့် မပတ်သက်ကုန်ပဲ ဖြစ်ပေါ်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် တခြားမှ မလာသောအားဖြင့်၎င်း၊ တခြားသို့ မသွားသောအားဖြင့်၎င်း ရှုအပ်ကုန်၏။ ထိုအတူအားထုတ်မှု ကင်းသောအားဖြင့်၎င်း၊ ကြောင့်ကြ ပျာပါရကင်းသော အားဖြင့်၎င်း ရှုအပ်ကုန်၏။ ချဲ့၍ပြအံ့ မျက်စိနှင့်အဆင်းစသည်တို့မှာ “(ဒွါရနှင့်အာရုံဟူသော) ငါတို့ အညီအညွတ်ဆုံမိလျှင် (မြင်သိမှုစသော) ဝိညာဏ်သည် ဖြစ်ပါမူ ကောင်းလေစွ”ဟု ဤသို့သောကြံမှု ကြောင့်ကြပြုမှု သည် မရှိပေ။ (မျက်စိနှင့် အဆင်းစသော) ထိုအာယတနတို့သည်လည်း ဒွါရအဖြစ် တည်ရာဝတ္ထု အဖြစ်ဖြင့်သော်၎င်း၊ အာရုံ အဖြစ်ဖြင့်သော်၎င်း (မြင်သိမှုစသော) ဝိညာဏ်ဖြစ်ရန် အားမထုတ်ကြကုန် ကြောင့်ကြပြုခြင်းသို့ မရောက်ကုန်။ စင်စစ် သော်ကား မျက်စိနှင့် အဆင်းစသည်တို့ အညီအညွတ်ဆုံမိလျှင် စက္ကာယတနစသည်တို့ ဖြစ်ပေါ်ကုန်၏။ ဤသို့ဖြစ်ပေါ်ကြ ခြင်းသည် ဖြစ်မြဲရိုးရာ ဓမ္မတာသာလျှင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အားထုတ်မှုကင်းသော အားဖြင့်၎င်း၊ ကြောင့်ကြပျာပါရ ကင်းသောအားဖြင့်၎င်း ရှုအပ်ကုန်၏။ တနည်းသော်ကား အဇ္ဈတ္တိကာယတန ၆-ပါးတို့ကို လူမနေသည့် ရွာပျက်ကဲ့သို့ ရှုအပ် ကုန်၏။ အကြောင်းမှာ-ခိုင်မြဲသည့်အဖြစ် တင့်တယ်သည့်အဖြစ် ချမ်းသာသည့်အဖြစ် အတ္တအဖြစ်တို့မှ ကင်းသော ကြောင့်ပင်။ ဗာဟိရာယတန ၆-ပါးတို့ကို ရွာကို လုယက်ဖျက်ဆီးသော ခိုးသူတို့ကဲ့သို့ ရှုအပ်ကုန်၏။ အကြောင်းမှာ- အဇ္ဈတ္တိကာယတနတို့ကို ထိပါး တိုက်ခိုက်တတ်ကြသောကြောင့်ပင်။ မှန်ပေ၏- “ရဟန်းတို့ မျက်စိကို နှစ်သက်ဖွယ်အဆင်း မနှစ်သက်ဖွယ် အဆင်းတို့က နှိပ်စက်အပ်၏” ဤသို့အစရှိသော စကားကို ဟောတော်မူ(အပ်)ပေ၏။ တဖန်တနည်း သော်ကား အဇ္ဈတ္တိကာယတန ၆-ပါးတို့ကို (မြေ့ မိကျောင်း ငှက် ခွေး မြေခွေး မျောက် ဟူသော) သတ္တဝါ ၆-ကောင်တို့ကဲ့သို့ ရှုအပ်ကုန်၏။ ဗာဟိရာယတန ၆-ပါးတို့ကို ယင်းသတ္တဝါ ၆-ကောင်တို့၏ ကျက်စားရာအားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

ဤဆိုခဲ့သော စကားသည် ရှေးဦးစွာ အာယတနတို့ကို အကျယ်ပြဆိုချက် စကားအမြွက်ပေတည်း။

ဓာတုဝိတ္တာရကထာ-ဓာတ်တို့ကို အကျယ်ပြဆိုချက်

၅၁၇။ ထိုမှတစ်ပါး အာယတနတို့၏ အခြားမဲ့၌ **ဓာတ်တို့** ဟူသည်မှာ စက္ခုဓာတ်၊ ရူပဓာတ်၊ စက္ခု ဝိညာဏဓာတ်၊ သောတဓာတ်၊ သဒ္ဓဓာတ်၊ သောတဝိညာဏဓာတ်၊ ဃာနဓာတ်၊ ဂန္ဓဓာတ်၊ ဃာနဝိညာဏဓာတ်၊ ဇိဝါဓာတ်၊ ရသဓာတ်၊ ဇိဝါ ဝိညာဏဓာတ်၊ ကာယဓာတ်၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတ်၊ ကာယဝိညာဏဓာတ်၊ မနောဓာတ်၊ ဓမ္မဓာတ်၊ မနောဝိညာဏဓာတ်ဟူသော ၁၈-ပါးသော ဓာတ်တို့ပေတည်း။ ထိုဓာတ်တို့၌-

သဒ္ဓါနက်အားဖြင့်၎င်း၊ လက္ခဏာ စသည်တို့ဖြင့်၎င်း၊ အစဉ်၊ ထို(၁၈-ပါး)မျှ ရှိသည့်အဖြစ်၊ ခေါ်ဆိုရေတွက် ခြင်းအားဖြင့်၎င်း၊ ကျေးဇူးပြုခြင်း (ပစ္စည်း)အားဖြင့်၎င်း၊ ရှုအပ်သောအားဖြင့်၎င်း အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

ထိုတွင် **သဒ္ဓါနက်အားဖြင့်** ဟူရာ၌ (စက္ခုတီတိ)အဆင်းကို သာယာတတ်ပြတတ်သောကြောင့် စက္ခု-မျက်စိ မည်၏။ (ရူပယတီတိ) နှလုံးအလိုကို ပြတတ်သောကြောင့် ရူပ-အဆင်းမည်၏။ စက္ခု-မျက်စိ၏+ဝိညာဏ်သည် စက္ခုဝိညာဏ်မည်၏။ ဤသို့ အစရှိသောနည်းဖြင့် ရှေးဦးစွာ စက္ခု စသည်တို့၏ ထူးသော အနက်အားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။ မထူးသော (ဓာတု၏) အနက်အားဖြင့်မူကား (ဝိဒဟတိ)စီရင်တတ်၏။ ထို့ကြောင့် ဓာတု-ဓာတ်မည်၏။ (ဓီယတေ) ဆောင်အပ်၏။ ထို့ကြောင့် ဓာတ်မည်၏။ (ဝိဓာနံ) စီရင်ခြင်း သဘောသည် ဓာတု-ဓာတ်မည်၏။ (ဝိဓီယတေ ဧတာယ) ဤသဘောဖြင့် စီရင် အပ်၏။ ထိုသို့ စီရင်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဓာတု- ဓာတ် မည်၏။ (ဧတ္ထ ဝါ ဓီယတီတိ) တနည်း ဤ၌ ထားအပ်၏။ ထိုသို့ထားရာ ဖြစ်သောကြောင့် ဓာတု-ဓာတ်မည် ၏။ ချဲ့၍ပြအံ့ (စက္ခုအစရှိသော) လောကီဓာတ်တို့သည် အကြောင်း၏ အဖြစ်ဖြင့် အသီးအခြား **တည်ကုန်လျက်** များသောအပြားရှိသော သံသရာဆင်းရဲကို စီရင်တတ်-ဖြစ်စေတတ်ကုန်၏။ ဥပမာ အားဖြင့်-ရွှေကျောက် ငွေကျောက် အစရှိသော **ဓာတ်တို့သည်** ရွှေငွေအစရှိသည်ကို ဖြစ်စေ ကြကုန်သကဲ့သို့ပင်တည်း။ ဝန်ထမ်းသွားတို့သည် ဝန်ထုပ်ကို ထမ်းဆောင်ကြသကဲ့သို့ [၁၁၆] သတ္တဝါတို့သည် (ယင်းဓာတ်တို့ကို) ထမ်းဆောင်ကြရ ကုန်၏။ ဓာတ်ဟူသော ဤသဘောသည် ဆင်းရဲကို စီရင်ခြင်းမျှသာဖြစ်သည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် အလိုသို့ မလိုက် စေနိုင်သောကြောင့်ပေတည်း။ (ကတ္တား၏ အကူအညီ) ကရိုဏ်းဖြစ်ကုန်သော ဤ (ဓာတ်သဘော) တို့ဖြင့် သံသရာဆင်းရဲကို သတ္တဝါ တို့သည် စီရင်အပ်၏။ ထိုသို့စီရင်အပ်ပြီးသော ယင်းဆင်းရဲသည် ဤဓာတ်သဘော တို့၌သာလျှင် (ဓီယတိဋ္ဌ ပီယတိ)ထားအပ်၏။ ဤသို့လျှင် စက္ခု စသည်တို့တွင် တခု တခုသော သဘောတရားသည် **ဖြစ်သင့်သည်အားလျော်စွာ** စီရင်တတ်၏ ဆောင်အပ်၏-ဤသို့ အစရှိသော အနက်အလိုအားဖြင့် (ယင်းကို) ဓာတု-ဓာတ် ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

၅၁၈။ တနည်းသော်ကား တိတ္ထိတို့၏ အတ္တမည်သည်မှာ သဘောအထည်ကိုယ်အားဖြင့် မရှိသကဲ့သို့ ဤဓာတ်တို့ သည်ကား ထိုသို့ မရှိကြသည်မဟုတ်ကုန်၊ စင်စစ်အားဖြင့် ဤဓာတ်တို့သည် မိမိ၏ (အဆင်းကို ပြတတ်ခြင်း၊ အဆင်း ထင်လောက်အောင် ကြည်လင်ခြင်း-စသော) သဘောကို ဆောင်တတ်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ဓာတု-ဓာတ်မည်ကုန်၏။ လောက၌ ဆန်းကြယ်ကုန်သော ဆေးဒန်းမြင်းသီလာ အစရှိကုန်သော ကျောက်၏ အစိတ်တို့ကို ဓာတု-ဓာတ်တို့ဟု ခေါ်ဆို အပ်ကုန်သကဲ့သို့ ထိုအတူပင် ဤ စက္ခုစသည်တို့သည်လည်း (ယင်း) ကျောက်ဓာတ်တို့နှင့် တူကြသောကြောင့် ဓာတု-ဓာတ် တို့ မည်ကုန်၏။ မှန်ပေ၏-အသိဉာဏ်နှင့် သိအပ်သော ဧညျတရားတို့၏ **အစိတ်ဖြစ်ကုန်သော** ဤ စက္ခုစသော သဘော တို့သည် (ဆေးဒန်း မြင်းသီလာ စသည်တို့ကဲ့သို့ပင်) ဆန်းကြယ် ကြပါပေကုန်၏။ ဤတွင်တရပ်။ တနည်းကား-ကိုယ်ဟု ဆိုအပ်သော အပေါင်း၏ အစိတ်ဖြစ်ကုန်သော အချင်းချင်းကွဲပြားသော လက္ခဏာဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်ကုန်သော (ရသ) အစာမှ ဖြစ်သော အရည်အနှစ်၊ (သောဏိတ) **သွေးအစရှိသည်တို့၌** ဓာတ်ဟူသော အမည်သည် ဖြစ်သကဲ့သို့ ထိုအတူပင် ခန္ဓာ ငါးပါးအပေါင်းဟု ဆိုအပ်သော အတ္တဘော၏ အစိတ်ဖြစ်ကုန်သော ဤစက္ခု စသည်တို့၌လည်း ဓာတု-ဓာတ် ဟူသော အမည်ကို သိအပ်၏။ သိသင့်သည် မှန်ပေ၏-ဤ စက္ခုစသည်တို့သည် အချင်းချင်း ကွဲပြားသော လက္ခဏာဖြင့် ပိုင်းခြား အပ်လျက်ရှိကြပေ၏။ ဝါ-ခြားနားလျက်ရှိကြပေ၏။ ဤတွင်တရပ်။ တနည်းသော်ကား ဓာတု-ဓာတ်ဟူသော ဤအမည်သည် ဇီဝခေါ် အသက်ကောင်မဟုတ်သော သဘောတရားမျှ၏ ဝါ-သက်မဲ့သဘောတရားမျှ၏ အမည်ပေတည်း။ ထို့ကြောင့်ပင် မြတ်စွာဘုရားသည် “(ပုတ္တုသာတိ) ရဟန်း၊ ဤယောက်ျားသည် (ဆဓာတုရော) **ဓာတ် ၆-ပါးမျှသာရှိ၏**” ဤသို့အစရှိသော ဒေသနာတို့၌ အသက်ကောင်ဟု ထင်မှတ်မှု- ဇီဝသညာကို ပယ်နှုတ်ခြင်းအကျိုးငှါ ဓာတ်တရားကို ဟောကြားတော်မူလေ သည်။ ဤတွင်တရပ်။

ထို့ကြောင့် ဆိုခဲ့သမျှသော အနက်အလိုအားဖြင့် (စက္ခု) မျက်စိလည်းဟုတ်၏၊ ၎င်းသည် (ဓာတု) ဓာတ်လည်း ဟုတ်၏။ ထိုနှစ်ပါးသော အကြောင်းကြောင့် (စက္ခုဓာတု) စက္ခုဓာတ်-မျက်စိဓာတ်မည်၏။ပ။ မနောဝိညာဏ်လည်း ဟုတ်၏။ ၎င်းသည် (ဓာတု)ဓာတ်လည်းဟုတ်၏။ ထိုနှစ်ပါးသောအကြောင်းကြောင့် (မနောဝိညာဏဓာတု) မနောဝိညာဏဓာတ်မည်၏။ ဤသို့လျှင် ဤဓာတ်တို့၌ ရှေးဦးစွာ သဒ္ဓါနက်အားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

၅၁၉။ လက္ခဏာစသည်တို့ဖြင့် ဟူသည်ကား စက္ခု-မျက်စိစသည်တို့၏ လက္ခဏာ စသည်အားဖြင့် ဤဓာတ်တို့၌ အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။ သို့သော်လည်း ၎င်းတို့၏ ယင်းလက္ခဏာ စသည်တို့ကိုမူကား ခန္ဓနိဒ္ဒေသ၌ ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းဖြင့်ပင် သိအပ်ကုန်၏။

အစဉ်အားဖြင့် ဟူသော ဤအရာ၌လည်း ရှေး၌ ဆိုခဲ့သော ဖြစ်စဉ်စသည်တို့တွင် ဒေသနာ အစဉ်သာလျှင် သင့်ပေသည်။ ထိုသို့ သင့်သော ဤဒေသနာအစဉ်ကိုလည်း အကြောင်းအကျိုးကို အစဉ်အတိုင်း ပိုင်းခြားသည့် အလိုအားဖြင့် ဟောအပ်ပေသည်။ အမြွက်မျှပြုရလျှင် စက္ခုဓာတ်နှင့် ရူပဓာတ်ဟူသော ဤနှစ်ပါးသည် အကြောင်းပစ္စည်းပေတည်း။ စက္ခုဝိညာဏဓာတ်သည် အကျိုးပစ္စည်းပေတည်း။ အလုံးစုံတို့၌ ဤနည်းပင်။

[၁၁၇] ၅၂၀။ **ထိုမျှရှိသည့် အဖြစ်အားဖြင့်** ဟူရာ၌ ဆိုလိုသည်မှာ ထိုထိုသုတ် အဘိဓမ္မာ ပါဠိရပ်တို့၌ “အာဘာဓာတ်၊ သုဘဓာတ်၊ အာကာသာနဉ္စာယတနဓာတ်၊ ဝိညာဏဉ္စာယတနဓာတ်၊ အာကိဉ္စာယတနဓာတ်၊ နေဝသညာ နာသညာ ယတနဓာတ်၊ သညာဝေဒယိတနိရောဓဓာတ်” “ကာမဓာတ်၊ ဗျာပါဒဓာတ်၊ ဝိဟိံသာဓာတ်၊ နေက္ခမ္မဓာတ်၊ အဗျာပါဒဓာတ်၊ အဝိဟိံသာဓာတ်” “သုခဓာတ်၊ ဒုက္ခဓာတ်၊ သောမနဿဓာတ်၊ ဒေါမနဿဓာတ်၊ ဥပေက္ခာဓာတ်၊ အဝိဇ္ဇာဓာတ်” “အာရမ္မဓာတ်၊ နိက္ကမဓာတ်၊ ပရက္ကမဓာတ်” “ဟီနဓာတ်၊ မဇ္ဈိမဓာတ်၊ ပဏီတဓာတ်” “ပထဝီဓာတ်၊ အာပေါဓာတ်၊ တေဇောဓာတ်၊ ဝါယောဓာတ်” “အာကာသဓာတ်၊ ဝိညာဏဓာတ်” “သင်္ခတဓာတ်၊ အသင်္ခတဓာတ်” “များသောဓာတ် အမျိုးမျိုးသော ဓာတ်ရှိသည့် လောက”ဟူ၍ ဤသို့အစရှိသော ဓာတ်တို့သည်၎င်း၊ အခြားတပါးသော ဓာတ်တို့သည်၎င်း ထင်ကုန်၏ တွေ့ရကုန်၏။ ဤသို့ဖြစ်ပါလျက် အလုံးစုံသော ဓာတ်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် အပိုင်းအခြားကို မပြုမူ၍ အဘယ့်ကြောင့် ၁၈-ပါးဟူသော ဤအပိုင်းအခြားကိုသာ ပြုပါသနည်းဟု မေးငြားအံ့။ ပရမတ္ထသဘောအားဖြင့် ထင်ရှားရှိကုန်သော အားလုံးသောဓာတ်တို့သည် ထို ၁၈-ပါးတို့၌ အတွင်းဝင်သောကြောင့်ဟု ဖြေအပ်၏။

အတွင်းဝင်ပုံမှာ-အာဘာဓာတ်-အလင်းဓာတ်ဟူသည် (လရောင် နေရောင် မီးရောင် စသော) အဆင်း-ရူပဓာတ်သာ ဖြစ်သည်။ (တင့်တယ်သည်ဟု ထင်ရသော) သုဘဓာတ်သည်ကား ရူပဓာတ်စသည်နှင့် စပ်၏။ အဘယ့်ကြောင့်နည်း- (ရာဂ ဖြစ်ကြောင်း) သုဘနိမိတ်-တင့်တယ်သည် ထင်ရသော အခြင်းအရာဖြစ်သောကြောင့် ပေတည်း။ မှန်၏-တင့်တယ်သည် ထင်ရသော အခြင်းအရာ-သုဘနိမိတ်သည် သုဘဓာတ်မည်၏။ ယင်း သုဘနိမိတ်သည်လည်း ရူပဓာတ် စသည်မှ အလွတ်ဟု မရှိပေ။ တနည်းကား ကုသလဝိပါက်၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော ရူပဓာတ် သဒ္ဓဓာတ် စသည်တို့သည်ပင်လျှင် သုဘဓာတ် ပေတည်း။ ထို့ကြောင့် ဤသုဘဓာတ်သည် ရူပဓာတ် စသည်သာ ဖြစ်သည်။ အာကာသာနဉ္စာယတန ဓာတ် စသည်တို့၌ စိတ်သည် မနောဝိညာဏဓာတ်သာလျှင် ဖြစ်၏။ ကြွင်းသော ထို (စိတ်နှင့် ယှဉ်သော) စေတသိက်တို့သည် ဓမ္မဓာတ်သာလျှင် ဖြစ်၏။ သညာဝေဒနာတို့၏ ချုပ်ရာသညာ ဝေဒယိတ နိရောဓဓာတ်သည်ကား ပရမတ္ထသဘောအားဖြင့် မရှိပေ။ ယင်းဓာတ်သည် မနောဝိညာဏဓာတ် ဓမ္မဓာတ်ဟူသော ဓာတ် ၂-ပါးတို့၏ ချုပ်ခြင်းမျှသာ ဖြစ်သည်။

ကာမဓာတ်ဟူသည် ဓမ္မဓာတ်မျှသည်မူလည်း ဖြစ်၏။ ဤအဆိုနှင့်အညီ ဟောတော်မူသည်မှာ-“ထိုတွင် ကာမဓာတ် ဟူသည် အဘယ်နည်း၊ ကာမအာရုံကို လိုချင်နှစ်သက်မှုနှင့် ယှဉ်သော ကြံခြင်း အထူးကြံခြင်း မှားယွင်းစွာ ကြံခြင်း-မိစ္ဆာ သင်္ကပ္ပပေတည်း”ဟူ၍ပင်တည်း။ တနည်း ၁၈-ပါးသော ဓာတ်တို့သည်လည်း ကာမဓာတ် မည်၏။ ဤအဆိုနှင့်အညီ ဟောတော်မူသည်မှာ-“အောက်မှ အဝီစိငရဲကို အဆုံးအပိုင်းအခြားပြု၍ အထက်မှ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီ နတ်တို့ကို အတွင်းသွင်း၍ ဤအကြား ဤအတွင်း၌ ဤကာမဘုံ၌ဖြစ်ကုန်သော ဤကာမဘုံ၌ အတွင်းဝင်ကုန်သော အကြင်ခန္ဓာဓာတ် အာယတနတို့သည်၎င်း၊ အကြင်ရုပ်တို့သည်၎င်း၊ အကြင်ဝေဒနာသည် သညာသည်၎င်း၊ အကြင်သင်္ခါရတို့သည်၎င်း၊ အကြင်ဝိညာဏ်သည်၎င်း ရှိကုန်၏။ ဤခန္ဓာစသည်ကို ကာမဓာတ်ဟု ဆိုအပ်၏”ဟူ၍ပင်တည်း။

[၁၁၈] နေက္ခမ္မဓာတ်ဟူသည် (နေက္ခမ္မဝိတက်ဟူသော) ဓမ္မဓာတ်ပင်။ “ကုသိုလ်တရားအားလုံးတို့လည်း နေက္ခမ္မဓာတ်မည်၏”ဟု ဟောတော်မူသောကြောင့် မနောဝိညာဏဓာတ်သည်လည်း နေက္ခမ္မဓာတ် မည်သေး၏။ ဗျာပါဒဓာတ် ဝိဟိံသာဓာတ် အဗျာပါဒဓာတ် အဝိဟိံသာဓာတ် သုခ ဒုက္ခ သောမနဿ ဒေါမနဿ ဥပေက္ခာ အဝိဇ္ဇာ အာရမ္မ နိက္ကမ ပရက္ကမ ဓာတ်တို့သည် ဓမ္မဓာတ်သာလျှင် ဖြစ်သည်။

ဟီနဓာတ် မဇ္ဈိမဓာတ် ပဏီတဓာတ်တို့သည် ၁၈-ပါးသော ဓာတ်မျှသာဖြစ်သည်။ ရှင်းပြရလျှင် ယုတ်ညံ့သော စက္ခု စသည်တို့သည် ဟီနဓာတ်မည်၏။ အလယ်အလတ်နှင့် အမြတ်တို့သည် မဇ္ဈိမဓာတ်နှင့် ပဏီတဓာတ် မည်ကုန်၏။ မုချအားဖြင့်မူကား အကုသိုလ်ဖြစ်ကုန်သော ဓမ္မဓာတ်နှင့် မနောဝိညာဏဓာတ်တို့သည် ဟီနဓာတ် မည်၏။ လောကီကုသိုလ် အဗျာကတ ဖြစ်ကုန်သော ဓမ္မနှင့် မနောဝိညာဏဓာတ် ၂-ပါးတို့သည်၎င်း၊ စက္ခုအစရှိသော ဓာတ်တို့သည်၎င်း မဇ္ဈိမဓာတ် မည်၏။ လောကုတ္တရာ ဖြစ်ကုန်သော ဓမ္မဓာတ်နှင့် မနောဝိညာဏဓာတ်တို့သည် ပဏီတဓာတ် မည်၏။

ပထဝီ တေဇော ဝါယောဓာတ်တို့သည် ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတ်သာလျှင် ဖြစ်သည်။ အာပေါဓာတ်နှင့် အာကာသဓာတ်သည် ဓမ္မဓာတ်သာလျှင်ဖြစ်သည်။ ဝိညာဏဓာတ်သည် စက္ခုဝိညာဏ်စသော ဝိညာဏဓာတ် ခုနစ်ပါး၏ အကျဉ်းသာလျှင် ဖြစ်သည်။

၁၇-ပါးသော ဓာတ်တို့သည်၎င်း (နိဗ္ဗာန်မှတစ်ပါးသော) ဓမ္မဓာတ်တစ်စိတ်သည်၎င်း သင်္ခတဓာတ် မည်၏။ (နိဗ္ဗာန်ဟူသော) အသင်္ခတဓာတ်သည်ကား ဓမ္မဓာတ်တစ်စိတ်သာလျှင် ဖြစ်သည်။ များသောဓာတ် အမျိုးမျိုးသောဓာတ် ရှိသော လောက ဟူသည် ၁၈-ပါးသော ဓာတ်အပြားမျှသာလျှင်ဖြစ်သည်။ ဤသို့လျှင် ပရမတ္ထ သဘောအားဖြင့် ထင်ရှားရှိကုန်သော အားလုံး သောဓာတ်တို့သည် ထို ၁၈-ပါးတို့၌ အတွင်းဝင်သောကြောင့် ၁၈-ပါးတို့ကိုသာ ဟောတော်မူ (အပ်ကုန်)၏။

၅၂၁။ တနည်းသော်ကား အာရုံကို သိခြင်းသဘောရှိသော စိတ်ဝိညာဏ်၌ အသက်ကောင် သတ္တဝါကောင်ဟု အမှတ် မှားသော သတ္တဝါတို့၏ ထိုအမှတ်မှားသော ဇီဝသညာကို နှုတ်ပယ်ခြင်းအကျိုးငှါ ၁၈-ပါးတို့ကိုသာလျှင် ဟောတော်မူ (အပ်ကုန်)၏။ မှန်၏-အာရုံကို သိခြင်းသဘောရှိသော စိတ်ဝိညာဏ်၌ အသက်ကောင် သတ္တဝါကောင်ဟု အမှတ်မှားသော သတ္တဝါတို့သည် ရှိကြ၏။ ထိုသတ္တဝါတို့အား စက္ခုဝိညာဏ်ဓာတ် သောတဝိညာဏ်ဓာတ် ဃာနဝိညာဏ်ဓာတ် ဇီဝိဝိညာဏ်ဓာတ် ကာယဝိညာဏ်ဓာတ် မနောဓာတ် မနောဝိညာဏ်ဓာတ် အပြားအားဖြင့် ထိုစိတ်ဝိညာဏ်၏ တခုတည်းမဟုတ်ပဲ များသည်၏ အဖြစ်ကို၎င်း မျက်စိနှင့်အဆင်းစသော အကြောင်းတို့နှင့် စပ်၍ဖြစ်ရသောကြောင့် မမြဲသည်၏အဖြစ်ကို၎င်း ပြတော်မူပြီးလျှင် ရှည်မြင့်စွာသော ကာလပတ်လုံး ကိန်းအောင်းနေသော (အသက်ကောင် သတ္တဝါကောင်ဟု အမှတ်မှားမှု) ဇီဝသညာကို နှုတ်ပယ်တော်မူလိုသော မြတ်စွာဘုရားသည် ၁၈-ပါးသော ဓာတ်တို့ကို ပြတော်မူ (အပ်ကုန်) ပေသည်။ အနည်းငယ် ဆိုဖွယ်ရှိသေး၏-ထို့အတူပင် ဝေနေယျတို့၏ အလိုအဇ္ဈာသယ အစွမ်းအားဖြင့်လည်း ပြတော်မူ (အပ်ကုန်) ပေသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ-မကျဉ်းလွန်း မကျယ်လွန်းသော ဤဓာတုဒေသနာဖြင့် ဆုံးမညွှန်ကြားထိုက်ကုန်သော အကြင် ဝေနေယျ သတ္တဝါတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုဝေနေယျသတ္တဝါတို့၏ အလိုအကြိုက်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ၁၈-ပါးတို့ကိုသာလျှင် ပြတော်မူ (အပ်ကုန်)ပေသည်။

အကြင်အကြင် အပြားအားဖြင့် ဟောပြုလျှင် ဝေနေယျသတ္တဝါတို့၏ နှလုံးတို့၌ (ကိန်းနေ သော) အဝိဇ္ဇာမောင်သည် ထို မြတ်စွာဘုရား၏ တရားတော်တန်ခိုးဖြင့် ပယ်ဖျောက်အပ်သည်ဖြစ်၍ (ဝါ-ပယ်ဖျောက်လိုက်သောကြောင့်) တခဏချင်း ပျက်စီးပျောက်ကွယ်ခြင်းသို့ ရောက်၏။ ထိုထို အကျဉ်းအကျယ် နည်းအပြားဖြင့် ဤ မြတ်စွာဘုရားသည် တရားကို ဟောပြတော်မူပေ၏။

ဤသို့လျှင် ဤဓာတ်တို့၌ ထို (၁၈-ပါး)မျှ ရှိသည်အဖြစ်ဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

[၁၁၉] ၅၂၂။ ခေါ်ဆို ရေတွက်ခြင်းအားဖြင့် ဟူရာ၌ ရှေးဦးစွာ စက္ခုဓာတ်သည် အမျိုးဇာတ်အားဖြင့် စက္ခုပသာဒ အလို တပါးတည်းသော တရားဟူ၍သာလျှင် ခေါ်ဆိုရေတွက်ခြင်းသို့ ရောက်၏။ ထို့အတူပင် သောတ ဃာန ဇီဝါ ကာယ ရူပ သဒ္ဓ ဂန္ဓ ရသ ဓာတ်တို့သည် သောတပသာဒ စသည်တို့အလိုအားဖြင့် တပါးတည်းသော တရားဟူ၍သာလျှင် ခေါ်ဆို ရေတွက်ခြင်းသို့ ရောက်ကုန်၏။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတ်သည်ကား ပထဝီတေဇော ဝါယောတို့ အလိုအားဖြင့် ၃-ပါးသော တရားတို့ ဟူ၍ ခေါ်ဆိုရေတွက်ခြင်းသို့ရောက်၏။ စက္ခုဝိညာဏ်ဓာတ်သည် ကုသလဝိပါက် အကုသလဝိပါက်အလိုအားဖြင့် ၂-ပါး သော တရားတို့ဟူ၍ ခေါ်ဆိုရေတွက်ခြင်းသို့ ရောက်၏။ သောတ ဃာန ဇီဝါ ကာယဝိညာဏ်ဓာတ်တို့သည် ထို့အတူပင်။ မနောဓာတ်သည်ကား ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းနှင့် ကုသလဝိပါက် အကုသလဝိပါက် သမ္ပဋိဗျူဟ်တို့၏ အလိုအားဖြင့် ၃-ပါးသော တရားတို့ဟူ၍ ခေါ်ဆိုရေတွက်ခြင်းသို့ ရောက်၏။ ဓမ္မဓာတ်သည် (ဝေဒနာ သညာ သင်္ခါရဟူသော)သုံးပါးသော နာမ်ခန္ဓာ တို့၏၎င်း၊ ၁၆-ပါးသော သုခမရုပ်တို့၏၎င်း (နိဗ္ဗာန်) အသင်္ခတဓာတ်၏ ၎င်းအလိုအားဖြင့် ၂၀-သော တရားတို့ဟူ၍ ခေါ်ဆိုရေတွက် ခြင်းသို့ ရောက်၏။ မနောဝိညာဏ်ဓာတ်သည် (ပဉ္စဝိညာဏ်ဓာတ် မနောဓာတ်တို့မှ) ကြွင်းသော ကုသိုလ် (၂၁) အကုသိုလ် (၁၂) အဗျာကတဝိညာဏ် (၄၃) တို့အလိုအားဖြင့် ၇၆-ပါးသော တရားတို့ဟူ၍ ခေါ်ဆိုရေတွက်ခြင်းသို့ ရောက်၏။ ဤသို့လျှင် ဤဓာတ်တို့၌ ခေါ်ဆိုရေတွက်ခြင်းအားဖြင့်လည်း အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

၅၂၃။ **ကျေးဇူးပြုခြင်း (ပစ္စယ)အားဖြင့်** ဟူသော ဤအခြင်းအရာ၌မူ ရှေးဦးစွာစက္ခုဓာတ်သည် စက္ခုဝိညာဏ်ဓာတ်အား ဝိပုယုတ္တ ပုရေဇာတ အတ္ထိ အဝိဂတ နိဿယ ဣန္ဒြိယ ပစ္စည်းတို့ အလိုအားဖြင့် ၆-ပါး သောပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ကျေးဇူး ပြု၏။ အဆင်း-ရူပဓာတ်သည် (ယင်းဝိညာဏ်ဓာတ်အား) ပုရေဇာတ အတ္ထိ အဝိဂ တ အာရမ္မဏ ပစ္စည်းတို့ အလိုအားဖြင့် လေးပါးသော ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြု၏။ သောတဝိညာဏ်ဓာတ် စသည်တို့အား သောတဓာတ်နှင့် သဒ္ဓဓာတ် စသည် တို့သည် ဤအတူပင် ၆-ပါး ၄-ပါးသော ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြုကုန်၏။ ငါးပါးကုန်သော ယင်းဝိညာဏ်ဓာတ်တို့အား အာဝဇ္ဇန်းမနောဓာတ်သည် အနန္တရ သမနန္တရနတ္ထိ ဝိဂတ အနန္တ ရူပနိဿယတို့ အလိုအားဖြင့် ငါးပါးသော ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြု၏။ ယင်းဝိညာဏ်ဓာတ်ငါးပါးလုံးတို့သည်လည်း သမ္ပဋိမျှန်းမနောဓာတ်အား ထို့အတူပင် ကျေးဇူးပြု၏။ သမ္ပဋိမျှန်း မနောဓာတ်သည် သန္တိရုဏမနောဝိညာဏဓာတ်အား ထို့အတူပင် ကျေးဇူးပြု၏။ ယင်းသန္တိရုဏသည်လည်း ဝုဋ္ဌောမနော ဝိညာဏဓာတ်အား၊ ယင်း ဝုဋ္ဌောသည် ဇောမနောဝိညာဏဓာတ်အား ထို့အတူပင် ကျေးဇူးပြု၏။ ဇောမနော ဝိညာဏဓာတ် သည်ကား အခြားမဲ့ ဇောမနောဝိညာဏဓာတ်အား ထိုငါးပစ္စည်းတို့နှင့် အာသေဝနပစ္စည်း ဟူသော ၆-ပစ္စည်းတို့ဖြင့် ကျေးဇူး ပြု၏။ ဤသည်ကား ရှေးဦးစွာ ပဉ္စဒွါရ၌ နည်းတည်း။

မနောဒွါရ၌ကား ဘဝင်မနောဝိညာဏဓာတ်သည် အာဝဇ္ဇန်းမနောဝိညာဏဓာတ်အား၊ ယင်းအာဝဇ္ဇန်းသည် ဇောမနော ဝိညာဏဓာတ်အား ရှေးဖြစ်သောငါးပစ္စည်းတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြု၏။ ဓမ္မဓာတ်သည်ကား ခုနစ်ပါးသော ဝိညာဏဓာတ် တို့အား သဟဇာတ အညမည နိဿယ သမ္ပယုတ္တ အတ္ထိ အဝိဂတ အစရှိကုန်သော များသောအပြားရှိသော ပစ္စည်းတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြု ၏။ စက္ခုဓာတ်စသည်တို့သည်လည်း၊ အချို့သော ဓမ္မဓာတ်သည်လည်း အချို့သော မနောဝိညာဏဓာတ်အား အာရမ္မဏ ပစ္စည်း စသည်တို့ဖြင့်လည်း ကျေးဇူးပြုကုန်၏။ ဆက်၍ပြဦးအံ့ - စက္ခုဝိညာဏဓာတ် စသည်တို့အား စက္ခုဓာတ် ရူပဓာတ် စသည်တို့ သက်သက်သာလျှင် ကျေးဇူးပြုကြသည် မဟုတ်သေး၊ စင်စစ်သော်ကား အလင်းရောင် စသည်တို့သည်လည်း ကျေးဇူးပြုကြ သေး၏။ ထို့ကြောင့် ရှေးဆရာတို့က မိန့်ဆိုတော်မူကြသည်မှာ-

[၁၂၀] မျက်စိ၊ အဆင်း၊ **အရောင်အလင်း**၊ နှလုံးသွင်းမှုတို့ကို စွဲမှီ၍ စက္ခုဝိညာဏ်သည် ဖြစ် ၏။ နား၊ အသံ၊ **အပေါက်အကြား**၊ နှလုံးသွင်းမှုတို့ကို စွဲမှီ၍ သောတဝိညာဏ်သည် ဖြစ်၏။ နှာခေါင်း၊ အနံ့၊ **လေ**၊ နှလုံးသွင်းမှုတို့ကို စွဲမှီ၍ ယာနဝိညာဏ်သည် ဖြစ်၏။ လျှာ၊ အရသာ၊ အရည် အစိုဓာတ်၊ နှလုံးသွင်းမှုတို့ကို စွဲမှီ၍ ဇီဝိညာဏ်သည် ဖြစ်၏။ ကိုယ် (အကြည်)၊ အတွေ့၊ ပထဝီ **ဓာတ်**၊ နှလုံးသွင်းမှုတို့ကို စွဲမှီ၍ ကာယဝိညာဏ်သည် ဖြစ်၏။ ဘဝင်စိတ် (**မန**)၊ သဘောတရား အာရုံ၊ **နှလုံးသွင်းမှုတို့ကို** စွဲမှီ၍ မနောဝိညာဏ်သည်ဖြစ်၏-ဟူ၍ပင် တည်း။

ယခု ဆိုခဲ့သော စကားသည် ဤအရာ၌ **အကျဉ်းပေတည်း။** အကျယ်အားဖြင့် ကျေးဇူးပြုပုံ အပြားသည် ပဋိစ္စ သမုပ္ပါဒ်ကို အကျယ်ပြရာ၌ ထင်ရှား ဖြစ်လတံ့။ ဤသို့လျှင် ဤဓာတ်တို့၌ ကျေးဇူးပြုခြင်း အားဖြင့်လည်း အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

၅၂၄။ **ရူအပ်သောအားဖြင့်** ဟူရာ၌ ဆိုလိုသည်မှာ သင်္ခတဓာတ်အားလုံးတို့ကိုပင်လျှင် (ခဏသုံးပါးမှ) ရှေးအဖို့ နောက်အဖို့တို့၌ ကင်းဆိတ်သောအားဖြင့်၎င်း၊ ခိုင်မြဲခြင်း တင့်တယ်ခြင်း ချမ်းသာခြင်း အတ္တအဖြစ်တို့မှ ဆိတ်သုဉ်းသော အားဖြင့်၎င်း၊ အကြောင်းတို့နှင့်စပ်၍ ဖြစ်ခြင်းအားဖြင့်၎င်း ရူအပ်ကုန်၏။

အထူးအားဖြင့်မူ ဤဓာတ် (၁၈-ပါး)တို့တွင် စက္ခုဓာတ်ကို စည်၏မျက်နှာပြင်ကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ အဆင်း ရူပဓာတ် ကို တီးခေါက်စရာဒုတ်ကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ မြင်သိမှု-စက္ခုဝိညာဏ်ဓာတ်ကို ထွက်ပေါ်လာသော အသံကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ ထို့ပြင် စက္ခုဓာတ်ကို ကြေးမုံပြင်ကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ ရူပဓာတ်ကို မျက်နှာကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ စက္ခုဝိညာဏ်ဓာတ်ကို မျက်နှာ ရိပ်ကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ တနည်းကား စက္ခုဓာတ်ကို ကြံများ နှမ်းစေ့များကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ ရူပဓာတ်ကို ကြံညှစ်စက် ဆီကြိတ်ဆုံတို့၌ ဖိညှပ်ကြိတ်သည့် ဒုတ်တံ ကျည်ပွေ့ကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ စက္ခုဝိညာဏ် ဓာတ်ကို ကြံရည် ဆီတို့ကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ ထို့ပြင် စက္ခုဓာတ်ကို မီးပွတ်ခုံကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ ရူပဓာတ်ကို မီးပွတ်တံကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ စက္ခုဝိညာဏ် ဓာတ်ကို မီးကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ သောတဓာတ် စသည်တို့၌လည်း ဤနည်းပင်။

မနောဓာတ်ကိုမူ ဖြစ်သင့်သည် အားလျော်စွာ စက္ခုဝိညာဏ်ဓာတ် စသည်တို့၏ ရှေ့သွား နောက်လိုက်ကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။

ဓမ္မဓာတ်ထဲမှ ဝေဒနာက္ခန္ဓာကို မြားပြောကဲ့သို့၎င်း၊ တံကျင်ကဲ့သို့၎င်း မှတ်အပ်၏။ သညာက္ခန္ဓာ သင်္ခါရက္ခန္ဓာတို့ကို ဝေဒနာဟူသော မြားပြောတံကျင်တို့နှင့် ယှဉ်ခြင်းကြောင့် နာကျင်နေသူတို့ကဲ့သို့ မှတ်အပ်ကုန်၏။ တနည်းကား-ပုထုဇဉ် တို့၏ သညာကို (မရနိုင်သည်ကို) တောင့်တခြင်းနှင့် စပ်သော ဆင်းရဲကို ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့် အချည်းနှီးလက်ဆုပ် ကဲ့သို့၎င်း၊ မဟုတ်မမှန်သော အမှတ်နိမိတ်ကို ယူတတ်သောကြောင့် တောသမင်ကဲ့သို့၎င်း မှတ်အပ်၏။ သင်္ခါရတို့ကို

ပဋိသန္ဓေ၌ ပစ်ချတတ်သောကြောင့် မီးကျိုးတွင်း၌ ပစ်ချတတ်သည့် ယောက်ျားတို့ကဲ့သို့၎င်း၊ ဇာတိဒုက္ခ လိုက်ပါလာသော ကြောင့် ရဲပုလိပ်တို့လိုက်ပါလာသည့် ခိုးသူတို့ကဲ့သို့၎င်း၊ အကျိုးမဲ့ဟူသမျှကို ဆောင်လာတတ်သည့် ခန္ဓာအစဉ်၏ အကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် အဆိပ်ပင်၏ မျိုးစေ့တို့ကဲ့သို့၎င်း မှတ်အပ်ကုန်၏။ သုခုမရုပ်ကို အမျိုးမျိုးသော ကပ်၍နှိပ်စက်တတ်သည့် ဥပဒ္ဒဝေါတို့၏ အကြောင်းနိမိတ် ဖြစ်သောကြောင့် ပဒုမ္မာကြာအသွင်ထင်ရသော သင်ဓုန်စက်ကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ အသင်္ခတ ဓာတ်ကိုမူကား အသေကင်းသောအားဖြင့်၎င်း၊ ငြိမ်သက် ငြိမ်းအေးသောအားဖြင့်၎င်း၊ ဘေးငြိမ်းသောအားဖြင့်၎င်း မှတ်အပ်၏။ အဘယ့်ကြောင့်နည်း-အကျိုးမဲ့အလုံးစုံကို ဆောင်တတ် ဖြစ်စေတတ်သော သင်္ခတဒုက္ခအပေါင်း၊ ရာဂအစရှိသော ကိလေသာ ဒုက္ခအပေါင်း၏ ဆန့်ကျင်ဖက် ဖြစ်သောကြောင့် ပေတည်း။

[၁၂၁] မနောဝိညာဏဓာတ်ကို အာရုံတို့၌ တည်တံ့ခြင်းမရှိသောကြောင့် တောမျောက်ကဲ့သို့၎င်း၊ ဆုံးမနိုင်ခဲ့သော ကြောင့် မြင်းယုတ်မြင်းဆိုးကဲ့သို့၎င်း၊ လိုရာရာအာရုံများ၌ ကျသွားတတ်သောကြောင့် ကောင်းကင်သို့ မြောက်တင်လိုက်သော ဒုတ်ကဲ့သို့၎င်း၊ လောဘ ဒေါသ အစရှိသော အမျိုးမျိုးသော ကိလေသာတို့၏ အသွင်နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ကပြရာပွဲသဘင်၌ အသွင်အမျိုးမျိုးကို ဆောင်သည့် ကခြေသည်ကဲ့သို့၎င်း မှတ်အပ်၏။ ဤတွင်တရပ်။

ဤဆိုခဲ့သောစကားသည် ဓာတ်တို့ကို အကျယ်ပြဆိုချက် စကားအမြွက်ပေတည်း။

**ဤသည်ကား သူ့တော်ကောင်းအပေါင်းတို့၏ ဝမ်းမြောက်ခြင်းငှါ
ပြုစီရင်(အပ်)သော ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကျမ်းဝယ်
ပညာတာဝနာအရာ၌
အာယတနဓာတ်တို့ကို အကျယ်ပြချက် (အာယတနဓာတ်တို့နိဇ္ဇေသ)မည်သော
တဆယ့် ငါးခုမြောက် အပိုင်းအခန်းပေတည်း။
(အာယတနဓာတ်တို့ကို အကျယ်ပြချက် ပြီး၏)**

၁၆-ဣန္ဒြိယသစ္စနိဒ္ဒေသ-ဣန္ဒြေသစ္စာတို့ကို အကျယ်ပြုချက်

ဣန္ဒြေတို့ကို အကျယ်ပြုဆိုချက်

[၁၂၂] ၅၂၅။ ဓာတ်တို့၏ အခြားမဲ့ (စာပိုဒ် ၄၃၀)၌ အကျဉ်းပြခဲ့သော **ဣန္ဒြေတို့** ဟူသည်မှာ စက္ခုန္ဒြေ သောတိန္ဒြေ ယာနိန္ဒြေ ဇိဝိန္ဒြေ ကာယိန္ဒြေ မနိန္ဒြေ ဣတ္ထိန္ဒြေ ပုရိသိန္ဒြေ ဇီဝိတိန္ဒြေ သုခိန္ဒြေ ဒုက္ခိန္ဒြေ သောမနဿိန္ဒြေ ဒေါမနဿိန္ဒြေ ဥပေက္ခိန္ဒြေ သဒ္ဓိန္ဒြေ ဝီရိယိန္ဒြေ သတိန္ဒြေ သမာဓိန္ဒြေ ပညိန္ဒြေ အနညာတညဿာမိတိန္ဒြေ အညိန္ဒြေ အညာတာဝိန္ဒြေ-ဟူသော ၂၂-ပါးသော ဣန္ဒြေတို့ပေတည်း။ ထို ဣန္ဒြေတို့၌-

သဒ္ဓါနက်အားဖြင့်၎င်း၊ လက္ခဏာစသည်တို့ဖြင့်၎င်း၊ အစဉ်အားဖြင့်၎င်း၊ ကွဲပြားခြင်း ရှိမရှိအားဖြင့်၎င်း၊ ကိစ္စအားဖြင့်၎င်း၊ ဘုံအားဖြင့်၎င်း အဆုံးအဖြတ်ကို သိရာ၏။

ထိုတွင် ရှေးဦးစွာ စက္ခုစသည်တို့၏ အနက်ကို “စက္ခုတိတိ-အဆင်းကို သာယာတတ်-ပြတတ်သောကြောင့် စက္ခုမည်၏” ဤသို့အစရှိသောနည်းဖြင့်ပြခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။ နောက်ဆုံး ဣန္ဒြေသုံးပါးတို့တွင်မူကား **ပဌမဣန္ဒြေကို** အရိယာမဂ်၏ ရှေးအဖို့၌ မသိရသေး (၍ အနညာတမည်)သော အမြိုက်နိဗ္ဗာန်ကို တနည်း သစ္စာလေးပါးတရားကို (ဇာနိဿာမိ-ဥဿာမိတိ) သိရပေလိမ့်မည်ဟု ဤသို့ရည်ရွယ်၍ ကျင့်သောသူမှာ ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ (ဣန္ဒြိယဌ) အစိုးရခြင်းအနက်၏ ဖြစ်သင့်သောကြောင့်၎င်း “အနညာတညဿာမိတိန္ဒြေ”ဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်၏။ ဒုတိယဣန္ဒြေသည် (အာဇာနည်အညာ) ပဌမမဂ်ဖြင့် သိပြီးသော အပိုင်းအခြားဖြင့် သိသောကြောင့်၎င်း ဣန္ဒြိယဌ၏ ဖြစ်သင့်သောကြောင့်၎င်း **အညိန္ဒြေမည်၏။** တတိယ ဣန္ဒြေသည် သစ္စာလေးပါးတို့၌ ပြီးပြီးသောသိခြင်းကိစ္စ ရှိသည်ဖြစ်၍ (အညာတာဝိ) သိပြီးမည်သော ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်အား ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ဣန္ဒြိယဌ၏ ဖြစ်သင့်သောကြောင့်၎င်း **အညာတာဝိန္ဒြေမည်၏။**

ဤ (ဣန္ဒြိယဌ) အစိုးရခြင်းအနက်မည်သည် အဘယ်ပါနည်းဟူမူ၊ (ဣန္ဒ) အစိုးရသောအကြောင်း ကံကို (လိင်္ဂဌ) ပြသောအနက် ၀၁-ပြကြောင်းအနက်သည် **ဣန္ဒြိယဌမည်၏။** (ဣန္ဒ)အစိုးရသော မြတ်စွာဘုရားက (ဒေသိတဌ) ဟောအပ်သော အနက်သည် **ဣန္ဒြိယဌမည်၏။** (ဣန္ဒ)အစိုးရသော မြတ်စွာဘုရားသည် (ဒိဌဌ) မြင်အပ်သောအနက်သည် **ဣန္ဒြိယဌမည်၏။** (ဣန္ဒ) အစိုးရသောကံက (သိဌဌ) ဖြစ်စေအပ်သောအနက်သည် **ဣန္ဒြိယဌမည်၏။** (ဣန္ဒ) အစိုးရသော မြတ်စွာဘုရားသည် (ဇဌဌ) မှီဝဲအပ်သော အနက်သည် **ဣန္ဒြိယဌမည်၏။** ထို ဣန္ဒဌအလုံးစုံကိုလည်း ယှဉ်သင့်သည်အား လျော်စွာ **ယှဉ်အပ်၏။** ချဲ့၍ပြအံ့-ကိုယ်တိုင်မှန်စွာ သိတော်မူပြီးသော မြတ်စွာဘုရားသည် ကိုယ်တော်နှင့် စိတ်တော်ကို အလွန်အကဲ အစိုးရခြင်းကြောင့် အစိုးရသူ (ဣန္ဒ)မည်ပေ၏။ ကုသိုလ်ကံ အကုသိုလ်ကံသည်လည်း (ဣန္ဒ) အစိုးရသော တရားမည်ပေ၏။ အကြောင်းမှာ ကံတို့၌ မည်သူမျှ အစိုးရသောကြောင့်ပေတည်း။ ထို့ကြောင့်ပင်လျှင် ဤအရာ၌ ကံကဖြစ် စေအပ်ကုန်သော (၀၁-ကံကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော) စက္ခု-မျက်စိအစရှိသော ဣန္ဒြေတို့သည် (သူတို့၏အကြောင်းဖြစ်သော) ကုသိုလ်ကံ အကုသိုလ်ကံကို ပြတတ်ကုန်၏။ ထိုကုသိုလ် အကုသိုလ်ကံကလည်း ဖြစ်စေအပ်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် (ဣန္ဒလိင်္ဂဌ) အစိုးရသော ကံကို ပြတတ်သော အနက်သဘောကြောင့်၎င်း (ဣန္ဒသိဌဌ) အစိုးရသောကံက ဖြစ်စေအပ်သော အနက်သဘောကြောင့်၎င်း **ဣန္ဒြိယမည်ကုန်၏။** ထိုဣန္ဒြေ အားလုံးတို့ကိုလည်း မြတ်စွာဘုရားသည် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ ပြတော်မူအပ်ကုန်၏။ ထိုးထွင်း၍လည်း သိတော်မူအပ်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် (ဣန္ဒဒေသိတဌ) အစိုးရသော မြတ်စွာဘုရားက ပြအပ်သော အနက် သဘောကြောင့်၎င်း၊ (ဣန္ဒဒိဌဌ) မြတ်စွာဘုရားသိမြင်အပ်သော အနက်သဘောကြောင့်၎င်း **ဣန္ဒြိယမည်ကုန်၏။** ရဟန်းတို့၏ အရင်ဖြစ်တော်မူသော ထိုမြတ်စွာဘုရားသည်ပင်လျှင် အချို့ဣန္ဒြေတို့ကို အစရှိပြုလျက် မှီဝဲခြင်းဖြင့်၊ အချို့ဣန္ဒြေတို့ကို ပွားစေလျက် မှီဝဲခြင်းဖြင့် မှီဝဲတော်မူအပ်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် (ဣန္ဒဇဌဌ) အစိုးရသော မြတ်စွာဘုရား မှီဝဲအပ်သော အနက် သဘောကြောင့်လည်း **ဣန္ဒြိယမည်ကုန်၏။**

[၁၂၃] (အသင့်ယုတ္တိ အပြည့်အဝရှိသည့်) **တနည်းသော်ကား** (အာဓိပစ္စ-အဓိပတိဘာဝ) အကြီးအမှူးအဖြစ်ဟု ဆိုအပ်သော (ဣဿရိယဌ) အစိုးရခြင်းအနက်သဘောကြောင့် ယင်းစက္ခုစသည်တို့သည် ဣန္ဒြိယဣန္ဒြေ မည်ကုန်၏။ မှန်ပေ၏-မြင်သိမှု-စက္ခုဝိညာဏ် စသည်တို့ဖြစ်ရာ၌ (စက္ခု)မျက်စိစသည်တို့၏ ကြီးမှူး အုပ်စိုးခြင်းသည် ထင်ရှားပေ၏။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော်-ထိုစက္ခု-မျက်စိစသည်တို့ ထက်မြက် အားကောင်းလျှင် မြင်မှုစသည်တို့ ထက်မြက် အားကောင်းခြင်းကြောင့်၎င်း၊ (၎င်းတို့) နဲ့ညှိအားနည်းလျှင် မြင်မှုစသည်တို့ နဲ့ညှိအားနည်းခြင်းကြောင့်၎င်း ဖြစ်ပေသည်။ ယခု ဆိုခဲ့သော စကားသည် ဤ ဣန္ဒြေတို့၌ ရှေးဦးစွာ သဒ္ဓါနက်အားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ပေတည်း။

လက္ခဏာစသည်တို့ဖြင့် ဟူရာ၌ လက္ခဏာ ရသ ပစ္စုပ္ပန် ပဒဋ္ဌာန်တို့ဖြင့်လည်း စက္ခုစသည်တို့၏ အဆုံးအဖြတ်ကို သိရာ၏-ဤကားအနက်။ သို့သော်လည်း ယင်းစက္ခုစသည်တို့၏ ထိုလက္ခဏာစသည်တို့ကို ခန္ဓနိဒ္ဒေသ၌ ဆိုခဲ့ပြီးသာ ဖြစ်သည်။ မှန်၏-ပညိန္ဒြေအစရှိသော လေးပါးသော ဣန္ဒြေတို့သည် အမောဟပင် ဖြစ်သည်။ ကြွင်းသော ဣန္ဒြေတရား ကိုယ်တို့သည် ထိုခန္ဓနိဒ္ဒေသ၌ သရုပ်အားဖြင့်ပင် လာကုန်၏။

၅၂၆။ **အစဉ်အားဖြင့်** ဟူရာ၌ ဤအစဉ်သည်လည်း ဒေသနာအစဉ်သာဖြစ်သည်။ ထိုဣန္ဒြေ ၂၂-ပါးတို့တွင် အဇ္ဈတ္တတရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍သိခြင်းဖြင့် အရိယာဘုံ အရိယာဖိုလ်ကို ရခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အတ္တဘော၌ အတွင်းဝင်ကုန်သော စက္ခုမြေစသည်တို့ကို ရှေးဦးစွာ ဟောတော်မူပေသည်။ ထိုအတ္တဘောသည် အကြင်တရားကို စွဲမှီ၍ အမဟု၍၎င်း၊ အဖိုဟု၍၎င်း ခေါ်ဆိုရေတွက်ခြင်းသို့ ရောက်၏။ အမ-အဖိုဖြစ်ကြောင်း ထိုတရားကား ဤရုပ်ပင်ဟု ပြခြင်းငှါ ထို့နောင် ဣတ္ထိန္ဒြေ ပုရိသိန္ဒြေတို့ကို ဟောတော်မူပေသည်။ ထိုဣန္ဒြေ ၂-ပါးသည်လည်း ဇီဝိတိန္ဒြေနှင့်စပ်၍ ဖြစ်ရသည်ဟု သိစေခြင်းငှါ ထို့နောင် ဇီဝိတိန္ဒြေကို ဟောတော်မူသည်။ ယင်းဇီဝိတိန္ဒြေ မပြတ်ဖြစ်နေ သမျှကာလပတ်လုံး ဤခံစားမှုဝေဒနာတို့၏ ဆုတ်နစ်ရပ်စဲခြင်းမည်သည်မရှိ။ ယင်းခံစားမှုဝေဒနာအားလုံးသည်လည်း ဆင်းရဲချည်းသာဟု သိစေခြင်းငှါ ထို့နောင် သုခိန္ဒြေ စသည်တို့ကို ဟောတော်မူသည်။ ထိုခံစားမှုဝေဒနာချုပ်ရန်အတွက် ဤတရားတို့ကို ဖြစ်ပွားစေအပ်သည်ဟု အကျင့်ပဋိပတ်ကို ပြခြင်းငှါ ထို့နောင် သဒ္ဓါအစရှိသောဣန္ဒြေတို့ကို ဟောတော်မူသည်။ သဒ္ဓါစသည်ကို ပွားစေသော ဤအကျင့်ဖြင့် မိမိ၌ ရှေးဦးစွာ ဤတရားဖြစ်ပေါ်သည်ဟု အကျင့်ပဋိပတ်၏ အချည်းနီးမဟုတ်ကြောင်းကို ပြခြင်းငှါ ထို့နောင် အနညာတညဿာမီတိန္ဒြေကို ဟောတော်မူသည်။ ယင်းဣန္ဒြေ၏ပင် အကျိုးဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ယင်းမှနောက် အခြားမဲ့၌ ပွားစေအပ်သောကြောင့်၎င်း ထို့နောင် အညိန္ဒြေကို ဟောတော်မူသည်။ ထိုမှနောက်၌ ပွားစေမှု-ဘာဝနာဖြင့် ဤဣန္ဒြေကိုရသည်။ ၎င်းကို ရလျှင်လည်း ထိုထက်အလွန် ပြုဖွယ်ကိစ္စ တစ်ခုတခုမျှ မရှိတော့ပြီဟု သိစေခြင်းငှါ အမြတ်ဆုံး သက်သာရာဖြစ်သော အညတာဝိန္ဒြေကို အဆုံး၌ ဟောတော်မူသည်။ ဤသည်ကား ဤဣန္ဒြေတို့၌ အစဉ်ပေတည်း။

ကွဲပြားခြင်း ရှိမရှိအားဖြင့် ဟူသော ဤအရာ၌ ဇီဝိတိန္ဒြေ၏သာလျှင် ကွဲပြားခြင်းရှိသည်။ ၎င်းသည် ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေ နှစ်ဇီဝိတိန္ဒြေဟု ၂-ပါးအပြားရှိ၏။ ကြွင်းသော ဣန္ဒြေတို့မှာ အကွဲအပြားမရှိ တပါးစီသာ ဖြစ်သည်။ ဤသို့လျှင် ဤဣန္ဒြေတို့၌ ကွဲပြားခြင်း ရှိ မရှိအားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ကို သိရာ၏။

၅၂၇။ **ကိစ္စအားဖြင့်** ဟူရာ၌ ဣန္ဒြေတို့၏ ကိစ္စအား အဘယ်နည်းဟူမူ- “စက္ခုယတနသည် စက္ခုဝိညာဏဓာတ်အား၎င်း၊ ယင်းနှင့်ယှဉ်သော စေတသိက်တရားတို့အား၎င်း ကုန္တိယပစ္စည်းဖြင့် ကျေးဇူးပြု၏”ဟု ဟောတော်မူသောကြောင့် ကုန္တိယပစ္စည်းအဖြစ်ဖြင့် ပြီးစေအပ်သော မိမိ၏ထက်ခြင်း နဲ့ခြင်းစသည်ဖြင့် စက္ခုဝိညာဏ်အစရှိသော တရားတို့ကို ထက်သည် နဲ့သည်စသည်ဆိုအပ်သော မိမိ၏အခြင်းအရာသို့ အစဉ်လိုက်စေခြင်းသည် ရှေးဦးစွာ စက္ခုမြေ၏ ကိစ္စပေတည်း။ သောတ ဃာန ဇိဝါ ကာယဣန္ဒြေတို့၏ ကိစ္စသည် ထိုအတူပင်တည်း။ [၂၂၄] ထိုမှ တပါး အတူဖြစ်ဖက်တရားတို့ကို မိမိအလိုသို့ လိုက်စေခြင်းသည် မနိန္ဒြေ၏ကိစ္စပေတည်း။ အတူဖြစ်ဖက်တရားတို့ကို စောင့်ရှောက်ခြင်းသည် ဇီဝိတိန္ဒြေ၏ ကိစ္စပေတည်း။ အမ-အဖိုတို့၏ လိင်-သဏ္ဍာန်၊ သိကြောင်းနိမိတ်၊ အပြုအမူ၊ အသွင်အပြင် အခြင်းအရာတို့ကို ဖြစ်စေခြင်းသည် ဣတ္ထိန္ဒြေ ပုရိသိန္ဒြေတို့၏ ကိစ္စပေတည်း။ အတူဖြစ်ဖက်တရားတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ မိမိ မိမိနှင့်ဆိုင်သော ရုန့်ရင်းသော အခြင်းအရာသို့ ရောက်စေခြင်းသည် သုခ ဒုက္ခ သောမနဿ ဒေါမနဿ ဣန္ဒြေတို့၏ ကိစ္စပေတည်း။ ငြိမ်သက်ကောင်းမြတ်သော အလယ်အလတ်သဘော အခြင်းအရာသို့ ရောက်စေခြင်းသည် ဥပေက္ခိန္ဒြေ၏ ကိစ္စပေတည်း။ ဆန့်ကျင်ဖက်တို့ကို လွှမ်းမိုးခြင်းသည်၎င်း၊ ယှဉ်ဖက်တရားတို့ကို ကြည်လင်သောအခြင်း အရာစသည်နှင့် ပြည့်စုံခြင်းသို့ ရောက်စေခြင်းသည်၎င်း (ဝါ-ကြည်လင်သော အခြင်းအရာစသည်နှင့် ပြည့်စုံစေခြင်းသည်၎င်း) သဒ္ဓိန္ဒြေစသည်တို့၏ ကိစ္စပေတည်း။ သက္ကာယဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာ သီလဗ္ဗတပရာမာသဟူသော သံယောဇဉ် သုံးပါးကို ပယ်ခြင်းသည်၎င်း၊ ယင်းသံယောဇဉ်တို့ကိုပယ်ရန် ယှဉ်ဖက်တရားတို့အား ရှေးရှုဖြစ်အောင် ပြခြင်းသည်၎င်း အနညာတညဿာမီတိန္ဒြေ၏ ကိစ္စပေတည်း။ ကာမရာဂ ဗျာပါဒစသည်တို့ကို ခေါင်းပါးစေခြင်း ပယ်ခြင်းသည်၎င်း၊ အတူဖြစ်ဖက်တို့ကို မိမိအလိုသို့ လိုက်စေခြင်းသည်၎င်း အညိန္ဒြေ၏ ကိစ္စပေတည်း။ ကိစ္စအားလုံးတို့၌ ကြောင့်ကြစိုက်မှုကို ပယ်ခြင်းသည်၎င်း ယှဉ်ဖက်တရားတို့၏ အမြိုက်နိဗ္ဗာန်သို့ ရှေးရှုဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းအဖြစ်သည်၎င်း အညာတာဝိန္ဒြေ၏ ကိစ္စပေတည်း။ ဤသို့လျှင် ဤဣန္ဒြေတို့၌ ကိစ္စအားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ကို သိရာ၏။

၅၂၈။ **ဘုံအားဖြင့်** ဟူရာ၌ ဤဣန္ဒြေ ၂၂-ပါးတို့တွင် စက္ခုသောတဃာန ဇိဝါ ကာယ ဣတ္ထိ ပုရိသ သုခ ဒုက္ခ ဒေါမနဿဟူသော ဣန္ဒြေတို့သည် ကာမာဝစရတို့သာတည်း။ မနိန္ဒြေ ဇီဝိတိန္ဒြေ ဥပေက္ခိန္ဒြေတို့သည်၎င်း၊ သဒ္ဓါ ဝီရိယ သတိ သမာဓိ ပညာ-ဣန္ဒြေတို့သည်၎င်း ဘုံလေးပါးတို့၌ အတွင်းဝင်ကုန်၏။ သောမနဿိန္ဒြေသည် ကာမ ရူပ လောကုတ္တရာတို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဘုံသုံးပါးအပေါင်း၌ အတွင်းဝင်၏။ အဆုံး၌သုံးပါးသော ဣန္ဒြေတို့သည် လောကုတ္တရာတို့သာ ဖြစ်သည်။ ဤသို့လျှင် ဤဣန္ဒြေတို့၌ ဘုံအားဖြင့်လည်း အဆုံးအဖြတ်ကို သိရာ၏။ အကျိုးကား ဤသို့သိသော ရဟန်းသည်-

ထိတ်လန့်မှု သံဝေဂအဖြစ်များသည်ဖြစ်၍ ဣန္ဒြေတို့ကို စောင့်စည်းခြင်း-ဣန္ဒြေယသံဝရ၌ တည်လျက် ဣန္ဒြေတို့ကို ပိုင်းခြားသိ၍ ဆင်းရဲ၏အဆုံး အရဟတ္တဖိုလ်ကို ပြုနိုင်ပေလတ္တံ့(ဝါ-ဆင်းရဲ၏ ဆုံးရာကုန်ရာ ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုနိုင်ပေလတ္တံ့)။ ဤကား အကျိုးပြုစကားပေတည်း။

ဤဆိုခဲ့သောစကားသည် ဣန္ဒြေတို့ကို အကျယ်ပြဆိုချက် စကားအမြောက်ပေတည်း။

သစ္စာတို့ကို အကျယ်ပြဆိုချက်

၅၂၉။ ထိုဣန္ဒြေတို့၏ အခြားမဲ့၌ ပြထားသော သစ္စာတို့ဟူသည်မှာ ဒုက္ခအရိယသစ္စာ၊ ဒုက္ခသမုဒယ အရိယသစ္စာ၊ ဒုက္ခနိရောဓ အရိယသစ္စာ၊ ဒုက္ခနိရောဓသို့ဆိုက်ရောက်သည့် အကျင့်ပဋိပဒါဟူသော မဂ္ဂအရိယသစ္စာဟူ၍ လေးပါးသော အရိယသစ္စာတို့ပေတည်း။ ထိုသစ္စာတို့၌-

[၁၂၅] ဝေဘန်သောအားဖြင့်၎င်း၊ သဒ္ဓါနက်လက္ခဏာ အစရှိသော အပြားအားဖြင့်၎င်း၊ အတ္တနှင့်အနက်တို့ ကို ထုတ်ပြသောအားဖြင့်၎င်း၊ မယုတ်မလွန်သောအားဖြင့်၎င်း၊ အစဉ်အားဖြင့်၎င်း၊ ဇာတိစသည်တို့ကို ဆုံးဖြတ်သော အားဖြင့်၎င်း၊ ဉာဏ်၏ကိစ္စအားဖြင့်၎င်း၊ အတွင်းဝင်သော တရားတို့၏ အပြားအားဖြင့်၎င်း၊ ဥပမာအားဖြင့်၎င်း၊ လေးချက်စု စတုက္ကအားဖြင့်၎င်း၊ သုညအားဖြင့်၎င်း၊ ဧကဝိစစသော အပြားတို့ဖြင့်၎င်း၊ တူသောအဖို့ရှိခြင်း ကွဲပြား သော အဖို့ ရှိခြင်းအားဖြင့်၎င်း အဆုံးအဖြတ်ကို သာသနာတော်၏ သက်ရောက်ရာ သစ္စဒေသနာ၌ ကျွမ်းကျင်သော ပညာရှိသည် သိအပ်၏။

ထိုတွင် **ဝေဘန်သောအားဖြင့်** ဟူရာ၌ ဒုက္ခ စသည်တို့၏ လေးပါး လေးပါးစီ ဝေဘန်ထားသည့် အနက်သဘော တို့သည် (ထို ဝေဘန်သည့်အတိုင်းပင်) မှန်ကုန်၏ မချွတ်ယွင်းကုန် အခြားအခြင်းအရာ မရှိကုန်။ ယင်းလေးပါးစီသော **အနက်သဘောတို့ကို** ဒုက္ခစသည်တို့ကို သိသူတို့သည် ထူးသောဉာဏ်ဖြင့် သိအပ်ကုန်၏။ ဤအဆိုနှင့်အညီ ဟောတော်မူ သည်မှာ-

“ဒုက္ခသစ္စာ၏ (ပိဋနဋ္ဌ) နှိပ်စက်ခြင်းသဘော၊ (သင်္ခတဋ္ဌ) ပေါင်းစု၍ပြုအပ်သောသဘော၊ (သန္တာပဋ္ဌ) ပူလောင်စေခြင်းသဘော၊ (ဝိပရိဏာမဋ္ဌ) ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘော၊ ဒုက္ခသစ္စာ၏ ဤလေးပါးသော ဒုက္ခအနက် သဘောတို့သည် မှန်ကုန်၏ မချွတ်ယွင်းကုန် အခြားအခြင်းအရာမရှိကုန်။ သမုဒယသစ္စာ၏ (အာယူဟနဋ္ဌ)အား ထုတ်ခြင်းသဘော၊ (နိဒါနဋ္ဌ) ဆင်းရဲ၏ အကြောင်းသဘော၊ (သံ ယောဂဋ္ဌ) ဆင်းရဲနှင့်ယှဉ်စေခြင်းသဘော၊ (ပလိ ဗောဓဋ္ဌ) နှောင့်ယှက်တားမြစ်ခြင်းသဘော၊ နိရောဓသစ္စာ၏ (နိဿရဏဋ္ဌ) ထွက်မြောက်ခြင်းသဘော၊ (ဝိဝေဂဋ္ဌ) သင်္ခါရတို့မှ ကင်းဆိတ်ခြင်းသဘော၊ (အသင်္ခတဋ္ဌ) မပြုအပ်သောသဘော၊ (အမတဋ္ဌ) မသေမပျက်ခြင်းသဘော၊ မဂ္ဂသစ္စာ၏ (နိယျာနဋ္ဌ) ထွက်မြောက်ကြောင်းသဘော၊ (ဟေတုဋ္ဌ) နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်းသဘော၊ (ဒဿနဋ္ဌ) နိဗ္ဗာန် ကို မျက်မှောက်မြင်ခြင်းသဘော၊ (အာဓိပတေယုဋ္ဌ) အကြီးအမှူးဖြစ်ခြင်းသဘော၊ မဂ္ဂသစ္စာ၏ ဤလေးပါးသော မဂ္ဂအနက် သဘောတို့သည် မှန်ကုန်၏ မချွတ်ယွင်းကုန် အခြားအခြင်းအရာမရှိကုန်” ဟူ၍ပင်တည်း။ ထို့ပြင် “ဒုက္ခ သစ္စာ၏ ပိဋနဋ္ဌ သင်္ခတဋ္ဌ သန္တာပဋ္ဌ ဝိပရိဏာမဋ္ဌ (အဘိ သမယဋ္ဌ) ထူးသောဉာဏ်ဖြင့် သိအပ်သောသဘော”- ဤသို့စသည်လည်း ရှိသေး၏။

ဤသို့ ပြဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း လေးပါး လေးပါးစီ ဝေဘန်ပြထားသည့် အနက်သဘောတို့၏ စွမ်းအားဖြင့် ဒုက္ခ သစ္စာ စသည်တို့ကို သိအပ်ကုန်၏။ ဤသည်ကား ဤသစ္စာတို့၌ ရှေးဦးစွာဝေဘန်သောအားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ပေတည်း။

၅၃၀။ **သဒ္ဓါနက် လက္ခဏာအစရှိသော အပြားအားဖြင့်** ဟူသော ဤစကား၌ ရှေးဦးစွာ သဒ္ဓါနက်အားဖြင့် ဤဒုက္ခ ဟူသောပုဒ်၌ ဒု-ဟူသော ဤသဒ္ဓါသည် စက်ဆုပ်ဖွယ်၌ထင်၏။ စက်ဆုပ်ဖွယ် သားဆိုးကို ဒုပုတ္တ-ဟုဆိုကြ၏။ ခံ-သဒ္ဓါ သည် အချည်းနှီး၌ ထင်၏။ အချည်းနှီး ကောင်းကင်ကို ခံ-ဟု ဆိုကြ၏။ ဤ ပဌမသစ္စာသည်လည်း များစွာသော ဥပဒ္ဒေါ တို့၏ တည်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် စက်ဆုပ်ဖွယ်ကောင်း၏။ မသိမလိမ္မာသူတို့ ကြံဆထားသော ခိုင်မြဲခြင်း၊ တင့်တယ်ခြင်း၊ ချမ်းသာခြင်း၊ အတ္တအဖြစ်တို့မှ ကင်းခြင်းကြောင့် အချည်းနှီးဖြစ်၏။ ထိုသို့ စက်ဆုပ်ဖွယ်ကောင်းခြင်း အချည်းနှီးဖြစ်ခြင်း ကြောင့် ဒုက္ခ-ဟု ဆိုအပ်၏။

ထိုမှတစ်ပါး သံ-ဟူသော ဤသဒ္ဓါသည် “(သမာဂမော) တွေ့ဆုံခြင်း၊ (သမေတံ)တကွဖြစ်သည်” အစရှိသောပုဒ်တို့၌ ယှဉ်ခြင်းကိုပြ၏။ ဥ-ဟူသော ဤသဒ္ဓါသည် “(ဥပ္ပန္နံ) ဖြစ်သည် (ဥဒိတံ) ဖြစ်သည်” အစရှိ သောပုဒ်တို့၌ ဖြစ်ခြင်းကိုပြ၏။ အယ-သဒ္ဓါသည် အကြောင်းကိုပြ၏။ ဤဒုတိယသစ္စာသည်လည်း ကြွင်းသော (ကုသိုလ် အကုသိုလ်ကံ) အကြောင်းနှင့်

ယှဉ်ခြင်းရှိလျှင် ဒုက္ခသစ္စာဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်၏။ ဤသို့ အခြားအကြောင်းနှင့်ယှဉ်လျှင် ဒုက္ခဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဒုက္ခသမုဒယ-ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

[၁၂၆] ထိုမှတစ်ပါး နိ-သဒ္ဓါသည် မရှိခြင်းကိုပြ၏။ ရောဓ-သဒ္ဓါသည် နောင်အိမ်-ထောင်ကိုပြ၏။ ထို့ကြောင့် ဤ နိဗ္ဗာန်၌ ဂတိအားလုံး ဆိတ်သုဉ်းသောကြောင့် သံသရာနှောင်အိမ်ဟု ဆိုအပ်သော (ဒုက္ခရောဓ) ဒုက္ခထောင်မရှိ၊ (ဤ အကြောင်းကြောင့်) တတိယသစ္စာကို ဒုက္ခနိရောဓ-ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ တနည်းကား ထို နိဗ္ဗာန်ကိုရလျှင်သိလျှင် သံသရာနှောင် အိမ်ဟု ဆိုအပ်သော (ဒုက္ခရောဓ) ဒုက္ခထောင် ၏ မရှိခြင်း ကင်းခြင်းဖြစ်၏ (အဘယ့်ကြောင့်ဟူမူ)-ထိုဒုက္ခရောဓ၏ ဆန့်ကျင် ဖက် ဖြစ်သောကြောင့်ပင်၊ ဤသို့သော အကြောင်းကြောင့်လည်း ဒုက္ခနိရောဓ-ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ တနည်းကား ဒုက္ခ၏ မဖြစ်ခြင်းဟူသော ချုပ်ခြင်း ၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဒုက္ခနိရောဓမည်၏။ ဤတွင်တရပ်။

ထိုမှတစ်ပါး ဤစတုတ္ထသစ္စာသည် အာရုံပြုသည့် အလိုအားဖြင့် ထိုဒုက္ခနိရောဓသို့ ရှေးရှုဖြစ်ခြင်းကြောင့်(ဒုက္ခနိရောဓ) ဒုက္ခချုပ်ရာသို့ (ဂစ္ဆတိ-ဂါမိနိ)သွားရောက်တတ်၏။ ဒုက္ခနိရောဓသို့ (ပုဂ္ဂိုလ်) ရောက်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော အကျင့် ပဋိပဒါလည်းဖြစ်၏ ၊ ထို့ကြောင့် စတုတ္ထသစ္စာကို ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါ-ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

၅၃၁။ ထိုမှတစ်ပါး ဤသစ္စာတို့ကို ဘုရားအစရှိကုန်သော အရိယာတို့သည် ထိုးထွင်း၍ သိကုန်၏။ ထို့ကြောင့် အရိယာသစ္စာတို့ဟူ၍ ဆိုအပ်ကုန်၏။ ဤအဆိုနှင့်အညီ ဟောတော်မူသည်မှာ-

“ရဟန်းတို့ အရိယသစ္စာတို့သည် ဤလေးပါးတို့ပေတည်း။ အဘယ်လေးပါးတို့နည်း။ပ။ အရိယသစ္စာ တို့သည် ဤလေးပါးတို့ ပင်တည်း။ အရိယာတို့သည် ဤသစ္စာတို့ကို ထိုးထွင်း၍ သိကုန်၏။ ထို့ကြောင့် အရိယ သစ္စာတို့ဟူ၍ ဆိုအပ်ကုန်၏”ဟူ၍ပင်တည်း။

တနည်းသော်ကား အရိယမည်သော မြတ်စွာဘုရား၏ သစ္စာတို့ ဖြစ်သောကြောင့်လည်း အရိယသစ္စာ မည်ကုန်၏ ။ ဤအဆိုနှင့်အညီ ဟောတော်မူသည်မှာ-

“ရဟန်းတို့ နတ်နှင့်တကွသောလောက၌။ပ။ နတ်လူတို့နှင့်တကွ ဖြစ်သော သတ္တဝါအပေါင်းထဲ၌ ရှေး ဘုရားတို့နှင့် အလားတူဖြစ်သော ငါဘုရားသည် အရိယ-မြတ်သောပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အရိယသစ္စာတို့ ဟူ၍ ဆိုအပ်ကုန်၏”ဟူ၍ပင်တည်း။

တနည်းကား ဤသစ္စာလေးပါးတို့ကို ထိုးထွင်း၍ သိပြီးဖြစ်လျှင် အရိယာအဖြစ် ပြီးသောကြောင့်လည်း အရိယသစ္စာ မည်ကုန်၏။ ဤ အဆိုနှင့်အညီ ဟောတော်မူသည်မှာ-

“ရဟန်းတို့ ဤလေးပါးသော အရိယသစ္စာတို့ကို ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိပြီးဖြစ်သောကြောင့် ပူဇော်အထူးကို ခံထိုက်သော မှန်စွာကိုယ်တိုင် သိသော ရှေးဘုရားတို့နှင့် အလားတူဖြစ်သော ငါဘုရားကို အရိယာ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏” ဟူ၍ပင်တည်း။

တနည်းသော်ကား (အရိယ) မချွတ်မယွင်း မှန်ကုန်သော သစ္စာတို့ဖြစ်သောကြောင့်လည်း အရိယသစ္စာ မည်ကုန်၏။ ဤအရာ၌ အရိယမည်ကြသည်ဟူသည်မှာ (တထ) မှန်ကုန်၏ (အဝိတထ) မချွတ်မယွင်းကုန် (အဝိသံဝါဒက) မချွတ်ယွင်း- မလွဲမှား စေတတ်ကုန်-ဤကား အရိယ-၏ အနက်ဖြစ်သည်။ ဤအဆိုနှင့်အညီ ဟောတော်မူသည်မှာ-

“ရဟန်းတို့ ဤလေးပါးသော အရိယသစ္စာတို့သည် (တထာနိ) မှန်ကုန်၏။ (အဝိတထာနိ) မချွတ်ယွင်းကုန် (အနညထာနိ) အခြားအခြင်းအရာ မရှိကုန်၊ ထို့ကြောင့် အရိယသစ္စာတို့ဟူ၍ ဆိုအပ်ကုန်၏” ဟူ၍ပင်တည်း။

ဤသို့လျှင် ဤ အရိယသစ္စာတို့၌ သဒ္ဓါနက်အားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

၅၃၂။ လက္ခဏာအစရှိသော အပြားအားဖြင့် အဘယ်သို့သိအပ်သနည်း? ဤသစ္စာလေးပါးတို့တွင် ဒုက္ခသစ္စာသည် နှိပ်စက်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ ပူလောင်စေခြင်းကိစ္စရှိ၏။ မပြတ်ဖြစ်နေခြင်းသဘောဟု ဉာဏ်အားရှေးရှုထင်၏။ သမုဒယ သစ္စာသည် ဆင်းရဲ၏ အစဖြစ်ခဲ့ရာ အကြောင်းလက္ခဏာရှိ၏။ ဒုက္ခမပြတ်စေအောင် ပြုခြင်းကိစ္စရှိ၏။ နှောင့်ယှက် တားမြစ် သည့် အနေအားဖြင့် ဉာဏ်အားရှေးရှုထင်၏။ နိရောဓသစ္စာသည် ငြိမ်းအေးခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ မရွှေ့လျော့ခြင်း မသေ မပျက်ခြင်းဟူသော ပြည့်စုံသောဂုဏ်ရှိ၏။ ဝါ-မသေမပျက်ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ ပုံသဏ္ဍာန် အရိပ်နိမိတ်ကင်းသောအားဖြင့် ရှုသိ ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။ မဂ္ဂသစ္စာသည် ထွက်မြောက်ကြောင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ကိလေသာကို ပယ်ခြင်းကိစ္စရှိ၏ ။

ထမြောက်သည့်အနေဖြင့် ဉာဏ်အားရှေးရှုထင်၏။ တနည်းသော်ကား (ဤသစ္စာလေးပါးတို့သည်) အစဉ်အတိုင်း မပြတ်ဖြစ် နေခြင်း (ပဝတ္တိ)မပြတ်ဖြစ်စေတတ်သော (ပဝတ္တန) ဆုတ်နစ်ရပ်စဲခြင်း (နိဝတ္တိ) ဆုတ်နစ် ရပ်စဲစေတတ်သော (နိဝတ္တန) လက္ခဏာ ရှိကုန်၏။ ထို့အတူ အစဉ်အတိုင်း သင်္ခတလက္ခဏာ, တဏှာလက္ခဏာ, အသင်္ခတလက္ခဏာ, နိဗ္ဗာန်ကိုမြင်ခြင်း ဒဿနလက္ခဏာ ရှိကုန်၏။ ဤသို့လျှင် ဤသစ္စာတို့၌ လက္ခဏာအစရှိသော အပြားအားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

[၁၂၇] ၅၃၃။ **အတ္တနှင့်အနက်တို့ကို ထုတ်ပြသောအားဖြင့်** ဟူသော ဤစကားရပ်၌ ရှေးဦးစွာ အတ္တအားဖြင့် သစ္စဋ္ဌ- သစ္စာ၏ အနက်သဘောဟူသည် အဘယ်နည်း? ဟူမူ-အကြင်သဘောသည် ပညာမျက်စိဖြင့် စူးစူးစိုက်စိုက် ရှုဆင်ခြင်ကုန် သော ပညာရှိတို့အား မျက်လှည့်ကဲ့သို့ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသည်လည်း မဟုတ်၊ တံလှုပ်ကဲ့သို့ ချွတ်ယွင်းစေသည်လည်း မဟုတ်၊ တိတ္ထိတို့၏ အတ္တကဲ့သို့ မရအပ်သော သဘောအထည်ကိုယ် ရှိသည်လည်းမဟုတ် ဝါ-သဘောအထည်ကိုယ် မရှိသည်လည်းမဟုတ်၊ စင်စစ်အားဖြင့်မူ နှိပ်စက်ခြင်း, အမွန်အစအကြောင်း, ငြိမ်းအေးခြင်း, ထွက်မြောက်ကြောင်း အပြားအားဖြင့် မှန်သည်၏အဖြစ်, မဖောက်ပြန်သည်၏အဖြစ်, အဟုတ်ရှိသည်၏အဖြစ်ဖြင့် အရိယဉာဏ်၏ ကျက်စားရာ အာရုံ ဖြစ်သည်သာတည်း။ မီး၏ပူခြင်းသဘောကဲ့သို့၎င်း, လောက၏ အိုခြင်းစသော ပင်ကိုသဘောကဲ့သို့၎င်း ဤမှန်သော မဖောက်ပြန်သော အဟုတ်ရှိသော သဘောကို သစ္စဋ္ဌ-သစ္စာ၏ အနက်သဘောဟူ၍ သိအပ်၏။ ဤအဆိုနှင့်အညီ ဟောတော် မူသည်မှာ-“ရဟန်းတို့ ဤသည်ကား ဆင်းရဲတည်းဟူသော ဤသဘောသည်မှန်၏။ ဤသဘောသည် မချွတ်ယွင်း ဤ သဘောမှာ အခြားအခြင်းအရာမရှိ” ဤသို့စသည်ကို ချဲ့၍သိအပ်၏။ တနည်းသော်ကား-

ဒုက္ခသည် မနှိပ်စက်တတ်သည် မရှိ (နှိပ်စက်တတ်သည် သာတည်း)၊ ဒုက္ခမှတစ်ပါးသော တရားသည် မနှိပ်စက်တတ် (ဒုက္ခသည်သာ နှိပ်စက်တတ်၏)၊ ထို့ကြောင့် ဒုက္ခ၌ နှိပ်စက်တတ်ခြင်း၏ ကိန်းသေမြဲခြင်း, နှိပ်စက် တတ်ခြင်း၌ ဒုက္ခ၏ ကိန်းသေမြဲခြင်းအားဖြင့် ဤဒုက္ခကို သစ္စာ-အမှန်တရားဟု သိအပ်၏။

ထိုတဏှာကို ကြည့်၍ အခြားတရားကြောင့် ဒုက္ခသည် မဖြစ် (ထိုတဏှာကြောင့်သာ ဖြစ်သည်)၊ ထိုဒုက္ခ သည်လည်း ထိုတဏှာကြောင့် မဖြစ်သည်မဟုတ် (ဖြစ်သည်သာ)၊ ထို့ကြောင့် တဏှာ၌ ဒုက္ခ၏ အကြောင်းဖြစ်ခြင်း ၏ ကိန်းသေမြဲခြင်း ဒုက္ခအကြောင်းဖြစ်ခြင်း၌ တဏှာ၏ ကိန်းသေမြဲခြင်းအားဖြင့် တဏှာကို သစ္စာအမှန်တရားဟု သိအပ်၏။

နိဗ္ဗာန်မှတစ်ပါး ငြိမ်းအေးခြင်းမည်သည် မရှိ (နိဗ္ဗာန်သည်သာလျှင် ငြိမ်းအေး၏)၊ ထိုနိဗ္ဗာန်သည်လည်း မငြိမ်းအေးသည်မဟုတ် (ငြိမ်းအေးသည်သာတည်း)၊ ထို့ကြောင့် နိဗ္ဗာန်၌ ငြိမ်းအေးခြင်း၏ ကိန်းသေမြဲခြင်း, ငြိမ်းအေးခြင်း၌ နိဗ္ဗာန်၏ ကိန်းသေမြဲခြင်းအားဖြင့် ဤ နိဗ္ဗာန်ကို သစ္စာ-အမှန်တရားဟု သိအပ်၏။

အရိယမဂ်မှတစ်ပါး ထွက်မြောက်ကြောင်း မည်သည် မရှိ (အရိယမဂ်သည်သာ ထွက်မြောက်ကြောင်း ဖြစ်သည်)၊ ထိုအရိယမဂ်သည်လည်း ထွက်မြောက်ကြောင်းမဖြစ်သည်မဟုတ် (ဖြစ်သည်သာတည်း)၊ ဤသို့ မချွတ် ဧကန် ဟုတ်မှန်သော ထွက်မြောက်ကြောင်းဖြစ်ခြင်းကြောင့် ထိုအရိယမဂ်ကို သစ္စာ-အမှန်တရားဟု သမုတ်အပ်- ခေါ်ဆိုအပ်၏။

ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း မှန်သောသဘော မဖောက်ပြန်သော သဘောအဟုတ်ရှိသောသဘောကို လေးပါးလုံး သော ဒုက္ခစသည်တို့၌ သာမညအားဖြင့် (သစ္စဋ္ဌ) သစ္စာအနက်သဘောဟူ၍ ပညာရှိတို့က မိန့်ဆိုတော်မူကြလေ သည်။

ဤသဘောအနက်အားဖြင့်အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

၅၃၄။ **အနက်တို့ကိုထုတ်ပြသောအားဖြင့်** အဘယ်သို့ သိအပ်သနည်း? ဤအရာ၌ ဤသစ္စာသဒ္ဓါကို များစွာသော အနက်တို့၌ တွေ့ရ၏။ ယင်းအနက်တို့ကား- “အမှန် (သစ္စာ)ကို ပြောဆိုရာ၏, အမျက်မထွက်ရာ” စသည်တို့၌ စကားမှန်၌ တွေ့ရ၏။ “အမှန်(သစ္စာ)၌တည်ကုန်သော သမဏဗြာဟ္မဏတို့သည် (ဇာတိမရဏ၏ တဖက်ကမ်းသို့ ကူးမြောက်ကုန်၏)” စသည်တို့၌ (မုသာဝါဒမှ ကြည့်ခြင်းဟူသော) ဝိရတိသစ္စာ၌ တွေ့ရ၏။ “တတ်သိ ကျွမ်းကျင်ကြပါသည်ဟု ဝန်ခံပြောဆိုကြ သော ဝါဒရှင်တို့သည် အမျိုးမျိုးကွဲပြားသော အမှန် (သစ္စာ)တို့ကို အဘယ့်ကြောင့် ပြောဟောကြကုန်သနည်း” စသည်တို့၌ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဟူသော အမှန်သစ္စာ၌ တွေ့ရ၏။ “အမှန် (သစ္စာ)သည် တပါးတည်းသာရှိ၏၊ နှစ်ခုမြောက်မရှိပေ” စသည်တို့၌ (ပရမသစ္စေ) အမြတ်ဆုံး အမှန်တရားဖြစ်၍ ပရမသစ္စာမည်သော နိဗ္ဗာန်၌၎င်း အရိယမဂ်၌၎င်း တွေ့ရ၏။ “လေးပါးကုန် သော အရိယသစ္စာတို့တွင် ကုသိုလ်တို့သည် အဘယ်မျှတို့နည်း” စသည်တို့၌ အရိယသစ္စာ၌တွေ့ရ၏။ ထိုသစ္စာသဒ္ဓါသည် ဤ အရာ၌လည်း အရိယသစ္စာဟူသော အနက်၌ ဖြစ်၏။ ဤသို့လျှင် ဤသစ္စာတို့၌ ရသင့်သော အနက်တို့ကို ထုတ်ပြသော အားဖြင့်လည်း အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

[၁၂၈] ၅၃၅။ မယုတ်မလွန်သောအားဖြင့် ဟူရာ၌ အရိယသစ္စာတို့ကို အဘယ့်ကြောင့် မယုတ်မလွန် လေးပါးတို့ကို သာ ဟောတော်မူခဲ့ပါသနည်းဟူမူ-အခြားတပါးသစ္စာ၏ မဖြစ်သင့်သောကြောင့်၎င်း၊ (ဤလေးပါးထဲမှ) တပါးပါးကို မနှုတ် မပယ်အပ်သောကြောင့်၎င်း ဖြစ်သည်ဟု ဖြေအပ်၏။ ချဲ့၍ပြအံ့-ဤလေးပါးတို့မှ အခြားအပိုအလွန်လည်း မဖြစ်သင့်ပေ၊ ဤ လေးပါးတို့တွင် တပါးသော်လည်း နှုတ်ပယ်သင့်သည် မရှိပေ။ ဤအဆိုနှင့်အညီ ဟောတော်မူသည်မှာ-

“ရဟန်းတို့ ဤလောက၌ သမဏအမည်ခံသူဖြစ်စေ ဗြာဟ္မဏ အမည်ခံသူဖြစ်စေ ‘ဤဇာတိအစရှိသော တရားသည် ဒုက္ခအရိယသစ္စာ မဟုတ်သေး၊ ဒုက္ခအရိယသစ္စာကား (ဤဇာတိ စသည်မှ) တခြားတပါးသာ၊ ငါသည် ဤဇာတိ အစရှိသော ဒုက္ခအရိယသစ္စာကို ပယ်ထား၍ အခြားဒုက္ခအရိယသစ္စာကို ပညတ် ဟောကြားမည်’ ဆို၍ လာရာ၏။ ဤသို့လာခြင်း၏ အကြောင်းသည် မရှိပေ” ဤသို့ စသည်ပင်။

ထို့ပြင်လည်း ဟောတော်မူပြန်သည်မှာ-

“ရဟန်းတို့ သမဏအမည်ခံသူဖြစ်စေ ဗြာဟ္မဏ အမည်ခံသူဖြစ်စေ တစ်တယောက်သောသူသည် ‘ရဟန်းဂေါတမ ဟောထားသော ဤဒုက္ခသစ္စာသည် ဒုက္ခပဌမအရိယသစ္စာ မဟုတ်သေး၊ ငါသည် ဤဒုက္ခပဌမ အရိယသစ္စာကို ပယ်စွန့်၍ အခြားတပါးသော ဒုက္ခပဌမအရိယသစ္စာကို ပညတ်ဟောကြားမည်’ဟု ဤသို့ပြောဆိုရာ ၏။ ဤသို့ ပြောဆိုခြင်း၏ အကြောင်းသည် မရှိပေ ဤသို့ စသည်ပင်။

တနည်းသော်ကား မပြတ်ဖြစ်နေခြင်း (ပဝတ္တိ)ကို ဟောကြားတော်မူသော မြတ်စွာဘုရားသည် အကြောင်း (သမုဒယ)နှင့်တကွ ဟောကြားတော်မူ၏။ ဆုတ်နစ်ရပ်စဲခြင်း (နိဝတ္တိ)ကိုလည်းရောက်ကြောင်း (ဥပါယ)နှင့်တကွ ဟောကြား တော်မူ၏။ သို့ဖြစ်၍ ပဝတ္တိနှင့် ယင်း၏အကြောင်း နိဝတ္တိနှင့် ယင်းသို့ ရောက်ကြောင်းတို့၏ ဤမျှသာ အတိုင်းအရှည်ရှိသော ကြောင့် လေးပါးတို့ကိုသာလျှင် ဟောတော်မူခဲ့ပေသည်။ ထို့အတူပင် (ပရိညေယျ) ပိုင်းခြား၍ သိအပ်သော တရား၊ (ပဟာတဗ္ဗ) ပယ်အပ်သောတရား၊ (သစ္စိကာတဗ္ဗ) မျက်မှောက်ပြုအပ်သောတရား၊ (ဘာဝေတဗ္ဗ) ပွားစေအပ်သော တရားတို့ အလိုအားဖြင့်၎င်း၊ တဏှာ၏အာရုံ တဏှာ၊ တဏှာချုပ်ရာ၊ ယင်းချုပ်ရာသို့ ရောက်ကြောင်းတို့အလိုအားဖြင့်၎င်း၊ တွယ်တာ စရာ အာရုံ၊ ထိုအာရုံ၌ ပျော်မွေ့ခြင်း၊ တွယ်တာစရာကို အကြွင်းမဲ့ ပယ်ရာ၊ ထိုပယ်ရာသို့ ရောက်ကြောင်းတို့ အလိုအားဖြင့် ၎င်း (ဤမျှသာရှိသောကြောင့်) လေးပါးတို့ကိုသာလျှင် ဟောတော်မူခဲ့ပေသည်။ ဤသို့လျှင် ဤသစ္စာတို့၌ မယုတ်မလွန်သော အားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

၅၃၆။ အစဉ်အားဖြင့် ဟူရာ၌ ဤအစဉ်သည်လည်း ဒေသနာအစဉ်ပင်။ ထိုအစဉ်ဖြစ်ပုံမှာ ဤ သစ္စာလေးပါးတို့တွင် ကြမ်းတမ်းထင်ရှားသောကြောင့်၎င်း၊ သတ္တဝါအားလုံးနှင့် သက်ဆိုင်သောကြောင့်၎င်း ဒုက္ခသစ္စာသည်သိလွယ်၏။ ထို့ကြောင့် ယင်းသစ္စာကို ရှေးဦးစွာဟောတော်မူသည်။ ယင်း ဒုက္ခသစ္စာ၏ပင်လျှင် အကြောင်းကို ပြခြင်းငှါ ထို၏အခြားမဲ့၌ သမုဒယ သစ္စာကို ဟောတော်မူသည်။ အကြောင်းချုပ်ခြင်းကြောင့် အကျိုးချုပ်သည်ဟု သိစေခြင်းငှါ ထို့နောင် နိရောဓ သစ္စာကို ဟောတော်မူသည်။ ထိုနိရောဓရခြင်း၏ အကြောင်းကိုပြခြင်းငှါ အဆုံး၌ မဂ္ဂသစ္စာကို ဟောတော်မူသည်။ တနည်း ဘဝ ချမ်းသာဟူသော သာယာဖွယ်၌ မက်မောကုန်သော သတ္တဝါတို့အား ထိတ်လန့်မှုသံဝေဂ ဖြစ်စေခြင်းငှါ ရှေးဦးစွာ ဒုက္ခသစ္စာ ကို ဟောတော်မူသည်။ ထိုဒုက္ခသည် မပြုပဲအလိုလိုလာသည်မဟုတ်၊ ဣဿရဇေါ ဘုရားသခင်၏ ဖန်ဆင်းခြင်း စသည် ကြောင့်လည်း ဖြစ်သည်မဟုတ်၊ ဤသမုဒယကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်ဟု သိစေခြင်းငှါ ထို၏အခြားမဲ့၌ သမုဒယသစ္စာကို ဟော တော်မူသည်။ ထို့နောင် အကြောင်းနှင့်တကွသော ဆင်းရဲဒုက္ခက နိပိစက် (အပ်)သောကြောင့် ထိတ်လန့်သော စိတ်ရှိကြ လျက် ဒုက္ခမှ ထွက်မြောက်ရာကို ရှာမှီးသော သတ္တဝါတို့အား ထွက်မြောက်ရာကို မြင်သဖြင့် သက်သာရာကို ရစေခြင်း အကျိုးငှါ နိရောဓ သစ္စာကို ဟောတော်မူသည်။ ထို့နောင် နိရောဓကိုရရန်အတွက် နိရောဓသို့ ရောက်စေတတ်သော မဂ္ဂသစ္စာ ကို ဟောတော်မူသည်။ ဤသို့လျှင် ဤသစ္စာတို့၌ အစဉ်အားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

၅၃၇။ ဇာတိစသည်တို့ကို ဆုံးဖြတ်သောအားဖြင့် ဟူရာ၌ အရိယသစ္စာတို့ကို အကျယ်ပြတော်မူသော မြတ်စွာ ဘုရားသည်-

“ဇာတိပိ ဒုက္ခာ၊ ဇရာပိ ဒုက္ခာ၊ မရဏမ္မိ ဒုက္ခံ၊ သောကပရိဒေဝဒုက္ခ ဒေါမနဿုပါယာသာပိ ဒုက္ခာ၊ အပိ ယေဟိ သမ္ပယောဂေါ ဒုက္ခော၊ [၁၂၉] ပိယေဟိ ဝိပယောဂေါ ဒုက္ခော၊ ယဗ္ဗိန္ဒြိယံ နလဘတိ တမ္မိ ဒုက္ခံ၊ သံခိတ္တေန ပဉ္စပါ ဒါနက္ခန္ဓာ ဒုက္ခာ=ဘဝအသစ် ဖြစ်ခြင်းသည်လည်း ဆင်းရဲပေတည်း၊ အိုခြင်းသည်လည်း ဆင်းရဲပေတည်း၊ သေခြင်းသည်လည်း ဆင်းရဲပေတည်း၊ စိုးရိမ်ပူဆွေးခြင်း၊ ငိုကြွေးခြင်း၊ ကိုယ်ဆင်းရဲခြင်း၊ စိတ်နှလုံးမသာခြင်း၊ ပြင်းစွာ ပူပန်ရခြင်းတို့သည်လည်း ဆင်းရဲတို့ပေတည်း၊ မချစ်အပ်မုန်းအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်ဝတ္ထုတို့နှင့် ပေါင်းဖက်ယှဉ်တွဲ နေရခြင်းသည်လည်း ဆင်းရဲပေတည်း၊ ချစ်ခင်နှစ်သက်အပ်သောပုဂ္ဂိုလ် ဝတ္ထုတို့နှင့် ကွဲကွာရခြင်းသည်လည်း ဆင်းရဲပေတည်း၊ လိုချင်ပါလျက် အကြင်အရာကို မရ၊ ထိုလိုချင်တာကို မရခြင်း-မရနိုင်တာကို လိုချင်ခြင်းသည်

လည်း ဆင်းရဲပေတည်း၊ အကျဉ်းအားဖြင့် ငါးပါးကုန်သော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့သည် ဆင်းရဲတို့ပေတည်း”ဟု ဒုက္ခကို အကျယ်ပြရာ၌ ၁၂-ပါးသော တရားတို့ကို၎င်း၊

“ယာယံ တဏှာ ပေါနောဘဝိကာ နန္ဒီရာဂသဟဂတာ တတြ တတြာဘိနန္ဒီနီ။ သေယျထိဒံ-ကာမတဏှာ ဘဝတဏှာ ဝိဘဝတဏှာ=အကြင်တဏှာသည် တဖန် ဘဝအသစ်ကို ဖြစ်စေတတ်၏ နှစ်သက်တပ်စွဲခြင်းနှင့်တကွ ဖြစ်၏ ဝါ-နှစ်သက်တပ်စွဲခြင်း သဘောရှိ၏ ထိုထိုဖြစ်ရာရာဘဝ ရရာရာအာရုံ၌ နှစ်သက်ပျော်မွေ့တတ်၏။ ၎င်းသည် အဘယ်နည်း- ကာမတဏှာ-လိုချင်စရာ ကာမဂုဏ်ကို လိုချင်နှစ်သက်မှု၊ ဘဝတဏှာ-အမြဲရှိသည့် အနေဖြင့် ဘဝကို လိုချင်နှစ်သက်မှု၊ ဝိဘဝတဏှာ-သေပြီးနောက်အလိုလို ဘဝပြတ်စဲခြင်းကို လိုချင်နှစ်သက်မှု-ဤ သုံးပါး ပင်တည်း”ဟု သမုဒယကို အကျယ်ပြရာ၌ သုံးပါးအပြားရှိသော တဏှာကို၎င်း၊

“ယော တဿာယေဝ တဏှာယ အသေသဝိရာဂနိရောဓော စာဂေါ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ မုတ္တိ အနာလယော= ထို တဏှာ၏ပင်လျှင် အကြွင်းမဲ့ ပျက်ပြယ်ခြင်း ချုပ်ခြင်း(၎င်းကို) စွန့်ခြင်း ဝေးစွာစွန့်ခြင်း လွတ်လိုက်ခြင်း (၎င်းဖြင့်) မတွယ်တာခြင်း ဝါ-မတွယ်တာရာဟူသော အကြင်သဘောသည်ရှိ၏။ (ဤသဘောသည် နိရောဓပေတည်း)”ဟု နိရောဓကို အကျယ်ပြရာ ၌ သဘောတရားကိုယ်အားဖြင့် တပါးတည်းသာဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်ကို၎င်း၊

“ကတမံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ အရိယသစ္စံ၊ အယမေဝ အရိယော အဋ္ဌဂိကာ မဂ္ဂေါ။ သေယျထိဒံ- သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ ၁။ သမ္မာသမာဓိ=ဒုက္ခနိရောဓသို့ ဆိုက်ရောက်သော အကျင့်ဖြစ်သော အရိယသစ္စာသည် အဘယ်နည်း၊ အင်္ဂါရှစ်ပါးရှိသော ဤအရိယမဂ်ပင်တည်း။ ၎င်းသည် အဘယ်နည်း-သမ္မာဒိဋ္ဌိ-မှန်စွာမြင်ခြင်း၊ သမ္မာ သင်္ကပ္ပေါ-မှန်စွာကြံခြင်း၊ သမ္မာဝါစာ-မှန်စွာပြောခြင်း၊ သမ္မာကမ္မန္တော-မှန်စွာပြုခြင်း၊ သမ္မာအာဇီဝေါ-မှန်စွာ အသက်မွေးခြင်း၊ သမ္မာဝါယာမော-မှန်စွာအားထုတ်ခြင်း၊ သမ္မာသတိ-မှန်စွာအမှတ်ရခြင်း၊ သမ္မာသမာဓိ-မှန်စွာ စူးစိုက်တည်ကြည် ခြင်းတို့ပေတည်း”ဟု မဂ္ဂကို အကျယ်ပြရာ၌ ရှစ်ပါးသော တရားတို့ကို၎င်း၊

ဤသို့အားဖြင့် သစ္စာလေးပါးတို့ကို အကျယ်ပြရာ၌ ဇာတိအစရှိကုန်သော အကြင်တရားတို့ကို ဟောတော်မူ၏။ ထိုဇာတိအစရှိသော တရားတို့ကို ဆုံးဖြတ်သောအားဖြင့်လည်း ဤသစ္စာတို့၌ အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

**ဒုက္ခကို အကျယ်ပြဆိုချက်
ဇာတိကို အကျယ်ပြဆိုချက်**

၎င်းအဆုံးအဖြတ်ကား အဘယ်နည်း-ဤဇာတိသဒ္ဓါသည် များသောအနက်ရှိ၏။ ချဲ့ပြရလျှင် ဤဇာတိသဒ္ဓါသည် “(ဧကမ္ပိ ဇာတိ) တခုသောဘဝကို၎င်း (ဒွေပိ ဇာတိယော) နှစ်ခုသောဘဝတို့ကို၎င်း” ဟူသောပါဠိ၌ **ဘဝကိုဟော၏။** “ဝိသာခါ၊ နိဂဏ္ဍမည်သော (သမဏဇာတိ) ရဟန်းမျိုးသည်ရှိ၏”ဟူသော ဤပါဠိ၌ အယူအကျင့်တူသော ရဟန်းအပေါင်း နိကာယကို ဟော၏။ “ဇာတိကို ၂-ပါးသော ခန္ဓာတို့ဖြင့် ရေတွက်အပ်၏” ဟူသော ဤ ပါဠိ၌ ဖြစ်ခြင်း-ဥပါဒ်ဟူသော သင်္ခတ လက္ခဏာကို ဟော၏။ “အမိဝမ်းထဲ၌ ရှေးဦးစွာသော အကြင်စိတ်သည်ဖြစ်၏ ရှေးဦးစွာသော အကြင်ဝိညာဏ်သည် ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်၏။ ထိုစိတ်ဖြစ်ပေါ်ခြင်းကို စွဲ၍ ရှေးဦးစွာဖြစ်သော ထိုစိတ်သည်ပင်လျှင် ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏ (ဇာတိ) ပဋိသန္ဓေ ပေတည်း” ဟူသော ဤပါဠိ၌ ပဋိသန္ဓေကို ဟော၏။ “အာနန္ဒာ၊ (သမ္ပတိဇာတော) ယခုပင် **ဖွားမြင်သော** ဝါ-ဖွားမြင်ပြီးစ ဖြစ်သော ဘုရားအလောင်းတော်သည် (ညီညွတ်သောခြေတို့ဖြင့် မြေ၌တည်၍ မြောက်အရပ်သို့ ရှေးရှု ခုနစ်လှမ်းသွား၏)” ဟူသော ဤပါဠိ၌ ဖွားမြင်ခြင်းကိုဟော၏။ “အမျိုးဇာတိကိုစွဲ၍ ပြောဆိုခြင်း (ဇာတိဝါဒ)ဖြင့် မပစ်ပယ်အပ် မရှုတ်ချ မဆဲရေး အပ်” ဟူသော ဤပါဠိ၌ (ကုလ) အမျိုးကိုဟော၏။ “နမအရွယ် သူငယ်မ၊ အကြင်အခါမှစ၍ ငါသည် မြတ်သော ရဟန်း အဖြစ် ဟူသော အရိယဇာတိဖြင့် ဖြစ်ခဲ့၏”ဟူသော ဤပါဠိ၌ အရိယသီလကို ဟော၏။

၅၃၈။ ထိုဇာတိသဒ္ဓါသည် ဤဒုက္ခသစ္စာကို အကျယ်ပြရာ၌အမိဝမ်း၌ ကိန်းအောင်းရကုန်သော သတ္တဝါတို့အား ပဋိသန္ဓေတည်သည်မှစ၍ အမိဝမ်းမှ ထွက်သည်တိုင်အောင် ဖြစ်ကုန်သော **ခန္ဓာတို့ကို** ဟော၏။ ဤမှတပါးကုန်သော သံသေဒဇ ဥပါတ်သတ္တဝါတို့အား **ပဋိသန္ဓေခန္ဓာတို့ကိုသာလျှင်** ဇာတိသဒ္ဓါက ဟောသည်ဟု မှတ်အပ်၏။ ဤအဆိုသည် လည်း ပရိယာယ်စကားသာတည်း။ မုချအားဖြင့်မူကား ထိုထိုဘဝ၌ ဖြစ်ကုန်သော သတ္တဝါတို့အား အကြင်အကြင် ငါးပါး လေးပါး တပါးသောခန္ဓာတို့သည် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်ကုန်၏။ ထိုထို ငါးပါး လေးပါး တပါးသောခန္ဓာတို့၏ ရှေးဦးစွာ ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်ခြင်းသည် ဇာတိ-ဘဝအသစ်ဖြစ်ခြင်း **မည်၏။**

[၁၃၀] ဘဝသစ်ဖြစ်ခြင်းဟူသော ထိုဇာတိသည် ထိုထိုခန္ဓာငါးပါးရှိ လေးပါးရှိ တပါးရှိသောဘဝ၌ ရှေးဦးစွာဖြစ် ပေါ်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ (ထိုဘဝလုံးဆိုင်ရာ ခန္ဓာတို့ကို ထိုသတ္တဝါအား) အပ်နှင်းခြင်းကိစ္စရှိ၏။ အတိတ်ဘဝမှ ဤပစ္စုပ္ပန် ဘဝ၌ ပေါ်လာသည့်အနေဖြင့် ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။ တနည်း ဆန်းကြယ်သော ဒုက္ခအပေါင်းကို ရှေးရှုဖြစ်စေတတ်၏။

၅၃၉။ ဤဘဝအသစ်ဖြစ်ခြင်း-ဇာတိသည် အဘယ့်ကြောင့် ဒုက္ခဆင်းရဲမည်ပါသနည်း ဟူမူ-များစွာကုန်သော ဆင်းရဲတို့၏ တည်ရာအကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ပေတည်း။ ချဲ့၍ပြအံ့-ဆင်းရဲဒုက္ခတို့သည် များစွာရှိကုန်၏။ ၎င်းတို့မှာ အဘယ်သည်တို့နည်းဟူမူ - (၁) ဒုက္ခဒုက္ခ၊ (၂) ဝိပရိဏာမဒုက္ခ၊ (၃) သင်္ခါရဒုက္ခ၊ (၄) ပဋိစ္ဆန္ဒဒုက္ခ၊ (၅) အပ္ပဋိစ္ဆန္ဒဒုက္ခ၊ (၆) ပရိယာယဒုက္ခ၊ (၇) နိပ္ပရိယာယဒုက္ခ-ဤ (၇)မျိုးတို့ပေတည်း။

(၁) ထို(၇)မျိုးတို့တွင် ကိုယ်ထဲ၌ဖြစ်သော မခံသာမူဆင်းရဲ စိတ်ထဲ၌ဖြစ်သော မခံသာမူဆင်းရဲကို ခံစားမှု သဘော အားဖြင့် ဒုက္ခ-ဆင်းရဲသောကြောင့်၎င်း၊ သူ့အမည်အားဖြင့် ဒုက္ခ-ဆင်းရဲမည်သောကြောင့်၎င်း ဒုက္ခ ဒုက္ခ(ဆင်းရဲသည် ဆင်းရဲ)ဟု ဆိုအပ်၏။

(၂) သုခဝေဒနာသည် ဖောက်ပြန်ပျောက်ကွယ်ခြင်းဖြင့် ဆင်းရဲဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဝိပရိဏာမ ဒုက္ခမည်၏။

(၃) ဥပေက္ခာဝေဒနာသည်၎င်း ကြွင်းသော တောဘူမကသင်္ခါရတရားတို့သည်၎င်း ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းက မပြတ်နိုင်စက် (အပ်)သောကြောင့် သင်္ခါရဒုက္ခမည်၏။

(၄) နားကိုက်ခြင်း သွားနာခြင်း ရာဂကြောင့်ဖြစ်သော ပူလောင်ခြင်း ဒေါသကြောင့်ဖြစ်သော ပူလောင်ခြင်း အစရှိ သော ကိုယ်ထဲစိတ်ထဲ၌ဖြစ်သော ကျင်နာခံခက် နှိပ်စက်ခြင်းသဘောသည် မေးကြည့်မှသိနိုင်သောကြောင့်၎င်း၊ နှိပ်စက်မှု ဗျာပါရ၏ မထင်ရှားခြင်းကြောင့်၎င်း ပဋိစ္ဆန္ဒ (ဖုံးကွယ်အပ်သော) ဒုက္ခမည်၏။ အပါကဋ (မထင်ရှားသော) ဒုက္ခဟူ၍လည်း ဆိုအပ်၏။

(၅) ကမ္မကာရဏခေါ် ၃၂-ပါးသော ညဉ့်ဆဲမှုတို့ကြောင့်ဖြစ်သော နာကျင်ခြင်းသည် မမေးပဲပင် သိနိုင်သောကြောင့် ၎င်း၊ နှိပ်စက်မှုဗျာပါရ၏ ထင်ရှားခြင်းကြောင့်၎င်း အပ္ပဋိစ္ဆန္ဒဒုက္ခမည်၏။ ပါကဋဒုက္ခဟူ၍လည်း ဆိုအပ်၏။

(၆) ဒုက္ခဒုက္ခကို ချန်ထား၍ ကြွင်းသော သစ္စဝိဘင်း၌ လာသော ဇာတိအစရှိသော ဆင်းရဲအားလုံးသည် ထိုထို ကိုယ်စိတ်ဆင်းရဲ၏ တည်ရာအကြောင်းဝတ္ထုဖြစ်သောကြောင့် ပရိယာယဒုက္ခ-ပရိယာယ်ဆင်းရဲမည်၏။

(၇) ဒုက္ခဒုက္ခကိုမူ နိပ္ပရိယာယဒုက္ခ-မုချဆင်းရဲဟု ဆိုအပ်၏။

ထိုဆင်းရဲတို့တွင် ဤဇာတိသည် ဗာလပဏ္ဍိတသုတ်စသည်တို့၌ မြတ်စွာဘုရားသည်သော်လည်း မီးကျိုးတွင်း စသော ဥပမာတို့၏အစွမ်းအားဖြင့် ပြထားသော အကြင် အပါယ်ဆင်းရဲသည်လည်း ရှိ၏။ သုဂတိ၌လည်း လူ့လောက၌ အမိ ဝမ်းသို့ သက်ရောက်ခြင်းလျှင် အရင်းခံရှိသည့် ဆင်းရဲစသည်အပြားရှိသော အကြင်ဆင်းရဲသည်လည်း ရှိ၏။ ထိုဆင်းရဲ အပေါင်း၏ တည်ရာ အကြောင်းဝတ္ထုဖြစ်သောကြောင့် ဆင်းရဲမည်၏။

၅၄၀။ ထိုဆင်းရဲနှစ်မျိုးတို့တွင် ယခုပြမည့်ဆင်းရဲသည် အမိဝမ်းသို့သက်ရောက်ခြင်းလျှင် အရင်းခံရှိသည့် ဆင်းရဲ စသည်အပြားရှိသော ဆင်းရဲဒုက္ခပေတည်း-ဤသတ္တဝါသည် အမိဝမ်း၌ဖြစ်လတ်သော် ဥပ္ပလက္ခာ ပဒုမ္မာကြာ ပုဏ္ဏရိက်ကြာ စသည်တို့၌ ဖြစ်သည်မဟုတ်။ စင်စစ်သော်ကား အစာသစ်အိမ်၏အောက် အစာဟောင်းအိမ် အူမကြီး၏အထက် ဝမ်းရေလွှာ နှင့် ကျောက်ဆူးရိုးတို့၏အလယ် အလွန်ကျဉ်းစွာသော ထူထဲသည့် အမိုက်တိုက်ဖြစ်သော အမျိုးမျိုးသော အပုပ်အညှို့နံ့တို့ဖြင့် ထုံအပ်သည်ဖြစ်၍ အလွန်ဆိုးသောအနံ့ရှိသည့် လေတို့၏သွားလာရာဖြစ်သော အလွန်စက်ဆုပ်ဖွယ်ကောင်းသော ဝမ်းအရပ်၌ ငါးပုပ် မှဲ့သိုး တံစီးအိုင် စသည်တို့၌ ပိုးလောက်ကဲ့သို့ ဖြစ်ရ၏။ ထိုသတ္တဝါသည် ယင်းအမိဝမ်း၌ ဖြစ်ပြီးလတ်သော် ဆယ်လတို့ ပတ်လုံး အမိဝမ်း၌ဖြစ်သည့် အပူငွေ့ဖြင့် ဖက်ထုပ်မှဲ့ ကျက်ကဲ့သို့ ကျက်ရလျက် မှဲ့ညက်စိုက်ကဲ့သို့ ပြုတ်ဖျော ခံရလျက် ကွေးခြင်း ဆန့်ခြင်း စသည်ကင်းလျက် လွန်ကဲစွာသော ဆင်းရဲကို ခံစားရ၏။ ဤသည်ကား ရှေးဦးစွာ အမိဝမ်းသို့ သက်ရောက်ခြင်းလျှင် အရင်းခံရှိသော ဆင်းရဲပေတည်း။

[၁၃၁] ထို့ပြင် ထိုသူငယ်သည် မိခင်၏ ရုတ်တရက် ချော်လဲခြင်း (ရုတ်တရက်)သွားခြင်း ထိုင်ခြင်း ထခြင်း ပြန်လှန် ခြင်းစသည်တို့၌ သေသောက်ကြူး၏ လက်သို့ရောက်သော သိုးငယ်ကဲ့သို့၎င်း၊ အလမ္မာယ်၏ လက်သို့ရောက်သော မြွေငယ် ကဲ့သို့၎င်း ရှေးရှုဆွဲငင်ခြင်း ပတ်လည်ဆွဲငင်ခြင်း အောက်သို့ခါချခြင်း ဘေးသို့ခါခြင်း စသည်နှင့်တူသော အမူအရာဖြင့်

လွန်ကဲစွာသော ဆင်းရဲကို ခံစားရ၏။ ထို့ပြင် မိခင်က ရေအေးကိုသောက်သောကာလ၌ လောကန္တရိုက်ခေါ် ရေအေးငရဲ၌ ဖြစ်ရသကဲ့သို့၎င်း၊ (မိခင်က) ပူသောဆန်ပြုတ် ထမင်းစသည်ကို စားမျှသောကာလ၌ မီးကျိုးမိုးဖြင့် ပြွမ်းသကဲ့သို့၎င်း၊ (မိခင်က) အငန် အချဉ် စသောအစာကို စားမျှသောကာလ၌ ပဲခွပ်ဖြင့် ရွေ့၍ အငန်ရေဖြင့် ပက်ဖျန်းနှိပ်စက်မှုစသော ကမ္မကာရဏ သို့ ရောက်ရသကဲ့သို့၎င်း ထက်မြက်ပြင်းထန်သော ဆင်းရဲကို ခံစားရ၏။ ဤသည်ကား ကိုယ်ဝန်ဆောင်ခြင်းလျှင် အရင်းခံရှိ သော ဆင်းရဲပေတည်း။

ထို့ပြင် ထိုသူငယ်၏ မိခင်မှာ ကိုယ်ဝန်ဖောက်ပြန်၍ မီးဖွားနိုင်သဖြင့် မိတ်ဆွေ အပေါင်းအဖော် ချစ်ကျွမ်း ဝင်သူတို့သည်သော်လည်း မကြည့်ရှု မမြင်ထိုက်သော ဆင်းရဲဖြစ်ရာ သားအိမ်ဌာန၌ ဖြတ်ခြင်း ခွဲခြင်းစသည်တို့ကြောင့် (ထိုသူငယ်အား) အကြင် ဆင်းရဲသည်ဖြစ်၏။ ဤဆင်းရဲသည် ကိုယ်ဝန်ပျက်ခြင်းလျှင် အရင်းခံရှိသော ဆင်းရဲပေတည်း။

ထို့ပြင် ဖွားမြင်သောမိခင်၏ ကမ္မဇလေတို့က ဇောက်ထိုးပြန်လှန်၍ အလွန်ကြောက်ဖွယ်ကောင်းသော နရက်ချောက် သို့ ကျစေသကဲ့သို့ မိခင်၏ ယောနိလမ်းကြောင်းသို့ ကျစေအပ်သည်ဖြစ်၍ အလွန်ကျဉ်းမြောင်းသော ယောနိဝဖြင့် ဆွဲငင် အထုတ်ခံရသော သူငယ်အား အကြင်ဆင်းရဲသည် ဖြစ်၏။ ဥပမာအားဖြင့် သံကောက်ပေါက်ဖြင့် ဆွဲငင်ခံရသော ဆင်ကြီးအား ဆင်းရဲဖြစ်သကဲ့သို့၎င်း၊ ကြိတ်ချေတတ်သော (သဗ္ဗာတ) တောင်တို့ဖြင့် မှုန်မှုန်ကြေအောင် အကြိတ်ခံရသော ငရဲသားအား ဆင်းရဲဖြစ်သကဲ့သို့၎င်း ပင်တည်း။ ဤဆင်းရဲသည် ဖွားမြင်ခြင်းလျှင် အရင်းခံရှိသော ဆင်းရဲပေတည်း။

ထိုမှတပါး ဖွားမြင်ပြီးစ သူငယ်၏ ကိုယ်သည် အလွန်နူးညံ့သိမ်မွေ့၏။ အသားနုတက်စ အမာနှင့်တူ၏။ ထိုသို့သော သူငယ်အား လက်ဖြင့်ကိုင်ခြင်း ရေချိုးပေးခြင်း အညစ်အကြေးရှိရာ၌ ဆေးကြောခြင်း အဝတ်ဖြင့်သုတ်ခြင်း အစရှိသော ကာလ၌ အပ်ဖျား သင်ဓန်းသွားတို့ဖြင့် ထိုးခြင်း ခွဲခြင်းနှင့်တူသော အကြင် ဆင်းရဲသည်ဖြစ်၏။ ဤဆင်းရဲသည် အမိဝမ်းမှ အပြင်သို့ထွက်ခြင်းလျှင် အရင်းခံရှိသော ဆင်းရဲပေတည်း။

ထိုမှနောက် ပဝတ္တိကာလ၌ (စိုးရိမ်ပူဆွေးခြင်း ငိုကြွေးခြင်း ခေါင်းကို ထုခြင်း စသည်ဖြင့်) ကိုယ့်ကိုယ်ကို ကိုယ်တိုင်ပင် နှိပ်စက်သောသူအား၎င်း အစေလက အကျင့်စသည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ပူပန်စေသော အားထုတ်မှု အလွန်ပူပန် စေသော အားထုတ်မှုကို အားထုတ်သောသူအား၎င်း၊ အမျက်ဒေါသ၏ အစွမ်းအားဖြင့် မစားပဲနေသောသူအား၎င်း၊ ကြီးဆွဲချ သူအား၎င်း အကြင်ဆင်းရဲသည် ဖြစ်၏။ ဤဆင်းရဲသည် မိမိ၏ပယောဂလျှင် အရင်းခံရှိသော ဆင်းရဲပေတည်း။ သူတပါးထံမှ ဝါ-သူတပါးကပြုသော သတ်ခြင်း နောင်ဖွဲ့ခြင်းစသည်တို့ကို ခံစားရသောသူအား အကြင်ဆင်းရဲသည် ဖြစ်၏။ ဤဆင်းရဲ သည် သူတပါး၏ပယောဂလျှင် အရင်းခံရှိသော ဆင်းရဲပေတည်း။ ဤတွင်တရပ်။

ယခု ပြဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ဘဝအသစ်ဖြစ်ခြင်းဟူသော ဤဇာတိသည် ဤဆိုခဲ့သော ဆင်းရဲအားလုံး၏ တည်ရာ အကြောင်းဝတ္ထု ဧကန်ပင်ဖြစ်၏။

၅၄၁။ ထို့ကြောင့် အောက်ပါ ဂါထာအပေါင်းကို ဆိုအပ်၏။

“သတ္တဝါသည် ငရဲဘုံတို့၌ အကယ်၍မဖြစ်ပါမူ ထိုငရဲ၌ မီးလောင် ခြင်းစသည်ကြောင့်ဖြစ်သော သည်းမခံ နိုင်လောက်သော ဆင်းရဲကို အဘယ်၌တည်၍ ရနိုင်အံ့နည်း၊ (ငရဲ၌ဖြစ်ခြင်းဟူသော တည်ရာမရှိလျှင် ထိုဆင်းရဲကို မရနိုင်ဟုဆိုလို၏) ထို့ကြောင့် မြတ်စွာဘုရားသည် ဤ ဒုက္ခသစ္စာအရာ၌ ဇာတိကို ဒုက္ခ-ဟု ဟောတော်မူပေသည်။

[၁၃၂] တိရစ္ဆာန်ဘုံတို့၌ ကြိမ်လုံး၊ နှင်တံ၊ ဒုတ်တို့ဖြင့်ရိုက်နှက်ခြင်း စသည်ကြောင့် ဖြစ်သော များစွာသော အကြင်ဆင်းရဲသည် ရှိ၏။ ထိုဆင်းရဲသည် ထိုဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းဇာတိ နှင့်ကင်း၍ ထိုဘုံ၌ အဘယ်သို့ ဖြစ်နိုင်အံ့နည်း၊ ထို့ကြောင့်လည်း ဇာတိသည် ဆင်းရဲဒုက္ခမည်ပေသည်။

ထိုမှတပါး ပြိတ္တာဘုံတို့၌ ဆာလောင်ခြင်း၊ ရေငတ်ခြင်း၊ လေနေပူ စသည်တို့ကြောင့် ဖြစ်သော အံ့ဩစဖွယ် ဆန်းကြယ်များပြားသော ဆင်းရဲသည် ထိုဘုံ၌ မဖြစ်သောသူအား မရှိပေ။ ထို့ကြောင့်လည်း မြတ်စွာဘုရားသည် ဇာတိကိုဒုက္ခဟု ဟောတော်မူပေသည်။

ထူထဲသော အမိုက်တိုက်ရှိသော သည်းမခံနိုင်အောင် အေးလှသည့် ရေရှိသော လောကန္တရိုက်ငရဲ၎င်း၊ အသုရကာယ်ဘုံတို့၎င်း အကြင်ဆင်းရဲသည် ရှိ၏။ ထိုဆင်းရဲသည် ထိုဘုံတို့၌ မဖြစ်ပါမူ မဖြစ်နိုင်သည်သာ၊ ထို့ကြောင့်လည်း ဤဇာတိသည် ဆင်းရဲဒုက္ခ မည်ပေသည်။

ထို့ပြင်လည်း ဘင်ပုပ်ငရဲ၌ကဲ့သို့ အမိဝမ်းတိုက်၌ ကြာမြင့်စွာ နေရစဉ်၌၎င်း၊ ထိုအမိဝမ်းတိုက်မှ အပြင်သို့ ထွက်ရစဉ်၌၎င်း သတ္တဝါသည် အလွန်ကြမ်းကြုတ်သော ဆင်းရဲသို့ ရောက်ရ၏။ ဤဆင်းရဲသည်လည်း အစဖြစ်မှု-ဇာတိနှင့် ကင်း၍ မရှိသည်သာ၊ ဤအကြောင်းကြောင့်လည်း ဤဇာတိသည် ဆင်းရဲဒုက္ခ ဧကန်ပင် မည်ပေသည်။

“များစွာသောစကားဖြင့် အဘယ်အကျိုးရှိအံ့နည်း (ဝါ-များစွာပြောဆိုရန် မလိုပါ) ဤလောကဝယ် တစ်တခုသော အရပ်၌ တစ်တခုသော်လည်း ဖြစ်သော အကြင်ဆင်းရဲသည် ရှိ၏။ ဤဆင်းရဲသည်လည်း ဖြစ်မှုဇာတိ ကင်းလျှင် တရံတခါမျှ မရှိနိုင်သည်သာ မဟုတ်ပါလော၊ ဤအကြောင်းကြောင့် မြတ်စွာဘုရားသည် အားလုံးတို့၏ ရှေးဦးစွာ ဤဇာတိကို ဒုက္ခဟု ဟောတော်မူပေသည်” ဟူ၍ပင်တည်း။

ဤဆိုခဲ့သော စကားသည် ရှေးဦးစွာ ဇာတိ၌ အဆုံးအဖြတ်ပေတည်း။

ဇရာကို အကျယ်ပြချက်

၅၄၂။ **ဇရာဝိ ဒုက္ခာ** ဟူသော ဤစကား၌ အိုခြင်း-ဇရာသည် ၂-ပါးအပြားရှိ၏။ တည်ဆဲခဏ-ဦ ဟူသော သင်္ခတလက္ခဏာသည်လည်း ဇရာမည်၏။ သွားကျိုးခြင်း (ဆံဖြူခြင်း၊ အရေတွန့်ခြင်း) စသည်ဖြင့် သမုတ်အပ်သော ခန္ဓာအစဉ် သန္တာန်၌ တဘဝတည်း၌ အတွင်းဝင်သော ခန္ဓာတို့၏ ရင့်ယော်ဟောင်းနွမ်းသည်၏ အဖြစ်သည်လည်း ဇရာမည်၏။ ခန္ဓာတို့၏ ရင့်ယော်ဟောင်းနွမ်းသည်၏ အဖြစ်ဟူသော ထို ဇရာကို ဤအရာ၌ ဆိုလိုအပ်ပေသည်။ ထိုဇရာသည် ခန္ဓာတို့၏ ရင့်ကျက်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ သေခြင်းဆီသို့ဆောင်ပို့ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ ပျိုနုသောအရွယ်၏ ပျက်စီးခြင်းသဘောဟု ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။ သင်္ခါဒုက္ခ ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ကိုယ်စိတ်ဆင်းရဲ၏ တည်ရာအကြောင်း ဝတ္ထုဖြစ်သောကြောင့်၎င်း ဆင်းရဲဒုက္ခ မည်၏။ [၁၃၃] ချဲ့၍ပြုလျှင်- အင်္ဂါကြီးငယ်တို့၏ လျော့လျည်းခြင်း မျက်စိစသော ဣန္ဒြေတို့၏ မှန်ထိုင်းဖောက်ပြန်ခြင်း ပိန်ချိုင့်ရှို့တွ အဆင်းမလှခြင်း အရွယ်၏ပျက်ခြင်း ခွန်အားဆုတ်ယုတ်ပျက်စီးခြင်း သတိပညာ ကင်းကွာခြင်း သူတပါးတို့က အဖိုးကြီး အမယ်ကြီး စသည်ဖြင့် ရှုတ်ချ၍ ပြောဆိုခြင်း စသည် များသောအကြောင်းရှိသော အကြင်ကိုယ်ဆင်းရဲ စိတ်ဆင်းရဲ သည်ဖြစ်၏။ အိုခြင်းဇရာသည် ထိုဆင်းရဲ၏ တည်ရာအကြောင်း ဝတ္ထုပေတည်း။ ထို့ကြောင့် အောက်ပါ ဂါထာအပေါင်းကို ဆိုအပ်ပေသည်။

“ခြေလက်စသော ကိုယ်အင်္ဂါတို့၏ လျော့လျည်းခြင်းကြောင့်၎င်း၊ မျက်စိစသော ဣန္ဒြေတို့၏ မှန်ထိုင်းဖောက်ပြန်ခြင်းကြောင့်၎င်း၊ ပျိုနုသောအရွယ်၏ ပျက်စီးခြင်းကြောင့်၎င်း၊ ခွန်အား၏ဆုတ်ယုတ်ပျက်စီးခြင်းကြောင့်၎င်း၊ သတိ စသည်တို့၏ ဝါ-သတိ သူတ ဝီရိယ ပညာစသည်တို့၏ ပျောက်ကွယ် ကင်းကွာခြင်းကြောင့်၎င်း၊ မိမိ၏ သားမယား (စသည်)တို့က အဖိုးကြီး သက်ကျားအိုစသည်ဖြင့် မရှိမသေ စောင်းမြောင်း၍ မောင်းမဲ မြည်တွန်ခံရခြင်းကြောင့်၎င်း၊ ထို့ပြင် သူငယ်အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း ဝါ-သူငယ်ပြန်ခြင်းကြောင့်၎င်း၊

အိုသောလူသည် ကိုယ်၌၊ စိတ်၌ ဖြစ်သော အကြင်ဆင်းရဲသို့ ရောက်ရ၏။ ဤဆင်းရဲအားလုံးသည် အိုခြင်း-ဇရာကြောင့်ပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် အိုခြင်း-ဇရာသည် ဆင်းရဲ-ဒုက္ခမည်ပေသည်” ဟူ၍ပင်တည်း။ ဤဆိုခဲ့သော စကားသည် ဇရာ၌ အဆုံးအဖြတ်ပေတည်း။

မရဏကို အကျယ်ပြုချက်

၅၄၃။ မရဏမိ ခုက္ခံ ဟူသော ဤစကား၌လည်း သေခြင်း-မရဏသည် ၂-ပါးအပြားရှိ၏။ ပျက်ဆဲခဏ-ဘင် ဟူသော သင်္ခတလက္ခဏာသည်လည်း မရဏမည်၏။ ယင်းကို ရည်၍ “ဧရာမရဏကို ၂-ပါးသော ခန္ဓာတို့ဖြင့် ရေတွက် အပ်၏” ဟု ဟောတော်မူပေသည်။ တဘဝတည်း၌ အတွင်းဝင်သော ဇီဝိတိန္ဒြေအစဉ်၏ ပြတ်စဲခြင်းသည်လည်း မရဏမည်၏။ ယင်းကို ရည်၍ “သတ္တဝါတို့မှာ အမြဲဝင် သေခြင်းဟူသော ကြောက်ဖွယ်ဘေးသည် ဖြစ်လျက်ရှိ၏” ဟု ဟောတော်မူပေသည်။ ဇီဝိတိန္ဒြေအစဉ် ပြတ်စဲခြင်း ဟူသော ထိုသေခြင်း-မရဏကို ဤအရာ၌ ဆိုလိုအပ်၏။ ဘဝအသစ်ဖြစ်ခြင်း ဇာတိဟူသော အကြောင်းကြောင့် သေခြင်း၊ သေကြောင်းပြုမှု ပယောဂကြောင့် သေခြင်း၊ သူ့အလိုလိုသေခြင်း၊ အသက်တမ်းကုန်၍ သေခြင်း၊ ကံ စွမ်းကုန်၍ သေခြင်းဟူသော ဤအမည်အပေါင်းသည်လည်း ထိုဇီဝိတိန္ဒြေ အစဉ်ပြတ်စဲခြင်းဟူသော သေခြင်း၏ ပင်လျှင် အမည်ပေတည်း။ ထို သေခြင်း-မရဏသည် ဘဝဟောင်းမှ စုတေဇ္ဇေလျော့ခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။ သက်ဆိုင်ရာ သတ္တဝါ သင်္ခါရတို့နှင့် ကင်းကွာစေခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ ဖြစ်ဆဲဂတိမှ ကွေကွင်းသည့်အနေအားဖြင့် ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။ ကိုယ်စိတ်ဆင်းရဲ၏ တည်ရာအကြောင်းဝတ္ထု ဖြစ်သောကြောင့် ဆင်းရဲဒုက္ခ မည်သည်ဟု သိအပ်၏။ ထို့ကြောင့် အောက်ပါ ဂါထာအပေါင်းကို ဆိုအပ်ပေသည်။

“သေအံ့ဆဲဆဲဖြစ်နေသော မကောင်းမှုရှိသူမှာ အကုသိုလ်ကံ အကုသိုလ် ကမ္မနိမိတ် အကုသိုလ်၏အကျိုး အပါယ်ဂတိနိမိတ်ကို မပြတ်တွေ့မြင်နေသည် ဖြစ်၍၎င်း၊ သေအံ့ဆဲဆဲ ဖြစ်နေသော ကောင်းမှုရှိသူမှာ ချစ်ဖွယ် ဝတ္ထုနှင့်စပ်သော ကွေကွင်းခွဲခွါခြင်းကို သည်းမခံနိုင်သည်ဖြစ်၍၎င်း အကြင်စိတ်ဆင်းရဲသည် ဖြစ်၏။

မကောင်းမှုရှိသူ ကောင်းမှုရှိသူဟု မခွဲပဲ သာမညအားဖြင့် အလုံးစုံသော သူတို့မှာလည်း အစပ်အဖွဲ့တို့ကို ဖြတ်တတ်သော လေတို့က အသည်းနှလုံးစသော သေတွင်းအရပ်ကို ထိုးဆွန်ပစ်စက်ခြင်းကို ခံရကုန်သည်ဖြစ်၍ အစပ် အဖွဲ့တို့ကို ဖြတ်ခြင်း စသည်ကြောင့်ဖြစ်သော ဝါ-အစပ်အဖွဲ့ စသည်တို့၏ ပြတ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော သည်းမခံ နိုင်လောက်သော မကုစားနိုင်ကောင်းသော အကြင်ကိုယ်ဆင်းရဲသည်လည်း ဖြစ်၏။ ဤသေခြင်း-မရဏသည် ထိုစိတ်ဆင်းရဲ ကိုယ်ဆင်းရဲ၏ တည်ရာအကြောင်း ဝတ္ထုပေတည်း။ ထို့ကြောင့် သေခြင်း-မရဏကို ဒုက္ခဟူ၍သာ လျှင် ဟောတော်မူ (အပ်) ပေသည်” ဟူ၍ပင်တည်း။ ဤဆိုခဲ့သောစကားသည် မရဏ၌ အဆုံးအဖြတ်ပေတည်း။

သောကစသည်ကို အကျယ်ပြုချက်

[၁၃၄] ၅၄၄။ သောက စသည်တို့တွင် ဉာတိဗျသန-ဆွေမျိုးတို့၏ ပျက်စီးခြင်း စသည်တို့ဖြင့် တွေ့ထိနှိပ်စက်ခံရ သောသူမှာ စိတ်၏ပုဒ်ခြင်းသည် ဝါ-စိတ်ကို ပုဒ်စေတတ်သော သဘောသည် သောက-စိုးရိမ်ပူဆွေးခြင်းမည်၏။ ယင်း သောကသည် သဘောတရားကိုယ်အားဖြင့် ဒေါမနဿပင် ဖြစ်ငြားသော်လည်း အတွင်း၌ ကြံတွေးလျက် ပူဆွေးခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ စိတ်ကို ထက်ဝန်းကျင်မှ ပူလောင်စေခြင်းကိစ္စရှိ၏။ ပြန်လည် ဆင်ခြင်၍ အဖန်တလဲလဲ စိုးရိမ်ပူဆွေးသည့် အနေဖြင့် ဉာဏ်အားရှေးရှုထင်၏။ ဒုက္ခ ဒုက္ခခေါ် ဆင်းရဲအစစ်ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ဆင်းရဲအစစ်၏ တည်ရာအကြောင်း ဝတ္ထုဖြစ်သောကြောင့်၎င်း ဒုက္ခမည်၏။ ထို့ကြောင့်အောက်ပါ ဂါထာ နှစ်ခုအပေါင်းကို ဆိုအပ်ပေသည်။

“သောကသည် သတ္တဝါတို့၏ နှလုံးကို အဆိပ်လူးမြှားကဲ့သို့ ထိုးဆွန်ပစ်စက်တတ်၏။ မီးရဲရဲ ပူလောင်သော စဉ်းသွားမြှားကဲ့သို့ လွန်စွာလည်း အဖန်တလဲလဲလောင်တတ်၏။

နာခြင်း အိုခြင်း သေခြင်း အထူးအပြားရှိသော အမျိုးမျိုးသော ဆင်းရဲကိုလည်း အလွန်ပင်ဆောင်ပေးတတ်- ဖြစ်စေတတ်၏။ ထို့ကြောင့် ယင်းသောကကို ဒုက္ခဟု ဆိုအပ်ပေသည်” ဟူ၍ပင်တည်း။

ဤဆိုခဲ့သောစကားသည် သောက၌ အဆုံးအဖြတ်ပေတည်း။

ပရိဒေဝဋ္ဌိ အဆုံးအဖြတ်

၅၄၅။ ပရိဒေဝ-ငိုကြွေးခြင်းမည်သည်ကား ဉာတိဗျာသန စသည်တို့ဖြင့် တွေ့ထိနှိပ်စက်ခံရသောသူမှာ နှုတ်ဖြင့် ရောက်တတ်ရာရာ မြည်တမ်းပြောဆိုခြင်းပေတည်း။ ယင်းသည် အထပ်ထပ် မြည်တမ်းပြောဆိုခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ သေသူ စသည်၏ ဂုဏ်နှင့်အပြစ်တို့ကို ကြွေးကြော်ပြောကြားခြင်းကိစ္စရှိ၏။ ချာချာလည်နေသောစကားဟု ဉာဏ်အားရှေးရှုထင်၏။ ဝါ-စိတ်၏ ဝေနေောက်မူးလည်ခြင်းကို ရှေးရှုဖြစ်စေတတ်၏။ သင်္ခါရဒုက္ခဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ကိုယ်စိတ်ဆင်းရဲ၏တည်ရာ အကြောင်းဝတ္ထု ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း ဒုက္ခမည်၏။ ထို့ကြောင့် အောက်ပါဂါထာကို ဆိုအပ်ပေသည်။

သောကမြားငြောင့် အနှိပ်စက်ခံရသောကြောင့် ငိုကြွေးသောသူသည် လည်ချောင်း နှုတ်ခမ်း အာစောက အပြင်အရပ်တို့၏ ခြောက်သွေ့ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော သည်းမခံနိုင်ကောင်းသော လွန်ကဲပြင်းထန်သော ဆင်းရဲကို နောက်ထပ် ရပြန်သည်သာတည်း။ ထို့ကြောင့် မြတ်စွာဘုရားသည် ငိုကြွေးမှု-ပရိဒေဝကို ဆင်းရဲဒုက္ခဟု ဟောတော် မူပေသည်” ဟူ၍ပင်တည်း။

ဤဆိုခဲ့သော စကားသည် ပရိဒေဝဋ္ဌိ အဆုံးအဖြတ်ပေတည်း။

ဒုက္ခဋ္ဌိ အဆုံးအဖြတ်

၅၄၆။ ကိုယ်ထဲ၌ ဖြစ်သော ဆင်းရဲသည် ဒုက္ခမည်၏။ ယင်း ဒုက္ခသည် ကိုယ်ကို နှိပ်စက်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။ ပညာမဲ့သူတို့အား နှလုံးမသာခြင်းကို ပျံခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ ကိုယ်ထဲ၌ဖြစ်သော နာကျင်ခံခက် နှိပ်စက်တတ်သော အနာဟုဉာဏ် အား ရှေးရှုထင်၏။ ဒုက္ခ-ဒုက္ခခေါ် ဆင်းရဲအစစ် ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ စိတ်ဆင်းရဲကို ဆောင်ပေးတတ်-ဖြစ်စေတတ်သော ကြောင့်၎င်း ဒုက္ခမည်၏။ ထို့ကြောင့် အောက်ပါ ဂါထာကို ဆိုအပ်ပေသည်။

ဤကိုယ်ဆင်းရဲသည် (သူ၏ တည်ရာကိုယ်ကို ဝါ-သူ၏ တည်ရာပုဂ္ဂိုလ်ကို) နှိပ်စက်တတ်၏။ ထို့ထက် အလွန် ဝါ-ထို့ပြင် စိတ်ဆင်းရဲကိုလည်း ဖြစ်စေတတ်၏။ ထို့ကြောင့် အထူးအားဖြင့် ဒုက္ခဟု ဟောတော်မူ (အပ်) ပေသည်” ဟူ၍ပင်တည်း။

ဤဆိုခဲ့သော စကားသည် ဒုက္ခဋ္ဌိ အဆုံးအဖြတ်ပေတည်း။

ဒေါမနဿဋ္ဌိ အဆုံးအဖြတ်

[၁၃၅] ၅၄၇။ စိတ်ထဲ၌ဖြစ်သော နှလုံးမသာခြင်း ဆင်းရဲသည် ဒေါမနဿ မည်၏။ ယင်း ဒေါမနဿသည် စိတ်ကို နှိပ်စက်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။ စိတ်ကို ပင်ပန်းစေခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ စိတ်ထဲ၌ဖြစ်သော နာကျင်ခံခက် နှိပ်စက်သောအနာဟု ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။ ဒုက္ခ ဒုက္ခခေါ် ဆင်းရဲအစစ်ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ကိုယ်ဆင်းရဲကို ဆောင်တတ်-ဖြစ်စေတတ်သော ကြောင့်၎င်း ဒုက္ခမည်၏။ မှန်၏-စိတ်ဆင်းရဲရောက်နေသော သူတို့သည် ဆံပင်တို့ကို ဖြန့်ကြဲ၍ မြည်တမ်းငိုကြွေးကုန်၏။ ရင်ဘတ်တို့ကို ထုကုန်ကြိတ်ကုန်၏။ ရှေးသို့လည်း လူးလိမ့်သွားကုန်၏။ ပြန်၍လည်း လူးလိမ့်လာကုန်၏။ ဇောက်ထိုး လဲကျကုန်၏။ ဝါ-ဥမ်းထိုးချကုန်၏။ ထားလက်နက်ဖြင့် သူ့ကိုယ်ကို ထိုးခုတ်ကုန်၏။ အဆိပ်ကို စားကုန်၏။ ကြီးဆွဲချကုန် ၏။ မီးပုံထဲသို့ဝင်ကုန်၏-ဤသို့သော အထူးထူးအပြားပြားသော ထိုကိုယ်ဆင်းရဲကို ခံစားကုန်၏။ ထို့ကြောင့် အောက်ပါ ဂါထာကို ဆိုအပ်ပေသည်။

“ဒေါမနဿသည် စိတ်ကို နှိပ်စက်တတ်၏။ ကိုယ်ကို နှိပ်စက်ခြင်းကိုလည်း ဆောင်တတ် ဖြစ်စေတတ်၏။ ထို့ကြောင့် ဒေါမနဿကို ဒေါမနဿကင်းကုန်သော ဘုရား ရဟန္တာ အရှင်မြတ်တို့က ဒုက္ခဟု မိန့်ဆိုတော်မူကြပေ သည်” ဟူ၍ပင်တည်း။

ဤဆိုခဲ့သော စကားသည် ဒေါမနဿဋ္ဌိ အဆုံးအဖြတ်ပေတည်း။

ဥပါယာသန္ဓိ အဆုံးအဖြတ်

၅၄၈။ ဥပါယာသ မည်သည်ကား ဉာတိဗျာန စသည်တို့ဖြင့် တွေ့ထိနိုင်စက်ခံရသောသူမှာ အလွန်အမင်း စိတ်ဆင်းရဲခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော ဒေါသပင် ဖြစ်သည်။ (ဧကေ) အချို့ဆရာတို့က “သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၌ အတွင်းဝင်သော တရား တခု”ဟု ဆိုကြ၏။ ယင်း ဥပါယာသသည် စိတ်ကို ထက်ဝန်းကျင် ပူလောင်ခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။ ညည်းတွားခြင်း ဟူသော သမ္ပတ္တိ ရသရှိ၏။ ဝါ-ညည်းတွားစေခြင်း ကိစ္စရသ ရှိ၏။ ကိုယ်စိတ်တို့ကို နှစ်ကျစေတတ်သော သဘောဟု ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။ သင်္ခါရဒုက္ခ ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ စိတ်ကို ပူလောင်တတ်သောကြောင့်၎င်း၊ ကိုယ်ကိုနှစ်ကျ ပင်ပန်းစေတတ် သောကြောင့်၎င်း ဒုက္ခမည်၏။ ထို့ကြောင့် အောက်ပါဂါထာကို ဆိုအပ်ပေသည်။

“ဥပါယာသသည် စိတ်ကို ပူလောင်ခြင်းဖြင့်၎င်း၊ ကိုယ်ကို နှစ်ကျစေခြင်း-ပင်ပန်းစေခြင်းဖြင့်၎င်း လွန်ကဲ သော ကိုယ်စိတ် ဆင်းရဲကို ဖြစ်စေတတ်၏။ ထို့ကြောင့် ယင်းကို ဒုက္ခဟူ၍ ဟောတော်မူ(အပ်)ပေသည်” ဟူ၍ပင် တည်း။

ဤဆိုခဲ့သောစကားသည် ဥပါယာသ၌ အဆုံးအဖြတ်ပေတည်း။

ဆက်၍ ရှင်းပြဦးအံ့။ ဤသောက ပရိဒေဝ ဥပါယာသတို့တွင် အားနည်းသော မီးဖြင့် (ဆီနို့ရည်စသည်၏) အိုး၏ အတွင်း၌ ကျက်ခြင်းကဲ့သို့ သောကကို မှတ်အပ်၏။ ပြင်းထန်သော မီးဖြင့် ကြိုချက်အပ်သော ဆီနို့ရည် စသည်၏ အိုးမှ အပြင်သို့ ဝေလျှံထွက်ခြင်းကဲ့သို့ ပရိဒေဝကို မှတ်အပ်၏။ အပြင်သို့ ထွက်ပြီးမှ ကြွင်းကျန်သော ဝေလျှံ၍ မထွက်လောက် သော ဆီနို့ရည် စသည်၏ အိုး၏အတွင်း၌သာလျှင် ခြောက်ခန်း၍ ကုန်သွားသည်တိုင်အောင် ကျက်ခြင်းကဲ့သို့ ဥပါယာသကို မှတ်အပ်၏။

အပ္ပိယသမ္ပယောဂ၌ အဆုံးအဖြတ်

၅၄၉။ အပ္ပိယသမ္ပယောဂ-မချစ်အပ်-မုန်းအပ်သည်တို့နှင့် ယှဉ်ခြင်း မည်သည်ကား မနှစ်သက် မမြတ်နိုးအပ်- မုန်းအပ်ကုန်သော သတ္တဝါ သင်္ခါရတို့နှင့် ပေါင်းဆုံခြင်းပေတည်း။ ယင်းသည် အလိုမရှိအပ်သည်တို့နှင့် ပေါင်းဆုံခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။ စိတ်၏ပင်ပန်းခြင်းကို ပြုခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ အကျိုးမဲ့အဖြစ်ဖြင့် ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။ ဆင်းရဲအစစ် ဒုက္ခ၏ တည်ရာအကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဒုက္ခ မည်၏။ ထို့ကြောင့် အောက်ပါ ဂါထာနှစ်ခုကို ဆိုအပ်ပေသည်။

[၁၃၆] “ဤလောက၌ မချစ်မနှစ်လိုအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ် အာရုံတို့ကို မြင်၍ပင်လျှင် ဝါ-မြင်ကာမျှပင်လျှင် ရှေးဦးစွာ စိတ်ထဲ၌ ဆင်းရဲသည် ဖြစ်၏။ ထို့နောင် ယင်းပုဂ္ဂိုလ် အာရုံတို့၏ ပယောဂကြောင့် ဖြစ်သော ဆင်းရဲသည် ကိုယ်ထဲ၌ ဖြစ်၏။

ထိုသို့ ဒုက္ခ ၂-ပါးလုံး၏ တည်ရာအကြောင်း ဝတ္ထုဖြစ်သောကြောင့် ယင်း မချစ်မနှစ်လိုအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ် အာရုံတို့နှင့် ပေါင်းဆုံခြင်းကို မြတ်စွာဘုရားက ဒုက္ခဟု ဟောတော်မူသည်ဟူ၍ သိအပ်၏” ဟူ၍ပင်တည်း။

ဤဆိုခဲ့သော စကားသည် အပ္ပိယသမ္ပယောဂ၌ အဆုံးအဖြတ်ပေတည်း။

ပိယဝိပ္ပယောဂ၌ အဆုံးအဖြတ်

၅၅၀။ ပိယဝိပ္ပယောဂ-ချစ်နှစ်လိုအပ်သည်တို့နှင့် ကွေကွင်း ကွဲကွာခြင်း မည်သည်ကား နှစ်သက် မြတ်နိုးအပ်- ချစ်အပ်ကုန်သော သတ္တဝါသင်္ခါရတို့နှင့် ကင်းကွာခြင်းပေတည်း။ ယင်းသည် အလိုရှိအပ်သော အရာတို့နှင့် ကင်းကွာခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ သောကဖြစ်စေခြင်းကိစ္စရှိ၏။ ပျက်စီးခြင်း ဗျာနတရားဟု ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။ စိုးရိမ်ပူဆွေးမှု- ဆင်းရဲ ၏ တည်ရာအကြောင်း ဝတ္ထုဖြစ်သောကြောင့် ဒုက္ခမည်၏။ ထို့ကြောင့် အောက်ပါဂါထာကို ဆိုအပ်ပေသည်။

“မလိမ္မာသောသူတို့သည် ဆွေမျိုးဥစ္စာ စသည်တို့နှင့် ကွေကွင်းကွဲကွာခြင်းကြောင့် သောကမြား စူးဝင် (အပ်) ကုန်သည်ဖြစ်၍ အထိုးအဆွခံရသကဲ့သို့ နာကျင်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ဤ ပိယဝိပ္ပယောဂကို ဒုက္ခဟု သိအပ် ပေသည်” ဟူ၍ပင်တည်း။ ဤဆိုခဲ့သော စကားသည်ကား ပိယဝိပ္ပယောဂ၌ အဆုံးအဖြတ်ပေတည်း။

ဣန္ဒြိတာလာဘ၌ အဆုံးအဖြတ်

၅၅၁။ ယမ္မိန္ဒ န လဘတိ ဟူသော ဤစကား၌ “ငါတို့သည် ဖြစ်ခြင်းသဘော ရှိကြသည် မဖြစ်ပါကုန်မူ ဝါ-ဖြစ်ခြင်း သဘောမရှိကြပါမူ ညော်ကောင်းလေစွ”ဟု တောင့်တခြင်း အစရှိကုန်သော တောင့်တ၍မရနိုင် ကောင်းသော ဝတ္ထုတို့၌ အလိုကိုပင်လျှင် “ယမ္မိန္ဒ န လဘတိ တမ္ပိဒုက္ခံ= အကြင်လိုချင်ခြင်းကို မရ၊ ထိုမရနိုင်တာကို လိုချင်ခြင်းသည်လည်း ဆင်းရဲပင်” ဟူ၍ ဟောတော်မူ(အပ်)ပေသည်။ ထိုအလို-ဣန္ဒြိတာသည် မရနိုင်သော ဝတ္ထုကို လိုချင်တောင့်တခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။ ထိုမရနိုင်သည်ကိုပင် ရှာခြင်းကိစ္စရှိ၏။ ထိုမရနိုင်သော ဝတ္ထုများကို မရခြင်း- မရောက်ခြင်း သဘောအနေဖြင့် ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။ ဆင်းရဲအစစ်၏ တည်ရာအကြောင်း ဝတ္ထုဖြစ်သောကြောင့် ဒုက္ခမည်၏။ ထို့ကြောင့် အောက်ပါ ဂါထာ ၂-ခုကို ဆိုအပ်ပေသည်။

“ဤလောက၌ ထိုထို မရနိုင်ကောင်းသည့်အရာကို လိုချင်တောင့်တသော သတ္တဝါတို့အား ထိုထို တောင့်တ သည့်အရာကို မရခြင်းကြောင့် စိတ်ပင်ပန်းခြင်းဖြင့် ပြီးသော ဝါ-စိတ်ပင်ပန်းခြင်းကြောင့် ဖြစ်သောကြောင့် အကြင် စိတ်ဆင်းရဲ ကိုယ်ဆင်းရဲသည် ဖြစ်ပေါ်၏။

ထိုစိတ်ဆင်းရဲ ကိုယ်ဆင်းရဲ၏ အကြောင်းကား မရနိုင်သော ဝတ္ထုတို့ကို လိုချင်တောင့်တခြင်းပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် မြတ်စွာဘုရားသည် (ဣန္ဒြိတာလာဘ) လိုချင်တာမရခြင်း-မရနိုင်တာကို လိုချင်ခြင်းကို ဒုက္ခဟု ဟော တော် မူပေသည်” ဟူ၍ပင်တည်း။

ဤဆိုခဲ့သော စကားသည် ဣန္ဒြိတာလာဘ၌ အဆုံးအဖြတ် ပေတည်း။

ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့၌ အဆုံးအဖြတ်

[၁၃၇] ၅၅၂။ အကျဉ်းအားဖြင့် ငါးပါးကုန်သော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့သည် ဆင်းရဲတို့ ပေတည်း ဟူသော ဤ စကား၌ကား-

ဤ ဒုက္ခသစ္စန်ဒေသ၌ မြတ်စွာဘုရား ဟောထားသော ဇာတိအစရှိသော အကြင်ဆင်းရဲသည်လည်း ရှိ၏။ ဤ၌ မဟော (အပ်)သော (ဒုက္ခက္ခန္ဓာသုတ် စသည်တို့၌ ဟောထားသော) အကြင်ဆင်းရဲသည်လည်း ရှိ၏။ ထိုဆင်းရဲ အလုံးစုံသည် ဤဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့နှင့်ကင်း၍ မရှိပေ။

ထို့ကြောင့် ဒုက္ခ၏အဆုံး နိဗ္ဗာန်ကို ဟောကြားတော်မူသော မြတ်စွာဘုရားသည် အကျဉ်းအားဖြင့် ဤ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့ကို ဒုက္ခဟု ဟောတော်မူပေသည်။

ထိုစကားကို ချဲ့ပြရလျှင်-မီးသည် မီးလောင်စာကို နှိပ်စက်သကဲ့သို့၎င်း၊ မြားစသော လက်နက်တို့သည် လက် မှန်တိုင်ကို နှိပ်စက်ကုန်သကဲ့သို့၎င်း၊ မှက် ခြင် စသည်တို့သည် နွား အပေါင်းကို နှိပ်စက်ကုန်သကဲ့သို့၎င်း၊ ကောက်ရိတ် သမားတို့သည် လယ်ခင်းကို ရိတ်ဖြတ်နှိပ်စက်ကုန်သကဲ့သို့၎င်း၊ ရွာဖျက်ဓားပြတို့သည် ရွာကိုနှိပ်စက်ကုန် သကဲ့သို့၎င်း ဇာတိ စသည်တို့သည် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးကိုသာလျှင် အထူးထူးသောအပြားတို့ဖြင့် နှိပ်စက်ကုန်လျက် မြက်နွယ်စသည်တို့သည် မြေ၌ပေါက်ကုန်သကဲ့သို့၎င်း၊ အပွင့် အသီး အရွက်တို့သည် သစ်ပင်တို့၌ ဖြစ်ကုန်သကဲ့သို့၎င်း ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့၌သာလျှင် ဖြစ်ကုန်၏။ ဆက်၍ရှင်းပြဦးအံ့ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့၏ အစဖြစ်သော ဆင်းရဲသည် ဇာတိပေတည်း။ အလယ်၌ ဆင်းရဲသည် ဇရာ ပေတည်း။ အဆုံး၌ ဆင်းရဲသည် မရဏပေတည်း။ သေခါနီး၌ဖြစ်သည့် ဆင်းရဲတို့က နှိပ်စက်ခြင်းကြောင့် စိတ်ပူလောင်ခြင်း ဆင်းရဲသည် သောကပေတည်း။ ထိုသောကကို သည်းမခံနိုင်ခြင်းကြောင့် မြည်တမ်းခြင်းဆင်းရဲသည် ပရိဒေဝပေတည်း။ ထို မြည်တမ်းခြင်းကြောင့် ဝါ-ထို့ပြင် ဓာတ်ချောက်ချားခြင်းဟု ဆိုအပ်သော အနိဋ္ဌအတွေ့အာရုံနှင့် တွေ့ဆုံခြင်းကြောင့် ကိုယ်၏ နာကျင် ခံခက်နှိပ်စက်သော ဆင်းရဲသည် ဒုက္ခပေတည်း။ ထိုဒုက္ခဖြင့် အနှိပ်စက်ခံရသော ပုထုဇဉ်တို့အား ယင်းဒုက္ခ၌ အမျက် ဒေါသဖြစ်ခြင်းကြောင့် စိတ်၏နာကျင်ခံခက် နှိပ်စက်သောဆင်းရဲသည် ဒေါမနဿပေတည်း။ သောက စသည်တို့ တိုးပွား ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်သော ပင်ပန်းခြင်း-စိတ်ဓာတ်ကျခြင်းရှိကုန်သော သူတို့၏ ညည်းတွားကြောင်း ဆင်းရဲသည် ဥပါယာသ ပေတည်း။ စိတ်အလိုပျက်စီးကုန်သော သူတို့၏ အလို၏ ပျက်စီးခြင်း ဆင်းရဲသည် ဣန္ဒြိတာ လာဘပေတည်း။ ဤဆိုခဲ့သည့် အတိုင်း အထူးထူးအပြားပြားအားဖြင့် ရှုဆင်ခြင်ကြည့်လျှင် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့သည်သာလျှင် ဆင်းရဲ-ဒုက္ခတို့ပေတည်း။ သို့ဖြစ် ၍ ယခုပြဆိုခဲ့သော အကြင်ဆင်းရဲအပေါင်းကို တခုတခုချင်းပြ၍ ဆိုနေလျှင် များစွာသော ကပ်ကမ္ဘာတို့ဖြင့်သော်လည်း အကြွင်းမဲ့ဆိုရန်မစွမ်းနိုင်ပေ။ ထို့ကြောင့် ထိုဆင်းရဲအလုံးစုံကို ရေတပေါက်၌ အရသာဖြင့် သမုဒ္ဒရာရေအားလုံး၏ အရသာကို ပြသကဲ့သို့ အမှတ်မရှိ အလုံးစုံသော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့၌ ချုံး၍ပြခြင်းငှါ “သိခိတ္တေန ပဉ္စပါ ဒါနက္ခန္ဓာ ဒုက္ခာ=အကျဉ်း

အားဖြင့် ငါးပါးကုန်သော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့သည် ဆင်းရဲတို့ပင်”ဟု မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားတော်မူပေသည်။ ဤဆိုခဲ့သော စကားသည် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့၌ အဆုံးအဖြတ်ပေတည်း။

ဤဆိုခဲ့သော စကားသည် ရှေးဦးစွာ ဒုက္ခနိဒ္ဒေသ၌ သိကြောင်းနည်းပေတည်း။

သမုဒယကို အကျယ်ပြဆိုချက်

၅၅၃။ ထိုမှတစ်ပါး သမုဒယနိဒ္ဒေသ၌ **ယာယံ တဏှာ**ဟူရာ၌ ယာ အယံ တဏှာဟု ပုဒ်ခွဲရာ၏။ တဖန်ဘဝအသစ်ကို ပြုလေ့ရှိသောကြောင့် **ပေါနောဘဝိကာမည်၏။** [၁၃၈] နှစ်သက်တပ်စွဲခြင်းနှင့်တကွ ဖြစ်သောကြောင့် **နန္ဒိရာဂသဟဂတာ** မည်၏။ နှစ်သက်တပ်စွဲသော နန္ဒိရာဂနှင့်တကွ အရတရားကိုယ်အားဖြင့် တခုတည်းအဖြစ်သို့ ရောက်သည်ဟု ဆိုလို၏။ **တတြတတြာဘိနန္ဒိနိ** ဟူသည်ကား အကြင်အကြင် ဘဝယောနိစသည်၌ ဖြစ်၏။ ထိုထိုဖြစ်ရာ ဘဝယောနိစသည်၌ နှစ်သက် ပျော်မွေ့လေ့ ရှိ၏ (ဟုဆိုလို၏)။ သေယျထိဒံကား နိပါတ်ပုဒ်၊ “ထိုတဏှာသည် အဘယ်နည်းဟု မေးငြားအံ့” ဤကား ထို နိပါတ်ပုဒ်၏ အနက်။ ကာမတဏှာ ဘဝတဏှာ ဝိဘဝတဏှာဟူသော ဤတဏှာတို့သည် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နိဒ္ဒေသ၌ ထင်ရှား ဖြစ်ကုန်လတ်၍ ဤသမုဒယကို အကျယ်ပြဆိုရာ၌ကား သုံးပါးအပြားရှိသော ဤတဏှာကို ဒုက္ခသစ္စာကို ဖြစ်စေတတ်သော အကြောင်းအနက်အားဖြင့် တခုတည်းအဖြစ်သို့ ဆောင်ထည့်၍ (ဒုက္ခသမုဒယော အရိယသစ္စံ) ဒုက္ခသမုဒယဖြစ်သော အရိယ သစ္စာဟူ၍ ဟောတော်မူသည်ဟု သိအပ်၏။

နိရောဓကို အကျယ်ပြဆိုချက်

၅၅၄။ ဒုက္ခနိရောဓနိဒ္ဒေသ၌ “ယော တဿာယေဝ တဏှာယ” ဤသို့ အစရှိသောနည်းဖြင့် သမုဒယ၏ ချုပ်ခြင်းကို ဟောထားသည်။ ၎င်းကို အဘယ့်ကြောင့် ဟောပါသနည်းဟူမူ-သမုဒယ၏ ချုပ်ခြင်းကြောင့် ဒုက္ခ၏ချုပ်ခြင်း ပြီးစီး၏။ (ထို့ကြောင့်ပေတည်း) မှန်ပေ၏။ သမုဒယ၏ ချုပ်ခြင်းကြောင့် ဒုက္ခသည်ချုပ်၏။ အခြားအကြောင်းကြောင့် ချုပ်သည် မဟုတ်။ ထို့ကြောင့် အောက်ပါဂါထာကို ဟောတော်မူပေသည်။

“အမြစ်သည် ဘေးရန်မရှိပဲ ခိုင်မြဲအားရှိနေလျှင် သစ်ပင်သည် ခုတ်ဖြတ်ထားပြီးဖြစ်သော်လည်း တဖန် ပေါက်ရောက်စည်ပင်သည်သာ ဖြစ်သကဲ့သို့ ဤအတူပင် တဏှာအနုသယကို မပယ်မနှုတ်ရသေးလျှင် ဤဆင်းရဲ သည် အဖန်ဖန်ပြန်၍ ဖြစ်နေတော့သည်”ဟူ၍ပင်တည်း။

ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း သမုဒယချုပ်ခြင်းကြောင့်သာလျှင် ဒုက္ခသည် ချုပ်၏။ ထို့ကြောင့် မြတ်စွာဘုရားသည် ဒုက္ခ နိရောဓကို ဟောတော်မူလျှင် သမုဒယနိရောဓ-သမုဒယ၏ ချုပ်ခြင်းဖြင့်သာလျှင် ဟောတော်မူလေသည်။ မှန်ပေ၏-မြတ်စွာ ဘုရားတို့သည် ခြင်္သေ့နှင့်တူသော ပြုကျင့်ခြင်း ရှိကုန်၏။ ထိုမြတ်စွာဘုရားတို့သည် ဆင်းရဲဒုက္ခကို ချုပ်စေကုန်သည် ရှိသော် ဆင်းရဲ၏ချုပ်ခြင်း ဒုက္ခနိရောဓကို ဟောတော်မူကုန်သည်ရှိသော် အကြောင်း၌ ကျင့်တော်မူကုန်၏။ အကျိုး၌ မကျင့်ကုန်။ တိတ္ထိတို့သည်ကား ခွေးနှင့်တူသော ပြုကျင့်ခြင်း ရှိကုန်၏။ ထိုတိတ္ထိတို့သည် ဒုက္ခကို ချုပ်စေကုန်သည်ရှိသော် ဒုက္ခ၏ ချုပ်ခြင်း-ဒုက္ခနိရောဓကို ဟောကုန်သည်ရှိသော် ကိုယ်ပင်ပန်းအောင်ပြုကျင့်မှုကို ဟောခြင်းစသည်တို့ဖြင့် အကျိုး၌ ကျင့်ကုန် ၏။ အကြောင်း၌ မကျင့်ကုန်။ ဤသို့လျှင် ရှေးဦးစွာ သမုဒယနိရောဓ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဒုက္ခနိရောဓကို ဟောခြင်း၏ (ပယောဇဉ်) အကျိုးကို သိအပ်၏။

၅၅၅။ ယခုဆိုမည့်စကားသည် အနက်အဖွင့်ပေတည်း - ထိုတဏှာ၏ပင်လျှင်-ဟူသည်ကား ‘တဖန် ဘဝသစ်ကို ဖြစ်စေတတ်၏’ စသည်ဖြင့်ဆို၍ ကာမတဏှာစသည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဝေဘန်ပြထားသော ထိုတဏှာ၏(ပင်လျှင်)။ မဂ်ကို ဝိရာဂဟု ဆိုအပ်၏။ မှန်၏-တပ်မက် ကင်းမူ-ဝိရာဂကြောင့် လွတ်မြောက်(မူ ဖိုလ်ဖြစ်)၏ဟု ဟောတော်မူ(အပ်) ပေသည်။ ဝိရာဂမည်သော မဂ်ဖြင့် ချုပ်ခြင်းသည် ဝိရာဂနိရောဓ မည်၏။ **တနည်းကားပယ်ခြင်းကို** ဝိရာဂဟု ဆိုအပ်၏။ ထို့ကြောင့် [၁၃၉] အသေသအကြွင်းမရှိသော ဝိရာဂ-ပျက်ပြယ်ခြင်း-ပယ်ခြင်း-ကင်းခြင်းသည် အကြွင်းမရှိသော နိရောဓ ချုပ်ခြင်းသည် (အသေသ ဝိရာဂနိရောဓမည်၏) ဤသို့လည်း ဤပုဒ်၌ သမာသံတွဲ ယှဉ်ခြင်းကို မှတ်အပ်၏။ တရားကိုယ် အနက်အားဖြင့်မူ ဤပုဒ်အားလုံးတို့ပင် နိဗ္ဗာန်၏ ဝေဝုဗ် ပရိယာယ်တို့သာတည်း။ မှန်၏-ပရမတ္ထအားဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို ဒုက္ခ နိရောဓ အရိယသစ္စာ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ “ချုပ်ခြင်းမျှမဟုတ်ပဲ ချုပ်ကြောင်း ချုပ်ရာရအောင်စတုတ္ထကို ဆက်၍ပြဦးအံ့” ထိုနိဗ္ဗာန်ကို မဂ်ဉာဏ်ဖြင့် ရောက်၍ တဏှာသည် ပျက်ပြယ်လည်း ပျက်ပြယ်၏ ချုပ်လည်း ချုပ်၏။ ထိုသို့ပျက်ပြယ်ကြောင်း ချုပ်ကြောင်း ဖြစ်သော ကြောင့် ယင်းနိဗ္ဗာန်သည် ဝိရာဂဟူ၍လည်း ဆိုအပ်၏ နိရောဓဟူ၍လည်း ဆိုအပ်၏။ ထိုမှတစ်ပါး ထိုနိဗ္ဗာန်ကိုပင် မဂ်ဉာဏ် ဖြင့် ရောက်၍ ထိုတဏှာကို စွန့်ခြင်းစသည်တို့ ဖြစ်ကုန်၏။ ထိုမှတစ်ပါး ကာမဂုဏ်ဟူသော တွယ်တာရာ အာလယ၊ တဏှာ

ဟူသော တွယ်တာတတ်သော အာလယတို့တွင် အာလယ တခုမျှသော်လည်း ဤနိဗ္ဗာန်၌မရှိ၊ ထို့ကြောင့် စာဂေါစွန့်ရာ၊ ပဋိနိဿရော-ဝေးစွာ စွန့်ရာ၊ မုတ္တိ-လွတ်ရာ၊ အနာလယော-မတွယ်တာရာ၊ ဝါ-တွယ်တာမှု ကင်းရာဟူ၍ ဆိုအပ်ပေသည်။

၅၅၆။ ထိုသို့ ဝိရာဂစသည်ဖြင့် ဟောထားသော ဤနိဗ္ဗာန်သည် (သန္တိလက္ခဏံ) ငြိမ်းအေးခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ (အစ္စတိရသံ) မရွေ့လျော့ခြင်း မသေမပျက်ခြင်းဟူသော ပြည့်စုံသောဂုဏ်ရှိ၏။ ဝါ-မသေမပျက်ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ တနည်းကား (အသာသကရဏရသံ) (သံသရာ ဆင်းရဲ၌ ငြီးငွေ့သူအား) သက်သာခြင်းကို ပြုခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ ဝါ-သက်သာရာရစေခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ (အနိမိတ္တပစ္စုပ္ပန်) ပုံသဏ္ဍာန် အရိပ်နိမိတ် ကင်းသောအားဖြင့် ရှုသိဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။ တနည်းကား (တဏှာ မာန ဒိဋ္ဌိဟူသော) သံသရာနယ်ချဲ့ ပပဉ္စတရားကင်းခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်၏။ ဝါ-ပပဉ္စကင်းစေခြင်းဟူသော ပစ္စုပ္ပန် ရှိ၏။

နိဗ္ဗာန်ကို ပြဆိုချက်

၅၅၇။ “နိဗ္ဗာန်သည် ယုန်ချိုကဲ့သို့ပင် မရအပ်-မရနိုင်-မသိနိုင်ကောင်းသောကြောင့် မရှိသည်သာ”ဟု (တစုံ တယောက်က) အကယ်၍ ဆိုငြားအံ့၊ (မရှိသည်) မဟုတ် (ရှိသည်သာ၊ အဘယ့်ကြောင့်နည်း) သမ္မာပဋိပတ်ဟူသော အကြောင်းမှန်ဖြင့် ရအပ်-ရနိုင်-သိနိုင်ကောင်း သောကြောင့်ပေတည်း။ မှန်၏-ထိုနိဗ္ဗာန်ကို ယင်းနိဗ္ဗာန်နှင့်လျော်သော အကျင့်ဟုဆိုအပ်သော အကြောင်းမှန်ဖြင့် ရအပ်-သိအပ်၏။ (အဘယ့်ကဲ့သို့နည်း) စေတောပရိယဉာဏ်ဖြင့် သူတပါးတို့၏ လောကုတ္တရာစိတ်ကို ရအပ်-သိအပ်-သိနိုင်သကဲ့သို့ပေတည်း။ ထို့ကြောင့် “မရအပ် မရနိုင် မသိနိုင်သောကြောင့် နိဗ္ဗာန်သည် မရှိ”ဟု မဆိုအပ်-မဆိုထိုက်ပေ။ အကြောင်းမူကား (သိနိုင်ခဲသော) အကြင်အရာကို ဗာလပုထုဇဉ်တို့သည် မရကြ-မသိကြ၊ ထိုအရာကို (ဗာလပုထုဇဉ်တို့ မသိရုံမျှကို အကြောင်းပြု၍) မရှိဟု မဆိုအပ်-မဆိုထိုက်သောကြောင့်ပေတည်း။

၅၅၈။ တနည်းရှင်းပြရလျှင် “နိဗ္ဗာန်သည် မရှိ”ဟု မဆိုအပ်၊ အဘယ့်ကြောင့်နည်း? နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်းအကျင့်၏ မြို့သည်၏ အဖြစ်သို့ရောက်ခြင်းကြောင့်တည်း။ ချဲ့၍ပြအံ့-နိဗ္ဗာန်မရှိလျှင် သမ္မာဒိဋ္ဌိ ရှေ့သွားရှိသော သီလ အစရှိသည့် ခန္ဓာ သုံးပါးဖြင့် ရေတွက်အပ်သော သမ္မာပဋိပတ်၏ မြို့သည်၏အဖြစ်သည်ရောက်၏။ ဝါ-သမ္မာပဋိပတ်သည် မြို့ခြင်းသို့ရောက်၏။ သို့သော်လည်း ဤသမ္မာပဋိပတ်သည် မမြို့ပေ။ (အဘယ့်ကြောင့်နည်း) နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်စေတတ်သော ကြောင့်ပေတည်း။ ဤတွင်တရပ်။

“ပဋိပတ်၏ မြို့သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း မဖြစ်ပါ။ ဝါ-သမ္မာပဋိပတ်ကတော့ မြို့ခြင်းသို့မရောက်ပါ။ (အဘယ့် ကြောင့်နည်း) (အဘာဝ) မရှိခြင်းသို့ ရောက်စေတတ်သောကြောင့်ပင်”ဟု ဆိုငြားအံ့။ (အဘာဝသို့ ရောက်စေတတ်သော ကြောင့်ဟု ဆိုခြင်းဖြင့် ခန္ဓာတို့၏ မရှိခြင်းကိုပင် နိဗ္ဗာန်ဟု ဆိုသော) ထိုစကားသည် မသင့်၊ (အဘယ့်ကြောင့်နည်း) အတိတ် အနာဂတ်ခန္ဓာတို့ မရှိငြားသော်လည်း နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ခြင်း၏ မဖြစ်ခြင်း-မပြီးခြင်းကြောင့်ပေတည်း။ “(ဝတ္တ မာန) ဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ခန္ဓာတို့ပါ မရှိခြင်းသည် နိဗ္ဗာန်ဖြစ်သည်ဟု”ဆိုငြားအံ့။ (ထိုစကား) မသင့်၊ (အဘယ့်ကြောင့်နည်း) ထိုဖြစ်ဆဲပစ္စုပ္ပန် ခန္ဓာတို့၏ မရှိခြင်း၏ မဖြစ်သင့်သောကြောင့်၎င်း၊ မရှိပါမူ ဖြစ်ဆဲ ဝတ္တမာန်မဟုတ်သည့်အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်းကြောင့်၎င်း၊ ဖြစ်ဆဲခန္ဓာတို့ကို မှီသောမဂ်ဓဏ၌ သဥပါဒိသေသ နိဗ္ဗာနဓာတ်သို့ ရောက်ခြင်း၏ မရှိခြင်းဟူသော အပြစ်ရှိသောကြောင့်၎င်း ဖြစ်သည်။ ထိုမဂ်ဓဏ၌ ကိလေသာတို့၏ ဖြစ်ဆဲ မဟုတ်ခြင်းကြောင့် အပြစ်မရှိဟု ဆိုငြားအံ့။ ထိုစကားလည်း မသင့်၊ (အဘယ့်ကြောင့်နည်း) အရိယမဂ်၏ အကျိုးမဲ့အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်းကြောင့်တည်း။ မှန်၏ ဤသို့ ပရဝါဒီပုဂ္ဂိုလ် ဆိုသည့် အတိုင်း ဟုတ်ပါမူ အရိယမဂ်ဓဏမှ ရှေး (အနုလုံဂေါတြဘူ စသည်ဓဏ)၌လည်း ကိလေသာတို့သည် ဖြစ်လျက်မရှိကုန်၊ ထို့ကြောင့် အရိယမဂ်၏ (ကိလေသာကို ပယ်ခြင်းဟူသော) အကျိုးမရှိသည့် အဖြစ်သည် ရောက်၏။ ထို့ကြောင့် (ဝါ-ထိုသို့ နိဗ္ဗာန်ကို မရနိုင် မသိနိုင်သည်မဟုတ်ခြင်း၊ ပဋိပတ်၏ မမြို့ခြင်း၊ နိဗ္ဗာန်သည် အဘာဝမျှမဟုတ်ခြင်း အစရှိသော အကြောင်း ကြောင့်) (နိဗ္ဗာန်ကို မရနိုင် မသိနိုင်သောကြောင့် စသည်ဖြင့် ပြဆိုသော ပရဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်၏) ဤအကြောင်းအားလုံးသည် အသင့်ယုတ္တိရှိသော အကြောင်းခိုင်လုံသော အကြောင်းမဟုတ်။

၅၅၉။ “ငါ့ရှင် ဇမ္ဗူခါဒကပရိမိုဇိ အကြင်(ရာဂက္ခယ) ရာဂ၏ကုန်ခြင်း (ဒေါသက္ခယ) ဒေါသ၏ကုန်ခြင်း (မောဟက္ခယ) မောဟ၏ ကုန်ခြင်းသည် ရှိ၏။ ဤသဘောကို နိဗ္ဗာန်ဟု ဆိုအပ်၏”စသည်ကို ဟောတော်မူသောကြောင့် “(ဓယ)ကုန်ခြင်းသည် နိဗ္ဗာန်”ဟု ဆိုငြားအံ့။ (ထိုစကား)မသင့်၊ (အဘယ့်ကြောင့်နည်း) အရဟတ္တဖိုလ်သည်လည်း ကုန်ခြင်းမျှ အဖြစ်သို့ ရောက်သောကြောင့်တည်း။ မှန်၏-ထိုအရဟတ္တဖိုလ်ကိုလည်း [၁၄၀] “ငါ့ရှင် အကြင် ရာဂက္ခယ ဒေါသက္ခယ မောဟက္ခယသည် ရှိ၏။ ဤသဘောကို အရဟတ္တဖိုလ်ဟု ဆိုအပ်၏” ဤသို့ အစရှိသောနည်းဖြင့် ညွှန်ပြထားပေသည်။ အနည်းငယ်ဆက်၍ ပြောဖွယ်ရှိသေး၏-(နိဗ္ဗာန်သည် ရာဂစသည်၏ ကုန်ခြင်းမျှဖြစ်ခဲ့လျှင်) နိဗ္ဗာန်၏ တိုသောကာလရှိခြင်း စသည်သို့ရောက်သော အပြစ်ရှိခြင်းကြောင့်လည်း (ထိုစကား မသင့်)၊ ချဲ့၍ပြအံ့-ဤသို့ ပရဝါဒီဆိုသည့်အတိုင်း ကုန်ခြင်းမျှ နိဗ္ဗာန်ဖြစ်လျှင် နိဗ္ဗာန်သည် တိုသောကာလ ရှိခြင်းသို့၎င်း၊ သင်္ခတလက္ခဏာသို့၎င်း၊ သမ္မာဝါယာမနှင့်ကင်း၍ ရနိုင်ကောင်း သည်၏ အဖြစ်သို့၎င်း ရောက်၏။ ထို့ပြင် သင်္ခတလက္ခဏာ ရှိသောကြောင့်ပင် သင်္ခတတရား၌ အတွင်းဝင်၏၊ သင်္ခတတရား

၌ အတွင်းဝင် သောကြောင့် ရာဂအစရှိသော မီးတို့ကလောင်အပ်၏။ လောင်အပ်သောကြောင့် ဒုက္ခလည်းမည်၏ ဤသို့လည်း အပြစ်ဖြစ်၏။

အကြင်ကုန်ခြင်းမှ စ၍ နောက်ကာလ၌ ဖြစ်ခြင်းမည်သည် မရှိ။ ထိုသို့သော အပြီးအပြတ်ကုန်ခြင်း၏ နိဗ္ဗာန်ဖြစ်ခြင်းကြောင့် (အဋ္ဌကထာဆိုသည့်) အပြစ်မရှိဟု ဆိုခြားအံ့။ ထိုသို့ အပြီးအပြတ် ကုန်ခြင်း၏ မရှိခြင်းကြောင့်၎င်း၊ ရှိငြားသော်လည်း ထိုကုန်ခြင်းမျှ နိဗ္ဗာန်၏ ဆိုခဲ့ပြီးသော အပြစ်ဒေါသတို့ကို မလွန်နိုင်သောကြောင့်၎င်း၊ အရိယမဂ်၏ နိဗ္ဗာန်အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်းကြောင့်၎င်း (ထိုစကား)မသင့်။ မှန်၏-အရိယမဂ်သည် ရာဂစသောအပြစ်တို့ကို ကုန်စေတတ်၏။ ထို့ကြောင့် ယင်းကို ခယဟု ဆိုအပ်၏။ ထိုခယမည်သော မဂ်မှစ၍လည်း နောက်ကာလ၌ ရာဂစသော အပြစ်တို့၏ဖြစ်ခြင်းသည် မရှိတော့ပေ။ ဤတွင် တရပ်။

စင်စစ်သော်ကား မဖြစ်ခြင်းဟူသော နိရောဓဟု ဆိုအပ်သော (ခယ)ကုန်ခြင်း၏ ပရိယာယ်အားဖြင့် ဥပနိဿယမည်သောကြောင့် (မဂ်၏ အာရုံဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်သည်) အကြင်ကိလေသာ မဖြစ်ခြင်းဟူသော ခယ-ကုန်ခြင်း၏ ဥပနိဿယ-မှီရာအကြောင်း ဖြစ်၏။ ထိုကုန်ခြင်း၏ အနီး၌ဖြစ်သော ဖလူပစာ ဝေါဟာရဖြင့် (နိဗ္ဗာန်ကို)ခယ-ကုန်ခြင်းဟု ဟောတော်မူ (အပ်)ပေသည်။ သရုပ်အားဖြင့်သာလျှင် အဘယ့်ကြောင့် မဟောသနည်းဟူမူ-အလွန်သိမ်မွေ့သောကြောင့် ပေတည်း။ ထိုနိဗ္ဗာန်၏ အလွန်သိမ်မွေ့သည်၏ အဖြစ်သည်လည်း မြတ်စွာဘုရားမှာ (ဟောရန်) ကြောင့်ကြမဲ့ အဖြစ်ကို ဆောင်တတ်သောကြောင့်၎င်း၊ အရိယာဉာဏ်မျက်စိဖြင့် မြင်အပ်သည့်တရား ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း ပြီးစီးထင်ရှား၏။ ဤတွင်တရပ်။

၅၆၀။ ထိုသို့ရှင်းပြပြီးသော ဤနိဗ္ဗာန်သည် အရိယမဂ်နှင့် ပြည့်စုံသော အရိယပုဂ္ဂိုလ်သည် (သာလျှင်) ရောက်အပ်သောကြောင့် အများနှင့်မဆိုင်သော (အသာဓာရဏ)တရားဖြစ်သည်။ (မည်သည့် ဘုရားလက်ထက်က စ၍ ဖြစ်ခဲ့သည်ဟု ဤသို့) ရှေးအစွန်း၏ မရှိသောကြောင့် (အပ္ပဘဝ) အမွန်အစ မရှိပေ။ “မဂ်ရှိလျှင် (နိဗ္ဗာန်) ရှိခြင်းကြောင့် အပ္ပဘဝမဟုတ်”ဟု ဆိုခြားအံ့။ မဂ်က ဖြစ်စေအပ်သည် မဟုတ်သောကြောင့် ထိုသို့ မဆိုသင့်။ မှန်၏ ဤနိဗ္ဗာန်ကို မဂ်သည်ရောက်သာလျှင် ရောက်အပ်၏။ ဖြစ်စေအပ်သည်ကားမဟုတ်။ ထို့ကြောင့် အပ္ပဘဝသာဖြစ်ပေသည်။ အမွန်အစမရှိ (အပ္ပဘဝ)ဖြစ်သောကြောင့် အိုခြင်း သေခြင်း မရှိ၊ စ၍ ဖြစ်ခြင်း အိုခြင်း သေခြင်းတို့၏ မရှိခြင်းကြောင့် (နိစ္စ)မြဲ၏။

“နိဗ္ဗာန်၏ မြဲသည်၏အဖြစ်ကဲ့သို့ အဏု (ပကတိ ပုရိသ ကာလ) စသည်တို့၏လည်း မြဲသည်၏အဖြစ်သည် ရောက်၏”ဟု ဆိုခြားအံ့။ အကြောင်းသာဓနဟိတ်၏ မရှိခြင်းကြောင့် ထိုစကားသည် မသင့်။ “နိဗ္ဗာန်၏ မြဲသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ထိုအဏုပကတိ စသည်တို့သည် မြဲကုန်၏”ဟု ဆိုခြားအံ့။ အကြောင်းပြဟိတ်လက္ခဏာ၏ မသင့်လျော် မပြည့်စုံခြင်းကြောင့် (ဝါ-နိဗ္ဗာန်၏ မြဲသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်ဟူသော ဟိတ်သည် သာဓနဟိတ် လက္ခဏာသို့ မရောက်ခြင်းကြောင့်) ထိုစကား မသင့်။ “ယင်းအဏုစသည်တို့သည် ဥပါဒ်စသည်မရှိခြင်းကြောင့် မြဲကုန်၏ နိဗ္ဗာန်ကဲ့သို့ပင်”ဟု ဆိုခြားအံ့။ ထိုစကား မသင့်။ (အဘယ့်ကြောင့်နည်း) အဏုစသည်တို့၏ မပြီးခြင်း ထင်ရှားမရှိခြင်းကြောင့်တည်း။

၅၆၁။ စင်စစ်အားဖြင့်မူ ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း အသင့်ယုတ္တိ ၏ ရှိခြင်းကြောင့် ဤနိဗ္ဗာန်သည်သာလျှင်မြဲ၏။ ရုပ်သဘောကို ကျော်လွန်ခြင်းကြောင့် အရူပ (ရုပ်မဟုတ်သည့်နာမ်)မည်၏။ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရား စသည်တို့၏ အပြီးအဆုံးနှင့် (အခြား ရဟန္တာတို့၏ အပြီးအဆုံးသည်) ထူးခြားကွဲပြားခြင်း မရှိသောကြောင့် တပါးတည်းသာဖြစ်သော နိဗ္ဗာ-အပြီးအဆုံး ပေတည်း။ ဘာဝနာဖြင့် နိဗ္ဗာန်သို့ရောက်သူ၏ ကိလေသာ ငြိမ်းခြင်းကို၎င်း၊ ဥပါဒ်မည်သော အကျိုးဝိပါက်ခန္ဓာ အကြွင်း ရှိသေးသည်ကို၎င်း စွဲ၍ ပညတ်အပ်-သိစေအပ်သောကြောင့် သဥပါဒ်သေသနိဗ္ဗာန် မည်၏။ ထို့ပြင် သမုဒယကို အကြွင်း မဲ့ပယ်ခြင်းဖြင့် နောင်အခါ၌ ဖြစ်ထိုက်သော ကံ ၏အကျိုးကို ပယ်ပြီးသော ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်မှာ နောက်ဆုံး (ပရိနိဗ္ဗာန်စုတိ)စိတ်မှ နောက်၌ ပဝတ္တိခန္ဓာတို့၏ မဖြစ်ခြင်းကြောင့်၎င်း (ပရိနိဗ္ဗာန်စုတိတိုင်အောင်) ဖြစ်ပြီးသော ခန္ဓာတို့၏ ကွယ်ပျောက်ခြင်း ချုပ်ခြင်းကြောင့်၎င်း [၁၄၁] အကြင် ဥပါဒ်မည်သော ခန္ဓာအကြွင်း၏ မရှိခြင်းသည် ပြီး၏။ ထိုဥပါဒ်သေသခန္ဓာ အကြွင်း၏ မရှိခြင်းကိုစွဲ၍ ပညတ်အပ်-သိစေအပ်သောကြောင့် အနုပါဒ်သေသလည်း မည်၏။

လျော့လျည်းခြင်းမရှိပဲ တင်းတင်းရင်းရင်း အဆင့်ဆင့် အားထုတ်ခြင်းဖြင့်ပြီးသော ဉာဏ်အထူးဖြင့် သိအပ်သောကြောင့်၎င်း၊ အလုံးစုံကိုသိသည့် မြတ်စွာဘုရားဟောတော်မူသောကြောင့်၎င်း နိဗ္ဗာန်သည် ပရမတ္ထသဘောအားဖြင့် မရှိသည် မဟုတ် (ရှိသည်သာတည်း)။ မှန်ပေ၏ -

“အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အဇာတံ အဘူတံ အကတံ အသင်္ခတံ = ရဟန်းတို့ (ဝေဒနာ စသည်ကဲ့သို့ အကြောင်းညီညွတ်၍) ဖြစ်သည် မဟုတ်သော (အကြောင်းမဲ့အလိုလို) ဖြစ်ပေါ်သည်လည်း မဟုတ်သော (အကြောင်း တစုံတခုက) ပြုအပ်သည်လည်း မဟုတ်သော အသင်္ခတ တရားသည် ရှိပေ၏”ဟူသော ဤစကားကို ဟောတော်မူအပ်ပေသည်။

ဤဆိုခဲ့သောစကားသည် ဒုက္ခနိရောဓနိဒ္ဒေသ၌ အဆုံးအဖြတ် စကားအမြွက်ပေတည်း။

မဂ်ကို အကျယ်ပြဆိုချက်

၅၆၂။ ထိုမှတစ်ပါးဒုက္ခနိရောဓ ဂါမိနီပဋိပဒါနိဒ္ဒေသ၌ ဟောထားသော ရှစ်ပါးသော တရားတို့ကို ခန္ဓနိဒ္ဒေသ၌လည်း အနက်အားဖြင့် ပြခဲ့ပြီးသာလျှင် ဖြစ်ပေသည်။ သို့သော်လည်း ဤမဂ္ဂသစ္စာအရာ၌ တခုတည်းသော ခဏ၌ဖြစ်ကုန်သော ထို မဂ္ဂတရားတို့၏ အထူးကို သိစေရန် ပြဆိုကုန်ဦးအံ့။

အကျဉ်းအားဖြင့် (ပြရလျှင်) သစ္စာလေးပါးကိုသိရန် ကျင့်သောယောဂီအား နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုလျက် အဝိဇ္ဇာနုသယကို အကြွင်းမဲ့ နှုတ်ခွါပယ်သတ်တတ်သော ပညာမျက်စိသည် သမ္မာဒိဋ္ဌိမည်၏။ ၎င်းသည် မှန်စွာမြင်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ဓာတ် သဘောကို ထင်ရှားပြခြင်းကိစ္စရှိ၏ ဝါ-သစ္စာလေးပါးကို ထင်ရှားပြခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ အဝိဇ္ဇာအမှောင်ကို ဖျက်ဆီးခြင်းသဘော ဟု ဉာဏ်အားရှေးရှုထင်၏။ ထိုအဝိဇ္ဇာနုသယကို နှုတ်ခွါပယ်သတ်နိုင်သော အခြင်းအရာဖြင့်ဖြစ်သော သမ္မာဒိဋ္ဌိနှင့် ပြည့်စုံသောပုဂ္ဂိုလ်၏ ထိုသမ္မာဒိဋ္ဌိနှင့်ယှဉ်သော မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပကို **အကြွင်းမဲ့ပယ်သတ်တတ်သော** စိတ်ကို နိဗ္ဗာန်အာရုံသို့ ရှေးရှု တင်ပေးတတ်သော သဘောသည် သမ္မာသင်္ကပ္ပပေတည်း။ ၎င်းသည် စိတ်ကို အာရုံသို့ မှန်စွာရှေး ရှုတင်ပေးခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။ (နိဗ္ဗာန်အာရုံသို့) ရောက်စေခြင်း-သက်ဝင်စေခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပကို ပယ်ခြင်းသဘော ဟု ဉာဏ်အားရှေးရှုထင် ၏။

ထိုသို့ သမ္မာဒိဋ္ဌိဖြင့် မြင်သည့်ပြင် သမ္မာသင်္ကပ္ပဖြင့် ကြံစည်သောပုဂ္ဂိုလ်၏ ထိုကြံသည့် **ဝိတက်နှင့်ပင်ယှဉ်သော** ဝစီဒုစွရိက်ကို **အကြွင်းမဲ့နှုတ်ခွါပယ်သတ်တတ်သော** မိစ္ဆာဝါစာမှ ကြဉ်ခြင်းသဘောသည် သမ္မာဝါစာမည်၏။ ၎င်းသည် (ကြားနာသူနှင့် ယှဉ်ဖက်တရားတို့ကို) **သိမ်းဆည်းခြင်းလက္ခဏာရှိ၏**။ မိစ္ဆာဝါစာမှ ကြဉ်ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ မိစ္ဆာဝါစာကို ပယ်ခြင်းသဘောဟု ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။ ထိုအခြင်းအရာဖြင့် ကြဉ်သော ပုဂ္ဂိုလ်၏ ထိုဝိရတီနှင့်ပင် ယှဉ်သော မိစ္ဆာကမ္မန္တကို **အကြွင်းမဲ့ နှုတ်ခွါပယ်သတ်တတ်သော** ပါဏာတိပါတစသည်မှ ကြဉ်ခြင်းသဘောသည် သမ္မာကမ္မန္တမည်၏။ ၎င်းသည် (အပြစ်ကင်းသော အမှုကို) ဖြစ်စေခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ မိစ္ဆာကမ္မန္တမှ ကြဉ်ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ မိစ္ဆာကမ္မန္တကို ပယ်ခြင်း သဘောဟု ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။ ထို့ပြင် သမ္မာဝါစာ ကမ္မန္တတို့နှင့်ပြည့်စုံသော ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏ ထိုသမ္မာဝါစာကမ္မန္တတို့၏ အထူးစင်ကြယ်ကြောင်းဖြစ်သော **၎င်းတို့နှင့်ပင်ယှဉ်သော** အံ့ဖွယ်ပြုခြင်း စသည်ကို **အကြွင်းမဲ့ဖြတ်တတ်သော** မိစ္ဆာဇီဝမှ ကြဉ်ခြင်း သဘောသည် သမ္မာအာဇီဝ မည်၏။ ၎င်းသည် ကိုယ်နှုတ်တို့ကို စင်ကြယ်စေခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ သင့်လျော်သော အသက်မွေးမှုကို ဖြစ်စေခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ မိစ္ဆာဇီဝကို ပယ်ခြင်းသဘောဟု ဉာဏ်အားရှေးရှုထင်၏။

ထိုအခါ၌ သမ္မာဝါစာ ကမ္မန္တအာဇီဝဟု ဆိုအပ်သော ထိုသီလမြေ၌ ကြုံကြုံတည်သော ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏ ထိုသမ္မာဝါစာ **စသည်အားလျော်သော** ထိုသမ္မာဝါစာ စသည်တို့နှင့်ပင် **ယှဉ်သော** ပျင်းရိခြင်းကို အကြွင်းမဲ့ ဖြတ်တတ်သော အကြင်လုံ့လ အားထုတ်မှုသည် ရှိ၏။ ဤအားထုတ်မှုသည် သမ္မာဝါယာမ မည်၏။ ၎င်းသည် ချီးမြှောက်အားပေးခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ မဖြစ် သေးသော အကုသိုလ်တို့ကို မဖြစ်စေခြင်းစသော ကိစ္စရှိ၏။ မိစ္ဆာဝါယာမကို ပယ်ခြင်းသဘောဟု ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။ ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း အားထုတ်သော ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏ **ထိုသမ္မာဝါယာမနှင့်ပင်ယှဉ်သော** မိစ္ဆာသတိကို ခါထုတ်-ပယ်ဖျောက် တတ်သော စိတ်၏ မမေ့မပျောက်ခြင်း သဘောသည် [၁၄၂] သမ္မာသတိ မည်၏။ ၎င်းသည် အာရုံ၌ကပ်၍ တည်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ဝါ-အာရုံ၌ ထင်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ အာရုံကိုမမေ့ မပျောက်စေခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ မိစ္ဆာသတိကို ပယ်ခြင်းသဘော ဟု ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။ ဤသို့ အလွန်အကဲမရှိ အမြတ်ဆုံးဖြစ်သော သတိကကောင်းစွာ စောင့်ရှောက်အပ်သည့် စိတ် ရှိသောသူ၏ ထိုသတိနှင့်ပင် **ယှဉ်သော** မိစ္ဆာသမာဓိကို ဖျက်ဆီးတတ်သော စိတ္တေကဂ္ဂတာခေါ် စိတ်တည်ကြည်ခြင်း သဘော သည် သမ္မာသမာဓိ မည်၏။ ၎င်းသည် စိတ်ကို မပျံ့လွင့်စေခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ ဝါ-သူကိုယ်တိုင် မပျံ့လွင့်ခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။ စိတ်ကို အာရုံ၌ ကောင်းစွာထားခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ မိစ္ဆာသမာဓိကို ပယ်ခြင်းသဘောဟု ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်၏။ ဤသည် ကား ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါနိဒ္ဒေသ၌ သိကြောင်းနည်းပေတည်း။ ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ဤသစ္စာတို့၌ ဇာတိစ သည်တို့၏ အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

၅၆၃။ **ဉာဏ်၏ကိစ္စအားဖြင့်** ဟူသည်ကား သစ္စဉာဏ်၏ ကိစ္စအားဖြင့်လည်း အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။ ချဲ့၍ ပြအံ့ -သစ္စဉာဏ်သည် **အနုဗောဓဉာဏ်** ပဋိဝေဓဉာဏ်ဟူ၍ ၂-ပါးအပြားရှိ၏။ ထိုတွင် အနုဗောဓဉာဏ်သည် လောကီဉာဏ် ပေတည်း။ တဆင့်ကြားစသည်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် နိရောဓသစ္စာကိုလည်းသိ၏။ မဂ္ဂသစ္စာကိုလည်းသိ၏။ ပဋိဝေဓဉာဏ် သည်ကား လောကုတ္တရာပေတည်း။ နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြု၍ ပိုင်းခြားသိခြင်း (ပယ်ခြင်း အစရှိသော) **ကိစ္စပြီးသောအားဖြင့်** လေးပါးသော သစ္စာတို့ကို ထိုးထွင်း၍သိ၏။ ဤအဆိုနှင့်အညီ ဟောတော်မူသည်မှာ-

“ရဟန်းတို့ အကြင်ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဒုက္ခကို မြင်၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် ဒုက္ခသမုဒယကိုလည်း မြင်၏။ ဒုက္ခနိရောဓကိုလည်း မြင်၏။ ဒုက္ခနိရောဓသို့ ဆိုက်ရောက်သော အကျင့်မဂ္ဂသစ္စာကိုလည်း မြင်၏” ဤသို့ စသည် အလုံးစုံကို ထုတ်ဆောင်၍ ဆိုအပ်၏။

ထိုပဋိဝေဓဉာဏ်၏ ကိစ္စသည်ကား ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ၌ ထင်ရှားဖြစ်ပါလိမ့်မည်။

ထိုမှတစ်ပါး အကြင် လောကီသစ္စဉာဏ်လေးပါးသည် ရှိ၏။ ထိုလေးပါးတို့တွင် ဒုက္ခကို သိသောဉာဏ်သည် ထကြွ ဖြစ်ပေါ်ကာ လွမ်းမိုးသည့် အလိုအားဖြင့်ဖြစ်သော သက္ကာယဒိဋ္ဌိကို ဆုတ်နစ်စေ-ရပ်တန့်စေတတ်၏။ သမုဒယကို သိသော ဉာဏ်သည် (ထကြွဖြစ်ပေါ်ကာ လွမ်းမိုးသည့်အလိုအားဖြင့် ဖြစ်သော) ဥဇ္ဈေဒဒိဋ္ဌိကို (ဆုတ်နစ်စေတတ်၏)။ နိရောဓကို သိသောဉာဏ်သည် (ထိုအတူပင်ဖြစ်သော) သဿတဒိဋ္ဌိကို (ဆုတ်နစ်စေတတ်၏)။ မဂ္ဂကို သိသောဉာဏ်သည် (ထိုအတူပင် ဖြစ်သော) အင်္ဂါရိယဒိဋ္ဌိကို (ဆုတ်နစ်စေတတ်၏)။ တနည်းကား ဒုက္ခဉာဏ်သည် မြဲခြင်းတင့်တယ်ခြင်း ချမ်းသာခြင်း အတ္တ အဖြစ်တို့မှ ကင်းသော ခန္ဓာတို့၌ မြဲသည် တင့်တယ်သည် ချမ်းသာသည် အတ္တဟု ထင်မှတ်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော အကျိုး၌ ဖောက်ပြန်စွာ ကျင့်ခြင်း အသိမှားခြင်းကို (ဆုတ်နစ်စေ တတ်၏)။ သမုဒယကို သိသောဉာဏ်သည် ဣဿရဇော ဖန်ဆင်းသူ ဘုရားသခင်၊ ပဓာနဇော ပကတိ၊ ကာလ၊ သဘာဝအကြောင်း စသည်တို့ကြောင့် လောက ဖြစ်သည်ဟု အကြောင်းမဟုတ် သည်၌ အကြောင်းဟု အမှတ်မှားသော အားဖြင့်ဖြစ်သော အကြောင်း၌ ဖောက်ပြန်စွာကျင့်ခြင်း အသိမှားခြင်းကို (ဆုတ်နစ် စေတတ်၏)။ နိရောဓကို သိသောဉာဏ်သည် အရူပဘုံ လောက၏အထွတ်ဖြစ်သော အသညသတ်ဘုံ (နေဝသညာနာသညာ ယတနဘုံ) စသည်တို့၌ အပဝဂ္ဂဇော ဆင်းရဲကင်းရာ (မောက္ခလွတ်မြောက်ရာ) နိဗ္ဗာန်ဟု စွဲယူခြင်းဟူသော နိရောဓ၌ ဖောက်ပြန် စွာကျင့်ခြင်း-အသိမှားခြင်းကို (ဆုတ်နစ်စေတတ်၏)။ မဂ်ကိုသိသောဉာဏ်သည် ကာမ သုခကို သာယာခံစားမှု မိမိကိုယ်ကို ပင်ပန်းအောင် ကျင့်မှု အပြားရှိသော စင်ကြယ်ရာစင်ကြယ်ကြောင်း နိဗ္ဗာန်၏ အကျင့်လမ်းမဟုတ်ရာ၌ နိဗ္ဗာန်၏ အကျင့်လမ်းဟု စွဲယူသည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်သောရောက်ကြောင်း၌ ဖောက်ပြန်စွာကျင့်ခြင်း-အသိမှားခြင်းကို ဆုတ်နစ် စေ၏။ ထို့ကြောင့် အောက်ပါဂါထာကို ဆိုအပ်ပေသည်။

“လောကေ လောကပ္ပဘဝေ၊ လောကတ္ထဂမေ သိဝေ စ တဒုပါယေ။
သမ္မုယုတိ တာဝ နရော၊ န ဝိဇာနာတိ ယာဝ သစ္စာနိ။

နရော-တစုံတယောက်သောပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါသည်။ သစ္စာနိ-အမှန်တရားတို့ကို၊ ယာဝ-အကြင်မျှလောက် ကာလပတ် လုံး၊ န ဝိဇာနာတိ-မသိသေး၊ တာဝ-ထိုမျှလောက်ကာလပတ်လုံး၊ လောကေ-လောကဇောသော ဒုက္ခသစ္စာ၌၎င်း၊ လောကပ္ပ ဘဝေ-လောက၏အကြောင်းဟု ဆိုအပ်သော သမုဒယသစ္စာ၌၎င်း၊ လောကတ္ထဂမေ-လောက၏ ချုပ်ရာဟု ဆိုအပ်သော၊ သိဝေ စ-နိဗ္ဗာန်၌၎င်း၊ တဒုပါယေ-ထိုနိဗ္ဗာန်သို့ရောက်ကြောင်း အကျင့်၌၎င်း၊ သမ္မုယုတိ-ပြင်းစွာ ဖောက်ပြားသိမှား တွေဝေ လျက်ရှိ၏” ဟူ၍ပင်တည်း။

ဤသို့လျှင် ဤသစ္စာတို့၌ ဉာဏ်၏ ကိစ္စအားဖြင့်လည်း အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

၅၆၄။ အတွင်းဝင်သော တရားတို့၏ အပြားအားဖြင့်ဟူရာ၌(အကျယ်ကား) တဏှာနှင့် လောကုတ္တရာ တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းသောတရားအလုံးစုံတို့သည် ဒုက္ခသစ္စာ၌ အတွင်းဝင်ကုန်၏။ ၃၆-ပါးသော တဏှာဝိစရိတ်တို့သည် သမုဒယသစ္စာ၌ အတွင်းဝင်ကုန်၏။ နိရောဓသစ္စာသည် အခြားနှင့် ရောနှောခြင်းမရှိ- တပါးတည်းသာ ဖြစ်သည်။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဟူသော မျက်နှာဖြင့် ဝိမံသိဒ္ဓိပါဒ် ပညါခြေ ပညာဗိုလ် ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်တို့သည် မဂ္ဂသစ္စာ၌ အတွင်းဝင်ကုန်၏။ သမ္မာ သင်္ကပ္ပကို ညွှန်ပြခြင်းဖြင့်၊ [၁၄၄] နေက္ခမ္မဝိတက်စသော သုံးပါးသော ဝိတက်တို့သည်အတွင်းဝင်ကုန်၏။ သမ္မာဝါစာကို ညွှန်ပြခြင်းဖြင့် လေးပါးသော ဝစီသုစရိတ်တို့သည် အတွင်းဝင်ကုန်၏။ သမ္မာကမ္မန္တကို ညွှန်ပြခြင်းဖြင့် သုံးပါးသော ကာယ သုစရိတ်တို့သည် အတွင်းဝင်ကုန်၏။ သမ္မာအာဇီဝအမှူးပြုသဖြင့် (အပ္ပိစ္ဆတာ) အလိုနည်းခြင်းသည်၎င်း (သန္တုတ္တိတာ) ရောင့်ရဲ လွယ်ခြင်းသည်၎င်း အတွင်းဝင်၏။ တနည်းကား ဤသမ္မာဝါစာ-ကမ္မန္တ-အာဇီဝအားလုံးတို့သည်ပင်လျှင် အရိယကန္တသီလ ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ယင်းသီလကိုလည်း သဒ္ဓါတည်းဟူသောလက်ဖြင့် ခံယူအပ်သောကြောင့်၎င်း၊ ထိုသမ္မာဝါစာ-ကမ္မန္တ- အာဇီဝတို့ရှိလျှင် ရှိမြဲဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ သဒ္ဓါခြေ သဒ္ဓါဗိုလ် ဆန္ဒဒ္ဓိပါဒ်တို့သည် အတွင်းဝင်ကုန်၏။ သမ္မာဝါယာမကို ညွှန်ပြခြင်းဖြင့် သမ္မပ္ပဓာန်လေးပါး ဝိရိယိန္ဒြေ ဝိရိယဗိုလ် ဝိရိယသမ္မောဇ္ဈင်တို့သည် အတွင်းဝင်ကုန်၏။ သမ္မာသတိကို ညွှန်ပြ ခြင်းဖြင့် သတိပဋ္ဌာန်လေးပါး သတိခြေ သတိဗိုလ် သတိသမ္မောဇ္ဈင်တို့သည် အတွင်းဝင်ကုန်၏။ သမ္မာသမာဓိကို ညွှန်ပြခြင်း ဖြင့် ဝိတက်ဝိစာရရှိ သည့် သမာဓိအစရိကုန်သော သမာဓိ သုံးပါးတို့သည်၎င်း၊ စိတ္တိဒ္ဓိပါဒ်ဆိုင်ရာ စိတ္တသမာဓိ သမာဓိခြေ သမာဓိဗိုလ် ဝိတိသမ္မောဇ္ဈင် ပဿဒ္ဓိ-သမာဓိ-ဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈင်တို့သည်၎င်း အတွင်းဝင်ကုန်၏။ ဤသို့လျှင် ဤသစ္စာတို့၌ အတွင်းဝင်သော တရားတို့၏ အပြားအားဖြင့်လည်း အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

၅၆၅။ ဥပမာအားဖြင့် ဟူရာ၌ အကျယ်ကား ဒုက္ခသစ္စာကိုဝန်ထုပ်ကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ သမုဒယသစ္စာကို ဝန်ထမ်း ဆောင်ခြင်းကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ နိရောဓသစ္စာကို ဝန်ထုပ်ချခြင်းကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ မဂ္ဂသစ္စာကို ဝန်ထုပ်ချကြောင်း နည်းလမ်း ကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ တနည်း ဒုက္ခသစ္စာကို ရောဂါကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ သမုဒယသစ္စာကို ရောဂါ၏အကြောင်းရင်းကဲ့သို့ မှတ် အပ်၏။ နိရောဓသစ္စာကို ရောဂါပျောက်ခြင်းကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ မဂ္ဂသစ္စာကို ဆေးကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ တနည်း ဒုက္ခသစ္စာကို အစာရှားပါးခြင်းကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ သမုဒယသစ္စာကို မိုးခေါင်ခြင်းကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ နိရောဓသစ္စာကို ဝပြောခြင်းကဲ့သို့

မှတ်အပ်၏။ မဂ္ဂသစ္စာကို မိုးကောင်းခြင်းကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ တနည်းသော်ကား ရန်သူ ရန်စ ရန်ငြိမ်းခြင်း-ရန်ငြိမ်းကြောင်း တို့နှင့်၎င်း၊ အဆိပ်ပင်-ယင်း၏အမြစ်-ယင်းအမြစ်ပြတ်ခြင်း-ယင်းအမြစ် ပြတ်ကြောင်းတို့နှင့်၎င်း၊ ဘေး-ဘေး၏ အကြောင်း ရင်း-ဘေးကင်းခြင်း-ယင်းကိုကြောင်း တို့နှင့်၎င်း၊ ဤဖက်ကမ်း ကြီးစွာသော ရေယဉ်-ဟိုဖက်ကမ်း-ထိုဟိုဖက်ကမ်းသို့ ရောက်ကြောင်း အားထုတ်ခြင်းတို့နှင့်၎င်း ယှဉ်စေ၍လည်း ဤသစ္စာလေးပါးတို့ကို ဥပမာအားဖြင့် သိအပ်ကုန်၏။ ဤသို့လျှင် ဤသစ္စာတို့၌ ဥပမာအားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

၅၆၆။ **လေးချက်စုအားဖြင့်** ဟူရာ၌ အကျယ်ကား ဤသစ္စာလေးပါးတို့တွင် ဒုက္ခသာမည်၍ အရိယသစ္စာ မမည်သော တရားသည် ရှိ၏။ အရိယသစ္စာသာမည်၍ ဒုက္ခမမည်သော တရားသည်ရှိ၏။ ဒုက္ခလည်းမည် အရိယသစ္စာလည်း မည်သော တရားသည် ရှိ၏။ ဒုက္ခလည်းမမည် အရိယသစ္စာလည်း မမည်သောတရားသည်ရှိ၏။ သမုဒယသစ္စာ စသည်တို့၌လည်း ဤ နည်းပင်။ ထိုတွင် မဂ်နှင့်ယှဉ်သော တရားတို့သည်၎င်း၊ **သာမညဗိုလ်တို့သည်၎င်း**၊ “အကြင်တရားသည် မမြဲ၊ ထိုတရား သည် ဆင်းရဲ”ဟု ဟောတော်မူခြင်းကြောင့်၎င်း၊ သင်္ခါရ ဒုက္ခဖြစ်ခြင်းကြောင့်၎င်း ဒုက္ခ-ဆင်းရဲကား မည်၏။ အရိယသစ္စာကား မမည်။ နိရောဓသည် အရိယသစ္စာကား မည်၏။ ဒုက္ခကား မမည်။ ဤမှတစ်ပါးသော သမုဒယနှင့်မဂ္ဂဟူသော အရိယသစ္စာ နှစ်ပါးသည်ကား မမြဲသောကြောင့် ဒုက္ခမည်သည် ဖြစ်ရာ၏။ သို့သော် အကြင်ဒုက္ခကို ပိုင်းခြား၍သိရန် မြတ်စွာ ဘုရားထံ၌ မြတ်သောအကျင့်ကို ကျင့်သုံးအပ်၏။ ထိုပိုင်း ခြားသိအပ်သည့် ပရိညေယျအဖြစ်ဖြင့်ကား ဒုက္ခမမည်ပေ။ စင်စစ်သော်ကား **တဏှာကို ကြည့်၍** ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါး သည်ခပ်သိမ်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဒုက္ခလည်း မည်၏။ အရိယသစ္စာလည်း မည်၏။ မဂ်နှင့်ယှဉ်သော တရားတို့သည်၎င်း၊ **သာမညဗိုလ်တို့သည်၎င်း** အကြင်ဒုက္ခကို ပိုင်းခြား၍သိရန် မြတ်စွာ ဘုရားထံ၌ မြတ်သောအကျင့်ကို ကျင့်သုံးအပ်၏။ ထိုပရိညေယျအဖြစ်ဖြင့်ကား ဒုက္ခလည်း မမည်။ အရိယသစ္စာလည်း မမည်။ ဤပုံ ဤနည်းဖြင့် သမုဒယ စသည်တို့၌လည်း **ယှဉ်သင့်သည်အားလျော်စွာယှဉ်၍** ဤသစ္စာတို့၌ လေးချက်စုအားဖြင့်လည်း အဆုံး အဖြတ်ကိုသိအပ်၏။

[၁၄၄] ၅၆၇။ **သုညအားဖြင့်** ဟူရာ၌ အကျယ်ကား သစ္စာအားလုံးတို့သည်ပင်လျှင် ပရမတ္ထအားဖြင့် ခံစားသူ ပြုသူ ငြိမ်းသူ သွားရောက်သူတို့၏ မရှိခြင်းကြောင့် ခံစားသူစသည်တို့မှ ဆိတ်သုဉ်းကုန်၏ဟူ၍ သိအပ်၏။ ထို့ကြောင့် အောက်ပါ ဂါထာကို ဆိုအပ်ပေသည်။

“ဒုက္ခမေဝ ဟိ၊န ကောစိ ဒုက္ခိတော၊ ကာရကော န၊ ကိရိယာဝ ဝိဇ္ဇတိ။
အတ္ထိ နိဗ္ဗုတိ၊ န နိဗ္ဗုတော ပုမာ၊ မဂ္ဂမတ္ထိ၊ ဂမကော န ဝိဇ္ဇတိ။

ဒုက္ခမေဝ ဟိ-ဆင်းရဲသာရှိသည်။ န ကောစိ ဒုက္ခိတော-ဆင်းရဲသူ တစ်စုံတယောက်မျှ မရှိ။ ကာရကော န- ပြုသူမရှိ။ ကိရိယာဝ ဝိဇ္ဇတိ-ပြုခြင်းမျှသာရှိသည်။ အတ္ထိ နိဗ္ဗုတိ-ငြိမ်းအေးခြင်း ရှိသည်။ န နိဗ္ဗုတော ပုမာ- ငြိမ်းအေးသူကား မရှိ။ မဂ္ဂမတ္ထိ-မဂ္ဂေါအတ္ထိ -နိဗ္ဗာန်သွားရန် အကျင့်လမ်းသာ ရှိသည်။ ဂမကော န ဝိဇ္ဇတိ-သွားသူ ကားမရှိပေ”ဟူ၍ပင်တည်း။ “ဆင်းရဲသူ ကင်းပ ဆင်းရဲမျှ ရှိသည်။ ပြုသူ ကင်းပ ပြုခြင်းမျှ ရှိသည်။ ငြိမ်းသူကင်းပ ငြိမ်းခြင်းမျှရှိသည်။ သွားသူ ကင်းပ မဂ်လမ်းမျှ ရှိသည်”။ (ဤသို့လည်း ပြန်ဆိုအပ်၏)

တနည်းကား-

ဓုဝသုဘသုခတ္တသုညံ၊ ပုရိမဒ္ဒယ’ မတ္တသုည’ မမတပဒံ။ ဓုဝသုခအတ္တဝိရဟိတော၊ မဂ္ဂေါက္ကတိ သုညတာတေသု။ ပုရိမဒ္ဒယံ-ဒုက္ခနှင့်သမုဒယဟူသော ရှေးသစ္စာနှစ်ပါးသည်။ ဓုဝ-သုဘသုခတ္တသုညံ-မြဲခြင်း တင့်တယ်ခြင်း ချမ်းသာ ခြင်း အတ္တအဖြစ်တို့မှ ဆိတ်သုဉ်း၏။ အမတပဒံ-အမြိုက်နိဗ္ဗာန်သည်။ အတ္တသုညံအတ္တမှ ဆိတ်သုဉ်း၏။ မဂ္ဂေါ- အရိယမဂ်သည်။ ဓုဝသုခအတ္တဝိရဟိတော-မြဲခြင်း ချမ်းသာခြင်း အတ္တအဖြစ်မှ ဆိတ်သုဉ်း၏။ ဣတိ-ဤသို့။ တေသု-ထိုသစ္စာလေးပါးတို့၌၊ သုညတာ-ဆိတ်သုဉ်းသည်၏ အဖြစ်ကို၊ (ဝေဒိတဗ္ဗာ-သိအပ် ၏)။

တနည်းကား သစ္စာသုံးပါးတို့သည် နိရောဓမှ ဆိတ်ကုန်၏။ နိရောဓသည်လည်း အကြွင်းသုံးပါးမှဆိတ်၏။ ဤ သစ္စာလေးပါးတို့တွင် အကြောင်းသစ္စာ ၂-ပါးသည် အကျိုးမှ ဆိတ်၏။ (အဘယ့်ကြောင့်နည်း) သမုဒယ၌ ဒုက္ခ၏ **မရှိခြင်းကြောင့်၎င်း** မဂ္ဂ၌ နိရောဓ၏ မရှိခြင်းကြောင့်၎င်း ဖြစ်ပေသည်။ (မှန်၏)ပကတိဝါဒီတို့၏ ပကတိကဲ့သို့ (အကြောင်း သည်) အကျိုးဖြင့် မျိုးရှိသည် **မဟုတ်ပေ။** အကျိုးသစ္စာသည်လည်း အကြောင်းမှဆိတ်၏။ (အဘယ့်ကြောင့်နည်း) ဒုက္ခနှင့် သမုဒယတို့၏၎င်း၊ နိရောဓနှင့်မဂ္ဂတို့၏၎င်း အတူတကွ တပေါင်းတည်း မဖြစ်ကြခြင်းကြောင့်ပေတည်း။ (မှန်ပေ၏) အကြောင်းနှင့်အကျိုး အတူတကွတပေါင်းတည်း ဖြစ်နေကြသည်ဟု အယူရှိသောသူတို့၏ အဏုမြူနှစ်ခုတွဲ-ဒွိအဏုက စသည် ကဲ့သို့ **အကြောင်း၏အကျိုးသည်** အကြောင်းနှင့်အတူတကွ တပေါင်းတည်းတည်နေသည် မဟုတ်ပေ။ ထို့ကြောင့် အောက်ပါ ဂါထာကို ဆိုအပ်ပေသည်။

တယမိခ နိရောဓသည်၊ တယေန တေနာပိ နိဗ္ဗတိ သုညာ။
သုညော ဖလေန ဟေတု၊ ဖလမ္ဘိတံ ဟေတုနာ သုညံ။

“သုံးပါးအပေါင်းက နိရောဓမှဆိုတတ်သည်၊ နိဗ္ဗာန်ကလည်း ထိုသုံးပါးမှဆိုတတ်သည်။ အကြောင်းသစ္စာက အကျိုးမှ ဆိုတတ်သည်၊ အကျိုးကလည်း ထိုအကြောင်းမှ ဆိုတတ်သည်”ဟူ၍ ပင်တည်း။

ဤသို့လျှင် သုညအားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

၅၆၈။ **ကေဝိစေသောအပြားတို့ဖြင့်** ဟူရာ၌ အကျယ်ကား ဤသစ္စာလေးပါးတို့တွင် ဒုက္ခသစ္စာသည် မပြတ်ဖြစ်ခြင်း သဘောအားဖြင့် အလုံးစုံပင် တပါးတည်းသာဖြစ်သည်။ နာမ်နှင့်ရုပ်အားဖြင့် ၂-ပါးအပြားရှိ၏။ ကာမ ရူပ အရူပ-ဟူသော ဥပပတ္တိဘဝ အပြားအားဖြင့် သုံးပါးအပြားရှိ၏။ အာဟာရလေးပါးအပြားအားဖြင့် ၄-ပါး အပြားရှိ၏။ ဥပါဒါ နက္ခန္ဓာငါးပါး အပြားအားဖြင့် ၅-ပါးအပြားရှိ၏။

သမုဒယသစ္စာသည်လည်း ဖြစ်စေတတ်သော သဘောအားဖြင့် တပါးတည်းသာ ဖြစ်သည်။ ဒိဋ္ဌိနှင့်ယှဉ် မယှဉ် အားဖြင့် ၂-ပါးအပြားရှိ၏။ ကာမတဏှာ ဘဝတဏှာ ဝိဘဝတဏှာအပြားအားဖြင့် သုံးပါးအပြားရှိ၏။ မဂ်လေးပါးတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သောအားဖြင့် ၄-ပါးအပြားရှိ၏။ အဆင်းကို နှစ်သက်ခြင်း စသည်အပြားအားဖြင့် ငါးပါးအပြားရှိ၏။ ၆-ပါးသော တဏှာကာယ အပြားအားဖြင့် ၆-ပါးအပြားရှိ၏။

[၁၄၅] နိရောဓသစ္စာသည်လည်း အသင်္ခတဓာတ်အဖြစ်အားဖြင့် တပါးတည်းသာ ဖြစ်သည်။ ပရိယာယ် အားဖြင့်မူ သုပါဒိသေသ၊ အနုပါဒိသေသ အပြားအားဖြင့် ၂-ပါးအပြားရှိ၏။ ဘဝသုံးပါး၏ ငြိမ်းခြင်းအားဖြင့် သုံးပါးအပြား ရှိ၏။ မဂ်လေးပါးဖြင့် ရအပ်-သိအပ်သောအားဖြင့် ၄-ပါးအပြားရှိ၏။ အဆင်းကို နှစ်သက်ခြင်းစသော နှစ်သက်ခြင်းငါးပါးတို့၏ ငြိမ်းခြင်းအားဖြင့် ငါးပါးအပြားရှိ၏။ ၆-ပါးသော တဏှာကာယတို့၏ ကုန်ခြင်းအပြားအားဖြင့် ၆-ပါးအပြားရှိ၏။

မဂ္ဂသစ္စာသည်လည်း ပွားစေအပ်သည့် ဘာဝတဏှ အလိုအားဖြင့် တပါးတည်းသာ ဖြစ်သည်။ သမထနှင့် ဝိပဿနာ အပြားအားဖြင့်၎င်း၊ ဒဿနမဂ် ဘာဝနာမဂ် အပြားအားဖြင့်၎င်း ၂-ပါးအပြားရှိ၏။ သီလက္ခန္ဓာအစရှိသော ခန္ဓာသုံးပါး အပြားအားဖြင့် သုံးပါးအပြားရှိ၏။ မှန်၏-ဤမဂ်သည် လောကုတ္တရာမျှဖြစ်၍ အကြွင်းရှိသောကြောင့် ယင်းကို (လောကီ လောကုတ္တရာ အကုန်ပါဝင်၍) အကြွင်းမရှိကုန်သော သီလအစရှိကုန်သော သုံးပါးသော ခန္ဓာတို့ဖြင့် သိမ်းယူ ရေတွက်အပ်၏ မြို့ကို တိုင်းပြည်ဖြင့် သိမ်းယူရေတွက်အပ်သကဲ့သို့ပင်။ ဤအဆိုနှင့်အညီ ဟောထားသည်မှာ-

“ဒကာ ဝိသာခ အင်္ဂါရှစ်ပါးရှိသော အရိယမဂ်ဖြင့် သုံးပါးသော ခန္ဓာတို့ကို ရေတွက်အပ်သည်မဟုတ်၊ ဒကာ ဝိသာခ စင်စစ်မှာမူ သုံးပါးသော ခန္ဓာတို့ဖြင့် အင်္ဂါရှစ်ပါးရှိသော အရိယမဂ်ကို ရေတွက်အပ်ပေသည်။ ဒကာ ဝိသာခ အကြင်သမ္မာဝါစာသည်၎င်း၊ အကြင်သမ္မာကမ္မန္တသည်၎င်း၊ အကြင်သမ္မာအာဇီဝသည်၎င်း ရှိ၏။ ဤတရား တို့ကို သီလက္ခန္ဓာဖြင့် ရေတွက်အပ်ကုန်၏။ အကြင် သမ္မာဝါယာမသည်၎င်း၊ အကြင် သမ္မာသတိသည်၎င်း၊ အကြင် သမ္မာသမာဓိသည်၎င်း ရှိ၏။ ဤတရားတို့ကို သမာဓိက္ခန္ဓာဖြင့် ရေတွက်အပ်ကုန်၏။ အကြင် သမ္မာဒိဋ္ဌိသည်၎င်း၊ အကြင် သမ္မာသင်္ကပ္ပသည်၎င်း ရှိ၏။ ဤတရားတို့ကို ပညာက္ခန္ဓာဖြင့် ရေတွက်အပ်ကုန်၏” ဟူ၍ပင်တည်း။

ချဲ့၍ပြရလျှင်-ဤမဂ္ဂင်ရှစ်ပါးတို့တွင် သုံးပါးသော သမ္မာဝါစာ ကမ္မန္တအာဇီဝတို့သည် သီလချည်းပင်ဖြစ်သည်။ ထို့ ကြောင့် ယင်းတို့ကိုတူသော သီလဇာတ်အရ သီလက္ခန္ဓာဖြင့် ရေတွက်အပ်ကုန်၏။ (ပါဠိ၌ သီလက္ခန္ဓေ သီလက္ခန္ဓာ၌-ဟု ရှိသော်လည်း အဋ္ဌကထာအဖွင့်နှင့်အညီ သီလက္ခန္ဓာဖြင့်ဟု ကရိုဏ်းအနက် ပြန်ခဲ့ပြီ။) သမ္မာဝါယာမအစရှိသော မဂ္ဂင်သုံးပါး တို့တွင် သမာဓိသည် မိမိအလိုအားဖြင့် အာရုံ၌ တခုတည်း အာရုံပြုသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် သက်ဝင်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၊ ဝီရိယက ပင့်မြောက် အားပေးခြင်းကိစ္စကို ပြီးစေ၍ သတိက မပေါ်ထွက်ခြင်း-မမေ့ခြင်းကိစ္စကို ပြီးစေမှသာလျှင် ကျေးဇူးပြုမှု- ထောက်ပံ့မှုကို ရ၍ စွမ်းနိုင်ပေသည်။

ထိုသို့ဖြစ်ရာ၌ ဥပမာကား-နက္ခတ်ပွဲကို ပျော်နွံကုန်အံ့ဟု ဥယျာဉ်သို့ဝင်ကုန်သော သူငယ်ချင်း သုံးယောက်တို့တွင် တယောက်သောသူသည် ကောင်းစွာပွင့်နေသော စကားပင်ကိုမြင်၍ လက်ကိုမြှောက်လျက် ခူးရန်လည်း မမှီပဲရှိရာ၏။ ထိုအခါ ထိုသူအား ဒုတိယလူက ကျောက်ကုန်း၍ ပေးရာ၏။ ပဌမလူသည် ဒုတိယလူ၏ ကျောက်ကုန်း၌ ရပ်တည်၍လည်း တုန်နေ၍ မခူးနိုင်ပဲရှိရာ၏။ ထိုအခါ ထိုသူအား တတိယလူက ပန်းစွန်းကို ကပ်ညွတ်ပေးရာ၏။ ထိုသူသည် တယောက်၏ ကျောက်ကုန်း၌ တည်၍ တယောက်၏ ပန်းစွန်းကို ထောက်လျက် အလိုရှိတိုင်း ပန်းတို့ကိုခူး၍ ပန်ဆင်ကာ နက္ခတ်ပွဲကို ပျော်နွံရာသကဲ့သို့ ဤသမာဓိ၏ ဖြစ်ပုံကို ဤအတူပင် ဖြစ်သည်ဟု မှတ်အပ်၏။

[၁၄၆] ဥပမာ ဥပမေယျ နှီးနှော၍ပြအံ့-ဥယျာဉ်သို့ တပေါင်းတည်းဝင်လာကုန်သော သူငယ်ချင်း သုံးယောက်တို့ ကဲ့သို့ တပေါင်းတည်းဖြစ်ကုန်သော သမ္မာဝါယာမစသော တရားသုံးပါးတို့ကို မှတ်အပ်ကုန်၏။ ကောင်းစွာပွင့်နေသော စကားပင်ကဲ့သို့ အာရုံကိုမှတ်အပ်၏။ လက်ကိုမြှောက်၍သော်လည်း ခူးရန်မစွမ်းနိုင်သော သူကဲ့သို့ မိမိအလိုလို အာရုံ၌ တခုတည်း အာရုံပြုသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် သက်ဝင်ရန် မစွမ်းနိုင်သော သမာဓိကို မှတ်အပ်၏။ ကျောကုန်းပေးသော သူငယ်ချင်း ကဲ့သို့ သမ္မာဝါယာမကို မှတ်အပ်၏။ ပခုံးစွန်းညှိတ်ပေးလျက် တည်သော သူငယ်ချင်းကဲ့သို့ သမ္မာသတိကို မှတ်အပ်၏။ ထိုသုံးယောက်တို့တွင် တယောက်၏ ကျောကုန်း၌တည်လျက် တယောက်၏ ပခုံးစွန်းကိုထောက်၍ ပဌမသူငယ်ချင်းသည် အလိုရှိတိုင်းပန်းကို ခူးနိုင်သကဲ့သို့ ဤအတူပင် ဝီရိယက ပင့်မြှောက်အားပေးခြင်းကိစ္စကို ပြီးစေ၍ သတိက မပေါ်ထွက်ခြင်း မမေ့ခြင်းကိစ္စကို ပြီးစေသဖြင့် သမာဓိသည် ကျေးဇူးပြုမှု-ထောက်ပံ့မှုကို ရသည်ဖြစ်၍ အာရုံ၌ တခုတည်း အာရုံပြုသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် သက်ဝင်ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် ဤ သုံးပါးတို့တွင် သမာဓိကိုသာလျှင် တူသော သမာဓိဇာတ်အရ သမာဓိကုန္တာဖြင့် ရေတွက်အပ်သည်။ သမ္မာဝါယာမ သမ္မာသတိ တို့သည်ကား (သမာဓိအား ကျေးဇူးပြုသောလျော်သော) ကိစ္စအရ (သမာဓိ ကုန္တာဖြင့်) ရေတွက်အပ်သည် ဖြစ်ကုန်၏။

သမ္မာဒိဋ္ဌိနှင့် သမ္မာသင်္ကပ္ပတို့တွင်လည်း ပညာသည် မိမိအလိုလို အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တဟု အာရုံကို ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်။ ဝိတက်က ထုနက်သလို ကြံကြံပေးမှသာလျှင် စွမ်းနိုင်၏။ အဘယ်သို့နည်း? (ရွှေငွေ ရာပြတ်)ပွဲမင်းသည် အသပြာငွေကို လက်၌ တင်ထား၍ အလုံးစုံသော အဖို့တို့၌ ကြည့်ရှုလိုသော်လည်း မျက်လုံး မျက်လွှာပြင်ဖြင့်ပင်လျှင် လှည့် ကြည့်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်။ လက်ဆစ်လက်ချောင်းတို့ဖြင့် လှည့်လှည့်ပေး၍ ထိုမှ ဤမှ ကြည့်ရှုခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သကဲ့သို့ ဤအတူ ပင်လျှင် ပညာသည် မိမိအလိုလို အနိစ္စစသည်၏အစွမ်းဖြင့် အာရုံကို ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်။ အာရုံသို့ ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း လက္ခဏာရှိသော ရှေးဦးစွာ (ထုနက်) ခေါက်ခြင်း လှည့်ပတ်၍ ခေါက်ခြင်း ကိစ္စ (ရသ) ရှိသောဝိတက်က စ၍ခေါက်သကဲ့ သို့၎င်း လှည့်၍ပေးသကဲ့သို့၎င်း ကြံသောအားဖြင့် ယူ၍ယူ၍ ပေးအပ်သော အာရုံကိုသာလျှင် ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်ပေ၏။ ထို့ကြောင့် ဤပညာကုန္တာ အရာ၌လည်း သမ္မာဒိဋ္ဌိကိုသာလျှင် တူသောပညာဇာတ်အရ ပညာကုန္တာဖြင့် ရေတွက်အပ်၏။ သမ္မာသင်္ကပ္ပကိုမူ (ပညာ ၏ကိစ္စနှင့် တူသော) ကိစ္စအရ ပညာကုန္တာဖြင့်) ရေတွက်အပ်ပေသည်။

ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း မဂ်သည် ဤသုံးပါးသော ခန္ဓာတို့ဖြင့် ရေတွက်ခြင်းသို့ရောက်၏။ ထို့ကြောင့် “ခန္ဓာ သုံးပါး အပြားအားဖြင့် သုံးပါးအပြားရှိ၏”ဟု ငါဆိုခဲ့ပေသည်။ သောတာပတ္တိမဂ် စသည်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့်သာလျှင် လေးပါး အပြားရှိ၏။

တနည်းသော်ကား-သစ္စာအားလုံးတို့သည်ပင် မချွတ်မယွင်း မှန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်သော်၎င်း၊ ထူးသောဉာဏ် ဖြင့် သိအပ်သော အဘိညေယျတရား၏ အဖြစ်ကြောင့်သော်၎င်း တပါးတည်းသာ ဖြစ်ကုန်၏။ လောကီ လောကုတ္တရာ သစ္စာ အားဖြင့်၎င်း သင်္ခတ အသင်္ခတအားဖြင့်၎င်း ၂-ပါးအပြားရှိကုန်၏။ ဒဿနဖြင့် ပယ်အပ်သော တရားဘာဝနာဖြင့် ပယ်အပ် သော တရား ယင်းနှစ်မျိုးလုံးဖြင့် မပယ်အပ်သော တရားအားဖြင့် သုံးပါးအပြားရှိကုန်၏။ ပရိညေယျ အစရှိသော အပြားအား ဖြင့် လေးပါးအပြားရှိကုန်၏။ ဤသို့လျှင် ဤသစ္စာတို့၌ ဧကဝိမ စသော အပြားတို့ဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ကို သိအပ်၏။

[၁၄၇] ၅၆၉။ တူသောအဖို့ရှိခြင်း ကွဲပြားသောအဖို့ ရှိခြင်းအားဖြင့် ဟူရာ၌ အကျယ်ကား သစ္စာအားလုံးတို့ သည်ပင် မချွတ်မယွင်း မှန်သောအားဖြင့်၎င်း အတ္တမှ ဆိတ်သောအားဖြင့်၎င်း၊ ထိုးထွင်းသိရန် ပြုနိုင်ခဲ့သောအားဖြင့်၎င်း တူသောအဖို့ရှိ ကုန်၏။ ဤအဆိုနှင့်အညီဟောတော်မူသည်မှာ-

“အာနန္ဒာ ယခုမေးမည့် ထိုအရာကို အဘယ်သို့ထင်သနည်း? အကြင်လူတယောက်သည် အဝေးမှတည်၍ သာ လျှင် အလွန်ကျဉ်းသော သံကောက်ပေါက် (သော့ပေါက်)ဖြင့် မြားကို မချွတ်မလွဲစေပဲ အဆင့်ဆင့်ပစ်သွင်းနိုင် ရာ၏။ အကြင်လူတယောက်သည်လည်း အစိတ်တရာ ၀၁-အစိတ်များစွာ ကွဲပြားသော သားမြီးမျှင် ၏ အစွန်းတခု ဖြင့် အစွန်းတခုကို ထိမှန်စေရာ၏။ ဤအလုပ်နှစ်ခုတို့တွင် အဘယ်အလုပ်သည်သာ၍ ပြုနိုင်ခဲ့သနည်းသာ၍ ဖြစ်စေ နိုင်ခဲ့သနည်းဟု မေးတော်မူ၏။ အရှင်ဘုရား အကြင်သူသည် အစိတ်တရာ အစိတ်များစွာ ကွဲပြားသော သားမြီးမျှင် ၏ အစွန်းတခုဖြင့် အစွန်းတခုကို ထိမှန်စေရာ၏။ ထိုသူ၏ အလုပ်သည်သာ၍လည်း ပြုလုပ်နိုင် ခဲ့ပါသည်သာ၍ လည်း ဖြစ်စေနိုင်ခဲ့ပါသည် ဘုရားဟု လျှောက်၏။ အာနန္ဒာ အကြင်သူတို့သည် ဤသည်ကား ဒုက္ခဟု ဟုတ်တိုင်း မှန်စွာ ထိုးထွင်း၍ သိကုန်၏။ ဤသည်ကား ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါဟု ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ ထိုးထွင်း၍ သိကုန်၏။ ထိုသို့သိသောပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ထိုသားမြီးမျှင်ထိပ်ချင်း ထိမှန်အောင် ပြုလုပ်နိုင်သည်ထက်သာ၍ ထိုးထွင်း သိနိုင်ခဲ့သည်ကို ထိုးထွင်း၍ သိကြပေကုန်၏” ဟူ၍ပင်တည်း။

(ဗာဓနအစရှိသော) မိမိ၏လက္ခဏာဖြင့် ပိုင်းခြားခြင်းအားဖြင့် ကွဲပြားသောအဖို့ရှိကုန်၏။ ရှေးသစ္စာ ၂-ပါးတို့သည် သက်ဝင်နိုင်ခဲ့သော အနက်သဘောအားဖြင့် နက်နဲသောကြောင့်၎င်း၊ လောကီ ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ သာသဝဖြစ်သောကြောင့် ၎င်း တူသောအဖို့ရှိကုန်၏။ အကျိုးနှင့်အကြောင်း အကွဲအပြားအားဖြင့်၎င်း ပရိညေယျနှင့် ပဟာတဗ္ဗအားဖြင့်၎င်း ကွဲပြားသော

အဖို့ရှိကုန်၏။ နောက်သစ္စာ ၂-ပါးတို့သည်လည်း နက်နဲသောအနက် သဘောအားဖြင့် သက်ဝင်နိုင်ခဲ့သောကြောင့်၎င်း၊ လောကုတ္တရာ ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း အနာသဝဖြစ်သောကြောင့်၎င်း တူသောအဖို့ရှိကုန်၏။ အာရုံနှင့် အာရုံပြုသည့်တရား အကွဲအပြားအားဖြင့်၎င်း၊ သစ္စိကာတဗ္ဗနှင့် ဘာဝေတဗ္ဗအားဖြင့်၎င်း ကွဲပြားသောအဖို့ ရှိကုန်၏။ ပဌမနှင့်တတိယ သစ္စာတို့သည်လည်း အကျိုးဟု ညွှန်ပြအပ်သောအားဖြင့် တူသောအဖို့ ရှိကုန်၏။ သင်္ခတ အသင်္ခတအားဖြင့် ကွဲပြားသော အဖို့ရှိကုန်၏။ ဒုတိယနှင့် စတုတ္ထသစ္စာတို့သည်လည်း အကြောင်းဟု ညွှန်ပြအပ်သောအားဖြင့် တူသောအဖို့ ရှိကုန်၏။ စင်စစ် ကုသိုလ်အကုသိုလ်အားဖြင့် ကွဲပြားသောအဖို့ ရှိကုန်၏။ ပဌမနှင့်စတုတ္ထ သစ္စာတို့သည်လည်း သင်္ခတအဖြစ်အားဖြင့် တူသောအဖို့ ရှိကုန်၏။ လောကီ လောကုတ္တရာအားဖြင့် ကွဲပြားသောအဖို့ ရှိကုန်၏။ ဒုတိယနှင့် တတိယသစ္စာတို့သည်လည်း နေဝသေက္ခနာသေက္ခ-သေက္ခ ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဥစ္စာလည်းမဟုတ် အသေက္ခ-ရဟန္တာတို့၏ ဥစ္စာလည်း မဟုတ်သည်၏ အဖြစ်အားဖြင့် တူသော အဖို့ရှိကုန်၏။ အာရုံ ပြုတတ်သည့်တရား အာရုံမပြုတတ်သည့် တရားအားဖြင့် ကွဲပြားသောအဖို့ ရှိကုန်၏။

ဤဆိုခဲ့သောအစဉ်ဖြင့် ဤသို့သော အပြားရှိသော နည်းတို့ဖြင့်လည်း အရိယသစ္စာတို့၏ တူသောအဖို့ရှိသည် ကွဲပြားသောအဖို့ ရှိသည်၏အဖြစ်ကို ပညာရှိသည် သိရာ၏။ ဤတွင် သစ္စာတို့ကို အကျယ်ပြဆိုချက် ပြီး၏။

ဤသည်ကား သူ့တော်ကောင်းအပေါင်းတို့၏ ဝမ်းမြောက်ခြင်းငှါ
 ပြုစီရင်(အပ်)သော ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကျမ်းဝယ်
 ပညာဘာဝနာအရာ၌
 ဣန္ဒြေသစ္စာတို့ကို အကျယ်ပြချက် (ဣန္ဒြေယသစ္စာနိဒ္ဒေသ) မည်သော
 တဆယ့်ခြောက်ခုမြောက် အပိုင်းအခန်းပေတည်း။
 (ဣန္ဒြေသစ္စာတို့ကို အကျယ်ပြချက် ပြီး၏)
 ဝိသုဒ္ဓိမဂ် မြန်မာပြန် တတိယတွဲ ပြီး၏။

မှတ်ချက်

၁-မီရ-ပုဒ်+ကုဋ္ဌ-ဝိသေသတ္ထပစ္စည်း=မီရိဋ္ဌ-ထူးချွန်သောပညာရှိ။ ပဒ-အရာဌာန။

မှတ်ချက်

၁-သမတ္တ-ပုဒ် သဗ္ဗအနက်ဟော။ ပညာရှိတို့သည် သူခပ်သိမ်းတို့၏ မြတ်နိုးခြင်းကို ရမြဲဖြစ်သည်။ ထိုသို့သော မြတ်နိုးခြင်းကို အရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ အလောင်းလျာ သူငယ်လည်း ရရှိသည်-ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-ဗဘူဝ ကဲ့သို့ပရောက္ခာဝိဘတ်ဖြင့် ပြီးသည်။

မှတ်ချက်

၁-သက္ကဋ္ဌရောပမယာ-ဟူသော ဋီကာကျော်၌ကဲ့သို့ ဝိပရိတ်ပြန်ထားသည်။ သက္ကတဘာသာ၌ကား ဤပုဒ်ပြီးပုံမျိုးမှာ ဝိပရိတ်မဟုတ်၊ ပကတိ အရိုးအစဉ်ပင် ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-အသုဒ္ဓ+အာယ-ဖြင့် ပြီးသော အသုဒ္ဓါယ (ဟူသော နာမဓာတ်)+မာနပစ္စည်းတို့ဖြင့် ပြီးစေအပ်၏။

မှတ်ချက်

၁-ပဘာဝံ၊ စွမ်းရည်အထူးကို။ လဒ္ဓါ၊ ရ၍-ဤသို့လည်း ပဒစ္ဆေဒပြုနိုင်၏။

မှတ်ချက်

အထက်ပါ သင်္ဂဟ ဂါထာများကို မဟာစည် ဆရာတော်၏ တောင်းပန်ချက်ဖြင့် သံလျင်မြို့နယ် သပြေကန်ရွာ မဟာဓမ္မိကာ ရာမတိုက် အနုနာယကဆရာတော် အရှင်ဝါသေဋ္ဌ မထေရ်က ရေးသားဖွဲ့စီပေးတော်မူသည်။ ယင်းဂါထာတို့ကို ဆဋ္ဌသံဂါယနာဝန်ဆောင် သံဃအဖွဲ့၏ သဘောတူ ဆုံးဖြတ်ချက်ဖြင့် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ပါဠိနိဒါန်း၌ ထည့်သွင်း ဖော်ပြခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ထိုပါဠိနိဒါန်း ယင်းဂါထာတို့၏အဆုံး၌ အထက်ပါအတိုင်း နိဂုံးစကားကို ပြထားပေသည်။

မှတ်ချက်

+ဤသို့သော ထောင့်ကွင်း အတွင်းရှိ ဂဏန်းမှာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ပါဠိစာအုပ်ဒုတိယတွဲမှ စာမျက်နှာနံပါတ် ဂဏန်း ဖြစ်သည်။ ကွင်းမပါသော ပုဒ်မကြီးနှင့် ဂဏန်းမှာ ၎င်းဒုတိယတွဲ စာအုပ်မှ စာပိုဒ်နံပါတ် ဂဏန်းဖြစ်သည်။

၁-ယခုအခါ အားထုတ်စီရင်ပေအံ့-ဟု စပ်ပါ။

၂-ပြည့်စုံစေခြင်းငှါ အားထုတ်အပ်၏-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-သမာဓိဘာဝနာ၏ အာနိသင်အကျိုးကို ရခြင်း၊သာ၍ ခိုင်မြဲခြင်း၊ချမ်းသာ လွယ်ကူစွာဖြင့် ပြီးမြောက်ပြည့်စုံစေ နိုင်ခြင်းဟူသော ထိုအကြောင်းသုံးပါးကြောင့်ဟု ဆိုလို၏။ (ဋီကာ)

၂-မြတ်စွာဘုရားသည် ဟောတော်မူခဲ့ပေသည်-ဟု စပ်ပါ။

၃-ငှါငင်း ငှါငင်း ဟောတော်မူခဲ့ပေသည်-ဟု စပ်ပါ။

၄-ထို (စတုတ္ထဈာန်ရပြီးသောရဟန်း)သည် စိတ်ကို ရှေးရှုဆောင်၏ ရှေးရှုညွတ်စေ၏-ဟု စပ်ပါ။

၅-တည်ကြည်လတ်သော် ရောက်လတ်သော် ရှေးရှုဆောင်၏ ရှေးရှုညွတ်စေ၏ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-တည်ကြည်လတ်သော် ရောက်လတ်သော် ရှေးရှုဆောင်၏၊ ရှေးရှုညွတ်စေ၏ဟု စပ်ပါ။

၂-ဤသို့ အစရှိသောနည်းဖြင့် ဟောတော်မူခဲ့ပေသည်ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ဤအရာ၌ “ကြိုတင်ဆုံးမ” ဟူသည်မှာ အလိုရှိတိုင်း နိုင်နင်းအောင် ပရိကံသဘောဖြင့် ကြိုတင်လေ့ကျင့်ခြင်း ပင်ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-(ပြောင်းပြန်) အစဉ်အတိုင်း ရှစ်ပါးသောကသိုဏ်းတို့၌ အကြိမ်တရာသော်လည်း အကြိမ် တထောင်သော်လည်း (ဝင်စား၏) ဟူသောအနက်ကို ထို့အတူ ဟူသောစကားဖြင့် ပြ၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ဤအရာ၌ ဒုတိယဈာန်စသည်ကို မူတည်၍ အာရုံခန့်ကျော်ဟန်ကိုလည်း နည်းတူပင် သိအပ်၏။

၂-လောဟိတကသိုဏ်းမှ အာကိဉ္ဇညာယတနဈာန်ကို (ဝင်စား၏) ဟူရာ၌ လောဟိတ ကသိုဏ်းကို ဆင်ခြင်လျက် ရှေးရှုပြုပြီးလျှင် ထိုကသိုဏ်းနိမိတ်ကို ခွါခြင်းဖြင့် ထင်ပေါ်လာသော ကသိဏ္ဍါဋီမအာကာသ၌ နှလုံးမသွင်းသောအားဖြင့် အာကာသာနဉ္ဇာယတနဈာန်ကို မဝင်စားမူ၍ (ဋီကာပါဌ်တို့၌ သမာပဇ္ဇိတွာ-ဟူ၍ချည်း ရှိ၏၊ အသမာ ပဇ္ဇိတွာ-ဟု ရှိမှ သင့်မည်) ထိုအာကာသ၌ ရှေးကဖြစ်ဘူးသော အာကာသာနဉ္ဇာယတနဝိညာဏ်၏ ကင်းခြင်းကို အာရုံပြု၍ အာကိဉ္ဇညာယတန ဈာန်ကို ဝင်စား၏ (ဟု ဆိုလို၏)။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-အလုံးစုံသောကသိုဏ်းတို့၌-ဟူသော ဤစကားဖြင့်အာကာသကသိုဏ်းဝိညာဏကသိုဏ်းတို့ကိုလည်း သိမ်းယူ သည်ဟု ဆိုရန်မသင့်ပေ၊ အကြောင်းမူကား ဤအရာ၌ (ဩဒါတ ကသိုဏ်းအဆုံးရှိသော) ကသိုဏ်းရှစ်ပါးတို့ကိုသာ ယှဉ်စပ် အပ်သောကြောင့်ပေတည်း။ ဤအတူပင်အရူပဈာန်လေးပါးလုံးကိုလည်း တခုတည်းသော ဈာန်ဟု ဆိုရန်မသင့်ပေ၊ အကြောင်း မူကား ရှစ်ပါးသော သမာပတ်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် စိတ်ကို (ယဉ်ကျေးနူးညံ့အောင်) ကြိုတင်ဆုံးမခြင်းကို အလိုရှိအပ်သော ကြောင့်ပေတည်း။ ထို့ကြောင့် အရူပဈာန်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် အင်္ဂါနှင့်အာရုံပြောင်းရွှေ့ခြင်းကို ပရိယာယ်အားဖြင့် ဆိုထား သည်ဟု သိအပ်၏။ ထိုသို့ ပရိယာယ်အားဖြင့် ဆိုထားခြင်းဖြစ်သောကြောင့်ပင် ပီတကသိုဏ်းကိုခွါ၍ ထင်ပေါ်လာသည့် အာကာသ၌ အာရုံပြု၍ဖြစ်သော ပဌမာရပုဝိညာဏ်လျှင် အာရုံရှိသော ဝိညာဏဉ္ဇာယတနဈာန်ကို ရည်၍ “ပီတကသိုဏ်းမှ ဝိညာဏဉ္ဇာယတနဈာန်ကို (ဝင်စား၏)”ဟု မိန့်ဆိုတော်မူပေသည်။ ဤနည်းဖြင့် ကြွင်းသော (လောဟိတကသိုဏ်းမှ အာကိဉ္ဇ ညာယတနဈာန်ကို၊ ဩဒါတကသိုဏ်းမှ နေဝသညာနာသညာယတနဈာန်ကို-ဟူသော) ပုဒ်နှစ်ခု အပေါင်း၌လည်း အနက်ကို သိအပ်၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌ ပြသင့်သောအဓိပ္ပါယ်သည် နှာ ၇-မှတ်ချက် ၁-၌ ပါဝင်လေပြီ။

၂-ကြိုတင်မဆုံးမပဲ ပြီးစေနိုင်လိမ့်မည် ဟူသော-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ကသိုဏ်းပရိကံကို ပြုခြင်းသည်သော်လည်း ဝန်လေး၏-ဟူရာ၌ အပြစ်ဒေါသကို ကြည့်ခြင်းအစရှိသော အစီအရင်ဖြင့် ဥဂ္ဂဟနိမိတ် ဖြစ်ပေါ်သည်တိုင်အောင် ကသိုဏ်းဝန်း၌ ပြုကျင့်ခြင်းသည်သော်လည်း ဝန်လေး၏၊ တန်ခိုးဖန်ဆင်းခြင်းသည်ကား အဘယ်မှာ ဆိုဘွယ်ရှိအံ့နည်းဟု ဆိုလို၏။ (ဋီကာ)

၂-ထိုကို ပွားစေ၍-ဟူသည်ကား ထိုပဋိဘာဂနိမိတ်ကို၎င်း ဘာဝနာကို၎င်း ပွားစေ၍ (ဟု ဆိုလို၏)။ မှန်ပေ၏။ ဘာဝနာနှင့်ကင်း၍ နိမိတ်သက်သက်ပွားစေရန် မဖြစ်နိုင်ပေ။ (ဋီကာ)

၃-အချို့ ယောဂီတို့သည် ဥပစာရသမာဓိကို ရပြီးလျှင် အပ္ပနာသမာဓိကို ရရန် မစွမ်းနိုင်ကြ၊ ထိုသို့သော ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်လည်း များစွာရှိကြသည်သာ၊ ထို့ကြောင့် “အပ္ပနာဈာန်ကို ရခြင်းသည် ဝန်လေး၏”ဟု မိန့်ဆိုလေသည်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ထေရ်-အရှင်မဟိန္ဒအစရှိသော မထေရ်များ+အမွှ-သရက်ပင်များ+ထလတောင်ကုန်း = ထေရမ္မတ္ထလ-အရှင်မဟိန္ဒအစရှိသော မထေရ်တို့ သက်ဆင်းရာ သရက်ပင်များရှိသော တောင်ကုန်း။ သရက်ပင်အစရှိသော အရှင်မဟိန္ဒ မထေရ်စသည်တို့ သက်ဆင်းရာဌာနသည် ထေရမ္မတ္ထလ မည်၏။ (ဋီကာ)

၂-ပထဝီကသိဏနိဒ္ဒေသ (မြန်မာပြန် နှာ ၄၇၈-၌) ဗုဒ္ဓရက္ခိတဟု ရှိ၏၊ ဤ၌ရက္ခိတ-ဟု အတိုကောက်ပြဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဂိရိဘဏ္ဍဝါဟနပူဇော်ပွဲ မည်သည်မှာ (အရှင်မဟာမဟိန္ဒတို့ ပဌမသီတင်းသုံးရာ ယခုအခါ သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့် မိဟိန္ဒလေ-ဟု ခေါ်သော) စေတီယတောင်ကို အစပြု၍ တကျွန်းလုံး၌၎င်း၊ သမုဒ္ဒရာ-ပင်လယ်ထဲ၌ တယူဇနာအရပ်တိုင်အောင် ၎င်း ကြီးကျယ်စွာသော (ဒီပပူဇာ) ဆီမီးပူဇော်ပွဲပေတည်း။ ထိုပူဇော်ပွဲကြီး ကျင်းပစဉ် မာရ်နတ်က ဖြစ်စေသော မီးကျိုးမိုးကို မီးပွားမျှဖြင့်သော်လည်း လူများဆီသို့ မရောက်ရအောင် ထိုတခဏအတွင်း၌ပင်လျှင် ကောင်းကင်၌ မြေကြီးဖန်ဆင်း၍ (ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သည်)။ (ဋီကာ) ဤ အကြောင်းအရာအကျယ်ကို ယခုအခါထင်ရှား မတွေ့ရတော့ပြီ။

၂-ဘာဝနာ လေ့ကျင့်ပုံအစဉ်နှင့် ကင်း၍လည်း ပြီးစီးပြည့်စုံကြကုန်၏-ဟု စပ်ပါ။

၃-ရှေးဘဝတို့၌ အားကြီးသော အားထုတ်မှုဟူသော အကြောင်းနှင့်ပြည့်စုံသူအားသာလျှင် ယခုပြခဲ့သော ဘာဝနာလေ့ကျင့်မှု အစဉ်နှင့်ကင်း၍ အဘိညာဉ်တို့သည် ပြီးစီးပြည့်စုံကြသည်၊ အခြားသူအား မပြီးစီးမပြည့်စုံကြ၊ ထိုအကြောင်းကြောင့်ဟု ဆိုလို၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-စာမျက်နှာ ၂၊ စာပိုဒ် ၂၊ စာကြောင်း ၃-စသည်တို့၌ အဖွင့်အပိတ် ကော်မာတို့ဖြင့် ပြခဲ့သော စကားပင်ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ပါဠိ၌သော-ဟု ရှိ၏၊ မြန်မာပြန်လျှင် ထိုသည်-၎င်းသည်-ယင်းသည်-ဟူ၍ ဖြစ်၏၊ ထိုပုဒ်ဖြင့် ထိုရဟန်းသည်-ထိုယောဂီသည်-ထိုလူသည်-စသည်ဖြင့် ပုလ္လင်ဆိုင်ရာဟူသမျှကို ထုတ်ဖော်နိုင်၏။ သို့သော်လည်း ထိုပုဒ်၏ ရှေးအခြားမဲ့ စကားရပ်၌ (ဘိက္ခု စတုတ္ထံ ဈာနံ ဥပသမ္ပန္န ဝိဟရတိ) = ရဟန်းသည် စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍နေ၏-ဟု ရှိခဲ့၏။ ထိုစတုတ္ထဈာန်သို့ရောက်ပြီးသော ရဟန်းယောဂီကိုပင်သော-ထိုသည်ဟု နာမ်စားဖြင့် ဆိုထားသည်။ သို့ဖြစ်၍ အထက်ပါ အတိုင်း ထုတ်ဖော်၍ ဖွင့်ပြပေသည်။ ဤသို့သောအဖွင့်များမှာ ပါဠိဘာသာတတ် သိသူတို့အတွက်သာ ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ ဤသို့သော ပုဒ်ပါဠိ၏အဖွင့်များကို ပါဠိမတတ်သောသူတို့သည် ငါတို့အတွက် မဟုတ်ဟု နှလုံးသွင်း၍ ကျော်လိုက်ကျော်၍လည်း ဖတ်သွားနိုင်၏။

၂-ပါဠိ၌ သမာဟိတေ စိတ္တေ-ဟု ရှိသောကြောင့် ထိုစဉ်အရ သမာဟိတေ-တည်ကြည်လတ်သော်-ဟူသည် ပုဒ်ကို ရှေးဦးစွာ ဖွင့်ပြု၍ စိတ်သည်ဟူသောပုဒ်ကို နောက်မှ ဖွင့်ပြုသည်။

၃-မယုတ်မလွန် အညီအမျှရှုနိုင်သော ဥပေက္ခာနှင့် ယှဉ်တွဲ၍ဖြစ်သောကြောင့် သတိ၏ ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်ခြင်း ပြီးစီးသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုသတိ၏ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်သည်၏အဖြစ်-ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်ခြင်းကို ဥပေက္ခာက ဖြစ်စေသည်ဟု ဆိုပေသည်။

မှတ်ချက်

၁-အနက်ဏသုတ်၌ “မိမိ၏အပြစ်ကို သူတပါး မသိစေလိုသောသူ၊ မိမိ၏အပြစ်ကို အများရှေ့၌ မမေးစေလိုသောသူ၊ ရှေ့ဆောင်ဖြစ်လိုသောသူ၊ လာဘ်လာဘပေါများလိုသောသူ၊ အရိုအသေ အပူဇော်ခံလိုသောသူ-ဤသို့သောသူမှာ မိမိအလို အတိုင်း မဖြစ်သောကြောင့် အမျက်ထွက်ခြင်း၊ နှလုံးမသာခြင်း ဖြစ်တတ်၏။ ထိုသို့ဖြစ်ရာ၌ အလိုရှိတောင့်တသော-လောဘ-အမျက်ထွက်မှု ဒေါသ၊ နှလုံးမသာမှု-ဒေါမနဿ၊ ယင်းလောဘစသည်တို့နှင့် ယှဉ်သော မောဟဟူသော ဤတရားဆိုးတို့ကို အင်္ဂဏ-ဟု ခေါ်ကြောင်း” ပြဆိုထားသည်။

၂-ဥပက္ခိလေသ-ပုဒ်ကို အဋ္ဌကထာ၌ ပူပန်စေတတ်-နိပ်စက်တတ်သည်ဟုဖွင့်ပြထားသော်လည်း ဤ၌သိလွယ်စေရန် ညစ်ညူးကြောင်း-ဟုပြန်ထားသည်။

မှတ်ချက်

၁-စာမျက်နှာ ၃၊ စာကြောင်း ၃-မှ တည်တံ့လတ်သော်-ဟူသော ပုဒ်ကို ဖွင့်ပြုသည်။ ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်ခြင်း စသည်တို့၌ တည်နေလျှင်-ဟု ဆိုလို၏။

၂-သဒ္ဓါ စသည်တို့က ပူးတွဲလျက် ယုံကြည်သော အခြင်းအရာ စသည်ဖြင့် ထက်သန်စွာ ဖြစ်ခြင်းကိုပင် ၎င်းတို့က အားပေးထောက်ပံ့သည်ဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-သဒ္ဓါယုံကြည်မှု၏ အစွမ်းကြောင့် မယုံကြည်သော အခြင်းအရာ နောက်ကျသော အခြင်းအရာမပေါ်ဘဲ ယုံကြည်သော အခြင်းအရာ ကြည်လင်သော အခြင်းအရာအားဖြင့်သာ တည်နေသည်ကိုပင် မတုန်လှုပ်ဟု ဆိုသည်။

၂-စတုတ္ထဈာန် သမာဓိဖြင့် တည်ကြည်ခြင်း (၁)၊ ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်ခြင်း (၂)၊ ထက်ဝန်းကျင် ဖြူစင်ခြင်း (၃)၊ အင်္ဂဏကင်းခြင်း (၄)၊ ညစ်ညူးကြောင်းကင်းခြင်း (၅)၊ နူးညံ့စွာဖြစ်ခြင်း (၆)၊ အမှု၌ ခံခြင်း (၇)၊ မတုန်လှုပ်ခြင်းသို့ ရောက်သဖြင့် တည်တံ့ခြင်း (၈) ဤအင်္ဂါရှစ်ပါးနှင့် ပြည့်စုံသည်ဟု ယူအပ်၏။ တနည်းကား တည်ကြည်သော စိတ်၏ အင်္ဂါတို့ကို ပြရာဖြစ်သောကြောင့် (သမာဟိတေ) တည်ကြည်လတ်သော် ဟူသောပုဒ်ကို ပယ်၍ ကြွင်းသော ရှစ်ပုဒ်အရဖြင့် အင်္ဂါရှစ်ပါးကို ရေတွက်အပ်၏။ (ဋီကာကို မှီ၍ ပြဆိုချက်ဖြစ်သည်။)

မှတ်ချက်

၁-နီဝရဏတို့မှ ဝေးကွာခြင်းကိုပင် ထက်ဝန်းကျင်စင်ကြယ်ခြင်း ဟု ဆိုလို၏။

၂-ငါ့ကိုသာ မေး၍ မေး၍ တရားဟောပါစေ စသည်ဖြင့် ဖြစ်သော မာန မာယာ သာဠေယျ စသော အကုသိုလ် တရားတို့ကို အလိုဆိုးဟု ဆိုသည်။ (ဋီကာကို မှီသည်)

၃-ဤ၌ အစဉ်လျှောက်သဖြင့်ဟု ဆိုသဖြင့် ထိုသုတ်တို့၌ တိုက်ရိုက်ဟောသော အကုသိုလ်အကြမ်းတို့ကို မယူအပ်၊ သိမ်မွေ့သော အကုသိုလ်တို့ကိုသာ ယူအပ်ကြောင်း ဋီကာ၌ ပြဆို၏။

၄-တန်ခိုးဖန်ဆင်းခြင်း၏ နီးသော အကြောင်း ပါဒကဈာန် အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်းကို ဆိုလို၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ဤပဌမအဖွင့်နည်းဖြင့် ဣဒ္ဓိ-ဟူသည်မှာ ပြီးစီးပြီးမြောက်သော ပြည့်စုံသောအရာပင် ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလို၏။ ပြီးစီးပြီးမြောက်ခြင်း ပြည့်စုံခြင်းကိုလည်း ဣဒ္ဓိဟု ဆိုလို၏။

၂-ဤ ဒုတိယအဖွင့်နည်းဖြင့် ဣဒ္ဓိဟူသည်မှာ ပြီးစီးပြီးမြောက်စေတတ် ပြည့်စုံစေတတ်သော အကြောင်းမှန် အကြောင်းကောင်းပင်ဟု ဆိုလို၏။

၃-ဤ တတိယအဖွင့်နည်းဖြင့် ဣဒ္ဓိဟူသည်မှာ ကြီးပွားတိုးတက်ကြောင်းပင်ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-မြန်မာစကားချောစေရန် ပရိယာယ်တပါးဖြင့် ပြန်ထားသည်။ အတိအကျပြန်လျှင် “ဤသို့ လာသော”ဟု ဖြစ်၏။

၂-ပယ်ခြင်းသဘောသည် ပြီးမြောက်သောကြောင့် (ဉာဏဝိပွါရိဒ္ဓိ မည်၏) ဟူ၍လည်း ပြန်အပ်သည်ပင်။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌ ဝတ္ထုကြောင်းဖြစ်၍ စကားချောစေရန် ပြင်၍ပြန်ဆိုချက်များလည်းပါဝင်၏။ နောက်၌လည်း ဤသို့သော အရာတို့၌ နည်းတူပင် မှတ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌လည်း ပယ်ခြင်းသဘောသည် ပြီးမြောက်သောကြောင့် (သမာဓိဝိပွါရိဒ္ဓိ မည်၏) ဟူ၍လည်း ပြန်အပ်၏။

မှတ်ချက်

၁-ဤဟိတ် အကြောင်းပြစကားဖြင့် နိရောဓသမာပတ်ပင် ဖြစ်သော်လည်း သမာဓိဝိပွါရ ဖြစ်သင့်ပုံကို ပြ၏။ (ဋီကာ)

၂-သမာပတ်ကို-ဟု သာမည ဆိုသော်လည်း စတုတ္ထဈာန်သမာပတ်၊ သို့မဟုတ် နိရောဓသမာပတ်ကို ယူသင့်၏။ နိရောဓသမာပတ်ကိုယူလျှင် သာ၍သင့်ပေသည်။

မှတ်ချက်

၁-မီတာယ-ပုဒ်၏ အနက်ဖြစ်သည်။ သမီးအရင်းဟူသောအနက်ကို ဆိုလိုလျှင်မီတုယာ-ဟု ဖြစ်သင့်၏။ မာဂဏ္ဍိ၏ မိဘတို့သည် ရဟန်းပြုသွားကြသောအခါ သမီးမာဂဏ္ဍိကို ဦးလေးဖြစ်သူ စူဠမာဂဏ္ဍိပုဏ္ဏားထံ၌ အပ်ထားခဲ့ကြသည်ဟု ဓမ္မပဒ အဋ္ဌကထာ စသည်တို့၌ ဆို၏။ ထို့ကြောင့် သမီးအရင်းမဟုတ် တူမသာ ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ မီတာ ဝိယ-သမီးသဖွယ် ဖြစ်သောကြောင့် မီတာမည်၏ဟု ဥပမာတဒ္ဓိတ်ပုဒ်ကြံ၍ အနက်ပြန်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ အပ္ပမာဒဝဂ် သာမာဝတီဝတ္ထု၊ အင်္ဂုတ္တရအဋ္ဌကထာ ဧတဒဂ္ဂဝဂ် ခုဇ္ဈတ္တရာ သာမာဝတီဝတ္ထု စသည်တို့၌မူ မြတ်စွာဘုရား၌ရန်ငြိုးဖွဲ့ထားသော မာဂဏ္ဍိမိဖုရားက မြတ်စွာဘုရားအား ကြည်ညိုသော သာမာဝတီပေါ်၌လည်း ရန်ငြိုးထားကာ စောင်းထဲ၌ မြွေကို ထည့်ထားပြီး ဂုံးချောစကားပြောဆိုကြောင်း ပြဆိုထား၏။

မှတ်ချက်

၁-၂-သတ္တဝါ အနိဋ္ဌာရုံ၌ မေတ္တာဖြင့် ဖြန့်ခြင်းကိုဖြစ်စေ၊ ဓာတ်သဘောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်းကိုဖြစ်စေ ပြု၏။ မစင် စသော အနိဋ္ဌာရုံ၌ ဓာတ်သဘောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်းကို ပြု၏-ဟု ရသင့်သည်အား လျော်စွာယှဉ်စပ်၍ ယူအပ်၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-၂-ဆွေမျိုး မိတ်ဆွေ စသော ဣဋ္ဌာရုံ၌ ဆံပင် စသော အသုဘကို နှလုံးသွင်းခြင်းကို၎င်း၊ ရုပ်တရား ဣဋ္ဌာရုံ၌ အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တ ဝိပရိဏာမဓမ္မဟု နှလုံးသွင်းခြင်းကို၎င်း ပြုအပ်၏။ အနိစ္စန္တိ-အနိစ္စ ဟု-ဟူသောစကား၌ (ဣတိ-ဟု) ဟူသော သဒ္ဒါသည် 'စသည် ဟူသော အနက်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ဒုက္ခ စသည်ဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်းသည်လည်း စက်ဆုပ်ဖွယ်ဟု နှလုံးသွင်းခြင်းပင် ဖြစ်သည်ဟု ယူအပ်၏။ (ဋီကာကိုမှီ၍ ပြသည်)

၃-ဆ-၆-ပါး+အင်္ဂ-အစိတ်အပိုင်းအင်္ဂါ+ဥပေက္ခာ-လျစ်လျူရှုခြင်း-အညီအမျှရှုခြင်း=ဆဋ္ဌဂုံပေက္ခာ-အင်္ဂါ ၆-ပါးရှိ သော လျစ်လျူရှုခြင်း၊ အာရုံ ၆-ပါး၌ မချစ် မမုန်း အညီအမျှ လျစ်လျူရှုခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ အများအားဖြင့် အရိယာ ရဟန္တာ တို့မှာသာ ဖြစ်တတ်သောကြောင့် ၎င်းတို့ကိုအရိယဒိဋ္ဌိ-အရိယာတို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော ပြီးမြောက် ပြည့်စုံခြင်းတန်ခိုးဟု ဆိုပေ သည်။ အနည်းငယ်အားဖြင့်မူကား ဝိပဿနာယောဂီကလျာဏပုထုဇဉ်တို့မှာလည်း ထိုဆဋ္ဌဂုံပေက္ခာ ဖြစ်သေးသည်သာ။ ထို့ကြောင့်အင်္ဂုတ္တရအဋ္ဌကထာ တတိယ ၅၂-၌ “တံ အာရဒ္ဓဝိပဿကော ကာတုံ သက္ကောတိ”ဟု မိန့်ဆိုထားပေသည်။ ထို့ပြင် မူလပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာ၊ ဒု ၁၃၀-၌လည်း “အယံ ပန ဘိက္ခု ဝီရိယဗလေန ဘာဝနာသိဒ္ဓိယာ အတ္တဇော ဝိပဿနံ ခိဏာသဝဿ ဆဋ္ဌဂုံပေက္ခာဋ္ဌာနေ ဌပေတိတိ ဝိပဿနာဝ ဆဋ္ဌဂုံပေက္ခာ နာမ ဇာတာ”ဟု မိန့်ဆိုထားပေသည်။ ဝိပဿနာ ယောဂီအား ဆဋ္ဌဂုံပေက္ခာဖြစ်ပုံကို ဝိပဿနာရူနည်းကျမ်း၊ ပဌမ ၊ နှာ ၂၆၅-စသည်၌ ကြည့်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ဥဗ္ဗေဂါဝိတိနှင့်တကွဖြစ်သော ဝိပဿနာသည် ကောင်းကင်သို့ ပျံတက်စေနိုင်သောကြောင့် ထိုသို့သော ဝိပဿနာ လည်း မရှိကြောင်းပြသည်။ (ဋီကာကို မှီ၍ ဖွင့်ပြချက်)

မှတ်ချက်

၁-ဝိဇ္ဇာ-အတတ်ပညာ-မန္တာန်+ဓရ-ဆောင်သူ=ဝိဇ္ဇာဓရ-အတတ်ပညာ မန္တာန်ကို ဆောင်သူ-ဝိဇ္ဇာဓိရ်။

၂-ဝိဇ္ဇာ -အတတ်ပညာ + မယ-ပြီးသော + ဣဒ္ဓိ-ပြီးမြောက်မှု-တန်ခိုး = ဝိဇ္ဇာ-မယိဒ္ဓိ-အတတ်ပညာ၏ အစွမ်းဖြင့် ပြီးမြောက်သောတန်ခိုး။

၃-နောက်၌ ပတ္တိမ္မိ-ဟူသောပုဒ်ဖြင့် ခြေလျင်တပ်ကို ပြလတ်ဖြစ်သောကြောင့် ဤ၌ ဟတ္တိမ္မိ-ဟူသော ပုဒ်ဖြင့်လည်း ဆင်သာမန်ကို မဆိုလို၊ ဆင်တပ်ကိုဆိုလိုကြောင်း သိရ၏။ မြင်းတပ်၊ ရထားတပ်ဟု ပြန်ရာတို့၌လည်း နည်းတူပင်။

မှတ်ချက်

၁-ဤအရာ၌ နေက္ခမ္မ-ဟူသည်မှာ ကာမအလိုဆန္ဒ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သောအလောဘ၊ သို့မဟုတ် အလောဘ ပြဇာန်းသော ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ဖြစ်သည်ဟု မှတ်အပ်၏။ ယင်းမှာလည်း ဈာန်၏ ဥပစာ၌ အတွင်းဝင်သည့် တရားဟု သိအပ်၏။ ထို့ကြောင့် ပဋိသံ ဌ ပ-၉၆၅၌ “နေက္ခမ္မ အစရိကုန်သော ခုနစ်ပါးသော အဖြေတို့ကို ဥပစာရဈာန်၏အစွမ်းအားဖြင့် ညွှန်ပြအပ်ကုန်၏။ နေက္ခမ္မဟူသည်မှာ ကာမစ္ဆန္ဒ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော အလောဘပေတည်း”ဟု ပြဆိုထားပေသည်။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ် မဟာဋီကာ၌လည်း ပဌမတွဲ နှာ ၇-၌- “နေက္ခမ္မန-ဟူသည်ကား အလောဘပြဇာန်းသော ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ဖြင့်။ မှန်ပေ၏။ ကာမ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရားတို့ကို ဤအရာ၌ နေက္ခမ္မဟု အလိုရှိအပ်ကုန်၏”ဟူ၍ ပြဆို ထားပေသည်။ နောက်၌လည်း ပဌမဈာန် စသည်ကို အသီးအခြား ပြလတ် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဤသို့သောအရာ၌ နေက္ခမ္မ-ပုဒ်ကို ပဌမဈာန်ဟု မပြန်သင့်ပေ။

မှတ်ချက်

၁-ရှေးဖြစ်သော သမာဓိဝိပွါရိဒ္ဓိ အရိယိဒ္ဓိတို့၌ အကျင့် ပဋိပတ်ဖြင့်သာလျှင် အကျယ်ချဲ့ ပြခဲ့သည်။ ထို့အတူပင် ဤ နောက်ဆုံး ဣဒ္ဓိအရာ၌လည်း ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်ပါဠိ၌ အကျင့်ပဋိပတ်ဖြင့်သာ အကျယ်ချဲ့ပြသည်။ လောကီ လုပ်ငန်းဆောင်တာ များနှင့်စပ်၍ မပြခဲ့ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-ကိုင်းဟူသော ဤကံလေးပုဒ်ကို “ပြုလုပ်၍”ဟူသော ပုဒ်နှင့်စပ်ပါ။

၂-(တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှု-ဣဒ္ဓိ) တို့တွင် အဓိဋ္ဌာန် ဖန်ဆင်းခြင်း တန်ခိုးသည်သာလျှင်-ဟု စပ်ပါ။

၃-ဣဒ္ဓိကောဋ္ဌာသာယ-ဣဒ္ဓိအဖို့အလိုငှါ-ဟု ဖွင့်သည်နှင့်အညီ ပြန်သည်။

၄-ဣဒ္ဓိဝိကပ္ပါယ-ဣဒ္ဓိအပြားအလိုငှါ-ဟု ဖွင့်သည်နှင့်အညီ ပြန်သည်။ မှန်ပေ၏။ ဤအရာ၌ ဝိကပ္ပ အထူးထူး ကြံအပ် ပြုအပ်သော အရာဟူသည်မှာ အမျိုးမျိုး အထွေထွေပင် ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-နာ ၂-၌၎င်း၊ နာ ၁၂-၌၎င်း ပြဆိုခဲ့သော “ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း စိတ်သည် (စတုတ္ထဈာန်သမာဓိဖြင့်) တည်ကြည် လတ်သော်” စသည်ဖြင့် အကျဉ်းအကျယ် ပြဆိုချက်များကို ရည်ညွှန်းသည်။

၂-(သော) ထိုသည်-ဟူသောပုဒ်၏ အနက်ကို ဖွင့်ရန် ထုတ်ပြသည်။

၃-ဤသို့သော အရာတို့၌ မြန်မာပြန်ကို အဖွင့်ခံအဖြစ် ထုတ်လျှင် အဖွင့်နှင့် ထပ်တူဖြစ်နေ၍ အကျိုးမရှိဟု ထင်မြင် လိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် ပါဠိပုဒ်ကို အဖွင့်ခံအဖြစ် ထုတ်ပြသည်။

၄-ဤ လက်သည်းကွင်း အတွင်းရှိ အနက်သည် ရှေ့နားက ပြခဲ့သော ဣဒ္ဓိဝိကပ္ပါယ-အဖွင့်ကို မှီသည်။

မှတ်ချက်

၁-“တပါးတည်းလည်း ဖြစ်ပါလျက်”ဟူရာ၌ ‘လည်း’ဟူသော သဒ္ဒါဖြင့် “အများလည်း ဖြစ်ပါလျက် တပါးတည်း ဖြစ်၏”ဟူသော အနက်ကို ပေါင်းဆည်းသည်ဟု ဋီကာ၌ ပြဆို၏။

၂-ဖန်ဆင်းထားသော နိမ္မိတပုဂ္ဂိုလ်အများ၏ အနီး၌ သွားခြင်း၊ ၎င်းတို့နှင့် အတူသွားခြင်း စသည်ကို ယူရန် ဋီကာ၌ ဖွင့်ပြ၏။

၃-ပါဒနှင့် ပဒ နှစ်ပုဒ်လုံးပင် ခြေဟူသောအနက်၊ အကြောင်းဟူသော အနက်ကို ဟောသည်ချည်းပင်၊ သို့သော် ဤအရာ၌ ပါဒဖြင့် အပေါင်းလိုက်သာမန်အကြောင်းကို ရည်သည်။ ဖေ-ဖြင့် ထိုအပေါင်းကို ခွဲ၍ အသေးစိတ် အကြောင်းကို ရည်သည်။ ထို့ကြောင့် (ပါဒ)အကြောင်း (ပဒ)အသေးစိတ်အကြောင်း-ဟု ပါဠိပုဒ်ရင်းများပါ ပြထားသည်။

မှတ်ချက်

၁-ပီတိသုခဘူတာ-ပီတိသုခ ဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ ဘူမိ-ဘုံ-ဟု ဖွင့်ပြသောဋီကာနှင့်အညီ ပြန်သည်။ ဒုတိယဈာန်၌ ပီတိသုခ လွန်ကဲသောကြောင့် ထိုသို့ ဆိုသည်ဟု ယူရာ၏။ နောက်အနက်မှာ ပီတိသုခသဇ္ဇာတဉ္စ-ဟု ဖွင့်ပြသောဋီကာနှင့် အညီပင်။

၂-ဥပေက္ခာသုခ-ဟူရာ၌ ဥပေက္ခာမှာ တကြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ ဖြစ်သည်။

၃-ဤ၌ ဥပေက္ခာသည် ဝေဒနာပင် ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ရှေးဇာန် သုံးပါးတို့ကို (သမ္ဘာရ) ဘုံတို့ဟူ၍ သိအပ်ကုန်၏-ဟု စပ်ပါ။

၂-(တန်ခိုးရှင်သည်) သက်ရောက်၍ ဖြစ်၍ (ဣဒ္ဓိ)သို့ ရောက်၏-ဟု စပ်ပါ။

၃-ထို (သို့ရောက်ရသော)ကြောင့် ရခြင်းငှါ (ဖြစ်သည်) ဖြစ်ခြင်းကြောင့်-ဟု ဆက်စပ်၍ ယူပါ။

မှတ်ချက်

၁-ဆန္ဒကို အားကိုး၍ အားထုတ်ခြင်းဖြင့် ရအပ်သောကြောင့်၎င်း၊ ရသောအခါ၌ ယင်းသမာဓိသည် လွန်ကဲသော ဆန္ဒနှင့်ယှဉ်သောကြောင့်၎င်း ဆန္ဒလျှင် အကြောင်းရှိသော သမာဓိ၊ (ဝါ) ဆန္ဒလွန်ကဲသော သမာဓိဟု ၂-နည်းဖွင့်ပြသည်။ (ဋီကာ)

၂-ပဓာန-ကိစ္စလေးပါးကို ပြီးစေသော သမ္ပပဓာန် ဝီရိယ + သင်္ခါရ - ပြုလုပ်မှုဝီရိယ - ပဓာနသင်္ခါရ - ပြင်းစွာ အားထုတ်မှုသင်္ခါရ အရတရားကိုယ်အားဖြင့် ဝီရိယပင်၊ သမ္ပပဓာတ်ဝီရိယ ၄-ပါးကိုဆိုသောကြောင့် ဗဟုဝစ်ဖြင့်ဆိုသည်။

၃-နိပ္ပတ္တိ+ပြီးစီးခြင်း-ဣဇ္ဈန- ပြီးစီးခြင်း-ပြီးမြောက်ခြင်း အရအတူတူပင်-ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-ဣဒ္ဓိမည်ကုန်သော ဆန္ဒ()သမာဓိနှင့်ပြင်းစွာအားထုတ်မှု သင်္ခါရတို့၏ဟု စပ်ပါ။

၂-ဤအရာ၌ သိလွယ်စေရန် ဝါကျခွဲ၍ ပြန်ထားသည်။ ရှိရင်းအတိုင်း အတိအကျပြန်လျှင် “ဣဒ္ဓိပါဒ် ဟူသည်ကား ပြီးစီးခြင်း၏ ပရိယာယ်စကားလှယ်ဖြစ်သော (ဣဇ္ဈန) အနက်သဘောကြောင့်သော်၎င်း၊ ဤတရားသဘောဖြင့် သတ္တဝါ တို့သည် ကြီးပွားကုန်၏ မြင့်မြတ်ကုန်၏ဟူသော ဤ ပရိယာယ်စကားလှယ်ကြောင့်သော်၎င်း ဣဒ္ဓိဟုရေတွက်အပ်သည့် အဖြစ်သို့ ရောက်ကုန်သော အဘိညာဉ်စိတ်နှင့်ယှဉ်ကုန်သော ဆန္ဒသမာဓိနှင့် ပြင်းစွာအားထုတ်မှုသင်္ခါရတို့၏ တည်ရာ အနက်သဘောကြောင့် (ပါဒ) အခြေခံအကြောင်းဖြစ်သော (ယင်းတို့မှ) ကြွင်းသော စိတ်စေတသိက် အပေါင်းအစုကို၊ ဤကား (ဣဒ္ဓိပါဒ်၊ ပုဒ်၏) အနက်ပေတည်း”ဟု ဖြစ်၏။ သိနားလည်ရန် အလွန်ခက်၏။ ဆိုလိုသည်မှာ ဆန္ဒလွန်ကဲသော သမာဓိနှင့် ပဓာနသင်္ခါရမည်သော ဝီရိယတို့သည် ပြီးစီးမှု ပြီးမြောက်မှု ဖြစ်သောကြောင့် ဣဒ္ဓိမည်၏။ တနည်း သတ္တဝါတို့၏ ကြီးပွား မြင့်မြတ်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဣဒ္ဓိမည်၏။ ဣဒ္ဓိမည်သော ယင်းသမာဓိ ဝီရိယတို့နှင့်ယှဉ်သော စိတ်စေတသိက် အပေါင်းသည် ယင်းသမာဓိ ဝီရိယတို့၏ တည်ရာအကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ပါဒမည်၏။ ထို့ကြောင့် ဣဒ္ဓိပါဒ် ဟူသည်မှာ ပြီးမြောက်မှုဖြစ်သော (ဝါ) ကြီးပွားမြင့်မြတ်ကြောင်းဖြစ်သော ဆန္ဒလွန်ကဲသည့်သမာဓိနှင့် ပဓာနသင်္ခါရခေါ် ဝီရိယတို့၏ တည်ရာအကြောင်းဖြစ်သော ယှဉ်ဘက် စိတ်စေတသိက် အပေါင်းပင် ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-သိလွယ်သောနည်းဖြင့် ပြန်ထားသည်။

၂-ပြီးမြောက်ခြင်းသို့ ရောက်ကြောင်းသည် ပြီးမြောက်ခြင်း၏ အကြောင်းပင်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အနက် ၂-နည်း လုံးအရ သဘောအားဖြင့်အတူတူပင်။

မှတ်ချက်

၁-မညွတ်ကျ-မတွန့်ဆုတ်သော စိတ်သည် မတုန်လှုပ်သောကြောင့် အာနေဉ္ဇမည်၏-ဟု ဆိုလို၏။

၂-အနဘိနတံ-ပုဒ်၏ အနက်ဖြစ်သည်။ အဘိသင်္ဂ-ကပ်ငြိသော အားဖြင့်+နတ-ညွတ်ကိုင်းသည်+ အန - မဟုတ်= အနဘိနတ-ကပ်ငြိသော အားဖြင့် မညွတ်ကိုင်းသောစိတ်။ တနည်း အဘိ - အလွန် + နတ - ညွတ်သည် + အန - မဟုတ် = အနဘိနတ-မညွတ်လွန်းသောစိတ်-ဟုလည်း ပြန်သင့်၏။

၃-အနုပနတံ-ပုဒ်၏ အနက်ဖြစ်သည်။ မဖွဲ့ခွါလွန်းသော-ဟူ၍လည်းပြန်သင့်၏။

၄-ဘာဝနာစိတ်တို့၏ အကြား အကြား၌ ကိလေသာစိတ် ဖြစ်ပေါ်လျှင် ကိလေသာ အပိုင်းအခြား ရှိသည်မည်၏။ ထိုသို့ ကိလေသာစိတ်ကြားဝင်၍ မဖြစ်နိုင်အောင် ပွားများလေ့လာထားသော စိတ်ကို ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-အမှတ် (၁) အာနေဉ္ဇနှင့် ထပ်တူကဲ့သို့ ရှိငြားသော်လည်း ဤ၌ ဝီရိယ၏အစွမ်းကြောင့် မတုန်လှုပ်ပုံကို ပြလို၍ ပြဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ အမှတ် (၁၄)၌လည်း သမာဓိ၏ အစွမ်းကြောင့် မတုန်လှုပ်ပုံကို ပြလို၍ ထပ်မံ ပြဆိုထားခြင်း ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤအနက်သည် ပြီးစီးသည်သာဟု-စပ်ပါ။

၂-စသည်တို့၏ ဖြစ်ခြင်းကိုဟု-စပ်ပါ။

၃-ပုရိမော-ပုဒ်၏အနက်ဖြစ်သည်။ ပဌမရှင်ပြချက်၌ ထုတ်ပြခဲ့သည့် ရှေ့စကားကိုပင် ရှေးနည်းဟု-ဆိုလိုဟန် ရှိသောကြောင့် ဤသို့ပြန်သည်။ ထိုနည်းသည် သီလက္ခန္ဓဝဂ်ပါဠိတော် စသည်တို့၌ လာရှိ၏။ ထိုစကားထဲ၌ အာနေဉ္ဇပုတ္တေ မတုန်လှုပ်ခြင်းသို့ ရောက်လတ်သော်-ဟူသော ပုဒ်သည်သာ လိုရင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ထိုပုဒ်၏အဖွင့်ကို ရှေးနည်းအဖြစ် ယူ၍ဋီကာ၌ “ပုရိမောဟူသည်ကား သဒ္ဓါစသည်တို့က အားပေးထောက်ပံ့ အပ်သောကြောင့် စသည်ဖြင့် ရှေး၌ ၆-ပါး အပြားအားဖြင့် ပြခဲ့သော နည်းသည်”ဟု ဖွင့်ပြ၏။ သို့သော် ထို ၆-ပါး အပြားအားဖြင့် ပြသောနည်းသည် အဋ္ဌကထာ၌ ပြသော နည်းဖြစ်၏။ သုတ် ပါဠိတို့၌ကား မရှိပေ။

၄-အယံ-ပုဒ်၏အနက်ဖြစ်သည်။ ပဌမ ရှင်းချက်၌ ပါဝင်သော ဘူမိစသည်ကိုပါယူ၍ ပြန်ထားသည်။ ဋီကာ၌မူကား မူလ ၁၆-ပါးကို ပြသော နည်းကိုသာ ဖွင့်ပြထား၏။

မှတ်ချက်

၁-စာပိုဒ်နံပါတ် ၃၈၀ တွင် အဆုံးကြောင်း၌ရှိသော မိမိဆိုခဲ့သည့် စကား ၂-ပုဒ်ကိုပင် ဖွင့်ဆိုရန် ထုတ်ပြသည်။

၂-အဘိညာဉ်၏ အခြေခံသည် စတုတ္ထဈာန်သာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အဘိညာဉ်၏ အခြေခံအဖြစ်ဖြင့် စတုတ္ထဈာန် ကို ဝင်စားသည်ဟု ယူအပ်ကြောင်းဋီကာ၌ ပြဆို၏။

၃-ပါဒကဈာန်မှထ၍ ကာမာဝစရစိတ်ဖြင့် “တရာဖြစ်လို၏” ဤသို့ စသည်ဖြင့် ကြံခြင်းသည်ပင်လျှင် ဤအရာ၌ ပရိကံကို ပြုခြင်းမည်၏။ (ဋီကာ)

၄-တရာစသည် ဖြစ်စေရန် နှလုံးသွင်းလျက် အာဝဇ္ဇန်း ပရိကံ ဥပစာ အနုလုံဂေါတြဘူဟူသော ကာမာဝစရ စိတ်တို့ ဖြစ်ပြီးနောက် စတုတ္ထဈာန်နှင့်ယှဉ်သော အဘိညာဉ်စိတ်ဖြင့် “တရာဖြစ်စေ” စသည်ဖြင့် ညွှတ်ခြင်း နှလုံးသွင်းခြင်းကိုပင် “အဓိဋ္ဌာန်၏”ဟု ဆိုသည်။ ၎င်းစိတ် တကြိမ်တည်းဖြင့်ပင် ဖန်ဆင်းခြင်းကိစ္စပြီးကြောင်း အခြားမဲ့၌ ဆက်၍ ပြသွားသည်။

မှတ်ချက်

၁-ပရိကံ ဥပစာ အနုလုံ ဂေါတြဘူ-ဟု ခေါ်သော စိတ်များကို ဆိုသည်။ တိက္ခပုဂ္ဂိုလ်မှာ ဥပစာ အနုလုံ ဂေါတြဘူ-ဟု သုံးကြိမ်ဖြစ်ပြီးနောက် အဘိညာဉ်စိတ် ဖြစ်သည်။

၂-ဖြစ်သော အမည်ရသော အဘိညာဉ်ဉာဏ်ဖြင့်-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-အဘဗ္ဗောတိ ပဋိပတ္တိသာရမိဒံ သာသနံ၊ ပဋိပတ္တိ စ ပရိယတ္တိမူလိကာ၊ တွဉ္စ ပရိယတ္တိံ ဥဂ္ဂဟေတုံ အသမတ္ထော၊ တသ္မာ အဘဗ္ဗောတိ အဓိပ္ပာယ်ော (ဋီကာအဖွင့်) အဘဗ္ဗ-ဟူရာ၌ ဤသာသနာတော်သည် အကျင့်ပဋိပတ်လျှင် အနှစ်သာရ ရှိ၏။ ပဋိပတ်သည်လည်း ပရိယတ်လျှင် အရင်းမူလရှိ၏။ သင်သည်လည်း ပရိယတ်ကို သင်ယူရန် မစွမ်းနိုင်၊ ထို့ကြောင့် မဖြစ်ထိုက် မကျွတ်ထိုက်သော အဘဗ္ဗပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလို၏။ (မြန်မာပြန်)

မှတ်ချက်

၁-အဘဗ္ဗ ပုဂ္ဂိုလ်မည်သည် မဖြစ်၊ အကြောင်းမူကား ဝိပဿနာဓုရသည်သာလျှင် လိုရင်းပဓာန ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ပင်၊ (ဋီကာ)

၂-ပဗ္ဗဇိတဝေါဟာရဖြင့် (စူဠပန်သာမဏေကို) ရဟန်းဟု ခေါ်တော်မူသည်၊ တနည်းကား ဘုရားဖြစ်လတံ့သော အလောင်းတော်ကို “ဗုဒ္ဓ-ဘုရားသည် ရာဇဂြိုဟ်သို့ ကြွလေသည်”ဟု ဆိုသကဲ့သို့ ဖြစ်လတံ့ ရဟန်းအဖြစ်ကို စွဲ၍ ဘိက္ခု- ရဟန်းဟု ခေါ်တော်မူသည်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-အသုဘသညာ အနိစ္စသညာကို ရပြီးလျှင် နာမ်ရုပ်ကို သိမ်းဆည်းခြင်းစသည်ဖြင့် ငါးပါးသော ခန္ဓာတို့၌ ဉာဏ်ကို ချသွင်း၍ ကလာပသမ္မသနဉာဏ် အစရှိသောအစဉ်ဖြင့် ဝိပဿနာကို ပွားစေ၍ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် အစရှိသော အစဉ်ဖြင့် ဝိပဿနာကို အနုလုံဂေါတြဘူအနီးသို့ ရောက်စေသည်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-နိမ္မိတတ္တာ-ပုဒ်၏ မြန်မာစကားချောအောင် ပြန်ဆိုချက် ဖြစ်သည်။ အတိအကျပြန်လျှင် ဖန်ဆင်းအပ်ကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်-ဟု ဖြစ်၏။ နောက်၌လည်း ဤသို့သော ပြန်ဆိုချက်များ ရှိမည်။

၂-မြန်မာစကားချောအောင် ပြန်ချက်ပင် ဖြစ်သည်။ အတိအကျပြန်လျှင် အထူးထူးသော အခြင်းအရာရှိသည်တို့ကို ပြုခြင်းငှါ အလိုရှိငြားအံ့-ဟု ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ပုဒ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် အနက်ကို သိစေသောအားဖြင့် ပါဠိကို (ပြတ်သားစွာ) ရွတ်ခြင်းသည် ပဒဘာဏ မည်၏။ (ဋီကာ)

၂-(သာယာသော) အသံဖြင့် သုတ် စသည်တို့ကို (ကြည်ညိုဘွယ်ဖြစ်အောင်) ရွတ်ဆိုခြင်းသည် သရောည မည်၏။ (ဋီကာ)

၃-(၁) ရှေးဦးစွာအဘိညာဉ်၏ ပါဒကဏ္ဍာန်ကို ဝင်စားခြင်း၊ (၂) ထိုဈာန်မှထ၍ ဖန်ဆင်းလိုသောအရာကို ကာမာဝစရစိတ်ဖြင့် မည်သို့ ဖြစ်စေ'ဟု ပရိကံပြုခြင်း၊ (၃) တဖန် အဘိညာဉ်၏ ပါဒကဏ္ဍာန်ကို ဝင်စားခြင်း၊ (၄) ထိုဈာန်မှ ထပြီးနောက် အလိုရှိရာကို မည်သို့ ဖြစ်စေ'ဟု (အာဝဇ္ဇန်း ပရိကံ ဥပစာ ဂေါတြဘူ-ဟူသော ကာမာဝစရစိတ်များ ရှေ့ဆောင် သော) စတုတ္ထဈာန် အဘိညာဉ်စိတ်ဖြင့် အဓိဋ္ဌာန်ခြင်း၊ (၅) ထိုအဓိဋ္ဌာန်စိတ်နှင့် တပြိုင်နက်လိုအပ်သော ဖန်ဆင်းမှု ပြီးမြောက် ခြင်း - အဓိဋ္ဌာန်ဖန်ဆင်းမှု ဟူသမျှ၌ ဤ အစီအစဉ်အတိုင်းပင်ဟု ညွှန်းသည်။

မှတ်ချက်

၁-သီလက္ခန္ဓာဝဂ္ဂပါဠိ၊ သာမညဖလသုတ်၊ ဣဒ္ဓိဝိဓညဏ်အရာမှ ထုတ်ပြုသော ပါဠိဖြစ်သည်။ နောက်အဖွင့်တို့၌လည်း သံဝဏ္ဏတဗ္ဗကို အလွယ်တကူကြည့်ရှုနိုင်ရန် ယင်းပါဠိကို အပြည့်အစုံ ထုတ်ပြုခဲ့အံ့။

(က) ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ ပရိသုဒ္ဓေ ပရိယောဒါတေ အနင်္ဂဏေ ဝိဂတူပက္ကိလေသေ မုဒုဘူတေ ကမ္မနိယေ ဌိတေ အာနေဇ္ဇပ္ပတ္တေ ဣဒ္ဓိဝိဓာယ စိတ္တံ အဘိနိဟရတိ အဘိနိန္နာမေတိ၊ သော အနေကဝိဟိတံ ဣဒ္ဓိဝိဓံ ပစ္စနဘောတိ၊ ဧကောပိ ဟုတွာ ဗဟုဓာ ဟောတိ၊ ဗဟုဓာပိ ဟုတွာ ဧကော ဟောတိ။ (ခ) အာဝိဘာဝံ တိရောဘာဝံ။ (ဂ) တိရောကုဋ္ဌံ တိရောပါကာရံ တိရောပဗ္ဗတံ အသဇ္ဇမာနော ဂစ္ဆတိ သေယျထာပိ အာကာသေ။ (ဃ) ပထဝိယာပိ ဥမ္မဇ္ဇနိမုဇ္ဇံ ကရောတိ သေယျထာပိ ဥဒကေ၊ (င) ဥဒကေပိ အဘိဇ္ဇမာနေ ဂစ္ဆတိ သေယျထာပိ ယထဝိယာ။ (စ) အာကာသေပိ ပလ္လကေနံန ကမတိ သေယျထာပိ ပက္ခိ သကုဏော။ (ဆ) ဣမေပိ စန္ဒိမသုရိယေ ဧဝံ မဟိဒ္ဓိကေ ဧဝံ မဟာနဘာဝေ ပါဏိနာ ပရာမသတိ ပရိမဇ္ဇတိ။ (ဇ) ယာဝ ဗြဟ္မလောကာပိ ကာယေန ဝသံ ဝတ္တေတိ။ (သီလက္ခန္ဓာ ပါဠိတော်။)

အထက်ပါ ပါဠိတော်မှ (က) အမှတ်အပိုဒ်ကို ဤ နိဒ္ဒေသအစဉ်ပင် ထုတ်ပြုခဲ့၍ ယင်း၏အနက်ကိုလည်း ဖွင့်ပြခဲ့ပြီ။ (ဂ) အမှတ်ပြ စသော နောက်အပိုဒ်များကိုလည်း အသီးအသီး အစဉ်အတိုင်း ထုတ်ပြု၍ ဖွင့်ပြသွား ပေလိမ့်မည်။ ယခု (ခ) အမှတ်ပြစာပိုဒ်ကို ဖွင့်ပြရန်အတွက် အထက်ပါအတိုင်း ထုတ်ပြုတော်မူပေသည်။

မှတ်ချက်

၁-ပဋိ-ဆန့်ကျင်ဘက်ကို + ဟရ-ဆောင်သွားတတ်-ပယ်ရှားတတ်သည် = ပဋိဟရ-ပါဠိဟာရိယ-ဆန့်ကျင်ဖက်ကို ပယ်ရှားတတ်သောအမှု၊ ထိုပါဠိဟာရိယကို ပြာဠိဟာ-ဟု မြန်မာပြန်ကြသည်။ ယင်း ပါဠိဟာရိယ-ပြာဠိဟာသည် (၁) ဣဒ္ဓိပါဠိဟာရိယ-တန်ခိုးပြာဠိဟာ၊ (၂) အာဒေသနာပါဠိဟာရိယ - တင်ကြိုဟော - အတပ်ဟော ပြာဠိဟာ၊ (၃) အနုသာသနိပါဠိဟာရိယ - ဆုံးမညွှန်ကြားမှု ပြာဠိဟာ-ဟူ၍ သုံးပါး အပြားရှိ၏။ ထိုတွင် ဤအရာ၌ အမှတ် (၁) ပြာဠိဟာကို ဆိုလိုသောကြောင့် ပါဠိဟာရိယ-ပုဒ်ကို တန်ခိုးပြာဠိဟာဟု အနက်ပြန်သည်။

၂-ဝိဿ-အလုံးစုံသော+ကမ္မ-အမှုရှိသည်=ဝိဿကမ္မ-ဝိသကြို-အမှုကိစ္စ အလုံးစုံကို ဖန်ဆင်းပြုလုပ်တတ်သူ။

မှတ်ချက်

၁-အထက်အထက် ဗိမာန်တို့ကို ကွယ်ခြားတတ်ကုန်သော အာကာသ၌ တည်ရှိသည့် အောက်အောက် ဗိမာန်တို့ကို ဖယ်ရှားလိုက်လျှင် ထိုအောက်ဗိမာန်တို့၏တည်ရာ ကောင်းကင်ကို ဖယ်ရှားအပ်-ရှဲစေအပ်သည် မည်၏။ ဤသို့သော အလိုဖြင့် “ကောင်းကင်ကိုလည်း နှစ်ဖြာ ရှဲစေ၍”ဟု ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌ ဆိုလေသည်။ (ဋီကာ) ယခု လူတို့က နတ်ဘုံ ဗိမာန်တို့ကို မမြင်ကြရသည်မှာအခြား ဗိမာန်များက ကွယ်နေသောကြောင့် မဟုတ်ပေ၊ လူတို့၏ မျက်စိဖြင့် မမြင်နိုင်ကောင်းသည့် သိမ်မွေ့သောရုပ်များ ဖြစ်သောကြောင့်သာတည်း၊ ထို့ကြောင့် ထိုသိမ်မွေ့သော ရုပ်ဝတ္ထုတို့ကို လူတို့ မြင်နိုင်အောင် အဓိဋ္ဌာန်ပြုခြင်းကိုပင် အာကာသကို ခွဲပြသကဲ့သို့ ဖြစ်သောကြောင့် ထိုသို့ဆိုသည်ဟု ယူသင့်၏။

မှတ်ချက်

၁-ယခုခေတ်၌ လေယာဉ်ပျံဖြင့်၎င်း၊ အာကာသယာဉ်ဖြင့်၎င်း ကမ္ဘာကို အကြိမ်ကြိမ်ပတ်၍ စူးစမ်းရှာဖွေကြရာ မြင်းမိုရ်တောင်ကိုကား မတွေ့ကြရ၊ သို့ဖြစ်၍ ယင်းမြင်းမိုရ်တောင်သည် နတ်တို့၏ နေရာဖြစ်သောကြောင့် နတ်တို့ကို လူ့မျက်စိဖြင့် မမြင်နိုင်သကဲ့သို့ပင် လူ့မျက်စိဖြင့် မမြင်နိုင်လောက်အောင် သိမ်မွေ့ကြည်လင်သော ရုပ်အပေါင်းမျှသာဖြစ်သည် ဟု ယူလျှင် သင့်လျော်ရာ၏။ ယင်း၏ အာရုံဖြစ်သော တောင်စဉ်ခုနစ်ခုတို့ကိုလည်း နည်းတူပင် ယူရာ၏။

၂-ဤ၌ ပဌမအနက်သည် ဗဟုဂုဏ်ဖြင့်ရှိသော ဥတ္တရကုရုသု-ပုဒ်၏ အတိအကျ သဒ္ဓါနက်ဖြစ်သည်။ ကုရုအပါအဝင် ကာသိ ကောသလအစရှိသော ဇနပုဒ်ဟော သဒ္ဓါတို့၌ ထိုထို ဇနပုဒ်ပိုင်ရှင်မင်းတို့ကိုး၍ ဗဟုဂုဏ်ဖြင့်ဆိုရန် ဗျာကရုဏ်း ဥပဒေသ ရှိ၏။ ထိုဥပဒေသအရ ဆိုထားသည်ဟု အတိအကျ ယူလိုက ယူနိုင်ရန် အတိအကျ ပြန်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ဝါ-ဖြင့် ပြသော ဒုတိယအနက်သည်ကား ပြည်မှ နိဿယမှ အနက်ဖြစ်သည်။ ထိုအနက်သည် ဥတ္တရကုရု ဂစ္ဆတိ-မြောက် ကျွန်းသို့ ကြွတော်မူသည်ဟု ပြဆိုထားသော အဋ္ဌသာလိနီ နိဒါန်းစကားနှင့်အညီပင် ဖြစ်သည်။ ဤအရာ၌လည်း ဥတ္တရ ကုရုသို့-ဟု ဧကဂုဏ်ဖြင့် ရှိလျှင် ထိုအဋ္ဌသာလိနီ နိဒါန်းနှင့် တသားတည်းညီရာ၏။ ရှေးက ဇမ္ဗူဒိပ်ခေါ် ယခု အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ နံနက်အချိန်သည် ဥတ္တရကုရုခေါ် မြောက်ကျွန်း၌ ညနေအချိန် ဖြစ်သည်ဟု စာပေကျမ်းဂန်တို့၌ အဆိုရှိ၏။ ယခုအခါ အိန္ဒိယ ၌ နံနက်ပိုင်းအချိန်မှာ အမေရိကတိုက်၌ ညနေပိုင်းအချိန် ဖြစ်ကြောင်း ရေဒီယိုမှ ပြောဆိုချက်ဖြင့် ထင်ရှားလှ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုစဉ်အခါက မြတ်စွာဘုရား ဆွမ်းခံကြွတော်မူရာဖြစ်သော ဥတ္တရကုရုခေါ် မြောက်ကျွန်းသည် အမေရိကတိုက်ပင် ဖြစ်သည် ဟူ၍ ယူဖွယ်ရှိ၏။

မှတ်ချက်

၁-မြန်မာစကားချောအောင် ပြန်ချက်ဖြစ်သည်။ အတိအကျပြန်လျှင် “ဤအရာ၌ အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်မထေရ်သည် ရှေးဦးစွာ ဤထင်ရှားဖြစ်သည့် တန်ခိုးပြာဋိဟာကို ပြုတော်မူ၏”ဟု ဖြစ်သည်။

၂-ဤအလိုအားဖြင့် အရူပဘုံ၌ ဗိမာန်များမရှိဟု ယူရပေလိမ့်မည်။

မှတ်ချက်

၁-လောက- ဩကာသလောကနှင့် သတ္တလောကကို + ဝိဝရဏ- ဟင်းလင်းပွင့်စေသော တန်ခိုး=လောကဝိဝရဏ- စကြာဝဠာအပေါင်း ဩကာသလောကနှင့် သတ္တဝါအပေါင်း သတ္တလောကကို ဟင်းလင်းပွင့်စေ-ထင်ရှားမြင်စေသော တန်ခိုး။

၂-အဟောသိ ကိရ ဖြစ်သတတ်-ဟူသော ရှေးစာပေသုံးစကားကို ယခုခေတ်သုံးစကားဖြင့် ပြန်ဆိုချက် ဖြစ်သည်။

၃-သဟမ္ပတိဗြဟ္မာဟု ဋီကာ၌ ဖွင့်ပြ၏။ သဟမ္ပတိဗြဟ္မာသည် ကဿပဘုရားလက်ထက်က သဟကအမည်ရှိသော ရဟန်းဖြစ်ခဲ့၍ ပဌမဈာန်ရပြီး စုတေသောအခါ ပဌမဈာန်ဘုံ၌ တစ်ကမ္ဘာပတ်လုံး အသက်ရှည်မည့် ဗြဟ္မာဖြစ်ကြောင်း မူလပဏ္ဏာသပါသရာသိသုတ်အဖွင့် အဋ္ဌကထာစသည်တို့၌ ဆို၏။ ကမ္ဘာဦးက ရှေးဦးစွာဖြစ်သော ဗြဟ္မာကို မဟာဗြဟ္မာ ခေါ်ကြောင်း သုတ်သီလကုန်ပါဠိစသည်တို့၌ ဆို၏။ ထိုအဋ္ဌကထာနှင့် ပါဠိတော်တို့၏အရအားဖြင့် သဟမ္ပတိဗြဟ္မာသည် ကမ္ဘာဦးက ဖြစ်ခဲ့သည့် ဗြဟ္မာမဟုတ်သောကြောင့် ဤ၌ မဟာဗြဟ္မာကြီးဟု ဆိုခြင်းသည် သဟမ္ပတိကိုပင် ရည်သလော မရည်သလော စဉ်းစားဖွယ်ရှိ၏။ ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ၌ကား တာဝတိံသာမှ ဆင်းသက်တော်မူပုံကိုပြသော ဤအရာတွင် မဟာဗြဟ္မာနော၊ မဟာဗြဟ္မာတို့သည်ဟု ဗဟုဂုဏ်ဖြင့် ဆိုထား၏။

မှတ်ချက်

၁-အပိ စ-၏ အနက်ဖြစ်သည်။ ဤနည်း၌ တန်ခိုးရှင်ကိုပြခြင်းမဟုတ်ပဲ ငရဲပြည် နတ်ပြည်တို့ကိုသာ ပြခြင်း ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-မြတ်စွာဘုရား၏ ဒေသနာအစဉ်အရ သဂ္ဂကထာဖြင့် နတ်စည်းစိမ်တို့၌ စိတ်ညွတ်စေပြီးနောက် ကာမဂုဏ်၏ အပြစ်စသည်ကို ဟောခြင်းဖြင့် မဂ်ဖိုလ်တရားထူးကို ရစေသည်ဟု သိအပ်၏။ နတ်စည်းစိမ်မျှ၌သာ စွဲမက်နေရန်ကား မဟုတ်ပေ။ (ဋီကာကို မှီ၍ ပြသည်)

မှတ်ချက်

၁-မြန်မာစကား မရည်မျောစေရန် ဝါကျခွဲ၍ ပြန်ထားသည်။ မခွဲပဲပြန်လျှင် ထိုအနောဇောဒေဝီအား အခြံအရံမိန်းမ တထောင်နှင့်တကွ ထိုအနောဇောဒေဝီ သောတာပတ္တိဖိုလ်၌ တည်အောင်၊ အမတ်တို့သည် အနာဂါမိဖိုလ်၌ မဟာကပ္ပိန မင်းသည် အရဟတ္တဖိုလ်၌ တည်အောင် တရားကို ဟောတော်မူ၏-ဟု ဖြစ်၏။

မှတ်ချက်

၁-ဤအဆိုသည် မလောင်ပေဟု ဆိုသည်နှင့်အညီပင်။ ထို့ပြင် ဟောတော်မူသည်နှင့်လည်း အညီပင်-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-အန္တရဟိတော ပုဒ်၏ အနက်ဖြစ်သည်။ ၎င်းပုဒ်ကို “ဤဂါထာကိုရွတ်ဆိုခဲ့ပြီ” ဟူသော စကားနှင့်စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-နာ ၉၅-၌ ထုတ်ပြခဲ့သော ပါဠိမှ (၈) အမှတ်ပြ စာပိုဒ်ဖြစ်သည်။ ၎င်းကို မြန်မာပြန်လျှင် “တံတိုင်းတဖက်သို့ နံရံ တဖက်သို့ တောင်တဖက်သို့ ကောင်းကင်၌ သွားသကဲ့သို့ မငြိမထိပ် သွား၏”ဟု ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ပါကာရော-တံတိုင်းသည်၊ ပဗ္ဗတော-တောင်သည် ဟူသောပုဒ်တို့ကို ငဲ့၍ သုသိရော-အခေါင်းရှိသည်၊ ဆိဒ္ဓေါ- အပေါက်ရှိသည်ဟု ပုလ္လိင်ဖြင့် ဆိုသည်။ (ဋီကာ) အခေါင်း အပေါက် သက်သက်ကို ဆိုလိုလျှင် သုသိရံ ဆိဒ္ဓံ-ဟု နပုလ္လိင် ဖြင့် ဆိုရာသည်။ ထိုသို့ ဆိုလျှင် အခေါင်းဖြစ်လေ၏၊ အပေါက်ဖြစ်လေ၏-ဟု ပြန်ရပေမည်။ မြန်မာစကားပို၍ ချောသည်။

၂-ပထဝီကသိုဏ်း စသည်တို့တွင် အမှတ်မရှိ တပါးပါးသော ကသိုဏ်း၌ ဈာန်ကို ဝင်စားပြီးလျှင် ပရိကံပြု၍ အာကာသ ဖြစ်စေဟု ဓိဋ္ဌာန်အပ်၏။ ထိုသို့ ပြုသင့်ရာဝယ် “ရှစ်ပါးသော သမာပတ်တို့၌ ဝသီဘော်မြောက်ခြင်းသည် သာလျှင် ပမာဏ မဟုတ်ပါလော”ဟု အကြောင်းပြစကားကို မိန့်ဆို၏။ (ဋီကာ)

၃-ပမာဏဟူသော စကားဖြင့် ခိုင်လုံသော သာဓကအကြောင်းဖြစ်သည်ကို ပြ၏။ ထိုပမာဏ အကြောင်းကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ်-မြန်မာပြန်ပဌမတွဲ နှာ ၂၃၂ အောက်ခြေမှတ်ချက်၌ ကြည့်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-(အကြင်အကြင်အရာကို အလိုရှိ၏၊ ထိုထိုအရာပင် ဖြစ်သည်ဟူသော) ဤစကားဖြင့် “မြေ၌ ၎င်းပိုင်း ပေါ်ခြင်းကို ဤရာဝယ် အာပေါကသိုဏ်းဝင်စားခြင်းကို၊ ရေစသည်တို့၌ မြေဖန်ဆင်းရာဝယ် ပထဝီကသိုဏ်း ဝင်စားခြင်းကို ဧကန်မုချ အားဖြင့် အလိုရှိအပ်သည်မဟုတ်”ဟု ဆိုလို၏။ (ဋီကာ)

၂-ရကာမျှကို မဆိုလိုသောကြောင့်၎င်း၊ ပဋိသံ ၄-၌ “လာဘော အဿ အတ္ထိတိလာဘီ”-ဟု အတိသယ အနက်ဟော ဤ-ပစ္စည်းဖွင့် ဖွင့်ပြထားသောကြောင့်၎င်း နိုင်နင်းစွာရသူ-ဟု ပြန်သည်။

မှတ်ချက်

၁-စေတောဝသီပုတ္တော-ပုဒ်၏ တိကျပြည့်စုံသောအနက် ဖြစ်သည်။ သို့သော် လက်သည်းကွင်း အတွင်းရှိစကားကို ကျော်၍ဖတ်လျှင် မြန်မာစကားပို၍ ချောသည်။

၂-ရေးအဓိဋ္ဌာန်၏ အစွမ်းဖြင့်ပင်လျှင် ဖြစ်နိုင်သော အခွင့်အကြောင်းမဟုတ်သည်သာတည်း-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-နာ ၅၉-၌ ပြခဲ့သော ပါဠိမှ (ဃ) အမှတ်ပြ ပါဠိကို ထုတ်ပြသည်။ ၎င်း၏ မြန်မာပြန် အပြည့်အစုံမှာ- “မြေ၌လည်း ၎င်းပိုင်းပေါ်ခြင်းကိုပြု၏ ရေထဲ၌ကဲ့သို့ပင်”ဟု ဖြစ်သည်။

၂-ဥမ္မုဇ္ဇ နိမုဇ္ဇ-ဟူ၍ အမြတ်ကို ရှေ့ထားဆိုသည့် ပါဠိအရအားဖြင့် ပေါ်ခြင်းငုပ်ခြင်း-ဟု အစဉ်လိုက် ပြန်သင့်သော်လည်း ဖြစ်စဉ်အရအားဖြင့်၎င်း၊ မြန်မာစကားအရအားဖြင့်၎င်း ငုပ်ခြင်းက ပဋ္ဌမဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ငုပ်ခြင်းပေါ်ခြင်းဟု ပြန်သည်။

မှတ်ချက်

၁-နာ ၅၉-၌ ပြခဲ့သော ပါဠိမှ (င) အမှတ်ပြ ပါဠိကို ထုတ်ပြသည်။ ၎င်း၏ မြန်မာပြန် အပြည့်အစုံမှာ- “မကွဲ-မကျွံသော ရေ၌လည်း သွား၏ မြေ၌ကဲ့သို့ပင်”ဟု ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-နာ ၅၉-၌ ပြခဲ့သော ပါဠိမှ (စ) အမှတ်ပြ ပါဠိကို ထုတ်ပြသည်။ ၎င်း၏ မြန်မာပြန် အပြည့်အစုံမှာ “ကောင်းကင်၌လည်း တင်ပလွင် ခွေဖြင့် (ထိုင်လျက်) သွား၏ အတောင်ရှိသော ငှက်ကဲ့သို့ပင်”ဟု ဖြစ်၏။

မှတ်ချက်

၁-စိတ်သည် တည်ကြည်နေသည်သာ မဟုတ်ပါလော-ဟူရာ၌ တန်ခိုးပြာဠိဟာ၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်နေဆဲ တန်ခိုးရှင်၏ စိတ်သည် စင်စစ်ကောင်းစွာထားအပ်သည် တည်ကြည်သည်သာ၊ အခါတပါး၌ကဲ့သို့ မတည်ကြည်သည် မဟုတ်ဟု ဆိုလို၏။ ထိုအဆိုသည်ကား စူဠာဘယမထေရ်၏ အလိုမျှသာဖြစ်သည်။ မှန်ပေ၏။ ရှေး၌ ပထဝီ ကသိုဏ်းဈာန်ကို ဝင်စား၍ မြေဖြစ်အောင် ဓိဋ္ဌာန်၍သွား၏။ ယခုအခါ၌မူ အာကာသကို အလိုရှိအပ်၏။ ထို့ကြောင့် အာကာသကသိုဏ်းဈာန်ကို ဝင်စားအပ်သည်သာတည်း။ ထို့ကြောင့် “ထိုသို့ပင် ဆိုငြားသော်လည်း” စသည်ကို အဋ္ဌကထာ၌ မိန့်ဆိုပေသည်။ (ဋီကာ)

၂-တိရောကုဋ္ဌပြာဠိဟာ၌ ဆိုခဲ့သော နည်းဖြင့်ပင်လျှင် ပြုကျင့်အပ်ပေသည်ဟူရာ၌ ထိုပြာဠိဟာဝယ် နံရံစသည်သည် အာကာသ ဖြစ်စေဟု ဓိဋ္ဌာန်ခြင်းဖြင့် အာကာသ ဖြစ်သကဲ့သို့ ဤအတူပင် ဤအရာ၌လည်း အသစ်ပေါ်လာသော တောင်သစ်ပင်စသည်ကို ဓိဋ္ဌာန်ခြင်းဖြင့် အာကာသပြု၍ သွားအပ်၏-ဤကားဆိုလိုသော အနက်။ တနည်းကား တိရောကုဋ္ဌပြာဠိဟာ၌ ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းဖြင့်သာလျှင်-ဟူသည်ကား “ထိုရဟန်းသည် အဓိဋ္ဌာန်ပြု၍ သွားနေစဉ်အကြား၌ တောင်သော်၎င်း သစ်ပင်သော်၎င်း အကယ်၍ ပေါက်လာငြားအံ့” စသည်ဖြင့် ထိုပြာဠိဟာအရာ၌ ဆိုခဲ့သောနည်းဖြင့် (ဟု ဆိုလို၏)။ ဤစကားဖြင့် ရှေးအဓိဋ္ဌာန်၏ အစွမ်းဖြင့်ပင်လျှင် ထိုတန်ခိုးရှင် ရဟန်းမှာ အကြား၌ ဥတုကြောင့်ဖြစ်သော တောင်သော်၎င်း သစ်ပင်သော်၎င်း ပေါ်လာလိမ့်မည် ဟူသော ဤအရာသည် ဖြစ်နိုင်သော အခွင့်အကြောင်း မဟုတ်သည်သာတည်း”ဟု ဆိုထားသောကြောင့် နဂါးစသည်တို့က ပြုအပ်လတံ့သော အနှောင့်အယှက်သည် သွားခြင်း၏ အန္တရာယ်ကို မပြုနိုင်ဟု ပြ၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-နာ ၅၉-၌ ပြခဲ့သောပါဠိမှ (ဆ) အမှတ်ပြ ပါဠိကို ထုတ်ပြသည်။ ယင်းပါဠိကို အလွယ်တကူ သိစေရန် မြန်မာပြန်ထားသည်။

၂-ကျွန်းကြီးသုံးခုတို့၌ အလင်းရောင်ကို ပြုပုံကား ကျွန်းကြီးတခု၏ အလယ်ဗဟို၌ တည်နေစဉ် အရှေ့ဖက် ကျွန်း၌ နေ-လ ဝင်ဆဲ အရောင်ဖြင့် အနောက်ဖက်ကျွန်း၌ တက်ဆဲ ထွက်ပေါ်ဆဲ အရောင်ဖြင့်လင်းစေကြသည်။ (ဋီကာကို မှီ၍ ပြသည်)။ ထိုသို့ လင်းစေပုံကို အကြောင်းပြု၍ သုံးကျွန်းလင်းခိုက် တကျွန်းမိုက်ဟု ဆိုကြပေသည်။

မှတ်ချက်

၁-အိမ်ထောင်သည်အရွယ်၊ အပျိုအရွယ်၊ သမီးကညာအရွယ်ရှိကုန်သော သုံးမျိုးသော ကချေသည်မတို့ဖြင့်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ဤအရာ၌ လိုရင်းကိုသာ ချုံး၍ ပြန်ထားသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဗာဓတိ-နှိပ်စက်၏-ဟူသည်ကား ပင်ပန်းရုံမျှကိုသာ ဖြစ်စေသည်။ (ဋီကာ) မသနားမငဲ့ညှာပဲ နှိပ်စက်ခြင်းမျိုး မဟုတ်ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-နဂါးက အရှေ့အနောက် လျောင်းနေသောကြောင့် အရှေ့အနောက် စင်္ကြံသွားခြင်း ဖြစ်သည်ဟု ဋီကာ၌ပြဆို၏။

မှတ်ချက်

၁-နာ ၂၂-မှတ်ချက်၌ ပြခဲ့သောပါဠိမှ (ဇ) အမှတ်ပါဠိကို ထုတ်ပြသည်။

မှတ်ချက်

၁-“ယမိုက်ပြာဠိဟာ ပြပွဲအဆုံး၌” အစရှိသော စကားဖြင့် (တိဝိက္ကမဿ) သုံးဖဝါးတို့ဖြင့် တာဝတိံသာသို့ ထူးခြားသော ကြွခြင်း၏ အဓိဋ္ဌာန်တန်ခိုးဖြင့် ပြီးခြင်းကို ဆိုသည်။ အခြားသော ပါထိက အဋ္ဌကထာ (လက္ခဏ သုတ်အဖွင့်)၌ကား သုပ္ပတိဋ္ဌိတပါဒလက္ခဏာ၏ အာနိသင် အကျိုးအဖြစ်ကို ဆိုထားပေသည်။ ထိုအဆိုနှစ်မျိုးကို အချင်းချင်း မဆန့်ကျင်အောင် စိစစ်၍ ယူအပ်၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-မြန်မာစကားချောအောင် အနည်းငယ်ရွေ့၍ ပြန်ထားသည်။ ရှိရင်းပါဠိအစဉ်အတိုင်းဆိုလျှင် “ယူဇနာ သုံးဆယ် ရှိသော သင်္ကဿမြို့ခရီးကို ချိုး၍ ထိုခဏအတွင်း၌ပင်လျှင်”ဟု ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-မဟာဗောဓိပင်ကို ဟူရာ၌ အပရာဇိတ ပလ္လင်တော်တည်ရာ မဟာဗောဓိပင်ကို (ဆိုလိုသည်)။ ထိုသို့ ရှိခိုးရန် စိတ်ဖြစ်သည်၏ အခြားမဲ့၌ပင်လျှင် မြေကို၎င်း၊ သမုဒ္ဒရာကို၎င်း ချိုး၍ မဟာဗောဓိကို အနီး၌ ပြုလေသည်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-မှန်ပေ၏။ ကိုယ်၏ သွားခြင်းသည် နှေး၏-နှေးသော မဟာဘုတ်လျှင် အကြောင်းရှိသောကြောင့်-ဟု ဆိုလို၏။ ဤအရာ၌ ဤသည်ကား ဆိုလိုသော အနက်ပေတည်း။ ထင်ရှား မြင်ရသော ကိုယ်ဖြင့် သွားလိုခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် စိတ်ကို ညွတ်စေ (ပြောင်းလဲစေ)သော ယောဂီသည် ပါဒကဏ္ဍာန်ကို ဝင်စားပြီးလျှင်ထ၍ “ဤစိတ်သည် ကိုယ်ကဲ့သို့ နှေးသော သွားခြင်း ရှိသည်ဖြစ်စေ”ဟု ပရိကံကို ပြု၏။ ထိုသို့ ပရိကံပြုခြင်းကိုရည်၍ “ပါဒကဏ္ဍာန်စိတ်ကိုယူ၍”ဟု ဆိုပေသည်။ ပရိကံ ပြုပြီးလျှင်မူကား တဖန်ဝင်စား၍ ဉာဏ်ဖြင့် ဓိဋ္ဌာန်လျက် ထိုစိတ်ကို ကိုယ်၌တင်၏။ ကိုယ်နှင့်အလားတူ နှေးသော သွားခြင်း ရှိသော ပြု၏။ (ဋီကာ)

၂-ဩက္ကမိတွာ-သက်ရောက်၍ ဟူသော ပါဠိကိုပင် ဩက္ကမတိ-သက်ရောက်၏ဟု ထုတ်ပြသည်။ အာရုံရှိသော စိတ်နှင့်ဟု စပ်ပါ။

၃-သုခသညာ ဟူသည်ကား သုခနှင့်တကွဖြစ်သော သညာတည်း။ သညာကို ခေါင်းတပ်၍ပြသော စကားဖြစ်သည်။ (ဋီကာ) သုခ ဟူသည်မှာလည်း စတုတ္ထဈာန်၌ သုခမရှိ၊ ဥပေက္ခာသာ ရှိသည်။ ထိုဥပေက္ခာကိုပင် ငြိမ်သက်သောကြောင့် ဤအရာ၌ သုခဟု ဆိုသည်။ သို့ဖြစ်၍ ငြိမ်သက်သော ထိုဥပေက္ခာနှင့်တကွဖြစ်သော သညာနှင့်တကွ စိတ်စေတသိက်အပေါင်းကို သုခသညာဟု ဆိုသည်။ ထို့ကြောင့် စတုတ္ထဈာန်သို့ရောက်လျှင် ယင်းသုခသညာသို့ ရောက်သည်သာဖြစ်သည်။ ဤအရာ၌ကား တန်ခိုးဖန်ဆင်းသော အဘိညာဉ်စိတ်နှင့်ယှဉ်သော သညာစသည်ကိုသာ လျှင် သုခသညာဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌ “ဝင်၏၊ တွေ့ထိ၏၊ ကောင်းစွာ ရောက်၏”ဟူသော ပုဒ်တို့ဖြင့် သက်ရောက်၏-ဟူသော ပုဒ်ကိုပင် ထပ်ဆင့်၍ ဖွင့်ပြသည်။

၂-ထို သုခသညာကိုပင်လျှင် လဟုသညာ-ဟူ၍လည်း သိအပ်ပေသည်-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ထင်ရှားမြင်ရသောကိုယ်ဖြင့် ဤသို့ သွားရာ၌ သွားလိုရာအရပ်ကို ရည်၍ သွားလိုခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်သော ပရိကံပြုခြင်းနှင့် ဓိဋ္ဌာန်ခြင်းတို့သည်သာလျှင် ပမာဏပေတည်း၊ ထိုမျှဖြင့် သွားခြင်းပြီးမြောက်၏။ ထို့ကြောင့် လမ်း ဖန်ဆင်းခြင်း၊ လေကို ဓိဋ္ဌာန်ခြင်းတို့နှင့် ကင်း၍လည်း လိုရာအရပ်သို့ ရောက်ခြင်း ဖြစ်ပေ၏။ (ဋီကာ)

၂-ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း စိတ်ကို ဓိဋ္ဌာန်ခြင်းပြုပြီးသော-ဟု ဆိုလို၏။

၃-ရုပ်ကိုယ်ကို ယူ၍-ဟူသည်ကား ရုပ်ကိုယ်ကို အာရုံပြုသည့်အစွမ်းဖြင့် ပရိကံ စိတ်ဖြင့်ယူ၍ (ဟု ဆိုလို၏)။

၄-စိတ်၌ တင်၏-ဟူသည်ကား “ဤကိုယ်သည် ဤစိတ်ကဲ့သို့ ဖြစ်စေ”ဟု ပါဒက ဈာန်စိတ်၌ တင်၏။ ထိုစိတ်အလား ရှိသည်ကို ပြု၏။ ထို့ကြောင့် “စိတ်နှင့်အလားတူ မြန်သော သွားခြင်းရှိအောင်ပြု၏”ဟု ဆိုပေသည်။ စိတ်၏ သွားခြင်းဟူသည်မှာ စိတ်၏ဖြစ်ခြင်းကို ဆိုသည်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-မြန်မာစကားချောစေရန် အနည်းငယ် ပြင်၍ ပြန်ထားသည်။ အတိအကျပြန်လျှင် “ထိုတန်ခိုးရှင်၏ အဝေး၌ ရှိသည်ကိုလည်း အနီး၌ ဖြစ်အောင် ဓိဋ္ဌာန်၏။ ဤသို့ အစရှိသော အကြင် ဓိဋ္ဌာန်ခြင်းသည်လည်း (ရှိ၏)”ဟု ဖြစ်၏။

၂-အနည်းငယ်ပြင်၍ ပြန်ထားသည်။

မှတ်ချက်

၁-ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်အဋ္ဌကထာ၌ ဤအဖွင့်ကို စိစစ်ထားသည်မှာ - ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌ကား “ဆင်ကိုလည်း ပြု၏-ဤသို့ စသော စကားကို ဤအရာ၌ အပြင်ပဋိလည်း ဆင် စသည်ကို ပြသည်၏အစွမ်းအားဖြင့် ဆိုထားပေသည်။၀။ မြင်း စသည် တို့၌လည်း ဤနည်းပင်တည်း”ဟု ဆိုထား၏။ ထို အဆိုသည် “(ပကတိဝဏ္ဏံ ဝိဇဟိတွာ) ပကတိအသွင်ကို စွန့်၍”ဟု ဟောထားသော မူလပုဒ်နှင့်၎င်း၊ တမျိုးတမည် ဖန်ဆင်းခြင်း ဟူသော ဝိကုဗ္ဗနိဒ္ဓိအဖြစ်နှင့်၎င်း ဆန့်ကျင်၏။ မှန်ပေ၏။ ပါဠိတော်၌ ဟောထားသည့်အစဉ်ဖြင့် ပကတိအသွင်ကို မစွန့်မူ၍ ဓိဋ္ဌာန်ခြင်း၏အစွမ်းဖြင့် တပါးသော အသွင်ကို ပြခြင်းသည် အဓိဋ္ဌာန်နိဒ္ဓိ မည်၏။ ပကတိအသွင်ကို စွန့်၍ ဓိဋ္ဌာန်ခြင်း၏အစွမ်းဖြင့် မိမိကိုယ်ကို တပါးသော အခြင်းအရာအသွင်ဖြင့် ပြခြင်းသည် ဝိကုဗ္ဗနိဒ္ဓိမည်၏။ (ဤကားပဋိသမ္ဘိဒါမဂ် အဋ္ဌကထာ၌ စိစစ်ပြဆိုချက်ဖြစ်သည်။)

မှတ်ချက်

၁-ကရုဏာ-ပုဒ်၏ အနက်ဖြစ်သည်။ ထိုတွင် ပဌမအနက်သည် ပေဠာယ-ဟု ဖွင့်သော ဋီကာနှင့်အညီ ဖြစ်သည်။ ဒုတိယအနက်သည် ပုရာဏတစကဉ္စကတော-အရေခွဲဟောင်းမှ-ဟု ဖွင့်သော ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ် အဋ္ဌကထာနှင့်အညီ ဖြစ်သည်။ ၎င်းကို “နိမ္မောကာတိ စ-မြေရေခွဲမှ”ဟူ၍လည်း ဖွင့်ကြကြောင်း ဤဋီကာ၌လည်း ဆို၏။ ဤအရာ၌ မြေနှင့် ကရုဏာ တူရမည် ဖြစ်၍ မြေရေခွဲမှ-ဟူသော ဒုတိယအနက်သာ သင့်ပေသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဒိဗ္ဗသောတအဘိညာဉ်ကိုပင် ဒိဗ္ဗသောတဓာတ်ဟု ဆိုသည်။

၂-အဘိညာဉ်သုံးပါးဟူသည်မှာ ဤမြန်မာပြန် တတိယတွဲ နှာ ၃-၌ ပြခဲ့သော စေတောပရိယအဘိညာဉ်၊ ပုဗ္ဗေနိဝါသအဘိညာဉ်၊ ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်တို့ပင် ဖြစ်သည်။

၃-အလုံးစုံတို့၌ ဟူသည်မှာ ဒိဗ္ဗသောတဓာတ်ကို ပြသော ပါဠိ၌၎င်း၊ ကြွင်းသော အဘိညာဉ်သုံးပါးကို ပြသော ပါဠိ၌၎င်း- ဤ ပါဠိအားလုံးတို့၌ (ဟု ဆိုလို၏)။ (ဋီကာ)

+ -သော ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ ဝိသုဒ္ဓါယ အတိက္ကန္တမာနသိကာယ ဥဘော သဒ္ဓေ သုဏာတိ ဒိဗ္ဗေ စ မာနသေ စ ယေ ဒူရေ သန္တိကေ စ-ဟူသော ပါဠိရင်းမှ ဖွင့်ပြသင့်သော ပဌမ ၂-ပုဒ်ကို ရှေးဦးစွာထုတ်ပြသည်။ ထိုပါဠိအားလုံးကို မြန်မာပြန်လျှင် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

ထိုယောဂီရဟန်းသည် စင်ကြယ်သော၊ လူတို့၏ နားကိုကျော်လွန်သော (ဝါ-လူတို့၏ နားထက် သာလွန်သော) ဒိဗ္ဗသောတဓာတ်ဖြင့် နတ်ပြည်၌ အသံတို့နှင့် လူ့ပြည်၌ အသံတို့ဟူသော နှစ်မျိုးသော အသံတို့ကိုကြား၏။ အဝေး၌ အသံ အနီး၌ အသံတို့ကိုလည်း ကြား၏။ (ဤကား ထိုပါဠိ၏ မြန်မာပြန်)

မှတ်ချက်

၁-ကောင်းမှုကံကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာပေသည်-ဟူသည်ကား ယုံကြည် သဒ္ဓါအဖြစ်များခြင်း၊ စင်ကြယ်သော အယူ ရှိခြင်း၊ အကျိုးအာနိသင်ကို မြင်ခြင်းစသည်တို့၏ ပြည့်စုံခြင်းဖြင့် ကောင်းစွာပြုကျင့်အပ်သောကြောင့် သုစရိုက် မည်သော၊ နတ်လောက၌ ဖြစ်စေတတ်သော ကောင်းမှုကံကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာပေသည် (ဟု ဆိုလို၏)။ (ဋီကာ)

၂-ဝီရိယဖြင့် အားထုတ်သည်၏ အစွမ်းအားဖြင့်သာလျှင် ပြီးမြောက် ပြည့်စုံသောကြောင့် ကုသိုလ်ကို ပွားစေမှု (ကုသလဘာဝနာ) အားလုံးပင် ဝီရိယ ဘာဝနာမည်၏။ တနည်းကား- ပြင်းစွာ အားထုတ်မှု ဟူသော ပြုလုပ်မှုသင်္ခါရတို့နှင့် ပြည့်စုံသော ဣဒ္ဓိပဒ်ကို ပွားစေမှုသည်လည်း ဝီရိယဘာဝနာမည်၏။ ထိုဝီရိယဘာဝနာ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာ ပေသည်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-သောတ-ကြားတတ်သော နား+ဓာတု-ဓာတ်-သဘောတရား = သောတဓာတ်-နားဓာတ်သဘော။

မှတ်ချက်

၁-ပရိုက်ပြုမှုဖြစ်သော အသီးအခြားသမာဓိစိတ်ဖြင့် (ဟု ဆိုလို၏)။ ဒိဗ္ဗသောတဉာဏ်၏ ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှု- ပရိုက် အလိုအားဖြင့် ဖြစ်သော ခဏိကသမာဓိဖြင့် ကောင်းစွာ ထားအပ်သော (ဝါ-ကောင်းစွာ တည်ကြည်သော) စိတ်ဖြင့် ဤကား (ပရိုက်မ္မသမာဓိစိတ္တောန) ပုဒ်၏ အနက်ပေတည်း။ (ဋီကာ)

၂-အသံနိမိတ် ဟူသည်ကား ဉာဏ်ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် အသံသည်ပင်လျှင် အသံနိမိတ်မည်၏။ တနည်းကား (ဝိသုဒ္ဓိမဂ်-မြန်မာပြန် ဒုတိယတွဲ နှာ ၃၆၂-၃၆၃) ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော (ရှေးရှေးအသံကို) စွဲ၍ စွဲ၍ ရအပ်သော (ရှေးနောက်) အသံတို့၏ ကြမ်းတမ်း နူးညံ့သော အကြင်အခြင်းအရာသည် ရှိ၏။ ထို အခြင်းအရာသည် အသံနိမိတ်မည်၏။ ထို့ကြောင့်ပင် အသံတို့၏ အသံနိမိတ်ကို-ဟု ဆိုပေသည်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ကျသည် ဖြစ်လေတော့၏-ဟူသည်ကား ဒိဗ္ဗသောတဓာတ်သည် အတွင်းဝင်၏။ ယခုအခါ၌ ထိုရဟန်းမှာ ထိုဒိဗ္ဗသောတဓာတ်အတွက် ဘာဝနာအား ထုတ်ခြင်းကို အလိုမရှိအပ်တော့ပြီ-မလိုတော့ပြီ-ဤကား အနက်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-လက်သည်းကွင်းအတွင်းရှိ စကားသည် ပိ-သဒ္ဓါအတွက်ဖြစ်သည်။ ထိုအတွက် အကျိုးရှိမည် မထင်သောကြောင့် ယင်းကို လက်သည်းကွင်းဖြင့်ပြထားသည်။

၂-သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ။ပ။ အာနေဉ္ဇပုတ္တေ စေတောပရိယဉာဏာယ စိတ္တံ အဘိနိဟရတိ အဘိနိန္ဒာ မေတိ။ သော ပရသတ္တာနံ ပရပုဂ္ဂလာနံ စေတသာ စေတော ပရိစ္စ ပဇာနာတိ သရာဂံ ဝါ စိတ္တံ သရာဂံ စိတ္တန္တိပဇာ နာတိ။ ဝိတရာဂံ ဝါ စိတ္တံ ဝိတရာဂံ စိတ္တန္တိ ပဇာနာတိ-စသည်ဖြင့် ဟောထားသော ပါဠိတော်မှ စေတောပရိယဉာဏာယ-စေတောပရိယဉာဏ် အလိုငှါ-ဟူသော ပုဒ်ကိုဖွင့်ရန် ထုတ်ပြသည်။ နောက်၌လည်း ပရသတ္တာနံ အစရှိသော ဖွင့်သင့်သောပုဒ်တို့ကို ထုတ်၍ ဖွင့်ပြသွားသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌ သိလ္လယံသောနည်းဖြင့် ချုံး၍ ပြန်ထားသည်။

၂-ပရိစ္စပုဒ်၏ အနက်ဖြစ်သည်။ ပိုင်းခြား၍ သိ၏-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ဟဒယရူပံ-ဟူသည်ကား ဟဒယဝတ္ထုရုပ် မဟုတ်၊ စင်စစ်သော်ကား နှလုံးသားရုပ်ပေတည်း။ (ထိုအဖွင့်နှင့်အညီ နှလုံးသားရုပ်ကို-ဟု ပြန်ထားသည်။) ယင်း နှလုံးသားရုပ်ကို “အပြင်ပ၌ ကြောင့်သဏ္ဍာန် ရှိသည်၊ အတွင်း၌ သပ္ပတ်ခါးသီး (အတွင်းသား)နှင့် တူသည်”ဟူ၍ ဆိုအပ်ပေသည်။ ထိုနှလုံးသားရုပ်ကို မှီ၍ ယခု ပြဆိုမည့်သွေးသည် တည်ပေ၏။ ဟဒယဝတ္ထုရုပ်သည်ကား ဤသွေးကို မှီ၍ ဖြစ်သည်။ (ဋီကာ)

၂-ဒိဗ္ဗစက္ခုဖြင့် နှလုံးသွေး၏ အဆင်းကို မြင်၍ စိတ် သိနိုင်ပုံကို ဤမှစ၍ ပြသည်။

၃-ဤယောဂီရဟန်းသည် ကြည့်ရှု၍ရှာလျက် အားရှိအောင်ပြုအပ်၏ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-နားလည်လွယ်စေရန် ဝိဘတ်အနက်ပြောင်းလဲ ပြန်ထားသည်။

၂-ဤစိတ်ရှစ်ခု၏ သရုပ်ကို နောက် ခန္ဓနိဒ္ဒေသ၌ ကြည့်ရှုပါ။ နောက်နောက်စိတ်တို့၏ သရုပ်များကိုလည်း ထိုနိဒ္ဒေသ၌ပင် ကြည့်ရှုပါ။

၃-ကာမ ရူပ အရူပ လောကုတ္တရာ-ဟူသော ဘုံလေးပါး၌ အတွင်းဝင်သောစိတ်တို့ကို ဘုံလေးပါး ဆိုင်ရာဟု ပြန်ဆိုထားသည်။ ထိုသို့ ပြန်ခြင်းဖြင့် (သော) ဟူသော ဝိသေသနတခုလျော့၍ မြန်မာစကား ချောမောခြင်း အကျိုးရှိ၏။

မှတ်ချက်

၁-ယင်းစိတ်လေးခုသည် ရာဂနှင့် မယှဉ်သော်လည်း ရာဂ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်မဟုတ်သောကြောင့် ဝိတရာဂလည်း မမည်ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-မဟဂ္ဂုတ်မှ ကြွင်းသောစိတ်ဟူသည်မှာ ကာမာဝစရစိတ် ၅၄-ပါးနှင့် လောကုတ္တရာစိတ် (၈)ပါးတို့ ဖြစ်သည်။

၂-ဤ ဉာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော စိတ်တို့ကို (၁) သရာဂ၊ ဝိတရာဂ တစုံ၊ (၂) သဒေါသ၊ ဝိတဒေါသ တစုံ၊ (၃) သမောဟ၊ ဝိတမောဟ တစုံ၊ (၄) သံခိတ္တ၊ ဝိက္ခိတ္တ တစုံ၊ (၅) မဟဂ္ဂုတ်၊ အမဟဂ္ဂုတ် တစုံ၊ (၆) သုဉ္ဇတ္တရ၊ အနုတ္တရ တစုံ၊ (၇) သမာဟိတ၊ အသမာဟိတ တစုံ၊ (၈) ဝိမုတ္တ၊ အဝိမုတ္တ တစုံအားလုံးပေါင်း ၁၆-ပါး အပြားဖြင့် ပြထားသည်။ ထိုစိတ် တို့ကို စေတောပရိယဉာဏ်ဖြင့် သိရာ၌ ရာဂနှင့်တကွဖြစ်သော စိတ်၊ ရာဂကင်းသော စိတ် ဤသို့စသည် သာမန်အားဖြင့်သာ သိသည်မဟုတ်၊ မည်သို့ပြုရန် မည်သို့ကြံသည် စသည်ဖြင့် စိတ်ကူးကြံစည်ပုံ အလုံးစုံကိုလည်း သိနိုင်ပေ၏။

မှတ်ချက်

၁-သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ။၁။ အာနေဉ္စပုတ္တော ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏာယ စိတ္တံ အဘိနိဟရတိ အဘိနိန္ဒာမေတိ။ သော အနေကဝိဟိတံ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရတိ-ဟူသော ဘုရားဟော ပါဠိတော်မှ မဖွင့်ရသေးသော ပုဒ်သစ်ကို ဖွင့်ပြရန် ထုတ်ပြသည်။

၂-ဤ၌ နိဝါသ-နိပုတ္တ-နေဘူး ဟူသည်မှာ မိမိကိုယ်အဖြစ်ဖြင့် သိမ်းပိုက်၍ အာရုံပြုဘူး ခံစားဘူးသော တရားများ၊ ထိုစဉ်အခါက မိမိသန္တာန်၌ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ဘူးသော တရားများပင် ဖြစ်သည်။

၃-ဤတနည်းအဖွင့်ဖြင့် “ရှေးက စိတ်ဝိညာဉ်ဖြင့် အာရုံပြုခဲ့ဘူး သိခဲ့ဘူးသောတရားတို့၏ နိဝါသမည်ကြောင်း” ပြ၏။ “ထိုသိခဲ့ဘူးသော တရားတို့သည်လည်း မိမိ၏ စိတ်ဝိညာဉ်ဖြင့် သိခဲ့ဘူးသောတရား၊ တပါးသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ စိတ်ဝိညာဉ်ဖြင့် သိခဲ့ဘူးသောတရား”ဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိကြောင်းကိုလည်း ပြ၏။ ထိုတွင် ပရိနိဗ္ဗာန်စံလေကုန်ပြီးသော ဘုရား ရဟန္တာတို့၏ စိတ်ဝိညာဉ်ဖြင့် သိခဲ့ဘူးသော တရားတို့ကိုမူ ဗုဒ္ဓဘုရားတို့သည်သာလျှင် အောက်မေ့နိုင်သည်ဟူ၍လည်းပြ၏။

မှတ်ချက်

၁-ဤဝါကျတို့၌ ပါဠိနောက်သို့ မလိုက်ပဲ မြန်မာစကားချောအောင် ပြန်ထားသည်။

၂-ဤအဖွင့် ၂-ရပ်ဖြင့် အနေကဝိဟိတံ-ပုဒ်ကို “များသောအပြားရှိသော”ဟူ၍၎င်း၊ “များသောအပြားတို့ဖြင့် ဟောအပ်-ချဲ့ပြအပ်သော”ဟူ၍၎င်း အနက်ပြန်ရန်ပြ၏။

မှတ်ချက်

၁-ဤအကြောင်းပြ စကားဖြင့် ဝိပဿနာ အားထုတ်ခြင်းသည် ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်၏ အကြောင်းထူးဖြစ်ကြောင်း ပြသည်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-တခုသောဘဝ၏ စုတိကို အောက်မေ့ပြီးနောက် ထိုဘဝ၏ အလယ်ပိုင်းကို မဆင်ခြင်တော့ပဲ ခုန်ကျော်၍ ထိုဘဝ၏ ပဋိသန္ဓေကို အောက်မေ့ခြင်းသည် စုတိပဋိသန္ဓေအလိုအားဖြင့် အောက်မေ့ခြင်း မည်၏။ (ဋီကာကို မှီသည်)

မှတ်ချက်

၁-ဉာဏ်တော်သည် ထို့အတူပင် အကြား အကြားဘဝတို့၌ မငြိကပ်-စသည်ဖြင့် စပ်ပါ။

၂-အလေ့အကျင့်ပြုပြီးသော လေးသမား၏-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-လှည်းအစီး နှစ်ဆယ် သုံးဆယ် သွားလောက်သည့်-ဟူသော စကားသည် ဋီကာအဖွင့် ဖြစ်သည်။ ယခုခေတ်၌ သော်လည်း ထိုမျှ ကျယ်ပြန့်သောလမ်းမကြီးကား ရှိအံ့မထင်၊ ဥပမေယျအနက်၌ ဂုဏ်မြောက်စေရန် ပြသည်ဟု ယူရ၏။

မှတ်ချက်

၁-ဤသို့ပြုသောပုဂ္ဂိုလ်သည် ဤအတူပင် ထ၍ ဆင်ခြင်ပြီးကို မဆင်ခြင်တော့ပဲ-စသည်ဖြင့် စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-အကြင်အခါ၌မူ နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်စိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်၏။ ထိုစိတ် ချုပ်လတ်သော် ဇောတို့သည် ဖြစ်ပေါ်ကုန်၏။ ထိုအခါ၌-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-[ထိုခန္ဓာအစဉ်ကား အောက်မေ့နိုင်၏] ဤထောင့်ကွင်းအတွင်းရှိ စကားစုသည် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌ “သေယျထိဒံ၊ ဧကမ္ဘိ ဇာတိံ ဒွေပိ ဇာတိယော။ပ။ ဣတိ သာကာရံ သဥဒ္ဓေသံ အနေကဝိဟိတံ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရတိ”ဟု ထုတ်ပြထားသော ပါဠိ၏ ဘာသာပြန်ဖြစ်သည်။

၂-ဧကမ္ဘိ ဇာတိံ-ဟူသောပါဠိကို မြန်မာစကားချောစေရန်နှင့် သင်္ချာသမ္ဘိဏ္ဍန, ဌာနပယောဂလည်း မပျက်စေရန် ရှေးနောက်ပြန်၍ ပြန်ချက်ဖြစ်သည်။ နောက်ပုဒ်တို့၌လည်း နည်းတူပင်။

မှတ်ချက်

၁-အစဉ်အားဖြင့်-ဟူသော ဤစကားဖြင့် တပြိုင်နက် မဟုတ်ပဲ အချို့က ရှေးကျ၊ အချို့က နောက်ကျလျက် တဖြည်းဖြည်းချင်း ဖြစ်ပျက်သည်ကို ပြသည်။ နောက်၌လည်း ဤလိုအရာမျိုး၌ နည်းတူပင် သိရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-ရှေးနောက်စကား ၂-ရပ်နှင့် သာ၍ ချောမောစေရန် နေထွက် နေဝင်ကို နေဝင် နေထွက်-ဟု ရှေးနောက်ပြန်ထားသည်။

မှတ်ချက်

၁-အိန္ဒိယအလယ်ပိုင်း၌ ဟောသော သုတ်များအရ အိန္ဒိယအလယ်ပိုင်း၌ ထင်ရှားသောဂင်္ဂါယမုနာ အစိရဝတီ မဟီသရဘူ-ဟူသော မြစ်ကြီးငါးသွယ်တို့ကိုသာ ပြထားခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းတို့နှင့် အလားတူ အခြားမြစ်ကြီးတို့၌လည်း နည်းတူပင် ယူအပ်၏။

မှတ်ချက်

၁-တန္တိ ဥဒကံ။ အဿာတိ ဝါတဿ-ဟူသော ဋီကာဖွင့်ပြချက် အရအားဖြင့်ဆိုလျှင် ထိုရေထုသည် ထိုလေထုအား-ဟု ပြန်ရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-သိပ္ပံဆရာတို့ကမူ နေသည် အချင်းအားဖြင့် ၈၆၄, ၃၉၃-မိုင်ခန့် ရှိသည်ဟု ဆိုကြ၏။ ထိုမျှလောက် ကြီးကျယ်သောနေသည် ထိုခဏတွင်မှ ရုတ်တရက် ဖြစ်လာသလော၊ သို့မဟုတ် စောစောကပင် ရှိနေသလောဟု စဉ်းစားဘွယ်ရှိ၏။ စောစောကပင် ရှိနေငြားသော်လည်း မိမိတို့၏ ကိုယ်ရောင်ဖြင့်ပင် ပြည့်စုံနေသောကြောင့် သတိမမူကြသဖြင့် ကမ္ဘာဦးလူတို့အား စောစောက မထင်ရှားခဲ့သေး၊ မိမိတို့၏ ကိုယ်ရောင် ပျောက်ကွယ်သွား၍ အလင်းရောင်ကို လိုလားတောင့်တမြော်လင့်ကြသော အခါ၌ နေဝန်းကြီး ထွက်ပေါ်လာသည်ကို တွေ့ကြရသဖြင့် ထိုအခါကျမှ ထင်ရှားသည်ဟု ယူလျှင် သင့်ရာ၏။ လဝန်းပေါ်လာရာ၌လည်း နည်းတူပင် ယူလျှင် သင့်ရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-သိပ္ပံဆရာတို့ကမူ ကြယ်တို့ကို အခြားစကြဝဠာတို့မှ နေများဖြစ်ကြောင်းပြဆိုကြကုန်၏။ ထိုအလိုအားဖြင့် နက္ခတ်ကြယ်တာရာတို့သည် စောစောကပင် ရှိနေကြသော်လည်း မိမိတို့ ကိုယ်ရောင်ကိုသာ အားကိုးပြုနေစဉ် အခါက သတိမပြုမိကြ၍ မထင်ရှားကြသေး။ မိမိတို့ကိုယ်ရောင် ကွယ်ပျောက်သွားသောအခါကျမှ သတိပြုမိကြ၍ ယင်းတို့ကို ထင်ရှားတွေ့မြင်ကြရသည်ဟု ယူလျှင် သင့်ရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-သလေးဆန်ခင်းသို့ သွား၍ တနေ့စာသာ ယူနေကြရာတွင် ပျင်းရိသူသည် ၂-ရက်စာယူခဲ့၏။ ထိုသို့ ယူပုံကို အတုလိုက်၍ ၂-ရက်စာ ၃-ရက်စာစသည် ယူကြပုံကို ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤဝိဝဇ္ဇဋ္ဌာယီကပ်၌ အန္တရကပ်ပေါင်း ၆၄-ကပ်ရှိ၏။ လူတို့၏ အသက်တမ်းအသင်္ချေမှ ဆုတ်ယုတ်၍ ဆယ်နှစ်တမ်း ရောက်သောအခါ ရောဂန္တရကပ်သတ္တန္တရကပ် ဒုဗ္ဘိက္ခန္တရကပ်တို့တွင် တပါးပါးဖြင့် လူများစု ပျက်စီး၍ ကျန်သော လူအနည်းငယ်က ကုသိုလ်တရားကို ပွားစေကြသဖြင့် ဆယ်နှစ်တမ်းမှ အသင်္ချေတမ်းသို့ ပြန်ရောက်သည်။ ဤသို့ ဆုတ်ကပ်နှင့် တက်ကပ်တစ်စုံကို အန္တရကပ် တခုခေါ်သည်။ ထိုသို့သောကပ် ၆၄-ခုရှိသည်။ ကေစိဝါဒအရ အားဖြင့်မူ ထိုသို့သော အန္တရကပ် ၂၀-ရှိသည်ဟု ဆို၏။ အခြားအသင်္ချေယူကပ် သုံးခုတို့သည်လည်း ဤဝိဝဇ္ဇဋ္ဌာယီ အသင်္ချေယူကပ်နှင့်အသီးအသီး ကာလအားဖြင့် တူညီသည်ဟု သိအပ်၏။

မှတ်ချက်

၁-သံဝဇ္ဇကပ်၌ သတ္တဝါတို့သည် ဗြဟ္မာ့ပြည်၌သာ ရှိကြ၏။ ထို့ကြောင့် ဤစကားမှာ အခြားကပ်တို့၌လည်း အောက်မေ့ပုံအတွက် နည်းပြစကားမျှသာ ဖြစ်သည်ဟု ယူအပ်၏။

၂-ဤနှစ်ပုဒ်ကို အောက်မေ့ပုံအနေဖြင့် ဟော (အပ်)သည်ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ဤသို့ အစရှိသော စကားကိုမူ ပြခြင်းငှါ ဆိုအပ်ပေသည်ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ။။။ အာနေဥပ္ပတ္တေ သတ္တာနံ စုတူပပါတဉာဏာယ စိတ္တံ အဘိနိဟရတိ အဘိနိန္ဒာမေတိ။ သော ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာဝိသုဒ္ဓေန အတိက္ကန္တမာနသကေန သတ္တေ ပဿတိ စ ဝမာနေ ဥပပဇ္ဇမာနေဟိနေ ပဏီတေ သုဝဏ္ဏေ ဒုပ္ပဏ္ဏေ သုဂတေ ဒုဂ္ဂတေ။ ယထာကမ္မုပဂေသတ္တေ ပဇာနာတိ “ဣမေ ဝတ ဘောန္တော သတ္တာ ကာယ ဒုစ္စရိတေန သမန္နာဂတာ ဝစီဒုစ္စရိတေန သမန္နာ ဂတာ မနောဒုစ္စရိတေန သမန္နာဂတာအရိယာနံ ဥပဝါဒကာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မသမာဒါနာ၊ တေ ကာယဿ ဘောဒါ ပရံ မရဏာ အပါယံ ဒုဂ္ဂတိံ ဝိနိပါတံ နိရယံ ဥပ ပန္နာ။ ဣမေဝါပန ဘောန္တော သတ္တာ ကာယသုစရိတေန သမန္နာဂတာ ဝစီသုစရိတေန သမန္နာဂတာ မနောသုစရိတေန သမန္နာဂတာ အရိယာနံ အနုပဝါဒကာသမ္မာဒိဋ္ဌိကာ သမ္မာဒိဋ္ဌိကမ္မသမာဒါနာ၊ တေ ကာယဿ ဘောဒါ ပရံ မရဏာ သုဂတိံ သဂ္ဂံ လောကံ ဥပပန္နာ”တိ။ ဣတိ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဝိသုဒ္ဓေန။။။ သတ္တေ ပဇာနာတိ-ဟူသော ဤဘုရားဟော ပါဠိမှ မဖွင့်ရသေးသော စုတူပပါတဉာဏာယ-ဟူသော ပုဒ်ကို ဖွင့်ရန် ထုတ်ပြသည်။ နောက်နောက်၌လည်း ပါဠိမှ မဖွင့်ရသေးသော ပုဒ်များကို ထုတ်၍ ထုတ်၍ ဖွင့်ပြသွားသည်။ ပါဠိမတတ်သောပုဂ္ဂိုလ်တို့ အလွယ်တကူ သိနားလည်စေရန် ထိုပါဠိကို အကျဉ်းချုပ် မြန်မာပြန်ပြဦးအံ့။

စတုတ္ထဈာန်ရပြီးသော ထိုရဟန်းသည် ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း စိတ်သည် တည်ကြည်လတ်သော်။ ပ။ မတုန်လှုပ်ခြင်း သို့ ရောက်လတ်သော်သတ္တဝါတို့၏ စုတိနှင့် ပဋိသန္ဓေ၌ သိသောဉာဏ်အလိုငှါ စိတ်ကို ရှေးရှုဆောင်၏ ရှေးရှုညွတ်စေ၏။ ထိုသို့ ညွတ်စေသော ရဟန်းသည် အထူးစင်ကြယ်သော လူ့မျက်စိထက် သာလွန်သော ဒိဗ္ဗစက္ခုဖြင့် (ဝါ-နတ်မျက်စိနှင့် တူသော ဉာဏ်မျက်စိဖြင့်) သတ္တဝါတို့ကို မြင်၏။ (ဘယ်လို သတ္တဝါတို့ကို မြင်သနည်းဟူမူ) သေဆံသတ္တဝါတို့ကို ဘဝသစိ၌

ဖြစ်ဆဲသတ္တဝါတို့ကို ယုတ်ညံ့သူတို့ကို မြင့်မြတ်သူတို့ကို အဆင်းလှသူတို့ကို အဆင်းမလှသူတို့ကို သုဂတိ ရောက်သူတို့ကို ဒုဂ္ဂတိရောက်သူတို့ကို မြင်၏။ ကံအားလျော်စွာ ဘဝသစ်၌ ကပ်ရောက်၍ ဖြစ်ကုန်သော သတ္တဝါတို့ကို သိ၏။ (သိပုံမှာ) “အချင်းတို့ ဤသတ္တဝါ တို့သည် ကာယဒုစ္စရိတ်နှင့် ပြည့်စုံကုန်၏။ ဝစီဒုစ္စရိတ်နှင့် မနောဒုစ္စရိတ်နှင့် ပြည့်စုံကုန်၏။ အရိယာ တို့ကို စွပ်စွဲတတ်ကုန်၏။ မှားသော အယူရှိကုန်၏။ မှားသောအယူဖြင့် ပြုလုပ်ထားသည့် အမှုကံရှိကုန်၏။ ထိုသတ္တဝါတို့သည် ခန္ဓာကိုယ်ပျက်စီးသည်မှ သေသည်မှနောက်၌ အပါယ်ဘုံ ဒုဂ္ဂတိဘုံဝိနိပါတဘုံ ငရဲဘုံသို့ ကပ်ရောက်၍ ဖြစ်ကြရာကုန်၏။ အချင်းတို့ ဤသတ္တဝါတို့သည်ကား ကာယသုစရိတ်နှင့် ပြည့်စုံကုန်၏။ ဝစီသုစရိတ်နှင့် မနောသုစရိတ်နှင့် ပြည့်စုံကုန်၏။ အရိယာတို့ကို မစွပ်စွဲတတ်ကုန်။ မှန်သောအယူရှိကုန်၏။ မှန်သောအယူဖြင့် ပြုလုပ်ထားသည့် အမှုကံရှိကုန်၏။ ထိုသတ္တဝါ တို့သည် ခန္ဓာကိုယ် ပျက်စီးသည်မှ သေသည်မှ နောက်၌ သုဂတိဘုံ နတ်ပြည်လောကသို့ ကပ်ရောက်၍ ဖြစ်ကြကုန်၏”ဟု သိ၏။ ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း စင်ကြယ်သော ဒိဗ္ဗစက္ခုဖြင့်။။ သတ္တဝါတို့ကိုသိ၏။ (ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်ပါဠိ၏ မြန်မာပြန်)

မှတ်ချက်

၁-ဇုတိအနက်၌ ဒိဂုဓာတ်ဖြင့် ပြီးသည်ဟု ပြ၏။ ဤအလိုအားဖြင့် ဒိဗ္ဗေနလင်းသော-ဟု အနက်ပြန်ရာ၏။

၂-ဂတိအနက်၌ ဒိဂုဓာတ်ဖြင့်ပြီးသည်ဟု ပြ၏။ ဤအလိုအားဖြင့် ဒိဗ္ဗေနနံရံ တောင်စသည်တို့ကို ဖောက်ထွင်း၍ သွားနိုင် မြင်နိုင်သောဟု အနက်ပြန်ရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-ဝိသုဒ္ဓိပုဒ် အတိက္ကန္တမာနုသကပုဒ်တို့၏ အနက်ကို ဖွင့်ပြပြီး၍ မူလရိုရင်းဝိဘတ်ဖြင့် ပြန်၍ပြသော ဝိဘကျန္တ အဖွင့် ဖြစ်သည်။ ပါဠိ၌ အကျိုးများ၏။ မြန်မာပြန်၌ကား အကျိုးမများပေ။ သို့သော် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌ ရှိသမျှ ပြည့်စုံစေရန် ထိုအဖွင့်ကိုလည်း လက်သည်းကွင်းဖြင့် ပိုင်းခြား၍ ပြလိုက်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ပွါးစေ၍ ရှုမြင်၏-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-နောင် အနာဂတ်ကာလအဖို့၌ ဖြစ်မည့်အကြောင်းအရာတို့ကို သိမြင်သောဉာဏ်ဖြစ်သည်။

၂-သမန္နဂတာပုဒ်ကို သမင်္ဂီဘူတာဟု ဖွင့်သည်။ ပါဠိ၌သာ အကျိုးရှိသည်။ ပြည့်စုံရုံမျှ ပြလိုက်သည်။

၃-လူဝတ်ကြောင် သောတာပန်ကိုသော်လည်း စွပ်စွဲတတ်ကုန်၏-ဟု စပ်ပါ။ ထိုသို့စွပ်စွဲလျှင်လည်း အရိယူပ ဝါဒကံထိုက်ကြောင်းကိုလည်း သိစေသည်။

မှတ်ချက်

၁-သင်သည်ဟု ဧကရုဇ်ဖြင့် မပြပဲ သင်တို့သည်ဟု ဗဟုဂုဏ်ဖြင့် ပြခြင်းသည် စိတ်ဓာတ်ကျနေသော သူအား ချီးမြှောက်သောအားဖြင့် ပြန်ကြားရန်သော်လည်း ဖြစ်ရာ၏။ ထိုရဟန်းနှင့် သဘောတူ စွပ်စွဲသူများလည်း ရှိရာသောကြောင့် သော်လည်း ဖြစ်ရာ၏။

၂-ဤစကားဖြင့် မီးမသဂြိုဟ်ရသေးမီ ကာလကို ရည်သည်။ နောက်အခြားမဲ့စကားဖြင့်မူ မီးသဂြိုဟ်နေဆဲ သို့မဟုတ် မီးသဂြိုဟ်ပြီး ကာလကို ရည်သည်။

မှတ်ချက်

၁-အရဟတ္တမဂ်၏ အခြားမဲ့၌ အရဟတ္တဖိုလ် ဖြစ်ခြင်းသည် ကိန်းသေမလွဲ ဖြစ်သကဲ့သို့ ထို့အတူပင် ကန်တော့ တောင်းပန်ခြင်းကို မပြုပါမူ အရိယူပဝါဒကံက ငရဲသို့ ဧကန်ပင်ကျစေသည်ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-ကိုယ်၏ ပျက်စီးခြင်းဟူသည်မှာ သေခြင်းပင်ဖြစ်သောကြောင့် ခန္ဓာကိုယ်ကို စွန့်ခြင်းပင်ဟု ယူ၍ ဖွင့်ပြခြင်း ဖြစ်သည်။ မြန်မာစကားမှာမူ မချောပေ။

မှတ်ချက်

၁-ကုသိုလ်ကောင်းမှုနှင့် စပ်သောအပိုင်းကို သုက္ကပက္ခ-အဖြူပိုင်းအဖို့ ဟူ၍၎င်း၊ အကုသိုလ် မကောင်းမှုနှင့် စပ်သော အပိုင်းကို ကဏ္ဍပက္ခ-အမည်းပိုင်း အဖို့ဟူ၍၎င်း ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-ထိုက္ကဒ္ဓိဝိညဏ်သည် ... ကာမတရားလျှင် အာရုံရှိ၏-စသည်ဖြင့် စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ဥပယော ဂ လဒ္ဓိ-ရအပ်သော ကံဝိဘတ်ရှိသော ကာယသည်-ဟု အတိအကျပြန်လျှင် ပါဠိသဒ္ဓါ မတတ်သူတို့မှာ အသိခက်မည်ကြောင့် အထက်ပါအတိုင်း ပြောင်းလဲ၍ ပြန်သည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ရုပ်ကိုယ်ကို ညွတ်စေ၏ဟု ကံပြု၍ဆိုသဖြင့် ညွတ်စေသောစိတ်၏ အာရုံဖြစ်သည်ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-သောတာပန်၏ မဂ်ဖိုလ်စိတ်ကိုသာ ဆိုလိုသည်။ လောကီစိတ်ကိုကားသိနိုင်သည်ဟူ၍ပင် မှတ်ရာ၏။ အထက် အထက် ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ စိတ်ကို မသိရာ၌လည်း နည်းတူပင်။

မှတ်ချက်

၁-သံယုတ္တနိကာယ်ဆောင် ဆရာတို့သည်ကား သန္တတိတို့ကို ဆိုကြပြီးလျှင် အစဉ်မည်၏ဟူ၍ ဆိုကြပြီးလျှင် ဆိုကုန်၏-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ထိုကေစိဆရာတို့၏ စကားကိုမူ မသင့်ဟူ၍ အဋ္ဌကထာတို့၌ ပယ်(အပ်) လေပြီ-ဟု စပ်ပါ။

၂-မဂ်ဝိထိ၌ အာဝဇ္ဇန်းနှင့် ပရိကံ ဥပစာ အနုလုံတို့က လောကီရုပ်နာမ်ကို အာရုံပြုသည်။ ဂေါတြဘူ မဂ် ဖိုလ်တို့က နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုသည်။ ဖိုလ်ဝိထိ၌ အာဝဇ္ဇန်းနှင့် ပရိကံဇောတို့က လောကီရုပ်နာမ်ကို အာရုံပြုသည်။ ဖိုလ်က နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုသည်-ဤသို့ မဂ်ဖိုလ်ဝိထိတို့၌သာ အာဝဇ္ဇန်း အခြေခံဇောတို့နှင့် မဂ်ဖိုလ်ဇောတို့ အာရုံ ကွဲပြားရိုး ရှိသည်။ အခြားဝိထိ တို့၌ ကွဲပြားရိုးမရှိ၊ ထိုသို့ကွဲပြားရိုးမရှိပဲ အာရုံကွဲပြားသောကြောင့် မသင့်ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-ဤမှစ၍ ဤစာပိုဒ်အတွင်း၌ “အဋ္ဌကထာနည်းပေတည်း”ဟူသော စကားတိုင်အောင် စေတောပရိယဉာဏ် ယထာကမ္မပဂဉာဏ်တို့နှင့် ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ် ထူးခြားပုံကို ရှေးအဋ္ဌကထာအဆိုအရ ပြသည်။ ထိုမှနောက်၌ အရှင်ဗုဒ္ဓဃောသ ဟူသော မိမိ၏ အလိုအရ ပြသည်။

မှတ်ချက်

၁-အသံသဒ္ဓါဖြင့် ပြောဆိုအပ် သိအပ်သော အမည်ပညတ်ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-ဤမှစ၍ စေတောပရိယဉာဏ်ထက် အနာဂတံသဉာဏ်၏ အနာဂတ်အဖို့၌ အသိကျယ်ပုံကို ပြသည်။ ဤအရာ၌လည်း ရှေး၌ ထုတ်ပြခဲ့ပြီးသော ပဋ္ဌာန်းပါဠိတော်အရအားဖြင့် စိတ်မှတစ်ပါးသော ခန္ဓာတို့ကိုလည်း စေတောပရိယဉာဏ်ဖြင့် သိနိုင်သေးသည် ဟု ဆိုသင့်၏။ သို့သော် ရှေး၌ ပြခဲ့ပြီး ဖြစ်သောကြောင့် ထပ်၍မပြခြင်း ဖြစ်ရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-ယခုအခါ ... မေးခွန်းပြဿနာအပေါင်းကို ထုတ်ပြအပ်၏-ဟု စပ်ပါ။

၂-အဘိညာဉ်ဟူသော အာနိသင်အကျိုးကို ရပြီးဖြစ်သောကြောင့်-ဟု ဆိုလို၏။

၃-ရဟန်းသည် ... ပွားစေပြီးဖြစ်လေပြီ ... ပညာကို ပွားစေအပ်ပေ၏-ဟု စပ်ပါ။

၄-သမာဓိကို ပွားစေပြီးဖြစ်ခြင်း၊ ပညာကို ပွားစေအပ်ခြင်း၊ ၎င်းကိုလည်းပွားစေရန် မလွယ်ကူခြင်းဟူသော ဤအကြောင်းသုံးပါးကြောင့်ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-ပြည်ဆရာတော်ဘုရားကြီး၏ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်နိဿယ၌ ဟောရည်ကော-ပုဒ်ကိုပွဲမင်းဟု ပြန်၏။ ရွှေငွေရာပြတ်မင်းပင်-ဟု ယူအပ်၏။ အနောက်နိုင်ငံ ပညာရှိတို့က ငွေလဲလှယ်သူ ဘဏ်အလုပ်လုပ်သူ-ဟု ပြန်ကြ၏။ အဘယျာရာမမူ အဘိဓာတ်နိဿယ၌ ငွေတိုက်ဝန် ငွေတိုက်စိုး-ဟု ပြန်၏။ ဦးစက္ကပါလ၏ အဘိဓာန်နိဿယ၌ ရွှေတိုက်ဝန်အမတ်-ဟု ပြန်၏။ အချို့ဆရာတို့ကမူကား ဤဟောရည်ကော-ပုဒ်ကို ရွှေပန်းထိမ်သည်-ဟု ပြန်ကြ၏။ ၎င်းအနက်မှာမူ ရွှေပန်းထိမ်သည်ဟောသုဝဏ္ဏကာရော-ပုဒ် အသီးအခြားရှိသောကြောင့်မသင့်။

မှတ်ချက်

၁-၂-၃-၄-ဤပုဒ်တို့ကို “ရှုစွမ်းနိုင်သော (ခန္ဓိ)ဉာဏ်ကို၎င်း” စသည်တို့နှင့်စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ထိုထို (စီးပွားချမ်းသာ) တရားတို့၏ ... ဖြစ်ကြောင်း နည်းလမ်းတို့၌-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-အကျိုးအကြောင်း၌ဖြစ်သော သဘာဝနိရုတ္တိ-ဟူသည်မှာ အကျိုးကို၎င်း အကြောင်းကို၎င်း ဟောသောသဒ္ဓါမှန်ပင်ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-အကျိုး၌၎င်း ... အကြောင်း၌၎င်း ... ဖြစ်၏-ဟု စပ်ပါ။

၂-ပါဠိဘာသာ၌ ဖဿော-ဟု ဩ-အဆုံးရှိလျက် ပုလ္လိင်နှင့် ရှိမှ မှန်သည်။ ဖဿော-ဟု အာ-အဆုံးရှိလျက် ဣတ္ထိလိင်နှင့် ရှိလျှင် မှားသည်။ ထို့အတူ ဝေဒနာ-ဟု အာ-အဆုံးရှိလျက် ဣတ္ထိလိင်နှင့်ရှိမှ မှန်မည်။ ဝေဒနော-ဟု ဩ-အဆုံးရှိလျက် ပုလ္လိင်နှင့် ရှိလျှင် မှားသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဓမ္မပဒမှ ယမကဝဂ်ကို သြပဗ္ဗဝဂ်-ဟု ဆရာတို့က ဆိုကြောင်း၊ မူလပဏ္ဏာသမှ ယမကဝဂ်ကို သြပဗ္ဗဝဂ်-ဟု အပရေ (တပါးသော) ဆရာတို့က ဆိုကြောင်းဋီကာ၌ ပြ၏။

မှတ်ချက်

၁-ထိုသို့ သဘောရှိသည်သာလျှင် ဖြစ်ကုန်သော-ဟူသည်မှာ အကြားအမြင်ပဋိဘာန်ဉာဏ်များကုန်သော-ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-စသည်ဟူသော စကားဖြင့် အာဟာရစသည်တို့ကို သိမ်းယူခြင်းကို မှတ်အပ်၏။ ဤသို့ များစွာကုန်သော ထို တရားတို့ကို ဝိပဿနာ၏ ဘုံ အာရုံအဖြစ်ဖြင့် အဘယ့်ကြောင့် ယူအပ်-ဆိုအပ်ပါကုန်သနည်း၊ ခန္ဓာစသည်တို့တွင် တမျိုးမျိုးဖြင့်လည်း အကျိုးကိစ္စပြီးသည် မဟုတ်ပါလောဟု စောဒနာငြားအံ့၊ မပြီးဟုဖြေရှင်းအပ်၏။ မပြီးပုံကား သုံးပါး အပြား ရှိသော သတ္တဝါတို့ကို ချိုးမြှောက်ခြင်းငှါ ခန္ဓာ၊ အာယတန၊ ဓာတ်- ဟူသော သုံးပါးအပေါင်းကို ယူခြင်းကို ပြသင့်ပေ၏။ ထိုသို့ မယူခဲ-မဆိုခဲလျှင် အားလုံးသော သူတို့အား ဆက်ဆံသော ချိုးမြှောက်ခြင်းကို မပြုရာရောက်၏။ မှန်ပေ၏။ သတ္တဝါ တို့သည် ရုပ်၌တွေဝေသူ၊ နာမ်၌တွေဝေသူ၊ နှစ်ပါးလုံး၌ တွေဝေသူ-ဟူ၍ သုံးမျိုး အပြားရှိကုန်၏။ ယင်းတို့တွင် နာမ်၌ တွေဝေသော သူတို့အတွက် နာမ်တရားတို့ကို လေးပါးဝေဘန်ထားသော ခန္ဓာတို့ကို ပြဆိုပေသည်။ ရုပ်၌တွေဝေသော သူတို့အတွက် ရုပ်တရားတို့ကို ဆယ့်တစ်ခု ခွဲဝေဘန်ထားသော အာယတနတို့ကို ပြဆိုပေသည်။ ရုပ်နာမ် နှစ်ပါးလုံး၌ တွေဝေသော သူတို့အတွက် နှစ်ပါးလုံးဝေဘန်ထားသော ဓာတ်တို့ကို ပြဆိုပေသည်။ ထိုအတူ ဣန္ဒြေအပြားအားဖြင့် ဣန္ဒြေ ထက်သူ၊ ဣန္ဒြေမထက်မနုသူ၊ ဣန္ဒြေနုသူ ဟူ၍၎င်း၊ အကျဉ်းကြိုက်သူ၊ အလတ်ကြိုက်သူ၊ အကျယ်ကြိုက်သူ-ဟူ၍၎င်း သတ္တဝါတို့သည် သုံးမျိုး အပြားရှိကုန်၏။ ထိုသုံးမျိုးသော သတ္တဝါတို့အတွက်လည်း အစဉ်အတိုင်း ခန္ဓာစသည်ကို ပြဆိုခြင်း ကို ပြသည်ဟု ယှဉ်စေအပ်၏။ ထို့ပြင် ဣန္ဒြေတို့ကို ပြဆိုခြင်းသည်ကား “ဤဣန္ဒြေတရားတို့သည် အတူဖြစ်ဖက်တရားတို့၌ အစိုးရကုန်သကဲ့သို့ အုပ်စိုးလွှမ်းမိုးခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်ကုန်ငြားသော်လည်း ထိုဣန္ဒြေတို့၏ ထိုအုပ်စိုးလွှမ်းမိုးခြင်းသည်ကား တရားသဘော အလိုအားဖြင့် ပြီးစီးခြင်းမျှသာတည်း။ ဤဣန္ဒြေတို့၌ တစုံတယောက်မျှ၏သော်လည်း အလိုအတိုင်း ဖြစ်ခြင်း မည်သည်မရှိချေ။ ဤဣန္ဒြေတို့သည် ပိုင်ရှင် အတ္တမှ ဆိတ်ကုန်၏။ အလိုအတိုင်းဖြစ်ခြင်း မရှိကုန်”ဟု အနတ္တလက္ခဏာကို အလွယ်တကူ မှတ်ယူနိုင်ခြင်း အကျိုးငှါ ဖြစ်ပေသည်။ ခန္ဓာ၊ အာယတန၊ ဓာတ်၊ ဣန္ဒြေအားဖြင့် လေးပါးအပြားရှိသော ထို တရားအပေါင်းသည် (ပဝတ္တိ) မပြတ်ဖြစ်ခြင်း (နိဝတ္တိ)ဆုတ်နစ်ခြင်း-အဖြစ် ရပ်စဲခြင်း (တဒုဘယဟေတု) ထို နှစ်ပါးလုံး၏ အကြောင်းတို့အလိုအားဖြင့် မြင်ရမှသာလျှင် အကျိုးကျေးဇူးကို ဆောင်တတ် ဖြစ်စေတတ်၏။ ထိုသို့မဟုတ်လျှင် အကျိုး ကျေးဇူးကို မဆောင်တတ် မဖြစ်စေတတ်ပေ။ ထို့ကြောင့် သစ္စာနှင့် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်တို့ကို ပြဆိုထားပေသည်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ထို (ငါးပါးသော ခန္ဓာတို့)တွင် ... ရူပက္ခန္ဓာ ()ဟု သိအပ်၏-ဟု စပ်ပါ။

၂-ပကတိက အပူရုပ်၊ ညီမျှနေသောရုပ်သည် ဆန့်ကျင်ဖက် အအေးနှင့် တွေ့သောအခါ တမျိုးတမည် ပြောင်းလဲ ဖောက်ပြန်၏။ ပကတိက အအေးရုပ်၊ ညီမျှနေသောရုပ်သည် အပူနှင့် တွေ့သောအခါ တမျိုးတမည် ပြောင်းလဲဖောက် ပြန်၏။ အစာဝ၍ မျှတနေသောရုပ်သည် ဆာလောင်သောအခါ ဆာလောင်ခြင်းကြောင့် တမျိုးတမည် ပြောင်းလဲဖောက် ပြန်၏။ ပကတိက ရေမဆာသောသူ၏ ရုပ်သည် ရေငတ်ဆာလောင်သောအခါ တမျိုးတမည် ပြောင်းလဲဖောက်ပြန်၏။ ခြင်မှက်စသည် ကိုက်ခြင်းကြောင့် ရောင်ရမ်းခြင်းစသည်ဖြင့် ဖောက်ပြန်တတ်၏။ ဤသို့ ဆန့်ကျင်ဖက်နှင့် တွေ့သောအခါ ဖောက်ပြန် တတ်သော သဘောကို ရူပတီတိ၊ ဖောက်ပြန်တတ်သောကြောင့် ရူပ-ရုပ်ဟု ခေါ်ဆိုရသည်။ ရုပ်တိုင်း ရုပ်တိုင်းပင် ဖောက်ပြန် နေသည်ဟူ၍ကား မယူအပ်။ ဘင်ခဏအားဖြင့် ပျက်သည်ကိုလည်း ဖောက်ပြန်ခြင်း (ရူပန) လက္ခဏာဟု မယူအပ်။ ဗြဟ္မာ တို့၏ သန္တာန်၌ ရုပ်သည် အအေးအပူစသော ဆန့်ကျင်ဖက်တို့နှင့် မတွေ့ရသောကြောင့် တမျိုးတမည် ဖောက်ပြန်ခြင်း (ရူပန)မရှိ။ သို့သော်လည်း ဆန့်ကျင်ဖက်များနှင့် တွေ့ပါက တမျိုးတမည် ဖောက်ပြန်မည်သာ ဖြစ်၍ (ရူပန) ဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောကို မကျော်လွန်နိုင်ပေ။ ထို့ကြောင့် ဗြဟ္မာတို့၏ ရုပ်ကိုလည်း ရူပ-ရုပ်ဟု ခေါ်ဆိုရသည်။ တနည်းအားဖြင့်မူ (အနုဂ္ဂါဟကပစ္စယ) ချိုးမြှောက် ထောက်ပံ့တတ်သော အကြောင်းတို့၏အစွမ်းဖြင့် တမျိုးတမည် ကောင်းလျက်ဖောက်ပြန်ခြင်း ရှိသောကြောင့် ရုပ်ဟုခေါ်ဆိုရကြောင်း ဋီကာ၌ ပြဆို၏။ ထိုသို့ကောင်းလျက် ဖောက်ပြန်ရာတွင် ပီတိသုခကြောင့် ရွှင်ပျလျက်

ဖောက်ပြန်သော ရုပ်များ၊ ရယ်ရွှင်သောရုပ်များ၊ လက်ခုပ်တီးသော ရုပ်များ၊ ကွေးလို ဆန့်လို လှုပ်ရှားလိုသော စိတ်ကြောင့် ကွေးဆန့်လှုပ်ရှားသော ရုပ်များလည်း ပါဝင်ကြသည်ဟု ယူအပ်၏။

မှတ်ချက်

- ၁-ဖောက်ပြန်ခြင်း လက္ခဏာ မရှိသော ရုပ်ဟူ၍ မရှိသောကြောင့် တမျိုးတည်းသာဖြစ်သည်။
- ၂-ဥပါဒါယ-ဘူတရုပ်တို့ကို မှီ၍ဖြစ်သော ရုပ်ဟုဆိုလို၏။ ၎င်းကို ဥပါဒါရုပ်ဟူ၍လည်း ခေါ်ဆိုအပ်သေး၏။
- ၃-ဝိသုဒ္ဓိမဂ်- မြန်မာပြန် ဒုတိယတွဲ စာမျက်နှာ (၆၂၀)၌ ကြည့်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ဥပါဒါရုပ်သည် ... ၂၄-ပါး အပြားရှိ၏-ဟု စပ်ပါ။

၂-ဣတ္ထိ-အမဉ္ဇ- အမသန္တာန်၌ + ဣန္ဒြိယ-ဣန္ဒြေ-အစိုးရသည်-ဣတ္ထိန္ဒြိယ -ဣတ္ထိန္ဒြေ-အမသန္တာန်၌ (အမဆိုင်ရာ ရုပ်များ စိတ်အနေအထားများ ဖြစ်ရေးအတွက်) အစိုးရသောရုပ်+စိုးမိုးချုပ်ချယ်သော ရုပ်ဟု အနက်ရသည်။ ထို့ကြောင့် အမဖြစ်ရေး အစိုးရရုပ်-ဟု နားလည်လွယ်အောင် ပြန်လိုက်သည်။ ယင်းကို ဣတ္ထိဘာဝ-အမဖြစ်ကြောင်း ရုပ်ဟူ၍လည်း ခေါ်၏။ ပုရိသိန္ဒြေရုပ်၌လည်း နည်းတူပင် သိပါ။

၃-ဇီဝိတ-အသက်ရှင်ရေး၌ + ဣန္ဒြိယ-ဣန္ဒြေ-အစိုးရသည် ဇီဝိတိန္ဒြေ-အသက်ရှင်ရေး၌ အစိုးရသည့်ရုပ်။ ဤရုပ် မရှိလျှင် အသက်မရှင်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် ယင်းရုပ်ကို ဇီဝိတိန္ဒြေဟု ခေါ်သည်။ ဇီဝိတ-အသက်ရုပ်ဟူ၍လည်း ခေါ်၏။

၄-ဟဒယ နှလုံးစိတ် + ဝတ္ထု-တည်ရာ- ဟဒယဝတ္ထု -စိတ်နှလုံး၏ တည်ရာ ရုပ်၊ ယင်းရုပ်၌ မနောဓာတ် မနောဝိညာဏဓာတ် ခေါ်သော ၇၉-ပါးသော စိတ်များတည်မှီ၍ ဖြစ်ကြသည်ဟု အဋ္ဌကထာ၌ဆိုသည်။ နောက်၌တွေ့ရလေတံ့။

၅-ပါဠိ၌ ရူပဿ-ပုဒ်နှင့် တွဲလျက် ရူပဿ လဟုတာ။ပ။ ရူပဿ အနိစ္စတာ-ဟုဆိုထားသည်။ ဤ၌ကား ခေါ်လွယ် စေရန် ရူပဿ-ပုဒ် မပါပဲ ပြန်ထားသည်။ ယင်းတို့မှာ နိပ္ပန္နရုပ်ဟု ခေါ်သော သဘာဝရုပ်တို့၏ ပေါ့ပါးခြင်း စသော အမူအရာမျှသာ ဖြစ်သည်။ နောက်၌ ထင်ရှားလေတံ့။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌ ပြသင့်သောအဓိပ္ပါယ်သည် နှာ ၂၀၁၊ မှတ်ချက် ၅-၌ ပါဝင်လေပြီ။

၂-အလုပ်အလွေပြု၍ စားအပ်သော ထမင်းလုပ်စသည်၌ ပါဝင်သော ဩဇာရုပ်ကို ကဗဠိကာရ အာဟာရရုပ်-ဟု ဆိုသည်။ အခြားရုပ်အပေါင်းအစ၌ ပါဝင်သောဩဇာရုပ်ကိုလည်း ထို့အတူ ကဗဠိကာရ အာဟာရရုပ်ဟူ၍ပင်ခေါ်၏။

၃-မျက်စိအကြည်ရုပ်သည် ကြည်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏-ဟု စပ်ပါ။ ကြည်ခြင်းလက္ခဏာ ကြည်ခြင်းသဘောသည်ပင် မျက်စိအကြည်ရုပ် ဖြစ်သည်။ အဘယ်သို့သော ကြည်ခြင်းပါနည်းဟု မေးရန်ရှိသောကြောင့် အဆင်းထင်ထိုက်သော-ဟု ဆိုသည်။ အဆင်းထင်နိုင်အောင် အဆင်းထင်လောက်အောင် ကြည်ခြင်းသဘောဟု ဆိုလို၏။ ထိုဝိသေသနသည် ရူပါ ဘိဿာတာရဟုပုဒ်၏ သိလွယ်အောင်ပြန်ချက်ဖြစ်သည်။ အတိအကျပြန်လျှင် အဆင်း၏ ရှေးရှုတိုက်ခိုက်ခြင်းကို ထိုက်သော်ဟု ဖြစ်၏။ အဆင်းရုပ်ထင်ပေါ်လာသည်ဖြစ်စေ၊ မထင်ပေါ်လာသည်ဖြစ်စေ အဆင်းထင်ပေါ်နိုင်လောက်အောင် ကြည်ခြင်း သဘောဟု ဆိုလို၏။ ထိုကြည်ခြင်းသည် အဘယ်၏ ကြည်ခြင်းပါနည်း ဟူမူ ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်းဟူသော ယင်းပြန်ချက်သည် “မျက်စိအကြည်ဟူသော ဥပါဒါရုပ်သည် ဘူတရုပ်တို့ကိုမှီ၍ ဖြစ်သည်” ဟူသော စကားနှင့်အညီပင်။ မြို့ပြင်ကြီးဂိုဏ်းအုပ် ဆရာတော်၏ အဘိဓမ္မတ္ထသ သရူပဒီပကကျမ်း စာမျက်နှာ ၅၂၇-၌လည်း “စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယပသာဒေါ-ဟု ပါဠိတော်၊ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒိယိတွာ ပဝတ္ထပသာဒေါ-ဟု အဋ္ဌကထာတို့၌ လာသည်ဖြစ်၍ မဟာဘုတ် ၄-ပါးတို့ကိုမှီ၍ ဖြစ်သော ကြည်လင်ခြင်း၊ မဟာဘုတ် ၄-ပါးတို့၏ ကြည်လင်ခြင်းပင် ဖြစ်သောကြောင့် ပသာဒမည်သည်”ဟု မိန့်ဆိုထားလေသည်။ ပြည်မှဝိသုဒ္ဓိမဂ်နိဿယ စသည် တို့၌ကား ဘူတာနံ ပသာဒေါဟူသော ပါဠိကို “မဟာဘုတ်တို့ကို ကြည်စေခြင်း”-ဟူ၍၎င်း၊ ဘူတပသာဒလက္ခဏံ-ပုဒ်ကို “မဟာဘုတ်တို့ကို ကြည်စေခြင်းလက္ခဏာရှိ၏” -ဟူ၍၎င်း ပြန်ဆိုထားကြလေသည်။ ထိုသို့ဆိုရာ၌ “ပသာဒရုပ်က ဘူတရုပ်

တို့ကို ကြည်စေသည်”ဟု ဆိုခြင်းသည် ပသာဒရုပ်က ဘူတရုပ်တို့အား ကြည်အောင်ကျေးဇူးပြုသကဲ့သို့ ရှိနေသောကြောင့် ဘူတရုပ်တို့ကြည်ရာ၌ ပသာဒရုပ်ကို မှီရသကဲ့သို့ ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုအနက်၌ သံသယရှိ၍ ဘူတပသာဒ-ပါဠိကို “ဘူတ ရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်း”-ဟုအနက်ပြန်သည်။ နောက်၌လည်း နည်းတူပင်သိပါ။

မှတ်ချက်

၁-ဒဋ္ဌကာမတာ-ပုဒ်ကို တိုတိုနှင့် ပေါ်လွင်စေရန် “မြင်လိုသည့် တဏှာ”ဟု ပြန်သည်။ သဒ္ဓါအနက် အတိအကျ ပြန်လျှင် “မြင်ခြင်းငှါ အလိုရှိသည်၏အဖြစ် (ဟူသော တဏှာ)”ဟူ၍ ဖြစ်၏။ ထိုတဏှာလျှင် အကြောင်းရှိသော ကံ ဟူသည်မှာ ထိုသို့တောင့်တ၍ ပြုသောကံ၊ သို့မဟုတ် ထိုသို့သော တဏှာမကင်းသေးသောသူမှာ ဖြစ်သောကံပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “ပြည့်စုံ၊ မပြည့်စုံသော (စက္ခု စသော) အာယတနရှိသည့် အတ္တဘောကို ဖြစ်စေတတ်သောကံ၏ အကြောင်းရင်းဖြစ်သော ကာမတဏှာသည်၎င်း၊ ရူပ (ဘဝ) တဏှာသည်၎င်း၊ ထိုအာယတနရှိသည့်ဘဝကို တောင့်တမှု ဖြစ်သောကြောင့် မြင်လိုသည့်တဏှာ အစရှိသော ဝေါဟာရကို ရလိုက်၏။ ထို့ကြောင့် (တနည်းကား စသည်ဖြင့်) ဒုတိယ နည်းကို ပသာဒရုပ်အားလုံးတို့ကိုဖွင့်ပြရာ၌ မိန့်ဆိုအပ်ပေသည်” ဟူ၍၎င်း၊ “မြင်လိုသည့် တဏှာလျှင် အကြောင်းရှိသောကံ- ဟု ဆိုသော ဤအရာ၌ မြင်လိုသည့် တဏှာသည်၎င်း၊ ကြွင်းသော ကြားလိုသည့်တဏှာ စသည်တို့သည်၎င်း ထိုထို အတ္တဘောကို ဖြစ်စေတတ်သည့် ကံကို အားထုတ်ဆဲခဏမှ ရှေး၌ဖြစ်လျက်ရှိခဲ့သော် ရှင်းလင်းပြောပြဖွယ် မရှိတော့ပေ။ အကယ်၍ ရှေး၌ ဖြစ်လျက် မရှိခဲ့ပါမူကား အရိယာမဂ်ဖြင့် အမြစ်ပြတ်မပယ်ရသေး သည်၏ အဖြစ်သည်သာလျှင် (မြင်လိုသည့် တဏှာ စသည် ရှိနေသည်ဟု ဆိုခြင်း၏) အကြောင်းပေတည်းဟု မှတ်အပ်၏” ဟူ၍၎င်း ဖွင့်ပြတော် မူပေသည်။ ထိုကံကြောင့် ဖြစ်ကြသည့် ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်းသဘောကို စက္ခုပသာဒ-မျက်စိအကြည်ရုပ်ဟု ခေါ်ကြောင်း သိစေ၏။ ကြည်ခြင်းနှင့် ကြည်လင်ခြင်းမှာ အရတူကားလှယ်ပင် ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ရသ သည် ကိစ္စနှင့် သမ္ပတ္တိ ၂-ပါး ရှိ၏။ ထိုတွင် ဤအရာ၌ ကိစ္စရသ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ကိစ္စ (ရသ)ဟု ရသကိုပါ ဖော်ပြထားသည်။ နောက်အပိုဒ်တို့၌မူ ၎င်းကိုမပြောတော့ပြီ။ ကြည်သောမျက်စိကို အကြောင်းပြု၍ အဆင်းတို့ကို မြင်ရ-သိရသည်။ ထိုသို့မြင်သိရာ၌ မျက်စိက အဆင်းများဆီသို့ ဆွဲပို့သကဲ့သို့ ရှိသောကြောင့် အာဝိဋ္ဌနရသံ-ဆွဲငင်ခြင်း ကိစ္စရှိသည်ဟု ဆိုပေသည်။ ဤ၌ ဆွဲငင်ဟူသည်မှာလည်း ပုဂ္ဂိုလ်ကို သို့မဟုတ် စိတ်ကို အဆင်းမြင်အောင် ကျေးဇူးပြုခြင်း - ဆောင်ပို့ခြင်းပေတည်း။ ထို့ကြောင့် ဆွဲပို့ခြင်းကိစ္စ ရှိ၏ - ဟု ဖော်၍ပြန်သည်။ နောက်၌လည်း နည်းတူပင်။

၂-ပစ္စုပ္ပန် ဟူသည်မှာ ဥပဋ္ဌာနာကာရနှင့် ဖလအားဖြင့် ၂-ပါးရှိ၏။ ထိုတွင် ဤအရာ၌ ယောဂီ၏ ရှုသိသော ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာ (ဥပဋ္ဌာနာကာရ)ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အထက်ပါအတိုင်း ဖော်၍ပြန်သည်။ နောက် အပိုဒ်တို့၌ကား ရှုသိဉာဏ်အား-ဟူသောပုဒ်နှင့် ပစ္စုပ္ပန်ဟူသော အမည်တို့ကို မပြောတော့ပြီ။

မှတ်ချက်

၁-ပဒလည်းအကြောင်း၊ ဌာနလည်းအကြောင်း ဤသို့ အကြောင်းဟောသဒ္ဓါ ၂-ခု ထပ်ဆင့်၍ ဆိုသောကြောင့် ဤ အရာ၌ အနီးကပ်အကြောင်းကို ယူရသည်။ စက္ခုပသာဒသည် ကံကြောင့်ဖြစ်သည့် ကမ္မဇရုပ် ဖြစ်သောကြောင့် ကံ ဟူသော အခြားအကြောင်း ရှိငြားသော်လည်း ဘူတရုပ်တို့ကို မှီ၍ ဖြစ်ရသောကြောင့် ဘူတရုပ်တို့သည် စက္ခုပသာဒ၏ အနီးကပ် အကြောင်းဖြစ်ပေသည်။

မှတ်ချက်

၁-သာယိတုကာမတာ-ပုဒ်ကို လျက်လိုသည်၏အဖြစ် ဟူ၍သော်၎င်း၊ လျက်လိုသည့်တဏှာ ဟူ၍သော်၎င်းပြန်လျှင် လျှာဖြင့်လျက်လိုသည့် တဏှာဟူ၍သာ ထင်မြင်ဖွယ် ရှိသောကြောင့် ပေါ်လွင်စေရန် အထက်ပါအတိုင်း ပြန်လိုက်သည်။

၂-ကေစိဆရာတို့ ဟူသည်မှာ မဟာသံဃိကဂိုဏ်းသားတို့ထဲက အချို့ဆရာတို့ပေတည်း။ မှန်ပေ၏။ ထိုဆရာတို့ ထဲက ဝသုဓမ္မသည် “မျက်စိ၌ တေဇောသည် လွန်ကဲ၏။ နား၌ ဝါယောသည်၊ နှာခေါင်း၌ ပထဝီသည်၊ လျှာ၌ အာပေါသည် လွန်ကဲ၏။ ကာယ-ကိုယ်အကြည်ရုပ်၌ ဓာတ်လေးပါးအားလုံးပင် ညီမျှကုန်၏”ဟု ဤသို့ဆို၏။ မျက်စိသည်တို့၌ တေဇော စသည်လွန်ကဲခြင်း မည်သည်မှာ ယင်းတို့၏ မှီရာဘုတ်တို့ထဲမှာ ထိုတေဇောလွန်ကဲခြင်းကြောင့်ပင်ဟု ပြလိုသောကြောင့် “စက္ခုပသာဒခေါ် မျက်စိအကြည်ရုပ်သည် တေဇောဓာတ် လွန်ကဲကုန်သော ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်း သဘောပေတည်း” စသည်ကို မိန့်ဆိုတော်မူသည်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ကိုယ်အကြည်ရုပ်သည် ဘူတရုပ်အားလုံးတို့၏လည်းဟု ဆိုရာ၌ အထူးကားအဘယ်နည်း၊ တေဇော စသည် လွန်ကဲကုန်သော ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည်ခြင်းတို့သည်လည်း ဘူတရုပ်အားလုံးတို့၏ပင် ကြည်ခြင်းများ မဟုတ်ကြပါလောဟူမူ ထိုစကား မှန်ပါသည်။ သို့သော်လည်း ဘူတရုပ်အားလုံးတို့၏ဟူသော ဤစကားသည် ညီမျှကုန်သော ဘူတရုပ်တို့၏- ဟူသော ဤအနက်ကို ပြ၏။ အကြောင်းမှာ လိုက်၍ ယှဉ်စပ်သော တစ်စိတ်တဒေသလွန်ကဲခြင်းကို မြစ်ပယ်သောအားဖြင့် ဆိုသည့် စကားဖြစ်သောကြောင့်ပေတည်း။ ချဲ့၍ပြအံ့- တေဇောစသည်တို့၏ အသီးအသီး လွန်ကဲရာ၌ကဲ့သို့ ဓာတ် နှစ်ပါး- သုံးပါး လွန်ကဲရာ၌လည်း ယင်းသို့ လွန်ကဲခြင်းကြောင့် ဓာတ် နှစ်ပါး တပါး အားလျော့နေရာ၌လည်း ကိုယ်အကြည်ရုပ်သည် မဖြစ်ဟူသောအနက်သည် ထင်ရှား၏။ ထို့ကြောင့် လေးပါးလုံးသော ဘူတရုပ်တို့၏ ညီမျှသည်၏အဖြစ်ဖြင့် ကိုယ်အကြည် ရုပ် ဖြစ်ပေသည်။ သို့ဖြစ်၍ သဗ္ဗ- အားလုံးဟူသော စကားသည် ဤအရာ၌ ညီမျှခြင်းကို ပြသည်ဟု မှတ်အပ်၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-တေဇောစသည်တို့၏ ဂုဏ်ဖြစ်ကုန်သော- စသည်၌ ဆီမီးဟု ဆိုအပ်သော တေဇော၏ အလင်းရောင် အဆင်းက၊ လေ၏ အသံက၊ မြေ၏ အနံ့က၊ တံတွေးဟု ဆိုအပ်သော ရေ၏အရသာက ဤသို့ ကေစိဝါဒ၌၎င်း၊ အပရေဝါဒ၌၎င်း ယှဉ်သင့်သည်အားလျော်စွာ ထိုထိုဘုတ်တို့၏ ဂုဏ်တို့က အဆင်းစသည်တို့ကို ယူရာ-သိရာ၌ ထောက်ပံ့ခြင်း၊ ကျေးဇူးပြုခြင်း ကြောင့် ဤကားဆိုလိုသောအနက်။ အလင်းရောင်စသော အတူပြုဖော် အကြောင်းများနှင့်တကွ ဖြစ်ကြမှသာ မျက်စိရုပ် စသည်တို့သည် အဆင်းစသည်တို့ကို ထင်လင်းစေနိုင်ပေသည်။ အာကာသ၏ သောတဝိညာဏ်၏ ဥပနိဿယ အဖြစ်သည် ဂုဏ်ပင်ဟူ၍ ထိုအပရေဆရာတို့၏ အယူရှိပေသည်။ သို့သော်လည်း တေဇော စသည်တို့ ဘူတရုပ် မည်ကုန်သကဲ့သို့ အာကာသ၏ ဘူတရုပ်အဖြစ် မရှိခြင်းကြောင့် ယှဉ်သင့်သည် အားလျော်စွာဟု ဆိုခဲ့ပေသည်။ (ဝိဝရ-ခေါ် အာကာသကို ဗုဒ္ဓစာပေတို့၌ ဘူတရုပ်ဟုမဆိုသော်လည်း အိန္ဒိယစာပေတို့၌ကား ဘူတ ရုပ်ဟု အခေါ်ရှိသေး၏။ ထိုဝေါဟာရကိုယူ၍ အပရေ တို့က ဆိုဟန်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် အထ ဝါ-စသည်ဖြင့် ဆက်၍ ဖွင့်ပြပြန်လေသည်။) တနည်းကား အလင်းရောင် အဆင်း စသည်တို့ကဲ့သို့ အပေါက်အကြား အာကာသသည်လည်း ဘူတရုပ်တို့၏ ဂုဏ်ဖြစ်သည်ဟူသော သာသနာပ အဓိပ္ပါယ်အရ အားဖြင့် တေဇော၏ အလင်းရောင်အဆင်းက၊ အာကာသဟု ဆိုအပ်သော အပေါက်အကြား၏ အသံက၊ လေ၏အနံ့က၊ တံတွေးရေ၏ အရသာက၊ ပထဝီဓာတ်၏အတွေ့က - ဤသို့ယှဉ်သင့်သည် အားလျော်စွာ ထိုထိုဘူတရုပ်တို့၏ ဂုဏ်တို့က (ထောက်ပံ့ခြင်း၊ ကျေးဇူးပြုခြင်းကြောင့်)ဟု ယှဉ်စပ်ရာ၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-အဆင်းစသည်တို့၏ လွန်ကဲသည်၏အဖြစ်ကို မြင်တွေ့ရခြင်းကြောင့်-စသည်၌ ဆိုလိုသည်မှာ မီး၌ တောက်ပသော အဆင်းကို၎င်း၊ လေ၌ သူ့သဘောအတိုင်းကြားရသော အသံကို၎င်း၊ မြေ၌ မွှေးသည့်ယန့်စသော အနံ့ကို၎င်း၊ ရေ၌ချိုမြိန်သော အရသာကို၎င်း ဤသို့လျှင် အထူးနှင့် ယှဉ်ကုန်သော ဤအဆင်း စသည်တို့ကို မြင်တွေ့ရသောကြောင့် “အဆင်းစသည်တို့သည် ထိုတေဇော စသည်တို့၏ ဂုဏ်တို့”ဟူ၍ ပဌမဝါဒီကေစိတို့က ဆိုကြသည်။ ဤအကြောင်း ဥပါယ ဖြင့်ပင်လျှင် ဒုတိယဝါဒီကိုလည်း နှိပ်ခြင်းသည် ဖြစ်၏။ တနည်းကား အဆင်းစသော ဂုဏ်ထူး ရှိကုန်သော တေဇော အာကာသ ယာဝီ အာပေါ ဝါယောဓာတ်တို့က စက္ခုစသည်တို့ကို ပြုအပ်ဖြစ်စေအပ်သည်ဟုဆိုသော ကဏာဒဆရာ၏ဝါဒကို ထုတ်ပြပြီးလျှင် ၎င်းကို နှိပ်ခြင်းငှါ “အကယ်၍ ဤသို့မူလည်း ဆိုကုန်ငြားအံ့” စသည်ကို မိန့်ဆိုသည်ဟု မှတ်အပ်၏။ (ဋီကာ) ဤကေစိအပရေဝါဒ ရှင်းချက်များသည် အလွန်နက်နဲ၏။ ပညာရှိကြီးတို့၏ အရာသာဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ယခုအခါ၌ တယ်လီဖုန်းဖြင့် ပြောသောအသံ ဝါယာလက်ဖြင့် ပြောသောအသံ အသံလွှင့်ရုံမှ လွှင့်သောအသံတို့ကို တခဏအတွင်းမှာပင် ကြားရသောကြောင့်၎င်း၊ တယ်လီဗီးရှင်းခေါ် ရုပ်မြင်သံကြား လွှင့်စက်ဖြင့် လွှင့်လိုက်သော အဆင်း ရူပါရုံတို့ကို တခဏချင်းပင် မြင်ရသောကြောင့်၎င်း မလာမရောက်သော အဆင်းအသံများကို မြင်ရကြားရသည် ဟူသော အဆို၌ သံသယ ဖြစ်ဖွယ်ရှိ၏။ ဤအရာ၌ မြင်လောက်သောအရပ် ကြားလောက်သောအရပ်သို့မူကား လာရောက်ကြ၏။ သို့သော် မျက်စိအကြည်ရုပ် နားအကြည်ရုပ်များသို့ ထိခိုက်မိအောင်ကား မလာကြ၊ ထိုသို့လာကြလျှင်လည်း ၎င်းတို့ကို မမြင်နိုင်မကြားနိုင်၊ မျက်လုံးထဲက အဆင်းကို မမြင်နိုင်သကဲ့သို့ပင်-ဟု ဖြေရှင်းကြသည်။ ဋီကာတို့၌လည်း အာရမ္မဏပစ္စည်း အရာ၌ စိတ္တအသံကိုလည်း သောတဝိညာဏ်၏ အာရုံဖြစ်ကြောင်း ဟောထားရာ၌ နားထဲသို့ရောက်မှ ကြားရမည်ဆိုလျှင် ဗဟိဒ္ဓ၌ စိတ္တအသံ မရှိကောင်းသောကြောင့် ယင်း စိတ္တအသံကို မကြားနိုင်ရာ၊ ထို့ကြောင့် သူ့တည်ရင်းနေရာက အသံကိုပင် ကြားရသည် စသည်ဖြင့် ဖြေရှင်းကြလေသည်။ မျက်စိထဲ၌ အဆင်းရိပ် ထင်နေသည်ကို တွေ့ကြရသောကြောင့် မျက်စိထဲသို့ အဆင်းမရောက်ဟူသော အဆိုကို သဘောကျ သက်ဝင်ရန်ခက်၏။ ထို့အတူပင် နားထဲ၌ အလွန်ကြမ်းသော အသံများ မခံသာအောင် တိုက်ခိုက်သည်ကိုလည်း တွေ့ကြရသောကြောင့် နားထဲသို့ အသံမရောက်ဟူသော အဆိုကိုလည်း သဘောကျ သက်ဝင်ရန်ခက်၏။ ထို့ကြောင့် မဗ္ဗသင်္ဂဏီပါဠိအဖွင့် အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာ (၃၅၁)၌ “အာပါတဂတတ္တာဝ အာရမ္မဏံ သမ္ပတ္တံ နာမ” စသည်ဖြင့် မဟာအဋ္ဌကထာက ဆိုကြောင်း၊ ထိုအလိုအားဖြင့် စက္ခုနှင့်သောတတို့လည်း သမ္ပတ္တ ဂေါစရ-ရောက်လာသောအာရုံရှိသည် မည်ကြောင်းတို့ကို ထုတ်ပြထားလေသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဤအရာတွင် “မျက်စိနှင့် နား တို့သည် မရောက်လာသော အာရုံကို ယူတတ်ကုန်၏”ဟု ဆိုသောဝါဒကို ဉာဏ်မသက်ဝင်နိုင်လျှင် ရှေးအဋ္ဌကထာ အဆိုအရ “သမ္ပတ္တဂေါစရ-ရောက်လာသော အာရုံရှိသည်-ရောက်လာသော အာရုံကို ယူတတ်သည်”ဟု ယူဆနိုင်ပေ၏။

မှတ်ချက်

၁-၂-ဤ ‘၎င်း’ ၂-ပုဒ်တို့ကို ကပ်ငြိသည်-ဟူသော ပုဒ်နှင့်စပ်ပါ။ ထိုတွင် ပဌမပုဒ်ဖြင့် အနံ့အရသာ အာရုံရပ်တို့က သူတို့၏မှီရာ ဘူတရုပ်ဖြင့် ကပ်ငြိသည်ကို ပြသည်၊ ဒုတိယပုဒ်ဖြင့် ပထဝီ တေဇော ဝါယော ဟူသော ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံရပ်က သူတို့ကိုယ်တိုင်ပင် ကပ်ငြိသည်ကိုပြသည်။

မှတ်ချက်

၁-မျက်စိအကြည် ပသာဒရုပ်သည် ... မျက်လွှာခုနစ်ခုကို ပြန့်နဲ့လျက် ... ကျေးဇူးပြုခြင်းကို ရသည်ဖြစ်၍ ... ထောက်ပံ့ (အပ်)သည်ဖြစ်၍ ... စောင့်ရှောက် (အပ်)သည် ဖြစ်၍ ... ခြံရံ (အပ်)သည်ဖြစ်၍ ... သန်းဦးခေါင်းမျှရှိလျက် ... ပြီးစေလျက် တည်၏-ဟု စပ်ပါ။

၂-ထိုမျက်စိအသားစိုင်း၏ ... မျက်နက်ဝန်း-ဟု စပ်ပါ။

၃-အလယ်၌ ... ထင်ပေါ်ရာအရပ်၌-ဟု စပ်ပါ။

၄-အလယ်ဖြစ်သော ... ထင်ပေါ်ရာ အရပ်၌-ဟူ၍ပင် စပ်ပါ။ သာ၍ စကားချောသည်။

၅-ထင်ပေါ်ရာအရပ်၌ ... မျက်လွှာခုနစ်ခုတို့ကို-ဟု စပ်ပါ။

၆-ပြန့်နဲ့လျက် ... ကျေးဇူးပြုခြင်းကို ရသည်ဖြစ်၍-စသည်ဖြင့် စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-မျက်လွှာခုနစ်ခုကို ပြန့်နဲ့သည်ဟူသော စကားဖြင့်ပင်လျှင် မျက်စိအကြည်ရုပ်၏ များစွာသော ကလာပ်တို့၌ တည်ကြောင်း ပြ၏။ “ပမာဏအားဖြင့် သန်းဦးခေါင်းမျှရှိလျက်”ဟူသော စကားကို သန်းဦးခေါင်းမျှအရပ်၌ ဖြစ်သောကြောင့် ဆိုပေသည်။ (ဋီကာ)

၂-စက္ခုဝိညာဏ်၏ တည်ရာဝတ္ထုအဖြစ်ကို၎င်း၊ အာဝဇ္ဇန်း သမ္ပဋိစွဲနန်းစသော စက္ခုဒွါရဆိုင်ရာ အခြားစိတ်တို့၏ ဒွါရအဖြစ်ကို၎င်း ပြီးစေလျက်-ဟုဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌ မိန်းမဖြစ်ကြောင်းဟူသည်မှာ မိန်းမဟူသော အမည်၏၎င်း၊ မိန်းမဟုတ်မှတ်ခြင်း၏၎င်း ဖြစ်ကြောင်း ပေတည်း။ သို့သော် ယင်းရုပ်ကိုပင် စွဲမှီ၍ မိန်းမ၏ပုံသဏ္ဍာန် စိတ်အနေအထားများ ဖြစ်ပွားခြင်းကြောင့် မိန်းမဖြစ်ကြောင်း၊ အမဖြစ်ကြောင်းဟူသော အမည်အတိုင်း အနက်လည်းသင့်သည်။

၂-ဣတ္ထိန္ဒြေနှင့်တကွဖြစ်သော ရုပ်အစဉ်သန္တာန်ကို မိန်းမပါ၊ အမပါဟု သူက ပြနေသကဲ့သို့ ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် အထက်ပါအတိုင်း ဆိုပေသည်။ (ဋီကာမှီသည်)

၃-လုံးသောပန်းရီခြင်း၊ မသန့်ရှင်း-မခန့်ညားသော လက်ခြေစသည်ရှိခြင်းသည် ဣတ္ထိလိင်-မိန်းမ၏သဏ္ဍာန် မည်၏။ သားမြတ်သား၏ မသန့်ရှင်းခြင်း၊ မုတ်ဆွတ်မွေး နှုတ်ခမ်းမွေးမရှိခြင်း၊ ဆံပင်ထုံးဖွဲ့ပုံ၊ ထမိတ်ပုံတို့သည် မိန်းမဟု မှတ်သိရခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဣတ္ထိနိမိတ္တ-မိန်းမဟု သိကြောင်းနိမိတ်မည်၏။ ငယ်စဉ်ကာလ၌လည်း ဗန်း အတူ ကျည်ပွေ့အတူစသည်တို့ဖြင့် ကစားခြင်းသည်၎င်း၊ မြေညက်ယောက်လုံးဖြင့် ချည်ငင်ကစားခြင်း စသည်၎င်း ဣတ္ထိကုတ္တ-မိန်းမ၏ အပြုအမူမည်၏။ မသန့်ရှင်း-မခန့်ညားသော ရုပ်ပုံ သွားပုံ အစရှိသော အခြင်းအရာသည် ဣတ္ထိ အာကပ္ပ-မိန်းမ၏ အခြင်းအရာမည်၏။ အဋ္ဌကထာနည်းမှ အခြားနည်းကား မိန်းမတို့၏ ဆီးစွန့်ကြောင်းအင်္ဂါသည် ဣတ္ထိလိင်မည်၏။ (ဤလိင်သည် မွေးခါစသတ္တဝါတို့ကို အထီးအမရွေးရာ၌ အလွယ်တကူသိကြောင်းဖြစ်ပေ၏) အသံနှင့် အလိုတို့သည် ဣတ္ထိနိမိတ္တမည်၏။ မသန့်ရှင်း မခန့်ညားသော ရုပ်ပုံ သွားပုံ ထိုင်ပုံ ခဲပုံ စားပုံစသည်သည် ဣတ္ထိကုတ္တမည်၏။ မိန်းမ၏ ပုံသဏ္ဍာန်သည် ဣတ္ထိအာကပ္ပ-မိန်းမ၏အသွင်မည်၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ကမ္မဇရုပ်သည် သူနှင့်သက်ဆိုင်သည့် ခဏမျှသာ တည်ခြင်းရှိ၏။ သို့သော်လည်း ယင်းကမ္မဇရုပ်၏ (ပဝတ္တိဟေတုဘာဝေန) ဖြစ်မြဲ မပြတ်ဖြစ်သွားခြင်း၏ အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့် ထိုဇီဝိတိန္ဒြေရုပ်က အတူဖြစ်ဖက် ကမ္မဇရုပ်တို့ကို စောင့်ရှောက်တတ်၏။ ထို့ကြောင့် အတူဖြစ်ဖက် ကမ္မဇရုပ်တို့ကို စောင့်ရှောက်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏-ဟု ဆိုပေသည်။ မှန်ပေ၏။ အာဟာရစသည်သည် အာဟာရဇရုပ်စသည်တို့၏ တည်ရန်အကြောင်းဖြစ်သကဲ့သို့ ကံသည်သာလျှင် ကမ္မဇရုပ်တို့၏တည်ရန် အကြောင်း မဖြစ်ထိုက်ပေ။ အဘယ့်ကြောင့်နည်း (ကံသည်) ထိုခဏ၌ မရှိခြင်းကြောင့်ပေတည်း။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ယင်းတို့ကို-ဟူသည်ကား အတူဖြစ်ဖက် (ကမ္မဇ) ရုပ်တို့ကို (ဟုဆိုလို၏)။ ပဝတ္တနံ-မပြတ်ဖြစ်စေခြင်း ဖြစ်မြဲ ဖြစ်သွားစေခြင်း-ဟူသည် ယာပနံ-သွားမြဲ သွားစေခြင်း-မျှစေခြင်းတည်း။ (ဋီကာ) ယာပနံကို မျှစေခြင်း ဟု-မြန်မာ ပြန်ကြ၏။ ဘာကိုဆိုသည်ဟု နားလည်ရန်ခက်၏။ သဒ္ဓါနက်မှာ- သွားစေခြင်းဟု ဖြစ်သည်။ ဤအရာ၌ သွားမြဲ သွားစေခြင်း ဖြစ်မြဲ ဖြစ်စေခြင်း တည်မြဲတည်စေခြင်း ရှင်မြရှင်စေခြင်းတို့ကိုပင် ယာပနံ-သွားစေခြင်းဟု ဆိုသည်ဟူ၍ ယူသင့်၏။ ထိုသို့ ယူလျှင် ပဝတ္တနံ-မပြတ်ဖြစ်စေခြင်း ဖြစ်မြဲ ဖြစ်သွားစေခြင်းဟူသော အဋ္ဌကထာအဆိုနှင့်လည်း ညီညွတ်၏။ ဇီဝိတရုပ်က အတူဖြစ်ဖက် ကမ္မဇရုပ်တို့ကို ဥပါဒ်ဦဘင်-ဟူသော သူ့ခဏအတွင်း၌ အင်အား အပြည့်ဖြစ်စေလျက် ရှင်စေခြင်းဖြင့် ထိုခဏ အတွင်း၌ အသစ်အသစ်ဖြစ်ပေါ်လာသော ကမ္မဇရုပ်တို့ကိုလည်း အင်အား ပြည့်စေလျက် သန်စွမ်းစေသည်။ ဤနည်းဖြင့် တခဏ အတွင်း၌သာ အင်အားအပြည့် ဖြစ်စေနိုင်ငြားသော်လည်း အသစ် အသစ်ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ကမ္မဇရုပ်တို့အားလည်း အဆက်ဆက်ဖြစ်မြဲ ဖြစ်သွားစေသည်ဟု ယူသင့်၏။

၂-ယာပယိတဗ္ဗ-ပုဒ်ကို ပဝတ္တတဗ္ဗ-ဟု ဋီကာ၌ဖွင့်ပြ၏။ ထို့ကြောင့် ယာပယိတဗ္ဗဘူတ- ပုဒ်ကို သွားစေအပ် မျှစေအပ်သော ဘူတရုပ်တို့-ဟု ပြန်သည်-သွားမြဲသွားစေအပ် ဖြစ်မြဲဖြစ်စေအပ် ရှင်မြရှင်စေအပ်သော ဘူတရုပ်တို့၊ ဟူ၍ပင် ယူရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-နလုံးသားအတွင်း၌- သွေးကို-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-စိတ္တဇဝါယောဓာတ်၏ ... အမူအရာအထူးသည်-ဟု စပ်ပါ။

၂-ကာယ-ကိုယ်၏ လှုပ်ရှားခြင်းဖြင့် (ဝါ-လှုပ်ရှားသော ကိုယ်ဖြင့်) + ဝိညတ္တိအလိုကို သိစေတတ်သည် = ကာယ ဝိညတ္တိ-ကာယဝိညတ်- လှုပ်ရှားသောကိုယ်ဖြင့် အလိုကို သိစေတတ်သောရုပ်။ တနည်း၊ ကာယ-လှုပ်ရှားသော ကိုယ်ဖြင့် + ဝိညတ္တိ-သိအပ်သည် သိရသည်= ကာယဝိညတ္တိ-ကာယဝိညတ်-လှုပ်ရှားသော ကိုယ်ဖြင့် သိရသောရုပ်။

မှတ်ချက်

၁-စိတ္တဇပထဝီဓာတ်၏ ... အမူအရာ အထူးသည်-ဟု စပ်ပါ။ ပြောဆိုလိုသောစိတ်ကြောင့် လည်ချောင်း စသည်တို့၌ လေရုပ်များ ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ထိုလေရုပ်ထဲ၌ ပါဝင်သော ခက်မာမှုကို စိတ္တဇပထဝီဓာတ်ဟု ဆိုသည်။ ထိုပထဝီ ဓာတ်က လည်ချောင်း စသည်၌ ဖြစ်ပေါ်လျက် ရှိနေသော ကမ္မဇ ပထဝီဓာတ်ကို တိုက်ခိုက်သည်။ ထိုအခါ ပုလွေမှ အသံ ထွက်ပေါ်လာသကဲ့သို့၎င်း၊ ဒုတ်ချောင်း ၂-ခု ထိခိုက်သောအခါ အသံ ထွက်ပေါ်လာသကဲ့သို့၎င်း ပထဝီဓာတ်ချင်း ထိခိုက်သောကြောင့် အသံထွက်ပေါ်လာသည်။

၂-ဝစီ-စကားသံဖြင့် + ဝိညတ္တိ-အလိုကို သိစေတတ်သည် = ဝစီဝိညတ္တိ - ဝစီဝိညတ်စကားသံဖြင့် အလိုကို သိစေ တတ်သောရုပ်။ တနည်း ဝစီ-စကားသံဖြင့်+ဝိညတ္တိ-သိရသည်=ဝစီဝိညတ္တိ-ဝစီဝိညတ်-စကားသံဖြင့် သိရသောရုပ်။

မှတ်ချက်

၁-ကလာပ်တခုအတွင်း၌ ပါဝင်သောရုပ်တို့၏ အခြားကလာပ်ရုပ်တို့နှင့် ခြားနားသော စပ်ကြားသဘောကို အာကာသဟု ဆိုသည်။ ကလာပ် တခုတခုအတွင်း၌ ပါဝင်သော ရုပ်တို့မှာမူ ခြားနားခြင်းမရှိပေ။ အချင်းချင်း ရောယှက်လျက် ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ကလာပ်တခုတည်း၌ ပါဝင်သော ရုပ်တို့ကို အဝိနိဗ္ဗာနရုပ်ဟု ဆိုပေသည်။

၂-အာကာသဓာတ်သည် တွေ့ထိကောင်းသည့် ရုပ်မဟုတ်။ ထို့ကြောင့် ၎င်းနှင့်တစပ်တည်း တည်ရှိနေသော ရုပ်တို့ နှင့်လည်း မထိဟု ဆိုရပေသည်။

၃-ဤစကားဖြင့် ကလာပ်အချင်းချင်းသာ အထက်အောက် ဖီလာအားဖြင့် ပိုင်းခြားပြောဆိုရသည်။ ကလာပ်တခု အတွင်း၌ ပါဝင်သော ရုပ်တို့ကိုကား မည်သည့်ရုပ်က အထက်ကျသည် မည်သည့်ရုပ်က အောက်ကျသည် ဖီလာ ကျသည်ဟု မပိုင်းခြားကောင်း-ဟု သိစေ၏။

မှတ်ချက်

၁-ဤလဟုတာရုပ်သည် ပေါ့ပါးလျင်မြန်သော နိပ္ပန္နရုပ်တို့၏ ပေါ့ပါးလျင်မြန်သော ဂုဏ်သတ္တိ အထူးမျှသာတည်း။ ထို့ကြောင့် ဤရုပ်မှာ သီးခြားလက္ခဏာမရှိ။ မုဒုတာအစရှိသော နောက်ရုပ်များလည်း နည်းတူပင်။

မှတ်ချက်

၁-ပေါ့ပါးခြင်းဟူသော ... အထူးအပြားရှိသော ... အမူအရာအထူးသည်-ဟု စပ်ပါ။

၂-ဓာတ်ချောက်ချားခြင်း ဟူသည် လေ သည်းခြေ သလိပ်တို့၏ ပျက်ခြင်းပေတည်း။ တနည်းကား ရသ အစရှိသော ဓာတ်တို့၏ ပြောင်းလဲ ဖောက်ပြန်သော အခိုက်အတန့်ပေတည်း။ ၂-နည်း အပြားအားဖြင့် ဖွင့်ပြသော်လည်း ပထဝီဓာတ် အစရှိကုန်သော ဓာတ်တို့၏ ပင်လျှင် ဖောက်ပြန်ခြင်းဟု မှတ်အပ်၏။ (ဋီကာ)

၃-ဆန့်ကျင်ဘက် အကြောင်းတို့ဟူသည်မှာ လျောက်ပတ်သောဥတု အာဟာရစိတ် မပျံ့လွင့်ခြင်းတို့ပေတည်း။ (ဋီကာ)

၄-နူးညံ့ခြင်းဟူသော ... နူးညံ့ခြင်း အပြားရှိသော ... အကြင် ... အမူအရာအထူးသည်ရှိ၏-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-လျော်ခြင်းဟူသော ... လျော်ခြင်း အပြားရှိသော ... အကြင် ... အမူအရာအထူးသည် ရှိ၏-ဟု စပ်ပါ။

၂-ဤတနည်းကား စသည်ဖြင့် ဖလပစ္စုပဋ္ဌာန်ကို ပြသည်။

မှတ်ချက်

၁-အာယတနဖြင့် အာစယကို ဆိုကြောင်း အဘယ့်ကြောင့် သိအပ်သနည်းဟူသော အမေးကို ဋီကာ၌ ဤသို့ ပြဆိုထား၏။ ပြဆိုပုံမှာ-အာစယဥပစယ သန္တတိတို့သည် (နိဗ္ဗတ္တိဘာဝ) ဖြစ်ခြင်း၏ အဖြစ်ဖြင့် အာစယပင်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် (ပြအပ်-၌ စပ်) အာယတနတို့ဖြင့် အာစယ စသည်တို့ကို ပြအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ယင်း အာယတနတို့ဖြင့် အာစယကို ဆို(အပ်)ပေသည်။ အာယတနတို့၏ အာစယ စသည်ကို ဆိုခြင်းဖြင့်ပင်လျှင် အာစယသဘော (ဖြစ်ခြင်းသဘော) ရှိကုန်သော အာယတနတို့ကို ပြအပ်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် အာစယဖြင့် ထိုအာစယ (ဖြစ်ခြင်း) သဘောရှိသော အာယတနကို ဆို(အပ်)ပေသည်။ မှန်ပေ၏-အာစယ မည်သော ဖြစ်ခြင်းဥပါဒ်သည် ရူပရုပ်ကို မှတ်ကြောင်း လက္ခဏာရုပ်သာ ဖြစ်ပေသည်။ ရူပရုပ်ကား မဟုတ်ပေ။ (ဋီကာ) ပညာရှိကြီးတို့၏ အရာသာ ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-အဓိ-စွဲမှီ၍ ဖြစ်သည် + အတ္တ-အတ္တဘော - အတ္တမည်ကြောင်း ရုပ်နာမ်အပေါင်း = အဗျတ္တ- အဇ္ဈတ္တ - အတ္တဘောကို စွဲမှီ၍ ဖြစ်သောရုပ် - “သက်ရှိရုပ်နာမ်အပေါင်း အတ္တဘောဟု ဆိုနိုင်ရန် တရား”ဟု ဆိုလို၏။ ၎င်းအဇ္ဈတ္တ-မှ လူကပစ္စည်းနှင့်တကွ အဇ္ဈတ္တိကဟု ဖြစ်သည်။ ဋီကာ၌ ဖွင့်ပြချက်အရအားဖြင့် အဓိ+အတ္တ+အဇ္ဈတ္တ - အတ္တကို စွဲမှီ၍ဖြစ်သော ကိုယ်တွင်းတရား၊ အဇ္ဈတ္တ - ကိုယ်တွင်းတရားတို့၌ + လူက - ဖြစ်သည် = အဇ္ဈတ္တိက - ကိုယ်တွင်းတရားတို့၌ ပါဝင်သော တရားဟု ဖြစ်သည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ကိုယ်တွင်းတရားတို့၌ သက်ရှိသတ္တဝါခေါ်ရန် အနှစ်သဖွယ်ဖြစ်သော ရုပ်ဟု ဆိုလို၏။ ထို့ကြောင့် ယင်း ပသာဒရုပ် ငါးပါးမရှိလျှင် ကာမလောက၌ သတ္တဝါဟု မခေါ်နိုင်။

၂-ဤ၌ ဗာဟိရ-အပြင်ပဟု ဆိုသော်လည်း ကိုယ်မှ အပြင်ပဟု မဆိုလို၊ ကိုယ်တွင်း၌ အနှစ်သဖွယ်ဖြစ်သော ပသာဒငါးပါးမှ အပြင်ပရုပ်ဟူ၍သာ ဆိုလိုသည်။

၃-၉-ပါး ဟူသည်မှာ မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်၊ အဆင်း၊ အသံ၊ အနံ့၊ အရသာ ဤ ၉-ပါးပင် ဖြစ်သည်။

၄-ဤဓာတ် ၃-ပါးသည် တွေ့ထိစရာ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံပင် ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-၁၃-ပါး ဟူသည်မှာ နှာ ၂၀၁-၌ ပြခဲ့သော ဟဒယဝတ္ထုအထိ ရုပ်များပင်။

မှတ်ချက်

၁-ဥပ-တဏှာဒိဋ္ဌိတို့က ကပ်အပ်သော လောကီကံက + အာဒိဏ္ဏ မိမိတို့၏အကျိုးအဖြစ်ဖြင့် ယူအပ်သောတရား = ဥပါဒိဏ္ဏ-လောကီကံ၏ အကျိုးတရား-ကမ္မဇရုပ်တရား။

၂-ကမ္မ-ကံကြောင့်+ဇ-ဖြစ်သည်=ကမ္မဇ-ကံကြောင့်ဖြစ်သောရုပ်။

၃-ဤ၌ အကမ္မဇ ဟူသည်မှာ ကံကြောင့်မဖြစ်ရုံမျှကို ဆိုလိုသည်မဟုတ်၊ ကံမှတပါးသော အကြောင်းတို့ကြောင့် မဖြစ်သည်ကိုသာ ဆိုလိုသည်။ အစိတ္တဇ-စသည်တို့၌လည်း နည်းတူပင် သိအပ်၏။

မှတ်ချက်

၁-၎င်းမှာ နကုတောစိဇာတရုပ်ဟု နောက်၌ ပြလတုံသော လက္ခဏာရုပ် ၄-ပါးပင် ဖြစ်သည်။

၂-ဤ၌ ပြသင့်သော အဓိပ္ပါယ်သည် နှာ- ၂၃၃၊ မှတ်ချက် ၃-၌ ပါဝင်လေပြီ။

၃-စိတ္တ-စိတ်ကြောင့်+ဇ-ဖြစ်သည်=စိတ္တဇ-စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သောရုပ်။

၄-အာဟာရ- အစာကြောင့်+ဇ- ဖြစ်သည်=အာဟာရဇ-အစာ အာဟာရကြောင့် ဖြစ်သောရုပ်။

၅-ဥတု-အအေး အပူ ဥတုကြောင့်+ဇ-ဖြစ်သည်=ဥတုဇ-ဥတုကြောင့်ဖြစ်သော ရုပ်။

မှတ်ချက်

၁-တွေ့ထိစရာဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံသည် ပထဝီ တေဇော ဝါယောဟု သုံးပါးဖြစ်သော်လည်း ဤအရာ၌ ကာယဒွါရ၏ အာရုံအဖြစ်ဖြင့် တပါတည်းဟူ၍သာ ယူသည်။ ထို့ကြောင့် ရုပ်သုံးမျိုးဟု ဆိုပေသည်။

၂-ရူပနု-ဖောက်ပြန်ခြင်းသည် ရူပမည်၏။ ယင်း ရူပမည်သော ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘောသည် အကြင်နိပ္ပန္နရုပ်မှာ ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုနိပ္ပန္နရုပ်သည် ရူပ-ပင်မည်၏။ အရိသသော-မြင်းသရိုက်နာရီသူ-ဟူသောပုဒ်ပြီးသကဲ့သို့ပင်၊ (ဋီကာ) ဤဋီကာ၌ အရိသသော- ပုဒ်ပြီးပုံနှင့် ရူပ-ဖောက်ပြန်ခြင်းရှိသော ရုပ်-ဟူသော ပုဒ်ပြီးပုံ အဘယ်သို့ တူသည်ကို သိရန် မလွယ်၊ (ထို့ကြောင့် ထို ၂-ပုဒ် ပြီးပုံချင်း တူဟန်ကို သုတပွားရန်အတွက်ပြအံ့။ အရိသ-သဒ္ဓါနောင် အဿတ္ထိအနက်၌ ဣ-ပစ္စည်းသက်၍ ပြီးငြားသော်လည်း အစသရ၌ ဝုဒ္ဓိမပြုရသကဲ့သို့ ဤ ရူပ- သဒ္ဓါနောင်၌လည်း အဿတ္ထိ အနက်၌ ဣ-ပစ္စည်း သို့မဟုတ် အ-ပစ္စည်းသက်၍ ပြီးငြားသော်လည်း အစသရ၌ ဝုဒ္ဓိမပြုရခြင်းတူပေသည်။ ဤသို့ ဝုဒ္ဓိမပြုရခြင်းတူပုံကို ရည်၍ အရိသသော- ပုဒ်ပြီးသကဲ့သို့ပင်-ဟု မိန့်ဆိုပေသည်။ အရိသသော-ပုဒ်၌ အရိသ နောင် သ-အာဂုံလာခြင်းမှာမူ သက္ကတ၌ အရိသသ-ဟု သကာရန္တပုဒ်ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ယင်း သအက္ခရာ လာခြင်းသည်ကား ဤ၌ ပြလိုရင်း မဟုတ်ပေ။ ထို့ကြောင့် ရူပရူပ-ရူပရုပ်ဟူသော အမည်ဖြင့် ရူပ-ဖောက်ပြန်ခြင်းရှိ သော+ရူပ-ဖောက်ပြန်တတ်သောသဘော = ရူပ ရူပ-ရူပရုပ်-ဖောက်ပြန်ခြင်းရှိသော ဖောက်ပြန်တတ်သောသဘောဟု ဆိုလို၏။ ရူပရူပ-ဟု သဒ္ဓါနှစ်ခုဆင့်၍ ဆိုခြင်း၏ အကြောင်းကိုလည်း ဋီကာ၌ ပြဆိုပြန်သည်မှာ-ထိုသို့သော ဤ ရူပသဒ္ဓါသည် တင်စားခြင်း-ထင်ခြင်းဟူသော ရဋ္ဌိအားဖြင့် ထိုဖောက်ပြန်ခြင်းသဘော မရှိရာ၌လည်း ဖြစ်သေး၏။ ထို့ကြောင့် အခြားရူပသဒ္ဓါတစ်ခုဖြင့် အထူးပြု၍ ရူပ ရူပ ဟု ဆိုပေသည်။ တိလတေလံ - နှမ်း၏ နှမ်းဆီ၊ ဒုက္ခ ဒုက္ခ- ဆင်းရဲခြင်းသဘောရှိသော ဆင်းရဲ-ဟု ဆိုသကဲ့သို့ပင်၊ ဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောရှိသော ရုပ်-ဤကား ရူပ ရူပ-၏ အနက်တည်း။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ပြဆိုခဲ့သော ရုပ်တို့၏အစဉ်၌ ဝစီဝိညတ်နောင် အာကာသဓာတ် ပါရှိငြားသော်လည်း ၎င်းကို ပရိစ္ဆေဒရုပ်ဟု သီးခြားပြထားသောကြောင့် ဤ၌ ဝိညတ်ရုပ် ၂-ခုနှင့် လဟုတာ စသည်ကိုသာ ဝိကာရရုပ်ဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-လက္ခဏာရုပ် ၄-ပါးသည် နိပ္ပန္နရုပ်တို့၏ ဥပါဒ်-ဋီ-ဘင် ဖြစ်သောကြောင့် ယင်း နိပ္ပန္နရုပ်တို့ကို အစ-အလယ် - အဆုံးဖြင့်လည်း မှတ်ကြောင်း ဖြစ်၏။ အနိစ္စ-မမြဲသော တရားဟူ၍လည်း မှတ်ကြောင်းဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် လက္ခဏာရုပ်ဟု ဆိုသည်။

၂-နောက်၌ ပြလတုံသော စတုရေပုံ၌ ပါဝင်သော ကမ္မဇရုပ်သည်ကား ကမ္မဇကေနမဟုတ် အနေကန် ဖြစ်သည်။ ထိုအနေကန် ကမ္မဇရုပ် ၉-ပါးနှင့် ဤဇကန် ကမ္မဇရုပ် ၉-ပါး ၂-ရုပ်ပေါင်းလျှင် ကမ္မဇရုပ် ၁၈-ပါး ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-နောက်၌ ပြုလုပ်သော ဒွိဇရပ် ၁-ပါး၊ တိဇရပ် ၃-ပါး၊ စတုဇရပ် ၉-ပါး ဤ ၁၃-ပါးသည် အနေကန် စိတ္တဇရပ် မည်၏။ ယင်း ၁၃-ပါးနှင့် ဤနေကန်စိတ္တဇရပ် ၂-ပါးကို ပေါင်းလျှင် စိတ္တဇရပ် ၁၅-ပါး ဖြစ်သည်။

၂-ပါးပင်ရှိရင်းအတိုင်း အတိအကျပြန်လျှင် “၎င်းမှာ လက္ခဏာရုပ် ကြည့်အပ်သောဆိုခဲ့ပြီးမှ ကြွင်းသော ရုပ်အပေါင်း ဖြစ်သည်”ဟု ဖြစ်၏။ သုတနည်းသူများ သိရန်မလွယ်၊ ထို့ကြောင့် အထက်ပါအတိုင်း သရုပ်ဖော်၍ ပြန်သည်။ ယင်း စတုဇရပ် ၉-ပါးနှင့် တိဇရပ် ၃-ပါးကို ပေါင်းလျှင် အာဟာရဇရပ် ၁၂-ပါး ဖြစ်၏။ ထို ၁၂-ပါးတွင် ဒွိဇရပ်မှ ဥတုဇ အသံကို ပေါင်းထည့်လျှင် ဥတုဇရပ် ၁၃-ပါး ဖြစ်၏။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌ လိုရင်းဖြစ်သော နောက်ပိုင်းပါဠိကိုသာ ပြထားသည်။ လိုရင်းမဟုတ်၍ ချန်ထားသော ရှေ့ပိုင်းပါဠိ၌ ကာယဝိညာတ် ဝစီဝိညာတ်ဟူသော ရုပ် ၂-ပါးလည်း ပါဝင်၏။

မှတ်ချက်

၁-ဝိညာဏ်ဟု ဆိုသင့်သော်လည်း တိုတိုဖြင့် ပြီးစေရန် စိတ်ဟု ပြန်သည်။ နောက်၌လည်း နည်းတူပင်။

မှတ်ချက်

၁-သေယျထိဒံ-၏ အနက်ဖြစ်၍ ထိုရစ်ပါးတို့ကား အဘယ်သည်တို့နည်းဟု ပြန်သင့်သော်လည်း တိုတိုဖြင့် ပြီးစေရန် အထက်ပါအတိုင်း ပြန်သည်။ နောက်၌လည်း နည်းတူပင်။

၂-အ-မရိ+သင်္ခါရ-အားပေးတိုက်တွန်းခြင်း=အသင်္ခါရ-အားပေး တိုက်တွန်းခြင်း မရှိသောစိတ်-မတိုက်တွန်းရဘဲ သူ့အလိုလို ဖြစ်သောစိတ်။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်း၌ အသင်္ခါရိကစိတ်ဟု ဆိုထား၏။ အရတူပင်။

၃-သ-တက္ခဖြစ်သည်-ရှိသည်+သင်္ခါရ-အားပေး တိုက်တွန်းခြင်း=သသင်္ခါရ-အားပေးတိုက်တွန်းခြင်းရှိသော စိတ် - အားပေးတိုက်တွန်း၍ဖြစ်သော စိတ်။ သင်္ဂဟကျမ်း၌ သသင်္ခါရိကစိတ်ဟု ဆိုထား၏။ အရတူပင်။

မှတ်ချက်

၁-ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌော-ပုဒ်၏ အနက်ဖြစ်သည်။ ၎င်းကို ပြု၏-ဟူသောပုဒ်နှင့် စပ်ပါ။

၂-ရှေ့သွားပြု၍ ... ပြု၏-ဟု စပ်ပါ။

၃-ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော-ပုဒ်၏ အနက်ဖြစ်သည်။

၄-စသည်-ဟူသော စကားဖြင့် သီလဆောက်တည်ခြင်း စသည်တို့၌ စိတ်မညွတ်ကိုင်းခြင်း၊ မဝင်စားခြင်း စသည်ကို သိမ်းယူ၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ပထဝီကသိဏနိဒ္ဒေသ၌ အကျယ် ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သောကြောင့် ဤအရာ၌ ဈာန်ကို အကျဉ်းမျှသာ ပြသည်။ ဈာန်အင်္ဂါ ငါးပါးအပေါင်းကိုပင် ပဌမဈာန်ဟု ခေါ်သည်။ ၎င်းနှင့်ယှဉ်သော စိတ်ကို ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-ပီတိယာ စ ဝိရာဂါ-ဟူသော ပါဠိကို ငဲ့၍ ဝိရတ္တပီတိကံ-စက်ဆုပ်အပ်သောပီတိရှိသော-ဟု ဆိုသည်။ အဓိပ္ပါယ် အားဖြင့်မူကား ကျော်လွန်ခဲ့သည်ကိုသာ ဆိုလိုပေသည်။ သို့ဖြစ်၍ အထက်ပါအတိုင်း ပြန်သည်။

၂-သောတာပတ္တိမဂ်နှင့်ယှဉ်သော သောတာပတ္တိမဂ်စိတ် ၁-ပါး၊ ထို့အတူ သကဒါဂါမိမဂ်စိတ် ၁-ပါး၊ အနာဂါမိမဂ် စိတ် ၁-ပါး၊ အရဟတ္တမဂ်စိတ် ၁-ပါး-ဟူ၍ ၄-ပါး အပြားရှိသည်ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-အကုသိုလ်စိတ်သည် ရူပဘုံ အရူပဘုံတို့၌ ဖြစ်ငြားသော်လည်း ကာမဘုံ၌သာ အဖြစ်များသောကြောင့်၎င်း၊ ကာမဘုံ၌သာ သက်ဝင်သောကြောင့်၎င်း ကာမာဝစရ-သာ မည်သည်။

၂-လောဘမူလ-လောဘ ဟူသောမူလ အမြစ်အရင်းရှိသောစိတ်။ ဒေါသမူစိတ် မောဟမူစိတ်တို့၌လည်း နည်းတူပင်။

၃-ဒိဋ္ဌမဂ်လာ စသည်တို့ကို-ဟူသည်ကား ဒိဋ္ဌမဂ်လာ သုတမဂ်လာ မုတမဂ်လာတို့ကို (ဟု ဆိုလို၏)။ (ဋီကာ) ဒိဋ္ဌ-မြင်တွေ့ရသော အဆင်းသည် မဂ်လာပေတည်း။ မြင်တွေ့ရသော အဆင်းမည်သည်မှာ မြတ်သော မဂ်လာဟု သမုတ်အပ်သော အဆင်းပေတည်း။ ၎င်းသည် အဘယ်နည်းဟူမူ နံနက်စောစောကပင် အိပ်ရာမှထ၍ မိုးစာငှက်ကို (သိမူအရ အားဖြင့် စကားပြောတတ်သော ငှက်ကို) မြင်၏။ ဥသျှစ်ပင်ပျိုကို ကိုယ်ဝန်ဆောင် မိန်းမကိုတန်ဆာ ဆင်ထားသော သူငယ် တို့ကို ရေပြည့်အိုးကို လတ်ဆတ်သော ငါးကြင်းကို အာဇာနည်မြင်းကို အာဇာနည်မြင်းရထားကို နွားလားဥသဘာကို နွားမကို ကြောင်သောနွားကို မြင်၏။ ထို့ပြင်လည်း ဤသို့သဘောရှိသော မြတ်သော မဂ်လာဟု သမုတ်အပ်သော အဆင်းကို မြင်၏။ ဤမြင်ရသော အဆင်းကို ဒိဋ္ဌမဂ်လာဟု ခေါ်ဆိုအပ်၏ စသည်ဖြင့် ခုဒ္ဒကပါဌအဋ္ဌကထာ၌ ပြဆိုထားသည်နှင့်အညီ ဒိဋ္ဌမဂ်လာ ကို သိအပ်၏။ ထို့အတူပင် အကောင်းအမြတ်ဟု သမုတ်အပ်သည့် ကြားရသော အသံကို သုတမဂ်လာဟူ၍၎င်း၊ အကောင်း အမြတ်ဟု သမုတ်အပ်သည့် နံရသော အနံ့ စားရသော အရသာ ထိရသော အတွေ့တို့ကို မုတမဂ်လာဟူ၍၎င်း သိအပ်၏။ ၎င်းတို့၏ ဆန့်ကျင်ဖက်တို့ကိုလည်း ဒိဋ္ဌမဂ်လာစသည်ဟု သိအပ်၏။

မှတ်ချက်

၁-ထက်သန်လျှင် အသင်္ခါရစိတ်၊ မထက်သန်လျှင် သသင်္ခါရစိတ်ဟု သိအပ်၏။

၂-မဆုံးဖြတ်နိုင်သောအခါ (ဘုရားတရား သံဃာအစစ်အမှန်တို့ကို မယုံကြည်မဆုံးဖြတ်နိုင်သောအခါ) ဝိစိကိစ္ဆာနှင့် ယှဉ်သောစိတ်၊ ပျံ့လွင့်သောအခါ ဥဒ္ဓစ္စနှင့်ယှဉ်သော စိတ်ဟု သိအပ်၏။

မှတ်ချက်

၁-ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ် မဆိုအပ်သောတရားကို အဗျာကတဟု ဆိုသည်။

၂-ကုသိုလ် အကုသိုလ်တို့၏ အကျိုးဖြစ်သော စိတ်ကို ဝိပါက်ဟု ခေါ်သည်။

၃-ကုသိုလ် အကုသိုလ်တို့၏ အကျိုးလည်းမဟုတ်၊ အကျိုးလည်း မပေးတတ်သော သဘောကို ကိရိယာ-ကြိယာ - ဟု ဆိုသည်။

၄-၅-ကုသိုလ်၏အကျိုးကို ကုသလဝိပါက်ဟု အကုသိုလ်၏အကျိုးကို အကုသလဝိပါက်ဟု ခေါ်သည်။

၆-၇-လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟ၊ အလောဘ၊ အဒေါသ၊ အမောဟ ဟူသောဟိတ်တို့နှင့် မယှဉ်သောစိတ်ကို အဟောတုက-အဟိတ်စိတ်- ဟိတ်မရှိသောစိတ်ဟုခေါ်သည်။ ယင်းဟိတ်တို့နှင့်ယှဉ်သောစိတ်ကို သဟောတုက- သဟိတ်စိတ်- ဟိတ်ရှိသော စိတ်ဟု ခေါ်သည်။ ဤကုသလဝိပါက် အရာ၌ကား အလောဘစသည် မရှိခြင်း၊ ရှိခြင်းကို စွဲ၍ အဟိတ်၊ သဟိတ်ဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤအမည်သည် အဘိဓမ္မာပါဠိ၌ တိုက်ရိုက်လာရှိသော အမည်ဖြစ်သည်။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ ကျမ်း၌ကား ခေါ်ဝေါ်လွယ်စေရန် ဤစိတ်ကို သမ္ပဋိဗျူဟ်စိတ်ဟု ပြဆိုထားသည်။

၂-ဤအမည်သည်လည်း ပါဠိတော်မှ အမည်ပင် ဖြစ်သည်။ သင်္ဂဟကျမ်း၌မူ ခေါ်ဝေါ်လွယ်စေရန် ယင်းစိတ် ၂-ပါးကို ဥပေက္ခာသဟဂုတ် သန္တိရဏ၊ သောမနဿသဟဂုတ်သန္တိရဏဟု ပြဆိုထားသည်။

၃-ပဉ္စဒွါရဝီထိ၏ ရှေ့သွားဆင်ခြင်မှု ဖြစ်သောကြောင့် ယင်းစိတ်ကို ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းဟု သင်္ဂဟကျမ်း၌ အမည်ပေးထားသည်။ ဤအရာ၌ကား စက္ခုဒွါရဝီထိ၏ ရှေ့သွားဆင်ခြင်မှု ဖြစ်သောကြောင့် စက္ခုဒွါရာဝဇ္ဇန်း ဟူ၍လည်း ခေါ်ဆိုနိုင်၏။ ယင်းအာဝဇ္ဇန်းစိတ်၏ အခြားမဲ့၌ ဖြစ်သောကြောင့် ယင်းစိတ်၏ ချုပ်ခြင်းကင်းခြင်းကို နီးသောအကြောင်းဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-အာဝဇ္ဇန်းစိတ် တမျိုးတည်းပင် ဖြစ်သော်လည်း အသံစသော အာရုံ ၄-မျိုးတို့၌ဖြစ်သော အာဝဇ္ဇန်းတို့ကို ၄-ပါးဟု ယူ၍ ဗဟုဝစ်ဖြင့် ဆိုထားသည်။

၂-ဤကိစ္စရသကိုပင် စွဲမှီ၍ သင်္ဂဟကျမ်း၌ ဤစိတ်ကို သမ္ပဋိဗျူဟ်စိတ်ဟု ဆိုထားပေသည်။

၃-ဤစာပိုဒ်ထဲ၌ပင် ပြမည့်ကိစ္စများကို ရည်၍ဆိုသည်။ ထိုတွင် သန္တိရဏကိစ္စရသကို စွဲမှီ၍ ဤစိတ်ကို သင်္ဂဟကျမ်း၌ သန္တိရဏစိတ်ဟု ဆိုထားပေသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဧကန္တေနေဝ ဣဋ္ဌေ အာရမ္မဏေ-စင်စစ်အားဖြင့်သာလျှင် အလိုရှိအပ်သောအာရုံ၌-ဟု ဖွင့်ပြသော ဋီကာနှင့်အညီ ပြန်သော အနက်ဖြစ်သည်။ အတိဝိယ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေတိ အတ္ထော-ဟု ထပ်ဆင့်ဖွင့်ပြသည့် ယင်းဋီကာနှင့်အညီ အတိဣဋ္ဌာရုံ၌သာဟူ၍လည်း ပြန်သင့်၏။

မှတ်ချက်

၁-လာခွဲရာ ကုသိုလ်စသည်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဟူသည်ကား လာခွဲရာကုသိုလ်နှင့် အခြားအကြောင်းတို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် (ဟု ဆိုလို၏)။ ထိုတွင် အချို့ဆရာတို့၏ အလိုအားဖြင့် မျက်နှာကလှုပ်လျှင် ကြေးမုံပြင်ထဲက မျက်နှာရိပ်လှုပ်ခြင်းကဲ့သို့ အသင်္ခါရကုသိုလ်၏ ဝိပါက်သည် အသင်္ခါရဖြစ်၏။ သသင်္ခါရကုသိုလ်၏ ဝိပါက်သည် သသင်္ခါရဖြစ်၏ဟု ဤသို့ လာခွဲရာကုသိုလ်၏ အစွမ်းအားဖြင့်။ အချို့ဆရာတို့၏ အလိုအားဖြင့်မူ အားကြီးကုန် ထင်ရှားကုန်သော အကြောင်းတို့ကြောင့်၎င်း၊ ကံစသည်တို့ကြောင့်၎င်း ဖြစ်သောဝိပါက်သည် အသင်္ခါရဖြစ်၏။ အားနည်းကုန်သော အကြောင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သော ဝိပါက်သည် သသင်္ခါရဖြစ်၏ဟု ဤသို့ အကြောင်းပစ္စယ၏ အစွမ်းအားဖြင့်။ (ဋီကာ) ဤ၌ ဒုတိယဝါဒ အသိခက်၏။ ကျယ်ပြန့်စွာ သိလိုလျှင် ဝိသုဒ္ဓိမဂ် မဟာဋီကာ နိဿယ တတိယတွဲ နှာ ၂၈၆ မှတ်ချက်များကိုကြည့်ပါ။

၂-ယှဉ်ဖက်တရားတို့၏ ဟူသည်ကား ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်၌ သရုပ်အားဖြင့်လာသော ယှဉ်ဖက် တရားတို့၏ (ဟု ဆိုလို၏)။ မှန်၏- ထိုတရားတို့၏အစွမ်းအားဖြင့် ကုသိုလ်မှ ဝိပါက်၏ ထူးခြားခြင်းမရှိပေ။ (ဋီကာ) ပါဠိတော်၌ ယေဝါပန ဖြင့်ပြသော တရား ဇုပါးတို့ကို အဋ္ဌကထာ၌ သရုပ်အားဖြင့် ထုတ်ဖော်၍ ပြထားလေသည်။ ထို ဇု-ပါးတို့တွင် ကရဏာ မုဒိတာနှင့် ဝိရတီ သုံးပါးတို့သည် ကုသိုလ်၌သာယှဉ်ကုန်၏။ ဝိပါက်၌မယှဉ်ကုန်။ ဤသို့ ဝိပါက်၌ ယှဉ်ဖက်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မှ ထူးခြားခြင်း ရှိသေး၏။ သို့သော်လည်း ဤ၌ ထူးခြားခြင်းမရှိဟု ဆိုသည်မှာ ပါဠိတော်၌ ထင်ရှားပြထားသော ယှဉ်ဖက်တရားတို့ကိုရည်၍ ဆိုခြင်းဖြစ်သည်ဟု ရှင်းလင်းပြ၏။

မှတ်ချက်

၁-နိရုဿာဟံ- အားထုတ်ခြင်း-ကြောင့်ကြပြုခြင်း မရှိဟူသော ဤစကား၌ ဥဿာဟ-အားထုတ်ခြင်း မည်သည်မှာ အဝိဇ္ဇာ တဏှာ မာန မပြတ်စဲသေးသော စိတ်အစဉ်သန္တာန်၌ အကျိုးဝိပါက်ကို ဖြစ်စေခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သည်၏ အဖြစ်ဟု ဆိုအပ်သော ကြောင့်ကြပြုမှု-ဗျာပါရပေတည်း။ ထိုဗျာပါရသည် ဝိပါက်၌မရှိ၊ ထို့ကြောင့် ယင်းဝိပါက်မှာ အားထုတ်မှု-ကြောင့်ကြပြုမှုမရှိပေ။ ကုသိုလ်တို့၌မူကား အဘိညာဉ်အစွမ်းအားဖြင့်ဖြစ်သော ကုသိုလ်တို့၌သော်လည်း ယင်းဥဿာဟ ရှိသည်သာ၊ ထို့ကြောင့် ယင်းကုသိုလ်စိတ်မှာ အားထုတ်မှု-ကြောင့်ကြပြုမှု ရှိပေသည်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ဥပေက္ခာသည် ယုတ်ညံ့၏ ဟူသည်ကား စင်စစ်ယုတ်ညံ့သော အကုသိုလ်၏ အကျိုးဝိပါက် ဖြစ်သောကြောင့် ဥပေက္ခာပင် ဖြစ်ငြားသော်လည်း ဒုက္ခသဘောရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ယုတ်ညံ့၏။ ထို့ကြောင့် “ဒုက္ခကဲ့သို့ (ကား) မထက်မြက်လှပေ”ဟု မိန့်ဆိုပေသည်။ ဒုက္ခဝေဒနာသည် အလွန်ထက်မြက် အလွန်ခါးစပ် ခံခက်သကဲ့သို့ ထို့အထူ ဤ ဥပေက္ခာသည် မထက်မြက်လှပေ၊ သို့သော်လည်း ဒုက္ခသဘောအားဖြင့်သာလျှင် ဖြစ်၏။ မှန်၏အကုသိုလ်၏ အကျိုးဝိပါက် သည် မဆင်းရဲပဲ မရှိချေ။ ထို အကုသလဝိပါက်၏ ဥပေက္ခာအဖြစ်ကိုမူ အားကြီးသူက နှိပ်စက်ရာ၌ ပြန်လည်ချေပရန် မစွမ်းနိုင်သဖြင့် ထိုနှိပ်စက်မှုကို အားနည်းသူ၏ လျစ်လျူရှုခြင်းကဲ့သို့ မှတ်အပ်၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ဤကိစ္စ ရသကိုပင် အစွဲပြု၍ ယင်းစိတ်ကို အာဝဇ္ဇန်းစိတ်ဟု ခေါ်ရပေသည်။ ပဉ္စဒွါရ၌ အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စကို ပြီးစေ သောကြောင့် ပဉ္စဒွါရဝဇ္ဇန်း ဟူ၍လည်း ခေါ်ရပေသည်။

၂-သုတနည်းသူတို့ နားလည်လွယ်စေရန် ဝါကျခွဲ၍၎င်း၊ သင်္ဂဟကျမ်းမှ ဝေါဟာရကိုပါ ဖော်၍၎င်း ပြန်သည်။

၃-နားလည်လွယ်စေရန် ဝါကျခွဲ၍ပြန်သည်။ ဤအာဝဇ္ဇန်းကိစ္စရသကို အစွဲပြု၍ မနောဒွါရဝဇ္ဇန်းဟု ခေါ်ရပေသည်။

၄-အဟိတ်ဝိပါက် မနောဝိညာဏဓာတ် ဟူသောအမည်ကို သိလွယ်စေရန် သန္တီရဏဟူသော အမည်ဖြင့် လဲလှယ်၍ ပြန်သည်။ မနောဒွါရဝဇ္ဇန်း စိတ်သည် ပဉ္စဒွါရ၌ သန္တီရဏနောင်၊ မနောဒွါရ၌ ဘဝဂုံပစ္ဆေဒ နောင်ဖြစ်သောကြောင့် ယင်းစိတ် ၂-မျိုး၏ ပြတ်စဲခြင်းကို ပဒဋ္ဌာန်ဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-နားလည်လွယ်စေရန် ဝါကျခွဲ၍၎င်း၊ သင်္ဂဟကျမ်းမှ ဝေါဟာရကိုပါ ဖော်၍၎င်း ပြန်သည်။

၂-ဤကိစ္စ ရသကိုပင် အစွဲပြု၍ သင်္ဂဟကျမ်း၌ ဟသိတုပျိဒ်ဟု အမည်ပေးထားသည်။

မှတ်ချက်

၁-ကံ ကမ္မနိမိတ် ဂတိနိမိတ် ထင်ပုံအကျယ်ကို သိလိုလျှင် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်-မြန်မာပြန် စတုတ္ထတွဲ နှာ ၁၁၅-စသည်၌ ကြည့်ပါ။

၂-ဒွိဟိတ်ကုသိုလ်သည် အားကြီးလျှင် ဒွိဟိတ် ဝိပါက်ကို ဖြစ်စေတတ်၏။ အားနည်းလျှင် အဟိတ်ဝိပါက်ကို ဖြစ်စေတတ်၏။ ထို့ကြောင့် အားနည်းသော ဒွိဟိတ်ကုသိုလ်၏ အကျိုး-ဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-အစဉ်လိုက်လျက် ... ဖြစ်၏ဟု စပ်ပါ။ ထိုစကားဖြင့် ပဋိသန္ဓေစိတ်၏ အခြားမဲ့၌ ဖြစ်သည်ကို ပြ၏။

၂-အကျိုးဖြစ်သော ... ဘဝင်မည်သော စိတ်သည်ဖြစ်၏-ဟု စပ်ပါ။ ထိုစကားဖြင့် ပဋိသန္ဓေကိုဖြစ်စေသည့် ကံကပင် ဘဝင်စိတ်များကိုလည်း ဖြစ်စေကြောင်းပြ၏။

၃-ထိုပဋိသန္ဓေ၏အာရုံ၌သာလျှင် ... ဖြစ်၏-ဟု စပ်ပါ။ ထိုစကားဖြင့် ပဋိသန္ဓေစိတ်နှင့် အာရုံတူကြောင်းပြ၏။ စင်စစ်အားဖြင့် တဘဝ အတွင်း၌ ပဋိသန္ဓေ ဘဝင် စုတိစိတ်များသည် စိတ်တမျိုးတည်းသာ ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤနည်းဖြင့် ... (မပြတ်ဖြစ်နေ၏) ... မပြတ်ဖြစ်နေသည်သာတည်း-ဟု စပ်ပါ။

၂-တတောပုဒ်၏ အနက်ဖြစ်သည်။ ဒွါရ၌ အာရုံထင်သည်နှင့် တပြိုင်နက် ဘဝင်လှုပ်သည်ဟု ပြဆိုချက်တို့နှင့် အညီပင်။ ဋီကာ၌ကား တတောတိ ဃဋ္ဌနာနန္တရံ-ဟု ဖွင့်ပြထား၏။ ထိုအလိုအားဖြင့် “ထိုထိပါး တိုက်ခိုက်သည်၏ အခြားမဲ့၌”ဟု ပြန်ရာ၏။

၃-အထ-ပုဒ်ကို အနန္တရအနက် ယူ၍ ပြန်သည်။

၄-ပြတ်စဲလတ်သော် ... အာရုံပြု၍ ... ပြီးစေလျက် ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်သည် ဖြစ်၏ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌ ပြသင့်သောအဓိပ္ပါယ်သည် နှာ ၂၆၀။ မှတ်ချက် ၄-၌ ပါဝင်လေပြီ။

၂-ဘဝင်ကို ဖြတ်ဘိသကဲ့သို့ ဖြစ်၏-ဟု စပ်ပါ။ ယင်း အာဝဇ္ဇန်းစိတ် ဖြစ်သောကြောင့်ပင် ဘဝင်အစဉ် ပြတ်သွားသည်။ နိုးစိတ် ဖြစ်ခြင်းကြောင့် အိပ်ပျော်မှု ပြတ်စဲခြင်းကဲ့သို့ပင်။

၃-မျက်စိအား အဆင်းထင်လျှင် စသောအရာတို့၌ နားအား အသံ ထင်လျှင်စသည်ဖြင့် နည်းမှီ၍ သိရန် ညွှန်းသည်။

မှတ်ချက်

၁-လက်ခံလျက် ... မနောဓာတ်သည်ဖြစ်၏။ ... မနောဓာတ်သည်ဖြစ်၏-ဟု စပ်ပါ။

၂-စူးစမ်းဆင်ခြင်လျက် ... မနောဝိညာဏဓာတ်သည် ဖြစ်၏-စသည်ဖြင့် စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ဝုဋ္ဌော၏ အခြားမဲ့၌ ... ထိုအာရုံ၌ ... တပါးပါးသောစိတ်သည် ... လျင်သောအဟုန်ဖြင့် ဖြစ်၏-ဟု စပ်ပါ။

၂-မဟန္တာရုံဟူသည်မှာ ဖြစ်ပေါ်ပြီးနောက် ဘဝင်စိတ် ၂-ကြိမ် ၃-ကြိမ်လွန်ကာမျှဖြင့် ပဉ္စဒွါရ၌ ထင်ပေါ်လာသော အဆင်းအသံ စသော ပစ္စုပ္ပန်အာရုံငါးပါးပေတည်း။ ၎င်းသည် ဒွါရ၌ထင်သည်မှစ၍ စိတ္တက္ခဏ ၁၃-ချက် ၁၄-ချက် အသက် ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ကြီးသော အာရုံဟု ဆိုလို၏။ ထို့ထက်ကြီးသော အာရုံကိုမူ အတိမဟန္တာရုံ အလွန်ကြီးသော အာရုံ-ဟု ခေါ်သည်။ ၎င်းမှာ ဘဝင်စိတ် တကြိမ်လွန်ကာမျှဖြင့် ပဉ္စဒွါရ၌ ထင်ပေါ်သည်။ ထင်ပေါ်သည်မှစ၍ စိတ္တက္ခဏ ၁၆-ချက် အသက်ရှိသည်။ ယင်း အတိမဟန္တာရုံ၌ တဒါရုံ စိတ် ၂-ကြိမ်အထိ ဝိထိစိတ်များ ဖြစ်ပုံကို နောက်၌ ပြလတံ့။

၃-“တပါးပါးသောစိတ်သည်ဖြစ်၏”ဟူသော ပြန်ချက်သည် “အညတရဝသေနဆ သတ္တဝါ ဇေနာနိ ဇေန္တိ”ဟူသော ပါဠိကို သိနည်းလည် လွယ်စေရန်အနည်းငယ် ပြောင်းလဲ၍ ပြန်ထားချက်ဖြစ်သည်။ ရိုရင်းအတိုင်း အတိအကျပြန်လျှင် “တပါးပါးသော စိတ်၏အစွမ်းအားဖြင့် ခြောက်ကြိမ်သော်၎င်း၊ ခုနစ်ကြိမ်သော်၎င်း ဖြစ်ကုန်သော ဇောတို့သည် လျင်သော

အဟုန်ဖြင့် ဖြစ်ကုန်၏ ဟူ၍ ဖြစ်၏။ ဇော ငါးကြိမ်လည်း ဖြစ်ကြောင်းကို ဋီကာ၌ ပြထားသေး၏။ ပြပုံမှာ ဆ သတ္တဝါ-
ခြောက်ကြိမ်သော်၎င်း၊ ခုနစ်ကြိမ်သော်၎င်း ယူရာ၌ ဝါ-သဒ္ဓါ (သော်၎င်းသဒ္ဓါ)ဖြင့် ပဉ္စဝါ-ငါး ကြိမ်သော်၎င်း-ဟူသော ဤ
အနက်ကိုလည်း ဆိုအပ်ပြီး ဖြစ်သည်သာဟု မှတ်အပ်၏။ မှန်၏-သုတ္တ-အိပ်ပျော်သော အခါ မုစ္ဆိတ-မိန်းမောသောအခါ
စသည်တို့၌ ဇော ငါးကြိမ်တို့သည်လည်း စောကုန်-ဖြစ်ကုန်၏။ (ဋီကာ) ဤ၌ အိပ်ပျော်သောအခါ ဟူသည်မှာ အိပ်ပျော်ခါနီး
ကာလနှင့် မနိုးတန်းဖြစ်နေသော ကာလများကို ယူသင့်၏။ စသည်ဟူသော စကားဖြင့် သေခါနီးကာလကို ယူအပ်၏။

မှတ်ချက်

၁-ကာမဇောဝါရ၌ ယင်း (၂၉)ပါးသော ဇောတို့သည် ယေဘုယျအားဖြင့် (၇) ကြိမ်ရံခါ၌ (၆) ကြိမ် မိန်းမောသော
အခါ စသည်၌ (၅) ကြိမ် ဖြစ်ကုန်၏။ အပ္ပနာဇောဝါရတို့၌မူ ဉာဏသမ္ပယုတ် ကာမကုသိုလ် ကိရိယာ ဇော (၈)ခုတို့
သည်သာလျှင် ပရိကံ ဥပစာ အနုလုံ ဂေါတြဘူဟူသော အမည်ဖြင့် ၄-ကြိမ်သော်၎င်း ၃-ကြိမ်သော်၎င်း ဖြစ်ကုန်၏။

၂-ရူပါဝစရပဌမဈာန်ကို ရအောင် အားထုတ်နေသော သူအား သို့မဟုတ် ရပြီးပဌမဈာန်ကို ဝင်စားရန် အားထုတ်
နေသောသူအား ဂေါတြဘူနောင် ပုထုဇဉ်သေက္ခဖြစ်လျှင် ကုသိုလ် ပဌမဈာန်ဇောသည် ဖြစ်၏။ ရဟန္တာဖြစ်လျှင် ကိရိယာ
ပဌမဈာန်ဇောသည် ဖြစ်၏။ ဒုတိယဈာန်ဇော စသည်တို့၌လည်း နည်းတူပင်။ အရိယမဂ်ဖိုလ်ကို ရောက်အောင် အားထုတ်
နေသောသူအား ဂေါတြဘူနောင် အရိယမဂ်ဇောသည် ဖြစ်၏။ ဖိုလ်ဝင်စားရန် အားထုတ်နေသောသူအား ဂေါတြဘူနောင်
အရိယဖိုလ်ဇောသည် ဖြစ်၏။ ဤအရာတွင် ဂေါတြဘူ၏အရာ၌ဖြစ်သော အထက်မဂ်တို့၏ ရှေးဝေါဒါန်နှင့် ဖိုလ်၏ရှေးပရိကံ
တို့ကိုလည်း ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်နည်းအားဖြင့် ဂေါတြဘူဆိုသည်ဟု ယူအပ်၏။ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “ဂေါတြဘူမှ-ဟူသော ဤ
စကားသည် ဂေါတြဘူအရာ၌ တည်ကုန်သော ပရိကံနှင့်ဝေါဒန်တို့ကိုလည်း ယူကြောင်း ဖြစ်သော စကားပေတည်း”ဟု
ပြဆိုပေသည်။

မှတ်ချက်

၁-အတိမဟန္တာရုံ ဟူသည်မှာ (ဒွါရ၌ ထင်သည်မှစ၍) စိတ္တက္ခဏ ၁၆-ချက်အသက်ရှိသော အာရုံပေတည်း။ ယင်း
အာရုံ၌သာလျှင် တဒါရုံစိတ်ဖြစ်သည်။ အခြားအာရုံ၌ မဖြစ်။ ဝိဘူတာရုံဟူသည်မှာ အလွန်ထင်ရှားသော ကာမာဝစရ အာရုံ
ပေတည်း။ ယင်းကာမာဝစရဝိဘူတာရုံ၌သာလျှင် (မနောဒွါရဝိထိဆိုင်ရာ) တဒါရုံ ဖြစ်ပေသည်။ (ဋီကာ)

၂-ဤစကားဖြင့် တဒါရုံစိတ်ဖြစ်ရာ သတ္တဝါတို့ကို ပြသည်။ ရူပ အရူပ သတ္တဝါတို့အား တဒါရုံစိတ် မဖြစ်။

၃-ဤစကားဖြင့် တဒါရုံ၏ဖြစ်ရာ ရှေ့သွားဇောကို သတ်မှတ်ပြသည်။ မဟဂ္ဂုတ်လောကုတ္တရာဇောတို့၏ အဆုံး၌
တဒါရုံစိတ်သည် မဖြစ်။

၄-ဣဒ္ဓါရုံဖြစ်လျှင် ကုသလဝိပါက် သောမနဿတဒါရုံ ၅-ပါးထဲက တပါးပါးဖြစ်သည်။ ဣဒ္ဓမဇ္ဈတ္တာရုံဖြစ်လျှင်
ကုသလဝိပါက် ဥပေက္ခာတဒါရုံ ၅-ပါးထဲက တပါးပါး ဖြစ်သည်။ အနိဒ္ဓါရုံဖြစ်လျှင် အကုသလဝိပါက်သန္တီရဏ တဒါရုံ
ဖြစ်သည်။ ဤသို့ သင့်လျော်သော အကြောင်းကိုရ၍ သင့်လျော်သော တဒါရုံ ဖြစ်ပုံကို ပြသည်။

မှတ်ချက်

၁-ရှေးကံနှင့် ဇောစိတ် စသည်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း-ဟူရာ၌ ရှေးကံ၏အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း၊ ဇောစိတ်၏ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း၊ စသည်၏အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း-ဟု သုံးပိုင်းခွဲ၍ ယူရာ၏။ ထိုတွင် ပဌမအပိုင်းကို ဋီကာ၌ “ရှေးကံ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဟူသော ဤစကားကို တဒါရုံအထူးကို ပြခြင်းငှါဆိုသည်။ မှန်၏-ပဋိသန္ဓေကို ဖြစ်စေသည့် ကံကသာလျှင် တဒါရုံကို ဖြစ်စေသည်မဟုတ်။ စင်စစ်သော်ကား အခြားကံကလည်း ဖြစ်စေတတ်၏။ ယင်း ကံကမူ ပဋိသန္ဓေကို ပေးသည့် ကံက ဖြစ်စေသော တဒါရုံမှထူးသည့် တဒါရုံကိုလည်း ဖြစ်စေတတ်၏”ဟု ဖွင့်ပြ၏။ အကုသိုလ်ကံက အကုသလဝိပါက် တဒါရုံကိုသာ ဖြစ်စေသည်။ ကုသိုလ်ကံက ကုသလဝိပါက် တဒါရုံကိုသာ ဖြစ်စေသည်။ ထိုတွင်လည်း တိဟိတ်ဥက္ကဋ္ဌကံက တိဟိတ်တဒါရုံကို၊ တိဟိတ်ဩမကကံနှင့် ဒွိဟိတ်ဥက္ကဋ္ဌကံက ဒွိဟိတ်တဒါရုံကို၊ ဒွိဟိတ် ဩမကကံက အဟိတ်ကုသလ ဝိပါက်တဒါရုံကို ဖြစ်စေသည်။ သောမနဿကံက သောမနဿတဒါရုံကို အသင်္ခါရကံက အသင်္ခါရတဒါရုံကို ဖြစ်စေသည်- ဤသို့ စသည်ဖြင့်လည်း ယူသင့်၏။ ဇောစိတ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် တဒါရုံသတ်မှတ်ပုံကို ဋီကာ၌ ဤသို့ပြဆိုထား၏။ ပြဆိုပုံမှာ - ကာမကုသိုလ်ဇော လောဘမူ မောဟမူဇောသောမနဿသဟဂုတ် ကိရိယာဇောတို့တွင် တပါးပါး၏ အခြားမဲ့၌ သောမနဿတဒါရုံ ၅-ပါးထဲက တပါးပါးဖြစ်သည်။ ကာမကုသိုလ် အကုသိုလ်ဇောဥပေက္ခာသဟဂုတ် ကိရိယာဇောတို့တွင် တပါးပါး၏ အခြားမဲ့၌ ဥပေက္ခာတဒါရုံ ၆-ပါးထဲက တပါးပါး ဖြစ်သည်။ (ဋီကာ) အာဒိ-စသည်ဟူသော သဒ္ဓါဖြင့် ပဋိသန္ဓေစိတ်ကိုသိမ်းယူ၏။ မှန်၏။ ထိုပဋိသန္ဓေစိတ်သည် မိမိထက်သာလွန်သော တဒါရုံ၏ အကြောင်းအထောက်အပံ့ မဖြစ်ပေ။ (ဋီကာပင်) အဘိဓမ္မာဝတာရဋီကာသစ် နှာ ၂၆၂-၌ တဒါရုံဓမ္မဏဉ္စ ပဏီတာ ပဏီတ ဥတုဘောဇနာဒိ ပစ္စယဝသေန -စသည်ဖြင့် ပြဆိုထားသော စကားအရအားဖြင့် ပဏီတဥတုဘောဇေစသော အကြောင်းကြောင့် အသင်္ခါရတဒါရုံဖြစ်သည်။ အပဏီတ ဥတုဘောဇေ စသော အကြောင်းကြောင့် သသင်္ခါရတဒါရုံ ဖြစ်သည်ဟူသော အနက်ကိုလည်း ဤ၌ အာဒိ- စသည်ဖြင့် ယူသင့်သကဲ့သို့ ရှိ၏။

မှတ်ချက်

၁-ထိုထိုအကြောင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် ... တပါးပါးသော ဝိပါက်ဝိညာဏ်စိတ်သည် ... အစဉ်လိုက်ပါလျက် နှစ်ကြိမ် သို့မဟုတ် တကြိမ် ဖြစ်၏-ဟု စပ်ပါ။

၂-တပါးသော အာရုံ၌ သွားသောဇောသို့-ဟု စပ်ပါ။

၃-နှစ်ကြိမ် သို့မဟုတ် တကြိမ်ဟူသောစကားကို စကား ချောပြေသည်၏အစွမ်းဖြင့် ဆို(အပ်) ပေသည်။ အဋ္ဌ ဝါ ဒသ ဝါ-ရှစ်လုံးဖြစ်စေ ဆယ်လုံးဖြစ်စေ ဤသို့ စသည်တို့၌ကဲ့သို့ပင်။ စင်စစ်အမှန်မှာမူ နှစ်ကြိမ်သာလျှင် ဖွင့်ပြကြ၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-စိတ်အစဉ်သန္တာန်သည် ... မပြတ်ဖြစ်လျက်ရှိလေသည်-ဟု စပ်ပါ။

၂-ဤသို့ စသောအခြင်းအရာအားဖြင့် ... စိတ်အစဉ်သန္တာန်သည် မပြတ်မစဲဖြစ်လျက်ရှိနေသည်သာတည်း-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ကာမစိတ် ၁၈-ပါး၊ ရူပစိတ် ၁၂-ပါးတို့ကို လောကုတ္တရာစိတ် ၃၂-ပါးနှင့် ပေါင်းလျှင် သောမနဿ သဟဂုတ်စိတ် ၆၂-ပါးဖြစ်သည်။

၂-ကြွင်းသောစိတ် ၅၅-ပါးဟူသည်မှာ ကာမစိတ် ၅၄-ပါးထဲမှ ကုသိုလ်စိတ် ၄-ပါး၊ သဟိတ်ဝိပါက်စိတ် ၄-ပါး၊ အဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ် ၆-ပါး၊ အကုသလဝိပါက်စိတ် ၆-ပါး၊ သဟိတ်ကိရိယာစိတ် ၄-ပါး၊ အဟိတ်ကိရိယာ စိတ် ၂-ပါး၊ (လောနှင့်မော) အကုသိုလ်စိတ် ၆-ပါး (ပေါင်းဥပေက္ခာသဟဂုတ် ကာမစိတ် ၃၂-ပါး) ရူပဗ္ဗမဇ္ဈာန် စိတ် ၃-ပါး၊ အရူပဇ္ဈာန်စိတ် ၁၂-ပါး၊ လောတ္တရာပဗ္ဗမဇ္ဈာန်စိတ် ၈-ပါး၊ ဤ ၅၅-ပါးပင် ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ဣန္ဒြာရုံသည် သဘာဝ ပရိကပ္ပအားဖြင့် နှစ်ပါး အပြားရှိ၏။ ထိုတွင် ကုသလဝိပါက်၏ အာရုံဖြစ်ထိုက်သော အာရုံကောင်း အစစ်သည် သဘာဝဣန္ဒြာရုံမည်၏။ အာရုံကောင်းမဟုတ်သော်လည်း ခံစားသူ၏ အလိုကျဖြစ်၍ အာရုံကောင်း ဟု ထင်ရသောအာရုံသည် ပရိကပ္ပဣန္ဒြာ ရုံမည်၏။ ကောင်းသည့်အနေဖြင့် ကြံဆ၍ယူအပ်သောကြောင့် ဣန္ဒြ ဖြစ်သော အာရုံဟု ဆိုလို၏။ ထိုသဘာဝ ပရိကပ္ပဣန္ဒြာရုံ နှစ်ပါးလုံးကိုပင် ဤအရာ၌ ဣန္ဒြာရုံဟုဆိုသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် သမ္ဘောဂရသအရာ၌ “ဟုတ်သည်ဖြစ်စေ မဟုတ်သည်ဖြစ်စေ ကောင်းသောအခြင်းအရာအားဖြင့် သုံးဆောင်ခြင်း ကိစ္စရှိ၏” ဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-အနိဋ္ဌာရုံသည်လည်း သဘာဝပရိကပ္ပအားဖြင့် နှစ်ပါးအပြားရှိ၏။ ထိုနှစ်ပါးလုံးကိုပင် ဤအရာ၌ အနိဋ္ဌာရုံဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဆင်၏ ခေါင်းကိုသာ စမ်းသပ်ကြည့်ဘူးသော သူကန်းတို့က ဆင်ဟူသည်မှာ အိုးနှင့်တူသည်ဟု ပြဆိုကြ၏။ နားရွက်ကိုသာ စမ်းသပ်ကြည့်ဘူးသူတို့က ဗန်းနှင့်တူသည်ဟူ၍၎င်း၊ အစွယ်ကိုသာ စမ်းသပ်ကြည့်ဘူးသူတို့က ငုတ် ချွန်နှင့် တူသည် ဟူ၍၎င်း ဤသို့စသည်ဖြင့် မိမိတို့ စမ်းသပ်ကြည့်ဘူးသည့်အတိုင်းသာ ပြကြသကဲ့သို့ပင်။ ဥဒါန်းပါဠိ ၁၆၀-၌ ရှိ၏။

မှတ်ချက်

၁-သံ-စုခြင်း ပေါင်းခြင်းကို+ကရ-ပြုခြင်း-သင်္ခါရ-အစုပြုခြင်း- ပေါင်းစုပေးခြင်း။ ဤ ဝေါဟာရသည် လောက၌ အိမ်ကိုပြုလျှင် ဆိုင်ရာအစိတ်အပိုင်းများကို ပေါင်းစုပေးခြင်းပင် ဖြစ်သကဲ့သို့ လောကဝေါဟာရ အားလျော်စွာပြဆိုသော သဒ္ဓါနက်ဖြစ်သည်။ ပရမတ္ထတရားအရာ၌ကား “တကွဲတခြားစီဖြစ်နေသော အကျိုးတရားတို့ကို အကြောင်းသင်္ခါရက ပေါင်းစု ပေးသည်-ထိုသို့ပေါင်းစုပေးခြင်းဖြင့် သင်္ခါတခေါ်သော အကျိုးတရားကို ပြီးစေသည်” ဟူသောအနက်သည် မသင့်ပေ။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် သင်္ခါတအကျိုးတရားတို့သည် စောစောက ရှိနေကြသည်လည်း မဟုတ်၊ တကွဲတခြားစီ တည်နေကြ သည်လည်း မဟုတ်သောကြောင့်ပေတည်း။ သို့ဖြစ်၍ (သင်္ခါရ)ပေါင်းစုပေးခြင်းဟူသော သဒ္ဓါအနက်ကို အဓိပ္ပါယ်အနက် အားဖြင့်ပြုလုပ်ခြင်း၊ အားထုတ်ခြင်း ဟူသော အနက်ကိုသာ ယူသင့်၏။ တနည်းအားဖြင့် သံ-ဆိုင်ရာ အကြောင်းတရားတို့က အညီအညွတ် ပေါင်းစု၍ + ကရ - ပြုတတ်ကြသည် = သင်္ခါရ - အညီအညွတ်ပေါင်းစု၍ ပြုတတ်သော တရားများဟူသော အနက်လည်းသင့်၏။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် စေတနာစသော သင်္ခါရအကြောင်းတရားများစွာတို့သည် သင်္ခါတမည်သော အကျိုးကို တပေါင်းတည်းအညီအညွတ် ဖြစ်စေတတ်ကြသောကြောင့် ပေတည်း။

မှတ်ချက်

၁-ဤသင်္ခါရသဒ္ဓါအနက်သည် အသိခက်သောကြောင့် နှိုင်းချိန်၍ ယူနိုင်အောင် ပါဠိရှင်းကိုပါ ထုတ်ပြသည်။

၂-ဤအရာ၌ ဆိုင်ရာအကြောင်းတရားတို့က သင်္ခါတမည်သော အကျိုးတရားကို အညီအညွတ်စုပေါင်း၍ ပြုကြသည်။ ပြီးစေကြသည် ဟူသောအနက်သာ သင့်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် အထက်ပါအတိုင်းသာ အနက်ပြန်သည်။ ဆိုလိုသည်မှာ မြင်မှု ဟူသော သင်္ခါတ တရားကို ဖဿ စေတနာ မနသိကာရ ဇီဝိတဇကဂ္ဂတာ ဟူသော သင်္ခါရက္ခန္ဓာမည်သော သမ္ပယုတ်တရား ငါးပါးက အညီအညွတ်ပေါင်းစု၍ ပြုသည် ပြီးစေသည်။ လှုပ်ရှားရပ်ဟူသော သင်္ခါတတရားကို လှုပ်ရှားလိုသည့်စိတ်နှင့် ယှဉ်သော စေတနာနှင့်တကွ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ မည်သော စေတသိက်များစွာတို့က အညီအညွတ်စုပေါင်း၍ ပြုကြသည် ပြီးစေ ကြသည်။ ကုသလဝိပါက်စိတ် စေတသိက် အပေါင်းဟူသော အကျိုးသင်္ခါတတရားကို ကုသိုလ်စိတ်နှင့်ယှဉ်သော စေတနာ နှင့်တကွ သင်္ခါရက္ခန္ဓာမည်သော စေတသိက်များစွာတို့က အညီအညွတ် စုပေါင်း၍ ပြုကြသည်ပြီးစေကြသည်။ အကုသလ ဝိပါက် သင်္ခါတတရားကိုလည်း စေတနာနှင့်တကွ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ မည်သော အကုသိုလ်စေတသိက်များစွာတို့က အညီအညွတ် စုပေါင်း၍ ပြုကြသည် ပြီးစေကြသည်။ ဤနည်းဖြင့် ရုပ် ဝေဒနာ သညာ သင်္ခါရ ဝိညာဏ် ဟူသော သင်္ခါတ အကျိုးတရား တို့ကို စေတနာနှင့်တကွ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ မည်သော စေတသိက် အကြောင်းတရားများစွာတို့က အညီအညွတ်စုပေါင်း၍ ပြုကြသည် ပြီးစေကြသည်ဟု ယူရာ၏။ ထို့ကြောင့်ဋီကာ၌ “ယထာ-အကြင်အခြင်းအရာဖြင့် (ပြုသည်ရှိသော်)၊ အတ္တနော

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ ဟူသော မိမိ၏၊ ဖလံ-အကျိုးဖြစ်သော၊ သင်္ခတံ-သင်္ခတတရားသည်၊ သမ္မဒေဝ - ကောင်းစွာသာလျှင်၊ နိပ္ပန္နံ-ဖြစ်ပေါ်ပြီးစီးသည်၊ ဟောတိဖြစ်၏၊ ဧဝံ-ဤအခြင်းအရာဖြင့်၊ အဘိသင်္ခရောက္ခိ-အညီအညွတ် ပေါင်းစု၍ အသစ်ပြုတတ်ကုန်၏။ ဣတိ-ဤသည်ကား၊ အတ္ထော-သင်္ခတ မဘိသင်္ခရောက္ခိဟူသော ပါဠိ၏ အနက်ပေတည်း”ဟု ဖွင့်ပြထားပေသည်။ ဤဋီကာစကားဖြင့် မိမိ၏အကျိုးဖြစ်သော သင်္ခတတရား ဖြစ်ပေါ်ပြီးစီးအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းသည်သာလျှင် သင်္ခါရပုဒ်၏ အနက်ဖြစ်ကြောင်း သိရ၏။ ထိုသို့ ဆောင်ရွက်ခြင်းမှာလည်း စေတနာနှင့်တကွ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ မည်သော စေတသိက်တရားတို့၏ တပေါင်းတည်း အညီအညွတ်ဖြစ်ခြင်းသာ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် သံ-အညီအညွတ် ပေါင်းစု၍+ကရ-ခရ-ခါရ-ပြုသည် ဖြစ်စေသည် ပြီးစေသည် = သင်္ခါရ- အညီအညွတ် ပေါင်းစု၍ပြုတတ် ပြီးစေတတ်သော တရားဟူသော အနက်ကို လေးလေးနက်နက် မှတ်ယူရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-စုပေါင်းပေးခြင်းဟူသော အနက်သည် လောကဝေါဟာရအနက်ဖြစ်သည်။ စုပေါင်း၍ပြုခြင်းဟူသော အနက်သည် ဤအရာ၌ အသင့်လျော်ဆုံးအနက်ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-စုပေါင်းခြင်းဟူသောအနက်သည် လောကဝေါဟာရ သဒ္ဒါနက် ဖြစ်သည်။ အားထုတ်ခြင်း ဟူသော အနက်သည် သင့်လျော် ပေါ်လွင်အောင် အဓိပ္ပါယ်အနက်ဖြစ်သည်။

၂-ဝိပ္ပါရပစ္စုပ္ပန်ဟူသော ဤပုဒ်၌ ဝိပ္ပါရ-မည်သည်ကား ဝိပ္ပါရဝန္တတာလှုပ်လှုပ်ရွရွ ကြောင့်ကြ ရှိသည်၏ အဖြစ်ပေတည်း၊ ထို့ကြောင့် သဗျာပါရ ပစ္စုပ္ပန်ဟူသော-ကြောင့်ကြစိုက်မှု ရှိသောအားဖြင့် (ဉာဏ်အား) ရှေးရှု ထင်၏ - ဤကား (ထိုပုဒ်၏) အနက်။ (ဋီကာ)

၃-သင်္ခါရတို့သည် ... ၃၆-ပါး အပြားရှိကုန်၏-ဟု စပ်ပါ။ ဤစာပိုဒ်၌ သိနည်းလည် လွယ်စေရန် - အချို့အနည်းငယ် ဖြည့်စွက် ပြောင်းလဲ၍ ပြန်ထားသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤဝါကျ၌ (အာရုံကို) တွေ့ထိတတ်သော သဘောသည် ဖဿမည်၏-ဟု ပြန်လျှင် မြန်မာစကား ပို၍ချော၏။ သို့သော် ရှိရင်းအတိုင်း ဝစနတ္ထပြုပုံကို ပေါ်လွင်စေရန် အတိအကျ ပြန်ထားသည်။ ယှဉ်ဖက် တရားတို့ အာရုံကို တွေ့ထိကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဖဿ မည်၏။ တွေ့ထိခြင်းမျှ သဘောသည် ဖဿ မည်၏-ဟူသော ကရိုဏ်းအနက် ဘောအနက်များလည်း သင့်သည်ပင်။ ထိုတွင် ဘောအနက်သည်သာလျှင် မှချ အနက်ဖြစ်သည်။ ကတ္တာအနက် ကရိုဏ်းအနက်တို့သည်ကား တင်စား၍ ပြဆိုသောအနက်များဖြစ်ကြောင်း ဋီကာ၌ ပြဆိုထား၏။ ထို့ပြင် စေတနာ အစရှိသော တရားတို့၌လည်း ကတ္တာအပြင် ကရိုဏ်းအနက် ဘောအနက်များလည်း သင့်ကြောင်း ယင်းဋီကာ၌ပင် ပြဆိုထားသေး၏။

မှတ်ချက်

၁-မျက်စိနှင့် နားတို့သည် မိမိတို့ထံသို့ မရောက်လာသော အာရုံကို ယူတတ်သည်ဟု ရှေး၌ ပြဆိုခဲ့သည့် ဝါဒအရ အားဖြင့် ဤ၌လည်း တစိတ်တဒေသအားဖြင့် ထိပြီခြင်းမရှိဘဲ ထင်ပေါ်သောအားဖြင့် ဒွါရနှင့်အာရုံ အချင်းချင်း ထိခိုက်သကဲ့သို့ ဟူ၍ ဆိုလို၏။

၂-သင်္ခါရတို့-ပုဒ်၏ အနက် ဖြစ်သည်။ ဖဿသည် အာရုံကို ထိခိုက်တတ်၏-ဟု ဆိုသင့်သော်လည်း စိတ်ကို ထိခိုက်တတ်၏-ဟူ၍ကား ဆိုသင့်မည် မထင်၊ ထို့ကြောင့် (ဝါ-ထိခိုက်စေတတ်၏)ဟု တနည်း ပြန်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌ အားထုတ်စေ-ဟူသည်မှာ၊ အရိုအသေ ပြုစေခြင်း၊ ကြောင့်ကြပြုစေခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “ဥဿာဟနဘာဝေန-ဟူသည်ကား အရိုအသေ ပြုစေသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် (ဟု ဆိုလို၏)။ မှန်၏-ထို စေတနာသည် မိမိကိုယ်တိုင် ရိုသေသည်ဖြစ်၍ ယှဉ်ဖက်တရားတို့ကို ရိုသေစေတတ်၏။ ထို့ကြောင့် အာယူဟန- ကြောင့်ကြပြုသည်၏ အစွမ်းအားဖြင့်။ ဥဿာဟနအားထုတ်စေခြင်းကို မှတ်အပ်၏။ ဝီရိယ၏ အားထုတ်စေခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် မမှတ်အပ်ပေ” ဟု ပြဆိုထား၏။

မှတ်ချက်

၁-ဝီရိယဖြစ်ကြောင်း ဝီရိယာရမ္မဝတ္ထု-ဟူသည်ကား (၁) ပြုလုပ်စရာရှိသည်၊ မလုပ်ရသေးမီ အခွင့်ရတုန်း အားထုတ် မည်ဟု နှလုံးသွင်းခြင်း၊ (၂) အလုပ်ကိစ္စပြီး၍ အားထုတ်မည်ဟု နှလုံးသွင်းခြင်း၊ (၃) သွားစရာရှိသည်၊ မသွားရသေးမီ အားထုတ်မည်ဟု ...၊ (၄) သွားပြီး၍ အားထုတ်မည်ဟု...၊ (၅) အစာမဝ၍ ကိုယ်ပေါ့ပါးနေတုန်း အားထုတ်မည်ဟု ...၊ (၆) အစာဝ၍ အားပြည့်နေတုန်း အားထုတ်မည်ဟု ...၊ (၇) အနာဖြစ်လာသည်၊ အနာမတိုးမီ အားထုတ်မည်ဟု ...၊ (၈) အနာပျောက်ပြီး တဖန် ပြန်ဖြစ်မီ အားထုတ်မည်ဟု နှလုံးသွင်းခြင်း၊ ဤ ရှစ်ပါးပင်။

မှတ်ချက်

၁-ဝိသေသတော-ဟူသည်ကား ယေဘုယျအားဖြင့် (ဟု ဆိုလို၏)။ မှန်၏။ သုခကင်းသော သမာဓိသည်လည်း ရှိသေး၏။ (ဋီကာ)။ ဤဋီကာ၌ ယေဘုယျအားဖြင့်ဟု ဖွင့်သည်ကိုထောက်လျှင် ဝိသေသတော-အရာ၌ အဝိသေသတော-ဟု ရှိလေသလား-ဟု စဉ်းစားဖွယ်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် (ဝါ-ယေဘုယျ သာမညအားဖြင့်)ဟု ပြန်သည်။ သုခကင်းသောသမာဓိ ဟူသည်မှာ ဥပေက္ခာသဟဂုတ်သမာဓိပင် ဖြစ်သည်။ ထို ဥပေက္ခာသဟဂုတ်သမာဓိကို အဝိသေသသမာဓိဟု ဆိုရန် သင့်မည် မထင်ပေ။

မှတ်ချက်

၁-သောတာပတ္တိယင်္ဂ-သောတာပတ္တိမဂ်ဖိုလ်သို့ ရောက်ကြောင်း အင်္ဂါလေးပါးဟူသည်မှာ (၁) သပ္ပရိသသံသေ ဝ- သူတော်ကောင်းကို မှီဝဲခြင်း။ (၂) သဒ္ဓမ္မဿဝန-သူတော်ကောင်းတရားကို နာကြားခြင်း။ (၃) ယောနိသော မနသိကာရ- အသင့်လမ်းမှန်အားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း။ (၄) ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပတ္တိ-လောကုတ္တရာတရားအား လျော်သော အကျင့်ကို ကျင့်ခြင်း။ ဤလေးပါးပင်။

၂-ပေါ့သော ဗူးခွံ ဘောလုံးတို့ကို ရေ၌ ချထားလျှင် မနစ်မြုပ်ပဲ ပေါ်မျောနေ၏။ အာရုံကို ထိုကဲ့သို့ မပေါ်မမျောစေ အပြင်သို့ မထွက်စေပဲ မိမိ၏ အာရုံအဖြစ်ဖြင့် အတွင်း၌ တည်စေသည်ကို အပိလာပန - မပေါ်မမျောစေခြင်းဟု ဆိုသည်။ လေးသော ကျောက်ခဲစသည်ကို ရေ၌ ပစ်ချလိုက်လျှင်စုံးစုံး နစ်မြုပ်သွားခြင်းကဲ့သို့ မိမိ၏ အာရုံအဖြစ်ဖြင့် နစ်မြုပ်စေသည် ဟူ၍လည်း ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-ဒရထ-ဟူသည် သာရမ္မ-လွန်စွာအားထုတ်ခြင်းတည်း၊ ဝါ-ပူပန်ခြင်းတည်း။ ဤ ဒရထ-ဟူသော အမည်သည် ဒုက္ခဒေါမနဿလျှင် အကြောင်းရှိကုန်သော ဝါ-ဒုက္ခ ဒေါမနဿတို့ကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော ဥဒ္ဓစ္စ လွန်ကဲသော ကိလေသာ တို့၏ အမည်ပေတည်း။ တနည်းကား ထိုသို့ ပျံ့လွင့်ပူပန်သော အခြင်းအရာဖြင့် ဖြစ်ကုန်သော နာမ်ခန္ဓာ လေးပါးတို့၏ အမည်ပေတည်း။ ပူပန်မှုကို နှိမ်နင်းဖျက်ဆီးသဖြင့် ပူပန်တုန်လှုပ်ခြင်းကင်းသော အေးချမ်းသည်၏ အဖြစ်သည် ပူပန် တုန်လှုပ်ခြင်းကင်း၍ အေးချမ်းသည်၏ အဖြစ်မည်၏။ (ဋီကာ)။

မှတ်ချက်

၁-ဥဒ္ဓစ္စပြဓာန်းသော ကိလေသာတို့သည် ဥဒ္ဓစ္စအစရှိသော ကိလေသာတို့ မည်ကုန်၏။ တနည်းကား ဥဒ္ဓစ္စကို အစပြု၍ အလုံးစုံသော ကိလေသာတို့ကို သိမ်းယူ၏။ ကြွင်းသော (နောက် အပိုဒ်) အဆိုတို့၌လည်း နည်းတူပင်။ (ဋီကာ)။

၂-ဂရုဘာဝ-ထိုင်းမှိုင်းလေးလံခြင်း ဟူသော အမည်သည် ထိနမိဒ္ဓ လွန်ကဲကုန်သော၊ တနည်း ထိုသို့သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ကုန်သော နာမ်ခန္ဓာလေးပါးတို့၏ အမည်ပေတည်း။ (ဋီကာ)။

၃-(မရိသေ မကိုင်းညွတ်နိုင်အောင်) တောင့်တင်းသည်၏ အဖြစ်သည် ထမ္မခက်ထန် တောင့်တင်းခြင်း မည်၏။ ဤ အမည်သည် ဒိဋ္ဌိ မာန လွန်ကဲကုန်သော၊ တနည်း ထိုဒိဋ္ဌိ မာန ပြဓာန်းကုန်သော နာမ်ခန္ဓာ လေးပါးတို့၏ အမည်ပေတည်း။ (ဋီကာ)။

မှတ်ချက်

၁-ကမ္မနိ သာဓု-အမှု၌ ကောင်းသည် = ကမ္မည အမှု၌ ကောင်းသည်-အမှုပြုရန်လျော်သည်။ အကမ္မညဘာဝ- အမှုပြုရန် မလျော်သည်၏အဖြစ် အမှုပြုရန် မလျော်ခြင်း၊ ဒါနသီလစသော ကောင်းမှုကိုပြုရာ၌ (ကောင်းမှုကို ပြုရန်) မလျော် သည်၏အဖြစ် မလျော်ခြင်းပေတည်း။ အနက်တရားကိုယ်အားဖြင့် ကာမစ္ဆန္ဒအစရှိသော သံကိလေသတရားတို့ ပေတည်း။ တနည်း ထိုကာမစ္ဆန္ဒပြဓာန်းကုန်သော အကုသိုလ်ခန္ဓာ လေးပါးတို့ပေတည်း။ (ဋီကာ)။

မှတ်ချက်

၁-အသာဒ္ဓိယစသော အကုသိုလ်တို့သည်၎င်း၊ ယင်းတို့နှင့် တည်ရာတူသော အကုသိုလ်တို့သည်၎င်း ကိုယ်နှင့် စိတ်တို့၏ မကျန်းမာခြင်းမည်၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-မာယာခေါ် လှည့်စားခြင်းသည် မိမိ၏ ရှိသောအပြစ်ကို ဖုံးကွယ်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ သာဓွေယျခေါ် ကောက်ကျစ်ခြင်းသည် မိမိ၌ မရှိသောဂုဏ်ကို ပြခြင်းလက္ခဏာရှိ၏ဟု ဤသို့ ဆိုအပ်ကုန်သော ထိုလှည့်စား ကောက်ကျစ် သည့် အခြင်းအရာဖြင့် ဖြစ်ကုန်သော အကုသိုလ်ခန္ဓာတို့သည်၎င်း၊ ယင်းတို့နှင့် တည်ရာတူကုန်သော သံကိလေသတရား တို့သည်၎င်း မာယာသာဓွေယျ စသည်တို့မည်ကုန်၏။ (ဋီကာ)

၂-ဤအရာ၌ စိတ္တပဿဒ္ဓိစသည်တို့ဖြင့် စိတ်သည်သာလျှင် ငြိမ်း၏ ပေါ့၏ နူးညံ့၏ အမှု၌ ကောင်း၏ ခွံကျန်း၏ ဖြောင့်မတ်၏။ ကာယပဿဒ္ဓိ စသည်တို့ဖြင့်မူကား (နာမ်အပေါင်းမျှသာမဟုတ်) ရုပ်အပေါင်းကိုယ်သည်လည်း (ငြိမ်း၏ ပေါ့၏ နူးညံ့၏ အမှု၌ကောင်း၏ ခွံကျန်း၏ ဖြောင့်မတ်၏)။ ထို့ကြောင့်ပင် မြတ်စွာဘုရားသည် ဤပဿဒ္ဓိ စသည်တို့၌ သဘောတရားတို့၏နှစ်ပါးအပြားရှိသည်၏ အဖြစ်ကို ဟောတော်မူပေသည်။ အရာခပ်သိမ်း၌ကား မဟောပေ။ (ဋီကာ) ဤပဿဒ္ဓိ လဟုတာ မုဒုတာ ကမ္မညတာ ပါဂုညတာ ဥဇကတာတို့သည် ကုသိုလ်စိတ်တိုင်း၌ ပါဝင်ကြသော်လည်း ယင်း တို့ကို ကိုယ်တွေ့အားဖြင့် သိနားလည်ရန် ခဲယဉ်း၏။ ဘာဝနာကို အားထုတ်၍ ဥပစာရသမာဓိ အပ္ပနာ သမာဓိသို့ရောက်သော အခါ၌၎င်း၊ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်စသည်သို့ ရောက်သောအခါ၌၎င်း ထင်ရှားသိနိုင်၏။ ထို့ကြောင့် ယင်းတို့ကို ကိုယ်တွေ့အားဖြင့် သိလိုလျှင် ဘာဝနာအလုပ်ကို ထိထိရောက်ရောက် အားထုတ်ရာ၏။

၃-ဤ၌ ဆန္ဒ-ပြုလိုခြင်း အလိုရှိခြင်းဟူသည် အာရုံကို ရလိုကာမျှသာဖြစ်သည်။ နှစ်သက်တွယ်တာလျက် အလိုရှိသော တဏှာ၏ အလိုရှိခြင်းမျိုးကားမဟုတ်ပေ။ ကုသိုလ်ပြုလိုခြင်း ပေးကမ်းလိုခြင်း တရားနာလိုခြင်း တရား အားထုတ်လိုခြင်း မဂ်ဖိုလ်နိဗ္ဗာန် အစစ်အမှန်ကို ရလိုခြင်းစသည်တို့မှာ ဤကုသိုလ်ဆန္ဒသာဖြစ်သည်။ လောဘတဏှာ မဟုတ်ပေ။

မှတ်ချက်

၁-ရှေးမနုမု ဟူသည်မှာ ရှေးဘဝင်စိတ်မှ-ဟု ဆိုလို၏။ ထူးသောမနုကို-ဟူသည်မှာ (ဘဝင်စိတ်မှ ထူးခြားသော) ဝိထိစိတ် ဇောစိတ်ကို ပြုတတ်သည်ဟု ဆိုလို၏။ ရှေးမနု ထူးသောမနုကို ပြုတတ်သောကြောင့် မနသိကာရ မည်သည်-ဟူသော ဝစနတ္ထဖြင့် ဝိထိစိတ်တို့ကို ဖြစ်စေတတ်သော ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းဟူသော ဝိထိပဋိပါဒကမနသိကာရနှင့် ဇောစိတ်ကို ဖြစ်စေတတ်သော မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းဟူသော ဇေနပဋိပါဒကမနသိကာရတို့ကို ပြ၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ဤတတြမဇ္ဈတ္တတာ စေတသိက်သည် ကုသိုလ်စိတ်တိုင်း၌ ပါဝင်သော်လည်း ယင်း၏ လက္ခဏာ ရသ ပစ္စုပ္ပန် တို့ကို၎င်း၊ အာဇာနည်မြင်းတို့ကို လျစ်လျူရှုသည့် ရထားထိန်းနှင့်တူပုံကို၎င်း ကိုယ်တွေ့အားဖြင့် သိရန် အလွန်ခက်၏။ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်သို့ ရောက်နေသော ယောဂီသည်ကား ယင်းလက္ခဏာစသည်တို့ကို၎င်း၊ ရထားထိန်းနှင့်တူပုံကို၎င်း ကိုယ်တွေ့ အားဖြင့် ထင်ရှားသိရ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုသို့ ကိုယ်တွေ့အားဖြင့် သိလိုလျှင် ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် စသည်ရောက်အောင် သတိပဋ္ဌာန်ဝိပဿနာ အလုပ်ကို အားထုတ်ကြည့်ရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-ကာယဒုစရိတ်စသည်တို့၏ ဝတ္ထုတို့ဟူသည်မှာ သူ့ အသက် သူ့ဥစ္စာ သူ့မယားစသည်တို့ပင်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ကာယဒုစရိတ် စသည်တို့၏ဝတ္ထုမှ တွန့်ဆုတ်ခြင်းကိရိယာကို ညွှန်ပြခြင်းဖြင့် ကာယဒုစရိတ် စသည်မှပင်လျှင် တွန့်ဆုတ်ခြင်းကိရိယာကို ဆိုသည်ဟု မှတ်အပ်၏။ မှန်၏။ ဝိရတိတို့သည် ဒုစရိတ်တို့၏ ဝတ္ထုကို မပြုခြင်းပစ္စုပ္ပန် ရှိကြသည် (ဟု ဆိုရန်) မသင့်ကုန်။ စင်စစ်သော်ကား ဒုစရိတ်ကို မပြုခြင်း ပစ္စုပ္ပန်ရှိကြသည် ဟူ၍သာ ဆိုရန် သင့်ကုန်၏။ (ဋီကာ)

၂-အမောဟခေါ် ဉာဏ်နှင့် မယှဉ်သောကြောင့်ပင် ဤဒုတိယ တတိယ စိတ်တို့ကို ဉာဏဝိပယုတ်ဟု ဆိုရပေသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤပဉ္စမ ဆဋ္ဌစိတ်တို့သည် ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဖြစ်သောကြောင့် ဝီတိနှင့် မယှဉ်ခြင်းဖြစ်သည်။ သတ္တမ အဋ္ဌမ စိတ်တို့၌လည်း နည်းတူပင်။ ထိုစိတ် ၂-ပါးတို့သည်ကား ဉာဏဝိပယုတ်ဖြစ်၍ အမောဟနှင့်လည်း မယှဉ်ကြ။

၂-ဤဈာန်စိတ်၌ ၃၃-ပါးဟု ဆိုသော်လည်း ကရုဏာဈာန်၌ မုဒိတာမပါ ၃၂ပါးသာ၊ မုဒိတာဈာန်၌ ကရုဏာမပါ ၃၂-ပါးသာ၊ ကသိုဏ်းဈာန်စသည်တို့၌ ကရုဏာမုဒိတာ ၂-ပါးလုံးမပါ၊ ၃၁-ပါးသာ ယှဉ်ကြသည်ဟုမှတ်အပ်၏။ ထို့ပြင် ကာမကုသိုလ် စိတ်တို့၌လည်း သနားသော အခါ၌သာ ကရုဏာယှဉ်သည်။ သူ့ စည်းစိမ်ကို ဝမ်းမြောက်သောအခါ၌သာ မုဒိတာ ယှဉ်သည်။ ကာယဒုစရိတ်မှ ကြဉ်ရှောင်သောအခါ၌သာ သမ္မာကမ္မန္တဝိရတိယှဉ်သည်။ ဝစီဒုစရိတ်မှ ကြည်ရှောင်သော အခါ၌သာ သမ္မာဝါစာဝိရတိယှဉ်သည်။ မိစ္ဆာအာဇီဝမှ ကြည်ရှောင်သောအခါ၌သာ သမ္မာအာဇီဝဝိရတိ ယှဉ်သည်။ ထိုမှတစ်ပါး ပေးလှူသောအခါ အရိုအသေ ပြုသောအခါ အစရှိသော သာမန်ကုသိုလ်စိတ်များ ဖြစ်သောအခါတို့၌မူ ကရုဏာ မုဒိတာနှင့် ဝိရတိ သုံးပါးတို့မယှဉ်ကြဟူသော ဤအထူးကိုလည်း မှတ်အပ်၏။

မှတ်ချက်

၁-ကရုဏာ မုဒိတာတို့ကို နှုတ်ပယ်ရန် ဝိရတိ သုံးပါးကိုထည့်ရန် နောက်၌ပြုလတ် ဖြစ်သော်လည်း သုတနည်း သူတို့ သိလွယ်စေရန် ဤ၌ လက်သည်းကွင်းဖြင့် ဖော်ပြလိုက်သည်။ ရူပါဝစရ ပဌမဈာန်၌ ၃၃-မှ ကရုဏာမုဒိတာ ၂-ပါး နှုတ် ၃၁-ကျန်၊ ၎င်း၌ ဝိရတိ သုံးပါးထည့် ၃၄-ပါး ဖြစ်သည်။

၂-ပဌမဈာန်၌ ၃၄-မှ ဝိတက်နှုတ် ဒုတိယဈာန်၌ ၃၃၊ ၎င်းမှ ဝိစာရနှုတ် တတိယဈာန်၌ ၃၂၊ ၎င်းမှ ဝီတိနှုတ် စတုတ္ထနှင့် ပဉ္စမဈာန်တို့၌ ၃၁-ဖြစ်သည်-ဟု သိအပ်၏။

မှတ်ချက်

၁-နိယတသင်္ခါရတို့သည် ၁၇-ပါးတို့ပေတည်း-ဟု စပ်ပါ။ ဤ၌ သိလွယ်စေရန် အနည်းငယ်ပြင်၍ ပြန်ထားသည်။

၂-ဤ မြန်မာပြန်၌ အဟိရိက ဟူ၍ချည်း တူနေသော်လည်း ပါဠိ၌ကား မရှက်တတ်သူကို အဟိရိကော - ဟူ၍၎င်း မရှက်တတ်သူ ဖြစ်ကြောင်း သဘောကို အဟိရိကံဟူ၍၎င်း ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်အားဖြင့် ကွဲ၏။ အဟိရိကောသည် သာမန်နာမ်ပုဒ် ဖြစ်၍ အဟိရိကံသည် ဘာဝတဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဖြစ်သည်။ ဤသို့လည်း ကွဲ၏။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌ တွေဝေ ဟူသည်မှာ အမှန်အတိုင်း မသိခြင်းကိုသာ ဆိုလို၏။ မိန်းမောနေခြင်းမျိုးကိုကား ဆိုလိုသည် မဟုတ်။ အနိစ္စ အစရှိသော သဘောမှန်ကို မသိပဲ နိစ္စ စသည်ဖြင့် အလွဲအမှားကို သိခြင်း ပကတိ သိနေကျအတိုင်း သိခြင်း များသည် မောဟအစွမ်းပင် ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-မောဟသည် အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တတို့ကို ပကတိသိနေကျအတိုင်း နိစ္စ သုခ အတ္တဟု မှားယွင်းစွာ သိ၏။ ဒိဋ္ဌိသည် အတ္တမဟုတ်သော ရုပ်နာမ် သဘောတရားတို့ကို အတ္တဟူ၍၎င်း၊ ယင်းအတ္တသည် မပျက်ပဲ အမြဲတည်ရှိနေသည် ဟူ၍၎င်း၊ သို့မဟုတ် သေသောအခါ လုံးဝပျောက်ပျက်သွားသည် ဟူ၍၎င်း၊ ကံ-ကံ၏အကျိုးမရှိ ဤသို့ စသည်ဖြင့်၎င်း မှားယွင်းစွာ ထင်မြင်စွဲလမ်းသည်။ ဤသို့အားဖြင့် အလွဲသိမြင်ပုံချင်း ကွဲ၏။

၂-ဤ၌ စသည်ဖြင့် သူတော်ကောင်းတရားကို မနာလိုခြင်း မနာကြားရခြင်းစသည်ကို ယူအပ်၏။

မှတ်ချက်

၁-စေတသော အဂ္ဂပသမေပုဒ်၏ အနက်ဖြစ်သည်။ “ပြီးစေအပ်သော အကျိုးပယောဇော်၌ သတ္တမီ ဝိဘတ်သက်သည်” ဟု ဖွင့်သော ဋီကာအရ အကျိုးပယောဇော် အနက်လည်း ပေါ်အောင်၊ မြန်မာပြန်လည်း ချောအောင်ပြန်ခြင်း ဖြစ်သည်။

၂-ယင်း သသင်္ခါရစိတ်၌ ထိနနှင့် မိဒ္ဓလည်း ရံခါ ယှဉ်သည်ဟု ဆိုလို၏။

၃-ထိန-ထိုင်းသည်၊ မိဒ္ဓ-မိုင်းသည်-ဟု ပြန်ဆိုရိုးအရ မိုင်းခြင်းဟု ပြန်သည်။ ထိုသို့ဖြစ်နေသည်ကို မှိုင်းတိုင်းတိုင်း ဖြစ်နေသည်ဟူ၍လည်း ပြောတတ်ကြ၏။ ငိုင်တိုင်တိုင် ဖြစ်နေသည်ဟူ၍လည်း ပြောတတ်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် ငိုင်နေခြင်း ဟူ၍လည်း ထပ်ဆင့်၍ ပြသည်။

မှတ်ချက်

၁-နိဿယ ပြန်နည်းအားဖြင့် “တိနလည်း မိဒ္ဓလည်း ထိနိမိဒ္ဓ မည်၏”ဟု ပြန်လျှင် သုတနည်းသူတို့ နားလည်မည် မဟုတ်။ ထို့ကြောင့် အထက်ပါအတိုင်း ပေါ်လွင်စွာ ပြန်လိုက်သည်။

၂-ဝိညာဏဒွါရတို့ကို ပိတ်ခြင်းဟူသည်မှာ စက္ခုဒွါရဝီထိစသည် မဖြစ်နိုင်အောင် စိတ်အားလျော့စေခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

၃-ဤ၌လည်း “ပြီးစေအပ်သော အကျိုးပယောဇော်၌ သတ္တမီဝိဘတ် သက်သည်”ဟု ဖွင့်ပြသော ဋီကာနှင့်အညီ (ဝါ- စသည်တို့ ဖြစ်အောင်) ဟု တနည်းပြန်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤ ဒိဋ္ဌိဝိပွယုတ်စိတ်၌ မာနလည်း ရံခါ ယှဉ်သည်-ဟု ဆိုလို၏။ ထို့ကြောင့် ယင်း ဒိဋ္ဌိဝိပွယုတ်စိတ်ကို မာနသမ္ပယုတ် မာနဝိပွယုတ် ဟု ၂-ပါးခွဲ၍ သိအပ်၏။

၂-ဤစိတ်၌ မာနယှဉ်သောအခါ သင်္ခါရ ၁၉-ပါးပင် ဖြစ်သည်။ ထိုတွင် ထိနမိဒ္ဓနှင့် မာနတို့သည် အနိယတများ ဖြစ်ကြ၍ ရံခါသာ ယှဉ်ကြသည်ဟု သိအပ်၏။

၃-ပဌမစိတ်၌ ၁၇-ပါးမှ ပီတိကိုနှုတ်၍ ၁၆-ပါးသည် ပဌမစိတ်နှင့် ယှဉ်ကြ၏။ ဆဋ္ဌစိတ်၌ ထိနမိဒ္ဓပါထည့်၍ ၁၈-ပါး ယှဉ်ကြ၏-ဟု သိစေသည်။

မှတ်ချက်

၁-ပဌမစိတ် ၁၆-ပါးမှ ဒိဋ္ဌိကိုနှုတ်၍ ၁၅-ပါး ယှဉ်ကြ၏။ ယင်း ၁၅-ပါး၌ မာနကို ထည့်၍ ရံခါ၌ ၁၆-ပါးပင် ယှဉ်ကြသည်ဟု သိစေ၏။

၂-ဆဋ္ဌစိတ်၌ ၁၈-ပါးမှ ဒိဋ္ဌိကို နှုတ်၍ ၁၇-ပါးသည် အဋ္ဌမစိတ်၌ ယှဉ်၏။ ယင်း ၁၇-ပါး၌ မာနကိုထည့်၍ ရံခါ ၁၈-ပါးပင် ယှဉ်သည်ဟု သိစေ၏။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌ ကုကတ၏ ဖြစ်ကြောင်းဟု ဆိုသော်လည်း ကုကတ-စက်ဆုပ်ဖွယ်ပြုမိသည်ဟု နှလုံးသွင်း ပူပန်သော စိတ်၏ ဖြစ်ကြောင်းပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “ကုကတ-စက်ဆုပ်ဖွယ် ပြုမိသောအမှုဟူသော ဤစကား၌ ပြုသင့်ပါလျက် မပြုမိသော ကောင်းမှုသည်လည်း ကုကတမည်သည်သာ။ မှန်၏-အကြင် ကောင်းမှုကို ငါမပြုခဲ့မိ၊ ထိုမပြုခဲ့မိ ခြင်းသည် ကုကတ စက်ဆုပ်ဖွယ် ပြုမိသော အမှုပင်ဟူ၍ ဤသို့ ပြောဆိုတတ်ကြပေသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် ပြုမိသော မကောင်းမှု မပြုမိသော ကောင်းမှုကို ပြန်လည်အောက်မေ့လျက် စိုးရိမ်ပူပန်ခြင်းကိစ္စ ရှိ၏’ဟု ဆိုပေလေတံ။ ဤသို့ပြုမိသော ဒုစရိတ် မပြုမိသော သုစရိတ်သည် ကုကတမည်၏။ ကုကတမည်သော ထိုဒုစရိတ်သုစရိတ်ကို အကြောင်းပြု၍ နှလုံး မသာသည့်အလိုအားဖြင့် ဖြစ်သောစိတ်သည်လည်း ထိုကုကတနှင့်တကွ ဖြစ်သောကြောင့် (ဝါ-ထိုကုကတကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်သောကြောင့်) ကုကတပင် မည်၏ဟု ယူ၍ ‘ထိုကုကတ၏ အဖြစ်သည် ကုက္ကုစ္စ မည်၏’ဟု ဆိုပေသည်”ဟူ၍ ဖွင့်ပြထား ပေသည်။ ထို့ကြောင့် ကုကတ၏ ဖြစ်ကြောင်းဟူသည်မှာ စက်ဆုပ်ဖွယ် ပြုမိလေခြင်းဟု နှလုံးသွင်း ပူပန်သော စိတ်၏ ဖြစ်ကြောင်းကို ဆိုသည်ဟု မှတ်အပ်၏။

မှတ်ချက်

၁-သောမနဿသဟဂုတ် သန္တိရဏစိတ်၌ ပီတိနှင့်တကွ ၉-ပါး ယှဉ်သည်ဟု သိစေ၏။

မှတ်ချက်

၁-အဟိတ်ကိရိယာ မနောဓာတ်ခေါ် ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းနှင့် ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့သည် ကုသလဝိပါက် မနောဓာတ်ခေါ် သမ္ပဋိစ္စိန်းနှင့် ယှဉ်သော (၈-ပါးသော) သင်္ခါရတို့နှင့် အရတူပင်ဖြစ်သည်။ အဟိတ်ကိရိယာ မနောဝိညာဏဓာတ်ခေါ် မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းနှင့် ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့သည် ကုသလဝိပါက် အဟိတ်မနောဝိညာဏဓာတ်ခေါ် ကုသလဝိပါက် ဥပေက္ခာ သဟဂုတ်သန္တိရဏနှင့် ယှဉ်သော သင်္ခါရ (၈)ပါးတို့နှင့် အရတူပင်ဖြစ်သည်။ သုခသဟဂုတ် အဟိတ် ကိရိယာမနောဝိညာဏ ဓာတ်ခေါ် ဟသိတုပ္ပါဒ်နှင့်ယှဉ်သော သင်္ခါရတို့သည် သုခသဟဂုတ်ကုသလဝိပါက် အဟိတ် မနောဝိညာဏဓာတ်ခေါ် သောမနဿသဟဂုတ် သန္တိရဏနှင့်ယှဉ်သော (၉-ပါးသော) သင်္ခါရတို့နှင့်အရတူပင် ဖြစ်သည်။ အထူးမှာ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း ဟသိတုပ္ပါဒ်တို့၌ ဝီရိယလည်း ယှဉ်သောကြောင့် ထိုဝီရိယနှင့်တကွ မနောဒွါရာ ဝဇ္ဇန်း၌ (၉) ပါး ဟသိတုပ္ပါဒ်၌ (၁၀) ပါး သောသင်္ခါရတို့ ယှဉ်ကြသည်ဟု ဤအထူးကိုလည်း သိအပ်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။ သာမန်ပုဂ္ဂိုလ်တို့ သိနားလည်ရန် ခက်၏။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌ ပြသင့်သော အဓိပ္ပါယ်သည် နှာ ၃၀၈၊ မှတ်ချက် ၁-၌ ပါဝင်လေပြီ။

၂-ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်တို့၌ ယှဉ်သော ၃၆-ပါးသော သင်္ခါရတို့မှ ဝိရတိသုံးပါးကို နှုတ်၍ ၃၃-ပါးသော သင်္ခါရတို့ကို သဟိတ်ကာမာဝစရ ကိရိယာစိတ်တို့နှင့် ယှဉ်ကြသည်ဟု သိအပ်၏။ ထိုတွင် အမောဟသည် ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ် ၄-ပါးတို့နှင့်သာ ယှဉ်သည်။ ဝီတိသည် သောမနဿ သဟဂုတ်စိတ် ၄-ပါးတို့နှင့်သာ ယှဉ်သည်ဟူ၍လည်း ကုသိုလ်စိတ်တို့၌ကဲ့သို့ပင် သိအပ်၏။ ထို့ပြင် ကရုဏာနှင့် မုဒိတာတို့သည်လည်း သနားသောအခါ သူ့စည်းစိမ်ကို ဝမ်းမြောက်သော အခါတို့၌သာ ယှဉ်ကြသည်ဟူ၍လည်း သိအပ်၏။

မှတ်ချက်

၁-‘ယံကိစ္ဆိ-အလုံးစုံ’ဟူသော စကားဖြင့် ပါဠိနည်းအရ နပုလ္လိင်သဒ္ဓါဆိုင်ရာ စိတ်ဝိညာဏ် အာယတန-စသည်တို့ကို ယူနိုင်၏။ ထိုသို့ယူလျှင် မလိုအပ်သော အနက်များလည်း ပါဝင်ရာ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုသို့မလိုအပ်သော အနက်များကို မယူနိုင်စေရန် ‘ရူပ-ရုပ်’ဟူ၍ ကန့်သတ်ပြတော်မူသည်။ ထိုစကားဖြင့် အလုံးစုံဟူသည်မှာ ရုပ်အလုံးစုံသာ ဖြစ်သည်။ အခြားသော စိတ်ဝိညာဏ် စသည်မဟုတ်ဟု တားမြစ်ဖော်ပြသည်ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-ပါဠိ၌ ယံကိစ္ဆိ ရူပ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန်-ဟူသောကြောင့် ထိုပါဠိအစဉ်အရ ထို့နောင်စသည်ကို ဆိုထားပေသည်။ မြန်မာပြန်၌ကား ထိုပါဠိအစဉ်အတိုင်း ပြန်ရန်မဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် အထက်ပါအတိုင်း အတိတ်အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန် ဖြစ်သောမှစ၍ ပြန်ထားရပေသည်။

၂-ရှည်သောကာလကို အဒ္ဓါ-အဓွန့်ဟု ဆိုသည်။ ရုပ်နာမ်တို့၏ မပြတ်ဖြစ်နေသော အစဉ်ကို သန္တတိဟု ဆိုသည်။ ဤအရာ၌ကား နောက်၌ ပြလတံ့အတိုင်း အမျိုးတူသော ရုပ်အစဉ်ကို သန္တတိဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-လက်ဖျစ် ဆယ်တွက် ကာလသည် ၁-ဓဏမည်၏။ ၁၀-ဓဏသည် ၁-လယမည်၏။ ၁၀-လယသည် ၁-ဓဏလယ မည်၏။ ထိုဓဏလယ ၁၀-သည်၁-မဟုတ္တ-မဟုတ်မည်၏။ (အဘိဓာတ်ဂါထာ ၆ ၆-၇)

၂-ဤ၌ ဓဏသည်ကား လက်ဖျစ်ဆယ်တွက်ကာလ မဟုတ်၊ ရုပ်တခု၏ ဖြစ်ဆဲဥပါဒ်ဓဏ၊ တည်ဆဲဋ္ဌိဓဏ၊ ပျက်ဆဲဘင်ဓဏသာ ဖြစ်သည်။ ထိုဓဏ သုံးပါးသည် ရုပ်၏ ရှိဆဲဓဏဖြစ်၍ ရုပ်၏ အသက်တမ်းပင်ဖြစ်သည်။ စိတ်စေတသိက်တို့၏ ဖြစ်တည်ပျက် အသက်တမ်းသည်ကား ထိုရုပ်သက်ဓဏ၏ ၁၇-ပုံမှ တပုံမျှသာ ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-နှာ ၂၃၁-၌ ပြခဲ့သော အဇ္ဈတ္တိက ဗာဟိရ ခွဲပုံကို ရည်ညွှန်းသည်။ သို့သော်လည်း ထိုပြပုံဖြင့် ဤအရာ၌ မပြည့်စုံသေးသောကြောင့် ဆက်လက်၍ ခွဲပြသွားပြန်သည်။

၂-နှာ ၂၃၁-၌ပင် ပြခဲ့သည်ကို ညွှန်းသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤဝေဒနာစသည်တို့တွင် ဝေဒနာ၏-ဟု စပ်ပါ။

၂-မဇ္ဈတ္တဂတ-ဟု ရှိသောပါဠိကား မသင့်၊ မဇ္ဈဂတာသာ သင့်သည်။ ထိုပါဠိအရ ပြန်သည်။

၃-ဤအရာ၌ “တတော ပုဗ္ဗေ အတီတာ ပစ္ဆာ အနာဂတာ”ဟု ပါဠိချွတ်ယွင်းလျက်ရှိ၏။ ခဏတ္တယသို့ ရောက်ဆဲ သင်္ကေတကို ပြုဆဲသည် ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သည်။ တတော ပုဗ္ဗေ-ထိုမှ ရှေး၌-ဟူသောစကားဖြင့် ခဏတ္တယသို့ မရောက်သေးမီ သင်္ကေတကို မပြုသေးမီ ရှေးအဖို့ကိုဆိုသည်။ ခဏတ္တယသို့ မရောက်သေးသောတရား သင်္ကေတကို မပြုသေးသောတရားသည် အနာဂတ်သာဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ပစ္ဆာ-အရ ခဏတ္တယသို့ ရောက်ပြီး သင်္ကေတပြုပြီးဖြစ်သော တရားသည်လည်း အတိတ်သာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် “တတော ပုဗ္ဗေ အနာဂတာ ပစ္ဆာ အတီတာ”ဟု ပါဠိမှန်ရှိသင့်၏။ ထိုရှိသင့်သည့် ပါဠိမှန်အရ ဤ၌ပြန်ထားသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဩဠာရိကသည် အယုတ်အညံ့ ဖြစ်သောကြောင့် ပြည်မူနိဿယ၌ “ကုသိုလ်ဝေဒနာအောက် ရုန့်ရင်း၏”ဟု ပြန်ထား၏။ ဤ၌ကား အများပြောဆိုနေကြသည့် အရပ်သုံးစကားအတိုင်း “ကုသိုလ်ဝေဒနာထက်”ဟု ပြန်သည်။ နောက်၌လည်း နည်းတူပင်။

မှတ်ချက်

၁-အကြောင်းသုံးပါးတို့တွင် အကြင် အကြင် အကြောင်းသည် အကြင် အကြင် ဝိပါက် ကိရိယာဝေဒနာ အားလျော်၏။ ထိုထိုအကြောင်း ထိုထိုဝေဒနာအားလျော်စွာ-ဟု ဆိုလို၏။ ကုသိုလ် အကုသိုလ် ဝေဒနာတို့သည် ဝိပါက် အဗျာကတဝေဒနာထက် အကြောင်းသုံးပါးလုံးတို့ကြောင့် ကြမ်းတမ်းကုန်၏။ ကိရိယာအဗျာကတဝေဒနာထက်မူကား အကျိုးဝိပါက်ကို ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့်၎င်း အကျိုးဝိပါက်ကို ဖြစ်စေခြင်းနှင့်ဆိုင်သည့် ဗျာပါရရှိခြင်း အားထုတ်မှု ရှိခြင်းကြောင့်၎င်း ကြမ်းတမ်းကုန်၏။ (ဋီကာ) အကျိုးပေးမှုနှင့်မဆိုင်သော ဗျာပါရအားထုတ်မှုတို့သည်ကား ကိရိယာအဗျာကတ ဝေဒနာမှာလည်း ရှိသည်ပင်။ ထို့ကြောင့် ထိုသို့သော ဗျာပါရအားထုတ်မှုတို့အလိုအားဖြင့်မူ ကုသိုလ်ဝေဒနာက ကိရိယာ ဝေဒနာထက် ကြမ်းတမ်းသည်ဟု မဆိုသင့်ကြောင်း ထိုဋီကာအဖွင့်ဖြင့် သိစေ၏။

၂-သဝိပ္ပါရတော ဟူသည်ကား သပရိပ္ပန္နတော-ထက်ဝန်းကျင် လှုပ်ရှားခြင်းရှိသောကြောင့်။ အနုပသန္တတော-မငြိမ်သက်သောကြောင့် ဤကားအနက် (ဋီကာ) ထိုအဖွင့်နှင့်အညီ ပေါ်လွင်အောင် ပြန်ချက်ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-မဇ္ဈတ္တတော-ဟူသော ရှိရင်းပါဠိအရ ပြန်ချက်ဖြစ်သည်။ မဇ္ဈတ္တတော-ဟုရှိလျှင် ဒုက္ခ သုခတို့၏ အလယ်၌ တည်သောကြောင့်၎င်း-ဟု ပြန်ရာ၏။ သာ၍ပေါ်လွင်၏။

မှတ်ချက်

၁-ဩဇာတို့၏ အာရုံဖြစ်နိုင်သည်ကို ဆိုသည်။ တကယ်အာရုံအပြုခံရသည်ကိုသာ ဆိုသည်မဟုတ်။ နောက်ပုဒ် အနက်တို့၌လည်း နည်းတူပင်။

၂-ပုထုဇဉ်တို့နှင့် ဆက်ဆံသောကြောင့်၎င်း ကြမ်းတမ်း၏-ဟု စပ်ပါ။

၃-ဤ၌လည်း (အောက်-ဟု မပြန်ပဲ) အရပ်သုံးစကားအတိုင်း ထက်-ဟုပြန်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ပါဠိရှိရင်းအတိုင်း ပြန်ထားသည်။ ဒုက္ခဝေဒနာ ဥပမာကို ဆိုခဲ့ပုံနှင့် မညီသကဲ့သို့ ရှိ၏။ သို့သော်လည်း သုခ ဥပမာကောဝေဒနာတို့သည် သဘောအလိုအားဖြင့် ဩဠာရိက မဖြစ်သင့်သောကြောင့် ထိုသို့ ဆိုထားသည်ဟု ယူရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌ အသင်္ခါရိက ဟူသော အမည်သည် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌ ရှိရင်းအတိုင်းပင် ဖြစ်သည်။

၂-ဤ၌လည်း သသင်္ခါရိက အသင်္ခါရိကဟူသော အမည်များသည် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌ ရှိရင်းအတိုင်းပင်။

မှတ်ချက်

၁-ယုတ်ညံ့သော ဝတ္ထုရှိသော ဟူသည်ကား ဆပ်ထမင်းကို စားသူ၏ ယုတ်ညံ့သော - ဝတ္ထုကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်သော ဝေဒနာသည် ယုတ်ညံ့သော ဝတ္ထုရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် ကြမ်းတမ်း၏။ သလေးသားပြွမ်းထမင်းကို စားသူ၏ ဝေဒနာသည် ကောင်းမြတ်သော ဝတ္ထုရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် သိမ်မွေ့၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ဝေနေယျသတ္တဝါအပေါင်းကို ... လွတ်စေတော်မူလိုသည်-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ဝေဒနာဝိသယဿ-ဝေဒနာ၏ အာရုံ၏-ဟု ပြန်သင့်ရာ၌ မြန်မာစကားချော၍ ပေါ်လွင်စေရန် “ခံစားရသော အာရုံ၏”ဟု ပြန်သည်။

မှတ်ချက်

၁-အတ္တစွဲမှာ ထင်ရှား၏။ အတ္တ၏ ဥစ္စာ, အတ္တ၏ အစိတ်အပိုင်း, ငါ့ဥစ္စာ, ငါ့မျက်စိ, ငါ့ရုပ်, ငါ့စိတ် စသည်ဖြင့် ထင်မှတ်စွဲလမ်းခြင်းကို အတ္တနိယစွဲဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤ ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ... ရှုခြင်းသည် ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ကြီးမားသော အကျိုးအာနိသင် ရှိပေ၏-ဟု စပ်၍ ယူပါ။

မှတ်ချက်

၁-စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် မြင်သိနိုင်အောင် မျက်စိ၌ ထင်ပေါ်လာသည်ကို ခံယူတတ်သည်ကိုပင် သာယာတတ်-၏ဟု ဆိုသည်။ မြင်သိစေခြင်းကိုပင် ပြတတ်၏ဟု ဆိုသည်။ စက္ခ-ဓာတ်+၂-ပစ္စည်းဖြင့် စက္ခု-ဟု ရုပ်ပြီးသည်။

၂-သု-ဓာတ်+တ-ပစ္စည်းဖြင့် သောတ-ဟု ရုပ်ပြီးသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤ အလိုအားဖြင့် သပ-ဓာတ်+၃-ပစ္စည်းဖြင့် သဒ္ဓါပြီးသည်ဟု ယူရာ၏။ ဋီကာကျော်၌မူ သဒ္ဓိယတီတိ-ရွတ်ဆို အပ်သောကြောင့် သဒ္ဓေါ-သဒ္ဓ မည်၏ကို ပြဆိုထား၏။ ထို အလိုအားဖြင့် သဒ္ဓ-ဓာတ်ဖြင့်ပင် ပြီးသည်ဟု ယူရာ၏။

၂-အနံသည် အနံရှိသော ပန်းသစ်သီး စသည်တို့ကို “သည်မှာ ရှိပါသည်”ဟု ပြသကဲ့သို့ ရှိသောကြောင့် ထိုသို့ ဆိုပေသည်။

၃-ဇီဝိတ+အဂ္ဂ-မှ ဇိဝါ-ဟု ရုပ်ပြီးသည်။ လျှာဖြင့် အရသာရှိသော အစာကို လက်ခံ၍ စားခြင်းဖြင့် အာဟာရ ဇရုပ်ကို မှီ၍ အသက်ရှင်ရသောကြောင့် လျှာက အသက်ကို ခေါ်သည်-ဟု ဆိုသည်။

၄-ကု+အာယ-မှ ကာယ ဖြစ်လာသည်။ ကာယကို စက်ဆုပ်ဖွယ် အာသဝတရားတို့၏ ဖြစ်ရာဟု (ဃာနဇီဝါတို့မှ) အထူးပြု၍ မိန့်ဆိုသည်။ အကြောင်းမှာ- မြင်ခြင်း အမြတ်ဆုံး အစရှိသော အနတ္တရိယတို့၏ အကြောင်း မဖြစ်ကုန်သော ကာမရာဂလျှင် အကြောင်းရှိသည့် ကံကြောင့်ဖြစ်ကုန်သော ကာမရာဂ၏ ဝိသေသ အကြောင်းလည်း ဖြစ်ကုန်သော ဃာနဇီဝါကာယတို့တွင် ကာယသည် အာသဝတရားတို့၏ သာ၍ထူးသောအကြောင်း ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ပေတည်း။ မှန်၏-ထိုကာယဖြင့် အတွေ့အထိချမ်းသာကို သာယာကုန်လျက် သတ္တဝါတို့သည် မေထုန်မှီဝဲမှုကိုသော်လည်း ပြုလုပ်ကြ၏။ (ဋီကာ) ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌၎င်း ဤဋီကာ၌၎င်း သာသဝဓမ္မာနံ သာသဝတရားတို့၏-ဟု ရှိရာတွင် အာသဝ ဓမ္မာနံ-အာသဝ တရားတို့၏-ဟု ရှိသင့်၏။ အကြောင်းသော်ကား သာသဝ-တရားဟူသည်မှာ အာသဝေါ၏ အာရုံဖြစ်သော လောကီတရားများ ဖြစ်သည်။ ထိုလောကီ တရားတို့၌ မြင့်မြတ်သော ဈာန်အဘိညာဉ် ကုသိုလ်များ ဝိပဿနာကုသိုလ်များလည်း ပါဝင်နေ၏။ ထို့ကြောင့် အနတ္တရိယ၏ အကြောင်းမဖြစ်ဟူသော စကားနှင့်လည်းမလျော်၊ စက်ဆုပ်ဖွယ် ဆိုသည်နှင့်လည်း မကိုက်၊ အာသဝဓမ္မာနံ အာသဝတရားတို့၏ ဖြစ်ရာဟု ရှိပါမှ ရှေးနောက် အလုံးစုံ ညီညွတ်သည်။ ဋီကာကျော်၌လည်း ကုစ္စိတာနံ ပါပဓမ္မာနံ-စက်ဆုပ်ဖွယ် ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားတို့၏+အာယော-ဖြစ်ရာဖြစ်သောကြောင့် ကာယ မည်သည်-ဟု ဆိုထားပေသည်။ သို့ဖြစ်၍ မူလက အာသဝ ဓမ္မာနံ-ဟု ရေးခဲ့သည်။ နောက်ကာလ၌ သာသဝဓမ္မာနံ-ဟု ချွတ်ယွင်းလျက် ရှိသည်ဟု မြဲမြံစွာ မှတ်ယူရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-ဖုသ-ဓာတ်+တဗ္ဗ-ပစ္စည်းဖြင့် ဖောဋ္ဌဗ္ဗ-ဟု ရုပ်ပြီးသည်။

၂-စက္ခာယတန-စသည်တို့၌ စက္ခာ သောတ-စသည်တို့ကား အချင်းချင်း မတူပဲ ကွဲပြား ထူးခြားကုန်၏။ အာယတန-သဒ္ဒါကား ၁၂-ပုဒ်လုံး၌ပင် မကွဲပြား မထူးခြားပဲ ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် မထူးသော အာယတနသဒ္ဒါ၏-ဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-ရူပါရုံ စသည်တို့၌ အားထုတ်ကုန်၏-ဟု စပ်ပါ။

၂-ဤ၌ အစရှိ-ဟူသော စကားဖြင့် သညာ၏ မှတ်သားခြင်းကိစ္စ သင်္ခါရတို့၏ ပြုလုပ်အားထုတ်ခြင်းကိစ္စ စိတ်၏ အာရုံကို သိခြင်းကိစ္စတို့ကို ယူရာ၏။

၃-ဆက်စပ်၍ အလွယ်တကူ သိနိုင်ရန် လက်သည်းကွင်းဖြင့် ဖြည့်စွက်၍ ပြုသည်။ မြင်လျက် ခံစားခြင်း စသော ကိစ္စကို ပြုလုပ်အားထုတ်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် စက္ခာ(မျက်စိသည်)၎င်း၊ ရူပ-အဆင်းသည်၎င်း အာယတနမည်၏။ ကြားလျက် ခံစားခြင်း စသော ကိစ္စကို ပြုလုပ်အားထုတ်ရာဖြစ်သောကြောင့် သောတ-နားသည်၎င်း၊ သဒ္ဒါ-အသံသည်၎င်း အာယတနမည်၏ စသည်ဖြင့် သိရာ၏။

၄-အာယ-ဒွါရ အာရုံတို့၌ဖြစ်သော စိတ်စေတသိက်တို့ကို + တန-ကျယ်ပြန့်ကြီးပွားစေသည် = အာယတန-အာယမည်သော စိတ် စေတသိက်တို့ကို ကျယ်ပြန့် ကြီးပွားစေသောတရား။

မှတ်ချက်

၁-အာယတ-ရှည်သော သံသရာဆင်းရဲကို+နယ-န-ဆောင်တတ်သည်-ဖြစ်စေတတ်သည် = အာယတန-ရှည်သော သံသရာဆင်းရဲကို ဖြစ်စေတတ်သောတရား။

၂-ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း အစိတ်အပိုင်းသဒ္ဒါ ကွဲပြားသည်၏အစွမ်းဖြင့် အာယတနသဒ္ဒါ၏ အနက်ကို ဖွင့်ဆိုပြီးလျှင် ယခုအခါ ထို အာယတနသဒ္ဒါ၌ ပရိယာယ် အနက်အားဖြင့်လည်း ပြခြင်းငှါ အပိ စ-တနည်းသော်ကား စသည်ကို အားထုတ်ပြဆိုတော်မူလေသည်။ (ဋီကာ) ဆိုခဲ့ပြီးသောစကားဖြင့် အစိတ်အစိတ်သဒ္ဒါတို့၏ အနက်ဖြင့် အာယတန မည်ပုံကို ပြသည်။ ယခုပြမည့်စကားဖြင့်မူကား အပေါင်းလိုက် အာယတနသဒ္ဒါဖြင့် ရနိုင်သော အနက်များကိုပြသည်။

မှတ်ချက်

၁-ထိုမျက်စိစသည်တို့ကို မှီကြသောကြောင့်-ဟူသော ဤစကား၌ (ဘဝင်စိတ် အာဝဇ္ဇန်းစိတ်ဟူသော) မနသည် (မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းနှင့် ဇောစိတ်ဟူသော) မနောဝိညာဏ်အစရှိကုန်သော စိတ် စေတသိက်တို့၏ နိဿယပစ္စည်း မဖြစ်၊ ထို့ကြောင့် ထို စိတ် စေတသိက်တို့၏ မနောဒွါရာအဖြစ်ကို ယင်းမန၏ မှီရာ နိဿယအဖြစ်ဟု မှတ်အပ်၏။ (ဋီကာ)။

မှတ်ချက်

၁-အကျဉ်းအားဖြင့် ... နာမ်နှင့် ရုပ်မျှသာလျှင် ဖြစ်ကုန်၏-ဟု စပ်ပါ။

၂-စက္ခု-မျက်စိရုပ်အဖြစ်ဖြင့် တူသည်ကို အမျိုးဇာတ်ဟု ဆိုသည်။

၃-အကြောင်းအပြားဟူသည် ကံအစရှိသည်၏ အပြားပေတည်း။ ချဲ့၍ပြအံ့၊ ဒါနစသည်-ပါဏာတိပါတစသည် အပြားအားဖြင့် ကွဲပြားသော ကုသိုလ် အကုသိုလ်ကံ အကြောင်း၏၎င်း ထိုကံ၏ အကူအညီဖြစ်ကုန်သော အတွင်းအပြင် အကြောင်းတို့၏၎င်း အပြားအားဖြင့် (အကျိုးဖြစ်သော) စက္ခုယတနသည် ကွဲပြားခြားနားပေသည်။ ငရဲအစ ရှိသော အပြား သည်၎င်း အခြေမဲ့ သတ္တဝါစသည်၏ ဂတိအကွဲအပြားသည်၎င်း ဂတိအပြားမည်၏။ ဂတိတို့၏အပြား၊ ဂတိတို့၌အပြား-ဟု ဝစနတ္ထပြု၍ သိအပ်၏။ ဆင်အပေါင်း မြင်းအပေါင်း စသော နိကာယ-အမျိုးတူ အပေါင်းသည်၎င်း၊ ခတ္တိယ-မင်းမျိုးစသော အပေါင်းသည်၎င်း နိကာယအပြား မည်၏။ ထိုထို သတ္တဝါ၏ သန္တာန်အပြားသည် ပုဂ္ဂိုလ်အပြား မည်၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-သုခ ဒုက္ခ ဥပေက္ခာ ဤသို့အစရှိသော အပြားသည် သဘောအပြား မည်၏။ မျက်စိအတွေ့ကြောင့်ဖြစ်သော ဝေဒနာ နားအတွေ့ကြောင့် ဖြစ်သောဝေဒနာ ဤသို့စသော ထူးခြားခြင်းသည် နာနတ္ထ-ထူးခြားခြင်း အပြားမည်၏။

၂-ဤလက်သည်းကွင်းအတွင်းရှိ စကားသည် သဗ္ဗာန်ဝေ-၌ ဧဝ-အတွက် ပြန်ဆိုချက်ဖြစ်သည်။ အကြွင်းအကျန် မရှိသည်ကို သိစေရန် ဖြစ်သည်။ ပါဠိ၌ အကျိုးများသော်လည်း မြန်မာစကားအရာ၌မူ အကျိုးမများပေ။ ထို့ကြောင့်ပင် လက်သည်းကွင်းဖြင့် ပြထားသည်။

မှတ်ချက်

၁-သဘောအထည်ကိုယ် လုံးလုံး ပျက်စီးကွယ်ပျောက်သွားသည်ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-သဗ္ဗာယတနဝဂ္ဂသံယုတ်ပါဠိတော် မြန်မာပြန် နှာ ၃၇၇-၈-တို့၌ ကြည့်ပါ။

၂-ဤ၌ စကားချောစေရန် အနည်းငယ် ပြင်၍ ပြန်ထားသည်။ ရှိရင်းအတိုင်းပြန်လျှင် “မှန်ပေ၏- ဤစကားကို ဟောတော်မူအပ်ပေ၏။ ‘ရဟန်းတို့မျက်စိကို နှစ်သက်ဖွယ် မနှစ်သက်ဖွယ်အဆင်းတို့က နှိပ်စက်အပ်၏’ ဤသို့စသည် ချဲ့၍ သိအပ်၏”ဟူ၍ ဖြစ်သည်။

၃-သဗ္ဗာယတနဝဂ္ဂသံယုတ်ပါဠိတော် မြန်မာပြန် နှာ ၃၉၈-၌ ကြည့်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-သံသရာဆင်းရဲ အမျိုးမျိုးတို့၏ အကြောင်းအသီးအသီးအဖြစ်ဖြင့် ကွဲပြားကြသည်ကို ဆိုသည်။ လောကုတ္တရာ ဓာတ်တို့သည် သံသရာဆင်းရဲကို မစီရင်တတ်-မဖြစ်စေတတ်ကုန်၊ စင်စစ်မှာ ဖျက်ဆီးတတ်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် လောကီဓာတ် တို့ဟု အထူးပြု၍ ဆိုသည်။ (ဋီကာ)။

မှတ်ချက်

၁-ရွှေကျောက် ငွေကျောက်အစရှိသော ဓာတ်တို့ဟူသည်မှာ ရွှေစသည်တို့၏ မျိုးစေ့ဖြစ်ကုန်သော ကျောက် စသည် တို့ပေတည်း။ (ဋီကာ)။ ရွှေမှုန့် ငွေမှုန့်စသည်ပါဝင်သော ကျောက်ဓာတ် မြေဓာတ် စသည်တို့ကိုဆိုသည်။

၂-ဖြစ်သင့်သည့် အားလျော်စွာဟူရာ၌ အချို့ဆရာတို့က “လောကီ လောကုတ္တရာ ဓာတ်တို့၌ အကြင် အကြင် အနက်သည် ဖြစ်သင့်၏။ ထိုအနက်အားလျော်စွာ”ဟူသော အနက်ကို ဖွင့်ဆိုကုန်၏။ ထိုအဆိုသည် မသင့်၊ အကြောင်းမှာ လောကီဓာတ်တို့သည်ဟု အထူးပြု၍ ဆိုပြီးဖြစ်သောကြောင့်ပေတည်း။ စင်စစ်သော်ကား ဖြစ်သင့်သည့် အားလျော်စွာ ဟူသော ဤစကားကို အနက်အလိုအားဖြင့်သာ ဆိုပေသည်။ ဓာတ်အလိုအားဖြင့်ဆိုသည် မဟုတ်ပေ။ အနက်ငါးပါးလုံးတို့ကိုပင် စက္ခု စသော အလုံးစုံသော ဓာတ်တို့အတွက် အကယ်၍ကား အလိုရှိအပ်ပေ၏။ သို့သော်လည်း စက္ခုစ သည်တို့တွင် အကြင်အကြင် တရားအတွက် ကတ္တားကို ဆိုလိုသောအခါ ကံအဖြစ်သည် မသင့်၊ ကံကိုဆိုလိုသောအခါ ကတ္တားအဖြစ်သည်မသင့်၊ ကြွင်းသော ကရိုဏ်းစသည်တို့၌လည်း ဤအတူပင်၊ ထို့ကြောင့် ဖြစ်သင့်သည်အားလျော်စွာဟု ဆိုပေသည်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-အသိဉာဏ်သည် ဓမ္မဓာတ်ထဲမှ အမောဟစေတသိက်ပင်ဖြစ်သည်။ ဓာတ် ၁၈-ပါးလုံးပင် သိအပ်သော ဧယျ တရားတို့ဖြစ်သည်။ (ဋီကာနှင့်အညီပင်)

မှတ်ချက်

၁-အစာမှ ရသဓာတ်စသည် ပြောင်းလဲဖြစ်ပုံကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ်-မြန်မာပြန် ဒုတိယ တွဲနာ (၅၇၇)၌ အောက်ခြေမှတ်ချက် ၃-၄-တို့ကို ကြည့်ပါ။

၂-ဘူတရုပ် ၄-ပါးနှင့်အာကာသ၊ ဝိညာဏဓာတ်တို့ကို ဓာတ် ၆-ပါးဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-မနောဓာတ်သည် ဒွါရမဟုတ်သောကြောင့် ယင်းက မနောဝိညာဏ်အား အဘယ်သို့ ကျေးဇူးပြုသောအကြောင်း ဖြစ်သနည်းဟု စဉ်းစားဖွယ်ရှိ၏။ ထိုအချက်ကို ဋီကာ၌ ရှင်းလင်းပြထားသည်မှာ-မနောဓာတ် ဓမ္မဓာတ်တို့၏လည်း မနောဝိညာဏ်၏ အကြောင်းအဖြစ်ကို ဖြစ်သင့်သည်အားလျော်စွာ ယှဉ်စေအပ်၏။ ကိရိယာမနောဓာတ်သည် သန္တီရဏ အစရှိသော မနောဝိညာဏ်အား ဥပနိဿယအစွမ်းဖြင့် ကျေးဇူးပြု၏။ ဝိပါကမနောဓာတ်သည် ဝိပါကမနောဝိညာဏ်အား အနန္တရ စသည်ဖြင့် ကျေးဇူးပြု၏။ ဝုဠောအစရှိသော အခြားမနောဝိညာဏ်အား ဥပနိဿယအစွမ်းဖြင့်သာ ကျေးဇူးပြု၏။ ဝေဒနာအစရှိသော ဓမ္မဓာတ်သည်တကွ ဖြစ်သော မနောဝိညာဏ်အား သဟဇာတ စသည်ဖြင့်၎င်း၊ သဟဇာတ မဟုတ်သည့် မနောဝိညာဏ်အား အနန္တရစသည်ဖြင့်၎င်း၊ ဥပနိဿယဖြင့်၎င်း၊ အာရမ္မဏ စသည်ဖြင့်၎င်း ကျေးဇူးပြု၏-ဤသို့ဖြစ်သင့်သည့် အားလျော်စွာ ယှဉ်အပ်၏။ (ဤ၌ သဟဇာတာ-အသဟဇာတာတို့ကို မနောဝိညာဏ်၏ ဝိသေသနပြု၍ သိလွယ်အောင် ပြန်ထားသည်) တနည်းကား ဒွါရဖြစ်သောမန၏ အစွမ်းအားဖြင့် ယှဉ်အပ်၏။ မှန်၏-ဒွါရ ဖြစ်သော ဘဝနှင့် အာဝဇ္ဇန်းမနကိုလည်း သုတ်တို့၌ မနောဓာတ်ဟု ဟောအပ်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုဒွါရမနောဓာတ်၏ မနောဝိညာဏ်၏ အကြောင်းအဖြစ်ကို ဖြစ်သင့်သည်အားလျော်စွာ ယှဉ်စေအပ်၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-သံယုတ်ပါဠိ ပဌမတွဲ နှာ ၃၆၄-၌ ရှိ၏။

၂-ဝိဘင်းပါဠိ နှာ ၈၈။ ဒီ ၃၊ ၁၈၁-စသည်၌ ရှိ၏။

၃-ဝိဘင်း ၈၇။ မ ၃၊ ၁၀၈-၌ ရှိ၏။

၄-သံယုတ် ၃၊ ၆၀-၌ ရှိ၏။

၅-ဒီ ၃၊ ၁၈၁-၌ ရှိ၏။

၆-ဒီ ၃၊ ၁၉၀၌ ရှိ၏။

၇-မ ၃၊ ၁၀၇။ ဝိဘင်း ၈၄-တို့၌ ရှိ၏။

၈-မ ၃။ ၁၀၈-၌ ရှိ၏။

မှတ်ချက်

၁-ဒီ ၂၊ ၂၂၅။ မ ၃၊ ၁၀၈-တို့၌ ရှိ၏။

၂-ရူပဓာတ် စသည်နှင့်စပ်၏ ဟူရာ၌ ရာဂ၏ တည်ရာအာရုံအဖြစ်ဖြင့် ယူအပ်သော အခြင်းအရာသည် သုဘ နိမိတ်ပင် ဟု နှလုံးသွင်း၍ “ရူပ စသည်တို့ပင်”ဟု မဆိုမူ၍ “စပ်၏”ဟူသော စကားကို ဆိုပေသည်။ (ဋီကာ)

၃-ရာဂ၏ တည်ရာအာရုံအဖြစ် မရှိငြားသော်လည်း ကုသလဝိပါက်၏ အာရုံသည် သုဘဓာတ်ပင် ဖြစ်သောကြောင့် (ထိုကိုပြရန်) တနည်းကား စသည်ဖြင့် ဒုတိယဝိကပ်ကို မိန့်ဆိုတော်မူသည်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ဝိဟိံသာဓာတ်ဟူသည် စေတနာတည်း။ တနည်း သူတပါးကို ညှဉ်းဆဲလိုသော ဆန္ဒတည်း။ အဝိဟိံသာဓာတ် ဟူသည် သနားခြင်း ကရုဏာပင်တည်း။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ဝိညာဏဓာတ်သည် ၆-ပါးသာ ရှိ၏။ သို့သော်လည်း ထို ဝိညာဏဓာတ်၏ ရှေ့သွား နောက်လိုက်ဖြစ်သော မနောဓာတ်ကိုပါယူ၍ ဝိညာဏဓာတ် ခုနစ်ပါးဟု ဆိုသည်။ (ဋီကာကိုမှီ၍ အကျဉ်းပြသည်)

၂-စက္ခုစသည် များသောဓာတ်တို့ရှိသောကြောင့် များသောဓာတ်ရှိသည်ဟူ၍၎င်း၊ စက္ခုစသော ဓာတ်တပါးပါး၌ပင် အမျိုးမျိုး ကွဲပြားသောကြောင့် အမျိုးမျိုးသော ဓာတ်ရှိသည်ဟူ၍၎င်း ဆိုသည်။ (ဋီကာကိုပင် မှီ၍ အကျဉ်းပြသည်)

မှတ်ချက်

၁-အတ္တဝါဒီတို့သည် သတ္တဝါ တဦး တဦး၏ အတ္တကို တခုတည်း အကွဲအပြား မရှိဟူ၍၎င်း၊ ဘယ်တော့မှ မပျက်ပဲ တကြံ့တည်း အမြဲတည်နေသည် ဟူ၍၎င်း၊ သို့မဟုတ် မသေမီအတွင်း အမြဲတည်နေသည်ဟူ၍၎င်း ယူဆ ပြောဆိုကြ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုသူတို့က အတ္တဟု ထင်မှတ်သော စိတ်ဝိညာဏ်၏များခြင်းကို၎င်း မမြဲခြင်းကို၎င်း ပြခြင်းသည် ယင်းတို့၏ ဇီဝသညာ အတ္တစွဲကို ပယ်နှုတ်နိုင်ရန်ဖြစ်၏။ (ဋီကာကိုပင် မှီ၍ ချုံးပြသည်။)

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌ ဆိုထားပုံကို ထောက်ဆ၍ “ပဉ္စဒ္ဓါရာဝဇ္ဇန်း သမ္ပဋိဇ္ဈိန်း”ဟူသော အမည်များသည် အဋ္ဌကထာဆရာများ လက်ထက်ကပင် ပြောဟောနေသည့် ဝေါဟာရဖြစ်ကြောင်း သိရ၏။

၂-စေတသိက်ခန္ဓာသုံးပါးကို အသီးအသီးခွဲ၍ ၅၂-ပါးရေတွက်လျှင် ၆၉-ပါးဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-အရောင်အလင်းမည်သည် နေရောင်စသည်ပင်။ ၎င်းကို သုတ္တန်နည်းအားဖြင့် ဥပနိဿယပစ္စည်းဖြစ်သည်ဟု သိအပ်၏။ ကြွင်းသောအပေါက်အကြား စသည်တို့ကိုလည်း နည်းတူပင် သိအပ်၏။ အပေါက်အကြား မည်သည် အထူး အားဖြင့် နားပေါက်တည်း။ လေဟူသည် အနံ့ကိုသယ်ဆောင်လာသော လေပင်။ အာပေါ အရည်အစိုဟူသည် ခံတွင်း၌ ထည့်လိုက်သည့် အစာကို စိုစေတတ်သော ရေပင်။ ပထဝီဟူသည် ကာယပသာဒ၏ မှီရာဖြစ်သော ပထဝီဓာတ်ပင်။ ဘဝင်စိတ်မန ဟူသည် နှစ်ကြိမ်လှုပ်သော ဘဝင်စိတ်ပင်။ အားလုံးတို့၌ မနသိကာရ နှလုံးသွင်းမှုဟူသည် အာဝဇ္ဇန်း မနသိကာရ ပေတည်း။ (ဋီကာ)

၂-အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာ နှာ ၃၂၂-၌ မှီရာဟဒယဝတ္ထုနှင့်တကွ အကြောင်း ၄-ပါးပင် ပြ၏။

၃-အရာ၌ ရှိရင်းအတိုင်းပြန်လျှင် စကားထပ်နေသကဲ့သို့ ဖြစ်မည်ကြောင့် အကျဉ်းချုံး ပြန်ထားသည်။

မှတ်ချက်

၁-ပဒုမ္မာကြာအသွင် ထင်ရသော သင်ဓုန်းစက်ကဲ့သို့ မိန်းမစသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ထင်ရသော ရုပ်သည်လည်း အထူးထူး အပြားပြားသော ဥပဒ္ဒေါကို ဖြစ်စေတတ်၏။ (ဋီကာ) ဓမ္မဓာတ်၌ ပါဝင်သော သုခုမရုပ်၏ ရှုမှတ်အပ်သော အခြင်းအရာကို ပြသောအရာဖြစ်၍ ဣတ္ထိဘာဝရုပ် စသည်ကို ဆိုသည်ဟု ယူရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-ပဌမဏ္ဍေကို ... အနညာတညဿာမိတိန္ဒြေဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်၏-ဟု စပ်ပါ။

၂-အနညာတံ-မသိရသေးသည်ကို + ဥဿာမိတိ-သိရပေလိမ့်မည်ဟု (ရည်၍ ကျင့်သူမှာဖြစ်သော) + ဣန္ဒြိယ-ဣန္ဒြေ = အနညာတညဿာမိတိန္ဒြိယ-အနညာတညဿာမိတိန္ဒြေ-မသိရသေးသည်ကို သိရပေလိမ့်မည်ဟု ရည်ရွယ်၍ ကျင့်သူမှာ ဖြစ်သောဣန္ဒြေ။

မှတ်ချက်

၁-အာ - သိပြီး အပိုင်းအခြားအားဖြင့် + ဉာ - သိသော + ဣန္ဒြိယ - ဣန္ဒြေအညိန္ဒြိယ-အညိန္ဒြေ-သိပြီး အပိုင်းအခြားဖြင့် သိသောဣန္ဒြေ။

၂-အညာတာဝိ-သိပြီးသောသူ၏ + ဣန္ဒြိယ-ဣန္ဒြေ= အညာတာဝိန္ဒြိယ-အညာတာဝိန္ဒြေ-သိခြင်းကိစ္စ ပြီးပြီးသော ရဟန္တာ၏ ဣန္ဒြေ။

၃-ဣန္ဒနှင့် ဣန္ဒြသည် အနက်တူပင်။ ဣန္ဒ-ပိုင်ရှင်ကံကို + ဣယ-ပြတတ်သည်သော ကမ္မဇရုပ်၊ ဆိုလိုသည်မှာ ကောင်း-မကောင်းသော ကမ္မဇရုပ်များကို ထောက်ဆ၍ ကုသိုလ်ကံ အကုသိုလ်ကံကို သိရသည်။ ထိုသို့ သိအောင် ကမ္မဇရုပ် များက ပြတတ်သည်။ တနည်း ယင်းရုပ်များဖြင့် ပြရသည်-ဟု ဆိုလို၏။ ဤအလိုအားဖြင့် ပိုင်ရှင်ကံကို ပြတတ်သည်။ တနည်း ပြကြောင်းဖြစ်သည်ဟူ၍သာ အနက်ရ၏။ အစိုးရသည်ဟူသော အနက်ကိုကား မရပေ။ ဣန္ဒသိဋ္ဌ-ဟူသော အနက် အလိုအားဖြင့်လည်း ပိုင်ရှင်ကံက ဖြစ်စေသည်ဟူသော အနက်ကိုသာရသည်။ အစိုးရသည်ဟူသော အနက်ကိုကား မရပေ။

မှတ်ချက်

၁-ဣန္ဒြိယ - ရဟန်းတို့၏အရှင်ဘုရား + ဣယ - ဟောအပ် သိအပ် မှီဝဲအပ်သည် = ဣန္ဒြိယ - ဣန္ဒြိယ - မြတ်စွာ ဘုရားက ဟောအပ် - သိအပ် - မှီဝဲအပ်သောတရား=ဤအလိုအားဖြင့်လည်း အစိုးရသည်ဟူသောအနက်ကို မရပေ။

၂-ဤ၌ ပြသင့်သော အဓိပ္ပါယ်သည် နှာ-၃၆၅၊ မှတ်ချက် ၃-၌ ပါဝင်လေပြီ။

၃-ဣန္ဒြိယ-ဣန္ဒြိယအရ ကံကိုယူရာ၌ ဣန္ဒြိယဖြင့် ကမ္မဗလဖြစ်သော ဣန္ဒြိယတို့ကိုသာ ယှဉ်စေရာ၏။ ဣန္ဒြိယ-ဣန္ဒြိယအရ ဘုရားကို ယူရာ၌ ဣန္ဒြိယ ၂၂-ပါးလုံးကို ယှဉ်စေရာ၏။ ဤသို့ ယှဉ်သင့်သလို ယှဉ်စေရန် ညွှန်ပြသည်။

၄-ဤအဖွင့်အလိုအားဖြင့် ကမ္မဗေဒဟုတ်သော အခြားဣန္ဒြိယများသည် ဣန္ဒြိယမည်ရာသောကြောင့်၎င်း၊ အနိန္ဒြိယ ကမ္မဗေဒဟုတ်လည်း ဣန္ဒြိယမည်သင့်ရာသောကြောင့်၎င်း သံသယဖြစ်ဖွယ်ရှိ၏။

မှတ်ချက်

၁-ဤအဖွင့်များအလိုအားဖြင့် ဘုရားပွင့်တော်မူပြီးမှ ဣန္ဒြိယဟူသော ဝေါဟာရဖြစ်ပေါ်လာသကဲ့သို့ ရှိ၏။ သို့သော် လည်း ဣန္ဒြိယဟူသော ဝေါဟာရကို ဘုရားမပွင့်မီကပင် ပြောဆိုသုံးစွဲလျက်ရှိ၏။ ဒီဃနိကာယ် သာမညဗလသုတ်၌ ဘုရားမပွင့်မီက ပေါ်နေကြသော ဂိုဏ်းဆရာကြီး ၆-ယောက်တို့တွင် အဓိကကောသကမ္မလ၏ဝါဒ၌ လူသေသောအခါ အသိနှင့်ဆိုင်သော ဣန္ဒြိယများပျောက်သွားကြောင်းကို “ဣန္ဒြိယာနိ အာကာသံ သင်္ကမန္တိ-မျက်စိနားစသော ဣန္ဒြိယတို့သည် အာကာသထဲသို့ ပြောင်းကုန်၏”ဟု ပြဆိုထား၏။ ထို့ပြင် ဟိန္ဒူဝါဒ ဗြာဟ္မဏဝါဒတို့၌ မျက်စိ နား နှာ လျှာ ကိုယ် (တစ) တို့ကို ဗုဒ္ဓိန္ဒြိယ(အသိဣန္ဒြိယ) ငါးပါးဟူ၍၎င်း၊ နှုတ် လက် ခြေ ဝစ္စမဂ် ပဿာဝမဂ်တို့ကို ကမ္မိန္ဒြိယ (အလုပ်ဣန္ဒြိယ) ငါးပါးဟူ၍ ၎င်း၊ မနုဟူသော ဥဘယိန္ဒြိယ (အသိ အလုပ် ၂-ပါးလုံး ဣန္ဒြိယ) ၁-ပါးဟူ၍၎င်း ၁၁-ပါးသော ဣန္ဒြိယတို့ကို ပြောဆိုသုံးစွဲ ကြ၏။ ထို့ကြောင့် ဣန္ဒြိယ ဟူသော အမည်သည် ဘုရားမပွင့်မီကပင် ဣန္ဒြိယ၌ သုံးစွဲနေသော အမည်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှား၏။ ထိုအများသိ အမည်ဖြင့်ပင် (သမညံ နာတိဓာဝေယျ) ဟူသည်နှင့်အညီ မြတ်စွာဘုရားက ဣန္ဒြိယမည်ထိုက်သော (၂၂)ပါးသော တရားတို့ကို အပြည့်အစုံထုတ်ဖော်၍ ဟောကြားတော်မူခဲ့သည်ဟု ၍ မှတ်သိအပ်ပေသည်။ ထို့ပြင် ဤအရာ၌ ဣန္ဒြိယမည်သောကံ ဣန္ဒြိယမည်သော ဘုရားနှင့်စပ်၍ ဣန္ဒြိယ မည်ပုံကို ပြဆိုခြင်းမှာ သဒ္ဒါနည်းအားဖြင့် ဖြစ်သင့်သောကြောင့် သုတပွားစေရန်အတွက်သာ ပြဆိုခြင်း ဖြစ်သည်ဟူ၍လည်း မှတ်ယူရာ၏။ ထို့ကြောင့်ပင် ဣန္ဒြိယသဒ္ဒါ၏ လိုရင်းအနက်ကို ပြရန် အပိ စ-စသည်ဖြင့် အသင့်လျော်ဆုံး အနက်ကိုလည်း ပြဆိုတော်မူခဲ့ပေသည်။

မှတ်ချက်

၁-အပိစ-၏ အနက်ဖြစ်သည်။ ဤနည်းအရ အနက်သည်ကား သံသယဖြစ်ဖွယ်မရှိ ခိုင်လုံ၏။ နောက်၌ပြမည့် ကိစ္စ ဝေဖန်ချက်နှင့်လည်း ကိုက်ညီ၏။ ဣန္ဒြိယပစ္စည်း ဒေသနာနှင့်လည်း လျော်၏။ ထို့ကြောင့် (အသင့်ယုတ္တိ အပြည့်အဝ ရှိသည့်) ဟူသော ဝိသေသနကိုပါ ဖြည့်စွက်၍ ပြန်လိုက်သည်။ ဤ အနက် အဖွင့်အရအားဖြင့် ဣန္ဒြိယ၊ ဣန္ဒြိယ၊ ဣန္ဒြိယ ဟူသော သဒ္ဒါသုံးခုလုံးကိုပင် အနက်အရ တူသည်ဟု မှတ်ယူရာ၏။

မှတ်ချက်

- ၁-ပြီးစေအပ်သော ... မိမိ၏ ... အခြင်းအရာသို့-ဟု စပ်ပါ။
- ၂-စသည်ဖြင့် ... အစဉ်လိုက်စေခြင်း-ဟု စပ်ပါ။
- ၃-တရားတို့ကို ... အစဉ်လိုက်စေခြင်း-ဟူ၍ပင် စပ်ပါ။
- ၄-စသည် ဆိုအပ်သော ... အခြင်းအရာ-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-သကဒါဂါမိမဂ် အညိန္ဒြေ၏ ကာမရာဂ ဗျာပါဒတို့ကို ခေါင်းပါးစေခြင်း၊ အနာဂါမိမဂ် အညိန္ဒြေ၏ ၎င်းတို့ကို အကြွင်းမဲ့ ပယ်ခြင်း၊ အရဟတ္တမဂ် အညိန္ဒြေ၏ ‘စသည်’အရ ကျန်သံယောဇဉ်တို့ကို ပယ်ခြင်း-ဟု သုံးပိုင်းခွဲ၍ ယူရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-ဝိညုနာ သာသနက္ကမေ-ဟူသော ၂-ပုဒ်တို့၏ အနက်ဖြစ်သည်။ သာသနက္ကမေ-ပုဒ်ကို တတ္ထနှင့် အရတူ ပေါင်း၍ လည်း အနက် ပြန်ကြ၏။ သို့သော် ထိုနှစ်ပုဒ်တို့ အလှမ်းဝေးသောကြောင့်၎င်း၊ အာယတနကထာ စသည်တို့၌ တတ္ထအစွဲနှင့် ညီစေသင့်သောကြောင့်၎င်း ဤ၌ အထက်ပါအတိုင်းပြန်သည်။ သစ္စဒေသနာ၌ ကျွမ်းကျင်သော ပညာ ရှိဟူသည်ကို ဤ အဖွင့်၌ ပြထားသည့်အတိုင်း လေ့လာ၍ ကျွမ်းကျင်မည့်ပညာရှိကို ယူရာ၏။

၂-အနညထာ ဟူသည်ကား အခြားအခြင်းအရာမှ ကင်းကုန်၏ မနှိပ်စက်တတ်ခြင်း အစရှိသော အခြင်းအရာမှ ဆိတ်ကုန်၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-အနက်သဘောတို့ကို ... သိအပ်ကုန်၏-ဟု စပ်ပါ။

၂-ကိုယ်ဆင်းရဲ စိတ်ဆင်းရဲ အဖြစ်ဖြင့်၎င်း၊ ထိုဆင်းရဲနှစ်မျိုး၏ အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့်၎င်း တည်ခြင်းသည် ပိဋနဋ္ဌ- နှိပ်စက်ခြင်း သဘော မည်၏။ (ဋီကာ) အဖြစ်အပျက်တို့ဖြင့် နှိပ်စက်ခြင်းကိုလည်း ပိဋနဋ္ဌ-၌ အတွင်းဝင်သည်ဟု ယူသင့်၏။

၃-ကိုယ်ဆင်းရဲ စိတ်ဆင်းရဲ အဖြစ်တို့ဖြင့်၎င်း၊ ထိုဆင်းရဲ၏ အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့်၎င်း ပူလောင်စေခြင်းသည် သန္တာပဋ္ဌ မည်၏။ တနည်း ကိလေသာအပူတို့နှင့် ယှဉ်စေခြင်းသည် သန္တာပဋ္ဌမည်၏။ (ဋီကာ)

၄-အနက်သဘော ၄-ပါးတို့တွင် ပိဋနဋ္ဌသည် ဒုက္ခသစ္စာ၏ သူ့သဘောရင်းဖြင့်ပင် ထင်ရှားသော အခြင်းအရာ ပေတည်း။ ကျန်သုံးပါးသည် သမုဒယမဂ္ဂ နိရောဓတို့ကို မြင်ခြင်းတို့ဖြင့် အစဉ်အတိုင်း ထင်ရှားသော အခြင်းအရာတို့ ပေတည်း။ (ဋီကာ) ဒုက္ခကို ရှုဆင်ခြင်ခိုက်၌ ပိဋနဋ္ဌ ထင်ပေါ်၏။ သမုဒယကို မြင်သောအခါ ၎င်းနှင့်စပ်၍ ဆင်ခြင်ကြည့်လျှင် သင်္ခတဋ္ဌထင်ရှား၏။ အဘယ့်ကြောင့်နည်း-ပဋိသန္ဓေမှစ၍ တဏှာသမုဒယကြောင့် ဖြစ်သော တရားများ ဖြစ်သောကြောင့်ပင်။ မဂ္ဂ၏ ကိလေသာ အပူငြိမ်းစေပုံကို မြင်သောအခါ ဒုက္ခ၏ သန္တာပဋ္ဌ ထင်ရှား၏။ နိရောဓ၏ မပျက်ခြင်းကို မြင်သောအခါ ဒုက္ခ၏ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးခြင်း ဝိပရိဏာမဋ္ဌ ထင်ရှား၏-ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-ထိုထိုအာရုံ ထိုထိုဘဝ၌ နှစ်သက်ပျော်မွေ့သည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် (အာ+ဦဟနံ) ပြန့်နှံ့၍ ကြံခြင်းသည် (ရာသိကရဏံ) ဆင်းရဲအစုကို ပြုခြင်းသည် ဒုက္ခကို ဖြစ်စေခြင်းသည် အာယူဟနမည်၏။ (ဆင်းရဲကို နှစ်သက်ခြင်းကိုပင် ယင်းကို ပေါင်းစုယူသကဲ့သို့ ဖြစ်သောကြောင့် ဤသို့ ဆိုပေသည်။ ဆင်းရဲဖြစ်အောင် နှစ်သက်ခြင်း-အားထုတ်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။) တနည်း သမုဒယမှလာသောကြောင့် အာယမည်သော ဒုက္ခကို (ဦဟနံ ပဝတ္တနံ) ဖြစ်စေခြင်းသည် အာယူဟန မည်၏။ ဤ အာယူဟနသည် သူ့ပင်ကိုသဘောဖြင့်ပင် ထင်ရှားသော အခြင်းအရာပေတည်း။ (ဋီကာ)

၂-မဂ်ရခြင်းကို တားမြစ်ခြင်းသည် ဝါ-မဂ်မရအောင် တားမြစ်ခြင်းသည် ပလိဗောဓဋ္ဌပေတည်း။ ဤ နိဒါနဋ္ဌ သံယောဂဋ္ဌ ပလိဗောဓဋ္ဌတို့သည် ဒုက္ခနိရောဓမဂ္ဂတို့ကို မြင်ခြင်းတို့ဖြင့် ထင်ရှားသော အခြင်းအရာတို့ပေတည်း။ (ဋီကာ) (အဆို ၂-ရပ်ပေါင်း ပြလိုက်သည်)

၃-နိဿရဏဋ္ဌသည် နိရောဓ၏ ပင်ကို သဘောဖြင့် ထင်ရှားသော အခြင်းအရာဖြစ်သည်။ ဝိဝေက အသင်္ခတ အမတဋ္ဌတို့သည် သမုဒယ မဂ္ဂ ဒုက္ခကို မြင်ခြင်းဖြင့် ထင်ရှားသော အခြင်းအရာတို့ပေတည်း။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-နိယျာနဋ္ဌသည် မဂ္ဂ၏ သူ့ပင်ကိုသဘောဖြင့် ထင်ရှားသော အခြင်းအရာဖြစ်သည်။ ဟေတု ဒဿန အာဓိပတေယျဋ္ဌတို့သည် သမုဒယ နိရောဓ ဒုက္ခတို့ကို မြင်ခြင်းတို့ဖြင့် ထင်ရှားသော အခြင်းအရာတို့ပေတည်း။ (ဋီကာ) ဤ ၁၆-ပါးသော အနက်သဘောတို့ ထင်ရှားပုံနှင့် စပ်၍ အဘိဓမ္မတ္ထ သင်္ဂဟ ကျမ်း၏အဖွင့် သင်္ခေပဝဏ္ဏနာဋီကာ၌ အောက်ပါ ဂါထာကို ပြဆိုထားသည်။

ပဌမံ သကလက္ခဏမေကပဒံ၊ ဒုတိယာဒိပဒ 'ဿ နိဒဿနတော။
သမနီ ဒုနိမာ သမဒူ သနိဒူ၊ ဝိဘဇေ ကမတော ပဌမေန ဝိနာ။

ပဌမံ ဧကပဒံ-ပိဋနဋ္ဌစသော ပဌမတပုဒ် တပုဒ်သည်၊ အဿ-ထိုသစ္စာ လေးပါး၏၊ သကလက္ခဏံ-အသီးအသီးသော သူ့လက္ခဏာပြပုဒ် ပေတည်း။ ပဌမေန ဝိနာ-ပဌမ ပုဒ်ကို ကြည့်၍၊ ဒုတိယာဒိပဒံ-ဒုတိယပုဒ် သင်္ခေပဝဏ္ဏ စသော သုံးပုဒ် သုံးပုဒ်ကို၊ ကမတော-အစဉ်အတိုင်း၊ သမနီ-သမုဒယ မဂ္ဂ နိရောဓ တို့ကို၎င်း၊ ဒုနိမာ-ဒုက္ခ နိရောဓ မဂ္ဂတို့ကို၎င်း၊ သမဒူ-သမုဒယ မဂ္ဂ ဒုက္ခတို့ကို၎င်း၊ သနိဒူ-သမုဒယ နိရောဓ ဒုက္ခတို့ကို၎င်း၊ နိဒဿနတော-မြင်ခြင်းအားဖြင့်၊ ဝိဘဇေ-ဝောန်၍ သိရာ၏။

၂-အဘိသမယဋ္ဌ အရသည် ပိဋနဋ္ဌ စသော ရှေ့အနက် သဘောလေးပါးပင်ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤအဖွင့် အလိုအားဖြင့် ဒုက္ခ-ပုဒ်၌ စက်ဆုပ်ဖွယ် အချည်းနှီးအချည်းနှီး စက်ဆုပ်ဖွယ်ဟု အနက် ၏၊ ထို၏ ဆန့်ကျင်ဘက် သုခ-ပုဒ်၌လည်းကောင်းသော အချည်းနှီး အချည်းနှီး အကောင်း-ဟု အနက်ရရာ၏။ သို့ဖြစ်လျှင် နိဗ္ဗာန် ပရမံ သုခံ၊ သန္တိသုခံ-ဟူရာတို့၌လည်း ထိုအနက်ပင်ရရာ၏။ ဤသို့ စဉ်းစားဝေဖန်ကြည့်လျှင် ဤအနက်အဖွင့်၌ သံသယ ဖြစ်ဖွယ်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် သုတပွားရန်အတွက်သာ ပြထားခြင်း ဖြစ်သည်ဟု ယူရာ၏။ လောက၌ သုခ ဒုက္ခ ဟူသော ဝေါဟာရတို့သည် အလွန်ပင် ထင်ရှားကုန်၏။ ကောင်းခြင်း-ချမ်းသာဟူသော အလိုရှိအပ်သော သဘောကို သုခဟုခေါ်ကြ၏။ မကောင်းခြင်း-ဆင်းရဲဟူသော အလိုမရှိအပ်သောသဘောကို ဒုက္ခဟု ခေါ်ကြ၏။ ဤအရာ၌ မကောင်းခြင်း ဆင်းရဲဟူသော အလိုမရှိအပ်သော အနက် သဘောသာ လိုရင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်ပင် ဇာတိ စသည် ဒုက္ခမည်ကြောင်း ပြရာ၌ မကောင်းခြင်း-ဆင်းရဲဟူသော ဤ အနက်ကိုသာ ပြထားပေသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤ အဖွင့်သည်လည်း သုတပွားရန် အတွက်သာ ဖြစ်ရာ၏။ ဧဝမေတဿ ကေဝလဿ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ သမုဒယော ဟောတိ၊ သမုဒယမဗ္ဗာနပဿီ၊ အာသဝသမုဒယာ အဝိဇ္ဇာ သမုဒယော-အစရှိသော ပါဠိတို့၌ သမုဒယသဒ္ဒါသည် ဖြစ်ခြင်း အနက် ဖြစ်ကြောင်းအနက်ကို ဟောကြောင်း ထင်ရှား၏။ ထို့ကြောင့် ဤအရာ၌ ဖြစ်ပွားကြောင်းဟူသော အနက်သာ လိုရင်း ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ယူရာ၏။

၂-ထို့ကြောင့် (သံသရာနှောင်အိမ်ကို ဒုက္ခရောမဟု ဆိုအပ်၏)ဟု အပြည့်အစုံဆိုသင့်သော်လည်း ထင်ရှားသော ကြောင့် လက်သည်းကွင်း အတွင်းရှိ စကားများကို မြှုပ်ထားသည်။

မှတ်ချက်

၁-နိ-မရှိ + ရောဓ - ထောင် = နိရောဓ - ဒုက္ခထောင်မရှိ။ ဒုက္ခ-ဆင်းရဲ၏+နိရောဓထောင်မရှိ = ဒုက္ခနိရောဓ-ဒုက္ခ၏ ထောင်မရှိရာ-ဒုက္ခထောင်မရှိရာ-ဟု သင့်လျော်အောင် အနက်ပြန်ရာ၏။

၂-ဒုက္ခ-ဆင်းရဲ၏+နိရောဓ-ထောင်မရှိကြောင်း-ကင်းကြောင်းတရား = ဒုက္ခနိရောဓ-ဒုက္ခ၏ ထောင်ကင်းကြောင်း -ဒုက္ခ ထောင်ကင်းကြောင်း တရားဟု သင့်လျော်အောင် အနက်ပြန်ရာ၏။ ဤ အနက် ၂-ခုတို့၌ ဒုက္ခနှင့် နိရောဓ သမာသံ တွဲစပ်ပြီးသောအခါ နိ-ပုဒ်ကို ကျော်၍ ဒုက္ခနှင့် ရောဓ-ပုဒ်တို့ကို တပေါင်းတည်းဆက်စပ်၍ ယူရခြင်းသည် သဒ္ဒါနည်း အားဖြင့် မချောလှပေ။

၃-ဤ နောက်ဆုံးအဖွင့်၌ နိရောဓ သဒ္ဓါသည်ကား နိ ရှေးရှိသော ရုဓ-ဓာတ်ဖြင့် ပြီးသော သဒ္ဓါဖြစ်သည်။ ယတ္ထ စက္ခု စ နိရုဇ္ဈတိ ရူပသည် စ နိရုဇ္ဈတိ၊ သေ အာယတနေ ဝေဒိတဗ္ဗ-စသော ပါဠိတို့နှင့်လည်း ညီညွတ်ပေ၏။ ထို ပုဒ်၏ အနက်ထဲ၌ “မဖြစ်ခြင်းဟူသော ချုပ်ခြင်း”ဟူသော စကားဖြင့် ချုပ်ခြင်းဟူသည်မှာ မဖြစ်ခြင်းပင်ဟု သိစေ၏။ ထို့ကြောင့် ဒုက္ခနိရောဓ-ဒုက္ခ၏ ချုပ်ခြင်း-ချုပ်ရာ-ချုပ်ကြောင်း တရားဟု အနက်ပြန်ရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-ဒုက္ခနိရောဓ - ဒုက္ခ၏ ချုပ်ရာသို့ + ဂါမိနီ - သွားရောက်သော + ပဋိပဒါ-(ပုဂ္ဂိုလ်၏) ရောက်ကြောင်း အကျင့်ဖြစ်သော အရိယသစ္စာ။ မဂ္ဂသစ္စာသည် သူကိုယ်တိုင်က နိဗ္ဗာန်သို့ အာရုံပြုသောအားဖြင့် သွားရောက်၏။ သူ့ကို ပွားစေသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း အကျင့်လည်း ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ မည်ပေသည်။

၂-အရိယ-အရိယာတို့ သိအပ်သော+သစ္စ-သစ္စာ=အရိယသစ္စ-အရိယာတို့ သိအပ်သောသစ္စာ-အမှန်တရား။

၃-အရိယ-မြတ်စွာဘုရား၏ +သစ္စ-သစ္စာ-အမှန်တရား=အရိယသစ္စ-မြတ်စွာဘုရား၏ သစ္စာ-အမှန်တရား။

မှတ်ချက်

၁-အဘိသမ္မုဒ္ဓတ္တာ-ထိုးထွင်း၍ သိပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်-ဟု အတိအကျပြန်လျှင် ပြီးသောကြောင့်-ဟူသော ဟိတ်နှင့် နီးကပ်နေသောကြောင့် မြန်မာစကားမချော၊ ထို့ကြောင့် လက္ခဏာအနက်ဖြင့် လဲလှယ်၍ပြန်သည်။

၂-အရိယ-အရိယာအဖြစ်ကို ပြီးစေတတ်သော ဝါ-အရိယာ ဖြစ်စေတတ်သော+သစ္စ-သစ္စာ-အမှန်တရား = အရိယ သစ္စ-အရိယာ ဖြစ်စေတတ်သော သစ္စာ-အမှန်တရား။

မှတ်ချက်

၁-ဒုက္ခဒုက္ခခေါ် ကိုယ်စိတ်၏ ဆင်းရဲခြင်းနှင့် ထိုဆင်းရဲဖြစ်ကြောင်း နိမိတ်အဖြစ်သည် နိပိစက်ခြင်းမည်၏။ တနည်း ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းဖြင့် မပြတ်နိပိစက်တတ်သည်၏အဖြစ်သည် နိပိစက်ခြင်းမည်၏။ (ဋီကာ) ဒုက္ခသစ္စာက ကိုယ်စိတ်၏ ဆင်းရဲခြင်းဖြင့်လည်း နိပိစက်တတ်၏။ ထိုဆင်းရဲများကို ဖြစ်စေလျက်လည်း နိပိစက်တတ်၏။ ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းဖြင့်လည်း နိပိစက်တတ်၏-ဟု ဆိုလို၏။

၂-ဘဝစသည်တို့၌ ဇာတိစသည်၏ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း၊ မျက်စိရောဂါစသည်၏ အစွမ်းအားဖြင့်၎င်း များသော အပြားအားဖြင့် ဆင်းရဲကို ဖြစ်စေခြင်းသည်ပင် ပုဂ္ဂိုလ်ကို ပူလောင်စေခြင်း မည်၏။ (ဋီကာ) သန္တာပဋ္ဌ အရာ၌ ဖွင့်ခဲ့သော အနက်ကိုလည်း ဤ၌ ယူသင့်၏။

၃-သံသရာခေါ် ပဝတ္တိ(မပြတ်ဖြစ်နေခြင်း)နှင့် ဝိမောက္ခ (လွတ်မြောက်ခြင်း) ခေါ် နိဝတ္တိတို့တွင် မပြတ်ဖြစ်နေ ခြင်းသဘောဖြစ်၍ (သဘောအဖြစ်ဖြင့်) ယူအပ်-သိအပ်၏။ ထို့ကြောင့် အထက်ပါအတိုင်း ဆိုပေသည်။ (ဋီကာ)

၄-အကြင်တဏှာမှ ဆင်းရဲသည် စ၍ ဖြစ်ခဲ့၏။ ရှေးဘဝနှင့် နောက်ဘဝသည် မပြတ်စပ်လျက် ဖြစ်နေ၏။ ထိုအရင်း မူလတဏှာသည် ပဘဝ-အမွန် အစအကြောင်းမည်၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-“တဏှာအနုသယကို မပယ် မနှုတ်အပ်သေးလျှင် ဤဆင်းရဲဒုက္ခသည် အဖန်ဖန်ပြန်၍ဖြစ်၏”ဟု ဟောတော်မူ သည့်အတိုင်း (ဒုက္ခကို)အဖန်ဖန်ဖြစ်စေခြင်းသည် ဒုက္ခမပြတ်စေအောင်ပြုခြင်းမည်၏။ (ဋီကာ)

၂-ဘဝမှထွက်မြောက်ခြင်းကို တားမြစ်ခြင်းသည် ပလိဗောဓ မည်၏။ (ဋီကာ) ရှေးပလိဗောဓဋ္ဌ-၏ အဖွင့်ကိုလည်း ပြန်ကြည့်ပါ။

၃-တဏှာကုန်ခြင်း စသည်၏အဖြစ်ဖြင့် (သဗ္ဗဒုက္ခသန္တတာ) ဆင်းရဲအားလုံး၏ ငြိမ်းသည်၏အဖြစ်သည် ဝါ-ငြိမ်းခြင်းသည် သန္တိမည်၏။ (ဋီကာ) သမန-ငြိမ်းခြင်း သန္တိ-ငြိမ်းခြင်း၊ ကိလေသာဆင်းရဲ ဝဋ်ဆင်းရဲအားလုံး၏ ငြိမ်းခြင်းကိုပင် သန္တိလက္ခဏာဟု ဆိုသည်။

၄-အစ္စတိရသန္တိ အစ္စတိသမ္ပတ္တိကံ၊ အစဝနကိစ္စံ ဝါ။ (ဋီကာ)ဤ၌ ကိစ္စဟူသည်မှာလည်း ရွေ့လျောမှု သေပျက်မှု မရှိခြင်းကို ကိစ္စကဲ့သို့ပြု၍ ပရိယာယ်အားဖြင့် ဆိုသည်။ (ဋီကာပင်)

၅-ခန္ဓာငါးပါးဟူသော နိမိတ်ကင်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် (အဝိဂ္ဂဟံ ဟုတွာ) အထည်ခြိမ် ပုံသဏ္ဍာန် ကင်းသည်ဖြစ်၍ ယူအပ်-သိအပ်သောကြောင့် အထက်ပါအတိုင်း ဆိုသည်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-အနုသယကိလေသာတို့ကို အကြွင်းမဲ့ ပယ်ဖြတ်ခြင်းကြောင့် သံသရာနှောင်အိမ်မှ ထွက်မြောက်ကြောင်း အဖြစ်သည် နိယျာန (ထွက်မြောက်ကြောင်း)မည်၏။ (ဋီကာ)

၂-အလုံးစုံသော ကိလေသာတို့ကို မဖြစ်စေခြင်းဟူသော ချုပ်စေခြင်းသည် ကိလေသာပယ်ခြင်းကို ပြခြင်းမည်၏။ (ဋီကာ)

၃-သင်္ခါရအာရုံဟူသော နိမိတ်မှ၎င်း၊ မပြတ်ဖြစ်နေသော အကျိုးဝိပါက်အစဉ်မှ၎င်း စိတ်၏ ထခြင်းဖြစ်၍ ယူအပ်သောကြောင့် ဝဋ္ဋနပစ္စုပ္ပန် မည်၏။ (ဋီကာ) ဤ၌ သင်္ခါရအာရုံကို ရှုနေရာမှ မဂ်စိတ်ဖြစ်သောအခါ ၎င်းကို အာရုံမပြုဘဲ နိဗ္ဗာန် အာရုံပြုသည်ကို နိမိတ်မှ ထသည်ဟု ဆိုသည်။ သမုဒယကို ပယ်သောအားဖြင့် နောင်အခါဖြစ်မည့် အကျိုးဝိပါက် ခန္ဓာအစဉ်ပယ်ခြင်းကို မပြတ်ဖြစ်နေသော အကျိုးဝိပါက်အစဉ်မှ ထသည်ဟုဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-ရွှေမဟုတ်ပါဘဲ ရွှေကဲ့သို့ထင်ရသော မျက်လှည့်သည် ဝတ္ထုရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ယင်းမျက်လှည့်၏ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသည်၏အဖြစ်ကို ဆိုသည်။ ရေကဲ့သို့ထင်ရသော တံလှုပ်သည်ကား ချဉ်းကပ်သူတို့အား အချည်းနှီး ဖြစ်၏။ ယင်းတံလှုပ်၏ ဝတ္ထုကိုသော်လည်း မတွေ့ရ။ ထို့ကြောင့် ယင်းကို ချွတ်ယွင်းစေတတ်သည်ဟု ဆိုသည်။ တံလှုပ် မျက်လှည့် အတ္တတို့မှ ပြောင်းပြန်ဖြစ်သော သဘောသည် (တစ္ဆာဝိပရိတဘူတဘာဝ) မှန်သည်၏အဖြစ် မဖောက်ပြန်သည်၏အဖြစ် အဟုတ်ရှိသည်၏အဖြစ် မည်၏။ ဝါ-မှန်သော မဖောက်ပြန်သော အဟုတ်ရှိသောသဘော မည်၏။ (ဋီကာ)

၂-အပြားအားဖြင့် မှန်သည်၏အဖြစ်-စသည်ဖြင့် အနီး၌ပင် စပ်၍ယူပါ။

၃-“ဖြစ်ခြင်းသဘော ရှိကုန်၏။ အိုခြင်းသဘော ရှိကုန်၏။ သေခြင်းသဘောရှိကုန်၏”ဟု ဟောထားသောဖြစ်ခြင်းစသည်သည် လောကပကတိ-လောက၏ ပင်ကို သဘောပေတည်း။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-(ဣဒမေဝ သစ္စံ) ဤအယူသာ မှန်၏။ (မောဃမညံ) အခြား အယူသည် အချည်းနှီးသာဟုဖြစ်သော ဒိဋ္ဌိသည် မှန်သည်ဟု မြဲမြံစွာ နှလုံးသွင်း၍ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဒိဋ္ဌိသစ္စာ မည်၏။ (ဋီကာ)

၂-နိဗ္ဗာန်ကို ပရမတ္ထသစ္စာဟု စာအများတို့၌ ပျက်လျက်ရှိ၏။ စိတ် စေတသိက် ရုပ်-ဟူသော အခြား ပရမတ္ထသစ္စာတို့နှင့် တန်းတူ ဖြစ်နေသောကြောင့်မသင့်။ ပရမသစ္စာ-ဟု ရှိမှ အမြတ်ဆုံးသစ္စာဟု အနက်ရသောကြောင့် ဂုဏ်မြောက်ပေသည်။ ပရမ-အမြတ်ဆုံးသစ္စာဖြစ်ကြောင်း ဋီကာ၌ ဖွင့်ပြထားသည်မှာ “နိဗ္ဗာန်သည် မပျက်စီးခြင်း သဘောရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် (ပရမသစ္စံ)အမြတ်ဆုံးသစ္စာ မည်၏။ (ဤ၌လည်း ပရမတ္ထသစ္စာ-ဟု ပျက်လျက်ရှိ၏)မှန်၏-(အမောသဓမ္မံ) မပျက်စီးခြင်း သဘောရှိသော နိဗ္ဗာန်ကို သစ္စာ-အမှန်တရားဟု အရိယာတို့ သိကြ၏”ဟု သုတ္တနိပါတ် ဒုယတာနုပဿနာသုတ်၌ ဟောထားပေသည်။ ထိုနိဗ္ဗာန်ကို၎င်း ယင်းသို့ ရောက်စေတတ်သော မဂ်ကို၎င်း ထိုးထွင်းသိခြင်းသည် အငြင်းအခုံကင်းခြင်း၏အကြောင်းပေတည်း။ ထို့ကြောင့် နိဗ္ဗာန်နှင့် မဂ် နှစ်ပါးလုံးကိုလည်း “အမှန် (သစ္စာ)သည် တပါးတည်းသာရှိ၏။ နှစ်ခုမြောက် မရှိပေ။ ယင်းအမှန်တရား၌ ဝါ-အမှန်တရားကို သိသော အရိယာ ပုဂ္ဂိုလ်သည် မငြင်းခုံတော့ပေ”ဟူသော ဤဂါထာ၌ “သစ္စာ”ဟု ဟောတော်မူ (အပ်)၏” (ဋီကာ)။

မှတ်ချက်

၁-မြတ်စွာဘုရားသည် ... အကြင်တရားတို့ကို ဟောတော်မူ၏-ဟုစပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ဘဝေ အာဂတော “ဘဝဉ္စ လာ၏”ဟု ပြန်သင့်ရာ၌ သုတနည်းသူတို့ နားလည်လွယ်စေရန် “ဘဝကို ဟော၏”ဟု ပရိယာယ်တပါးဖြင့် ပြောင်းလဲ၍ ပြန်သည်။ နောက်၌လည်း အလားတူပုဒ်တို့ကို နည်းတူပင် ပြန်ထားသည်။

၂-ဤ၌ ဇာတ၏ အနက်ကိုပင် အရတူသောကြောင့် ဇာတိ၏ အနက်ဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌လည်း ခန္ဓာတို့၌-ဟု ပြန်သင့်ရာ၌ သိလွယ်စေရန် အထက်ပါအတိုင်းပြန်သည်။

၂-တခုသော ဘဝဉ္စ ရှေးဦးစွာ ဖြစ်သော ရုပ် နာမ်ခန္ဓာတို့ကို ပဋိသန္ဓေခန္ဓာတို့ဟု ဆိုသည်။ ဤအဆိုသည်လည်း မုချမဟုတ်သေး၊ ထို့ကြောင့် အခြားမဲ့၌ ဆက်၍ ရှင်းပြသည်။

၃-တခုသောဘဝဉ္စ ရှေးဦးစွာ ဖြစ်ကြသော ခန္ဓာတို့၏ ဖြစ်ဆဲ-ဥပါဒ်သည်သာလျှင် မုချအားဖြင့် ဇာတိ-အသစ်ဖြစ်ခြင်း မည်သည်ဟုပြ၏။

မှတ်ချက်

၁-သုခဝေဒနာသည် သူပျောက်ကွယ်သွားသောအခါ သူ့ကို အောက်မေ့၍ မနေသာမှုကို ဖြစ်စေတတ်၏။ ဥပမာ ပစ္စည်းပေါများသောသူမှာ ထိုပစ္စည်းများ ပျောက်ပျက်သွားလျှင် ဆင်းရဲရသကဲ့သို့၎င်း၊ သား မယားစသည် အခြွေအရံဖြင့် ချမ်းသာနေသောသူမှာ ထိုအခြွေအရံများ ပျက်စီးကွဲကွာသွားလျှင် ဆင်းရဲရသကဲ့သို့၎င်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဝိပရိဏာမ ဒုက္ခဟုဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-၂-ကာမဘုံ ရူပဘုံ အရူပဘုံဟူသော ဘုံသုံးပါးတို့၌ အတွင်းဝင်သော ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို တောဘူမကသင်္ခါရ တရားဟု ခေါ်သည်။ ဤအရာ၌ သုခနှင့် ဒုက္ခတို့ကို အသီးအခြားဒုက္ခများအဖြစ် ပြထားသော်လည်း ၎င်းတို့သည် ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်း၏ အနှိပ်စက်ခံကြရသောကြောင့် ဤသင်္ခါရဒုက္ခ၌ အတွင်းဝင်ကြသည်သာ။

မှတ်ချက်

၁-ထိုဆင်းရဲတို့တွင် ... ဝတ္ထုဖြစ်သောကြောင့်-ဟု စပ်ပါ။ ပရိယာယဒုက္ခဖြစ်သောကြောင့်ဟု ဆိုလိုသည်။

၂-ဤဇာတိသည် ... ဝတ္ထုဖြစ်သောကြောင့် ဆင်းရဲမည်၏-ဟု စပ်ပါ။

၃-မြတ်စွာဘုရားသည်သော်လည်း အပါယ်ဆင်းရဲတို့ကို ကုန်အောင် မဟောနိုင်၊ ဥပမာဖြင့်သာ ဟောတော်မူရုံသည်-ဟူသောအနက်ကို “သော်လည်း”ဟူသော စကားဖြင့် ပြ၏။

မှတ်ချက်

၁-ထိုသူငယ်အား တွေဝေသော ကိုယ်ဝန်ရှိသော မိခင်၏-ဟု ပြန်သင့်ရာ၌ သိလွယ်စေရန် အထက်ပါအတိုင်းပြင်၍ ပြန်ထားသည်။ မီးမဖွါးနိုင်သဖြင့် သားအိမ်ဌာန၌ ဖြတ်ခြင်း ခွဲခြင်း-ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌လည်း သိလွယ်စေရန် အနည်းငယ်ဖြစ်၍ ပြန်ထားသည်။

၂-ပဋိသန္ဓေစိတ်၏ အခြားမဲ့၌ ပဌမဘဝင်စိတ်မှစ၍ စုတိတိုင်အောင် တဘဝလုံး ဝိပါက် ရုပ်နာမ်ခန္ဓာတို့၏ မူလရင်း ကံကြောင့် ဖြစ်မြင်ပင်မပြတ် ဖြစ်ရာကာလကို ပဝတ္တိကာလ-ဟုခေါ်သည်။ ဤ၌ကား ဖွားမြင်ပြီးသည်မှ နောက်ကာလကို ပဝတ္တိကာလဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-အစေလကကျင့်ဝတ်ဟူသည် အဝတ်မဝတ်ပဲ ကိုယ်တုံးလုံးနေခြင်း တရက်ခြား နှစ်ရက်ခြား စသည်ဖြင့် စားခြင်း ခုနစ်ရက်ခြား စားခြင်း စသည်ပင်။ ယင်းကျင့်ဝတ်ကို ဘုရားလက်ထက်က နိဂဏ္ဍပရိပိုဇ်တို့ ကျင့်ကြ၏။ ယခုခေတ်၌ ဂျိန်းဘာသာဝင်တို့ ကျင့်ကြ၏။

၂-ပရိတာပနာနုယောဂ-၏ အနက်ဖြစ်သည်။ အလွန်အကျွံ ကျင့်သည်ကို ယူအပ်၏။

မှတ်ချက်

၁-ရုပ်၏ ဇရာမရဏကို ရူပက္ခန္ဓာဖြင့်၎င်း၊ နာမ်ခန္ဓာလေးပါးတို့၏ ဇရာမရဏကို သင်္ခါရက္ခန္ဓာဖြင့်၎င်း ဤသို့ ၂-ပါး သော ခန္ဓာတို့ဖြင့် ရေတွက်အပ်သည်ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-သဗ္ဗေ ဘာယန္တိ မစ္စုနော-ဟူသော ဒေသနာတော်နှင့်အညီ ဒေါသမကင်းသေးသောသူတိုင်း သေခြင်းကို ကြောက်ကြ၏။ ထိုသို့ ကြောက်ဖွယ်ကောင်း၍ အလိုမရှိအပ်သော သဘောဖြစ်သောကြောင့်လည်း မရဏသေခြင်းသည် ဒုက္ခ မည်သည် ဟူ၍လည်း ဆိုသင့်၏။ ထို့အတူပင် အိုခြင်းကိုလည်း ကြောက်ဖွယ်ကောင်းသောကြောင့် ဒုက္ခ မည်သည်ဟူ၍ လည်းဆိုသင့်၏။

မှတ်ချက်

၁-စသည်အရဖြင့် ဘောဂဗျသန-စည်းစိမ်ဥစ္စာ၏ ပျက်စီးခြင်း၊ ရောဂဗျသန-ရောဂါဆိုးစွဲကပ်နှိပ်စက်ခြင်း၊ သီလဗျသန-သီလပျက်စီးခြင်း၊ ဒိဋ္ဌိဗျသန-အယူဖောက်ပြန်ပျက်စီးခြင်းတို့နှင့် ဒုက္ခဓမ္မ-သတ်ခြင်း နှောင်ဖွဲ့ခြင်း အစရှိသော ဆင်းရဲကြောင်း အမှုတို့ကို သိမ်းယူသည်။

မှတ်ချက်

၁-နောက်၌ ပြုလတ်သော ဒေါမနဿနှင့် တရားကိုယ်အားဖြင့် တူသော်လည်း ဤသောကသည် ဒေါမနဿ အထူး ဖြစ်သောကြောင့် အသီးအခြားလက္ခဏာစသည်ကို ပြသည်ဟု ဆိုလို၏။

၂-ကုက္ကုစ္စကိုပြရာ၌လည်း အနုသောစနရသ ရှိသည်ဟု ပြဆိုခဲ့၏။ ဤအရာ၌လည်း အနုသောစနပစ္စုပဋ္ဌာန် ရှိသည်ဟု ဆိုပြန်၏။ ထိုအနုသောစန ၂-ပါး အဘယ်သို့ထူးခြားသနည်းဟု စဉ်းစားဖွယ်ရှိသောကြောင့် ဋီကာ၌ ပြထား သည်မှာ=ပြုမိသောအကုသိုလ် မပြုမိသောကုသိုလ်လျှင် အာရုံရှိသော နှလုံးမသာသည့် အခြင်းအရာဖြင့်ဖြစ်သော (အနု သောစန) ပြန်လည်ဆင်ခြင်၍ စိုးရိမ်ပူပန်ခြင်းသည် ကုက္ကုစ္စပေတည်း၊ ဉာတိဗျသနစသည်လျှင် အာရုံရှိသော စိတ်၏ ပူပန်ခြင်း သက်သက်ဖြစ်သော (အနုသောစန) ပြန်လည်ဆင်ခြင်၍ စိုးရိမ်ပူဆွေးခြင်းသည် သောကပေတည်း၊ ဤသည်ကား ထို ၂-ပါးတို့၏ ထူးခြားချက်ပေတည်း။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-သမ္ဘမပစ္စုပဋ္ဌာနော-ပုဒ်၏အနက် ဖြစ်သည်။ ငိုကြွေးသော စကားသံသည် ထပ်ကာ ထပ်ကာ အဖန်ဖန် ပတ်ချာ လည်လျက် ဖြစ်နေကြောင်း အလွန်ပင်ထင်ရှားပေ၏။ ထို့ကြောင့် ပဌမအနက်ကို မိမိ၏ သဘောကျအားဖြင့် ပြန်သည်။ ဒုတိယအနက်မှာ ပြည်နိဿယ၌ ပြန်ထားသော ဒုတိယအနက်ဖြစ်သည်။ ယင်းသည် အနုဋီကာအဖွင့်ကို မှီ၍ပြန်ဟန်ရှိ၏။ မူလဋီကာနှင့်အညီ ထိုနိဿယ၌ ပြန်ထားသော ပဌမအနက်ကိုမူ အသိခက်သောကြောင့် ဤ၌ မပြဲ ချန်ထားသည်။ အလိုရှိပါက ထို နိဿယကို ကြည့်ပါ။

၂-ဘိယျော-ဟူသည်ကား သောကဒုက္ခမှ အထက်၌။ မှန်၏ ပရိဒေဝသည် သောကကြောင့် ဖြစ်သည်။ (ဋီကာ) သောကကြောင့် ငိုကြွေးရသည်။ ငိုကြွေးသည့်အတွက် သောကဒုက္ခအပြင် အဆိုပါဆင်းရဲကို ရပြန်သည်ဟု ဆိုလို၏။ ထို့ကြောင့် ဘိယျောကို နောက်ထပ်-ဟု ပြန်သည်။

မှတ်ချက်

၁-စိတ်ဓာတ်ကျဆင်းခြင်းအားလျော့ခြင်းကို စိတ်၏ နစ်ကျခြင်းဟူ၍၎င်း ထိုသို့ စိတ်ဓာတ်ကျသောအခါ ကိုယ်၏ အားလျော့ခြင်း နှမ်းနယ်ပင်ပန်းခြင်းကို ကိုယ်၏ နစ်ကျခြင်းဟူ၍၎င်း ယူ၍ ထိုသို့သောနစ်ကျခြင်းကို ဥပါယာသ-က ဖြစ်စေသည့်အနေဖြင့် ဉာဏ်အားထင်သည်ဟု ယူရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-ဗျာသနပစ္စုပဋ္ဌာနော-ပုဒ်၏ အနက်ဖြစ်သည်။ ဆွေမျိုးချစ်သူတို့နှင့် သေပျက်၍ ဖြစ်စေ၊ မသေမပျက်ပဲဖြစ်စေ ကွဲကွာခြင်းကို ဤအရာ၌ ဉာတိဗျာသနဟူ၍၎င်း၊ စီးပွားဥစ္စာပျက်စီး၍ ကွဲကွာခြင်းကို ဘောဂဗျာသနဟူ၍၎င်း ယူရာ၏။ ဋီကာ၌ ကား ဗျာသနကို ဥပဒ္ဒဝ-ဟု ဖွင့်ပြထား၏။

မှတ်ချက်

၁-ဣစ္ဆိတ-မိမိအလိုရှိအပ်သော တစုံတခုကို+အလာဘ-မရခြင်းသည်=ဣစ္ဆိတာလာဘမည်၏။ မှန်၏-“ယမ္မိစ္ဆံ န လဘတိ”ဟု ဟောထားပေသည်။ (ဋီကာ) ဤဋီကာ အလိုအားဖြင့် ဣစ္ဆံ-အလိုကို ဝါ-အလိုရှိအပ်သည်ကို၊ ယံ န လဘတိ- အကြင်မရ၊ ထိုမရခြင်းသည်လည်း ဒုက္ခပေတည်း-ဟု အနက်ပြန်ရာ၏။ အထက်ပါဘာသာပြန်၌ အဆိုမှာမူ “ယံသဒ္ဓါသည် ဣစ္ဆံဟူသောထိုပုဒ်ကို ငဲ့သောအခါ မရခြင်းဖြင့်အထူးပြုအပ်သော အလိုကိုဆိုသည်”ဟူသော မူလဋီကာ နှင့်အညီဖြစ်သည်။ ထိုမူလဋီကာ အလိုအားဖြင့် “ယမ္မိစ္ဆံ အကြင်အလိုကိုလည်း၊ န လဘတိ-မရ-ဝါ-အလိုအတိုင်း မဖြစ်၊ တမ္မိ-မရနိုင်သော ထိုအလိုသည်လည်း ဝါ-မရနိုင်တာကို လိုချင်သော ထိုအလိုသည်လည်း၊ ဒုက္ခံ-ဆင်းရဲပေတည်း”ဟု အနက်ပြန်ရာ၏။ ဤအနက်အရ မရနိုင်တာကို လိုချင်ခြင်းကိုပင် ဒုက္ခဟုဆိုသည်။ ထို့ပြင် မူလဋီကာ၌ ယံ-သဒ္ဓါက န လဘတိ-ကို ငဲ့သော အခါ “ဣစ္ဆံ-အလိုရှိပါလျက်၊ ယမ္မိ န လဘတိ-အကြင်မရ၊ တမ္မိ-လိုချင်ပါလျက် ထိုမရခြင်းသည်လည်း၊ ဒုက္ခံ-ဒုက္ခ ပေတည်း”ဟု အနက်ပြန်၍ လိုချင်မှုဖြင့် အထူးပြုအပ်သော မရခြင်းကို ဒုက္ခ-ဟု ဆိုအပ်ကြောင်းကိုလည်း ပြဆို၏။ သို့ဖြစ် လျှင် ထိုမရခြင်းကို ဒုက္ခဟု အဋ္ဌကထာ၌ အဘယ့်ကြောင့် မပြသနည်းဟူမူ- ထိုမရခြင်းမှာ ပရမတ္ထသဘောအားဖြင့် သရုပ်တရားကိုယ် မရှိသောကြောင့် လက္ခဏာစသည်ဖြင့် မပြနိုင်၊ ထို့ကြောင့် ထိုမရခြင်းကို ဒုက္ခဟု မပြမူ၍ လက္ခဏာ စသည်ဖြင့် ပြနိုင်သော ဣစ္ဆာ-အလိုကိုသာလျှင် ဒုက္ခဟု ပြကြောင်းကိုလည်း မူလဋီကာ၌ ရှင်းပြထား၏။ သတိပဋ္ဌာနသုတ် အဖွင့် အဋ္ဌကထာ၌မူ “ယမ္မိစ္ဆံ ဟူသည်ကား အကြင်လိုချင်ခြင်း သဘောဖြင့် မရနိုင်ကောင်းသော ဝတ္ထုကို လိုချင်ပါလျက် မရ၊ မရနိုင်သော ဝတ္ထုကို ထိုလိုချင်ခြင်းသည်လည်း ဒုက္ခပေတည်း”ဟု မရနိုင်သည်ကိုလိုချင်သည့် တဏှာကိုပင် ဒုက္ခဟု ဖွင့်ပြထား၏။ ဤအရာ၌ တဏှာသည် သမုဒယသစ္စာ ဖြစ်ပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် ဒုက္ခဟု ဆိုသနည်း-ဟု စောဒနာဖွယ် ရှိ၏။ ယခုဘဝ၌ ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်ဟူသမျှသည် ရှေးဘဝက ပြီးခဲ့သော တဏှာလျှင် အကြောင်းရင်း ရှိသောကြောင့် ဒုက္ခ၌ အတွင်းဝင်၏။ ထို့ကြောင့် မရနိုင်သည်ကို လိုချင်သည့်တဏှာကိုပင် ဒုက္ခ-ဟု ဆိုသည် ဟူ၍ မှတ်ရာ၏။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ ဂုဏ်တော်အဖွင့် အဋ္ဌကထာတို့၌ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် အင်္ဂါအသီးအသီးတို့၌ သစ္စာလေးပါးဖြင့် ဝေဘန်၍သိပုံကို ညွှန်ပြထား၏။ ထိုသို့ ညွှန်ပြရာ၌ ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာ-ကို ဝေဘန်သောအခါ တဏှာက ဒုက္ခသစ္စာ ဝေဒနာက သမုဒယသစ္စာဟု ဝေဘန် ရ၏။ ထိုဝေဘန်ပုံကိုလည်း အထူး သတိပြု၍ မှတ်သားရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-ရှေ့နာ မှတ်ချက်၌ ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ကုဏ္ဍိတာလာဘသည် သဒ္ဓါနက်အားဖြင့် လိုချင်တာရခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ထိုမရခြင်းမှာ ပရမတ္ထအားဖြင့် တရားကိုယ်မရှိသောကြောင့် ယင်းကို ဒုက္ခသစ္စာ-ဟု မဆိုထိုက်။ ထို့ကြောင့် ထိုပုဒ်ဖြင့် ဆိုလိုသည်မှာ မရနိုင်တာကို လိုချင်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ဤအနက်ကို “ကုဏ္ဍိတာလာဘ ဟူသော ပုဒ်ဖြင့် (အလဗ္ဘနေယျ ကုဏ္ဍမေဝ ဝဒတိ) မရနိုင်သည်ကို လိုချင်ခြင်းကိုသာလျှင် ဆိုသည်” ဟု ဖွင့်ပြသော မူလဋီကာဖြင့် သိအပ်၏။

မှတ်ချက်

၁-နှိပ်စက်ကုန်လျက် ... ဖြစ်ကုန်၏-ဟု စပ်ပါ။

၂-အနတ္တုနနဒုက္ခ-ပုဒ်၏ အနက် ဖြစ်သည်။ စိတ်၏ပြင်းစွာ ပူပန်ခြင်း (ဥပါယာသ)ကြောင့် ဖြစ်မှ ဖြစ်ရလေခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဥပါယာသည် ညည်းတွားကြောင်း ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ပုန-ပုဒ်သည် သက္ကတ၌ ပုနရ်-ဟု ရကာရန္တ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နောက်ပုဒ်နှင့် တွဲစပ်သောအခါ ပုနဒေဝ (ပုနရေဝ-သင့်)၊ ပုနရတ္တိ၊ ပုနပျန်၊ ပုနဗ္ဘဝေါစသည်ဖြင့် ဒ-(ဝါ-ရ) အာဂုံလာခြင်း၊ ဒွေးဘော်ဆင့်ခြင်းတို့ဖြင့် ရုပ်ပြီးသည်။ ပုနဗ္ဘဝကရဏသီလာ-တဖန် ဘဝကို ပြုခြင်း အလေ့ရှိသောကြောင့်-ပေါ်နောဘဝိကာ-မည်၏-ဟူသော ဋီကာ ဖွင့်ပြချက် ၌ကား ပု-မှ ဥ-ကို ဩ-ပုဒ်ပြု၍ ပုနရ်-မှ အရ်-ကိုလည်း ဩ-ပြု၍ ပေါ်နောဘဝိကာဟူ၍သာ ပြီးသည်။ ဒွေးဘော်ဆင့်ရန် မလိုတော့ပေ။ ထို့ကြောင့် ဤ၌ သဒ္ဓယုတ္တိရှိသော ထိုပါဌ်ကိုသာ ပြသည်။

မှတ်ချက်

၁-သဟဂတ-ပုဒ်အတွက် အနက်အထူးမရ။ နန္ဒီရာဂဖြစ်သော-နှစ်သက်တပ်စွဲတတ်သော၊ ဝါ-နှစ်သက်တပ်စွဲ တတ်၏-ဟူ၍သာ အနက်ရသည်ဟု ဆိုလို၏။ နှစ်သက်တပ်စွဲခြင်းသဘော ရှိ၏ဟု ရှေး၌ ပြန်ခဲ့သော အနက်သည်လည်း အရတူပင်။

၂-မြန်မာစာအုပ်တို့၌ ဒုက္ခသမုဒယံ ဟု ရှိ၏။ နိုင်ငံခြားစာအုပ် အချို့၌ ဒုက္ခ-သမုဒယော-ဟု ရှိ၏။ သမုဒယော-ပုဒ်သည် နိယတပုလ္လိင် ဖြစ်၍ သမုဒယော-ဟူ၍သာ ရှိသင့်၏။ သမုဒယံ-ဟု နပုလ္လိင် ပြန်သည်ဟု ပြဆိုချက်လည်း ရှိ၏။ သို့သော် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်မဟာဋီကာ အာဒိနဝဉာဏ်အဖွင့်၌ “ဥပ္ပါဒေါဘယံ-စသည်၌ ဒုက္ခသမုဒ ယော အရိယသစ္စံ-ကဲ့သို့ပင် လိင်မတူပဲ ဆိုထားကြောင်း ဆုံးဖြတ်ထား၏။ ထိုအဆုံးအဖြတ်သည် ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိ ပဋိပဒါ အရိယသစ္စံ-ဟု လိင်ကွဲလျက် ရှိသော ပါဌ်နှင့် ညီသောကြောင့် သာ၍ သင့်မြတ်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် ဤ အရာ၌ သုတပျိုးစေရန် သမုဒယောဟူ၍ ပြထားသည်။

၃-သမုဒယသစ္စာမည်သော ဤတဏှာ၏ ဖြစ်ရာ ကိန်းရာအာရုံကို မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ် သမုဒယသစ္စာ အခဏ်း၌ “ယံ လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ၊ ဧတ္ထေသာ တဏှာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဧတ္ထ နိဝိသမာနာ နိဝိသတိ” စသည်ဖြင့် အကျယ် ပြထားသည်။ ထိုသုတ်ပါဌ် နိဿယများမှာ ကြည့်ပါ။ ထိုပါဌ်၌ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ဖြင့် ထိုချစ်ဖွယ် သာယာဖွယ်အာရုံ၌ တကယ် ဖြစ်ပေါ်သည်ကို ပြ၏။ နိဝိသတိ-ဖြင့် မရမိ၍ အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တဟု မသိရသော ထိုချစ်ဖွယ် သာယာဖွယ်အာရုံ၌ ကိန်းသည်ကို ပြ၏။ ထို့ကြောင့် မူလဋီကာ၌ ပရိယုဋ္ဌာန်အနုသယတို့ အလိုအားဖြင့်မူလည်း ဥပ္ပတ္တိ-ဖြစ်ခြင်း၊ နိဝေသ-ဝင်ခြင်း-ကိန်းခြင်းတို့ကို ယှဉ်စေအပ်ကုန်၏-ဟု ဖွင့်ပြထားပေသည်။ တကယ်ဖြစ် ပေါ်သည်ကို ပရိယုဋ္ဌာန်ဟု ဆိုသည်။ အကြောင်းညီညွတ်သောအခါ ဖြစ်ရန်အသင့်ရှိနေသည်ကို အနုသယ-ကိန်းသည် ဟု ဆိုသည်။ အာရုံ၌ ကိန်းသော ကိလေသာ ဖြစ်၍ အာရမ္မဏာနုသယ ဟူ၍လည်း ခေါ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌ နိရောဓ-ကို ချုပ်ရာဟု မဆို၊ ချုပ်ခြင်း ဟူ၍သာ ဆိုသည်။ ချုပ်ရာဟူ၍လည်း မဆိုသင့်။ နိရောဓ-၏ ချုပ်ခြင်းဟူသောအနက်သည် ပါဠိတော်လာအနက် ဖြစ်သည်။ ဤအနက်ကို အထူးသတိပြု၍ မှတ်ထားသင့်၏။

၂-ဤ၌လည်း နိရုဇ္ဈတိ ချုပ်၏-ဟူ၍ပင် ရှိသည်။ ချုပ်ရာ-ချုပ်ကြောင်း ဟူ၍ကား မဆိုနိုင်။

မှတ်ချက်

၁-သုတပွားရန်အတွက် မူရင်း ဂါထာပါဠိနှင့် နိဿယပြန်ကိုလည်း ပြဦးအံ့။

ယထာပိ မူလေ အနုပဒ္ဒေဝေ ဒဠေ၊ ဆိန္ဒောပိ ရုက္ခော ပုနဒေဝ ရူဟတိ။
ဧဝမိ တဏှာနုသယေ အနူဟတေ၊ နိဗ္ဗတ္တတိ ဒုက္ခမိဒံ ပုနပျုနံ။

မူလေ-အဖြစ်သည်။ အနုပဒ္ဒေဝေ-ပျက်ဆီးခြင်း ဘေးရန်မရှိပဲ၊ ဒဠေ-ခိုင်မြဲအားရှိနေလတ်သော်၊ ရုက္ခော-သစ်ပင် သည်၊ ဆိန္ဒောပိ-ခုတ်ဖြတ်အပ်ပြီး ဖြစ်သော်လည်း၊ ပုန-တဖန်၊ ရူဟတိ ဧဝ ယထာပိ-အကိုင်အခက် ပေါက်ရောက်လျက် စည်ပင်သည်သာ ဖြစ်သကဲ့သို့၊ ဧဝမိ-ဤအတူပင်၊ တဏှာနုသယေ-အကြောင်းညီညွတ်လျှင် ဖြစ်နိုင်သော တဏှာအနုသယ ကို၊ အနူဟတေ-မပယ်မနှုတ် အပ်သေးသည်ရှိသော်၊ ဣဒံ ဒုက္ခံ-ဤရုပ်နာမ် ခန္ဓာ ဆင်းရဲသည်၊ ပုနပျုနံ-အဖန်ဖန်၊ နိဗ္ဗတ္တတိ- ဖြစ်မြဲမသွေ ဖြစ်နေတော့သတည်း။ (ဓမ္မပဒ)

မှတ်ချက်

၁-(ဧဝ-ပင်လျှင်) ဟူသောစကားဖြင့် ပြဆိုခဲ့ပြီးဖြစ်ကြောင်း ပေါ်လွင်စေ၏။ ဤအဖွင့်၌မူ ဆိုခဲ့ပြီးဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားနေပြီဖြစ်၍ ဤအရာ၌ (ဧဝ)ကို မဆိုပဲ ချန်ထားသည်ဖြစ်ရာ၏။ မြန်မာပြန်၌ကား ပေါ်လွင်စေရန် ဖြည့်စွက် ပြန်လိုက်သည်။

၂-ပဟာနံ-ပုဒ်၏အနက်ဖြစ်သည်။ ပါဠိ အသုံး၌ ပယ်ခြင်း ပျက်ခြင်း ကင်းခြင်းတို့ကို ပရိယာယ် အဖြစ်ဖြင့်သုံး၏။ ထို့ကြောင့် ဝိရာဂ-ပျက်ပြယ်ခြင်းကိုပင် ပဟာနံ-ပယ်ခြင်းဟု ပြဆိုပေသည်။ ဤဝိရာဂနှင့် အခြားမဲ့ နိရောဓ တိုင်အောင် ပျက်ပြယ်ခြင်း ချုပ်ခြင်းဟူသော ဘောအနက်ကို ဖွင့်ပြထားသည်။ စာဂစသည်တို့ကိုလည်း နည်းတူပင် ညွှန်ပြသည်။ ဤ ဘောအနက်သည် ပါဠိတော်တို့၌ တိုက်ရိုက်ဟောထားသော အနက်ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤမှ စ၍ အဋ္ဌကထာနည်းအရ ဝိရာဂ နိရောဓ စသည်တို့ကို ဘောအနက်မဟုတ်ပဲ ကံအနက် အာဓာရ အနက်များကို ဖွင့်ပြသည်။

၂-ကာမဂုဏာလယေသု-အရာတွင် ကာမဂုဏာလယာဒိသု-ဟု ရှိသင့်ကြောင်းဋီကာ၌ ပြဆို၏။ ထိုအဆိုအရ ဤ၌ တဏှာ အာလယကို ဖြည့်စွက်၍ ပြန်ထားသည်။

၃-ရှေးနာ ၃၉၂-၌ ပါဠိတော်၏မြန်မာပြန်တွင် ပါဠိတော်နည်းကို အလေးပြု၍ (စာဂေါစသည်ကို) စွန့်ခြင်း စသည်ဖြင့် ဘောအနက်ကို အရင်းခံပြု၍ ပြန်ခဲ့သည်။ ဤအရာ၌ကား အဋ္ဌကထာနည်းအရ စွန့်ရာစသည်ဖြင့် ပြန်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤစာတပိုဒ်လုံး နောက်တိုးပါဠိဟု ဋီကာ၌ ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌ သဘာဝအရ အရိယမဂ်ကြောင့် ဖြစ်ထိုက်သော ကိလေသာ ခန္ဓာတို့၏ မဖြစ်ခြင်းဟူသော အနုပ္ပါဒနိရောဓကို ဆိုသောကြောင့် သင့်အောင်ယူလျှင် သင့်သည်သာ ဖြစ်သည်။ အဘာဝ မရှိခြင်းဟုဆိုသော်လည်း ဘာမျှ မရှိခြင်းကား မဟုတ်ပေ။ ကိလေသာ ခန္ဓာတို့၏ ငြိမ်းခြင်းကား ထင်ရှားရှိပေ၏။ ထိုကိလေသာ ခန္ဓာတို့၏ ငြိမ်းခြင်းသည် သံသရာမှ လွတ်မြောက်လိုသူတို့၏ လိုရင်းပင်ဖြစ်ပေသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဤ ၀၁-အနက်သည် ဋီကာဖွင့်ချက်မှ ယူ၍ အကျဉ်းချုပ်ပြသော အနက်ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်

၁-ရာဂစသည် ထကြွဖြစ်ပေါ်နေသော သူတို့မှာ သင့်လျော်သောအာရုံကို မှီဝဲသုံးဆောင်ခြင်းဖြင့် ထိုရာဂ စသည် ပြေငြိမ်းသွားခြင်းကို ရည်၍ အပြစ်တင်ပြသည်။ ပရဝါဒီတို့က ထိုအတိုင်းပင်ဆိုပါမူ အပြစ်တင်သင့်ပေလိမ့်မည်။ သို့သော် ထိုသို့သော ရာဂစသည် ငြိမ်းပုံတို့ကို ပရဝါဒီတို့က မရည်ရွယ်တန်ရာ။ အရိယမဂ်၏အစွမ်းကြောင့် ကိလေသာ မဖြစ်နိုင်တော့ပဲ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကိုသာ ဆိုသည်ဖြစ်ရာ၏။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် အလွန်သိမ်မွေ့မြင့်မြတ်သော နိဗ္ဗာန်၏ အရာဖြစ်သောကြောင့်ပေတည်း။ သို့ဖြစ်၍ ဤ အပြစ်တင်ချက်များ၌ စဉ်းစားဖွယ်ရှိ၏။

၂-အရိယမဂ်၏အစွမ်းကြောင့် ရာဂစသည်၏ အပြီးအပြတ်ကုန်ခြင်း ရှိနေသောကြောင့်၎င်း၊ ထိုကုန်ခြင်းကိုသာ ဆိုခြင်းဖြစ်ရာသောကြောင့်၎င်း ဤအကြောင်းပြစကား၌လည်း စဉ်းစားဖွယ်ရှိ၏။

မှတ်ချက်

၁-အရိယမဂ်၏အစွမ်းကြောင့် ကိလေသာခန္ဓာတို့၏ မဖြစ်ခြင်းကိုပင် ချုပ်ခြင်း- နိရောဓဟူ၍၎င်း၊ ကုန်ခြင်း- ခယဟူ၍၎င်း ဆိုသည်။ ထိုကုန်ခြင်းခယသည် မဂ်၏အစွမ်းဖြင့် ပြီးသကဲ့သို့ မဂ်၏အာရုံ နိဗ္ဗာန်ကြောင့်လည်း ပြီးသည်။ ထို့ကြောင့်နိဗ္ဗာန်သည် ထိုခယ၏ ဥပနိဿယမည်၏။ သို့သော် ဥပနိဿယ ပစ္စည်းအစစ်ကား မဟုတ်။ ထို့ကြောင့် “ပရိယာယ်အားဖြင့် ဥပနိဿယ မည်သောကြောင့်”ဟု ဆိုသည်။ ဥပနိဿယ မည်သောကြောင့် ... ခယ- ကုန်ခြင်းဟု ဟောတော်မူ (အပ်)ပေသည်ဟု စပ်ပါ။ ဤ၌ ဆိုလိုသည်မှာ နိဗ္ဗာန်သည် ရာဂ စသည် ကုန်ခြင်း၏ ဥပနိဿယ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် အကျိုးဖြစ်သော ခယ၏ အမည်ဖြင့် ဖလူပစာနည်းအရ တင်စား၍ နိဗ္ဗာန်ကို ရာဂက္ခယော- စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူသည်ဟု ဆိုလို၏။ ထို့ကြောင့် ရာဂ စသည်၏ ကုန်ခြင်းမျှကို နိဗ္ဗာန်ဟု မယူရ။ ထိုကုန်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော မဂ်၏အာရုံကိုသာ ယူရမည်ဟူ၍လည်း သိစေ၏။ ဤအရာ၌ ဖလူပစာ ဟူသည်မှာ အကျိုး၏အမည်ဖြင့် အကြောင်းကို ပြဆိုခြင်းပင်။ ဥပမာ ထောပတ်ကို(အာယု) အသက်ဟူ၍၎င်း၊ တင်လဲကို သလိပ်ဟူ၍၎င်း ပြောဆိုသကဲ့သို့ပင်။

မှတ်ချက်

၁-မြတ်စွာဘုရားသည် ဘုရားဖြစ်ပြီးနောက် ခုနစ်ဌာနတို့၌ ခုနစ်ရက်စီ စံနေတော်မူပြီးသောအခါ တရားဟောရန် ဆင်ခြင်တော်မူသည်။ ထိုအခါ တရားတော်၏ နက်နဲသိမ်မွေ့ပုံကို ဆင်ခြင်တော်မူသဖြင့် တရားဟောရန်ကြောင့်ကြမ့်အဖြစ်သို့ ရောက်ခဲ့သည်ဟု ဆို၏။ ထိုအဆိုအရ ဖော်ပြခြင်း ဖြစ်သည်။

၂-ကဏာဒရသေ့၏ ဝါဒ၌ အဏုမြူ ၂-ခုစပ် ၃-ခုစပ် စသည်ကား ပျက်စီး၏။ အသေးဆုံး ပရမာဏုမြူကား မပျက်စီးပဲ မြဲသည်ဟု ဆို၏။ ကပိလရသေ့၏ ဝါဒ၌ ပုရိသခေါ် အတ္တနှင့် ပေါင်းစပ်မိသောအခါ ပကတိမှ ဖြစ်ပွားလာသော မဟာ-စသည်တို့ကား ပျက်စီးတတ်၏။ သတ္တ ရဇ တမ ဟူသော ဂုဏ်သုံးပါးတို့၏ ညီမျှဆဲ အခိုက်ဖြစ်သော ပကတိကား ပျက်စီးခြင်းမရှိပဲ မြဲသည်ဟု ဆို၏။ ထို့အတူပင် ပုရိသခေါ် အတ္တကိုလည်း မြဲသည်ဟု ဆို၏။ ကာလဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်တို့က ကာလကို မြဲသည်ဟု ဆိုကြ၏။ ထိုအဆိုများသည် ဗုဒ္ဓသာသနာတော်က နိဗ္ဗာန်ကို အကြောင်းပြု၍ ဆိုကြသည်ကား မဟုတ်ပေ။ သူတို့သဘောအားဖြင့်ပင် မြဲသည်ဟု ဆိုကြခြင်းဖြစ်သည်။ သို့သော် နောက်ကာလ၌ကား နိဗ္ဗာန်နှင့်နှိုင်း၍လည်း ပြိုင်ဆိုင်ပြောဆိုခြင်း ရှိခဲ့ကြပေလိမ့်မည်။ ထိုသို့သော ပြောဆိုချက်များကို ဖြေရှင်းပြသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဟေတုလက္ခဏာသာ အနုပပတ္တိတော-ဟူသော ပါဠိ၏ အနက်ဖြစ်သည်။ ဤအရာ၌ နျာယကျမ်းနည်းနှင့်တကွ အကျယ်ကို သိလိုလျှင် ငါတို့ ရေးထားသော ဝိသုဒ္ဓိမဂ် မဟာဋီကာနိဿယ တတိယတွဲ နှာ ၄၈၈-၄၉၀-တို့၌ အောက်ခြေ မှတ်ချက်ကို ကြည့်ပါ။

၂-အဏုမြူ ပရမာဏုမြူတို့၌ အတွင်းဝင်သော အဋ္ဌကလာပ်ရုပ်တို့ကား ထင်ရှားရှိ၏။ သို့သော် ပရဝါဒီတို့ ယူဆ ထားသည့်အတိုင်း တကြံ့တည်း တလုံးတခဲတည်း တည်နေသော အဏုမြူ ပရမာဏုမြူတို့ကား မရှိကြချေ။ ထို့ပြင် ပကတိနှင့် ပုရိသခေါ် အတ္တတို့သည်ကား လုံးဝပင် မရှိကြချေ။ ကာလ၏ ထင်ရှားမရှိပုံမှာ သိသာ၏။

မှတ်ချက်

၁-ဤ၌ သဟ ဥပါဒိသေသေန ပညာပီယတီတိ-ဟူသော ဝစနတ္ထကို စာဖတ်သူတို့မှာ ထပ်နေသည်ဟု ထင်ဖွယ် ရှိသောကြောင့် ချန်ထားသည်။ ဥပါဒိ စွဲလမ်းအပ်သောခန္ဓာ+သေသ-အကြွင်း+သဟ-သ-တကွ=ဥပါဒိသေသ ခန္ဓာအကြွင်း နှင့်တကွ ကိလေသာငြိမ်းမှု-နိဗ္ဗာန်။ ရဟန္တာမှာ ပရိနိဗ္ဗာန်မစံမီ ဖြစ်ဆဲ ဝိပါက ခန္ဓာ အကြွင်းရှိနေသောကြောင့် ယင်း၏ ကိလေသာ ငြိမ်းခြင်းသဘောကို သဥပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်ဟု ခေါ်သည်။

၂-ကံကြောင့် မပြတ်ဖြစ်နေသော ရုပ်နာမ်ခန္ဓာတို့ကို ပဝတ္တိခန္ဓာဟု ခေါ်သည်။

၃-ဤ၌လည်း ဝစနတ္ထကို ချန်ထားသည်။ န-အန်-မရှိ+ဥပါဒိသေသ-ကြွင်းသော ခန္ဓာ=အနုပါဒိသေသ-ခန္ဓာ အကြွင်းမရှိသော နိဗ္ဗာန်။ ရဟန္တာမှာ ပရိနိဗ္ဗာန်စုတိမှ နောက်၌ ပြီးစီးသောနိဗ္ဗာန်ဖြစ်သည်။

ဝိသုဒ္ဓိမဂ် ဤ နိဗ္ဗာနကထာအရာ၌ နိဗ္ဗာန်အကြောင်းကို စိစစ် ပြဆိုကြသော အဋ္ဌကထာ ဋီကာအဆိုများနှင့်စပ်၍ ငါတို့ သဘောကျထားသော နိဗ္ဗာန်အကြောင်းကို မဟာဋီကာနိဿယ တတိယတွဲ နှာ၅၀၂-မှ စ၍ ပြဆိုထားခဲ့၏။ ထိုစကား ရပ်ကို မြန်မာပြန် ဖတ်ရှုသူတို့အား သုတပွားစေရန် ဤ၌ ဖော်ပြဦးအံ့။

ဤအရာ၌ အကျယ်တဝင့် စိစစ်ပြဆိုသော အဋ္ဌကထာနှင့် ဋီကာစကားတို့ကို၎င်း (ဥဘိန္ဒူ အပ္ပဝတ္တိ နိရောဓသစ္စံ) ဟူသော အဋ္ဌကထာမှ အပ္ပဝတ္တိ-ပုဒ်ကို အပ္ပဝတ္တိ နိမိတ္တံ-ဟု ဖွင့်သော ဋီကာကို၎င်း အမှီပြု၍ မဂ်ဖိုလ်တို့၏ အာရုံဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်အစစ် နိရောဓသစ္စာသည် ကိလေသာ ခန္ဓာ သင်္ခါရတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းသဘောမျှ မဟုတ်ဟု အများအားဖြင့် ယူဆ ပြောဆိုကြ၏။ ထိုသို့ ယူဆပြောဆိုရာ၌ လေးလေးနက်နက် ဆင်ခြင်သင့်သည်မှာ- ကိလေသာ ကံဝိပါကခန္ဓာဟူသော ဝဋ်ဆင်းရဲ မပြတ်ဖြစ်လျက်ရှိနေခြင်းနှင့် ထိုဝဋ်ဆင်းရဲ မဖြစ်ပေါ်နိုင်ဘဲ ချုပ်ငြိမ်းခြင်း ဟူသော ဤ နှစ်မျိုးသာ ရှိသင့်ပေသည်။ ဤနှစ်မျိုးမှ အလွတ်ဖြစ်သော အသီးအခြား သဘောတရားဟူ၍ မရှိသင့်ပေ။ (ဤ စကားထဲ၌ ဝဋ်ဆင်းရဲမဟုတ်သော မဂ်ဖိုလ် တို့ကိုလည်း ခန္ဓာများပင် ဖြစ်၍ ခန္ဓာထဲမှာသွင်း၍ အကျဉ်းချုပ် ပြဆိုထားခြင်း ဖြစ်သည်) အကယ်၍ရှိပါလျှင် ထိုတရားသည် အဘယ်ဌာန၌ အဘယ်သို့ တည်ရှိနေပေမည်နည်း၊ ပုဂ္ဂိုလ် အသီးအသီး၏ သန္တာန်၌ တည်ရှိနေသလော၊ အလွတ်တနေရာ၌ တည်ရှိနေသလော၊ သို့မဟုတ် အနံ့အပြား တည်ရှိနေသလော၊ ဖြေရန်ခက်၏။ အပ္ပတိဋ္ဌံ-ဟူသော ဒေသနာတော်အရ တည်ရာ အရပ် မရှိဟူ၍ ဖြေရပေလိမ့်မည်။ သို့သော် ချုပ်ငြိမ်းခြင်းမျှ မဟုတ်သော သဘောတရားတခုဖြစ်ပါလျက် တည်ရာမရှိဟူသော ထို အဖြေကို သဘောကျ ကျေနပ်ရန်ခက်၏။ အရူပဘုံ၌ နာမ်တရားတို့သည် ဝတ္ထုရုပ် ဟူသော တည်ရာမရှိသော်လည်း ဘုံဌာနဟူသော တည်ရာကား ရှိပေ၏။ ထို့ကြောင့် အရူပဘုံရှိ နာမ်တရားတို့မှာ ကျေနပ်ဖွယ် ရှိပေ၏။

ထို့ပြင် ချုပ်ငြိမ်းခြင်းသဘောမျှ မဟုတ်ဟု ဆိုသော ထိုနိဗ္ဗာန်သည် မဂ်ဖိုလ် ပစ္စဝေက္ခဏာတို့ဖြင့် သိရုံမျှသာ ဖြစ်သည်။ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုသောအခါ ထိုနိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ရသည်လည်း မဟုတ်။ ၎င်း၏အရသာကို ခံစားရသည်လည်း မဟုတ်သောကြောင့် ပကတိနှင့် ပုရိသကဲ့သို့ပင် မဂ်ဖိုလ်၏ အာရုံပြုရန်အတွက် အပိုသက်သက် ကြံဆတီထွင် ထားသကဲ့သို့ ရှိ၏။

အမှန်စင်စစ် လိုအပ်သည်မှာ အကြောင်းအကျိုးဆက်လျက် မပြတ်ဖြစ်နေသော ကိလေသာ ကံ ဝိပါက ခန္ဓာတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းမှုသာလျှင် ဖြစ်ပေသည်။ ထို ချုပ်ငြိမ်းမှုအတွက်သာလျှင် ဗုဒ္ဓသာသနာတော်၌ ဗြဟ္မစရိယခေါ် အကျင့်မြတ်ကို ကျင့်ကြံရပေသည်။ ထို့ကြောင့် “ဘုရားထံ၌ အကျင့်မြတ်ကို အဘယ်အကျိုးငှါ ကျင့်သုံးပါသနည်း” ဟူသောအမေးကို “အနုပါဒါ ပရိနိဗ္ဗာနတ္ထံ-အစွဲအလမ်း အကြောင်းကင်း၍ အပြီးအပြတ် ငြိမ်းခြင်းအကျိုးငှါ ကျင့်သည်”ဟု အရှင်ပုဏ္ဏ အစရှိသော မထေရ်မြတ်တို့က ဖြေကြားတော်မူကြပေသည်။

သို့ဖြစ်ရာတွင် ဧကာ နိဋ္ဌာ-ဟူသော ဘုရားစကားတော်အရ တရုတည်းသော အပြီးအဆုံး နိဋ္ဌာသည် ကိလေသာ ကံ ဝိပါကံခန္ဓာတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်း (သန္တိလက္ခဏာ) သဘောပင် ဖြစ်သင့်သလော၊ သို့မဟုတ် ချုပ်ငြိမ်းခြင်း (သန္တိလက္ခဏာ) သဘောမဟုတ်သော အလွတ်တရားတရုပင် ဖြစ်သင့်သလောဟု ဆင်ခြင်ရာ၏။ ငါတို့၏ အလိုအားဖြင့် ကိလေသာ ကံ ဝိပါကံခန္ဓာတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်း (သန္တိလက္ခဏာ) သဘောကိုပင် ဧကာ နိဋ္ဌာ-ဟု ယူလို၏။ အကြောင်းမူကား “နေဝိဓ၊ န ဟုရံ၊ န ဥဘယမန္တရေန၊ ဧသေဝန္တော ဒုက္ခဿ” ဟူသော ဒေသနာ၌ ဧသေဝ အန္တော-နှင့် အရတူပင် ဖြစ်သင့် သောကြောင့်တည်း။ ထိုပါ၌ “ဧသေဝ-(ဤလောကနှင့် တပါးသော လောက နှစ်ဌာနလုံး၌ မရှိခြင်းဟူသော) ဤသဘော သည်ပင်လျှင်၊ ဒုက္ခဿ-ကိလေသာဆင်းရဲ ဝဋ်ဆင်းရဲ၏၊ အန္တော၊ အဆုံးအပိုင်းအခြား (နိဗ္ဗာန်)ပေတည်း”ဟု ဤသို့ အဆက်ပြန်ရာတွင် ဧသေဝ-ကို အဘာဝေါ-ဟု ဖွင့်သောဋီကာ နှင့်အညီ “မရှိခြင်း ဆိတ်သုဉ်းခြင်း ချုပ်ငြိမ်းခြင်း”ဟူသော အနက်ကိုသာ ရ၏။ ထိုအနက်သည်သာလျှင် “နေဝိဓ-ဤလောက၌ လည်းမရှိ။ န ဟုရံ-တပါးသော လောက၌လည်း မရှိ။ န ဥဘယံ-လောကနှစ်ပါးလုံး၌လည်း မရှိ”ဟူသော ရှေးဝါကျ အနက်နှင့် သင့်လျော်ပေသည်။ ထိုဒေသနာပါ၌ “မရှိကြောင်း၊ မရှိရာ၊ ချုပ်ငြိမ်းကြောင်း၊ ချုပ်ငြိမ်းရာ” အစရှိသော အနက်တို့ကိုကား မရနိုင်ပေ။ ထိုသို့ ပြန်ရိုးပြန်စဉ်လည်း မရှိ၊ ဤအရာ၌ ထိုသို့သော ဖွင့်ပြချက်လည်း မရှိပေ။ ထို့ကြောင့် ဤဒေသနာမှ အန္တောနှင့် ဧကာ နိဋ္ဌာ-ဟူသော ဒေသနာမှ နိဋ္ဌာ-တို့၏အရ “ဒုက္ခ၏ မရှိခြင်း၊ ဆိတ်သုဉ်းခြင်း၊ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းပင် ဖြစ်သည်”ဟု ယူသင့်၏။ ၎င်းကိုပင် သန္တိလက္ခဏာ-ငြိမ်းခြင်းသဘော-ဟု ဆိုရပေသည်။

ထို့အတူပင် ဒုက္ခနိရောဓ-ဟူရာ၌လည်း ဒုက္ခ၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းမျှကိုသာလျှင် မြတ်စွာဘုရား ရည်ရွယ်တော်မူသည်ဟု ငါတို့ သဘောကျ၏။ ချုပ်ငြိမ်းကြောင်း-ဟူ၍ကား ဆိုလိုမည် မထင်ပေ။ အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၌လည်း ဤအရာ၌ ဒုက္ခနိရောဓ နိမိတ္တံ-ဟု ဖွင့်ပြခြင်းမရှိပေ။ အကယ်၍ အပ္ပဝတ္တိနိမိတ္တံ-ဟု ဖွင့်သကဲ့သို့ ဤအရာ၌ ဒုက္ခနိရောဓ နိမိတ္တံ-ဟု ဖွင့်လျှင် ဆင်းရဲ ချုပ်ငြိမ်းကြောင်း တရား-ဟု ယူခဲ့လျှင် အရိယမဂ်ကိုသာ အရကောက်ယူရပေလိမ့်မည်။ အဘယ့်ကြောင့်နည်းဟူမူ-ဒုက္ခ၏ အကြောင်းသည် သမုဒယသစ္စာဖြစ်သကဲ့သို့ ဒုက္ခနိရောဓနိမိတ္တံ-ဒုက္ခချုပ်ငြိမ်းခြင်း၏ အကြောင်းသည် မဂ္ဂသစ္စာသာ ဖြစ်သင့်သော ကြောင့်ပေတည်း။ နိရောဓ-ပုဒ်ကို အဓိကရဏသာ ဓန ကြံ၍ ဒုက္ခနိရောဓ -ဒုက္ခ၏ ချုပ်ရာဟူသော အနက်သည်ကား “အနုပါဒိသေသာ ပန သမ္ပရာယိကာ၊ ယမိ နိရုဇ္ဈန္တိ ဘဝါနိ သဗ္ဗဿာ” ဟူသော ဣတိဝုတ်ပါဠိ (နာ ၂၂၁)၌ ဘဝခန္ဓာတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းသဘောမျှ ဖြစ်သော အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်ကိုပင် ချုပ်ရာ အာဓာရပြု၍ ယမိ-ဟု ဆိုသကဲ့သို့ ဥပစာပရိယာယ် အားဖြင့် ဆိုသည်ဟု ယူလျှင် သင့်ရာ၏။

ထို့ပြင် ပဋိလောမပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်အရာ၌ “ဣမဿ နိရောဓာ ဣဒံ နိရုဇ္ဈတိ၊ အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ သင်္ခါရနိရောဓော၊ သင်္ခါရ နိရောဓာ ဝိညာဏနိရောဓော အစရိသောပါဠိဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို ဟောကြောင်း အဋ္ဌကထာတို့၌ ပြဆိုထား၏။ ထိုပါ၌ “နိရောဓာ- ချုပ်ငြိမ်းကြောင့်။ နိရုဇ္ဈတိ-ချုပ်၏။ နိရောဓောချုပ်ခြင်း”ဟူ၍သာ အနက်ပြန်ရ၏။ ချုပ်ကြောင်းသဘောကြောင့် ချုပ်ကြောင်း ဖြစ်သည်ဟု ဤသို့ကား မပြန်ရ။ ထိုသို့ပြန်ဆိုရန် ဖွင့်ပြချက်လည်းမရှိ။ ထို့ကြောင့် ထိုပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ပဋိလုံပါဠိ၌ “အဝိဇ္ဇာ ချုပ်လျှင် သင်္ခါရတို့၏ ချုပ်ခြင်းဖြစ်သည် (ပြီးစီးသည်)၊ သင်္ခါရတို့ချုပ်လျှင် ဝိညာဏ်၏ချုပ်ခြင်းပြီးသည်” စသည်ဖြင့် ချုပ်ခြင်းသဘောကိုသာလျှင် နိဗ္ဗာန် အစစ်ဟု ပြကြောင်း ထင်ရှားလှပေ၏။ ဤအရာ၌ အဝိဇ္ဇာ ချုပ်သည် ဆိုရာဝယ် အဝိဇ္ဇာ တရုတည်းသာ ချုပ်သလော? စသည်ဖြင့် စောဒနာမတက် သင့်သည်မှာလည်း ထင်ရှားလှပေ၏။ ထို့ကြောင့် ရာဂက္ခယော- ရာဂ၏ ကုန်ခြင်းဟူရာ၌ ရာဂကုန်ခြင်းက နိဗ္ဗာန်တခု၊ ဒေါသက္ခယော-ဒေါသကုန်ခြင်းဟူရာ၌ ဒေါသကုန်ခြင်းက နိဗ္ဗာန် တခု-ဤသို့စသည်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်များခြင်း အပြစ်ကို ပြဆိုချက်တို့၌လည်း စဉ်းစားဆင်ခြင်သင့်၏။ အရိယမဂ်၏ အစွမ်းကြောင့် အဝိဇ္ဇာအစရှိသော ကိလေသာအားလုံးနှင့် သင်္ခါရအစရှိသော ကမ္မဝဋ်အားလုံး ဝိညာဏ်အစရှိသော ဝိပါကဝဋ်အားလုံးတို့ တပေါင်းတည်း ချုပ်ငြိမ်းသွားကြသည်ကိုပင် အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ သင်္ခါရနိရောဓော-စသည်ဖြင့် အစိတ်အစိတ်ခွဲ၍ ဟောတော်မူ သကဲ့သို့ ရာဂ ဒေါသ မောဟ အစရှိသော ကိလေသာအားလုံး၏ တပေါင်းတည်းကုန်ခြင်း ငြိမ်းခြင်းကိုပင် ရာဂက္ခယော ဒေါသက္ခယော စသည်ဖြင့် အစိတ်စိတ်ခွဲ၍ ဟောတော်မူသည်ဟု မျှမျှတတယူလျှင် ရာဂကုန်ခြင်းစသည်ကိုပင် နိဗ္ဗာန်ဟု ဆိုသော ဝါဒသည် မသင့်စရာ အကြောင်းမရှိပေ။ ပညာရှိ သတိဖြစ်ခဲ့သည်ဟူသော စကားပုံအရ သတိပြုသင့်လှ၏။

ထို့ပြင် အဝိဇ္ဇာနိရောဓာသင်္ခါရနိရောဓော-စသည်ကဲ့သို့ပင် ရာဂက္ခယောစသည်ဖြင့်လည်း နိဗ္ဗာန်ကို မုချအားဖြင့် ဟောသည်။ မဂ်ဖိုလ်တို့ကိုမူကား ခယမည်သော နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုသောကြောင့်၎င်း၊ ရာဂစသည်တို့၏ ကုန်ကြောင်း စသည် ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း ဥပစာ ပရိယာယ်အားဖြင့် ဟောသည်ဟု ယူလျှင်လည်း မသင့်စရာအကြောင်း မရှိပေ။ ဤအချက် ကိုလည်း သတိပြုသင့်၏။

သို့ဖြစ်၍ ပါဠိတော်များအားလုံး တညီတည်းဖြစ်စေရန်၎င်း၊ အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနတ္ထံ-ဟူသည်နှင့်အညီ အလိုရှိအပ် သော အကျိုးကို မုချအားဖြင့် ရစေရန်၎င်း နိဗ္ဗာန်ကို အောက်ပါအတိုင်း ယူသင့်၏။

(၁) မဂ်ဖိုလ်တို့၏ အာရုံဖြစ်သော ချုပ်ငြိမ်းခြင်းသဘော နိဗ္ဗာန်သည် ကိလေသာကံ ရုပ်နာမ် သင်္ခါရဟူသမျှတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းဆိတ်သုဉ်းခြင်းဟူသော သာမညနိဗ္ဗာန် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်ပင် ၎င်းကို ပရမသုည-ဟူ၍လည်း ဟောတော်မူပေသည်။

(၂) ကိလေသာတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းဟူသော သုညပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်နှင့် ရုပ် နာမ် ခန္ဓာ သင်္ခါရတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းဟူသော အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်တို့သည်ကား မဂ်ဖိုလ်၏အာရုံဖြစ်သော ထိုသာမညနိဗ္ဗာန်၏ အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သော ဝိသေသနိဗ္ဗာန်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုဝိသေသနိဗ္ဗာန်တို့သည် မဂ်ဖိုလ်၏ အာရုံဖြစ်သော သာမညနိဗ္ဗာန်၌ အတွင်းဝင်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့်ပင် ဣတိဂုတ်ပါဠိ (နာ ၂၂၁)၌ “ယေ ဧတဒညာယ ပဒံ အသင်္ခတံ၊ ဝိမုတ္တစိတ္တာ ဘဝနေတ္ထိသင်္ခယာ”ဟူသော ပါဠိဖြင့် ရဟန္တာအရှင်မြတ်တို့သည် ထိုသုညပါဒိသေသ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်ဓာတ် နှစ်ပါးကို (အရဟတ္တမဂ်ဖြင့်) သိ၍ ဘဝနှောင်ကြီး ကုန်ပြတ်လျက် အရဟတ္တဖိုလ်ဖြင့် လွတ်မြောက်တော်မူကြကြောင်းကို ပြဆိုတော်မူပေသည်။ အကယ်၍ သုညပါဒိသေသ အနုပါဒိသေသ နိဗ္ဗာန်တို့က မဂ်ဖိုလ်၏ အာရုံဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်၏ အကျိုးသဘောမျှ ဖြစ်၍ မဂ်ဖိုလ်တို့၏ အာရုံမဟုတ်လျှင် ဧတဒညာယ-ဟု ဟောတော်မူမည် မဟုတ်ပေ။ ဤအချက်ကိုလည်း လေးနက်စွာ သတိပြုရာ၏။

သို့သော် မဂ်ဖိုလ်တို့က အာရုံပြုသောအခါ၌ “ရာဂ ချုပ်ငြိမ်းသည် ဒေါသ ချုပ်ငြိမ်းသည်” ဤသို့ စသည်ဖြင့် အထူးဝိသေသပြုလျက် အာရုံပြုကြသည်လည်း မဟုတ်ကုန်။ “ရုပ်ချုပ်သည် နာမ်ချုပ်သည်” ဤသို့ စသည်ဖြင့်လည်း အထူးဝိသေသပြုလျက် အာရုံပြုကြသည်လည်း မဟုတ်ကုန်။ စင်စစ်သော်ကား ကိလေသာ ကံ ရုပ်နာမ် ခန္ဓာ သင်္ခါရ အလုံးစုံတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းကင်းဆိတ်ခြင်း သဘောမျှကိုသာ မျက်မှောက်တွေ့လျက် အာရုံပြုကြ ပေသည်။

ဤအရာ၌ ကိလေသာ ကံ ရုပ် နာမ် ခန္ဓာတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းသဘောကို ဘာမျှမရှိသော အဘာဝပညတ်ဟု ထင်မှတ်လျက် မထိမဲ့မြင် အောက်မေ့တတ် ပြောဆိုတတ်ကြ၏။ ဘာမျှမနက်နဲဟူ၍လည်း ထင်တတ်ကြ၏။ ထိုသို့ကား မထင်မှတ်သင့်ပေ။ အလွန်နက်နဲသောကြောင့်ပင် ပါရမီမရှိသူတို့မှာ ကိလေသာ ခန္ဓာချုပ်ငြိမ်းအောင် မစွမ်းနိုင်ပဲ ရှိကြချေသည်။ ထိုကိလေသာခန္ဓာတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းက အလွန်အဖိုးတန် မြင့်မြတ်သောကြောင့်သာလျှင် ကိလေသာ ခန္ဓာတို့ကို ချုပ်ငြိမ်းစေနိုင်သော မဂ်ဖိုလ်တို့သည်လည်း မြင့်မြတ်အဖိုးတန်ကြပေသည်။

စဉ်းစားကြည့်ပါ။ အလိုရှိတိုင်း တန်ခိုးဖန်ဆင်းနိုင်၊ အလိုရှိတိုင်းမြင်နိုင်၊ ကြားနိုင်၊ သိနိုင်သော လောကီအဘိညာဉ်တို့သည် လောကဖက်ကကြည့်လျှင် အလွန်အဖိုးတန် မြင့်မြတ်ကြပေကုန်၏။ သို့သော် ကိလေသာခန္ဓာတို့ကို မငြိမ်းစေနိုင်သောကြောင့် မဂ်ဖိုလ်ဉာဏ်တို့ကဲ့သို့ အဖိုးမတန် မမြင့်မြတ်ကြကုန်။ ဤအချက်ကို ထောက်ဆကြည့်လျှင် ကိလေသာခန္ဓာတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကို အကောင်းအမြတ်ဆုံးဟူ၍ သဘောပေါက်ပါလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့်ပင် အရှင်ပုဏ္ဏ ရဟန္တာမထေရ်မြတ်က “ဉာဏဒဿန ဝိသုဒ္ဓိခေါ် မဂ်ဉာဏ်အကျိုးငှါလည်း ကျင့်သည်မဟုတ်ပါ”ဟု ငြင်းပယ်ပြီးလျှင်၊ “အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနတ္ထံ-အစွဲအလမ်း အကြောင်းကင်း၍ ရုပ် နာမ် ခန္ဓာ ချုပ်ငြိမ်းခြင်း အကျိုးငှါ ကျင့်ပါသည်”ဟု ဖြေကြားတော်မူပေသည်။

နိဗ္ဗာန်အကြောင်းကို ဤထက် အကျယ်သိလိုလျှင် ငါတို့ စီရင်ထားသော ဝိပဿနာ ရှုနည်းကျမ်း ဒုတိယတွဲ အခန်း (၆) နှာ ၃၂၀-မှ ၃၄၈-အထိ ကြည့်ရှုသုံးသပ်ပါလေ။

မှတ်ချက်

၁-အထက် ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိအရာ၌ အကျယ်ပြမည်ဖြစ်သောကြောင့် အကျဉ်းအားဖြင့်ဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-ယှဉ်သော ... ပယ်သတ်တတ်သော ... သဘောသည်ဟု-စပ်ပါ။

၂-သစ္စဝိဘင်းအဖွင့် မူလဋီကာနှင့်အညီ ပြန်ဆိုချက်ဖြစ်သည်။ မဟာဋီကာ၌မူ ကြားနာသူတို့ကို သိမ်းဆည်းကြောင်း မရှိပေ။ ၎င်းမှာ ပေါ်လွင်သော အနက်ဖြစ်သောကြောင့် မုချပင် ရှိသင့်၏။ သို့ဖြစ်၍ ၎င်းအတွက် (ဇနာနံ) ဟူသော ပုဒ်သည် နောက်ကာလ ကူးယူရာ၌ ကျနေဟန်ရှိ၏။

မှတ်ချက်

၁-ယှဉ်သော ... ဖြတ်တတ်သော ... သဘောသည်ဟု စပ်ပါ။

၂-လျော်သော ... ယှဉ်သော ... အကြင်လုံ့လအားထုတ်မှုသည်ဟု စပ်ပါ။

၃-ယှဉ်သော ... သဘောသည်ဟု စပ်ပါ။

မှတ်ချက်

၁-ယှဉ်သော ... သဘောသည်ဟု စပ်ပါ။

မဂ္ဂင် ရှစ်ပါးအကျယ်

ဤအရာ၌ မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးဆိုင်ရာ ပါဠိ အဋ္ဌကထာတို့ကို ထုတ်ပြု၍ မဂ္ဂသစ္စာ ပွားစေပုံကိုလည်း ပြဦးအံ့။

ကတဗ္ဗာ စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ ယံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဒုက္ခေ ဉာဏံ၊ ဒုက္ခ သမုဒယေ ဉာဏံ၊ ဒုက္ခနိရောဓေ ဉာဏံ၊ ဒုက္ခနိရောဓ ဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ ဉာဏံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ (မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ်စသည်)

ရဟန်းတို့ သမ္မာဒိဋ္ဌိ-မှန်စွာမြင်ခြင်း ဟူသည် အဘယ်နည်း၊ ရဟန်းတို့ ဒုက္ခ၌ အသိဉာဏ်၊ ဒုက္ခသမုဒယ၌ အသိဉာဏ်၊ ဒုက္ခနိရောဓ၌ အသိဉာဏ်၊ ဒုက္ခနိရောဓသို့ ဆိုက်ရောက်သော အကျင့် (မဂ္ဂ)၌ အသိဉာဏ်ဟူသော အကြင် အသိဉာဏ်သည် ရှိ၏။ ရဟန်းတို့ ဤအသိဉာဏ်ကို သမ္မာဒိဋ္ဌိ-မှန်စွာမြင်ခြင်းဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (မြန်မာပြန်)

ဒုက္ခေ ဉာဏံ စသည်ဖြင့် စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာန်းကို ပြသည်။ ထိုသစ္စာလေးပါးတို့တွင် ရှေး ၂-ပါးတို့သည် ဝဋ်သစ္စာ၊ နောက် ၂-ပါးတို့သည် ဝိဝဋ်သစ္စာဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့တွင် ဝဋ်သစ္စာ၌ ကမ္မဋ္ဌာန်းကို နှလုံးသွင်းခြင်း ဖြစ်သည်။ ဝိဝဋ်သစ္စာ၌ နှလုံးသွင်းခြင်းမရှိ။ ချဲ့၍ပြအံ့-ရှေးသစ္စာ ၂-ပါးတို့ကို အကျဉ်းအားဖြင့်ဖြစ်စေ၊ အကျယ်အားဖြင့်ဖြစ်စေ ဆရာထံ၌ သင်ယူပြီးလျှင် နှုတ်ဖြင့် အဖန်ဖန် ပြန်လှန်ရွတ်ဆိုလျက် ယောဂီသည် အားထုတ်မှုကို ပြု၏။ နောက် သစ္စာ ၂-ပါးတို့၌မူ “နိရောဓသစ္စာသည် လိုချင်ဖွယ် နှစ်သက်ဖွယ် မြတ်နိုးဖွယ်ကောင်း၏” ဤသို့ ကြားနာခြင်းမျှဖြင့် အမှုကိုပြု၏ (ဤစကားဖြင့် ထိုသစ္စာ ၂-ပါး၌ စိတ်ညွတ်ခြင်းကို ပြ၏။ ထိုသို့စိတ်ညွတ်ခြင်းဖြင့် ထိုသစ္စာ ၂-ပါး၌ ပြုဖွယ်ကိစ္စပြီးသည်-ဋီကာအဖွင့်)။ ဤသို့ပြုသော ထိုယောဂီသည် (အရိယမဂ်ခဏ၌) လေးပါးသော သစ္စာတို့ကို တကြိမ်တည်း ထိုးထွင်း သိခြင်းဖြင့် ထိုးထွင်း သိ၏။ တကြိမ်တည်း တွေ့သိခြင်းဖြင့် တွေ့သိ၏။ ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်းဟူသော ပရိညာပဋိဝေဓဖြင့် ထိုးထွင်း သိ၏။ သမုဒယသစ္စာကို ပယ်ခြင်းဟူသော ပဟာနပဋိဝေဓဖြင့် ထိုးထွင်းသိ၏။ နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက် ပြုခြင်းဟူသော သစ္စိကိရိယာ ပဋိဝေဓဖြင့် ထိုးထွင်းသိ၏။ မဂ္ဂသစ္စာကို မိမိ၌ ဖြစ်ပွားစေခြင်း ဟူသော ဘာဝနာပဋိဝေဓဖြင့် ထိုးထွင်းသိ၏။ ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်းဟူသော ပရိညာဘိသမယဖြင့် တွေ့သိ၏။ပ။ မဂ္ဂသစ္စာကို ဘာဝနာဘိသမယဖြင့် တွေ့သိ၏။ ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ထိုယောဂီမှာ (အရိယာ မဂ်သို့ မရောက်မီ) ရှေးအဖို့က ဒုက္ခနှင့် သမုဒယ ဟူသော သစ္စာ ၂-ပါးတို့၌ ကမ္မဋ္ဌာန်းနည်းကို သင်ယူခြင်း (ဥဂ္ဂဟ)၊ အနက်ကိုမေးခြင်း (ပရိပူစ္ဆာ)၊ နာကြားခြင်း (သဝန)၊ နှုတ်တက်ဆောင်ထားခြင်း (ဓာရဏ)၊ သုံးသပ်ရှုမှတ်ခြင်း (သမ္မသန) တို့အလိုအားဖြင့် ထိုးထွင်းသိခြင်း (ပဋိဝေဓ) သည်ဖြစ်၏။ နိရောဓနှင့် မဂ္ဂ ၂-ပါး တို့၌မူ နာကြားခြင်း (သဝန) အလိုအားဖြင့်သာလျှင် ထိုးထွင်းသိခြင်း ပဋိဝေဓသည်ဖြစ်၏။ (ဤစကားဖြင့် နိရောဓနှင့်မဂ္ဂတို့ ၌ အထူးနှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်ရန်မလို၊ နာကြားခြင်းမျှဖြင့်ပင် ကိစ္စပြီးကြောင်း ပြသည်) အရိယမဂ်သို့ ရောက်ဆဲ နောက်အဖို့မှာ ဒုက္ခ သမုဒယ မဂ္ဂ ဟူသော သုံးပါးတို့၌ ကိစ္စပြီးသောအားဖြင့် ထိုးထွင်းသိခြင်းဖြစ်၏။ နိရောဓသစ္စာ၌ အာရုံပြုလျက် ထိုးထွင်းသိခြင်းဖြစ်၏။ (ဤစကားဖြင့် “အရိယမဂ်ဉာဏ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက် အာရုံပြု၍ သိသည်၊ ထိုသို့သိခြင်းဖြင့် ကျန်သစ္စာသုံးပါးတို့၌ ပရိညာ ပဟာန ဘာဝနာပဋိဝေဓ သိခြင်းကိစ္စ ပြီးစီးသည်”ဟုပြ၏)။ပ။ ဤဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း နက်နဲကုန် မြင်နိုင်ခဲကုန်သော သစ္စာလေးပါးတို့၌ သင်ယူခြင်း စသည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ရှေးအဖို့၌ ဉာဏ်ဖြစ်ပုံကို ရည်၍ ဒုက္ခေ ဉာဏံ-အစရှိသော ဤစကားကို ဟောတော်မူပေသည်။ (မဟာသတိပဋ္ဌာန သုတ်အဖွင့် အဋ္ဌကထာစသည်)

အထက်ပါ အဋ္ဌကထာ၌ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ဟူသော ဒုက္ခသစ္စာနှင့် တဏှာဟူသော သမုဒယသစ္စာတို့ကို အကျဉ်းဖြစ်စေ၊ အကျယ်ဖြစ်စေ သင်ယူရမည် ဟုဆို၏။ ထိုတွင် သမုဒယသစ္စာမှာ သိလွယ်၏။ ဒုက္ခသစ္စာ ဟူသည်မှာလည်း ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ငါးပါးဖြစ်ကြောင်း ပြဆိုခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့မှာ မိမိတို့၏ သန္တာန်၌ မြင်တိုင်း ကြားတိုင်း နံတိုင်း စားသံတိုင်း ထိသံတိုင်း ကြံသံတိုင်း ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်နေသော ရုပ်နာမ် သဘောများပင် ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့ကို ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်ဆဲ၌ မရှုမိ၍ ရုပ်နာမ်မျှ ဖြစ်ကြောင်း၊ ခဏမစဲဖြစ်ပျက်နေကြောင်း၊ အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တ ဖြစ်ကြောင်းများကို အမှန်အတိုင်းမသိလျှင် ငါကောင်

သတ္တဝါကောင် အတ္တကောင် အနေအားဖြင့်လည်း စွဲလမ်း၏။ ငါ့ဥစ္စာအနေအားဖြင့် နှစ်သက်သာယာလျက် စွဲလမ်း၏။ နိစ္စ သုခ သုဘ အနေအားဖြင့်လည်း စွဲလမ်း၏။ ထိုသို့ စွဲလမ်းနိုင်သောကြောင့် မြင်ဆဲစသည်၌ ထင်ရှားသော တရားတို့ကို ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ စွဲလမ်းမှုတို့၏ အာရုံဖြစ်သောခန္ဓာဟု ဟောတော်မူပေသည်။

ထိုဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့ကို ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ်၌ “ရုပ်ကို မမြဲဟုသိ၏။ ဝေဒနာကို သညာကို မမြဲဟုသိ၏။ သင်္ခါရတို့ကို မမြဲဟု သိ၏။ ဝိညာဏ်ကို မမြဲဟုသိ၏” စသည်ဖြင့် ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့်ရှုသိပုံကို ခွဲခြမ်းဝေဖန်၍ ဟောတော်မူသည်။

သဗ္ဗာယတနဝဂ္ဂသံယုတ်၌လည်း ဒွါရ ၆-ပါး၌ စက္ခုအနိစ္စန္တိ ပဇာနာတိစသည်ဖြင့် ဒွါရ၊ အာရုံ၊ ဝိညာဏ်၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာဟူသော ငါးပါး ငါးပါးသော တရားတို့ကို ရှုသိပုံကိုဟောတော်မူပေသည်။ ထို ဒေသနာတော်များအရ မြင်ဆဲ ကြားဆဲ စသည်၌ ထင်ရှားပေါ်လာသမျှကို မပြတ်ရှုမှတ်နေလျှင် ဒုက္ခသစ္စာမည်သော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့ကို အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တ အခြင်းအရာတို့ဖြင့် အမှန်အတိုင်းသိရ၏။ ဤသို့ သိခြင်းသည် သမ္မသနပဋိဝေဓ ဉာဏ်ပေတည်း။ ထိုသို့ ရှုမှတ်၍ အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တဟု သိရတိုင်း သိရတိုင်း ထိုသိရသော ခန္ဓာတို့၌ နိစ္စ သုခ အတ္တဟု စွဲလမ်း၍ သာယာ တပ်မက်လျက်ဖြစ်မည့် တဏှာသည် ဖြစ်ခွင့်မရပဲ အနုပ္ပါဒသဘောဖြင့် ချုပ်၏။ ထို့ကြောင့် သမုဒယကို ပယ်သောအားဖြင့် သိခြင်းဟူသော ပဟာန ပဋိဝေဓကိစ္စလည်းပြီး၏။ ထိုတဏှာမှ ဆက်၍ ဖြစ်မည့် ကံ၊ ထိုကံ၏ အကျိုးတို့သည်လည်း ဖြစ်ခွင့်မရပဲ ချုပ်ငြိမ်းကုန်၏။ ဤသို့ တဒင်္ဂအားဖြင့် ကံနှင့် ကံ၏အကျိုး ဘဝသစ် ခန္ဓာတို့ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းသည် ဝိပဿနာဖြင့်ပြီးသော တဒင်္ဂနိရောဓ ပေတည်း။ ထို့ကြောင့် တဒင်္ဂနိရောဓကို မျက်မှောက်ပြုခြင်း သစ္စိကိရိယာ ပဋိဝေဓကိစ္စလည်း ပြီး၏။ ရှုတိုင်း ရှုတိုင်း ဒုက္ခ တရားတို့ကို အမှန်အတိုင်းသိသော ဝိပဿနာ သမ္မာဒိဋ္ဌိနှင့်တကွ သမ္မာသင်္ကပ္ပ စသော မဂ္ဂင်တို့သည် လောကီမဂ္ဂသစ္စာ ပေတည်း။ ထို့ကြောင့် လောကီမဂ္ဂသစ္စာကိုပေးစေမှု ဘာဝနာပဋိဝေဓ ကိစ္စလည်းပြီး၏။ ဤသို့ သစ္စာလေးပါးတို့ကို ထိုက်သည်အားလျော်စွာ သိခြင်းကိစ္စကို ပြီးစေသော ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် သိခြင်းကို အဋ္ဌကထာ၌ သမ္မသနပဋိဝေဓဟု ဆိုသည်။ ဘုရားဟောပါဠိတော်၌ ဒုက္ခေ ဉာဏံ-စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူသည်။ ဤမျှဖြင့် ဝိပဿနာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ မဂ် သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဖြစ်ပုံများကို အကျဉ်းအားဖြင့် နားလည်လောက်ပေပြီ။

ပါဠိတော်၌ သမ္မာသင်္ကပ္ပကို နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပ အဗျာပါဒသင်္ကပ္ပ အဝိဟိသာသင်္ကပ္ပ-ဟူ၍ သုံးပါးဟောတော်မူ၏။ အဋ္ဌကထာ၌ ထိုသုံးပါးတို့သည် ရှေးအဖို့၌ အသီးအသီး ကွဲပြားကြောင်း၊ အရိယမဂ်ဇာတိ၌ သမ္မာသင်္ကပ္ပ ကိစ္စသုံးပါးကို ပြီးစေလျက် တပါးတည်းသာဖြစ်ကြောင်း ဖွင့်ပြ၏။ ဝိပဿနာရှုဆဲ၌လည်း အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တဟု သိရသောအာရုံတို့နှင့်စပ်၍ ကာမသင်္ကပ္ပစသည်တို့ ဖြစ်ခွင့် မရှိသောကြောင့် ဝိပဿနာသင်္ကပ္ပ တပါးတည်းဖြင့် ထိုသုံးကိစ္စပြီးသည်ဟူ၍လည်း ဆိုသင့်၏။

သမ္မာဝါစာ စသည်တို့၌ မိစ္ဆာဝါစာမှ ကြဉ်ရှောင်သောအခါ သမ္မာဝါစာဖြစ်၏။ မိစ္ဆာကမ္မန္တမှ ကြဉ်ရှောင်သောအခါ သမ္မာကမ္မန္တ ဖြစ်၏။ မိစ္ဆာအာဇီဝမှ ကြဉ်ရှောင်သောအခါ သမ္မာအာဇီဝ ဖြစ်၏။ ဤသို့ ရှေးအဖို့၌ တပါးချင်းသာ ဖြစ်ကြောင်း၊ မဂ်ဇာတိ၌ သုံးပါးလုံးဖြစ်ကြောင်း အဋ္ဌကထာ၌ ပြဆိုထား၏။ ဝိပဿနာရှုဆဲ၌လည်း အနိစ္စ စသည်ဖြင့် အမှန်အတိုင်း သိရသော အာရုံနှင့်စပ်၍ မိစ္ဆာဝါစာ စသည် ဖြစ်ခွင့်မရှိသောကြောင့် ဝိရတိ တရားကိုယ်များ မယှဉ်ကြသော်လည်း မိစ္ဆာဝါစာ စသည်မှ တဒင်္ဂအားဖြင့် ကြဉ်ရှောင်ခြင်းကိစ္စ ပြီးသောကြောင့် ကိစ္စပြီးသောအားဖြင့် သမ္မာဝါစာ စသည်တို့လည်း ပါဝင်သည် ဟု ယူသင့်၏။ ထိုသို့ယူပါမှ သမ္မာဝါစာ ဘာဝေတိ ဝိဝေကနိဿိတံ-စသည်ဖြင့် ဟောထားသော မဂ္ဂင်ဘာဝနာပါဠိ (ကောသလသံယုတ် စသည်)တို့၌ တဒင်္ဂဝိဝေကနိပုံပြသော အဋ္ဌကထာစကား၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ယူသောပေမည်။

သမ္မာဝါယာမအရာ၌လည်း အဋ္ဌကထာ၌ မဖြစ်ဘူးသေးသော အကုသိုလ်တို့ကို မဖြစ်စေရန် အားထုတ်ခြင်း စသည် တို့၏ ကွဲပြားသောကြောင့် ရှေးအဖို့၌ ကွဲပြားကြောင်း၊ မဂ်ဇာတိ၌ သမ္မာဝါယာမ မဂ္ဂင်တပါးတည်းဖြင့်ပင် ကိစ္စလေးပါးလုံးကို ပြီးစေကြောင်း ပြဆိုထား၏။ ဝိပဿနာရှုဆဲ၌လည်း ဝိပဿနာသမ္မာဝါယာမ တပါးတည်းဖြင့် ထိုကိစ္စ လေးပါးလုံးကို ပြီးစေ နိုင်သည်ဟု ဆိုသင့်၏။

သမ္မာသတိသည်ကား ဝိပဿနာရှုဆဲ၌ ကာယာနုပဿနာစသည် အသီးအသီး ကွဲပြားကြောင်း အရိယမဂ်ဇာတိ၌မူ သမ္မာသတိ တပါးတည်းဖြင့်ပင် သတိပဋ္ဌာန်ကိစ္စလေးပါးလုံး ပြီးကြောင်း အဋ္ဌကထာ၌ ပြဆိုထား၏။ ဤအရာ၌ ဖြည့်စွက် ဖွယ် မရှိပေ။

သမ္မာသမာဓိသည်ကား ရှေးအဖို့ လောကီဈာန် ဖြစ်ခိုက်၌လည်း ပဌမဈာန် ဒုတိယဈာန် စသည် အသီးအသီး ကွဲပြား၏။ အရိယမဂ်ဇာတိ၌လည်း ထို့အတူပင် ကွဲပြား၏။ ထိုသို့ကွဲပြားပုံကို သင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ်အရာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ် စာပိုဒ် နံပါတ် ၇၉၈-၌ ပြထားပြီး ရှိလေပြီ။

မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ် အစရှိသော ပါဠိတော်တို့တွင် သမ္မာသမာဓိကို ဝေဘန်ပြရာ၌ ဈာန်လေးပါးဖြင့်သာ ဝေဘန် ပြတော်မူ၏။ ထိုပါဠိကိုအမှီပြု၍ အချို့က “ဈာန်သမာဓိကို ရမှ လောကီသမ္မာသမာဓိ ဖြစ်သည်။ ယင်းသမာဓိရှိမှ ဝိပဿနာ ရှုကောင်းသည်” ဟု ဆိုကြ၏။ ပဓာနနည်း ဥက္ကဋ္ဌနည်းတို့ အလိုအားဖြင့် ဈာန်သမာဓိကို ပြရာ၌ အပွဓာန ဩမကအားဖြင့် ဥပစာ-သမာဓိ၊ ထိုနှင့် ညီမျှသော ဝိပဿနာ ခဏိကသမာဓိများ ပါဝင်သည်ကို သတိ မပြုမိကြသောကြောင့် ထိုသို့ဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။ ဥပစာသမာဓိ ခဏိကသမာဓိတို့သည် နီဝရဏကင်းခြင်းအားဖြင့်၎င်း၊ ဝိတက် ဝိစာရ ဝိတိ သုခ ဧကဂ္ဂတာ ဈာန်အင်္ဂါငါးပါးနှင့် ယှဉ်ခြင်းအားဖြင့်၎င်း ပဌမဈာန်နှင့် တူညီကြပေ၏။ နီဝရဏကင်းလျှင် စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ ဖြစ်၏။ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ ပြည့်စုံလျှင် ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိစသော ပညာဝိသုဒ္ဓိတို့ဖြစ်ရန် ပြည့်စုံ လုံလောက်တော့သည်။

သို့ဖြစ်၍ သတိပဋ္ဌာန်သုတ်အဖွင့် အဋ္ဌကထာတို့၌ ဣရိယာပထပဗ္ဗ သမ္ပဇေပဗ္ဗ ဓာတုမနသိကာရပဗ္ဗ စသည်တို့ကို ဥပစာရသမာဓိ ရစေနိုင်သော ဥပစာရကမ္မဋ္ဌာန်းများဟူ၍၎င်း၊ မဂ်ဖိုလ်နိဗ္ဗာန် ပေါက်ရောက်စေနိုင်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းများဟူ၍၎င်း ပြဆိုထားကြပေသည်။

ထို့ပြင် အင်္ဂုတ္တရ ဆက္ကနိပါတ် အရှင်မဟာကစ္ဆည်းဟောသော ဩကာသာဓိဂမသုတ်၌ ဗုဒ္ဓါနုဿတိ စသည်ဖြင့်ပင် ဥပစာသမာဓိကိုရ၍ ဝိပဿနာရှုလျက် နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုနိုင်ကြောင်း ပြဆိုထားပေသည်။ ထိုဩကာသာဓိဂမနည်းကိုပင် အမှီပြု၍ ဤဝိသုဒ္ဓိမဂ် စာပိုဒ်နိပါတ် ၃၆၂-ဒုတိယအပိုဒ်၌ ဥပစာသမာဓိသည်လည်း ဝိပဿနာ အကျိုးအာနိသင်ကို ရစေနိုင် ကြောင်း ပြဆိုထားပေသည်။ ထို့ပြင် ဆအနုဿတိနိဒ္ဒေသ၏ အဆုံးစာပိုဒ်နိပါတ် ၁၆၆-၌ ဖုဿဒေဝမထေရ်သည် ဘုရား ဂုဏ်ကို အာရုံပြုလျက် ဝိတိဖြစ်၍ ထိုဝိတိကို ဝိပဿနာရှုလျက် ရဟန္တာ ဖြစ်ကြောင်းလည်း ပြဆိုထားသည်။

မြတ်စွာဘုရား လက်ထက်တော် ကာလက မြတ်စွာဘုရား၏ တရားကို နာနေကြသော ရာ၊ ထောင် စသည်ဖြင့် များစွာသော ပရိသတ်တို့မှာ (ကလ္လစိတ္တ) ခွံကျန်းသောစိတ်၊ (မုဒုစိတ္တ) နူးညံ့သောစိတ်၊ (ဝိနီဝရဏစိတ္တ) နီဝရဏ ကင်းသော စိတ်၊ (ဥဒဂ္ဂစိတ္တ) တက်ကြွသောစိတ်၊ (ပဿန္နစိတ္တ) ယုံကြည်သောစိတ် ဖြစ်နေသောအခါ သစ္စာလေးပါးဟူသော သာမုက္ကံသိကဒေသနာကို မြတ်စွာဘုရားက ဟောတော်မူ၍ ထိုတရားကို နာယင်းပင် ဝိပဿနာဉာဏ်အစဉ်ဖြင့် မဂ်ဖိုလ်တရား ထူးကို ရကြလေသည်။ ထိုပရိသတ်များမှာ ထောင် သောင်း များစွာရှိ၍ ဈာန်ရသည်ဟူ၍ကား ဆိုရန်မရှိပေ။ နီဝရဏ ကင်းသော ဥပစာသမာဓိဖြင့် ဝိပဿနာရှု၍ မဂ်ဖိုလ်တရားထူး ရကြကြောင်း ထင်ရှား၏။

ဤ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌ပင် ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိနိဒ္ဒေသ စာမျက်နှာ ၂၂၂-စာပိုဒ်နိပါတ် ၆၆၂-၌ ဥပစာသမာဓိနှင့်တကွ ရှစ်ပါးသော သမာပတ်တို့သည် စိတ္တဝိသုဒ္ဓိမည်ကြောင်း ပြဆိုထားသည်။ ဈာန်သမာဓိမရှိသော သုက္ခဝိပဿနာပုဂ္ဂိုလ်မှာဖြစ်သော မဂ်သည် ပဌမဈာန်နှင့် ယှဉ်ကြောင်းကိုလည်း သင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ်အရာ စာပိုဒ်နိပါတ် ၇၉၈-၌ ပြဆိုထား သည်။

ထို့ပြင် သမာဓိသမ္မောဇ္ဈင်္ဂ ဘာဝေတိ ဝိဝေကနိဿိတံ-အစရှိသော ပါဠိတော်၌ ဝိပဿနာသမာဓိသည် တဒင်္ဂဝိဝေက ကို မှီကြောင်း အဋ္ဌကထာတို့၌ ပြဆိုထား၏။ ထိုသမာဓိသမ္မောဇ္ဈင်သည် မဂ္ဂင်အရာ၌ သမ္မာသမာဓိမဂ္ဂင် ပင်ဖြစ်သည်။

သို့ဖြစ်၍ ဥပစာသမာဓိနှင့် ဝိပဿနာခဏိက သမာဓိတို့သည် ပဌမဈာန်ဒေသနာ၌ အပွဓာန ဩမက နည်းအားဖြင့် ပါဝင်သည်ဟု မှတ်ယူရာ၏။

ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌၎င်း၊ ဤအောက်ခြေမှတ်ချက်၌၎င်း ပြခဲ့သော သမ္မာဒိဋ္ဌိအစ သမ္မာသမာဓိ အဆုံးရှိသော ဤမဂ္ဂင်ရှစ်ပါး သည် ဝိပဿနာရှုခိုက် ခဏ၌ လောကီဖြစ်သည်။ ယင်းဝိပဿနာ ရင့်သန်ပြည့်စုံ၍ အရိယမဂ်ဖြစ်သောအခါ လောကုတ္တရာ မဂ္ဂင် ဖြစ်သည်။ ဤမဂ္ဂသစ္စနိဒ္ဒေသအရာ၌ လောကုတ္တရာမဂ္ဂင်ကိုသာ ယူအပ်၏။ သို့သော် ဝိပဿနာနှင့် မကင်းကောင်းသော ကြောင့် ဝိပဿနာမဂ္ဂင်တို့ကိုလည်း အခြေခံအဖြစ်ဖြင့် ယူအပ်သည်ပင်။ ထို့ကြောင့် သမ္မောဟဝိနောဒနီ အဋ္ဌကထာ၌ အောက်ပါ အတိုင်း ပြဆိုထားပေသည်။

ဧသ လောကုတ္တရာ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ၊ ယော သဟ လောကီယေန မဂ္ဂေန ဒုက္ခနိရောဂေါမိနီ ပဋိပဒါတိ သံခံ ဂတော။

ဧသ-ဤဆိုခဲ့သော မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးသည်။ လောကုတ္တရာ၊ လောကုတ္တရာဖြစ်သော။ အဋ္ဌင်္ဂိကော၊ အင်္ဂါရှစ်ပါးရှိသော။ အရိယော မဂ္ဂေါ၊ အရိယမဂ်ပေတည်း။ ယော၊ ယင်းအရိယမဂ်သည်။ သဟ လောကီယေန မဂ္ဂေန၊ လောကီဝိပဿနာ မဂ်နှင့်တကွ။ ဒုက္ခနိရောဂေါမိနီ ပဋိပဒါတိ သံခံ၊ ဒုက္ခနိရောဂေါမိနီ ပဋိပဒါဟူသော ရေတွက်ခြင်းသို့။ ဂတော၊ ရောက်၏။

မှတ်ချက်

၁-ပဋိဝေဓညဏ်ကဲ့သို့ တကြိမ်သာ သိသည်မဟုတ်။ အဖန်ဖန် ထပ်၍ ဖြစ်တတ်သောကြောင့် အနု အနု-အဖန်ဖန် + ဗောဓော-သိသော ဉာဏ်သည် အနုဗောဓမည်၏။ တနည်းကား တဆင့်ကြားခြင်း၊ အခြင်းအရာကို ကြံခြင်းတွေ့မြင်သည်ကို ရှုဆင်ခြင်၍ သဘောကျခြင်းများသို့ အစဉ်လိုက်သော+သိခြင်းသည် အနုဗောဓမည်၏။ ထိုအနုဗောဓသည်ပင် အသိဉာဏ် ပေတည်း။ ထို့ကြောင့် အနုဗောဓိဉာဏ် မည်၏။ မှန်၏-ထို အနုဗောဓိဉာဏ်သည် မျက်မှောက်အားဖြင့် သိသည်မဟုတ်။ တဆင့်ကြားစသည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ကြံဆခြင်းကို ရှေ့သွားပြု၍ သိ၏။ (ဋီကာ)။ ဤနောက်ဆုံး ၂-ဝါကျဖြင့် ပစ္စက္ခ အားဖြင့် သိသောဝိပဿနာဉာဏ်ကို ဆိုလိုဟန် မရှိပေ။ ထိုပစ္စက္ခ ဝိပဿနာဉာဏ်ကိုမူ ပဋိဝေဓ၌ ထည့်သွင်း၍ ယူသင့်၏။

မှတ်ချက်

၁-နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်သိမြင်သဖြင့် ဒုက္ခကိုလည်း ပိုင်းခြား၍ သိနိုင်ပြီ။ သမုဒယသည်လည်း ကင်းသင့်သမျှ ကင်း၏။ အရဟတ္တမဂ်ဖြင့်မူ အလုံးစုံကင်း၏။ မင်္ဂသည်ကား မိမိသန္တာန်၌ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ပွားစေခြင်းကိစ္စပြီး၏။ ဤသို့ ပိုင်းခြား၍ သိခြင်း ပယ်ခြင်း ဖြစ်ပွားစေခြင်းကိစ္စများ ပြီးသည်ကိုပင် သိသည်ဟု ဆိုသည်။

၂-ရုပ် နာမ် ဒုက္ခသစ္စာတရားတို့ကို လေ့လာသင်ကြား၍ ကောင်းစွာသဘောပေါက်နေသော သူမှာ ထိုရုပ်နာမ်တရား တို့ကို ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါဟု ထင်မြင်သော သက္ကာယဒိဋ္ဌိ အထင်အရှား အစွဲအမြဲ မဖြစ်ပေါ်သည်ကိုပင် ဆုတ်နစ်စေသည်ဟု ဆိုသည်။ သို့သော် ထိုမျှဖြင့် သက္ကာယဒိဋ္ဌိအစွဲအလမ်းကား လုံးဝမကင်းသေး။ ရံခါရံခါ၌ ဖြစ်ဦးမည်ပင်။ ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် ဒိဋ္ဌိကင်းကွာပုံကိုမူ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိအရာ၌ ပြလတံ့။

မှတ်ချက်

၁-အကိရိယဒိဋ္ဌိဟူသည်မှာ ကုသိုလ်ပြုသော်လည်း ကုသိုလ်မဖြစ် စသည်ဖြင့်ဖြစ်သော အယူမှားပင်။ ဝိပဿနာရှု၍ မဂ္ဂသစ္စာခေါ် မဂ်တရား ဖြစ်ပုံကို ကြားနာခြင်းစသည်ဖြင့် ယုံကြည်သဘောကျသောသူမှာ ထိုသို့သော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ကင်းကွာ သည်ဟု ဆိုလို၏။

၂-ဣဿရခေါ် ဘုရားသခင်သည် လောကကို ဖြစ်စေ၏-ဖန်ဆင်းစီရင်၏-နစ်စေ၏- ရုပ်သိမ်း ပျောက်ကွယ်စေ၏ ဟု ဣဿရဟူသော အကြောင်းကို ယုံကြည်သူတို့က ဆိုကြ၏။ ပဓာနခေါ် မထင်ရှားသော ပကတိမှ လောကသည် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာ၏။ (ပျက်ချိန်တန်သောအခါ) ထိုပကတိ၌ပင် ငုပ်လျက် ပျောက်ကွယ်သွား၏ဟု (ပဓာန) ပကတိဟူသော အကြောင်းကို ယုံကြည်သူတို့က ဆိုကြ၏။ (သတ္တ ရဇ တမ-ဟူသော ဂုဏ်သုံးပါးတို့၌မျှလျက် မထင်ရှားသော အခိုက်အတန့်ကို ပကတိ-ဟု ဆိုကြ၏။ ပုရိသခေါ် အတ္တနှင့်ပေါင်းစပ်မိသောအခါ ယင်းပကတိမှ မဟာ စသည် ဖောက်ပြန်လျက် ဝိကတိဖြစ်လာသည်ဟု ဆိုကြ၏။ ယင်းပကတိသည် မထင်ရှားသောကြောင့် အဗျတ္တလည်း မည်၏။ တိုင်းတာ ကန့်သတ်တတ်သောကြောင့် မာယာလည်းမည်၏။ မပြဋ္ဌာန်းသော မဟာ စသည်တို့ကို ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့် ပဓာနလည်းမည်၏ဟု ထိုဝါဒီတို့က ဆိုကြသည်။ ဤထက်အကျယ် သိလိုလျှင် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်- မြန်မာပြန် စတုတ္ထတွဲ နှာ ၈-၌၎င်း၊ မဟာဋီကာနိဿယ စတုတ္ထတွဲ နှာ ၂၁၁-၌၎င်း ကြည့်ပါ။) ကာလက သတ္တဝါတို့ကို ပြုလုပ်-ဖြစ်စေ၏။ ကာလက သတ္တဝါတို့ကို ရုပ်သိမ်းပျောက်ကွယ်စေ၏။ ကာလက အိပ်ပျော်နေသူတို့ကို နိုးစေ၏။ ကာလကို ကျော်လွန်နိုင်ခဲ၏”ဟု ကာလဝါဒီတို့က ဆိုကြ၏။ “ဆူး၏ အဖျား ချွန်ထက်ခြင်းကဲ့သို့၎င်း၊ သီးသီး စသည်တို့၏ လုံးဝန်းခြင်းကဲ့သို့၎င်း၊ သားကောင် ငှက် မြွေ ကင်းတို့၏ ဆန်းကြယ်ခြင်းကဲ့သို့၎င်း သူ့အလိုလို သဘောအားဖြင့်ပင်လျှင် လောကသည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်၏ ပျက်လည်း ပျက်၏”ဟု သဘာဝဝါဒီတို့က ဆိုကြ၏။ အာဒိ-စသည်အရဖြင့် “အဏုမြူတို့မှ လောကသည် ဖြစ်၏”ဟု (အဏုဝါဒီတို့က ဆိုကြ၏။ “အလုံးစုံသည် ရှေးကပြုထားသည့် ကံအကြောင်းကြောင့်သာ”ဟု ပုဗ္ဗေကတ ဟေတုဝါဒီတို့က ဆိုကြ၏။ “လောကသည် မြဲ၏။ မပြုတ်နိုင်သည့်ကြိုးဖြင့် သီထားသော ကျောက်ပတ္တမြားနှင့် တူ၏။ ဤလောက၌ တစ်စုံ တယောက်မျှ ပုဂ္ဂိုလ်၏ ပြုလုပ်ခြင်းမရှိ”ဟု နိယတိဝါဒီတို့က ဆိုကြ၏။ “အလိုအလျောက် ဖြစ်ကုန်၏။ အလိုအလျောက် နစ်ကုန် ပျောက်ကွယ်ကုန်၏။ ချမ်းသာ ဆင်းရဲသည် အလိုအလျောက်ပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် သတ္တဝါအပေါင်းသည် အလိုအလျောက်ဖြစ်ခြင်းရှိ၏”ဟု ယဒိစ္ဆာဝါဒီတို့က ဆိုကြ၏။ ၎င်းတို့ကို အဓိစ္စသမုပ္ပတ္တိဝါဒီတို့ ဟူ၍လည်း ခေါ်၏။ ဤသို့ အစရှိသော မူမမှန်သော အကြောင်းဝါဒများကို (စသည်အရဖြင့်) သိမ်းယူသည်ဟု မှတ်အပ်၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ဖြစ်သော၊ ဟူသော-ပုဒ်တို့ကို ဖောက်ပြန်စွာ ကျင့်ခြင်းနှင့် စပ်ပါ။

၂-ရာမ၊ ဥဒက၊ အာဠာရ ရသေ့စသည်တို့ကဲ့သို့ အရူပဘုံ၌၎င်း၊ နိဂဏ္ဏတို့ကဲ့သို့ လောကထူဝိကာ-လောက၏ အထွတ် (အသညသတ်ဘုံ ၀၁-နေဝသညာဘုံ)၌၎င်း(အပဝဂ္ဂ)ဆင်းရဲကင်းရာ(မောက္ခ)လွတ်မြောက်ရာနိဗ္ဗာန်ဟု ယူခြင်းသည် အပဝဂ္ဂဂါဟမည်၏။ အာဒိ-စသည်အရဖြင့် “ပဓာန၏ မဖြစ်ခြင်းသည်၎င်း၊ ဂုဏ်တို့နှင့်မယှဉ်သော အတ္တ၏ (ပကတိနှင့် မပူးပေါင်းပဲ) မိမိအတ္တ၌သာလျှင် တည်ခြင်းသည်၎င်း၊ ဖန်ဆင်းသူ ဗြဟ္မာအတ္တနှင့် တူသော လောကရှိသည်၏အဖြစ်၊ နီးကပ် သည်၏အဖြစ်၊ ပူးပေါင်း ရောနှောခြင်းသည်၎င်း၊ (အပဝဂ္ဂမောက္ခဟု ဆိုသော ၀၁၃တို့၎င်း)ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာန၀၁၃တို့၎င်း” (ဤ နောက်ဆုံး၀၁၃သည် သီလက္ခန်ပါဠိတော် ဗြဟ္မဇာလသုတ်၌ ရှိ၏) ဤသို့ အစရှိသည်တို့ကို ယူခြင်းကို မှတ်အပ်၏။ ထပ်၍ ဖွင့်ပြဦးအံ့-ပဓာန၏ မဖြစ်ခြင်းဟူသည်မှာ မဟာ အဟံကာရ စသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် မဖောက်ပြန် မပြောင်းလဲခြင်း ပေတည်း။ သို့မဟုတ် ထင်ရှားမပေါ်ခြင်းပေတည်း။

“ပုရိသခေါ် အတ္တကောင် ငါကတခြား၊ ပကတိ-ကတခြား”ဟု ပကတိနှင့် ပုရိသတို့၏ ကွဲပြားခြင်းကို သိခြင်းဖြင့် အတ္တနှင့် သုခ ဒုက္ခ မောဟ (သတွရဇ တမ)တို့၌ တပေါင်းတည်းယူခြင်းကို နစ်စေ-ကင်းစေလျှင် ဆိုခဲ့ပြီးသောနည်းဖြင့် ပဓာနသည် (မဟာစသည်) မဖြစ်တော့ပဲ ရှိသတတ်၊ ထိုသို့ ပဓာန-က မဟာစသည် မဖြစ်ခြင်းကို ဝိမောက္ခ-လွတ်မြောက် ခြင်းဟု ကပိလဂိုဏ်းဝင်တို့က ဆိုကြ၏။ ဂုဏ်တို့နှင့်မယှဉ်ဟူသည်မှာ ဗုဒ္ဓိ-အသိ ဉာဏ်၊ သုခ၊ ဒုက္ခ၊ ဣစ္ဆာ-အလို၊ ဒေါသ- ရှိမုန်းခြင်း၊ ပယတ္တ-အားထုတ်ခြင်း၊ ဓမ္မ-ကုသိုလ်၊ အဓမ္မ-အကုသိုလ်၊ သင်္ခါရ-ဉာဏ်ဖြင့် ပြုပြင်ခြင်းဟူသော ၉-ပါးသော အတ္တ၏ ဂုဏ်တို့နှင့် မယှဉ်သော (အတ္တ)ဟူ၍ ကဏာဒအယူသို့ လိုက်သောပုဂ္ဂိုလ်တို့က ဖွင့်ဆိုကြ၏။ သလောကတာ- ဟူသည် ဗြဟ္မာနှင့်တူသော လောကရှိသည်၏ အဖြစ်တည်း။ နီးကပ်သည်၏အဖြစ် ဟူသည် ထိုဗြဟ္မာ၏ အနီး၌ ဖြစ်ခြင်း တည်း။ ပူပေါင်းရောနှောခြင်းဟူသည် ထိုဗြဟ္မာအတ္တနှင့် တပေါင်းတည်းဖြစ်ခြင်းတည်း။ သတ္တဝါတို့၏ အသီးအသီးသော အတ္တကလေးများသည် ဗြဟ္မာအတ္တကြီး၏ အစိတ် အပိုင်းကလေးများဖြစ်၍ ထို ဗြဟ္မာအတ္တကြီးထဲသို့ပြန်၍ ဝင်ရောက် ပူးပေါင်းသွားလျှင် ဆင်းရဲ ကင်းသည်ဟူသော ၀၁၃ကို ပြသည်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-“မျက်စိစသော ဣန္ဒြေတို့ကို ရောင့်ရဲစေခြင်း (ကြိုက်တတ်သည့် အာရုံများပေး၍ ခံစားစေခြင်း) သား၏ မျက်နှာကို မြင်ခြင်း စသည်တို့နှင့်ကင်း၍ အပဝဂ္ဂခေါ် ဆင်းရဲကင်းခြင်း-ဆင်းရဲမှ လွတ်မြောက်ခြင်းမည်သည် မရှိ”ဟု ယူ၍ ထိုအခြင်းအရာဖြင့် ဖြစ်စေခြင်းသည် ကာမသုခလ္လိကာနယောဂမည်၏။ အစာမစားခြင်း ထန်းစေ့ဖြင့်ညပ်၍ ဆံပင်ကိုနှုတ်ခြင်း အစရှိသော တပ ခေါ် ပူပန်ပင်ပန်းစေသည့်အမှုကို ကျင့်ခြင်းဖြင့်၎င်း၊ ကိုယ်တုံးလုံးနေသော အလေ့အကျင့် နွားအလေ့အကျင့် ခွေးအလေ့အကျင့် စသည်တို့ဖြင့်၎င်း မိမိကိုယ်ကို ပူပန်ပင်ပန်းစေခြင်းဖြင့် လွတ်မြောက်ခြင်း ဖြစ်သည်ဟုယူ၍ ထိုအခြင်း အရာဖြင့် ဖြစ်စေခြင်းသည် အတ္တကိလမထမည်၏။ (ဋီကာ) ဤဋီကာ၌ ပြထားသော ကာမသုခလ္လိကာနယောဂမှာ ဤအရာ၌ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်းအကျင့်ဆိုင်ရာကိုသာ ပြခြင်းဖြစ်သည်။ ဤမှတစ်ပါး ကာမသုခလ္လိကာနယောဂ အကျင့်မရှိဟူ၍ကား မယူအပ်။ စင်စစ်သော်ကား ကာမချမ်းသာကို သာယာခံစားခြင်းဟူသမျှသည် ကာမသုခလ္လိကာနယောဂ၌ အတွင်းဝင်သည် ချည်းသာတည်း။ ထို့ကြောင့်ပင် ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိ အရဏဝိဘင်္ဂသုတ်၌ “န ကာမသုခမနယုဉ္ဇေယျ ဟိနိဂမ္မံပေါထုဇ္ဇနိကံ အနရိယံအနတ္ထသံဟိတံ” စသည်ဖြင့် ကာမသုခခံစားမှုဟူသမျှကို ကြဉ်ရှောင်ရမည့် အန္တ-အဖို့အစွန်း အယုတ်တရားတခု အဖြစ်ဖြင့် ဟောတော်မူပေသည်။ ထို့ပြင် ဒီဃနိကာယ် ပါထိက ဝဂ် ပါသာဒိကသုတ် နာ ၁၀၈-၌ ပါဏာတိပါတ၊ အဒိန္နာဒါန်၊ မုသာဝါဒတို့ဖြင့် မိမိကိုယ်ကို ချမ်းသာစေခြင်း (၃-ပါး)၊ ကာမဂုဏ်ငါးပါးတို့ဖြင့် ပျော်ပါးခံစားနေခြင်း (၁) ပါး၊ ဤလေးပါးသော သုခလ္လိကာနယောဂတို့မှ ဗုဒ္ဓသာသနိက ရဟန်းတော်များ ကင်းလွတ်ကြောင်း ဟောထားပေသည်။ သို့ဖြစ်၍ ပစ္စည်းလေးပါး သုံးဆောင်သောအခါ စသည်တို့၌ ကာမသုခလ္လိကာနယောဂမှ ကင်းလွတ်အောင် ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော စီဝရံ ပဋိသေဝတိ စသည်အရဖြင့် ဆင်ခြင်၍သော်၎င်း၊ သမထဝိပဿနာတပါးပါးဖြင့် နှလုံးသွင်း၍သော်၎င်း သုံးဆောင်ရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-အာယတန ၁၂-ပါးတို့၌ဖြစ်သော ကာမ-ဘဝ-ဝိဘဝတဏှာ သုံးပါးတို့၏ အစွမ်းဖြင့် (၁၂× ၃-လီမြောက်၍) တဏှာဝိစရိတ် ၃၆-ပါးတို့ကို သိအပ်၏။

၂-သမ္မာဒိဋ္ဌိမှခေန် ပုဒ်၏ တိုက်ရိုက်အနက် ဖြစ်သည်။ သမ္မာဒိဋ္ဌိဟူသော အမှူးဖြင့် ပဓာနဖြင့်ဟူသော အနက်များလည်း ရနိုင်၏။ သို့သော် ဝိမံသိဒ္ဓိပါဒ်စသည်နှင့် တရားကိုယ်အရတူ ဖြစ်၍ နောက်လိုက်၊ မပြဓာန်း ဟူ၍ကား ဆိုသင့်သည် မဟုတ်ပေ။ သို့ဖြစ်၍ မျက်နှာအဖြစ် ဖော်ပြထားသဖြင့် ဖော်ပြထားသော အရတူ အမည်ကွဲ တရားတို့သည် လည်း အတွင်းဝင်ကြသည်ဟူသော အနက်ကား မသင့်ဖွယ် မရှိပေ။

မှတ်ချက်

၁-စိတ္တသမာဓိ-ပုဒ်၏ အနက်ဖြစ်သည်။ ယင်း ပုဒ်ဖြင့် စိတ္တိဒ္ဓိပါဒ်ကိုဆိုကြောင်းဋီကာ၌ ဖွင့်ပြထား၏။ စိတ္တံ ပညဉ္စ ဘာဝယံ-ဟူသော ပါဠိ၌ စိတ္တံ-ဖြင့် သမာဓိကို ပြသကဲ့သို့ စိတ္တိဒ္ဓိပါဒ်ဖြင့်လည်း သမာဓိကို ပြသည်ဟု ထိုဋီကာ၌ပင် ပြဆို၏။

မှတ်ချက်

၁-သမဏ-ကိလေသာငြိမ်းသူ အရိယာ ရဟန်း+ဏျ-ဖြစ်ကြောင်း=သာမည-ကိလေသာငြိမ်းသူ ဖြစ်ကြောင်း မဂ် ၄-ပါး၊ ယင်း မဂ် ၄-ပါး၏ အကျိုးဖြစ်သောကြောင့် သာမညဖလ-သာမညဖိုလ်ဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်

၁-ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ငါးပါးထဲ၌ တဏှာ ပါဝင်နေသောကြောင့်၎င်း၊ ထိုတဏှာသည် သမုဒယသစ္စာ ဖြစ်သောကြောင့် ၎င်း တဏှာကို ကြဉ်ပယ်၍ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့ကို ယူရန်ပြသည်။

၂-သမုဒယ စသည်တို့၌ (ယှဉ်ပုံမှာ) တဏှာမှ ကြွင်းသော ကိလေသာ စသည်တို့သည် (စသည်အရ ကြွင်းသော အကုသိုလ်၊ လောကီကုသိုလ် မူလသုံးပါး၊ လောကီကုသိုလ် တရားများကို ယူအပ်၏) အမွန် အစ အကြောင်း အနက်သဘော ကြောင့် (အဘိဓမ္မာ ဝိဘင်းပါဠိနှင့်အညီ) သမုဒယ မည်၏။ ဤ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်သည် သုတ္တန်၏ အဖွင့်ဟု ယူ၍ (သုတ္တန် ဒေသနာ အရအားဖြင့်) အရိယ သစ္စာကား မမည်။ နိရောဓသည် အရိယသစ္စာ မည်၏။ သမုဒယ မမည်။ ကြွင်းသော အရိယသစ္စာ ၂-ပါးသည် မိမိအကျိုးအား ကျေးဇူးပြုသော အနက်သဘောကြောင့် သမုဒယ မည်သည် ဖြစ်နိုင်၏။ သို့သော် အကြင်သမုဒယကို ပယ်ရန် မြတ်စွာဘုရားထံ၌ အကျင့်မြတ်ကို ကျင့်သုံးအပ်၏၊ ထိုပဟာတဗ္ဗ အဖြစ်ဖြင့်ကား သမုဒယ မမည်ပေ။ ခပ်သိမ်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့်မူ တဏှာသည် သမုဒယလည်း မည်၏ အရိယသစ္စာလည်း မည်၏။ မဂ်နှင့်ယှဉ်သော တရားတို့သည် ၎င်း၊ သာမညဖိုလ်တို့သည်၎င်း အကြင် သမုဒယကို ပယ်ရန် ဘုရားထံ၌ အကျင့်မြတ်ကို ကျင့်သုံးအပ်၏ ထိုပဟာတဗ္ဗ အဖြစ် အားဖြင့် သမုဒယလည်း မမည် အရိယသစ္စာလည်း မမည်။ သင်္ခါရတို့၏ ချုပ်ခြင်းသည်၎င်း၊ နိရောဓသမာပတ်သည်၎င်း နိရောဓကားမည် အရိယသစ္စာကား မမည်။ သမုဒယသည် အရိယသစ္စာ မည်၏ နိရောဓကား မမည်။ ကြွင်းသော အရိယ သစ္စာ ၂-ပါးသည် ဘင်ဟူသော ခဏ နိရောဓရှိခြင်းကြောင့် နိရောဓမည်သည် ဖြစ်နိုင်၏။ သို့သော် အကြင် နိရောဓကို မျက်မှောက်ပြုရန် ဘုရားထံ၌ အကျင့်မြတ်ကို ကျင့်သုံးအပ်၏ ထိုသစ္စိကာတဗ္ဗ အဖြစ်အားဖြင့် နိရောဓ မမည်ပေ။ ခပ်သိမ်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့်မူကား အသင်္ခါတဓာတ်သည် နိရောဓလည်း မည်၏ အရိယသစ္စာလည်း မည်၏။ ကြွင်းသော (မဂ်နှင့်ယှဉ်သော တရားစသည်ကို ပြဆိုသော) စကားသည် ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းအတိုင်းပင်။ အရိယမဂ်မှ တပါးကုန်သော မဂ္ဂတို့သည် မဂ္ဂကား မည်၏။ အရိယသစ္စာကား မမည်။ နိရောဓသည် အရိယသစ္စာ မည်၏။ မဂ္ဂကား မမည်။ ကြွင်းသော သစ္စာ ၂-ပါးသည် ဘဝသို့ ရောက်စေသည့် အကျင့်ဖြစ်သောကြောင့် မဂ္ဂမည်သည် ဖြစ်နိုင်၏။ သို့သော် အကြင် မဂ်ကို ဖြစ်ပွားစေရန် ဘုရားထံ၌ အကျင့်မြတ်ကို ကျင့်သုံးအပ်၏၊ ထိုဘာဝတဗ္ဗအဖြစ်အားဖြင့် မဂ္ဂမမည်ပေ။ ခပ်သိမ်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့်မူကား နိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါသည် မဂ္ဂလည်းမည်၏။ အရိယသစ္စာ လည်းမည်၏။ ကြွင်းသောစကားသည် ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းအတိုင်းပင်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌ သန္တိစပ်ပုဒ်ကို ထုတ်၍ ခွဲပြသည်။ ဤမြန်မာပြန်၌ မူလကပင် ခွဲပြန်ခဲ့ပြီး ဖြစ်သောကြောင့် ဤအရာ၌ လိုရင်းကိုသာပြသည်။

မှတ်ချက်

၁-ပြုခြင်းမျှသာ ရှိသည်ဟူသောစကားကို သမုဒယသစ္စာကိုရည်၍ ဆို၏။ တနည်းကား ဒုက္ခနှင့် သမုဒယသစ္စာကို ဝိပါကဝဋ်နှင့် ကမ္မဝဋ်ဖြင့် ရေတွက်ခြင်းကြောင့် ပြုသူ၏ ဒုက္ခသစ္စာအဖြစ်ကို ဆို၏။ မှန်၏-ပြုခြင်း ကိရိယာသည် ပြုအပ်သည့် အမှုဖြစ်ငြားသော်လည်း ပြုသူမှကင်း၏။ သက်သက်မိမိ၏ အကြောင်းတို့ကြောင့် ယင်းကိရိယာသည် ဖြစ်လတ်သော် ဒုက္ခဟုဆိုအပ်သော ရုပ်နာမ်တရားအစဉ်၌ ကိရိယာ-အမှုကို ပြုသည်ဟူသော ဝေါဟာရမျှဖြစ်သည်။ ငြိမ်းသူ သွားသူတို့၌လည်း ဤနည်းပင်။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-သမုဒယ၌ ဒုက္ခ၏မရှိခြင်းကြောင့်ဟူသည်ကား တဖန် ဘဝသစ်ကို ဖြစ်စေတတ်သော တဏှာ (ဖြစ်ခိုက်)၌ တဖန် ဘဝသစ်၏ မရှိ (သေး)ခြင်းကြောင့် (ဟု ဆိုလို၏)။ တနည်းကား ပကတိဝါဒီတို့၏ (ပကတိမှ ဖောက်ပြန်လာသော မဟာ အဟံကာရစသော) ဝိကာရတို့သည် ဖောက်ပြန်သည်မှ ရှေးအဖို့၌ (ဝါ-မဖောက်ပြန်သေးမီက) (မဟာ အဟံကာရ စသည်ဖြင့် မထင်ရှားသေးပဲ) မြုပ်ကွယ်ကုန်လျက် (သတွဲ ရဇ တမဟူသော ဂုဏ်သုံးပါးတို့၏ ညီမျှသည့် အခိုက်အတန့်ဟု ဆိုအပ်သော) ပကတိအဖြစ်ဖြင့်သာလျှင် တည်ကုန်သကဲ့သို့ ဤအတူ သမုဒယနှင့် ယှဉ်သော ဒုက္ခသည်သော်လည်း သမုဒယအဖြစ်ဖြင့် တည်သည်မဟုတ်။ (ဋီကာ) ပကတိဝါဒီတို့က ပုရိသနှင့်ပေါင်းစပ်မိသောအခါ ပကတိမှ မဟာစသည်တို့ ထင်ရှားဖြစ်လာ ကြသည်။ ထိုသို့ မဖောက်ပြန်သေးမီက မဟာစသည်တို့သည် ပကတိထဲမှာပင် မြုပ်ကွယ်လျက်ရှိကြသည်ဟု ယူကြ၏။ ထိုပကတိ၌ မြုပ်ကွယ်နေကြသော မဟာစသည်တို့ကဲ့သို့ ဒုက္ခသည်ကား သမုဒယ၌ မြုပ်ကွယ်လျက် ရှိခဲ့သည်မဟုတ်ဟု ဆိုလို၏။

မှတ်ချက်

၁-ပကတိဝါဒီတို့က ပကတိမှာ ပုရိသနှင့် တွဲစပ်မိသောအခါ ဖောက်ပြန် ဖြစ်ပွားမည့် မဟာ အဟံကာရ တမ္မတ္တ ငါးပါး၊ ဣန္ဒြေ ၁၁-ပါး၊ ဘုတ်ငါးပါးတို့နှင့်တကွ တည်ရှိ၍ ၎င်းမဟာ စသည်ဖြစ်ပွားမည့် ကိုယ်ဝန်မျိုးကို ဆောင်နေသကဲ့သို့ ရှိသည်ဟု ဆိုကြ၏။ ထိုကဲ့သို့ သမုဒယ၌ဖြစ်ပွားမည့် ဒုက္ခကိုယ်ဝန်မျိုးရှိသည်မဟုတ်၊ မဂ္ဂ၌လည်း နိရောဓ ကိုယ်ဝန်မျိုး ရှိသည် မဟုတ်ဟု ဆိုလို၏။

၂-ဟေတုဖလ-၏ အနက်ဖြစ်၍ အကြောင်း၏အကျိုး-ဟု ပြန်သည်။ အကျိုးသည်'ဟူသော ဤမျှသာ လိုရင်းဖြစ် သည်။

မှတ်ချက်

၁-ပဝတ္တိဘာဝတော-၏ နိဿယ အနက်ဖြစ်သည်။ မပြတ်ဖြစ်နေသောအကျိုး ရုပ်နာမ်အစဉ်ကို ပဝတ္တိဟု ဆိုသည်။ ထို့ကြောင့် မပြတ်ဖြစ်နေသည့် ရုပ်နာမ်အစဉ်၏ အဖြစ်အားဖြင့်ဟု ပြန်လျှင်သာ၍ ပေါ်လွင်ရာ၏။

၂-ပဝတ္တကဘာဝတော၏ နိဿယအနက် ဖြစ်သည်။ မပြတ်ဖြစ်စေတတ်သည်၏ အဖြစ်အားဖြင့်ဟု ပြန်လျှင်သာ၍ ပေါ်လွင်ရာ၏။

မှတ်ချက်

၁-သမထနှင့် ဝိပဿနာ အပြားအားဖြင့် ဟူရာ၌ သမ္မာဒိဋ္ဌိနှင့် သမ္မာသင်္ကပ္ပတို့သည် ဝိပဿနာပေတည်း။ ကျန် ငါးပါးတို့သည် သမထ ပေတည်းဟု ဆရာတို့ ဆိုကြ၏။ မှန်၏။ သီလသည်လည်း သမထအား ကျေးဇူးပြုသောကြောင့် ၎င်းကိုလည်း သမထဖြင့် သိမ်းယူသည်။ ဤကား ထိုဆရာတို့၏ အလိုပေတည်း။ တနည်းအားဖြင့်မူ သမထယာဉ်ဖြင့် ရသော မဂ်ကို သမထဟု၊ ဝိပဿနာယာဉ် သက်သက်ဖြင့်ရသော မဂ်ကို ဝိပဿနာဟု လာခဲ့ရာအကြောင်း အလိုအားဖြင့် ထိုအပြားကို ဆိုသည်ဟု မှတ်အပ်၏။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-စ၍ ခေါက်သကဲ့သို့ ဟူသည်ကား “မမြဲ မမြဲ” ဤသို့စသည်ဖြင့် ပညာ၏ ကိစ္စနှင့်တူသော ကိစ္စဖြင့် ထက်ဝန်းကျင်မှ ခေါက်သကဲ့သို့၎င်း (အာ-ကို ဤ၌ ထက်ဝန်းကျင် အနက်ဖွင့်သည်။ သို့သော် စာပိုဒ်နံပါတ် ၇၁-ဝိတက်၏ အဖွင့်၌ကား အာဒိတော-ဟု ဖွင့်ခဲ့၏။ ထိုအဖွင့်အရ အထက်၌ ပြန်ထားသည်) “အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန-ကုန်ခြင်းသဘောကြောင့် မမြဲ၊ ဒုက္ခံ ဘယဋ္ဌေန-ကြောက်ဖွယ်သဘောကြောင့် ဆင်းရဲ” ဤသို့စသည်ဖြင့် လှည့်၍ ပေးသကဲ့သို့၎င်း (အာဒါယ ဦဟိတွာ) ယူ၍-ကြံ၍ (ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌ အာဒါယာဒါယ-ဟု ရှိ၍ အထက်ပါအတိုင်း ပြန်သည်) ပေးအပ်သည်ကိုသာလျှင် ပညာသည် ထိုးထွင်း၍ သိ၏။ သမ္မာဒိဋ္ဌိနှင့် သမ္မာသင်္ကပ္ပတို့သည် ပြိုင်တူပင် ဖြစ်ကြသော်လည်း ကျေးဇူးပြုသော ပစ္စည်းအဖြစ်ဖြင့် သမ္မာသင်္ကပ္ပ-က ရှေးကျသကဲ့သို့ ပြထားသည်။ (ဋီကာ)

၂-သဇာတိတော ဟူသည်ကား “ဒုက္ခေ ဉာဏံ” စသည်တို့၌ တူသော ပညာဇာတ်အားဖြင့်။ ကိရိယတော-ဟူရာ၌ ပညာ (ကိစ္စ)နှင့်တူသော ကိစ္စကို ကိရိယာဟု ဆိုသည်။ ရှေးသမာဓိ အရာ၌မူကား သမာဓိအား ကျေးဇူးပြုသော ၎င်း အားလျော်သော ကိစ္စကို (ကိရိယာဟု ဆိုခဲ့သည်)။ ဤသည်ကား ဤကိရိယာ ၂-ပါးတို့၌ အထူးပေတည်း။ (ဋီကာ)

မှတ်ချက်

၁-သတဇာတ်၏ အနက်ဖြစ်သည်။ သတပဒီ-ကင်းခြေများ၊ သတတေဇောရောင်ခြည်တန်ခိုး အရာမကများစွာရှိသော နေ၊ သဟဿရံသီ-ရောင်ခြည် အထောင်မက များစွာရှိသော နေ၊ ဤသို့ စသည်တို့၌ကဲ့သို့ သတသဒ္ဓါကို အနေကသင်္ချာ ဟော အများဟောဟု ယူရာ၏။

၂-ကောဋိယာ ဟူသည်ကား မြား၏အစွန်း သားမြီးဖျားဖြင့်။ ကောဋိဟူသည်ကား သားမြီး၏ပင်လျှင် အစွန်းကို။ (ဋီကာ) ဤအလို မြား၏အဖျား၌ သားမြီးအစိတ်ကိုတပ်၍ ထိုဖြင့် သားမြီး အစိတ်တခု၏ ထိပ်ဖျားကို မှန်အောင် ပစ်သည်ကို ယူရာ၏။ များစွာသော သားမြီးမျှင်စည်းကို ခါးလယ်၌ ဖြတ်ပြီးလျှင် ထိုဖြတ်ရာ သားမြီးမျှင်တို့၏ ထိပ်ချင်းတည့်အောင် ပြုလုပ်ရန် ခဲယဉ်းသည်ကိုလည်း ယူသင့်သကဲ့သို့ ရှိ၏။

မှတ်ချက်

၁-ဒုက္ခနှင့် သမုဒယတို့သည် သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ ထင်ရှားဖြစ်နေကြသောကြောင့် သာမန်အနေအားဖြင့် ထင်ရှားကုန်၏။ သို့သော် ဆင်းရဲဟူ၍၎င်း ဆင်းရဲ ဖြစ်ပွားကြောင်းဟူ၍၎င်း ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိရန်ကား ခဲယဉ်း၏။ ထို့ကြောင့် နက်နဲသည်ဟု ဆိုသည်။

၂-နိရောဓနှင့် မဂ္ဂသစ္စာတို့သည်ကား သူတို့၏ သဘာဝအတိုင်းပင် နက်နဲကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ယင်းတို့ကို သက်ဝန်နိုင်ခဲ သိနိုင်ခဲသည်ဟု ဆိုသည်။

၃-နိဗ္ဗာန်ကိုလည်း မဂ်ဖြင့် ရအပ်သောကြောင့် ယင်းမဂ်၏ အကျိုးဟု ညွှန်ပြအပ်၏။ ထို့ကြောင့် “အကျိုးဟု ညွှန်ပြ အပ်သော အားဖြင့်”ဟု ဆိုသည်။ “ဒုက္ခနိရောဓ ဉာဏံ အတ္တပဋိသမ္ဘိဒါ” ဟူသည်နှင့် အညီပင်။ (ဋီကာ)